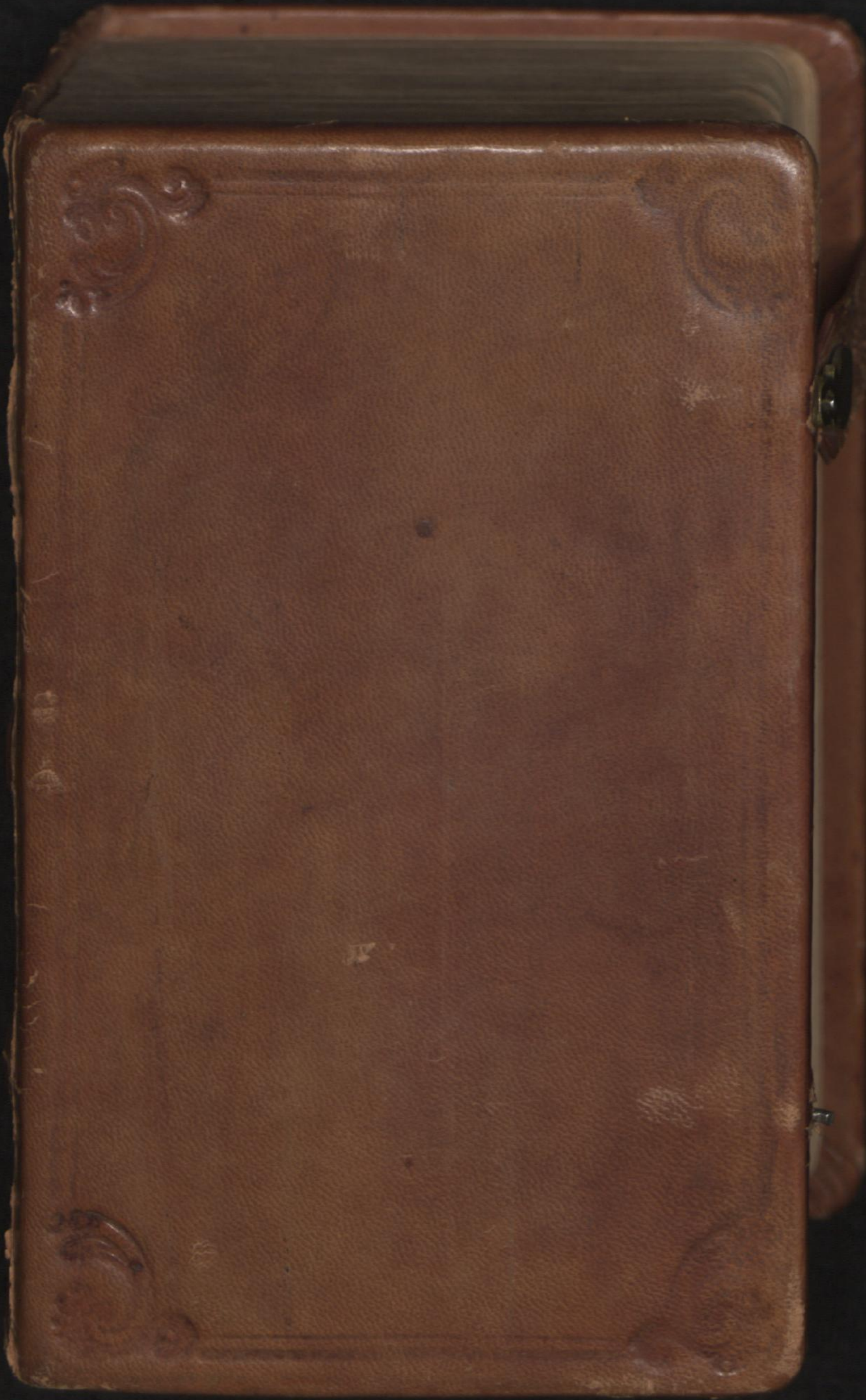
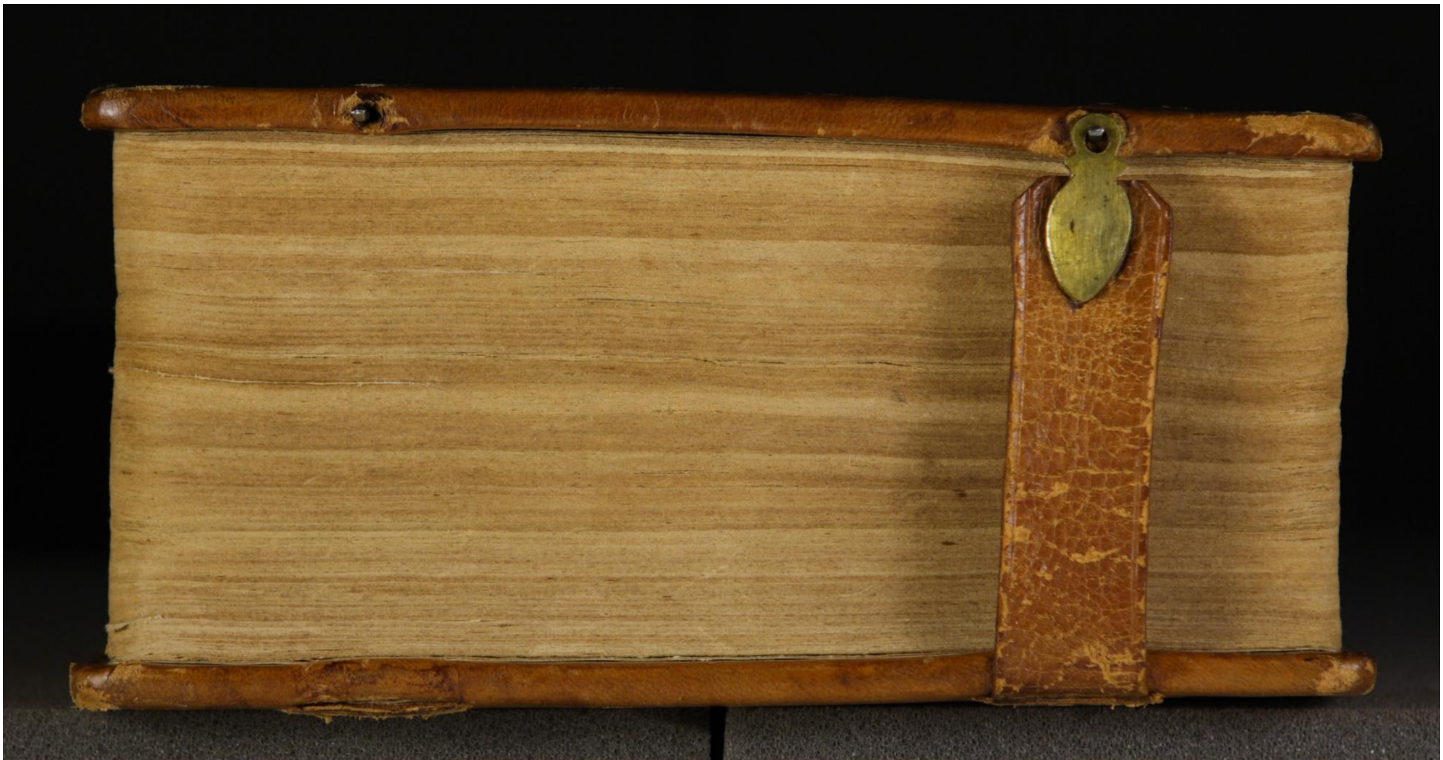

11-112

DA BOX

Henrik S
Lübeck 15

Henrik Smith: Lægebog. I-VI.
Lübeck 1598-99.

DEn a... nige Gud haffuer m... ...elig flit skaffe oc giort Menniskens Hoffuet trint / oc tilsammen sæt det met stercke Been/saa at det lættelige icke kand faa nogen skade / Oc er det giort aff mange haande ting/som ere / Haarhullene / Huden/ Kiødet/Den hinde som kaldis Ceser/Hiernepanden/ De inderste Hinder / Hiernens garn / det vnderste Been som Hiernen udi ligger. Gud haffuer oc sæt det aller øffuerst paa Mennisket / paa det at alle Lemmer skulle stedse haffue act oc Øyen op til Hoffuedet. Aff Hoffuedet kommer udi alle Lemmer (igiennem Liffsens A... Nervi kaldede) Følelse/ Siun/ Hørelse / Smagelse/ Tagelse oc Rørelse. For udi Hoffuedet ere de almindelige Sind / Betenckelse oc Fantesie/Bag udi Hoffuedet er Hukommelsen/ Alt dette seer mand klarlige udi de Figurer som giørde oc prentede ere om Menniskens Legemis skickelighed/ etc. Her vil ieg nu begynde / Først om de Siuger oc Breck som Hoffuedet er anrører. Dis.

Det første Capittel.

HOffuedens pine oc verck / kommer aff mange haande atskillige ting / som ere disse / aff Blodet / aff Cholera / aff Phlegma / aff Melancholia / aff Veder / Stundem oc aff Soelsens store hede oc brønde / eller oc aff kuld. Stundem kommer hand oc aff Lemmerne / som ere : aff Maffuen / aff Moderne / etc.

Paa det at mand kand diss bedre vide oc offuerueye / aff huad Complexie oc vædske Hoffuetuerck en kommer / da skal mand vide / at Hoffuedet delis udi fire Parter. Faare udi Hoffuedet regerer Blodet / Udi den høyre side Cholera / Udi den venstre Melancholia / Oc bag udi Hoffuedet Phlegma.

Hoffuetuerck aff Blodet.

KOmmer Hoffuedens pine oc verck aff Blodet / da er Vercken faar i Hoffuedet met Hede / Oynene ere røde / Aarerne i Tindingerne ere store

oc

oc fulde / røre dem ſaare meget / Pulſen er ſtor/rører ſig faſt / hans Vand er rør oc tyckt/oc haffuer almindelige Løſen i Liffuet/ alle Lemmer ere tunge/ oc Mundens ſpyt er ſøt/Diſſe ere Blodſens tegn.

Lægedom.

Paa den ſide ſom heden oc pinen meſt oc ſtørſt er/ ſkal mand lade ſla Hoffuet Aaren (Cephalica aff Lægerne kaldet) hos Tommelfingeren / om tiden / tegnet och alderen/ſaa ſig ſkicke vil.

Siden ſkal mand tage lit Roſenolie/ Edicke oc Roſen vand / oc blende diſſe vel tilſammen / her i ſkal mand vaadgiøre en Linet klud/eller reen Hør / oc den legge paa ſteden der ſom pinen ſtaar.

Oleum Roſarum.
Acetum.
Aqua Roſarum.

Eller tag Roſenolie / oc den Smørelſe Populeon/ lige meget aff huert / brug diſſe ſom her fore er ſage.

Oleum Roſarum.
Populeon.

Tag rent Bygmel it Lode / Campher it Quintin / Olie aff Aakaneblomſter 2. Lodt/rør diſſe vel tilſammen/och handle der met lige ſom for er ſagt.

Farina hordei.
Camphora.
Oleum Nenupharis.

Panden och Tindingerne ſmurde met Oſen aff Portulace vrt / leſker heden ſaare vel.

Succus Portulace.

Om du kant icke faa oc bekomme nogen

aff forsagde Lægedomme/da brug en aff dis-
se efftetfølgendis. Tag Nellefrø aff røde
Neller/stød det til Puluer / oc blæs lit aff
dette frø igiēnem en Gaasepen op i Næsen/
da bløder Næsen uden alle fare eller pine.

Rølicke i Næsen stungen/ oc Næsen
vduaartis sactelige klaaet / kommer hende
til at bløde.

Om mand paa den sted vaare / som
mand icke kunde faa naagen aff foresagde
lægedomme / oc der icke naagen Barskere
vaare som kunde Aarelade / oc mand vilde
neddrage blodet aff Hoffuedet/da skal mand
saaledis handle: Mand skal taage tu stercke
bond/ oc binde met dem offuen faar knæe-
ne vel hart til / oc lade dem vere saaledis til
bundne / saa lenge mand kand læse en fiere
Fader/oc ey lenger / saa skulle de opløssis
igen/och atter tilbindis lige som førre/dette
skal mand lige saaledis brugis fierde parten
aff en time. Siden skal mand lige saaledis
binde begge arme offuen faare albuerne/
oc lige saaledis der met handle som sagt er/
saaledis kand mand neddrage alt Blodet af
hoffuedet. Her met skal handlis skickelige
oc vijslige/saa at mand lader det icke bliffue
forlenge tilbundet til lige / paa det at Lem-
merne icke skulle faa nogen skade der aff.

En Regel.

Merck oc/at i denne och udi de andre Hoffuedens Siugdomme skal mand vel see til / at den siuge haffuer god Stolegang/ haffuer hand hannem icke/ da giør hannem den met de Lægedomme som løsen oc Stolegang giøre/eller giff hannem denne Purgatz.

Purgatz.

Denne Lægedom giør god Stolgang. Tag Rhabarbarum it Qintin. Esulam/ Ingefær / aff huert it halfft Quintin / giff den Siuge det met en drick luncket Vin eller met Øll.

Rhabarbarum. Esula. Zinziber.

Det andet Capittel.

Hoffuetuerck aff Cholera.

Stundem faar mand Hoffuetuerck oc Pine aff den vedske Cholera/ det er/aff hed oc tør Complexie / oc det kand forfaris aff disse Tegn.

Tegn.

Den Siugis Næse er hed/oc giør hannem ont aff hede/hans Mund er best/Tungen er stor oc tør/tørster saare/hans Vand

er gult och klart / oc er guldactig vnder Ansictet / hans Gern suse eller pibe gierne / hand soffuer føye / er wrolig oc slaes udi Søffnen / Pulsarerne ere smaa / Pinen oc stingene ere mest i den høyre side. Hand tør icke snyde syn Næse / Thi der kommer ingen vedske aff hende / faar den store ofuerflødighede skyld / och hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Syrûpûs. Violarum. Aqua Endiviæ.

Mand skal giffue den Singe afften och morgen en drick Fiole Syrup blendet met Endiuieuand.

Haffuer mand icke Syrupen / da maa mand giffue den Singe afften och morgen en drick Saadet kilde Vand / som noget er kølet igien.

Digestivûm. Syrupus Violarum. Aqua Endiviæ. Verbene.

Giff den singe udi vj. eller vij. dage Fiole Syrup / huer gang iiij. Lodt / met Endiuie och Jernurte vand aff huert iij. Lodt.

Naar som mand dette forsagde bruget haffuer / da skal mand giffue den singe om Afftenen oc om Midnats tide / it Quintin af de Piller / Sine quibus esse nolo.

Pillule sine quibûs.

Purgatz.

Purgatz.

Om mand icke kand faa forscreffne Piller / da maa mand bruge udi deris sted Aarle om Morgenen / en time før end Solen gaar op denne Lægedom.

Tag

Tag Electuarium giort aff Roſen Oeff it Lodt / blent den met iiij. Lodt Endiuie vand/drick denne Lægedom paa en tid.

Electuariũ, Roſarum.

Eller gif hannem Electuarium aff Blommer it Lodt / met Endiuie vand ſom ſagt er.

Diaprunis. Aqua Endiuie.

Men om ſaa vaare / at den Singe forſkrøbelig oc af Singdom forſotet vaare/ da ſkal mand aleniſte gifue hannem helten af forſcrefne Lægedom eller Purgatz.

Huorledis pinen ſtilles oc ſactes.

Tag Roſenuand/weybrede vand / Rahels vrtis vand/oc iit gaat Edicke/blent diſſe tilſammen / vaadgiør her vdi en Linklud/ leg den paa ſteden der ſom pinen ſtaar.

Aqua Roſarum Plantaginis Prunelle aretum.

Lectyge oc Roſen ſaadne udi Vand oc lit Edicke / Linklude her i vaad giorde / oc Linklæde paa ſteden lagde / der ſom vercken oc pinen ſtaar/ſtiller oc ſacter hende.

Lactuca Roſa.

Tag det huide af en Eg / oc lidet Roſenuand/rør diſſe tilſammen/ vaadgiør her i en Linet klud eller oc ren Hør / brug det ſom ſagt er.

Albumen ovi. Aqua Roſarum.

Lad af rage Haaret / ſmør Hofuedet met Quinde melck ſom giffuer it vngt Drenge barn at di.

Lac mulieris. Roſa.

Tag Roſen/Amur/Cammilleblomſter/

Melelotum. Chamomilla.

sind disse i Vand / sæt den Siugis Fødder oc Been heri / klaa oc gnid dem vel nedat/ da obnis Suedehullene/ oc den onde vedske vddragis / oc naar som mand Fødderne aff dette Vand vdtager / skulle de dyppis udi kalt Vand/oc den Siuge skal nedleggis til huile udi en Seng. Mand maa oc paadgiøre tuende Linede klude udi Rosen olie / eller udi Fiole olie/som met Edicke blendede ere/ oc faa den Siuge en aff dem i huer sin Haand/da vddragis den onde hede.

Oleum Rosarum. Oleum Violarum.

Eller mand maa tage Bladene aff Vintræ/Pileløff/ Aakandeblomster / Rosen/ oc siude disse udi Vand / her met skal Hoffuedet / begge Arme / Been oc Fødder naar det er lit luncket/ toes / Det hielper oc saare vel faar denne Hoffuetuerck.

Folia vitis. Folia Salicis. Flores Nenupharis. Rasa.

En Regel.

Om den Siuge haffde Snuffue / da skal der intet kalt eller vedskactigt brugis til hans Hoffuet. Den Siuge skal icke heller dricke nogen Vin/uden saa er/ at hand met Vand blendet er. Byguand oc hues som kølet skal hand bruge. Hand skal oc iblant met holde it stycke Sucker Candie i sin Mund. Eller oc Electuarium af Kirseber / hand skal icke heller æde salt Mad/

Høns

Høns maa hand æde / oc bruge lit Edick
udi sin mund / hand skal ingen hede Vrter
bruge/mand skal oc vel see til/ at hand haff-
uer god Stolegang / som oc offuen faare
sagt er.

Det tredie Capittel.

Hoffuetuerck aff Phlegmate.

ER Vercken aff den vedske Phleg-
ma / det er/ aff kalt oc vaad vedske/
det kand mand vide oc forfare aff
disse Tegn.

Tegn.

Den singis Hoffuet er kalt oc tungt/
ferdelis udi Tindingerne/oc Vercken er bag
udi Hoffuedet/der kommer ingen vedske af
hans Næse/ rysper offte / oc spytter meget/
oc noget hans Vand det er huit oc blegt/
Pulsaarerne de ere store/oc de sla langsom̃e-
lig / oc hand er huid oc bleg vnder Ansictet/
Ledemoderne oc Lemmerne de ere tunge / oc
soffuer gierne / haffuer icke stor tørst / de
hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Giff den singe udi tre eller fire dage

Aarle om Morgenen huer gang try Lodt Oximel Compositum, blendet met Fenickel vand/eller met Vand huor udi Fenickel oc Anis saadne ere.

Oximel compositum.

Eller giff hannem Malurte Syrup/ blendet met Vand huor udi Saluie / eller Meyran saadne ere.

Syrupus absynthei. Saluia. Maiorana.

Purgatz.

Siden rense oc purgere Hoffuedet met it Quintin af Pillulis Cochijs / eller met Aureis/eller Pillulis de Hiera/eller de Agarico / saa store at de gaa fem paa it Quintin / oc af disse skal mand tage til sig om Afftenen/ eller om Midnattid.

Pilule Cochie. Aureæ. De Hiera. De Agarico.

Eller mand maa bruge udi disse Pillers sted/ denne Purgatz / oc den skal mand tage til sig Aarle om Morgenen / oc der saa paa faste udi fem Timer.

Tag Diacartamum it Lodt/sonderrør den vel met fire eller sex Bethonie Vand/ drick saa det vd met en drick.

Purgatz. Diacartamum.

Naar som Hoffuedet saaledis er renset/tag saa / vild Meyran/ Polleye / Ingefær/ Peber/Bertram/af huert it Lodt/siud disse udi halftredie Pot got Vin/ indtil tredie delen indsaaden er / tag huert dag af samme Vin udi din Mund/oc klucke oc squalse her met/ dette saaledis bruget/det drager megen vedske

Gargarismus. Origanum Guleinum. Zinziber. Piper. Pyrethrum.

ske ned af Hoffuedet/oc beskiermer Hiernen for mange atskillige Siugdommer.

Mand maa oc smøre steden der som Verck er stor met Chomelleblomsters Olie/ haffuer mand icke Olien/da brug dette efterfølgendis. Tag Chomelleblomsters tørre eller ferske/to Egge skaler fulde/siud disse udi Vin oc Vand tilsammen blende / indtil det er indsaadet paa helten / kryst det saa igiennem en Klud / lad saa stort it stycke smør der udi som it Gaase Eg / siud det saa igien indtil Vinen oc Vandet / indsaadne ere / Smør steden der som Vercken staar med denne Smørelse.

Oleum Chamæmel. Cammille. Smørelse.

Den siuge maa brugis syltet Jngefær.

Zinziber conditum.

Coriander skulle beredis.

Den siuge maa oc bruge Coriander som ere beredde /huilcke saaledis skulle beredis. Tag Coriander / leg dem Dag oc Nat udi god sterck Edicke / lad saa Edicken her af oc lad Corianderne tørris igien. Den siugis hoffuet oc Maffue styrckis her af / oc den onde vedske som af Maffuen udi Hoffuedet opfar / fortæris.

Coriandrũm.

Om mand icke kand faa forscreffne Lægedommer / da gif den siuge Aarle om Morgenen denne Lægedom / och lad hannem der paa faste udi iiij eller v. Timer.

Tag

Aqua vitæ. Crocus. Macis. Aqua Buglosse.

Tag Brendeuin it halfft Lodt / Saffran saa tungt som en huid veyer Muskatteblomster it halft Quintin / Vand brent aff Oxetungis vrt it Lodt / om du kand det faa / lad det saa staa dag oc nat / da forenis det sig tilsammen/denne Lægedom oc drick vermer Maffuen / oc opfar udi Hoffuedet oc tører Hiernens vedske huor af Hoffuetuercken kommer.

Cinnamomum.

Om Hoffuedet forstoppet vaare/saa at der ingen vedske vdflyder af Næsen/ da tag it Lodt Canelebarck / æd lit her af iblant met/ eller stød den til Puluer / strø her af paa it stycke Brød / som førre er vaadgiort udi Vin / æd det / da forgaar forstoppelsen oc slimen/ som forstoppelsen kommer vdaf.

Maiorana.

Grøn oc fersk Meyeran/ lit tilsammen gneden imellem Henderne / oc udi Næsen stungen / neddrager af Hoffuedet all ond vedske.

Radix Betæ

Eller tag en fersk Bederod / saa lang som halffandet Ledemod af en Finger/banck eller stød den lille ende lit/ sting den saa op i Næsen / lad den side der udi helten af fierde parten af en Time / da vdragis all ond vedske af Hoffuedet.

Næse Puluer.

Tag frø af Klinte som voxe udi Korn/ giør det til Pulver / lad her af udi Næsen/ det renser Hoffuedet saare vel.

Sternutamentum. Semen. Zizanie.

Dette Pulver udi Næsen lat / renser Hoffuedet saare vel. Tag Vatter karse/ tør hannem udi Lucten / oc icke imod Solen/ støt hannem til Pulver / lat her af udi Næsen / mand maa oc vel tørre hannem udi en Bagere offn/ naar so Brødet er vdtaget.

Nasturtium aquaticum.

Bertram til Pulver støt / oc udi Næsen lat/ renser oc saare vel.

Pyrethrum.

Den singis Hoffuet skal oc holdis varmt/ thi skal hand lade giøre sig en daabelt Huffue / sticket met Bomuld/ oc hand skal lade stry dette efterfølgendis Pulver udi blant Blomulden naar som Huffuen syes.

Tag Cammilleblombster / Meyran/ Neglicker / Muskater/ Muskateblomster/ Paradissekorn / Canelebarck / disse Urter styrcke Hoffuedet oc fortærer den offuerflødige vedske.

Chamemilla. Maiorana. Garyophilli Nux myristica. Macis. Grana paradise. Cinamomum.

It Vand at klucke met.

Saluie søden udi Vin / oc der met klucket/ vddrager megen ond vedske af Hoffuedet. Oc huert Morgen af samme Vin en

Salvie.

Aqua Buglosse. en god drick drucket/ oc der udi lad lit Oxetungis Urtis vand / det fortære vel den vedske Phlegma.

Denne Lægedom renser oc Hoffuedet saare vel/ oc vddrager Phlegmam.

Origanum Hyssopus. Tag vild Meyran oc Jsop siud dem i Vin/vermgiør om Morgenen en drick her af / oc holt den i Munden oc klucke her met.

Sinapis. Eller tag Sennip støt til Puluer/ blende hannem met Miød / eller met saadet Honniguand / verm det saa / oc brug det som offuenfaare sagt er.

Det er saare gaat / at mand gnider Hoffuedet vel met verme Linklude/da bliffver den Phlegmatiske vedske tynd oc flyder disslættere/Hoffuedet skal oc vel klaaes.

Det fierde Capittel.

Hoffuetuerck aff Melancholia.

DEn Hoffuetuerck som kommer af Melancholia/ det er/ aff Kulde oc tørhed / kand kiendis oc forfaris af disse Tegn.

Tegn.

Den siuge er tungsindig / oc haffuer dybe tancker oc forfærdelige Drømme / er stedse sorgefuld oc bedrøffuet / hand kand

icke

icke soffue/hans Vand er klart oc tynt/eller oc farffuet som Bly/oc er bleg vnder Ansictet / Pulsen er liden oc slar langsommelig/ huo som denne Hoffuetuerck haffuer/ hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Giff den Siuge huer Morgen iiij. Lodt Oximel Copositum , met Vand brent af Oxetungis vrt.

Eller giff den Siuge Borase Syrup/ Hiortetungis Syrup/ oc Jordrøgis vrtis Syrup/ met vand af Oxetungis vrt / eller af Hiortetungis vrt.

Eller giør hannem denne Syrup.

Tag Sene / Engesøde / Fioler / tørre Blommer/af huert ij. Lodt/Rhabarbarum it halft Lodt/ Kebule/ half andet Lodt / siud disse i iij Pund fersk Kildeuand indtil tredie delen indsøden er / kryst det saa igienem en klud / lad der i fire Lodt rent skummet Honnig/ siud det saa til en Syrup/ giff den Siuge offte her af / huer gang iij. skeder fulde / met iij. skeder fulde af Vand huor udi Thimus oc Epethimum saadne ere.

Oximel compositum. Aqua Buglossæ. Syrupus Boraginis. Syrupus Scolopendriæ. Syrupus Fumiterræ. Sene Polipodium. Viola. Pruma damascene. Rhabarbarum. Kebule. Thimus. Epethimus.

Purgatz.

Giør hannem siden disse Piller/ huilcke som fordriffue all gammel Hoffuetuerck.

Tag

Aloe Succocitrinum Mastix. Cubebæ.	Tag Aloe Succocitrinum / Mastix / aff huert it halft Lodt / Kobeber it Quintin / støt disse smaa / oc blende dem vel tilsammen met Malurte oeff / eller met Vin oc giør Piller her af / huer saa stor som iij. Erter / her af giff den Siude Morgen oc Afften huer gang iij.
Pilule de lapide Lazuli. Pilule de lapide armeno. De fumo terræ.	Pilule de lapide Lazuli / eller Pilule de lapide Armeno / eller de Fumo terre / disse ere ocgode for denne Hoffuetuerck.
Dyasene. Dyacartamum.	Mand maa oc vel giffue den siuge udi forscreffne Pillers sted / tre Quintin eller it Lodt Diasene. Eller mand maa giffne hannem it halft Lodt eller tre Quintin Dyacartamum / vel sønder refuet udi Borrase urtis vand.
Oleum Chamomelini. Oleum laurinum.	Mand maa oc smøre den siugis Hofuet met Olie af Chamilleblomster / Eller met Lauerolie.
	Dette Puluer styrcker Mafuen / Hofnedet / oc all Lemmer / om mand gifuer den siuge her af Morgen oc Aften / huer gang saa meget som en føye Valnød.
Cinnamomum. Zinziber. Cubebæ. Coriandrũ. Gariophili. Crocus.	Tag Canelebarck / Ingefær / af huert to Lodt / Cobeber it Lodt / Coriander / Neglier / af huert it Quentin / Safran it halft Quintin / stød disse til Puluer / tag saa her

til it halfft Pund gaat rent hvit Sucker/ brug det som sagt er.

Melck velt met Eg / om Morgenen den drucket/styrcker den siugis nature saare vel.

Bad.

Den siuge maa oc vel iblant met Bade udi Karbad beredt met Vand/ huor vdi Fenickel oc Haffre næger saadne ere / men hand skal icke bade for het eller forlenge. Oc om den siuge icke Suedis strax lit effter at hand i saadant Bad kommer / da skal hand gaa aff Badet / Thi at saadant bad tiener hannem da icke. Oc effter hand haffuer Badet / skal hand holde sig varm / oc fly den Mad som køler oc tørrer.

Det femte Capittel.

Hoffuetuerck aff Veder oc susel∫e/ Ex causa ventosa kaldet.

AF disse Tegn kand denne Hoffuetuerck forfaris. Den Siuge hører stedse noget buldre oc suse faar hans Øern / oc foruendis fra en sted til den anden.

Lægedom.

Den Siugis hoffuet skal mand vel vride oc gnide met varme linede Klude. Mand skal oc stege Honnig oc Salt tilsammen udi en Pande / oc siden legge det udi en linet Pose / oc legge hannem saa varm paa Houeffdet. Men giøris det behoff/ at mand skal bruge hedere Lægedomme/da skal mand tage Rosmarin/Meyran/ Rude/Lauerber oc Eneber / lige meget aff huert / disse skulle stødis oc leggis i en linet Pose/den skal mand legge paa Hoffuedet.

Rosmarinus Majorana. Ruta. Bacci lauri. Grana Juniperi.

Eller mand maa siude forscreffne Vrter i Vand / oc vodgiøre her udi Linklude/ oc dem saa varme paa Hoffuedet legge.

Eller mand maa lade røgen oc dampen aff samme Vrter gaa op til den sted der som pinen er / oc den saaledis bade oc røge.

Smørelse.

Mand maa oc smøre Hoffuedet met Olie aff Camilleblomster / Eller met Olie aff Dil / Eller met Lilie Olie Eller menge dem alle tilsammen / oc bruge dem som sagt er.

Oleum Chamomelinū. Oleum Anetinum. Oleum Lilij.

Om faare sagde Lægedomme icke hie-

ye ville/da tag Olie aff Rude/Olie aff Spica/Olie aff Bibergel / menge dem tilsammen/oc smør Hoffuedet der met. Men om mand tager lidet støt Peber / eller Senip/ oc blender hannem i forsagde Olier / da bliffuer de sterckere/oc verme disbedre.

Oleũm de Ruta. de Spica. de Castoréa.

Det er oc saare gaat / at den siuge opdrager i Hoffuedet igiennem Næsen/ vand brent aff Honnig / Osen aff Meyran oc Fennickel oeff/ huor i lidet støt pulver aff Muskater eller aff Aloes træ er blendet udi.

Aqũa Mellis. Succus Majorani. Succus Fœniculi. Nux Muscata. Aloes.

Den merckelige oc vellærde læge Rasis siger/at Olien aff Meyran offte i Næsen opdragen / borttager all Hoffuedens verck oc pine.

Oleum Majorana.

Disse Piller ere gode for den Hoffuetuerck som kommer aff kuld / oc for Orenis suselse/oc for den onde damp som aff Maffuen op i Hoffuedet far / de rense Hoffuedet oc styrcke det saare vel / her aff skal mand giffue den siuge it Quintin / eller halffandet Quintin: Oc de skulle saaledis gioris.

Piller.

Tag Aloes/Mastix / Coloquint/ Scamonea/aff huert iij. Quintin / Mirabolani citrini. Kebule Indi/it Quintin aff huert/ giør Piller her aff met osen aff Scariola.

Aloes. Mastix. Colocyntida. Scamonea. Mirabolani citrini. Kebule. Succus Scariolæ.

Det siette Capittel.

Hoffuetuerck aff Solsens hede.

DEn Lægedom som offuen faare screffuet staar om Hoffuetuerck aff Cholera/ den skal oc brugis for denne Hoffuetuerck som kommer aff Solens hede oc brønde.

Det siuende Capittel.

Hoffuetuerck som kommer aff kuld oc kalt Veder.

TJl denne Hoffuetuerck brugis alle de Lægedomme/ som brugis til den Hoffuetuerck som kommer aff Phlegmate / lige som offuen faare screffuet staar.

Det Ottende Capittel.

Hoffuetuerck Lethargia kaldet.

DEr er en siugdom bag udi Hoffuedet Lethargia kaldet aff Lægerne/ huilcken gamle Menniske gierne

mest

mest faa / som ere aff kaald oc vedsk-actig nature/ eller de som bo i kaaldet vedsk-actige Lande. Oc denne siugdom kiendis ved disse Tegn. Vorder den siuge saar giort bag vdi Hoffuedet/falder eller slaes der paa/ da mister hand sin Siun / skel oc forstand/ oc veed intet huad hannem vederfaris.

Tegn.

Lægedom.

Huo denne breck haffuer/hans hoffuet skal rensis oc purgeris met Syrupus de Stecade/ oc met Piller Cochie.

Syrūpus dé Stecade. Pillulæ Cochie.

Eller mand maa bruge faar denne Hoffuetuerck / de Lægedomme som offuen-faare staa om den Hoffuetuerck som kommer aff kuld. Eller oc nogle aff de som ieg end her effter sætter vil.

Det niende Capittel om Slumme sot.

DEnne Siugdom / at mand ligger oc slummer / lige som mand soffue/ oc Soffuer dog intet / den faar oc gammelt Folck aldermest / oc den kommer almindelige gierne aff megen kuld oc vedske/Thi den naturlige værme er viget

Tegn.

bort fra dem. Ved disse Tegn kiendis denne Siugdom / Den siuge haffuer stedse stor hede / oc den kommer fra en Byld som er bag i Hoffuedet / hans Vand er blegt oc tyckt / oc hand ligger oc slummer lige som hand Soffue / hand soffuer dog intet/ for den store verck / oc pine som hand i Hoffuedet haffuedet / oc naar som mand taler eller rauber til hannem/da suarer hand intet/om hand end noget suarer da haffuer hand det strax glemt / oc veed icke huad hand suarede eller sagde / men slummer strax igien / oc hand vender sig bort oc igien/oc legger stundem Hoffuedet ned til Fodefiælen / Den Siuge skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Sternutatoria. Helleborus albus.

Mand skal komme den Siuge til at prusie eller nyse offte / met den huide nyse Vrt oc Peber til Puluer støt.

Piper. Zezania.

Eller kom hannem til at prusie met Klinte frø som voxer udi Kornet.

Sinapis.

Eller met Sennip smaa støt til Puluer.

Majorana.

Eller støt Meyran / sting den op i Næsen/brug det ofte / lige som ofuenfaare sagt er.

Mand skal oc tage Vand/Edicke oc

Salt/disse skulle blendis vermis / her udi skal vaad giøris en Vlden klud / met den skal mand ofte gnide oc vride den Siugis Fødder vnderneden/oc hans Hender inden udi.

Hafuer den Siuge icke god Stolegang/da giør hannem den / met en af de Tappe som løsen oc Stolegang giøre. Den Siuge skal leggis udi en liusser sted / oc mand skal stedse snacke met hannem / paa det at hand skal icke sofue / men blifue vaagendis.

Hafuer den Siuge icke formegen stor hede/da maa hand bade oc suedis/paa det at Vedsken oc wrene Hede kunde mindskis. Den siugis Hofuet skal toes met Vand huor udi Chomelleblomster / Dil / Rosen/ ferske eller tørre/ oc Malurt / saadne ere/ men mand skal tage en føye ting af forsagde/Vrter / paa det / at Vandet blifuer icke forsterckt/Honefedet saaledis toet/ styrckis saare vel.

Chamomilla. Anetum. Absinthium

Mand maa oc gifue den Siuge en af disse Electuarijs/som ere/Diagalanga/eller oc Dyapliris cum Musco.

Diagalanga. Dyapliris.

Men er den Siugis Vand røt / oc hans Puls slaar langsommelige / da er siugen af hede/ oc da skal mand gifue hannem

Saccharum Rosarum. Violarum. kolde Lægedomme/ lige som Rosen Sucker/ eller Fiolesucker ere. Mand skal oc brende Menniske haar for hans Næse.

Petrus Hispanus (udi den Bog Thesaurus Pauperum kaldet) siger/ Sammaledis oc den Læge Kirat : Om mand binder Hoffuedet aff en Afftenbacke udi en sorter Klude/ oc binder det siden vnder it Menniskis høyre Arm / da soffuer det icke før end det bortagis igien.

Denne Lægedom holder en vel vaagendis.

Ruta. Acetum. Siud Rude i god Edicke / udi it dubbelt Kar / bint saa Ruden udi en liden Linklud / oc leg hende saa udi Edicken igien / oc naar som du vilt holde nogen vaagendis/ da stryg met samme Linklud den Siugis Tindinger/ Næsebor/ oc offuer hans Oyen/ da vaagner hand strax oc soffuer icke.

Acetum. Det samme giør oc god sterck Edicke om den holdis faar Næsen/ oc Lucter der aff far op i Hoffuedet / oc serlestis om mand vaadgiør en Fier udi Edicken / oc stinger hende op udi Næsen / saa at hand pruster eller nyser der aff.

Pulegium. Polleye udi Edicke lagt / oc for Næsen holdet/ giør det samme.

Det

Det tiende Capittel.
faar Raseri oc Vildelse.

Om Hoffuedens siuge/Phrenesis kaldet/det er/ Raseri oc Vildelse.

DEnne Hoffuedens breck oc Siugdom Phrenesis af Læggerne kaldet/ er den huilcken wi kalde Raseri eller Vildelse paa vort Danske Tungemaal/ oc hun kommer af en hed Byld/ som voxer faare udi Hiernens hinde/ huilcken stunden kommer af den Mad oc Drick/som er af saare hed Nature/oc vædskelige brugis / oc Maffuen kand icke fordøffue eller fortære hannem/ men ligger oc røder udi Maffuen / oc opfar udi Hoffuedet/ huor af Hoffuedet oc Hiernen bliffver skrøbelig. Stunden kommer saadan siugdom af Hiertens eller Leffuerens hede Blod / huilcket som udi Hiernen opfar. Stundem kommer hun oc af den Choleriske hede vædske / som er udi Hiernen. Stundem kommer hun oc af Hiertens hede Blod / som udi Hiernen opfar. Oc aff disse Tegn kand hun forfaris.

Tegn.

Den siugis Mund er induaartis tør/

 oc

oc hans Tunger er sort / Ansictet rødt / disli-
geste meste parten af Næsen / Hans Vand
er grønt / oc kand icke soffue / Puls Aarer-
ne de ere fulde oc sla hastelige / oc om hand
end soffuer da vorder hand vild / oc skicker
sig vnderlige / taler stedse / oc kand icke vere
rolig oc stille udi en sted. Somme ere vrede /
trætte oc slaes stedse. Somme de ere glade
oc siunge eller quede stedse. Somme de græ-
de / oc saadanne vnderlige oc forfærdelige
Tegn seer mand paa dem.

Lægedom.

Huo som denne Siugdom haffuer /
hand skal strax met det første inden tre Da-
ge lade sla hoffuet Aaren / hand skal oc ladis
strax saare udi hans Pande. Eller mand
skal sætte i hans Tindinger Egle / som
tagne ere udi ferske Søer / oc om de ville
icke henge vid oc bide er sue / da skal mand
to Tindingene met Vin / saa hengede strax
ved.

Den Siuge skal leggis udi it mørckt
Herbere / oc mand skal haffue god tilsiun
til hannem / oc intet tale eller snacke met
hannem / oc mand skal intet giffue hannem
at æde eller at dricke vden aleniste Brød
som bløt er udi Mandele Melck / eller i
Sod-

Sodded af de tørre Blommer / som med
Sucker tilrede ere / som mand kalder
Suetsker. Hand skal oc dricke Byguand.
Oc hans Hoffuet skal toes met Vand/
huor udi Pile Løf saadne ere. Siden
skal mand tage Rosen Olie/ Edicke/ oc O-
sen af Bøncke / lige saa meget som Edi-
cken er / disse skulle blendis vel tilsammen/
her met skal mand smøre Panden oc Tin-
dingerne.

Om den Siuge kand icke soffue / da
bøy hans Hoffuet tilbage den stund hand
end fastendis er / oc lad i hans Næse met
en Pen Fiole olie/som blende er met Quin-
demelck/her af pruster hand eller nyser. Oc
naar som hand soffue vil / da skal der strøes
omkring hans Seng Rosen eller Lilier / saa
faa hand Søffn næst Guds hielp.

Mandel Melck æd / giør den Siuge
meget gaat/oc all Mad som hed er skal hand
fly oc icke bruge.

Denne Siuge kommer oc gierne eff-
ter at nogen haffuer leget nogen stund siug/
oc den kand mand saaledis forfare : Den
siugis Vand er tynt / bleg oc wfarffuet/
hans Øyne de løbe omkring hid oc did/
oc

oc hand er wstadig / oc plocket omkring sig met Henderne / lige som hand haffde noget at plocke.

Lad af rage den Siugis Haar / oc tag saa Peberrod stød hende smaa / oc giør plaster her af / oc leg det imod Natten paa den Siugis Hoffuet / oc om Morgenen naar som mand det aftager / da findis der en hinde paa Hoffuedet / tag den bort / oc toe saa Hoffuedet met Edicke / oc nedleg siden den Siuge til ro oc huile. Den anden Afften der effter / giør lige saadant i ferske plaster / oc handle der met lige som met det første. Dette skal saaledis brugis indtil den Siuge faar bedre igien.

Solatum.
Barba ionis
Acetum.

Eller mand skal strax at mand fornemmer nogen for denne Siuge / tage Natskade / Husløg / oc Edicke / oc disse tilsammen støde / her udi skulle Linklude vaade gioris / oc bindis om den Siugis Hoffuet. Mand skal oc komme den Siuge til at pruste eller at nyse / met de Lægedomme som giøre at nyse / om huilcke offuen faare sagt er. Eller mand maa lade udi Næsen Nysevrt oc Campher smaa støt til Puluer.

Helleborus
ulbus.
Camphora.

Men haffuer nogen haft denne siugdom nogen stund / da skal mand tage unge

Høns/

Høns / oc vdtage induollerne af dem / oc dem saa binde paa den Siugis pande / oc dette skal offte fornyes met andre Høns.

Om mand tager en varm Suine Maffue / saa varm som hand af Suinet kommer / oc binder hannem om den Siugis hoffuet/det hielper oc saare vel.

Vox blendet met Terpentin oc Quindemelck/oc offuen paa Hoffuedet lagt / vddrager den onde vædske af Hoffuedet.

Ceræ. Cerebinthyna. Lac Mulieris.

Det elleffte Capittel.

SCothomia oc vertigo , er oc en Hoffuetuerck/oc kiendis af disse Tegn/ Huo denne Hoffuetuerck haffuer suimler saare/ hannem siunes at Jorden løber omkring met hannem / Hand haffuer ont udi Øyene/oc siunes hannem at det flyge Myg faar Øyene / oc den Siuge skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Tag Aloes citrini it Lodt / Mastix it Quintin / giør Piller her af huer saa stor som en føie Bøn / af disse skal mand giffue den Siuge fem om Afftenen.

Aloes citrini. Mastix.

Der effter gif hannem / Diamargariton/

Diamargariton.

riton/eller Diapliris/eller Diaanthos/disse Electuaria styrcke Hoffuedet oc Maffuen. Mand skal oc smøre den Siugis hoffuet met Chomelleblomsters olie / eller met den smørelse Dialthea kaldet.

Diapliris. Diaanthos. Oleum Chamæmelinum. Dialthea. Bethonica.

Bethonie tiure / oc til Pulver støt/ her af om Morgenen oc Affteenen strøe paa it stycke Brød/huilcket som før er vaad giort udi Vin/oc det samme ædet/ det styrcker Hiernen / oc kommer hannem til laue igien.

Cerefolium.

Kørel saaden i Vand / oc paa Panden udi Tindingerne lagt/vermer Hoffuedet oc Hiernen.

Aff Blodet.

Men er denne Hoffuedens suimmelse af Blodsens offuerflødighed/ da skal Hoffuet Aaren hos Tommerfingeren ladis/ Vden saa er at vngdommen/Alderen/ eller tiden det forbinder.

Men kommer hun af nogen anden vædske / huilcket mand see oc forfare kand af den Siugis vand / da skal hand holdis met Mad oc Dricke/ som sig det bør.

Hoffuedens Suimelse kommer oc stundem af det sorte forblende Blod / eller af andet ond Blod / oc gammelt Folck ve-

der-

derfaris det meste/oc de kunde nøye hielpis/ thi de almindelige gierne bliffver rørde.

Aff Maffuen.

Hoffuedens Suimelse kommer oc af den onde luct oc Veder / som af Maffuen op udi Hoffuedet til Hiernen faar/ oc løper omkring hannem.

Oc naar som saadan Hoffuedens Suimelse her af kommer / da skal mand giffue den Siuge om Afftenen naar hand vil sig nedlegge til Søffns iij Pillulas Cochias/ her met skal hans Maffue rensis/ siden skal mand giffue hannem om Morgenen oc om Afftenen Diamargariton eller it af de andre Electuaria som offuenfaare screffne staa / her af stirckis Hoffuedet oc Hiernen.

Pillulæ Cochiæ.

Diamargariton.

Kommer Hoffuedens Suimmelse af offuerflødig kald Vædske / da rense den Siugis met tre Quintin Diacartami. Oc paa den femte dag der effter gif hannem om Aftenen / naar hand vil sig nedlegge til søfns fem Pillulas de Hierapicra. Mand skal oc sætte den Siugis Fødder i varmt Vand i huilcket Chomelleblomster eller Spicanardus saadne ere / Hans Hoffuet skal holdis varmt / da vermis Hiernen oc Suimelsen forgaar.

Diacartamum.

Pillulæ de Hierapicra.

Chamæmelon.

Spicanardus.

Cubeba.
Macis.
Pulegium.

Tag Cubeber/ Muskatteblomster/ Polleye / lige meget af huert / Stød dem til Puluer/ Blende dem met Sucker / æd der af Morgen oc Afften.

Cubeba.

Tag halfandet Lodt Cubeber støtte til Puluer/ oc tre Lodt Suckercandie oc smaa støt / Blende disse tilsammen. Her af skal mand tage om Morgenen fastendis saa meget som der kand ligge paa en Firehuid/ dette skal vel tyggis i Munden/ oc den stund mand det saa tygger skal mand holde Munden oc Næsen vel ret til/ saa at lucten kand fare op i Hoffuedet/ her af styrckis Hoffuedet oc Hiernen saare vel.

Cuminum.

Tag Spisekommen / oc leg hannem udi tre Dage oc Nætter i god sterck Edicke/ lad saa Edicken der af och tør Spisekommet igien / her af Morgen oc Afften tygd/ oc det saa nogen stund udi Munden holdet/ for end det nedsiunckis / stercker Hoffuedet oc Hiernen saare vel.

Cuminum
Grana Peoniæ
Pulegium.

Tag af forscreffne Spisekommen som saaledis beredt er Peoniæ kerner/ Polleye / lige meget af huert / Stød disse til Puluer / Steg saa Hiernen af it Suin/ oc strø af forsagde Puluer der paa / oc giff den Siuge fire eller fem gange her af at

æde

æde/det værmer Hiernen/oc den offuerflø-
dige Vædske tørris.

Tag aff forscreffne Spisekommen oc Peber/lige meget aff huert / Brug det lige som ofuenfaare sagt er. *Cuminũm, Piper.*

Haffregryn om Morgenen oc Afftenen tørre ædne/ tørre Hiernen / om mand idelige bruger dem.

Kaal beredt aff Körel / oc dem ædt styrcker Hiernen saare vel. *Cerefoliũm.*

Kruseminte saaden i Øll / oc der aff om Morgenen oc om Aftenen en drick drucket førre luncket giort / er oc god for Hofuedens suimelse. *Mentha crispa.*

Det tolffte Capittel.

Hoffuetuerck som kommer aff Mafuen / eller af de andre Lemmer.

KOmmer Hofuetuercken af Mafuen/ der kand mand her af vide oc forfare : Den Siuge hafuer ont omkring Naflen / oc vdi Mafuen. Kommer hand af Quindefolckis Moder/ da fornemmer Quinden vred oc sting udi

samme sted. Haffuer mand sting oc ont i den høyre Side / nedre hos de smaa Rebben/da kommer hand fra Leffueren. Er den sting udi den venstre Side / da kommer hand fra Nyrerne oc Milten. Til denne Hoffuetuerck skulle brugis de Lægedomme som ieg end her efter sætte vil/ naar som ieg kommer tilsamme Lemmers sted.

Det trettende Capittel.

En almindelig skick oc Regimente/ som skal holdis aff alle som plagis met Hoffuetuerck.

Den som Hoffuetuerck haffuer aff offuerflødig Blod / eller oc aff den vædske Cholera/ hand skal icke æde saltet eller røget Kiød / men vnge Høns/Byguelling/Mandelmelck/oc Mad som beredis aff de tørre Blommer oc Suetsker maa hand æde / Disligiske oc Eblemos aff sure Eble giort/ Kaal giort aff Lectyge maa hand oc æde/ men ingen Melck skal hand bruge. Hans drick skal vere tynt Øll eller oc Byguand. Den Mad som køler oc tørre tien hannem best.

Men er Hoffuetuercken aff kaald vædske/ da skal den Siuge icke dricke nogen Vin udi de første tre dage/ endog at Vinen styrcker

cker den naturlige hede/oc vederqueger han-
nem: Men i denne Siugdom er hand for-
sterck oc hedmer for saare Hoffuedens/ Hi-
ernens/oc Senernis naturlige krafft.

Den som Hoffuetuerck haffuer/vere sig
i huor aff hand vere kand/ hand skal æde li-
det om Afftenen/oc de ting huilcke som læt-
telige fordøffuis/oc den Mad som opfar udi
Hoffuedet/skal hand icke bruge / lige som
disse giøre: Rødløg/Purløg / Huideløg/
Erter/Bønner/Roer / Kabusekaal/ røget
Kiød/salt Fisk/Senip/oc alt andet det som
icke lættelige fordøffuis eller fortæris udi
Maffuen. Hand skal icke heller soffue om
dagen/oc ey heller om Afftenen strax effter
Maaltid/Men udi det mindste to Timer ef-
ter Afftens maaltid. Hand skal ey heller om
Afftenen handle eller giøre noget / huor aff
Hoffuedet kand besuaris / oc ey strax effter
Maaltid/Studere/Scriffue / Speculere/
eller offuerueye dybe Sager oc ting.

Det fiortende Capittel.
Om mand kand icke soffue.

TJt oc offte hender det sig saa / at
mand kant icke soffue/huilcket kom-
mer stundem aff Hiernens hedmis
rørelse / Stundem aff den røde Cholera/
som er hed oc tør. Stundem aff den sorte

Cholera/som er kaald oc tør/oc opfaren udi Hoffuedet / oc saadant vederfaris gierne Melancholicis. Stundem aff den store Hede som kommer aff den salte vædske. Stundem aff Sorrig oc Modgang.

Tegn.

Aff Sorrig.

Om mand icke soffue kand for Sorrig oc Modgang/kand her aff forfaris / den Siugis farffue foruandlis / Hand bliffuer trangbrystet/ oc haffuer en tør hede.

Aff den røde Cholera.

Kommer det aff den røde Cholera / da faar hans Hud en rødactig farffue / oc den Cholera kommer aff megen Vect / Huo som denne breck haffuer/hannem skal mand giffue Byguand at dricke / oc Sirupus aff Aakande blomster.

Ptisana. Syrupus Nenuphari.

Aff sorte Cholera.

Kommer denne Vect aff den sorte Cholera / da er hans Hud faruet som Bly/ hand haffuer stor angest / Sorrig oc suare Tancker.

Aff

Aff salte Phlegma.

Kommer denne Vect aff den salte Phlegma / da er hand lad oc tungfærdig. Aff megen Vect bliffue Menniske lade oc tungfærdige/fordi at Ledemodernis vædske fortørris / huor aff de skulle haffue deris styrcke oc krafft/oc den onde vædske som udi Maffuen er/ opfar udi Hoffuedet.

Kommer denne Vect aff Cholera/ da skal mand finde Fioler/eller Lectyge frø udi Vand / her met skal den Siugis Hoffuet toes. *Viola. Lactuca.*

Eller mand maa smørie den Siugis Hoffuet met Quinde Melck. *Lac muliéris.*

Eller giff den Siuge om Afftenen naar hand vil legge sig til Søffns / Dille frø støt til Pulner met en drick Vin at dricke. *Seminis Anethini.*

Alun nogen stund udi Munden holdet/neddrager megen ønd vædske aff Hoffuedet / oc naar som mand tager Alunet aff Munden / da skal Munden toes met ferske Vand. Alt hues som hedmer skal icke brugis. *Alumen.*

Aff Hede.

Kommer Vecten aff hede / da skal mand giffue den Siuge at dricke Vand *Séminis Paparveris.*

eller Melck huor udi huit/eller sort Valmue frø saaden er. Eller mand maa giffue hannem Walmue frø at æde.

Eller mand maa tage en god hob aff den sorte Valmues frø/oc støde det vel met noget luncket Vand/saa at det blifuer tyckt som Melck/her udi skal mand vaadgiøre en linet Klud to Alne lang / oc bred som en Haand/den skal vindis omkring den Siugis Hofuet / om Tindingerne oc Panden/ da kølis Hofuedet / oc den Siuge faar Søfn oc Rolighed. Oc om den Siuge op vogner om Midnatstid / da vaadgiør sam me Linede klud igien/vint hannem om Hofuedet som føre.

Syrupus. Violarum.

Om den Siuge icke kand gaa til Stols/ da gif hannem om Aftenen/ naar som hand vil sig nedlegge til Søfns / it Lodt Fiole Syrup/met tu Lodt varmt Vand der i vel sønder gnedet / Men lad det kølis igien før en du hannem det gifuer.

Den Siuge skal saaledis nedleggis ud i Sengen/saa at Hiertet ligger vel høyt / oc skal holdis vel varm. Oc mand skal gifue hannem om morgenen Erte saad / huor udi intet Fet eller Salt er kommet / Oc her paa skal hand faste udi sex Timer. Men om saa skeer at hand blifuer saare vanmectig oc mactløs / da maa mand gifue hannem lit at æde oc dricke.

Om

Om mand icke hafuer Fiole Syrup / da maa mand giøre hannem Løsen oc Stolgang/met andre Lægedomme som lær Stol gang giøre / huilcke beskrefuet staa udi det Capittel/om Stolgang at giøre. Saaledis skal den vædske som udi Hofuedet opfar rensis/da faar den Siuge Søfn.

Anden dag her efter/ naar den Siuge vil legge sig ned til Søfns / da skal mand sætte hans Fødder oc Been udi varmt Vand/huor udi Chomelleblomster oc Amnt ere saadne/De skulle oc gnidis oc klaaes vel ned at/Oc naar som hand tager Benene af dette Vand / da skulle de døppis udi kalt Vand / saaledis kand mand den onde hede neden vddrage/saa at den Siuge kand komme til rolig Søfn.

Chamæmē-lon. Melilotūm

Man skal oc handle skickelige oc viislige met den Siuge / oc icke Hofuedet formeget køle/paa det/at den naturlige Hede icke aldelis vdsløckis oc forgaar/oc stor Skade der af kunde komme.

Aff tør Complexie.

Om saaden Vect kommer af tør Complexie/da skal mand gifue de ting som køle/ lige som Byguand oc Byguelling giøre.

Mand maa oc vaadgiøre en Linet klud udi Vand huor udi Lectyge saaden er / vind hannem

Lactūca.

hannem om Hofuedet/lige som ofuen faare sagt er.

Saccharum Rosarum. Eller mand maa giffue den siuge Rosen Sucker.

Lactuca. Kaal af Lectyge giort oc den ædet hielper oc saare vel.

Papaver. Valmuer saadne udi Melck / oc siden Byggryn/saadne udi samme Melck/oc den æd giør rolig Søfn. Denne velling eller grød maa oc vel redis met støtte Risengryn eller met Haffregryn/eller oc met reffuet huede Brød.

Huo som offte oc idelige meget drømmer / oc om hand er aff hed nature / da skal hand Aareladis / eller hand skal iblant met lade sætte Kopper/oc skal bruge Lectige udi sin Mad. Men er hand aff kaald nature da skal hand rensis met en aff de Lægedomme som giøre løsen oc Stolegang.

Hedera terrestris. Denne Lægedom giør god rolig Søfn / om den bindis paa Panden oc udi Tindingerne / Tag Vedbende som voxer paa Jorden/lidet Salt oc Edicke/stød disse tilsammen/oc brug det som sagt er.

Betonica. Bethonie paa Hofuedet lagt giør Søfn.

Det femtende Capittel.

Om nogen røris aff Poplesie.

DEnne Siugdom er af tuende haand slags. Den ene kaldis aff Lægerne Apoplexia, det er den store Poplesie / oc er naar som Mennisket nedfalder hastelige oc mister sit Maal / oc icke rører nogen af sine Lemmer / oc føl icke heller at mand tager paa hannem/oc ey heller drager sin Aande vd eller ind/ Oc huo som saaledis bliffver rørt hielpis nøye/men døer almindelige gierne. Denne Siugdom forandlis vel stundem inden fyrretiue Timer/udi den lilde Poplesie Paralisis af Lægerne kaldet. Oc huo som vorder rørt af den store Poplesie / hand skal icke iordis før end trysinds tiue Timer ere forløbne/ thi det skeer tit at de som røris faa til Lifs igien / inden forsagde Timer.

Denne lilde Poplesie Paralisis af Lægerne kaldet / kiendis saaledis fra den store Poplesie. Den Siuge mister sit Maal/ følelsen/ oc Lemmernis rørelse / oc ligger icke saa død som offuen faare sagt er. Oc naar som hans Mand opbrydis/da er der megen

huid skum der inde/oc haffuer en suar Aande / oc om mand taler til hannem da glemmer hand det strax. Stundem røris alenisle en Side. Stundem en Lem eller Ledemod.

Tegn.

Af disse Tegn kand mand forfare / at en skal vorde rørt/ som er / om mand tit oc offte haffuer Buglob/ vden nogen merckelig Sag / oc Hoffuedet er tungt oc suimler meget / oc det siunis faar Øynene at vere mørckt.

Det kand komme af mange Aarsager at en røris af Poplesie. Stundem af hastighed oc fortørnelse. Stundem af Kuld. Stundem af Mad oc Drick / oc Fraadseri/ af huilcken megen slim eller blod voxer/ huilcket Hiertet beløber / Aarerne oc Lemmerne tilstoppis/hues af de wrolige bliffue/ saa røris da Menniskket.

Stundem røris en / fordi at hand haffuer veret saare meget wkysk / huor af Marren induortis udi Benene forkølis oc forsuinder. Alle Lemmer fornermis af Marren / oc haffuer af hannem deris styrcke oc krafft. Thi skeer det stundem at en døer udi sin Seng hoss Hustru/hende wuitterlige / thi at Marren udi Benene er bort suunden eller forkøllet / All hans krafft oc

mact er forsuundet / saa at hand det icke føler/ oc døer saa.

Det er skeet udi Sandhed / at en Læge fant en Død liggendis udi en Seng / huilcken som i en lang tid hafde leffuet saare wkyskelige / hand opskar hannem / oc vdtog hans Rygbeen / da fants der ingen Marre udi / men vaar all forsuunden / for hues skyld hand vaar bleffuen død.

Stundem røris oc en der af / naar nogle Legemens Aarer / paa Benene / Armene eller halsen haffue veret sønderhugne / oc er icke rettelige tilsammen lægte igien / Derfor kand icke det naturlige Blod oc Vædske haffue sin rette gang til oc fra Hiertet / thi røris den Siuge eller oc døer. Dette kand mand lættelige see oc forfare udi it Rør som mit tilstoppet er / ladis der noget udi / da kand det icke løbe der igiennem. Lige saaledis skeer det oc / naar som nogen Lem kand icke faa sin naturlige Verme fra Hiertet / da røris den oc forsuinder kolis oc tilsammen krømpis / Thi de Aarer oc Sener som skulde komme Ledemod til hielp / de ere forkølede / oc haffue ingen mact.

Stundem røris it Ledemod eller lem allena / Stundem helfften af Legemet / lige som naar Tungen røris / oc mand

icke

icke kand tale. Stundem røris en Haand/ Stundem it Been eller Fod. Saadan breck oc siugdom kommer stundem af stor glæde/af Sorrig oc Modgang / af madens oc drickens Offuerflødighed oc Fraadseri/ af stort oc suart Arbeyde / af Aarckeløshed/ af ræde / forfærdelse / af vansmectelse / aff Hiertens idelig slaelse eller rørelse / af det øffuerflødige Blod/af Phlegmate/ af Cholera rubea, oc af offuerflødig Melancholia. Denne Siugdom kommer gierne almindelige af en eller tuende forneffnde Sager/ thi der gaar tuende Aarer fra Hiernen ned igiennem Rygbenet ned udi Benene eller udi Fødderne/ Igiennem den ene gaar den naturlige værme / oc igiennem den anden kulden / Oc naar en af disse eller at begge tilstoppis oc haffuer icke deris rette gang/ til den Lem som de skulle gaa til / da foruisnis den Lem / saa at Menniscken kand den icke røre eller bruge.

Den Læge Auicenna siger : All den stund den naturlige værme oc krafft icke rører nogen Lem / da kand den icke brugis oc giøre hues den skulde giøre/ Oc efftherdi at saa er/at denne Siugdom oc breck/ kommer af Aarernis forstoppelse som gaa fra

Hiernen

Hiernen igiennem Rygbenet / Da er det
nytteligt / at mand giffuer grandgibelige
act der paa/af huad Sag siugen kommē er/
da kand mand diſſ bedre komme den Siuge
til hielp met Lægedom som det sig bør.

Paa det / at mand kand diſſ bedre forfa-
re / Huor af denne Siugdom kommen er/
skal mand saaledis handle met den Siuge.
Mand skal flitelige oc grandgibelige for-
fare af den Siuge / Huad for it Embede
and øffuet oc brugt haffuer/ før end Siu-
gen hannem tog/ om hand haffuer veret en
Smed / Tømmermand / Skomagere etc.
Om hand haffuer gaaet Aarckeløſſ / om
and haffuer veret saare meget wkyſk / oc
uad hans Mad almindelige haffuer veret/
arm eller kaald/om hand haffuer veret ha-
ig/redt eller forfærdet. Her af kand for-
aris om den naturlige værme er gaaet fra
iertet op til Hiernen / eller om hand er
edfalden fra Hiernen / oc haffuer tillucet
c forstoppet de Aarer som førre om sagt
c.

Lægedom.

Kommer denne Siuge oc breck af
gemens øffuerflødige vædske/ da skal den
rdriffuis met Lægedomme / som saadan
vædske

vædske kand fortære / styrck oc værme Legemet / Oc det skal saaledis skee.

Lauendula. Saluia imperialis. Herba paralisis. Grana Iuniperi Aqua uitæ. Vinum.

Tag Lauendel / Orcken Saluie: Kodrøbles ort / Eneber / af huert en Haandfuld. Brendeuin tre parter af en Pott / god klar Rinsk Vin lidet mere end en Pott / Lad dem udi en stor Tinkande som offuen til vil tæt er / Sæt hende udi en Kedel met Vand / oc lad det saa vel tilsammen siude / Her met skal mand gnide oc vride de Lemmer som rørde ere to gange om dagen / Her af skal den Siuge oc dricke Morgen oc Afften / huer gang saa meget som der kand gaa udi en Eggeskal.

Hieralogodium.

Mand maa oc purgere den Siuge met it Quintin eller lidet mere Hieralogodium.

Mundvand.

Piper. Pirethrum. Sinapium. Castoreum Zinziber. Pulegium.

Den Siuge skal offte holde udi sin Mund af denne efftersølgendis drick / oc met den klucke eller skualpe.

Tag Peber / Bertram / Senip / Bebergel / Ingefær / Polleye / af huert tu Lod smaa støt / siud dem i to Potter Vin / indtil tredie delen indsaaden er.

Aff Blodet.

Kommer denne Siuge af det offuerflødige Blod / da lad sla en Aare. Er den høyre Side rørt / da lad hannem paa den

venstre

venstre Side. Er den venstre Side rørt/ da lad hannem paa den høyre Arm.

Bad.

Siden skal den Siuge bade udi Karbad met Vand / huor disse Vrter ere saadne vdi. Tag Saluie/Seuenbom/Rosmarin/ Mynte/Arffue/Bethonie/ Chamilleblommer/Jordhumle / Lauerbær / af huert en Haand fuld/ brug disse som sagt er.

Salvia. Sabina. Rosmarina. Mentha. Morsus Gallinæ. Betonica. Chamomilla. Hypericon. Bacce lauri.

Før end den Siuge indgaar udi forsagde Bad / skal mand giffue hannem it Quintin god Theragelse met en drick varm Vin / udi huilcken Bibergel oc Lauendel saadne ere.

Theriaca. Castoreum. Lauendula.

Der effter naar som den Siuge saaledis haffuer badt/da giff hannem to gange om Dagen af denne efterfølgendis Lægedom saaledis tilgiort.

Tag Orcken Saluie / Lauendel / af huert tre Hender fulde / leg disse i bløđ udi fiorten dage / udi halfftredie Pott Rinsk Vin / brent siden Vand her af i Balneo Mariæ. Om mand icke haffuer saadant Redskaff/da skal dette siudis udi en Tinkande udi en Kædel som offuẽ faare føre sagt er.

Saluia Imperialis. Lauendula.

Røris det hele Legeme.

Om det hele Legeme røris / saa at den Siuge det icke føler / at mand tager paa hans

hans Lemmer/da skal hand saaledis hielpis. Hand skal badis udi det Karbad som offuen faare screffuet staar / oc til samme Bad skal oc brugis gode gloendis Kamperstene/ oc de skulle leggis besynderlige udi en Kædel eller udi it andet Kar/oc paa samme gloendis Stene/skal mand lade af dette efterfølgendis saaledis tilgiort.

Grana Iuniperi. Tapsus barbatus. Origanum.

Tag Eneber / Linsebrands Vrt / vild Meyran / Tost eller Kong kaldet / af huert tre Hender fulde / vij Potter Rinsk vin/ siud disse udi en Tinkande udi en Kædel som offuenfaare førre sagt er/her skal mand lade paa de gloendis Stene / saa at den Siuge vel kand suedis / oc lad hannem saaledis bade det lengste hand kand toller/ Dette Bad giør den Siuge meget gaat / Lemmerne foruærmis igien. Oc naar som hand kommer af Baddet / skal mand nederlegge hannem udi en Seng / oc hølle vel paa hannem/saa at hand kunde suedis igien/ oc skal voctis vel faar Kuld / oc naar som hand saaledis nogen stund haffuer ligget/oc hans Legeme er bleffuet tiurt/da skulle hans Lemmer vel gnidis met Lauendele vand eller met Vin / huor udi Lauendel oc Saluie saadne ere / Saaledis skal den Siuge huer

Aqua Lauendul.

dag tre gange baade udi ni samfelde dage/ om hand er ellers sterck / at hand kand det tolle oc fordrage. Den Singis Lemmer skulle oc smøris tre gange om Dagen met Lissebons Olie / huor udi Bibergel saaden er. Til iiij. Lodt Olie skal tagis it Lodt Bibergel.

Oleum Castoris.

Den Olie som kaldis Oleum Philosophorum, er saare god for den Breck oc Singe.

Oleum Philosophorum.

Røris en Lem.

Røris en Lem eller Ledemod aleniste/ vere sig paa Haand eller Fod/ det skal saaledis hielpis.

Siud Salnie i en Potte / eller udi it andet Kar/ holdt Ledemodet der offuer (offuen til vel tet stoppet) saa at Sualmen der aff kand vel komme til samme Lem/ saa hed som hand hedist tolle kand/ saa at det bliffuer igiennem varmt oc vel suedis.

Salvia.

Siden tag Brendeuin it halfft Pundt/ Salnie oc Rude aff huert en halfft Haand fuld smaat skaaret/ siud disse udi en Tinkande i en Kædel / lige som offuen saare førre sagt er / Om Vinen siuder formeget ind/ da lad mere der paa / oc lad det siude igien/ Siden skal det glemmis udi it Krus vel tilstoppet / oc naar som mand vil her aff

Aqua vitæ. Salvia. Ruta.

bruge/da skal det værmis / oc saa Linklude der udi vaadgiøris / met dem skal mand vel gnide oc vrige samme Lem imod en god Ild / det hediste som den Siuge det tolle kand. Naar som dette saa skeet er / da skal mand tage Olie aff Chammelleblommer oc Brendeuin/lige meget af huert/her udi skal en Klud vaadgiøris som er saa stor/at hand kand tecke oc skiule Lemmen / oc den skal vindis omkring Lemmen / och saa der paa it stycke aff it sortLamskind/Dette skal brugis Morgen oc Afften udi fiorten dage.

Oleũm Chæmo. millæ. Aqua vitæ.

Røris Been/ Arm eller Knæ.

Om it Been / Arm eller Knæ røris/ da skal mand lade faaresagde Vrter i en Balie/oc sætte Ledemodet der udi / oc Balien skal vel tætis trint omkring/paa det/at Ledemodet kand vel værmis / oc naar som Vandet kølis/ skal mand kaste der udi gloendis Kamperstene/som oc førre sagt er.

Røris Axel eller Lend.

Om Axel eller Lend røris / da skal mand giøre en Linpose en halff Alne bred oc lang / oc legge hannem udi faaresagde Vrter oc dem siude / Leg dem offte paa Ledemodet vel varme / Naar som Lemmen saaledis badet/oc foruermet er / smør hannem met den Smørelse som offuen-

faare

faare staar / oc samme Lem skal stedse holdis varm.

Røris Tungen.

Bliffuer nogens Tunge røre / oc den Siuge mister Maalet / da leg vnder hans Tunge lidet Confect Anacardine / da tal den Siuge igien.

Confectio Anacardine

Piller giorde aff Bebergel / Saluie / oc Honnig / legde vnder den Siugis Tunge / komme den Siuge til at tale igien.

Castoreum Salvia. Mel.

Piller aff Opopneaco / saaledis bruge / giøre det samme.

Pillule de Oppopenaco.

De som rørde aff Poplesie / skulle stedse oc idelige bruge ude deris Mad oc Dricke / Saffran / Canelebarck / Oxetungis vrt oc blomster.

Crocus. Cinnamomum. Buglossa.

Den høylærede Læge Cornelius Celsus siger / om nogen røris aff Poplesie paa alle Lemmer / oc hand lader strax sla en Aare / da kommer den Siuge til sin helbrede oc Sundhed igien / eller oc døer.

Røris Hender.

Om nogens Hender ryste / da skal hand toe dem i kalt Vand / udi huilcket Saluie nogen stund haffuer ligget / oc lade dem tørris aff den selff.

Det siettende Capittel.

For Krampe.

KRampe er Senernis tilsammen dragelse / eller oc deris vdsterckelse. Oc dette kommer stundem aff Ledemodernis tomhed/eller oc aff deris fuldhed/Stundem aff klud/aff suart Arbeyde/aff Sorg/Modgang oc Bedrøffuelse. Oc denne Siuge er trende haande slags. Den første kaldis Anthostenus, oc hun er naar som de Aarer oc sener som for til sidde/bliffue lange/oc de som bag sidde/tilsammen dragis / oc bliffue forstackede. Den anden kaldis Prothostenus, oc hun er naar som de Aarer eller Sener som bag side bliffue forlange/oc de som faar side forstackede. Den tredie kaldis Thetthanus, oc hun er naar som Aarerne eller Senerne / baade bag oc faare tilsammen dragis oc de bliffue forstackede/saa at den Siuge kand icke røre sig/huercken til den høyre eller venstre Side. Oc den Krampe som kommer aff thomhed er den verste.

Lægedom.

Kommer denne Siuge aff Aarernis fuldhed / da rens oc purgere den Siuge/

som

som du her offuensaare om Poplesie hørt haffuer.

Der effter tag Bertram/Euphorbium/Peber oc Lauer Olie/aff huert it Quintin/giør her aff en Smørelse/smør her met Nafflen/Aarerne udi Tindingerne/oc Puls Aarerne paa begge Arme.

Pytethrum
Euphorbiũ.
Piper.
Oleum laũrinæ.

Mand maa vel giffue den Siuge Aarle om Morgenen it Quintin Theragelse. Det giør oc den Siuge meget gaat / at mand legger bag i hans Nacke en Linpose met varmt Salt.

Theriaca.

Om mand giør en Røg op i Næsen aff Aloe træ/saadan Røg hielper alle Aarer/ oc Sener vnderlige.

Aloe.

Om Aarerne eller Senerne smøris met en aff disse smørelse / som ere Dialthea/ Marciaton / Arogon / Oleum vulpinum, de hielpe oc saare vel.

Dialthea.
Marciaton.
Agoron.
Oleum vulpinum.

Det syttende Capittel.

OM Munden vorder kroget/ huilcket Lægerne kalde Torturam oris.

Munden eller Kindbenene bliffue oc stunden krogede / saa at de gaa aff laue/oc

 saadant

saadant gior Krampe / huilcket Aarerne eller Senerne tilsammen drager / lige som it stycke Lær tilsammen krumpis / naar som det holdis mod en Jld. Stundem kommer dit aff Poplesie / oc naar det saa skeer da skal der met handlis lige som sagt er om Poplesie. Men kommer det aff Krampe/ da skal der met handlis som om Krampe sagt er.

Salvia. Bethonica. Morsus Gallinæ. Origanum Oleum vulpinum. Oleum Costinum.

Tag Saluie/Bethonie / Arre / vild Meyran/ siud disse udi Vand / læg oc bad Nacken vel her met. Naar som det er skeet/ smør saa Nacken met Olie Vulpino, eller met Olio Costino. Mand maa oc lade udi den Siugis Næse/it aff de Pulner som om Hoffuedens suimelse screffne staa.

Det attende Capittel.

Om Druckenskab.

Somme Menniske faa oc saadan breck udi Hoffuedet lige som de vaare druckne / oc dette kommer aff den wfordøffuelige vædske som udi Hoffuedet opfar omkring Hiernen. Somme der aff/ at de haffue gaaet i het Solskin. Somme oc der aff / at de haffue talet eller raabt meget / huor aff Hiernen bliffuer

skrøbe-

skrøbelig / oc naar som de dricke en føye ting / da er det strax udi deris Hoffuet. Somme ere aff Naturen saa skrøbelige/ at der som de komme udi en varm Stue/ huor som andre side oc raabe eller quæde / saa faa de strax ont i Hoffuedet / oc ere lige som de vaare druckne / oc huo som saadan Breck haffuer/ hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Er saadan Druckenskaff aff hede Natur / da smør hans Hoffuet oc Tindinger met Rosenolie/ Fiole Olie / eller met osen aff Byncke/ eller blende dem tilsammen.

Oleum Rosarum. Violarum. Succus arthemisiis.

Siden skal mand giffue den Siuge at dricke/ støt Valmuefrø/ blendet met Rosenuand/ saa at det er som en Melck. Her effter skal den Siuge sætte sine Fødder udi varmt Vand / huor udi Chammilleblommer oc Amur saadne ere/ oc de skulle gnidis vel vnderneden met Salt oc en Vlden klud/ oc siden skulle de smøris met Fiole olie/ saa dragis vædske neden aff Hoffuedet. Mand skal oc komme den Siuge til at gaa til Stols / met de ting som giør lidet Løsen oc Stolgang.

Chamamilla. Melilotum

Oleum Violarum.

Det nittende Capittel.

For den Faldendeſot.

DEnne Sot oc Siugdom er aff trendehaandis ſlags. Den førſte kaldis Epilepſia, huo den haffner/ hand føler intet ont for end hand nedfalder / oc naar hand nedfalden er / da fraaes Munden paa hannem / huilcket aff Hiernens forſtoppelſe kommer.

Analepſia.

Den anden kaldis Analépſia, oc den kiendis ſaaledis / Den Siuge føler noget ſom ſuſer faar hans Oern/ oc effter at hand er nedfalden/ da ſpyer hand / oc denne kommer aff den onde vædſke / ſom er udi Maffuens Aarer oc Sener / huilcken ſom opfar udi Hoffuedet/ tillycker oc forſtopper Hiernens Aarer.

Catalepſia.

Den tredie kaldis Catalepſia, oc den kommer aff den vædſke ſom udi Lemmerne faareholdis. Oc før end hand nedfalder/ føler hand noget ſom løber igiennem Ledemodene ind udi Hoffuedet / ſom Galenus ſiger om ſin Scriffuere/ huilcken ſtedſe følde noget / naar ſom Siugen hannem tog/ ſom løb aff den ene Fod oc op udi hans Hoff-

uet

uet / Thi lodt hand binde samme Fod hart met it Bond.

Denne Siugdom kommer oc stundem af Tarmene / oc da giør hand sig wreen som nedfalden er.

Quinde folck faa offte denne Siugdom / af den wrene vædske som udi Moderen er / oc saadant vederfaris mest Nunder som udi Kloster indgiffue ere. Men denne Siugdom er dog mere hos Mandkiøn end hos Quindekion / oc er gierne languarig til døde Dag / men hun er icke farlig paa Liffsens vegne. Men det skeer vel stundem / at hun tager nogle af dage / udi det første naar mand hende faar. Denne Siugdom forgaar offte paa Mandkiøn / naar som de først beuare sig met noget Quinde folck oc Legemens lyst bedriffua / oc forlader denne Siuge unge Quind folck / naar som de først faa deris Tid oc legemlige Blomster.

Quind folck.

Tegn.

Af disse Tegn kand forfaris / at en skal faa den Faldende sot / eller Poplesie / eller Vildelse. Naar som mand soffuer / da siunis at der falder noget tungt paa hannem / oc kryster hannem saare / huilcket wi

Mare ride.

paa / vort Tungemaal kalde/at Maren rider hannem.

Om den Siuge kand hielpis.

Vilt du forfare oc vide om den Siuge som den Faldende sot haffuer kand hielpis eller ey / da tag en Synaal sting met hende udi hans Øren/ Føler hand det da kand hand hielpis / Men føler hand det icke / da kand hand icke hielpis.

Den høylærde Læge Gilbertus siger/ at naar som nogen denne Siugdom først faar oc nedfalder / da skal mand strax lade sla en Aare paa den Siuge / huilcken Aare mand vil / och saa giffue den Siuge it Lodt af samme vdladne Blod met it bløt Eg at dricke / det skal hielpe saare vel faar denne Siugdom.

Eller naar som Mennisket første gang nedfalder/skal mand strax ihielsla en Hund oc vdtage Galden / oc giffue den Siuge den at dricke / da faar hand denne Siuge icke meer.

Fel Canis.

Aff Maffuen.

Om denne Siuge kommer af Maffuen / da kom den Siuge til at spy/ met en af de Lægedomme som giør at spy / som her effter findis udi dit Capittel om at giøre at spy.

Denne er en kraffrig Lægedom faar denne sot/som offte forsøgt er.

Tag Bebergel / Spisglas / Drage blod / lige meget af huert / stød disse til Puluer / giff den Siuge her af huer Dag it Quintin met en drick varm Vin/oc dette skal brugis indtil den Siuge bliffver hel-bred igien.

Castoreum Antimoneum. Sanguis Draconis.

Eller tag en Frø / sker hende op at ryggen/ vdtag Leffueren / oc vint it Kaal-blad om hende / brent hende til Puluer udi en ny Leerpotte/ gif den Siuge af hende at dricke met en drick Vin / dette skal oc brugis indtil den Siuge faar bedre.

Epar Ranæ

Eller mand maa giffue den Siuge ret god Theragelse met en drick varm Vin at dricke / huor udi Bebergel saaden er/ denne er oc en forsøgt Lægedom.

Theriaca Castoreum

Diacastoreum er oc en visse oc forsøgt Lægedom / om mand giffuer den Siuge her af tre gange om Vgen / udi det mindste/ oc huer gang it Quintin.

Diacastoreum.

Electuarium Diaanthos / eller Diamusci/ brugt som sagt er / de ere oc gode for denne breck oc Siuge.

Diaanthos Diamusci.

Er det en Mands persone som haffuer denne Singdom / da giør Hiertet af en Vlffue til Puluer/ oc giff den Siuge heraf it

Cor Lupi.

it Quintin tillige. Er det it Quindis Persone / da skal mand tage Hiertet af en Vlffinde / oc giffne hende her af som sagt er.

Caro Lupi.

Vlffue kiød tørrer udi en Bager Ouen / oc støt til Puluer / oc det den Siuge giffuet som offuenfaare sagt er / hielper oc saare vel faar denne Siugdom.

Huo som denne Siugdom haffuer / hand skal bære it Belte giort af Vlffskind paa sin bare Krop / det hielper vnderlige.

Opoponax Castoreum Sanguis Draconis. Antimoneum.

Tag den Gummi Oppoponax / Bibergel / Drageblod / Spisglas / lige meget af huert / støt disse til Puluer / oc giff den Siuge her af met Vin som sagt er / huer gang it Quintin / met denne Lægedom ere oc mange hulpne.

Caput utri mortui.

Tag Hoffuet panden af en død Mands Persone / sæt hende udi en hed Bager Ouen / oc brent hende indtil hun bliffver aldelis huid / stød hende saa til puluer / tag saa af samme Puluer it Quintin / oc tre Peoniers stene oc smaa støtte / giff den Siuge det at dricke met en varm drick Vin.

Grana Peoniæ.

Ruta.

De som haffue denne Siugdom / de skulle stedse oc idelige lucte til Rude / det hielper dem meget.

Dio-

Dioscorides Læge siger / at Løbet af en Haredrucket / er gaat faar denne Siugdom. Coagulum leporis.

Naar som nogen nedfalden er / da skal mand blæse op i den Siugis næse / Bibergel oc Rude støtte til Puluer / da staar den Siuge strax op igien. Castorcum Ruta.

Det samme giør oc det Gummi Aze fetida / om det leggis paa Gløer / oc lader Røgen opgaa i den Siugis Næse. Aza fetida

Aff dette Puluer udi Næsen lat / beskermer Mennisken faar denne breck. Piper. Ruta.

Tag Peber it Quintin / tør Rude / Sennip / af huert halfandet Quintin / Luseurt / Nigellam / af huert it halft Lodt / Sal Armoniacum it halft Quintin / giør disse til Puluer / brug her af som sagt er. Senapium. Staphisagria. Nigella. Sal armoniacum.

Den Læge Macer siger / at Roden af Peonier om Halsen bunden / er saare god faar denne Siuge. Radix Peoniæ.

Den Læge Galenus siger / at hand haffuer bundet Roden af Peonie om it Barns halß / otte Aar gammelt som haffde denne Siugdom / det stod strax op oc vaar helbrede. Siden forsøgte hand ydermere denne Rods krafft oc dyd / oc tog samme

Rod af Barnsens halſſ igien / da nedfalt det ſtrax / Siden bant hand ſamme Rod om Barnſens halſſ igien / da opſtop det ſtrax igien.

Tag Hulnet ij Lodt. Det Gummi Euphorbium oc Bibergel af huert it Quintin / ſtød diſſe til Pulner / oc ſiud dem udi Liſſebons olie / her met ſkal den Siugis Rygbeen ſmœris fra Hoffuedet oc ſaa ned at.

Ordinantz.

Ariſtologia. Euphorbium. Caſtoreum Oleum oliuarum.

Huo ſom den Faldende ſot haffuer / hand ſkal icke gaa vd af ſit Hus / naar ſom det er taaget Vœder / oc ey heller naar ſom ſtor Hede er / eller oc ſtor kuld. Hand ſkal oc bruge den Mad / ſom ſnarlige oc lœttelige fordøffuis eller fortœris i Maffuen / lige ſom diſſe efterfølgendis : Høns / Haner / ſmaa Fule / vnge Kid / griſſe Kiød / Erte ſaaden met Brød / Eggeſubbe / hand ſkal intet bruge ſom ſurt er / oc ey heller Huideløg eller anden Løg / hand ſkal oc dricke føie / oc ſerdelis effter Maaltid / oc ingen ſterck drick. Effter Maaltid ſkal hand œde Queer / eller oc af Electuario ſom aff Queer er giort / da nedtryckis den onde vœdſke ſom udi Maffuen er / ſaa at hun icke opfaar udi Hoffuedet. Hand ſkal oc ſee vel til /

til / at hand kand vel lade sit Vand fra sig oc haffue god Stolgang / Hand skal icke soffue om dagen / oc ey heller gaa ørckeløs/ men iblant met lidet arbeyde / Hand skal ey heller haffue stor omhu/ Oc ey vere formeget sorgefuld.

Det tiuende Capittel.

Kommer nogen fra sine Sind oc bliffver vilder.

MAnia, kaldis aff Læegerne Vildelse / oc er den Siugdom som haffuer sin værlese udi Hiernens første rom af den onde vædske som der inde forsamler er. Oc samme Siugdom kommer stundem af Hoffuedens onde Complexie Stundem af ond Mad dricke/ af huilcke udi Maffuen forsamlis en ond offuerflødig vædske som op udi Hoffuedet faar. Stundem oc der af at en er hed/oc dricker hastelige det som kalt er. Stundem aff den Mad som hedmer oc formeget peberet er / oc aff Huideløg / huor af vædsken forbrendis. Stundem kommer denne Siugdom af vduortis ting / som er/ Om nogen bidis aff en galen Hund.

Stun-

Stundem af wsunt oc forgifftig vær. Stundem af stor Sorg oc Modgang af megen studering / af megen Vect / af megen Faste. Stundem af nogen flydelse / som icke haffuer sin rette gang / saa som det skeer naar som Quind folck icke haffue deris Tid oc Blomsters rette flydelse. Stundem det af / at mand haffuer icke god Stolgang / men det ligger oc raadner / oc saa opfar udi Hoffuedet Stundem oc af det offuerflødigt Blodt.

Aff Blodet.

Kommer denne Siugdom af Blodet / det kand mand saaledis forfare. Hand taler stedse / Dantzer / Springer / Siunger oc er glad / Mener at hand er rig oc haffuer meget Gods / oc at all Verden hører hannem til / Hand hører gierne Trompe / Harpe / oc andre subtilige Læge / Hans Puls er stor oc slar fast / Hans vand er tyckt oc røt.

Aff Cholera.

Kommer denne Siugdom af den røde Cholera / det er / af det forbrende tørre Blod / da kiffuis oc trættis den Siuge gierne / raaber oc skriger / oc slar sig selff / oc andre som ere hos hannem / oc er meget wstyrig / Hans Puls er liden / oc slar hastelige / Hans Vand er røt oc skønt / Hans complexie er varm oc tør.

Aff kuld oc tørhed.

Kommer denne Siugdom aff kuld oc tørhed / da er hand altid bedrøffuet/ græder stedse/rædis faar huer mand/ Naar som hand seer Ris eller Straa/ siunis hannem at det er Hugørme oc Taadser / Oc hand vil gierne vere i den sted som mørckt er / oc knytter sine Hender tilsammen/ oc reddis at mand vil tage noget aff dem/hand galer oc stundem som en hane / eller klucker som en Høne / Stundem giør hand som en Hund / er stedse redt at mand vil gribe oc fange hannem / Hans Vand er huit oc skønt met en Kreetz faruet som Bly.

Aff Phlegmate.

Er denne Siugdom aff Phlegma, da siunis den Siuge at hand er udi it Vand / oc soffuer gierne / Tal oc paakalder Dieffuelen / oc denne Siugdom kommer aff kaald forfulet vædske / som sig udi Hiernen forsamlet haffuer / Hans Vand er huit oc blegt / oc Puls Aaren slar langsommelige.

Aff Sorge.

Haffuer nogen faaet denne Siugdom aff Sorg oc bedrøffuelse / da skal mand tale oc handle venlige oc kierlige met hannem / glæde hannem oc loffue hannem

meget gaat. Er det en Mands Persone/da skal mand sætte hos hannem smucke oc subtilige Quinde folck / oc lofue hannem it af dem / her af stillis hand til fridz. Er det it Quindeki͏øn / da skal hun glædis met Mend / Mand skal lofue hende en af dem/ Her af vederquegis hun / oc kommer til sit skel igien. Oc huo som denne Sivgdom haffuer / met hannem skal mand saaledis handle.

Mand skal giffue hannem den Mad som køler oc lættelige fordøffuis oc fortæris/vngt grisse Kiød vnge Høns / ferske Æg. Jngen sterck drick skal mand giffue hannem. Haffuer hand icke god Stolgang/ da skal mand giffue hannem om Afftenen/ naar hand vil sig nedlegge til Søffns / it Quintin Pillulas Cochias, de rense den Siuge hoffuet. Den Siuge skal oc leggis udi en kolder sted/ saa at Været kand blæse paa hannem. Haffuer den Siuge meget Blod udi sig / da skal mand lade den mellemste Aare som sidder faare udi hans Pande / oc paa den siette dag der effter skal hoffuet Aaren ladis/paa begge Hender hos Tommel fingerne.

Pillúle Cochiæ.

Denne drick tiener faare vel til dem som denne Siugdom haffue.

Tag it lidet Kaalfad fuld aff Byg/ Skersøde iij. Lodt Veybrede en Haand

fuld/siud disse udi tre Potter ferskt Vand/ sie det igiennem en Klud / oc lad det kølis/ oc giff saa den Siuge her aff at dricke.

Hordeum. Glycirizæ. Plantago.

Den siugis Hoffuet skal oc toes met vand huor i Chammelleblommer oc Jernurt saadne ere.

Chamomilla. Verbena.

Aff Phlegmate.

Er denne Siugdom aff Phlegma, eller aff ofuerflødig Klud/ da gif den Siuge den Mad som hannem verme kand / oc lad hannem holde sig varm / rens oc purgere hannem saaledis:

Purgatz.

Tag Seneblad smaa skøtte til Puluer it halft Lodt/ Sucker it Lodt/ god Brendeuin en Eggeskal fuld/ Vand af Oxetungis vrt/ lige saa meget/ sameledis oc god Rinsk Vin/ Ette saad so intet salt eller Fet i kommet er/ saa meget som alt dette fornefnde er/ tør disse vel tilsammen / oc gif den Siuge her af Aarle om Morgenē fastendis/ førre lidet varmt giort.

Folia Senee. Saccharum. Aqua vitæ. Aqua Buglossæ. Vinum.

Den tredie Dag der effter om Afftenen / naar som den Siuge vil sig nedlegge til ro oc huile/ da giff hannem Pillulas Cochias it quintin. Den siuge skal leggis paa den sted som intet Væder kand komme til hannem. Er det om Vinteren / da lad hannem bliffue udi Stuen dag oc nat. Men er det om Sommeren / da giør en god Jld udi hans Herberge oc Kammer aff Eneber riss/ som bærrene end side paa / det giør den

Pillulæ Cochiæ.

Siuge saare gaar. Den Siugis Mad oc Dricke skal redis met Saffran / gamle Høner oc Duer vel saadne tiene hannem saare vel / de giffue stor Krafft oc Værme.

Haffuer den Siuge stor hede udi sit Hoffuet/da leg dette efftersereffne paa hans Pande oc udi hans Tindinger.

Barba Jovis
Folia Rosarum.
Lac mulieris.

Tag Hußløg/ Rosenblad / lige meget aff huert/ stød oc blend disse met Quindemelck / brug dette som sagt er / her aff køles Blodet/oc Pinen mindskis.

Mand maa tage en sort Høne oc Flecke hende udi tu / oc binde hende saa varm om den Siugis hoffuet.

Mand maa giffue den Siuge Afften oc Morgen aff denne Drick / en god Drick at dricke.

Crocus.
Cinnamomum.

Tag Saffran / Canelebarck/ aff huert it halfft Quintin / stød dem smaa / oc bint dem udi en Klud / Heng hannem udi en Potte Vin/ huor udi it Lodt god Brendeuin er lagt.

Dette efterfølgendis styrcker Hoffuedet oc Hiernen saare vel om det brugis udi Madden.

Crocus.
Cinamomũ.
Gariophili

Tag Saffran it Quintin / Canelebarck it halfft Lodt / Neglicker it halfft Quin-

Quintin Sucker tu Lodt. Saccharum

Om mand giffuer den Singe Peonie Kierner smaa støtte til Puluer met Vin at dricke / da kommer den Siuge til sig igien. Grana Peoniæ.

Aff Cholera.

Naar som denne Siugdom kommer aff den offuerflødige sorte Cholera / hun er den alsomuærste / Thi den Materia gaar til Milten oc Hiernen / Oc huo som denne Siugdom haffuer / hand haffuer ingen ro huercken Dag eller Nat / hand taler met sig selff / lige som der talede nogen met hannem / oc almindelige gierne plagis hand aff den onde Aand / oc hand kand saaledis hielpis / vden saa er at Gud hannem besynderlige straffe vil.

Purgatz.

Tag Seneblad it halfft Lodt / smaa støt til Puluer / god Brendeuin saa meget som der kand gaa udi to Eggeskaler / oc tre gange saa meget anden god Vin / rør den vel tilsammen / oc giff den Siuge her aff udi tre Morgen fastendis. Folia Senæ Aqua vitæ. Vinum.

Eller mand maa giffue den Siuge Brendeuin met anden Vin som sagt er / huor udi Engelsøde / Jordrøg / eller den Steen Lapis Lazuli, udi legit haffuer / Polipodium Fumus terræ. Lapis Lazuli.

 Disse

Disse rense oc purgere den sorte Choleram/ oc Melancholiam/ Oc naar som disse Vædsker saaledis ere vddreffne / da rensis Milten/ oc Hiernen kommer til laue igien / oc de vnderlige Tancker oc Fantesier forsuinde.

Bidis en aff en Gallen Hund.

Er nogen bleffuen vilter der aff / at hand er biden aff en Gallen Hund / da skal mand giffue den Siuge en god Theragelse/ oc sammeledis Saaret der met smørre / oc saa aff denne Smørelse der paa legge.

Theriaca.

Tag Mynte / Enzian / Kreffueters Øyen/ Bolus Armenus / lige meget aff huert/ Disse skulle blendis met Theragelse oc Rosen vand/ oc paa Saaret leggis.

Mentha. Gentiana. Oculi Cancri. Bolus armenus. Aqua Rosarum.

Bliffuer nogen vilter oc kommer fra sine Sind oc Forstand / aff Hoffuedens suare Fantesie / saa at hans Skel / Sind oc Vid ere atsprede / den skal mand saaledis hielpe.

Leg den Siuge udi it mørckt Herberge/ saa at hand sætte icke Dagen / Tag saa en stor Mullu eller Becken / sæt det mod Veggen / saa at det heller/ saa at huad der udi kommer / kand strax springe vd igien/ tag saa it Løffuekar eller Handfad som

haffuer

haffuer en liden kaaber Hane / henge samme Løfuekar høyt offuen for Benckenet/ oc fyld samme Løfuekar fult af Vand/ Vrid Hanen lit op / saa at den ene taar efter den anden kand drøppe ned paa Mulnen eller paa Beckenet / oc springer vd igien/oc naar som det saaledis nedløber/saa ligger den Siuge oc tencker der paa huad det monne vere/oc kommer saa til sig igien. Oc naar som Vandet vddrøppet er / skal Løfuekaret opfyldis igien/ oc der met handlis som førre.

Er nogen vilter oc kommen fra sine Sind/oc mand icke veed eller forfare kand/ huor af det kommet er / oc om det er en Mands Persone / da tag Lungen af en Buck / fleck hende udi thu / oc bint den saa varm om Hofuedet. Er det en Quindis Persone / da tag Lungen af it Kid / oc brug den som sagt er.

Eller Fleck en sort Høne mit at Ryggen/bint hende saa varm om Hofuedet.

Det xxj. Capittel.

Om Haar det vdfalder.

Fimus aolumbarum.

FAlder noget Haar aff Hoffuedet/ da brent Duemøg til aske oc giør den Lud her aff oc to Hoffuedet her met / dette er it forsøgt stycke / siger den Læge Petrus Hispanus.

Folia Quercit.

Eller tag Egeløff / oc imellem barcken aff Ege træ / siud disse i Lud eller i Vand/ oc to Hoffuedet offte her met/oc lad det tørris af sig selff.

Hoffnetskel at fordriffue.

Radicea Maluæ.

Mand skal ofte to Hofuedet met Vand eller met Lud / huor udi Katteosterødder saadne ere.

Eller tag Hnedekled / lad der paa siuendis het Vand / oc lad det saa staa dag oc nat / sie det saa igiennem en Klud / oc lad der lit Edicke udi / her met to Hofuedet ofte.

Cinis ranarum.

Tag smaa Frøer / brent dem til Aske/ oc giør Lud her af / oc to Hofuedet ofte der met.

Absynthiũ. Abrotanum

Malurt oc Abrod saadne i Lud eller i Vand / Hofuedet her met toet / holder Haaret paa Hofuedet / saa at det icke vdfalder.

Haaret smurt met osen af Huideløg giør det samme. Succus Allij

Vedbende som voxer op til Træ / oc Abrod udi Lud saadne / oc Hoffuedet her met toet giør det samme. Hedera arborea. Abrotanum.

Det xxij. Capittel.

Huorledis mand skal komme Haar til at voxe.

DEnne Smørelse kommer Haaret til at voxe / huor som mand dette haffue vil / om steden der met smøris / om Afftenen naar som mand vil sig nedlegge til Søffns oc steden skal førre vel gnidis met en groff linet Klud.

Tag Rosen olie oc lad hende udi en Mortere som er giort af Bly / vrid oc gnid hende vel met en Stempel som ocsaa giort af Bly / her met smør steden / oc om Morgenen skal steden vel toes met varmt Vand. Oleum Rosarum.

Om Mulduarper siudis udi Vand / oc Hoffuedet smøris met de Fede som der af siudis / kommer Haaret til at voxe. Talpæ.

Denne efftersølgendis Smørelse

 giør

giør langt oc sort Haar om steden der met smøris.

Anguilla. Axungij Gallinacei & Anserine Mel.

Tag en ferst Aal / siud hannem udi Vand / tag saa det Fede som af Aalen saadet er / sammelis Hønse ister oc Gaase ister lige meget af huert / Honnig helfften saa meget / siud disse oc giør her af en Smørelse/brug hende som sagt er.

Taxus barbatus.

Konge liussis Vrt saaden udi Vand eller i Lud / Hoffuedet der met toet kommer Haaret til at voxe.

Spicanardus.

Spicanardi vrt udi Lud saaden/ Hoffuedet her met toet kommer Haaret til at voxe / oc at sidde fast saa at det icke vdfalder.

Det xxiij. Capittel.

For Orm som affæder Haar.

DEtte giør gult oc langt skønt Haar / oc fordriffuer Ormen som Haaret affæder / om Hoffuedet her met toes.

Fenum Grecum.

Siud Fenum Grecum udi Vand oc toe Hoffuedet her met.

Sinapium.

Senip smaa støt / oc met Honnig blendet / Hoffuedet her met smurt fordriffuer Ormen som Haaret afæder.

Det

Det xxiiij. Capittel.

Haar at fordriffue.

VIlt du fordriffue Haar / saa at det skal icke vaaxe igien / da giør denne Smørelse. Tag vsluctet Kalck it Lodt / Auripigmentum it half Lodt / Siud dem i Edicke / oc lad der siden noget Vox udi / oc giør her af en Smørelse / gnid oc vild steden vel met denne Smørelse der som Haaret sidder som du fordriffue vilt / saa at steden vel suider / Brug dette saaledis tre gange / Der effter gack i en Badstue at du kant vel suedes / da kant du vddrage det Haar som du vilt vddrage vden alle Pine / Smør saa steden igien der som Haarene ere vddragne / met Osen af Vedbende som vaaxer op til Træ.

Calx uiua. Auripigmentum. Acetum. Succus hederæ arbore.

Det vxx. Capittel.

For it bullet oc skurffuet. Hoffuet.

ER Hoffuedet bullet eller skurffuet / da lad affrage Haaret / saa at Hoffuedet bløder / Tag saa tyck Fløed af sød Melck / smør oc gnid

Hoffuedet vel her met Afften oc Morgen/ toe saa Hoffuedet huer tredie dag met god varm Lud / saa at Hoffuedet vel værmis/ Lad siden kaald Lud i Nacken oc skyl Hoffuedet vel/ oc lad det saa tørris / Der effter smør det igien lige som førre / det skal saaledis brugis i tre Vger da lægis det / udi huor skurffet oc bullet det er.

Om nogens Hoffuet haffde veret lægt / oc der vaaxte huit Skab paa / saa at mand redis at det skulde vdslaes oc opbrydis igien / Da skal mand smøre Hoffuedet met Linolie/ saa bliffuer Huden slæt oc fast/ oc opbrydis icke igien.

Oleum lini

Tag Holtzurt oc siud den i god sterck Edicke / sie oc kryst det siden igiennem en Klud / Oc til huer fire Lodt af samme Edicke saaledis saaden / skal mand tage it halft Pund Suine ister / oc tu Lodt Vinsten smaa støt til Puluer / oc it Lodt Quigsølf / disse skulle blendis tilsammen / oc her af skal giøris en Smørelse / Her met skal Hoffuedet smøris.

Enula campana. Axungia Porcina. Tartarum. Argentum uiuum.

Katt Ost saaden udi Piss / oc Hoffuedet her met toet læger saare vel. Mand maa oc tage her til Suine ister / oc giøre her af en Smørelse / oc her met skal Hoffuedet smøris.

Malua.

Tag

Tag wslucter Kalck en Pund / Auripigmentum citrinum en Lodt / Lad her paa sin Pund Vand / Siud disse tilsammen / Sting en Feer her udi / gaar det laane af Feeren / da er det nock saadet / Sie det saa igiennem en Klud / Toe steden her met / da falde de onde Haar vd / siden smør Hoffuedet met denne Smørelse.

- Calx uiua.
- Auripigmentum.

Tag Honnig / Suine ister / Gaase ister / af huert fire Lodt / Giør her af en Smørelse / oc brug hende som sagt er. Denne smørelse kommer Haaret vel til at voxe.

- Mel.
- Axungia Porcina. & Anserina

Tag rent af klaret Suine ister it halt Pund / lad der udi fire Æg / oc en god Haand fuld af Salt / Sæt det saa paa en Ild indtil Æggene bliffve aldelis sorte / Tag det saa fra Ilden oc lad det kølis / rør der i fire smaa Nyseurts Poser som udi Krammen skal fall findis / Suogel en Lodt / Alun it halft Lodt smaa støt / Smør Hoffuedet her met / da lægis det inden en stacket tid.

- Axungia porcina.
- Helleborus albus.
- Sulphur.
- Alumen.

Tag Honnig / Suine ister / Suogel / Eneber / wsaltet Smør / Spansgrønt / Brendeuin / af huert it Lodt / giør her af en Smørelse / smær Hoffuedet her met.

- Sulphur.
- Grana Iuniperi.
- Mel.
- Axungia porcina.
- Viridæ æris.

Tag Edicke / Linolie / eller Lissebons

- Acetum.

Olie/

Oleũm lini / Sapo. / Piper. / Sapo alba. / Staphisagria. / Axungia porcina. / Argentum uiuum.

Olie / sort Sebe / af huert en skee fuld / Peber it Quintin smaat støt / rør disse tilsammen / oc brug det som sagt er / det fordriffve Lusene.

Tag huid Sebe / Luseurt / Suine ister oc lidet Quigsølf / Giør her af en Smørelse / oc brug den som sagt er.

Naar som vnge oc smaa Børns Hoffuet vdslagne ere / da toe den rent met Øll eller Kaauente / strø saa der paa Winsten smaa støt til Puluer.

Tartarũm.

Eller stød huid Lilie rod met Honnig / oc leg her af paa Hoffuedet.

Radix Lilij / Mel.

Naar som Knaarter oc Knuder opløbe paa Hoffuedet / da toe Hoffuedet offte met Edicke / huor i Chamelleblommer saadne ere.

Chamomilla.

Tag Honnig / Hulurt / oc Spansgrønt / lige meget af huert / Tag ocsaa her tillige saa meget Suine ister som det andet er / Giør her af en Smørelse.

Mel. / Aristolochia. / Viridæ æris.

Det xxvj. Capittel.

Lus oc Gnedder at fordriffne.

Sapo. / Axungia porcina. / Staphisagria. / Oleum lini

TAg Sebe / Suine ister / Luseurt / smaa støt aff huert fire Lodt / Linolie try Lodt / Quigsølff som

dødet er met fastendis rege / it halt Lodt/ giør her af en Smørelse / Denne Smørelse læger det bulne Hoffuet / oc døder Lusene allestedet paa Legemet.

Argentum uiuum.

Tag Luseurt/Alun/Linolie/ giør her af en Smørelse/smør Hoffuedet der met.

Staphisagria. Alumen. Oleum linī

Stød Aloes til Puluer / blende den met Edicke/ Smør Hoffuedet der met / da dø Lusene inden en stacket tid.

Aloes.

Tag Lissebons Olie tre Lodt / Vox it halft Lodt/Qvigsølff it Lodt/ giør her af en Smørelse/brug dem som sagt er.

Oleum oliuarum. Cera. Argentum uiuum.

Om mand tager it linet Bendel / bret som halfanden Finger / oc smør det met denne forscreffne Smørelse / oc binder det inde paa sin bare Krop / da fly Lusene fra hannem.

Hoffuet af Rytter brende til Puluer/ oc samme Puluer blendet met Suine ister/ Hoffuedet her met smurt/fordriffver baade Lus oc Gnedder.

Roden af danſk Saffran støt oc Oesen vdtryst / oc met den Oeſſ paa Hoffuedet eller Klæder smurt / døder Lus oc Gnedder/ ocsaa Fladlus.

Sucers carthamiæ.

Tag Rude / Malurt / huid Nyseurt/ Lauerbær/Luseurt lige meget af huert/stød disse smaa / giør her aff en Smørelse met Suine

Ruta. Absynthium. Helleborus albus.

Baccæ lauri Staphisagria. Suineister / eller bint disse udi en linet Klud / oc siud dem udi Lud / oc brug det som sagt er

SuccusAllij Hoffuedet smurt met Oesen af Huideløg/ døder baade Lus oc Gnedder.

Agrimonia. Agrimonie saaden i Lud / Hoffuedet der met toet / døder baade Lus oc Gnedder.

Alumen. Alun smelt udi Vand / oc Hoffuedet her met toet/giør det samme.

Lauendula Lauendel saaden udi Lud eller Vand/ Hoffuedet her met toet/giør det samme.

Sianpium. Sennip støt til Puluer oc blendet met Honnig / Hoffuedet her met smurt / giør det samme.

Den lin Klud som Guldsmeder bruge / naar som de noget forgylde / tien saare vel faar Luss/ oc serlestis for Fladeus naar som de side udi Øynene / om mand gnider steden som de side paa met it stycke af samme lin Klud/Men it lidet stycke/kunde tiue Mennisk e hielpis met/Aar oc Dag er samme lin Klud lige god.

Argentum uiuum. Oleum laurini. Quigsølff blendet met Lauerolie/ Hoffuedet her met smurt / døder Lus oc Gnedder.

Abrothanum. Abrød oc Kørrel saadne udi Lud / oc der

der siden nogen Edicke udi lat / Hoffuedet her met toet / giør det samme.

Fortalen.

Oynene ere giorde aff siu Hinder / den ene er omkring den anden / lige som der er omkring en Løg / Samme hinder kaldis paa Latini aff Lægerne / Corne, Conjunctiva, Uvea, Seliretica, Secundina, Aranea, Retina, Oc imellem samme Hinder ere trende vædsker / kaldede Cristallinus, Vitreus, Albugineus. Udi disse Hinder oc Vædsker kom̄e atskillige Siugdom oc Breck / Thi Oynene ere tilbundne Hiernen / met mange Aarer oc Sener / igiennem huilcke Aandsens siun gaar i Oynene / Oc at Oynene faa Breck / kommer almindelige gierne aff de fire Complexier / huilcke aff Hiernen nedfalde i Oynene. Oc faa oc stundem Breck aff vduaartis ting / lige som aff Støff / Væder / Røg etc.

Ordinantz oc skick som holdis skal aff dem som Oynenis Breck haffue.

De som haffue ont i deris Øyen / de skulle icke gaa imod skarpt Veder eller Vind/de skulle ey heller vere udi dampige Stuer / oc ey heller bade udi Suedbad/oc ey heller bruge noget varmt til deris øyen/ De skulle icke heller æde Løg / Huide løg/ Sennip/Peberrod/Nødder / Ost / oc ey heller den Mad som meget saltet er / De skulle icke soffue effter Middag/icke see imod Solen/oc ey dricke dem druckne/oc de skulle fly alt Fraadzeri/De skulle icke græde/ oc dem vel vaacte for Hastighed oc Fortørnelse / de skulle ey heller lide for stor Hunger/ Aff alt dette faarescreffne faa øynene stor Skade oc Breck. De som øynenis Breck haffue/de skulle offte æde Fennicke frø / oc effter Maaltid Coriander frø/som er berede oc tilgiort som det bør at vere.

Det xxvij. Capittel.

Øynenis Breck aff Blodet.

OM øynenis Breck oc brøst kommer aff Blodet / det kand mand saaledis forfare oc vide. Øynenis Aarer ere røde / opblæste oc bulne/Oc det som aff dem vdrinder er saare

wreent / oc Aarerne i Tindingerne giøre hannem ont. Oc huo som denne Breck haffuer/hand skal lade sla sin Hoffuet Aare/paa samme side der som Pinen mest er.

Øynenis breck aff Cholera.

Kommer øynenis breck aff Cholera/ da kløde saare / oc den Siuge siunis / at mand stinger udi dem met Naale / oc haffuer stor Pine/ De ere røde oc fulde aff hede oc disse tuende haande slags øynenis breck/ de hielpis fuldnær met en haande slags Lægedommer.

Lægedom.

Den Siugis Hoffuet skal rensis met Pillulis de hierapicra. Den første Afften skal mand tage fem Pillulas til sig. Den anden Afften siu / oc den tredie ni. Pillulæ Cochiæ ere oc gode for denne Breck / Men mand skal icke tage mere til sig end tre tillige aff dem paa en tid. Pillulæ sine quibus esse nolo/eller Pillulæ lucis, Disse Piller ere oc gode for samme Breck / de rense Hiernen oc styrcke Siunen.

Pillulæ dē Hierapicra

Pillulæ Cochiæ.

Pillulæ sine quibus.

Pillulæ lucis.

Hede udi Øynene.

Denne er en god Lægedom faar onde Øyen som hede udi er / oc den maa mand bruge om mand er paa nogen sted / der som mand icke kand bekomme anden Lægedom.

Den Siuge skal dricke en god drick ferskt Kildeuand / oc siden der paa fast udi fire Timer.

Albúm Ovi

Eller tag det huide aff it ferskt Æg/ Sla det saa lenge indtil du kant / sætte it lidet Halmstraa offuer ende der udi / saa at det icke falder omkring / Holt saa Karet huor i det huide aff Æggot er paa den ene Side/ sie oc klare det rene der fra / oc blende det met Quindemelck som giffuer it Drengebarn at di / oc met lidet fersk Vand / rør dem vil tilsammen/ Vaadgiør her i en Linklud/oc kryst den lit vd / Leg hannem offuer Øynene / indtil hand tørris / her aff leskis Heden strax/saa forgaar Pinen oc vercken/ Her aff skal oc strygis om Afftenen / naar mand vil sig nedlegge til Søffns noget i Øynene met en Feer / ocsaa skal Linkluden vaadgiøris oc leggis paa dem lige som førre.

Lac Mulieris.

Hoffuet oc Øyneverck tillige.

Haffuer nogen stor suar Hoffuet oc Øyneuerck tillige / met hannem skal mand saaledis handle : Mand skal sætte den Siugis Been eller Fødder i en ballie met varmt Vand indtil Knæene / oc dem vel tæt omkring teppe met Klæder / saa at den Siuge kand vel værmis oc suedis/Benene

nene oc Fødderne skulle vel klaaes / ned at / den stunden hand saaledis i Vandet sidder / Oc naar som de tagis aff Vandet / oc ere bleffne til tørre / skulle de sættis i kalt Vand offuer Anckelkoden / oc strax vddragis igien / Der effter skal den Siuge nedleggis udi en Seng / oc Fødderne skulle ligge bare vden faar Klæderne. Mand skal oc tage det huide aff it Æg / ferskt Kildeuand oc Edicke / disse skulle slaes oc rørris vel tilsammen / Her udi skal vaadgiøris en Linklud / lang som en spand / oc bred som en Haand / den skalt du legge i Nacken / den Linklud som offuerfor om talet er / hannem skalt du legge offuer øynene / Dette skal saaledis brugis tre gange om dagen / Morgen / Middag / oc om Afftenen / oc hvor sinde skal den Siuge tygge paa it stycke Bertram / eller paa nogen Sennep / Oc huer gang hand dette saaledis bruget haffuer / skal hand skille sin Mund met Vand oc Edicke tilsammen blendet / Her aff dragis heden ned aff Hoffuedet oc aff øynene udi Munden oc forgaar / oc denne er en forsøgt Kaanst oc Lægedom.

Albũm Ovi.
Aqua fontis
Acetũm.

Pyrethrũm
Sinapiũm.

Rødde udi Øynene.

Om der bleffue igien nogen Rødde i øyne-

Aqua vitis
øynene / da tag aff det Vand som dripper aff Vintræ/naar som de skæris i Tormaanet / oc tredie delen saa meget aff det huide aff Egget / rør oc sla disse vel tilsammen/ Lad saa her aff udi øynene.

Albumen Ovi.

Blod udi Øyen.

Om der vaare noget Blod udi øyne/ vere sig kommet aff stød / slag / eller aff andet.

Sanguis Columbæ.
Tag en vng Due / sting hende vnder Vingen met en Naal / oc lad aff samme varme Blod som aff Duen kommer udi øyen/brug/ dette to eller tre gange / da faar du bedre.

Succus verbene. Succus Absynthei.
Eller tag Osen aff Jernurt / oc aff Malurt / lige meget aff huert / vaadgiør en linet Klud her udi/leg hannem som sagt er.

Rosa. Fenum Græcum.
Eller mand maa siude Rosen / oc Fenum Græcum udi Vand / oc her udi vaadgiøre en linet Klud / oc bruge hannem som sagt er.

Succus Paritariæ.
Bomuld vaad giort udi Osen aff Sanct Peders vrt / oc offuer øynene lagt/ fordriffuer det leffrede blod/

Denne Smørelse er saare god til de øyen som Blod er i om den leggis offuer øynene.

Tag Vox iiij. Lodt / Spiſekommen ſtøt til Puluer fem Lodt / Campher it Quintin / ſmelt dem tilſammen oc giør her aff en Smørelſe.

Cera.
Cuminum
Camphora

Om øynene haffue lenge veret røde aff Blodet / da tag Aloe Succotrini ſaa meget ſom tiue Bygkorn kunde veye / Leg det paa en Jld oc lad det ſmeltis / ſiden lad Dampen eller Røgen her aff opfare udi øynene.

Aloe
Succotrini

Mand maa oc om mand icke haffuer Campher / tage Vox oc Spiſekommen / oc ſmelte dem tilſammen / oc bruge det ſaa / ſom tilforn ſagt er.

Eller tag røde Roſenblad / Saluie / Rude / Chelidonie / Fenickel / oc lit Salt / brent her aff Vand / lad ſaa aff ſamme Vand om Morginen oc om Afftenen en Taar eller to udi øyene.

Folia
Roſarum.
Salvia.
Ruta.
Chelidonia.
Feniculum
Sal.

Eller mand maa tage Rude vand / Jernurt vand / oc Roſen vand / oc blende dem tilſammen / oc dem bruge ſom ſagt er.

Aqua Rutæ
Verbenæ.

Om mand vaare paa den ſted / ſaa at mand kunde icke bekomme oc faa nogle aff forſcreffne Lægedomme / da maa mand tage Jcten ſom ſidder inde udi Æggeblommer / oc her aff udi øynene lade Afftenen oc Morgen.

Electrũm, Karaffe.

Eller mand maa tage huid Brendesteen eller huid Raff saa stort som en Ert smaa støt til Pulver / oc lade det i it halfft Lodt Regen vand / oc brug det som sagt er.

Øyneverck aff Phlegma.

Huo som haffuer ont i øynene aff Phlegma / det er aff kaald vædske / kand mand forfare aff disse Tegn. Hans Hofuet er fult aff vædske / øynene rinde oc flyde/oc øynene susse / Hand kand oc stunden ey vel høre / oc soffuer bedre end den som øyneverck haffuer af hede / Der flyder af hans Øyen en sey slimactig vædske / De bage icke heller saa saare tilsammen/ som de giøre paa den som ont i dem haffuer af hede / De ere ey heller saa meget røde / Huo som saadan Breck hafuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom oc Purgatz.

Diachartamum.

Mand skal gifue de Siuge Aarle om Morgenen paa det lag / at Klocken er ved try/Diachartamum tre Quintin / oc lade hannem saa gaa inde udi Huset / at spatzere bort oc igien i to eller tre Timer / da faar hand Løsen oc Stolgang / oc den onde Slim oc Vædske som er udi Mafuen/ huor af Hofuedet er forkølet / vddrifuis.

Mand skal oc lade udi den Singis Næse noget af de Lægedom / som komme hannem til at nyse eller at pryste/om huilcke offuenfaare screffuet staar. Oc om de icke ville hielpe / da maa mand kiøbe udi Apotecken Nasalia , oc stinge af dem udi Næsen Aarle om Morgenen.

Nasalia.

Eller mand maa lade udi den Singis Næse / tre eller fire taare af Bedeoeff / da obnis Næsebørrene / oc den onde vædske vdflyder.

Succus Betæ

Øyen som rinde.

Om nogens Øyen stedse rinde oc ere fulde af Vand / da skulle de saaledis hielpis.

Tag Mastix / Røgelse / Bolus / oc den Gummi Dragantum , lige meget af huert / stød disse til Puluer / oc blent dem met det huide af it Æg / oc giør Plaaster her af / oc leg det udi Tindingerne hos Ørnerne.

Mastix.
Thus album.
Bolus.
Dragantum
Thucia.
Hematites.
Aloes.

For denne Breck maa mand oc vel lade sætte Kopper bag paa Halsen / men der skal ingen Hul huggis paa steden met aare Jernet.

Eller tag Thuciam som er beredt udi Apotecken / oc Blodsten / af huert it halft

Camphora
Vnones.

Quintin/ Aloes/ it halft Quintin / Cam-
pher / Perler / af huer tredie delen af it
Quintin / stød disse til it rent Puluer / oc
blent dem met Rosen vād/ Stryg her af udi
Øynene. Oc om mand lader dette forskreff-
ne Puluer udi Vand / huort udi huid Rø-
gelse saaden er/ da stiller det allehaande slags
øyens flydelse/ om der af ladis i øynene.

Olibarum.

Om mand binder dette effterfølgen-
dis faare udi Panden / da stiller det Hier-
nens oc øynenis flydelse.

Myrrha.
Cuminum.
Thus album.
Aloes.
Mastix.
Bolus.
Armoniacum.
Crocus.

Tag Myrrhe/ Spisekommen / huid
Røgelse / Aloes/ Mastix / Bolus / den
Gummi Armoniacum af huert it Lodt/
Saffran it halft Lodt / stød disse til Pul-
uer / oc blent dem met det huide af Æg-
get.

Argentum

Eller lad den Guldsmid slycke it sty-
cke Sølf offte udi god klar Vin / oc toe
offte øynene her met / saa stillis saadan
øynenis flydelse.

Folia hederæ.
Mel.
Ruta.

Eller tag it eller tu Vedbende blad/
smør Honnig paa dem / oc strø saa paa
Honniget Rude/ støt til Puluer/ oc leg dem
offuer øynenis Ledemod / da stillis rindelse
inden faa dage.

Folia arboris iuglandis.

Eller tag Blad af Valnœde Trœ / oc
leg dem udi kalt Vand / oc om Afftenen
naar

naar som mand vil sig nedlegge til Søfns da skal mand ryste Vandet af samme Blad / oc legge dem offuen de rindede øyen indtil de tørris / oc naar som de ere bleffne tørre / da skal mand legge andre saadanne Valnødde blad paa steden igien / da vddragis Heden / oc øynene bliffve klare.

Eller mand maa lade sætte Kopper paa Brystet offuenfaare Pattene.

Eller mand maa skædre den Siuge udi hans ørelepper met it Aare iern / oc det saa paalegge det huide aff it Æg.

Aff Melancholia.

Kommer øynenis breck oc brøst af Melancholia, det er / af kaald oc tør Nature / Da er Blodet sort / oc der vaaxe Bylder oc Kertler paa øynenis Ledemod / Oc huo som saadan Brøst oc Breck hielpe vil / hand skal vijslige oc skickelige der met handle saaledis.

Lægedom.

Mand skal opløffte den Siugis øyens Ledemod oc afskære Byldẽ eller Kertelen / oc naar som saa skeet er / da skal mand tage Bolus oc Aleopaticum, af huert it Quintin / smaa støt til Puluer / oc strø der af udi Saaret / oc binde saa steden til met en

Bolus. Aleopaticum.

en linet Klud / som førre vaadgiort er udi varm Vin / Oc huer dag skal Saaret saaledis forbindis en gang / da læg's det inden en stacket tid / om den Siuge ellers er rolig oc stille. Men om der bliffver noget af Kertelen igien sidendis effter at det er lægt / da skal der paa leggis it Plaaster af den Smørelse Diaquilon giort. Huo som saadan breck haffuer / hand skal icke dricke Vin / eller nogen andet sterck Drick / oc ey heller det som formeget køler / Hand skal æde Kiød af vnge øxen / oc vnge Høns.

Diaquilon

Om nogen er Starblind.

Haffuer nogen faaet den øyen breck / at hand er bleffuen Starblind / kand her af forfaris. Den Siugis øyne ere skøne oc klare / saa at mand nøye kand see at de haffue nogen Breck / Men den Siuge seer føie eller oc intet met dem / Om hand end noget seer / da siunis hannem det at vere daabelt / Denne breck oc brøst forøger sig dag fra dag / Oc de Quindefolck som haffue it kalt vædskactigt Hoffuedet faa almindelige gierne deñe breck / oc serdelis om de miste deris Tid oc Blomster / før end dem bør met rette at miste det.

Lægedom.

Huo som denne breck haffuer / hand skal saaledis hielpis. Først skal mand rense hans Hoffuet met Piller de Hierapicra, eller oc met nogle af de andre som her offuen faare førre sagt er. Der effter tag it Quintin ret god Theragelse / sønder gnid hende udi god klar Vin / lad her af udi øynene to gange om dagen.

Pilculæ de Hierapica. Theriaca.

Hinde offuer Øynene.

Voxer der nogen Hinde offuer øynene / oc mand haffuer icke lenge haft den / men er nyligen voxen / da fordriffuis den met Lægedom paa somme / Men bliffver hun gammel oc tyck / da kand hun icke hielpis met Lægedom. Men der ere nogle Læger til / som kunde den subtilige oc kaansteligе afskære.

Lægedom.

Først skal Hoffuedet rensis saa som offuen faare sagt er / Sammeledis skulle de badis oc røgis met dette efterfølgendis Bad.

Tag Chamelleblommer / Amur / Chelidonie blad / siud dem udi Vand / lad saa dampen oc røgen her af / naar som de ere saadne gaa op udi Øynene / Her af blø-

Chamomilla. Melitotum. Chelidonia.

dis Hinden. Siden lad af dette efterfølgendis Puluer udi øynene saaledis beredt.

Saccharum Candie Sal gemme

Tag Sucker Candie / Sal gemme, brende Eggeskaler lige meget af huert/ giør dem til it subtilige Puluer / oc brug det som sagt er. Mand skal oc lade met en Sprøyte saadan som Bartskerne bruge/ i øynene / Vand huor udi Fenum Grecum saaden er / oc siden met Quindemelck blendet.

Fenum Grecum.

Eller tag huid Kaaberrøg / Sucker Candie/Rosen vand / det huide af it hart saadet Eg / lad dem tilsammen oc kryst det saa igiennem en sterck linet Klud / lad her af om Morgenen / Middag oc om Afftenen lidet i øynene.

Dette er it dyrebare øyen vand / faar dumme oc mørcke øyen / faar Mael / oc for den Hinde som offuer øynene vaxer/ om Hoffuedet først rensis som offuenfaare først sagt er / oc om mand siden om Morgenen oc om Afftenen lader der af udi øynene/oc det skal saaledis giøris oc beredis.

Nux Miristica. Gariophili Galanga. Zinziber.

Tag Muskater / Neglicker / Galiga/ Jngefær/ Aloe/ Thucia som beredet er udi Apotecken / af huert it Quintin / Campher it halt Quintin / stød dem til Puluer

oc lad her paa en half Potte af den beſte huide Vin / ſom mand kand bekomme oc faa / udi it Glas / oc ſæt det mod Solen udi fiorten dage eller oc lenger / rør det omkring en gang eller tøſſer huer dag / ſie ſaa Vinen her fra oc giem hannem / oc brug hannem ſom ſagt er.

Aloe. Thucia. Camphora

It andet faar dumme oc mørcke.

Tag Oſen af Fennicke / af Rude / aff Chelidonia / af Eufraſia / af huert fire Lodt / Aloes / Thucia / den Gummi Sarcocolla af huert it Lodt / Galden af en Koppone / Hane oc Høns / it halft Lodt af alle diſſe / Muſkater / Negliker / Saffran / af huert it Quintin / Sucker Candie half andet Lodt / lad dem alle udi it Glas kolue ſom mand brender Vand met / oc brent Vand her af / om mand tager Leffueren af en Gud her til / da bliffver ſamme øyen Vand diſſ bedre / her af ſkal ladis udi øynene / lige ſom offuenfaare ſagt er.

Succus Feniculi, Ruta, Chelidonia Eufragia. Aloes, Thucia. Sarcocolla Fel Caponæ. Nux Muſchata. Gariophili Crocus

Bulne Øyen.

Ere øynene bulne / da tag huid Kaaberrøg / Alun aff huert it halft Lodt / Spanſgrønt it Quintin / Campher / Sucker Candie / af huert it halft Quintin / Siud dem udi en Potte god Rinſker Vin

udi

udi en Kande / som skal sættis udi en Kædel eller Gryde met Vand / Naar som det saadet er / skal det af klaris oc giemmis vdi it tæt Glas/brug her som offuen faare sagt er.

Blegner i Øynene.

Vaaxer der nogen Blegn i øynene/ da tag rent Papir brent det udi it rent Messings becken / da bliffver her aff en Olie/ smør her af paa Blegnen.

Eller tag nyt rent Læret brent det paa it rent Suerd / eller paa en rent øxe eller it Becken / saa findis her oc en Olie / Brug den som sagt er.

Grand udi Øynene.

Er noget Grand eller støff blæst eller kommet udi øynene / da skal den som der vederfaret er / legge sig ned paa Ryggen / oc lad udi øyet tre eller fire Korn af Skarlagis vrtis Frø / oc tillicke øynene / da løbe samme Frø omkring øyet / oc vdtage met dem den vrenhed som udi dem er.

Semen Hormiæ.

Det xxviij. Capittel.

For Døffuelse.

HAffuer nogen breck oc brøst paa sin Hørelse/saa at hand bliffuer døff / oc kand icke vel høre/ da skal mand forfare aff den Siuge/ om hand saadan Breck lenge haffuer hafft / haffuer hand lenge hafft den / da kand hand icke vel hielpis / oc serdelis om samme Menniske er gammelt/ Men er det vngt / oc haffuer icke lenger hafft den breck/da kand det hielpis.

Huor aff Døffuelse kommer.

At nogen vorder døff oc mister sin Hørelse kommer aff atskillige ting. Stundem voxer Blyder eller Blegner udi Ørene. Stundem falder der nogen vædske aar dem. Stundem kryber der Orm i dem. Stundem aff induaartis Væder som indelyckis udi dem/sium[g]er oc piber der inde / oc lader som der inde vaare Vandmøller eller Klaacker. Oc saadan breck ommer stundem aff Hiernen/oc aff Maffens onde damp som op udi Hoffuedet ar.

Ordinantz.

De som breck paa Hørelsen haffue/ skulle icke bruge hed oc dampactig Mad / oc ey heller offte bade / oc de skulle intet bruge til deris Øyen det som kalt er/ oc fly Fraadseri oc Druckenskaff/ de skulle icke heller ligge høyt met deris Hoffuet.

Merck her / at om nogen lader sla sin Hoffuet Aare i it ont Tegen / hand bliffuer døff.

Lægedom.

Huo som breck paa sin Hørelse haffuer / hand skal saaledis hielpis. Først skal den Siugis Hoffuet rensis oc Purgeris met Piller Cochiæ, eller met Hierapicra, eller oc met nogle aff de andre, som offuenfaar om talet er.

Der effter skal mand tage Chammilleblommer/ Katteost/ Jsop/ Meyran / Rosemarin / aff huert en Haandfuld / Salt to Hender fulde/ Disse skulle siudis i Vand i en leer Potte vnder lucter sød / Siden skal mand sætte en Tract paa samme Leerpotte met en lang Pibe / oc til recke leerpotten vel offuen til / oc lade den Damp oc Røg opfare i Hoffuedet eller øret / oc det saaledis røge oc bade / Oc naar som dette skeet er/

Pillulæ Cochiæ
Pillulæ de Hiera Picra
Chamomilla.
Malua.
Hyssopus.
Majorana.
Rosmarinus
Sal.

da skal mand lade i øret aff dette efterfølgendis.

Tag Hußløge oeſſ / Quindemelck / huid Vin / aff huert it Lode / huid Nyſeurt / Bibergel / Bertram / Salpeter aff huert it Quintin / diſſe ſkulle ſtødis til Puluer / oc ſaa blendis tilſammen / ſiden ſkal det ſtaa tilſammen en dag oc nat / der effter ſkal det ſies igiennem en Klod / oc brugis ſom ſagt er.

Mand ſkal oc tage frø aff Klinte / Piber / Nyſeurt oc ſtøde dem til Puluer / oc lade her aff i Næſen / oc komme den Siuge til at nyſe eller at pruſte / oc hand ſkal holde Næſen vel tæt til / ſaa at der kand intet komme aff hende / ſaa obnis øret igien / oc der ere mange hiulpne met denne Lægedom.

Eller ſmelte Aloes udi Vin eller udi Vand / oc drøp her aff udi ørnene. Mand ſkal oc komme den Siuge til at nyſe met idet Euforbium, ſom oc førre ſagt er.

Denne er oc en god forſøgt Lægedom / met huilcken mange ere hiulpne / oc haffue faaet deris Hørelſe igien.

Tag Aloes it Quintin / Maſtix / Rudefrø / Senep / Saffran / Neglicker / aff huert it halfft Quintin / vel rent ſkummet Honnig /

Margin: Sùccus: ſemper Vive. Lac Mulieris. Vinum: Helleborus albus. Caſtoreum Pyrethrum Sal Nitri. Semen Zizaniæ. Piper. Helleborus. Aloes. Euforbium. Aloes. Maſtix. Semen Rutæ. Sinapiùm.

Crocus
Cariophili
Mel.
Cuminum
Oleum
Amigdalarum amarũ.
Helleborus albus
Castoreum

Honnig / saa meget som mand her til behøffuer / Her udi skal vaadgiøris en væle aff Bomuld / oc hand skal stingis udi Øret.

Eller tag Spisekommen / Olie aff de beste Mandele/aff huert it halfft Lodt/huid Nyseurt halffandet Quintin/ Bibergel tre Quintin/Vin edicke / saa meget som her til behoff giøris / Disse skulle blendis tilsammen/Her aff skal ladis udi Øret tre eller fire taare / Oc denne er oc en forsøgt Lægedom.

Succus.
Barbi Jovis
Cepæ.
Oleum
Olivarum.
Zinziber.
Lac Mulieris.
Succus
Rutæ.
Oleum
Juniperi.
Succus Hedrearboreæ
Fel Leporis
Bacca lauri
Oleum.
Liliæ.

Eller tag Husløge oeff/Osen aff Rødløg/ Lissebons olie / lidet smaa støt Ingefær / oc Quindemelck / blend disse tilsammen/ oc lad her aff udi Øret.

Osen aff Rude blendet met Børnepiss/oc udi Øret lat hielper oc saare vel.

Eneber Olie udi Øret lat / hielper oc saare vel for døffuelse.

Osen aff Vedbende som voxer op til Træ/blendet met Hare Galde/oc udi Øret lat hielper oc saare vel.

Lauerber støt til Puluer / oc saadne udi Lilie Olie / her aff udi øret lat / det hedeste mand taalle kand / hielper oc saar Døffuelse.

Naar

Naar som Hoffuedet renset eller Pur-
geret er / maa mand sætte en Koppe paa
øret / oc der met vddrage den onde væd-
ske.

Det xxix. Capittel.

Øreverck som kommer aff Hede/ aff Kuld / eller aff nogen Byld.

VDI ørnene kommer offte brøst oc
breck/Stundem aff Hede/ Stun-
dem af Kuld/oc stundem af Blod/
Stundem aff nogen Byld som der
nde vaaxer.

Aff Hede.

Kommer saadan brøst oc breck aff
offuedens oc Hiernens hede / da haffuer
en Siuge stedse oc idelige pine udi øret/
c hand er rød vnder Ansictet / oc den skal
a hielpis.

Lægedom.

Tag Rosen Olie / oc lidet Vinedicke/
lende dem vel tilsammen / lad her aff udi
rnene / mand skal oc legge en varm Pose
rnene / udi huilcken Chammilleblommer
c Amur ligge.

Oleum Rosarum
Acetum Vini.
Chamomilla.
Melilotum

Malua. Oleum Violarum.

Eller mand maa siude Katteost udi Vand/oc lade nogen Fiol Olie der udi / oc saa her aff giøre Plaster oc det offuer ørnene legge.

Succus. semper. Vivæ. Oleum Rosarum Lac Mulieris.

Eller tag Osen aff Husløg/ Rosen olie oc Quindemelck / Blend disse tilsammen/ vaadgiør Bomuld her udi/oc leg den offuer ørnene.

Aff Kuld.

Men kommer saadan brøst oc breck aff Kuld/da hielp den Siuge saaledis.

Cepæ. Oleum Nucis.

Tag en Rødløg vdhulden / oc lad der i Olie giort aff Nydder/Tillyck hullet igien/ oc steg saa samme Løg udi hed Aske / Kryst siden Osen der aff igiennem en linet Klud/ lad den i ørnene/det hielper saare vel.

Byld udi Øret.

Vaaxer der nogen Byld induaartis udi øret/oc der vil icke gaa hul paa hannem aff sig selff. Da tag det Sal Armoniacum/ Osen aff Rødløg / oc Honnig / blende disse tilsammen / lad her aff udi ørnene / da gaar der hul paa hannem.

Sal Armoniacum. Succus Cepæ. Mel.

Røde udi Øret.

Mirrha. Thus album.

Om der rinder eller flyder Røde aff øret / Da skal mand tage Myrrha / hujd Røgelse / oc stød dem til Puluer / oc her paa Vin lat / Naar som det haffuer no-

gen stund staaet / skal det krystis igiennem en lin Klud / oc saa her afladis i øret to eller tre taare.

Hulurt saaden i Vand oc Honnig / her aff i øret lat / renser oc læger Bulden.

Anis støt til Pulner / oc blender met Rosen olie / her aff udi øret lat / læger hues der inde Bullet eller saar giort er.

Osen aff Humle lidet lunckeт giort / oc i øret lat / renser oc læger ørnenis Bylder.

Aristolochia rotunda. Mel.

Anisum. Mel.

Succus Lupulæ.

Om nogen Byld vaaxte vduaartis paa øret eller hos øret.

Tag Honnig / Figen / Huedemel oc Smør / giør her aff en Smørelse / leg her aff paa steden.

Eller tag Figen / Rasiner / Kernene vdtagne / Honnig / Suine ister / giør her aff en Smørelse / leg aff den paa Bulden / oc denne Smørelse bløder allehaande slags Bulder / oc giør dem mode.

Mel. Ficus. Far. Tritici. Butirum

Ficus. Passulæ. Mel. Axungia. porcina.

Det xxx. Capittel.

Om nogen er faldet eller krø-bet i ørnene.

DEt skeer oc stunden at noget falder eller kryber i ørnene / oc giør da Mennisket stor pine / bider oc killer hannem idelige / Er det nogen Orm eller Sten / det kand mand see i øret om mand holder det mod Solen.

Lægedom.

Semen Hyosciamus. Cera.

Er der nogen Orm eller Loppe i øret / da tag Bulmefrø oc Vox / giør her aff it Lius / Tend det / oc lad røgen der aff vpfare i øret / da giffuer det som der inde er / sig vd / vere sig Orm eller Loppe.

Succus absynthei.

Malurte oeff i øret lat døder Orme / oc driffuer hannem vd.

Oleum Amigdalarum amarũ. Aleopaticũ.

Olie aff de beske Mandele / oc Aleopaticum tilsammen blende / oc i øret lat / døder Ormen.

Seminis Rutæ. Acetum.

Rudefrø støt til Puluer / oc met Edicke blendet / oc udi øret lat / døder Ormen.

Huid Nyseurt støt met Edicke / oc i Øret lat / døder Orme.

Helleborus albus.

Marubium i Vin saaden / oc i Øret lat / døder Ormen / oc kommer hannem til at hand giffver sig vd / saa at hand kand vdtagis.

Marubium vinum.

Er der nogen Loppe eller Lus krøbet i øret / da giør en Vege af Bomuld oc sting hannem i øret / ville de icke krybe der i / da vaadgiør samme Vege i Terpentin / oc sting hannem i øret igien / oc rør den bort oc igien / da henge de ved samme Vege / saaledis kand Sten vddragis som der i falden er.

Cotum.

Terebinthina.

Er det Sten / Træ / eller andet faldet i øret / da smør trint omkring øret met den Smørelse som kaldis Dialthea, eller met den som kaldis Marciaton , siden skal mand lade i Næsen huid Nyseurt / oc holde hende vel tæt til / saa at hand kand nyse eller pruste / da vdfalder det som i øret er.

Dialthea.

Marciaton

Helleborus albus.

Er der Orm i øret / da maa mand holde it stycke Surdey op til øret / da giffver Ormen sig frem oc vil æde af Surdeyen / oc da kand hand vdtagis met en Tang.

Fermentum

Men om saa skede / at forscreffne

Lægedomme ville icke hielpe / da skal mand den vddrage met it subtilige Redskaff / som Bartskerne der til besynderlige haffue.

Det xxxj. Capittel.

Faar Orernis susel se.

At det suser oc piber faar Ørnene/ det kommer aff Væder som sig i Hoffuedet forsamlet haffuer aff Phlegma / oc den Siuge skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Purgere oc rense den Siugis Hoffuet met it Quintin Pillulis Cochijs , eller Aureis, eller met Fetide , eller met Hierapicra. Oc naar som Hoffuedet renset er / da skal mand dricke udi fier eller fem dage fastendis/huer gang sex Lodt Fennickel vand/ oc der paa faste udi tre eller fire Timer. Oc naar som dette saaledis skeet oc fuldkommet er / da skal mand vaadgiøre en Vege udi Rude olie/ eller udi Olie af Bibergel / eller udi Olie Spica / til disse Olier skal mand oc tage Osen af Rødløg / oc den met Olien blendet/oc stinge saa Vegen udi øret.

Pillulæ Cochiæ. Aureæ. Fetidæ. Hierapicra

Oleũm de Ruta. De Castorea Oleum de Spica.

Mand skal oc offte om Morgenen fastendis nedbøye Hoffuedet / oc holde øret offuer en Potte met vand huor udi Meytan / Rude / Malurt / Chammille-blommer / oc Amur saadne ere / oc her met skal mand handle lige som offuen faare om Døffuelse sagt er. Det er oc gaat / at mand hopper oc springer op oc ned paa det ene Been / paa den side som Pinen mest er / Thi af saadan hoppelse nedfalder det som faar øret er.

Maiora-num.
Ruta.
Absyn-thium.
Chamo-milla.
Melilotum.

Met denne efterfølgendis Kaanst ere oc mange hulpne / som føre mange Penninge haffue kaastet paa Lægedom.

Tag it Handfad eller Løukar som haffuer en liden Kaaberhaane / oc opfyld samme Løukar met varmt Vand / vrid hannem lit op / saa at en taar effter den anden kand drøppe der vd / holt Hoffuedet her vnder / oc lad det varme Vand drøppe ned udi Nacken / oc naar som Vandit vddrøppet er / fyld saa Løukaret igien / oc brug dette offte.

Eller bor it hul paa it Asketræ udi Maymaanet / oc sæt en Pibe der udi / oc det vnder it Kar / oc lad det saa staa udi fem eller sex dage / saa drøpper der it Vand udi / Tag samme Vand / oc lad det udi en

Grydeeller Leerpotte/ verm det/ Holt øret der offuer / saa at Røgen oc Dampen kand gaa udi øret/ Giør saa en vege af it stycke af en Suamp som Bartskere bruge / vaadgiør hannem i samme Vand / oc toe øret her met vel induaartis.

Somme faa oc denne breck om Sommeren af stor hede / de skulle saaledis hielpis.

Tag Olie giort af Hampefrø oc Quindemelck / blend dem tilsammen / oc lad der af udi øret.

Ordinantz.

Oleūm Canabi.

Huo som ørnenis susėlse haffuer/ hand skal holde sig met Mad oc Dricke sparsommelig / Den stund hand end fastendis er / skal hand arbeyde lidet oc røre sit Legeme/ Hand skal oc bade / saa at hand vel kand suedis/Tit oc ofte nyse eller pruste/ Hand skal icke æde Rødløg / Huidløg/ Erter / Bøner / Roer oc ey heller dricke Vin / eller anden sterck drick.

Det xxxij. Capittel.

Faar Snue oc Hoffuedens flydelse.

Fra

FRA Hiernen kommer trende flod/ Det første flyder igiennem Næsen oc kaldis Coriza. Den anden igiennem Halsen/ oc nedflyder paa Lungen oc i Brystet/ oc det kaldis Catarrus. Den tredie flyder ned udi Munden oc udi Struben/oc kaldis Branchus. Stundem kommer saadan breck af hed vædske oc damp som i Hoffuedet opsar/ huor af Hiernens vædske flyder. Stundem kommer den af Hiernens skrøbelighed / som icke kand holde vædsken hos sig. Fordi at Hiernen er en blød flydendis materie. Stundem kommer den oc af Væder oc af Tidens leylighed/af huilcke Hiernens vædske atskillis/ oc det kand mand her af mercke/at den mere flyder en tid mere end en anden. Stundem komer den af Mad oc Dricke / oc af Fraadseri. Stundem der af/at mand soffuer efter Middag. Stundem af Alder / Thi gammelt Folck faa saadan breck mere end de vnge Folck / oc dem kand mand icke vel hielpe. Stundem af Bad / naar som mand aff Badet vdgaar udi Kulden met bart Hoffuet. Stundem kommer den af Blodet.

Coriza. Catarrus. Branchus.

Lægedom.

Kommer denne breck af Blodet / da lad sla Leffuer Aaren / oc rens Hoffuedet

met nogle af de Piller om huilcke du offte offuenfaare hørt haffuer.

Pillule de Cinoglossa

De Piller som gioris af Cinoglossa brugede / de stille allehaande slags Hoffuedens flydelse.

Thus album.

Huid Røgelse saa stort som tre Erther nogen stund i Munden holdt / oc saa helt nedsencket / tørrer saare vel Hiernens vædske.

Aff Kuld.

Theriaca. Oleum laurine. Chamomillæ.

Kommer denne breck aff Kuld / da gif den Siuge it halft Quintin Theragelse met en drick Regnuand / oc smør hans Pande met Lauerolie / eller Chamilleblommers olie / eller oc met Dialthea.

Seminis Nigelle.

Nigelfrø bundet i en linet Klud / oc idelige der til luctet / styrcker oc renser Hiernen vnderlige.

Basilicon.

Basilicon ædt / eller oc Osen af den udi Næsen opdragen / renser Hoffuedens forstoppelse oc fordriffuer Snue.

Cuminum Baccalauri.

Spisekommen oc Lauerber støtte til Pulner / oc dem lagde udi en linet Pose giort af smaa Lærit / oc den paa Hoffuedet lagt fordriffver Snue.

Seminis Rutæ.

Rudefrø støt til Pulner / oc opdraget udi Næsen / renser Hoffuedet / oc fordriffuer Snue.

Hør-

Hørfrø langt paa gløer / oc her aff en Røg giort op udi Næsen / giør det samme. *Seminis lini.*

Polleye saaden udi Vin/oc den drucket fordriffver Snue. *Pulegium.*

Fortalen om Næsen.

NÆsen er it subtilige Aandsens redskaff / igiennem huilcket mand forfarer huad god eller ont lucs haffuer.

Der er oc it redskaff / igiennem huilcke Hiernen rensis af den offuerflødige vædske som omkring hannem er kommet fra de andre Lemmer. Næsen faar oc stundem atskillig Breck oc Siugdomme / om huilcke ieg her nu handle vil.

Det xxxiij. Capittel.

Om Næsen bløer.

DEt kommer aff atskillige ting / at Næsen bløer / Stundem aff Hoffuedens offuerflødige Blod/ huilcket Naturē vddriffuer. Stundem oc i nogē Siuge naar som den sig foruandle vil/ oc da skal hun icke stillis / vden saa skede/ at

hun

hun for saare bløer / saa at den Siuge bleffue saare vanmectig oc skrøbelig der af. Stundem kommer Blodet fra Leffueren/ oc da haffuer den Siuge ont i den høyre Side. Stundem kommer det fra Milten/ oc da er Blodet almindelige gierne sortactigt / oc den Siuge haffuer ont i den venstre Side. Auicenna siger / at hues Næse tit oc offte bløer / er befryctendis at samme Mennisk e faar Vatersot eller oc Leffuersot. Næsens bløelse komme sig huor af den komme kand / da skal hun stillis i tide / paa det at der skal icke komme verre af/ huilcket saaledis skee skal.

Lægedom.

Først skal mand giffue act der paa/ af huilcket Næsebore Blodet komer. Kommer det aff den høyre / da lad hoffuet Aaren paa den høyre Haand hos Tommelfingeren. Kommer det af den venstre / da lad Milt Aaren paa samme side hos den lille Finger / Oc bint saa offuen for Knæene met it sterckt Bond / da giffuer Blodet sig ned udi Benene / oc den Siugis lønlige Lem skal hengis udi kalt Vand / huilcket som blendet er met Edicke. Eller

vaagiør en lin Klud i Edicke / oc vint den
der omkring. Er det it Quindekiøn/da leg
den faare paa hendis lønlige sted/ eller vint
den omkring hendis Bryst / Mand skal oc
vinde en omkring om Panden / oc en om
Halsen vaadgiorde udi forsagde Vand oc
Edicke/oc naar som de ere tørre/ da vaad-
giør dem igien / oc brug den som sagt
er.

Kommer det fra Leffueren eller fra
Milten / da leg oc en Klud der offuer / oc
giff den som bløer denne Drick saaledis til-
giort.

Tag Bolus it Quintin toe oc smelte
det udi Rosenuand eller udi Veybrede
vand/oc giff hannem den.

Bolus
Aqua Rosarum.
Aqua Plantaginis.

Eller tag aff de Eggeskaler / som
Kyllinge haffue ligget udi / om mand kand
faa dem/da ere de best / Kand mand icke/da
tag andre Eggeskaler/oc stød dem til Pul-
uer / lad her aff udi Næsen / da stillis
hun.

Testa ovorum.

Eller giør en Vege aff de smaa Eder-
neller / oc sting den udi Næsen / oc faa saa
den som bløer udi sin Haand Agrimonie
met Sod oc alt/ da stillis hun.

Urtica greca.
Agrimonia.

Eller tag Nellerødder / oc Rødderne
aff Rude / toe dem rene / oc heng dem om

Radices urtice & Rutæ.

Halsen/

Halsen/paa den som bløer.

Folia Scambuci. Hylde løff eller Blad tiurde oc Pulner støtte / oc udi Næsen lat / stiller hendis bløelse.

Mentha. Acetum. Eller stød Mynte met Edicke / oc lad den som bløer lucte der til.

Bursa pastoris. Vaadgiør en Vege i Øsen aff Hønsebane/sting den udi Næsen / Mand skal oc faa den som bløer samme Vrt udi sin Haand at holde indtil hun vermis / Mand skal oc binde aff den om hans Hals / oc paa hans Puls/ da stillis hun.

Paa den side som Blodet vdløber/ bint den Finger som sider næst den lilde Finger hart / saa at hand hoffuis / da stillis Blodet.

Faba. Tag en Bøn som er it Aar gammel/ fleck den mit udi thu / holt den faar Næsen/ eller stød den til Pulner oc sting der aff op udi Næsen.

Stercus. Porci. Tag en varm Suine Lort / helst aff dem som gaa udi Marcken / bind den udi en linet Klud / holt hannem op vnder Næsen / Er hand icke varm / da verm hannem/ det hielper.

Argilla combusta. Tag brent Leer aff en gammel bage Ouen / eller aff en Aern / stød det smaa / oc blende det met Edicke / oc giør her aff en Dey/oc sting her aff op udi Næsen.

Leg den som bløer udi en kaald Keldere/ oc før hannem aff alle sine Klæder/ Tag saa to Kamperstene / oc leg dem udi en Balie met kaald Vand/ Oc om Næsen bløer paa den høyre Side / da leg en samme Stene paa Leffueren udi den høyre Side / Kommer Blodet aff den venstre Nøseboer / leg Stenen offuer Milten / paa den venstre Side.

Doctor Hieronimus Brunsuick scriffuer / huorledis at hand vaar en tid kaldet til en/hues Næse offuermaade blødde / saa at ingen kunde stille hende / oc der vaar intet andet forhaanden end Døden/ oc det vaar om Vinteren om S: Martens dags tid der dette skede. Da tog samme Docter Hieronimus it Sengelagen oc giorde det vaat udi kalt Vand / oc vant samme vaade Lagen omkring hans Krop som saa blødde / oc nedlagde hannem saa udi it Tru / oc øste kalt Vand paa hannem indtil alt hans Blod bleff kalt oc leffret/ Siden vant hand hannem udi it lunncket Sengelagen / oc lagde hannem saa ned udi en lunncket Seng/oc lit der effter lagde hand hannem udi en varmere / oc lod saa hølle paa hannem met Tiden / io mere oc mere / saa lenge indtil hand kom til sin

naturlige verme igien / Saaledis stillede hand Blodet / oc den Siuge kom til sig igien/leffde siden mangen god dag.

Merck her / Om nogen er befengt met Pestilentze/oc hans Næse bløer / oc vil icke stillis/da er det Dødsens visse Tegn.

Ordinantz.

Naar som nogens Næse bløer / da skal hand løse Beltet aff sig / Sammeledis oc Klæderne opløsse/hand skal icke heller helde eller bucke ned met sit Hoffuet / men skal sidde ret offuer ende / oc alt hues som røt er skal tagis fra hannem / vere sig Sengeklæder/Sperlagen/eller andet.

Det xxxiiij. Capittel.

Om Luctelse.

MEnnisken faar oc stundem breck i Næsen oc paa sin luctelse / saa at det føye/eller oc aldelis intet lucter/ huilcket som kommer af Hiernens onde Complexie / som varm oc kaald er/ Men almindelige gierne stoppis hun aff Kuld. Stundem oc aff den vædske Cholera / naar som den faar megen opfart udi Hoffuedet / oc da finnis den Siuge at

alt hues hand tager udi sin Mund at det er beskt. Stundem kommer oc saaden breck aff Slag eller aff fald. Huo denne Breck haffuer hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Kommer saadan Bryst oc Breck aff nogen Vædske / da skal den Siugis Hoffuet rensis / met nogen aff de Lægedomme / om huilcke offte offuenfaare sagt er. Mand skal oc lade udi den Siugis Næse aff dette efterfølgendis Puluer.

Tag Nigellefrø / huid Nyseurt / huit Ingefær / Peber / lige meget aff huert.

Seminis Nigellæ. Helleborus albus. Zinziber. Piper.

Det xxxv. Capittel.

For Næse Byld / oc det onde Kiød som vaaxer i hende.

Der vaaxer stundem udi Næsen en byld eller it stycke Kiød aff Lægerne kaldet Polippus, huilcket Kiød stundem er rød / stundem huit / oc henger induaartis vædske Næsebørernis Been / det henger oc stundem ned paa Læberne. Stundem gifuer det sig op udi det hul igiennem huilcket Aanden aff Næsen udi Struben gaar / det bliffuer stundem saa

saa stort / at mand kand see det udi Halsen hos Drøbelen / Oc huo som denne Breck haffuer / hand haffuer stor Plage oc Pine der aff / oc serdelis naar som Østen eller Vesten væder blæser / Oc almindelige gierne er samme Kiød bløt / sielden hart / Oc det tillycker Næsen / saa at Aanden kand icke haffue sin rette gang / oc giffuer en ond Luct fra sig / oc det lægis met stor nød. Bartskererne de vide best huorledis de her met handle oc omgaa skulle / Dog vil jeg her om oc noget scriffue.

Lægedom.

Aristoligia rotunda. Aleopaticũ. Calx viva.

Først skal samme Kiød vddragis met en Tang / oc affskæris met en Nageknif. Siden skal mand tage trint Hulurt / Aleopaticum, vsluckt Kalck / oc stød dem til Puluer / dem met Honnig blende / oc en Vege her udi vaadgiøre / oc den udi Næsen stinge.

Calamus aromaticus. Myrrha.

For den onde luct. Tag Kalmus oc Myrrhe / lige meget aff huert / stød dem til Puluer oc blæs her aff op udi Næsen.

Tag victril oc Spansgrønt / lige meget aff huert / oc stød disse til Puluer / stryg her aff udi Næsen som før saget er.

Fistel.

Om der vaaxer nogen Fistel hos Næsen/da tag Slim aff Suine Tarme / brent det til Puluer / lad her aff udi Saaret / da lægis det / Oc denne skal vere en viss Læge-dom.

Byld.

Udi Ansictet eller hos Næsen vaaxer stundem en haard trind Byld / oc er fuld nær lig en Vaarte / oc den er blegactig / oc vercker saare / oc bliffuer samme Byld omsier til en Krefft/oc kaldis aff Lægerne Noli me tangere, oc den skal saaledis hielpis.

Tag Campher / Vnguentum album, aff huert sex Lodt / Veybrede oes thu Lodt/ Thutia, som er beredt / lidet mere end en halff Gylden veyer/Blend disse tilsammen/ oc smør steden her met. Bartskerene vide oc best huorledis her met handlis skal.

Camphora
Vnguentum album
Succus plantaginis.
Thucia.

Det xxxvj. Capittel.

For Ansictens wreenhed.

WJg finnis gaat at vere / at ieg oc noget scriffuer om Ansictens wrenhed / oc om røde Blegner som

som der udi vaaxe / for atskillige Sagers skyld / endog at saadan Breck er ingen Siuge / men dog kommer der offte meget ont aff.

Lægedom.

Naar som mand faar røde Blegner paa Ansictet/eller oc anden Hudens wreenhed/da skal mand Afften oc Morgen smøre steden met osen aff Arons Vrt / huilcken aff somme kaldis Munckefantz / Mand skal oc vaadgiøre en linet Klud i samme oes/ oc legge den paa steden.

Succus Aroniæ.

Eller tag Vinsten / stød hannem til Puluer / oc bint hannem i en linet Klud/ heng hannem saa i en vædskactig Kieldere/ oc sæt it Kar der vnder / da drypper der it Vand aff Kluden / stryg aff samme Vand paa den vrene sted / da bliffuer Huden huid oc skøn/men see vel til / at der kommer icke aff samme Vand i dine øyen.

Tartarum.

Ansictet smurt met det Vand som drypper af Vintræ naar som de skæris/det fordriffuer all Ansictens wrenhed.

Aqua vitis.

Det samme giør oc Osen aff de Walske Roer / om Ansictet offte smøris her met.

Succus Grioniæ.

It kaasteligt Vand for Ansictens røde Vlegner / oc for Hudens wreenhed/ oc det skal saaledis giøris.

Tag Gedemelck halfandet Pund / Krummen af to eller af tre varme Huedeleffue eller af varme Semler / det huide af sex Æg / Campher it halft Lodt / Osen af sex Citrinatres Ebler / blend disse forsagde vel tilsammen/ tag saa af bygge Veybrede/ hack dem smaa / oc brend af alt forsagde it Vand / oc naar som det brend er / tag saa atter en god hob Veybrede/smaa hack dem/ oc lad dem i det Vand som brend er / oc brend det en gang / met en sacter Ild / lad det siden udi it Glas vel tæt tilstoppet / oc sæt det mod Solen udi femten dage eller lenger / oc naar som mand her af bruge vil / skal mand giøre en linet Klud vaad udi samme Vand / oc den paa steden lagt/ da bliffver Ansictet skønt oc klart.

Lac Caprinum.
Albumen oui.
Camphora
Citrum.
Plantago.

Eller tag Aakanne Vand / blend det met Oxeblod / oc lit Campher / oc brend her af it Vand/brug det som sagt er.

Aqua Nenupharię.
Sanguis. Tauri.
Camphora

Dette giør oc en skøn reen oc klar Hud / oc renser Ansictet om det her met toes.

Cornu Cerui

Brend Hiorte horn udi en Degel til it huid Puluer/ blend det met Vand brend af Bønneblomster.

Aqua floris Fabarum.

Album oui

Gummi arabici.

Dragantum

Amidum.

Cerusa.

Aqua Rosarum.

Eller tag det huide af Æg sønderslaa det vel/ oc Gummi Arabici, Dragantum, Amedum eller Stiffuelse / Blihuit / lige meget af huert / Giør her af smaa Kager oc lad dem tørris/ oc naar som du vilt bruge nogen af dem / da leg den udi Rosen vand / Riff eller gnid dem vel sønder der udi/ oc toe saa Ansictet met samme Vand/ oc lad det tørris af sig selff / der effter skal Ansictet gnidis met Huedekled.

Her vil ieg oc bescriffue en kaastelig Smørelse for de Quindfolck som haffue it wrent Ansict / huilcket Ansictet renser/ fordriffuer rynckerne oc giør det klart / saa at de skedske synnis at vere Unge / paa det at de skulle icke foractis eller forsmaas af deris Husbonder/ oc miste deris rettighed/ oc den skulle de lade giøre udi Apotecken saaledis.

Recipe Cerusæ, frumenti Lib. 1. Auenæ vncias ij. Margaritarum Christalli combusti, Coralli albi. Ana vncia semis, Nitri albi, drach. ij. Marmoris gypsi, & temperentur cum aqua Rosarum, & aromatizetur cum musco.

Spisekommen stød til Puluer oc blendet met Vinedicke / Ansictet der met toet / fordriffver allehaande Ansictens w-renhed. Cuminum

Eller tag Suogel it halft Lodt / huid Røgelse tu Lodt / Myrrhe it Quintin / Campher it halft Quintin / stød dem til Puluer / oc lad det udi ote Lodt Rosenuand oc rør dem vel tilsammen / Her met skal Ansictet smøris Afften oc Morgen / Oc siden skal det afftoes met rindende Vand. Sulphur. Thus album Myrrha. Camphora

Bullet Kindbeen.

Om Kindbenene ere bulne / vdslagne oc skabbede / Da tag Rødløg / oc huid Lilierod / af huert lige meget / steg disse udi hed Aske / giør dem siden rene / oc kryst dem igiennem en linet Klud / blend det som vdkrystet er met Rosenolie / smør her af paa steden. Cepe. Radices lilij albi. Oleum Rosarum.

Det xxxvij. Capittel.

Om Mundens Siugdomme.

HER effter vil ieg scriffue oc lære om Mundens Siugdomme oc Breck / huilcken som er Smagelsens oc Talens redskaf.

For reffne Læber.

Læberne de reffne offte baade offuen oc næden/oc det kommer af en hed Vædske som i dem flyder. Stundem vaaxer der en Roe paa dem / lege som paa en Byld/ oc huo som her af Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Oleum Rosarum, Violarum, Cerusa.

Mand skal sætte Kopper lag udi Nacken / och saaledis drage vædsken fra Læberne / oc Læberne skulle smøris met Rosen olie/eller met Fiole olie/ oc siden lægis met Rosen olie oc Blihuit tilsammen blendet.

Vnguentum album Camphora

Eller mand maa tage den smørelse Vnguentum album kaldet / oc blende den met lit Campher/oc der met Læberne smørie. Men er der nogen Røde eller anden wrenhed udi Læberne/ da skal mand smelte lit Alun udi Veybreff Vand / oc det lit varmt giøre/ oc steden der met toe / oc der effter smøre dem.

Alúmén, Aqua plantaginis.

Eller mand maa blende Veybreff Vand oc Byguand tilsammen / oc steden der met toe.

Aqua plantaginis. Aqua Hordij. Thutia. Oleum dé ouo.

Thutia blendet met Eggeolie/oc steden der met smurt læger oc saare vel.

Eller

Eller tag Huedekled oc Heste haar/ af huert en haandfuld / brend dem til Pul-uer udi en Jernsked / oc giør der saa af en Smørelse met Honnig / smør steden her met.

Furfur Tritici.
Crines Equi.

Tag Gallas / Blihuit / af huert tu Lodt / den Gummi Dragantum, Amedum eller Stiffuelse / af huert it Loet / blend den met Hønse ister / oc giør her af en Smø-relse.

Gallas.
Cerusa.
Dragantum
Amidum.

Læberne smurde met Eneber olie / læ-ger oc saare vel.

Oleum
Iuniperi.

Mand maa oc toe steden met Vand eller met Vin. Huor udi Saluie saaden er / oc siden legge der paa af denne Smø-relse / saaledis tilgiort.

Tag Sølff glæde / Myrrhe / Inge-fær / stød dem til Puluer / oc giør her af en Smørelse met nyt Vox / Honnig oc Olie / smør her af paa en Klud / brug den som sagt er.

Litargirum
Argenti.
Myrrha.
Zinziber.

Eller tag Buck Telle / Hiorte Telle / Gaase ister / Harpex / Terpentin / oc Vox / giør her af en Smørelse.

Cepum
Hircinium
Ceruinum.

Denne er en god Smørelse for reffne Læber / Hender eller Fødder.

Tag huid Røgelse / Mastix / af huert tu

Olibanum
Mastix.
Zinziber.

Oleum Rosarum. Pinguedo Gallinacia.

tu Lodt / huid Ingefær it Quintin / stød dem til Pulner / Rosen olie / Gøse ister oc Vox / af huert tu Lodt / giør her aff en Smørelse.

Det xxxviij. Capittel.

For Tanduerck.

TEnderne ere af Been / oc de lide Pine igiennem de Aarer som udi dem gaa / oc saadan Pine kommer af atskillige ting. Stundem af Hiernens offuerflødige vædske som udi dem flyder / Stundem af Hede / oc stundem af Kuld.

Tegn.

Aff Hede

Kommer Tenduercken af Hede / da kand mand det af disse Tegn vide oc forfare / Den Singe haffuer suare sting verck eller pine udi dem / oc om hand holder noget det som kalt er udi Munden / da siunis hannem at det giør gaat.

Aff Kuld.

Men kommer hand af Kuld / da er pinen eller vercken icke saa stor / Ansictet / Tendernis Kiød oc Kindbeen / ere hoffne oc opblæste.

Aff Waffuen.

Tenduerck kommer oc stundem af Waffuen / af den onde Røg oc damp som udi

udi dem far / oc af disse Tegn kand det forfaris. Om pinen oc vercken formindskis eller sactis den stund mand er fastendis / eller om den forøgis oc bleffver større effter mand haffuer ædt.

Ordinantz.

De som Tenduerck haffuer / de skulle icke æde Figen / Dadeler / Eble eller Pærer / Melck / oc ey heller bruge det som surt er / oc icke heller bide paa det som hart er / ey spy / Om Morgenen den stund de fastendis ere skulle de toe deris Mund / oc gnide Tenderne vel met Saluie / eller met Skaler af Pommeranser / met Neglicker oc Muskatteblommer. Oc huo som Tanduerck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Først skal mand giffue act paa / af huilcken vædske den kommer / Siden skal Vædsken fordriffuis met Piller / Purgatz / Aareladelse oc Koppesættelse. Saaledis skal pinen met det første stillis (Thi de som her af plagis haffue sandelige føye glæde) oc siden met disse Lægedomme.

Lægedom.

Aff Hede.
Oleum Rosarum.
Vngentum Populeonis.

Kommer Tanduercken aff hede / da skal den Siugis Kindbeen smøris met Rosen olie / eller met Populeons smørelse /

Succus Endiuiæ. Succus Portulacæ. Rosa. Radix Maluæ. Gallas. Camphora

oc hand skal holde udi sin Mund Endiuie oes/ eller Portulace vrtis oes.

Eller siud Rosen / Katteoste rødder/ oc Gallas udi Vand holt her af udi Munden.

Campher smeltet i Vand/ eller oc saadet udi Edicke her af udi Munden holdet stiller vercken oc pinen.

Radix Hyosquiami.

Eller mand maa siude Bulmeurtis rod i Rosenuand / oc her af udi Munden holde.

Radix pruni sylue. stris.

Slaan torne rødder udi Vin saadne/ oc dem udi Munden holdne / stille oc saare vel Tandeuerck.

Aff Kuld.

Naar som Tendernis pine oc verck kommer af Kuld / kand mand forfare af disse Tegn / Den Siugis Mand er stedse vaad oc fuld af Vædske / oc den Siuge skal saaledis hielpis/ Hand skal rensis eller purgeris met Pillulis Cochijs , eller met nogen af de andre Lægedomme som purgere / om huilcke offuen faare offte sagt er. Der effter skal mand smøre Kindbenet met Olie af Chammelleblommer/eller Olie aff Mastix / Hand skal oc holde udi sin Mund af dette efterfølgendis Lægedomme

Pillulæ Cochiæ. Oleum Chamomillum. Oleum Masticinũ.

Tag Bertram/Mynthe oc Rude/ lige meget aff huert / Siud disse udi Vin/holt her aff varmt udi Munden.

Pyréthrũm
Mentha.
Ruta.

Eller siud Saluie oc Bertram udi Vin/holt her aff varmt udi Munden.

Vinum.
Salvia.
Pyrethrum

Denne Lægedom stiller pinen oc vercken / om her aff leggis paa Tenderne der som pinen staar.

Tag Peber/ Bibergel/Myrrhe / den Gummi Aze fetida / lige meget aff huert/ Stød disse til Puluer / oc blend dem met Honnig oc handle der met som sagt er.

Piper.
Castoreũm
Myrrha.
Aza fetida.

Om mand legger paa den onde Tand/ it stycke aff de gule Lilie rødder som voxe udi Vand/stiller oc Pinen.

Radix
Asari.

It stycke Bibergel paa Tanden lagt/ giør det samme.

Castoreum

Denne er oc en forsøgt Lægedom.

Tag Ingefær/ Zedefær / Bertram/ Neglicker/Femfingris Urt / Rude / Saluie/Bethonie/Hiorte horn smaa Filet / aff huert it Lodt / Siud disse udi huid Vin ind paa helfften / sie det siden igiennem en linet Klud / oc naar som mand vil holde her aff i Munden / da skal mand tage lidet Theragelse her til / da stillis Pinen oc verken visselige.

Zinziber.
Zeduaria.
Pyrethrum
Gariophili
Pentaphi-
lon.
Ruta.
Salvia.
Betonica.
Cornu
Cervi.
Theriaca.

Radices urticæ. Pyrethrum Zinziber. Staphisagria. Piper Macis. Galanga.

Eller tag Nelderødder / toe dem rene it Lodt / Bertram it Quintin / Ingefær it halfft Quintin / siud disse i Vin / holt her aff i Munden / oc leg samme Rødder vdnaartis paa Kindbenet / Eller tag Lusenurt / lang oc trint Peber / lige meget aff huert / Muskateblommer / Galiga / helfften saa meget / stød disse til Puluer / oc blent dem met Vin / oc gnid Tenderne her met.

Oleum de Spica.

En Vege vaadgiort udi Olie aff Spica, oc den paa Tanden lagt / stiller Pinen oc verckẽ.

Allium.

Tag en Huideløg oc skale den reen / stød den lidet udi en Mortere / saa at hand bliffuer vædskactig / bint den paa Armen ved Haanden paa den samme side / som verckẽ oc Pinen er / dog saa at den icke rører Musen / teg en Valnødeskal offuer Løgen / saa at hand icke breder sig formeget vd / lad den saaledis ligge en Nat / da vaaxer en Blegn eller Blere der vnder / brøster den icke aff sig selff / saa sting hul paa den / da stillis Tandeuercken / oc om du vilt at der skal flyde megen Vædske aff den / da leg der paa it Blag aff den vrt Sommer hyld kaldet / oc neduent det laane / da flyder den / men vilt du til læge Blegnen / da vent den slætte Side aff samme

Folium. Ebuli.

Blad ned til Blegnen / da læġis den snart.

Om disse forscreffne Lægedomme ville icke hielpe/da skal mand giffue act oc grandgibelige vel tilsee / om Pinen oc vercken er i Tanden/eller i Aarerne/er hun i Tanden da skal den vdbrydis / Men er hun i Aarerne oc Tanden vdbrydis/da hielper det intet.

Her vil icg sætte nogle Lægedomme/ met huilcke mand kand vdbryde den onde Tand foruden Jern / oc de skulle giøris udi Apotecken saaledis. Recipe Pyrethri, Coloquintidis, Cortices radicum Capparis, Cortices radicis Mori, Almazereon, Arsenicæ citrini, Lactis Esulæ, tereantur cum aceto, & stent per tres dies, Deinde projiciantur super ea Bedelli Ase, ana, Par. & fiant trochisci, Lad her aff iblant met paa den onde Tand/da falder hand ud/ Oc see vel til at du icke rører nogle aff de gode Tender met denne Lægedom/ellers falde de ud.

Eller du maat lade giøre denne Lægedom i Apotecken / oc om mand lader her aff i Tanden/da falder hand vd/vden alle Pine. Recipe Baurach. Corti. Mori. ana. Partes æquales, Arsenici citrini, Partes, ij, confice cum melle.

Det xxxix. Capittel.

Om Tenderne ere løse.

Acétum squitliticū.

ACetum squilliticum udi Munden holdet / stadfester Tenderne oc kommer dem til at side fast.

Galla. Myrrha. Cortex quærci. Ireos.

Tag Gallas tu Lodt / Myrrhe it Lodt / Egebarck it Lodt / blaa Lilierod it halfft Lodt / Sind disse udi Edicke / oc holt aff i Munden / da bliffue de fast sidendis.

Alūmén combustum Mel. Acetum.

Brent Alun blendet met Honnig oc Edicke/Tenderne her met gnedne/kommer dem til at side fast.

Pyrethrum Thus album.

Bertram oc Røgelse saadne i Edicke/ oc den udi Munden holdne/hielper oc saare vel.

Staphisagria. Helleborus. albus. Acetum.

Luseurt oc huid Nyseurt i Edicke saadne/oc aff den udi Munden holdet / kommer dem til at side fast.

Det xl. Capittel.

For Orm som er udi Tenderne.

EDi Tenderne voxer oc Orm aff den onde fule Vædske som udi dem flyder/ Thi skal mand vædsken rense oc fordriffue / met en aff de Lægedomme som rense oc purgere / Om huilcke du offuenfaare offte hørt haffuer / Naar som det skeet er / da skal mand bruge nogen aff disse Lægedomme.

Lægedom.

Tag Spansgrønt it Quintin / Honnig it Lodt / blent dem tilsammen / smør her aff paa Tanden som Ormen udi er / da døer hand strax. *Viride æs. Mel.*

Aloes støt til Puluer / oc udi Tenderne lat / døder Ormen. *Aloes.*

Tag Bulmefrø / eller Olie aff Bulmefrø / blent dem met Vox / oc giør her aff it Lius / tend det / oc lad Røgen her aff gaa paa Tanden / holt her vnder it Becken eller Mulln met Vand / da falder Ormen der udi. *Seminis Hyosquiami. Oleum Hyosquiami.*

Det xlj. Capittel.

Huorledis Tenderne skulle giøris huide.

Pomphelix
Pyrethrum
Tartarum.

TAg huid Pomis sten / it Lodt Bertram/ blaa Lillierod/ huid Vinsten/ aff huert it halfft Lodt/ stød dem til Puluer/ oc gnid eller vrid Tenderne her met.

Marmor.
Os Cæpie.
Corallium
Sal gemme

Tag huid Malmersten / Fiskeben/ huid Korrelsten/ Sal gemme / brent Salt/ lige meget aff huert / støð disse til Puluer/ oc gnid Tenderne her met huer Morgen/ siden toe Muuden met Blanck Vin/ huor udi Kanelebarck saaden er.

Acetũm
squilliticũ.

En linet Klud vaadgiort i den Edicke (Acetum squilliticum, kaldet) Tenderne her met gnedne / giør dem huide / oc kommer dem til at sidde fast / oc giør en god vellucetendis Aande.

Aqũa fortis.

Tag Skedeuand / oc blend det met ferskt Vand / saa at skarpheden aff det noget fortagis / stryg her aff met en Feer paa Tenderne / oc gnid dem der effter vel met en vlden Klud / da bliffue de huide.

Os Cæpie
Mastix.

Støð Fiskeben oc Mastix tilsammen/ oc gnid Tenderne her udi.

Det xlij. Capittel.

Om Tendernis Kiød er Bullet.

ER Tendernis Kiød bullet / da giff act paa om det er aff Blodet / eller aff nogen anden Vædske. Kommer det aff Blodet / da lad sætte Koppe bag paa Skulderne. Kommer det aff nogen Vædske / da vddrag hende met disse Lægedomme.

Lægedom.

Siud Bertram i Vin / holt her aff i Munden det hedeste du taale kant / oc spyt det saa vd / oc tag mere igien i Munden/da vddragis den onde Vædske. *Pyrethrum*

Tag Tormentille / Rod Rosen / aff huert it Lodt/Siud dem i Vin / oc holt her aff i Munden. *Tormentilla. Rosa.*

Siud Jernurt udi Vin / oc holt her aff i Munden. *Verbena.*

Er Tendernis Kiød hart oc hoffuet/ da tag Nelderødder it Lodt / Jngefær it halfft Quintin/Bertram it Quintin/ stød dem til Puluer/oc siud dem i Vin / Holt her aff i Munden. *Radices urticæ. Zinziber. Pyrethrum.*

Tag hulurt / Alun/ aff huert it Lodt/ Honnig tu Lodt / giør her aff en Smørelse/ oc smør steder her met. *Aristolochia. Alumen. Mel.*

Det xliij. Capittel.

For Bulde paa Tungen.

NAar mand nogen Blegn eller Bulde paa ſin Tunge / da ſkal mand lade ſla de to Aarer ſom ſide vnder Tungen / eller oc Hoffuet Aaren hos Tommel fingeren Cephalica aff Lægerne kaldet. Mand maa oc for denne Breck lade ſætte Kopper vnder Kindbenet.

Lægedom.

Aqua Roſarum. Acetum. Succus Solatri.

Tag Roſenuand / Edicke / lige meget aff huert / Natſkade oes / helfften ſaa meget / Blend diſſe tilſammen / Holt her aff i Munden / oc ſpyt det ſiden vd igien.

Diamotum.

Naar ſom mand formercker at Bylden er moet / da ſkal mand holde udi Munden Electuarium giort aff Morber ſønder gneden met Edicke.

Mel. Roſarum. Radix Tormentillæ. Salvia. Hypericon Radices prunæ ſylveſtris.

Eller mand ſkal holde udi Munden Roſen Honnig / vel ſønder gneden met Vand oc Edicke.

Oc naar ſom Bylden ſaaledis vel renſet er / da tag Tormentille Rod / Saluie / Jordhumle / Slaantorne Rod / aff huert it Lodt / Siud dem i Vin / holt her aff i Munden / da lægis hun ſnart.

Om Tungen hoffnen er / oc samme Menniske ingen anden Siugdom eller Hede haffuer / da skal hand holde i sin Mund denne efterfølgendis Lægedom/ oc der met klucke op oc ned/da vddragis den onde Vædske af Hoffuedet oc af Tungen.

Tag Sal Armoniacum / Peber/ Ingefær/ Sennip / Bertram/ Luseurt/ vild Meyran/ lige meget af huert / Siud dem i Vand/ oc brug det som sagt er.

Eller tag Sal Armoniacum / Bertram/Luseurt/Peber / Sennip / lige meget af huert / Stød dem til Pulner / oc gnid Tungen her met.

Aloe støt til Puluer / oc met Vin oc Honnig blendet / oc den i Munden holdet/ hielper oc saare vel.

Gummi Arabicum udi Vand smeltet / oc paa Tungen smurt / hielper saare vel.

Sal Armoniacum. Piper Zinziber. Sinapium. Pyrethrum Staphisagria. Origanum Sal Armoniacum. Pyrethrum Staphisagria. Piper. Sinapium. Aloe. Gummi Arabicum.

Om Tungen bliffver Lam.

Tungen bliffver oc stundem lam oc forstiffuis/ huilcket her af kommer / at de Aarer som hende røre skulde/ere skrøbelige oc forbløde / Oc om saadant lenge varer oc bliffver gammelt / da kand hand icke hielpis. Oc denne Breck kommer almindelige

gierne af Blodens onde Vædske / Huilcken som af Hoffuedet nedfalder udi Tungens Aarer oc Sener. Huo som denne Breck haffuer / skal hielpis met de Lægedomme / som offuenfaare om Poplesie foreffne staa.

Det xliiij Capittel.

For en ond Aande.

AT Munden eller Aanden lucter ilde/ det kommer aff atskillige Ting. Stundem af Næsens Tendernis/ eller oc af Mundens Bylder / som wreene oc fule ere. Huorledis disse skulle hielpis haffuer ieg førre her tilforn sagt. Stundem kommer saadan Breck af Lungen / oc da haffuer den Siuge en stacket Aande/oc Hoster meget. Stundem kommer hun fra Leffueren / oc da haffuer den Siuge stor Hede oc Pine udi den høyre Side. Saadan breck kommer oc offte af Maffuen. Om den Breck vil ieg her effter handle. Men her vil ieg aleniste sætte nogle Lægedomme/som giøre en god velluctendis Aande.

Lægedom.

Først skal Munden vel skyllis met

Vand oc Edicke tilsammen blendet. Siden skal mand tygge Mastix vel lenge / oc stedse vdspytte vædsken som kommer udi Munden / der effter skal Munden toes igien met Vin / huor i Anis oc Neglicker saadne ere.

Mastix.

Semen Anisi. Gariophili

Neglicker oc Aloe træ tygde udi Munden / giøre en god Aande / oc det gantske Legeme velluctendis.

Gariophili Aloe.

Aromaticum Rosatum Gabrielis udi Munden holdet / giør Aanden vellustendis / oc fordriffuer Tendernis onde luct.

Aromaticum Rosatum.

Diamoschum dulce udi Munden holdet / giør det samme.

Diamoschum, dulce.

Zedefær nogen stund udi Munden holdet / oc siden nedsiuncket giør en god Aande.

Zeduaria.

Coriander tygde / oc siden nedsiuncket / giør en god Aande.

Coriandrũ Fenũm grecum.

Fenum Grecum saadet udi Vand / oc Munden her met toet / giør det samme.

Kommer saadan ond Luct af Mundens wreenhed / da maa mand toe Munden met Vin huor i Saluie saaden er / oc siden skal mand holde nogen Myrrhe udi Munden nogen stund / och saa atter skylle Munden igien som før / oc der effter tage it stycke Galliga udi Munden.

Salvia. Myrrha.

Galligi.

Mentha crispa. Krusemynte saaden udi Vin oc den drucket / fordriffver Mundens onde lucht / oc giør en god Aande.

Ruta. Acetum. Kommer Mundens oc Aandens onde Lucht der af / at mand haffuer ædt Huideløg / da skal mand æde Rude / oc der paa dricke lit Edicke.

Her efftersølger om Halsens oc Brystens Siugdomme.

Fortalen.

MEnniskens Legeme delis af Lægerne udi trende dele. Den første er Hoffuedet / oc kaldis venter superior, om huilcket du her tilforn hørt haffuer. Den anden part kaldis Venter medius, oc den gaar ned at Struben udi Brystet ved det garn som Lungen oc Hiertet/ oc de andre ting tilhenge. Den tredie/part er det næderste Garn/ til huilcket Leffueren/ Maffuen/ Milten/ Tarmerne oc Blæren henge oc tilbundne ere.

Det xlv. Capittel.

For

For den Byld som vaaxer udi Halsen Squinancia kaldet.

ER nogens Hals eller Strube hoffuen / saa at hand kand intet nedsiuncke eller suelge / da haffuer hand en Byld udi Halsen / huilcken Lægerne kalde Squinantia. Stundem kand mand den see vduaartis / oc det er it ont Tegn/ Thi huo som saadan Byld faar/døer almindelige gierne her af. Men seer mand den icke / da er det disse bedre. Oc samme Byld kommer af Blodens offuerflødige flydelse / eller af Phlegmatis eller Cholere offuerflødige Vædsker / Om det saa er/ kand du forfare af de Tegn som ieg tilforn ært haffuer om samme Vædske.

Kommer denne Byld af Blodet / da er den Siugis Legeme vel skicket / hans Ansict er rød/oc Munden induaartis vædskactig/ oc siunis hannem / at den Vædske [e]r lig Vin udi hans Hals / Aarerne de ere [f]ulde / Hans Vand er rød oc noget blegactigt.

Aff Blodet.

Kommer den af Cholera / det er / aff Hede oc tør Vædske / da er hans Ansict [r]ød oc blendet met Guld / hand haffuer stor

Aff Cholera

Hede

Hede oc Tørst / oc i hans Hals opfar en sur Vædske / oc hans Vand er røt oc tynt / Oc den Lægedom som er aff hed Nature / skal icke brugis til denne Breck.

Aff Phlegma.

Kommer den aff Phlegma / da er hand bleg vnder Ansictet / hand haffuer icke stor Pine / oc hans Tunge er stor oc blød / Hans vand er huid oc blegactigt / oc hand haffuer ont saare vdi Panden. Men kommer den af den salte Phlegma / da er det som udi hans Mund oc Hals er beskt / oc er lige som det vaare saltet met Salt / oc hans Aande piber lige som en Kielling.

Denne Breck oc Siuge kommer icke af Melancholia.

Lægedom.

Denne Byld komme sig huor af den komme kand / Naar som mand den føler eller fornemmer / skal mand strax lade sla Hoffuet Aaren / om Alderen / Tegnet / oc Tiden / sig saa skicke vil. Oc den Siugis Bug / skal smøris met den Smørelse

Vnguentũ. Agrippe.

Vnguentum Agrippe, saa kaldet udi Apotecken. Mand skal oc lade hannem nedsinncke ni eller ti Piller Cochiæ. Den Siuge skal oc klucke met dette efterscreffne vand / oc det igien vdspytte.

Tag

Tag Jordhumle / Rude / Saluie/ Raels vrt / aff huert en Haandfuld/ Siud dem udi tre Potter ferst Vand / oc naar som det saadet er / sie det igiennem en Klud / oc lad i det som er af siet otte Lodt Morbere oes/oc brug det som sagt er.

Hypericon. Ruta. Saluia. Brunella.

Eller den Siuge skal offte klucke met Electuario/giort af Morbere oes / vel sønder gneden i Vand huor udi Raels vrt oc Saluie saadne ere.

Dyamorum. Brunella. Saluia.

Om mand kand icke faa oc bekomme forsagde Lægedomme / da maa mand udi den sted bruge sød Melck som værmet er/ Der af blødis oc moes Bylden.

Lac.

Eller den Siuge maa klucke met Vand huor udi den vrt Dieffuels bid saaden er.

Mo sus Diaboli.

Eller mand maa tage/ Skersøde smaa korne fire Lodt/Sucker tu Lodt/oc siud disse udi ferst Vand/ oc det bruge som sagt er.

Glyciriza. Saccharum.

Mand skal oc giøre Plaaster af dette efterfølgendis / oc det vduaartis paa Halsen varmt legge / Oc der ere mange hulpne met samme Plaaster. Tag huid Hundelort smaa støt sex Lodt / Spisekommen tu Lodt / ferst oc grøn Malurt tilhoes støt it Lodt / Bygmel it Lodt / giør der af en Smørelse met Honnig / oc brug ende som sagt er. Om mand saaledis

Album grecum. Cuminum. Absynthium. Farina hordei. Mel.

met

met den Siuge handler / da bedris det met hannem / eller hand døer oc paa den femte dag.

Folia Maluæ. Semen Maluæ. Oleum Violarum. Oleum Chamomelinum.

Men kommer denne Byld af Cholera / da skal mand siude Bladene af Katteost / oc samme Vrtis frø udi Vand / oc dem siden blende met Fiole Olie / oc met Chammilleblomers Olie / oc der saa varme paa Halsen legge.

Folia Sambuci. Folia Cambræ.

Eller mand maa tage Hyldeblad / røde Kaalblad / af huert en Haandfuld / dem smaa hacke / oc dem siude i smør oc Honnig / oc Plaaster her af giøre / oc det paa Halsen varmt legge / met denne Lægedom ere mange hulpne.

Denne er oc en god Lægedom met huilcken mange ere hulpne.

Nidus Hirundinis.

Tag en Sualerede met Straa / Fiere / Jord / oc alt hues i hannem er / smaa stød hannem / oc sicte det igiennem it grofft Saald / eller huor igiennem du kant / Giør her af en Smørelse met Suine ister oc Honnig / Smør her af paa en Klud / oc vint hannem om Halsen. Somme siude denne Rede saaledis smaa støt udi Vand / oc brug hannem som sagt er.

Axungia porcina. Mel.

Jernurt saaden udi Vin oc her met

klucket /

klucket/hielper saare vel.

Eller tag Katteost oc Bede / aff huert en Haandfuld / Siud dem i Vand / Stød dem siden oc giør her aff Plaaster / Brug det som sagt er.

Verbena. Malua. Beta.

Mand skal oc offte giffue den Siuge aff denne Lægedom saaledis tilgiort. Tag Skersøde smaa skaaren / Anis / Figen / Rosiner / aff huert en Lodt / Siud dem i tre potter Vand / her aff lægis Halsen oc Bylden.

Glyciriza. Anisum. Carice. Passulæ.

Althee rod oc Hørfrø i Vand saadne / oc Plaaster her aff giort oc om Halsen vundet / blødner Bylden.

Radix. Altheæ. Seminis lini.

Naar som Bylden brøsten er / skal mand giffue den Siuge Eggeblommer aff blødsaadne Eg / oc Byguelling at æde / oc Byguand at dricke / her aff rensis oc lægis Bylden.

Det xlvj. Capittel.

Om Drøbelen.

DRøbelen bliffuer stundem lang / oc nedfalder paa Tungen / saa at mand kand icke tale / oc ey heller drage sin Aande / huor aff mange

 quellis

quellis oc tagis aff dage / vden saa er at de hielpis i tide. Oc denne Breck kommer stundem aff kaald slimactig Vædske/ Stundem aff det offuerflødige Blod.

Tegn oc Lægedom.

Aff Blodet. Kommer det aff Blodet / da er Drøbelen rød / lang oc stor / Aarerne faare Panden de ere oc store. Kommer denne Breck her aff / da skal Hoffuet Aaren hos Tommel fingeren ladis.

Kaald vædske. Men kommer det aff kaald Vædske/ da brug denne Lægedom.

Sal ustum. Album grecum. Tag brent Salt / oc huid Hundelore som vel tør er / stød dem til Puluer / oc blend dem tilsammen / oc opløfft Drøbelen her met.

Thus album Eller tag huid Røgelse / leg det paa Gløer / Lad røgen her aff opgaa igiennem en Trat til Drøbelen / Met denne Lægedom er mange hulpne.

Alumen. Zinziber. Pyrethrum Tag Alun it Quintin / Jngefær/ Bertram / aff huert tredie delen aff it Quintin / stød dem til Puluer / oc løfft Drøbelen her met op.

Sinapium. Pyrethrum Zinziber. Tag Sennip/Bertram/Jngefær/lige meget aff huert / Stød disse til Puluer / oc blende det met Honnig / Holt her aff i Munden / spyt det saa vd igien.

Tag

Tag Salt / Honnig oc Edicke / Lad disse lidet siude tilsammen / kluck oc squalse her met.

Mel. Sal. Acetum.

Tag Peber/Jngefær/Bertram / Ce- ledonie / Muskatteblommer / Neglicker aff huert it halfft Quintin / Rosiner halff- andet Quintin / femten Figen/ siud disse i Vin oc squolpe her met.

Piper. Zinziber. Pyrethrum. Chelidonia. Gariophili.

Slaantorne blad saaden udi Vin / oc udi Mundene holdne / hielper saare vel.

Electuarium aff Morber giort/hielper oc saare vel for denne Breck / om mand her aff udi Munden holder.

Diamorum.

En læt Kaanst til at opløffte Drø- belen met / naar som hand er nedfalden: Mand skal tag den Siugis begge Orelep- per oc drage dem hart ned at / met begge Hender tillige/da gaar hand op igien/ Det- te er it forsøgt oc forfaret stycke.

Men om Drøbelen er saa ilde faren/ at hand skal aff skæris / da skal hand icke affskæris for nær Gummen / men mit udi mellem/Naar som hand er affskaaren / da skal den Siuge holde udi sin Mund huid Røgelse/da lægis hand snart igien.

Thus album.

Det xlvij. Capittel.

Om nogen er Hees.

AT mand bliffuer Hees oc faar Breck paa Røsten/ det kommer aff atskillige ting. Stundem aff Halsens tørhed. Stundem aff Lungens Fistel/ Oc det Menniske som her aff Breck haffuer er mauffuert oc tørt / haffuer oc sting faar Brystet. Stundem aff offuerflødig Vædske som blandet er met stor hede. Stundem aff Blodet / som formeget er udi Halsens Aarer/ huor aff Struben bliffuer trang oc sneffuer/ Om det saa er/ kand mand forfare aff Blodsens offuerflødige Tegn. Om alle disse vil ieg her efter ydermere handle.

Ordinantz.

Huo som Hese haffuer / hand skal icke æde den Mad som hediner / oc ey heller den som met Edicke redt er/oc ey heller æde eller dricke det som kalt er / oc ey æde Eble eller Pærer / Hand skal holde sig varm / Om dagen skal hand icke søffue / oc ey heller formeget vaage / Hand skal ey heller tale oc snacke formeget tillige / oc ey heller raabe høyt. Alt huad som søt er tiener vel udi denne Breck / saadne oc stegte Eble met

Sucker/

Sucker / Roſiner / Figen / Mandelmelck / Sucker Candie / Skerſøde / oc andre ting ſom diſſe lige ere / tiene ſaare vel udi denne Breck.

Lægedom.

Paſſulæ. Ficus. Liquiritiæ. Amigdali. Seminis papaveris. Seminis lini.

Tag Roſiner/oc vdtag Kierne aff dem/ Figen / Skerſøde / aff huert try Quintin/ Siud dem udi ſex Pund ferſkt Vand/ Indſiud det paa helfften / Lad ſaa lige ſaa meget rent ſkummet Sucker her udi / oc fire Lodt Mandele ſmaa ſtøtte / huid Valmue frø tre Quintin/ Hørfrø it halfft Lodt ſiud det ſaa at det bliffuer til it Electuarium / Her aff ſkal mand tage til den Singe Afften oc Morgen/huer gang ſa meget ſom en føye Valnød / da renſis Bryſtet oc Heſen forgaar.

Paſſulæ. Ficus. Cinamomū. Gariophili Saccharūm

Eller tag Roſiner / oc vdtag Stenene eller Kiernerne/Figen / Kanelebarck / Neglicker/Sucker/lige meget aff huert/ Sind diſſe udi god Vin/Her aff ſkal mand dricke Afften oc morgen/huer gang fire Lodt/Om det ſaa er at mand icke haffuer den Kaaldeſinge / Denne Lægedom renſer Bryſtet oc fordriffuer Heſen.

Varm Melck Afften oc Morgen druckel/hielper oc ſaare vel faar Heſe.

Oleũm olivarum. Vinum.

Eller tag Lissebons Olie / oc lige saa megen Vin/Verm dem / Drick her aff om Afftenen naar som du vilt dig nedlegge til Søffns / Haffuer mand icke Olien / da maa mand tage i den sted helfften saa me-get Smør / som Vinen er / Oc er denne en god forsøgt oc velforfaren Lægedom for Hese.

Ficũs. Liquiritia. Anisum. Seminis Feniculi. Hyssopus.

Eller tag Figen / Skersøde aff huert tu Lodt / Anis / Fenickelfrø / aff huert it Lodt / Jsop en halff Haand fuld / Siud disse udi halffanden Potte vand indtil tre-die delen indsaaden er / Lad saa her udi reent skummet Honnig eller Sucker / oc giør her aff en Syrup / drick her aff Afften oc Morgen.

Cinamomũ. Sinapium. pyrethrum

Eller tag Kanelebarck / Sennip / aff huert to Lodt / Bertram it Lodt / stød dem til / Puluer / oc siud dem met Honnig / brug her aff Aften oc Morgen.

Rapa.

Met denne Bonde Lægedom ere oc mange hiulpne. Steg en Roe vel udi hed Aske / eller oc paa en Røst / skale hende reen / oc æd hende om Aftenen naar som du dig vilt nedlegge til Søfns / det hedeste du taalle kand / Sammeledis oc en om Morge-nen / Tag saa en linet Klud / vaadgiør hannem udi kalt Vand / oc kryst Van-

det af hannem / oc vint hannem om Halsen / Verm saa en anden linet Klud / oc vint hannem der ofuen paa.

Diairis simplicis it Quintin til sig tagen huer gang Morgen oc Aften / er oc god for Hefe.

Diairis.

Det xlviij. Capittel.

Om mand spytter Blod.

AT mand spytter eller spyer Blod / er en farlig Siugdom / Men dog stundem mere end stundem / Fordi det kommer af atskillig Lemmer. Stundem kommer det af Hofuedens ofuerflødige Blod / oc mand kand føle det huorledis det nedflyder / Oc huo som denne Breck vederfaris / hans Legeme er røt oc er vel skicket / Aarerne de ere store oc fulde / Hans Næse bløer oc stundem. Stundem kommer det der af / at nogle Aarer i Halsen ere sønderbrødne / af stor suar Hoste / eller mand hafuer saare spyt / oc det er farligt. Stundem kommer det fra Lungen / det er oc farligt / Thi her efterfølger almindelige Døden. Oc om denne Breck her af kommer / kand forfaris af disse Tegn. Den siuge hafuer en

 stacket

stacket Aande / oc en suar Hoste / oc Blodet som vdspyttis er skønt / oc haffuer en huid Skum paa sig. Stundem kommer denne Breck aff Brystens Aarer / det er oc farligt / men dog icke saa som det fra Lungen kommer. Stundem kommer denne breck fra Leffueren / da er Blodet sort / Den siugis Ansict er rød / oc hand haffuer ont i den høyre Side. Stundem kommer denne Breck aff Maffuen / da spyer den Siuge offte / oc det som hand vdspyer haffuer atskillig Farffue / det er grønt oc blandet met sort. Stundem kommer det aff Fald oc Slag / eller mand haffuer løfft noget som tungt haffuer veret / eller mand haffuer raabt forhøygt. Stundem oc der aff / at mand haffuer hafft formeget legemlig Samquem met Quindfolck. Quindfolck spy oc offte Blod / naar som de icke haffue deris rette Tid.

Aff Brystens Aarer.

Fra Leffueren.

Aff Maffuen.

Aff Fald.

Quindfolck

At mand spytter Blod / det komme sig huor aff det komme kand / da er det stedse farligt / almindelige gierne faa de som saa spy Suindesot (Ptisis aff Lægerne kaldet) oc dø saa.

Ordinantz.

Huo som denne Siuge oc Breck haff-
ger / hand skal icke gaa formeget imod So-
len / oc icke heller faste forlenge / oc huad
som surt oc beskt er skal hand icke bruge/
hand skal oc fly Fraadseri oc Druckenskaff/
hand skal oc ey formeget soffue tillige/
Høns/Lam oc Kalffuekiød maa hand æde.

Lægedom.

Den Siuge skal saaledis hielpis:
Mand skal giffue act paa / af huad Lem
saadant Blod kommer / oc kommer samme
Lem til hielp met Lægedomme som der til
høre saaledis: Om det kommer af Leffue-
ren / da skal mand lade Leffuer Aaren paa
den høyre Haand. Kommer det af Lun-
gen / da skal mand lade Lunge Aaren paa
den venstre Haand om Tiden / Tegnet oc
Alderen sig saa skicke vil/oc siden skal mand
giffue den Siuge denne Lægedom.

Tag Gedemelck / slyck ni gange gloen-
dis Staal udi hende / giff den Siuge her
af Afften oc Morgen at dricke.

Lac Caprinum.

Eller giff den Siuge Afften oc Mor-
gen tørre Morber støtte til Puluer.

Eller tag Veybrede / Hønsegres /
Hønsebane / lige meget af huert / siud dem
i Regnuand /stød dem siden vel / oc kryst

Plantago.
Proserpinaca.
Brusa pastoris.

det saa igiennem en linet Klud / Her af skal mand giffue den Siuge at dricke tre gange om dagen / oc huert gang en god Drick.

Stercus porci.

Eller tag en ferst Suinelort af en Aarne/ oc bint hannem i en linet Klud / oc leg hannem i en Potte met varmt Vand/ kryst hannem vel vd / oc giff den Siuge det at dricke fastendis/saa stillis Blodet.

Bolus armenus. Gummi arabicum. Mastix. Olibanum Aqua Rosarum. Album oui.

Om mand legger dette Plaaster paa den Siugis Bug / det hielper oc saare vel. Tag Bolus Armenus , Gummi Arabici, Mastix / huid Røgelse / lige meget af huert/ stød dem til Puluer oc blend dem met Rosenuand oc det huide af Egget.

Gummi arabicum. Sanguis Draconis.

Tag Gummi Arabicum , oc Drageblod / lige meget af huert / stød dem til Puluer / giff den Siuge her af met Rosenuand at dricke.

Olibanum

Huid Røgelse støt til Puluer oc met Vin drucker/ stiller Blodspyelse.

Succus Menthæ.

Osen af Krusemynte met Vin drucket/ stiller Blodspyelse.

Trochisci de spodio.

Eller mand maa giffue den Siuge it Quintin tillige af de smaa Kager udi Apotecken kaldede Trochisci de spodio.

Eller

Eller Trochisci de Terra sigillata met Vand af Portulake vrt brend.

Eller mand maa giffue den Siuge it Lodt af Electuario dia papaueris.

Corelsten til Pulner støtte oc den Siuge giffue met Regnuand stiller oc Blodspyelse.

En Velling giort af Stiffuelse oc Gedemelck/den ædt stiller oc Blodspyelse.

Trochisci de Terra. sigillata.
Aqua portulacæ.
Dia papauer.
Corallum.
Amillum.

Det xlix. Capittel.

For Hoste.

HOste er intet andet end en naturlig rørelse / huilcken som vddriffuer Brystens offuerflødighed / lige som Næsen vddriffuer Hoffuedens / Oc denne Breck kommer af atskillige ting. Stundem af Kuld / Aff ont oc tørt Væder / Af Støff / Af den Søffn som om dagen skeer / Af groff slimactig Mad. Stundem af Hoffuedet. Stundem af Halsen. Stundem af Lungens bylder / eller oc af hendis forstoppelse. Stundem af nogen Byld som vaaxer i Brystet / Pleuresis aff Lægerne kaldet. Stundem aff den Hinde Diafrag-

Diafragma, at den krumpis tilsammen/ eller om der vaaxer nogen Byld paa hende. Stundem af Maffuen. Stundem aff Leffueren. Stundem af Milten. af huilcken sted denne Breck kommer/ kand saaledis forfaris.

Aff Hoffuedet.

Kommer Hosten af Hoffuedens flydelse/ da føler mand i Halsen en skarp hed slimactig Vædske/ som nedflyder af Hoffuedet/ den Siuge haffuer oc breck paa Siunen oc Hørelsen/ desligeste oc Hoffuetuerck.

Iff Maffuen.

Kommer Hosten af Maffuen/ da haffuer den Siuge ont i hannem/ Maffuen opstøder eller opfar/ oc bryder sig meget/ lige som hand vilde spy.

Aff Leffueren.

Kommer Hosten af Leffueren/ da haffuer den Siuge ont udi den høyre Side.

Fra Milten

Kommer Hosten fra Milten/ da haffuer den Siuge ont i den venstre Side vnder Riffbenene.

Aff Hede.

Kommer hun aff Hede/ da er den Siugis Strube eller Halß induaartis meget tør/ oc giør hannem ont/ haffuer stor tørst oc er trangbrystet/ Oc naar som hand gaar udi Lucten eller imod kalt Væder/

der / da synis hannem at hans Hierte vederquægis/ Oc af hede ting faar hand ont/ Hans Vand er røt.

Aff vduaartis ting

Om Hosten kommer af vduaartis ting/ kand lættelige forfaris af dem Siuge/ naar som mand spør hannem at/ huad for it Embede eller Haanduerck hand haffuer brugt.

Aff Kuld.

Om Hosten kommer af Kuld / kand forfaris af Aarens oc Tidens leylighed.

Hostemets hesftuelse.

Merck oc her / om nogen bliffver hoffuen/ oc faar saa Hoste / det er dødsens Tegn.

Den Hoste som gammelt Folck faa/ oc lenge haft haffue / hun fordriffuis icke lættelige / Thi de faa almindelige gierne Suindesot Prisis af Lægerne kaldet.

Ordinantz.

Hoste vil icke haffue surt oc salt.

Huo som Hoste haffuer hand skal intet æde det som surt eller meget saltet er / ey heller Vrter eller nogen Raa/eller wmoder Fruct/eller nogen slimactig Fisk/ oc ey æde formeget tillige / Hand skal ingen Vin effter Maltid dricke / oc ey heller soffue om dagen / Kuld oc Væder skal hand fly/ Hand skal ey heller meget tale oc snacke/ Det hand dricker skal vere luncket oc icke kalt/

kalt/ Hand skal oc icke lenge vere fastendis/ Oc hand skal indeholde sin Aande det lengste det hannem mueligt er.

Lægedom.

Huo som Hoste haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Aff Hede.

Kommer Hosten af Hede / oc om den Siuge saa sterck oc helbrede er/ at hand kand Aareladis / da skal hand Leuer Aare ladis. Er hand icke saa sterck / da skal mand giffue vel act der paa / hueden vædsken kommer oc flyder / oc sætte Kopper paa samme sted / Oc siden giffue den Siuge af disse Lægedomme.

Giff den Siuge Byguelling at æde/ Byguand met Skersøde saadet at dricke.

Lactuca.

En Kaal giort af Lectyge / oc vel fed giort met Smør / Den ædt fordriffuer Hosten vden all Pine.

Syrupus Violarum.

Eller giff den Siuge offte om dagen Fiol Syrup blendet met Byguand / eller met andet saadet Vand / denne drick styrcker det Hede oc tørre Hierte/ slycker Tørsten/ køler Blodet / oc sønderbryder Bylden/ oc giør vel vd at spytte.

Eller mand maa giffue den Siuge Afften oc Morgen / huer gang it Quintin

Diamar-

Diamargaritum, met en god drick Bygnand.

Diamargaritum.

Kommer Hosten af kald Vædske oc er tør/saa at mand kand intet vdspytte

Aff Kuld

Tag Katteurt / af somme Marru kaldet / saa megen som en god Valnød er stor til / skær hende smaa oc stød hende vel/ Tag oc her til tu Æg / oc bag her af en Kage/æd hende naarsomheldst dig selff lyster.

Eller tag Lissebons Olie oc Vin/lige meget af huert / Siud dem tilsammen vnder lucter sød / Giff den Siuge her af Afften oc Morgen / det hediste hand taalle kand / Oc denne Lægedom skal brugis udi tre samfelde dage / da sønderbrydis Skarnet oc flyder vden all fare. Samme Lægedom er oc god faar Hese.

Oleum Oliuarum.

Om mand kand icke faa Lissebons Olie / da maa mand tage rent / af klaret Smør oc Honnig / oc den som sagt er bruge.

Butyrum. Mel.

Om den tørre Hoste kommer af dampuren oc sey Vædske / som hos Lungen oc udi Lungens rør sig forsamlet haffuer / oc udi Halsen opfar / oc der inde sey bliffver / saa at den kand icke vdspyttis / saa bliffver her af en Byld / huilcken som er saare farlig / Oc naar som mand

Tør Hoste.

saadan

saadan Byld føler oc fornemmer / da skal mand giffue god act der paa / huor af hand kommen er / paa det at mand kand met Læ- gedom diß bedre hannem hielpe / och saa bruge af disse efterfølgendis Lægedomme.

Faar den tørre Hoste oc for Brystens Bylder.

Veadgiør it huid lin Klæde udi kalt Vand/ kryst Vandet vel af hannem / oc vint hannem om Halsen/ Tag saa en anden linet Klud / verm den vel / oc vint den tre eller fire gange omkring Halsen/ offuen op- paa den vaade Klud / oc dette skal brugis/ om Morgenen / Middagen / oc om Afftenen. Siden skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen / och saa offte som mand vil af denne efterfølgendis Lægedom / den blødner Bylden/ rømmer Brystet / læger Halsens Saar/ oc giør vel vd at spytte.

Hordeum. Ficus. Passulæ.

Tag it Fad fult af reent Byg / Søn- der stød det / Tolff Figen rene tone i varme Vand / Rosiner / Kiernerne af dem vd- tagne otte Lodt/Firepotter ferskt Kildevand/ Siud dem i en ny Leerpotte vnder luctet saad / indtil en Potte eller mere indsaaden er / Der effter sie det igiennem en Klud/

diānen eller Leffuer Aaren paa den Singis Arm / tuert offuer paa den anden side som Pinen er. Oc om det sig saa skicke vil / at den Singe det taale oc fordrage kand / da skal hand inden faa dage atter Aareladis/ paa den side som Pinen i er/ Siden skal der sættis paa steden der som Pinen er / it Stenkrus eller en Leerpotte/ som næden til slæt er/met varme Vand / oc steden saaledis værme. Oc samme sted skal siden smøris Afften oc Morgen met Olie aff Chammilleblommer / eller met den smørelse Dialthea, oc met Fiole Olie. Oc der effter skal mand legge dette Plaaster paa steden / saaledis tilgiort:

Oleum Chamomillæ.
Dialthea.
Oleum Violarum.

Tag Chammilleblommer / Bygmel aff huert en Haand fuld / blend disse met Rosen olie / oc brug det som sagt er.

Flores Chamomille.
Farrina Hordei.

Mand skal oc vel tilsee at den Singe haffuer god Stolgang / Haffuer hand icke/ da skal mand giøre hannem den met de ting som god Stolgang giøre.

Denne er oc en god Lægedom for samme Breck. Tag Vand brent aff Genisteblommer / Scabiose Vand / Cardebenedicte Vand / lige meget aff huert / Her aff skal mand giffue den Singe huer Morgen en passelig drick/ Steden huor som

Aqua Genistæ.
Scabinsæ.
Cardebenedictæ.

 Pinen

Pinen staar/skal oc smøris met Olie giort aff Genisteblomster.

Aqua Cardobenedicti. Vinum. Albumen ovi.

Eller mand maa tage Cordebenedicte Vand sex Lodt / oc to skeder fulde aff god huid Vin/oc det huide aff sex ferske Hønse Eg/Oc disse skulle røris vel tilsammen oc værmis/Och saa skal den Siuge det dricke.

Eller mand maa tage Hestemøg aff de Heste som æde Haffre / to hender fulde/ oc it halfft Lodt Ingefær / eller lit mere støt til Puluer / oc disse binde udi en linet Klud / oc saa der til tage tre Potter god Vin / oc det saa siude indtil tredie delen indsaaden er / Her aff skal mand giffue den Siuge huer Morgen en god drick luncket/ Siden skal hand nedleggis i en Seng / oc vel høllis paa hannem / saa at hand kand suedis/da bedris det met hannem.

Ficus. Liquiritia. Uve passæ Seminis Anisi. Seminis Feniculi. Hyssopus.

Eller mand maa tage ni Figen / Sker søde eller Søt træ tu Lodt/Rosiner / Anis/ Fenickelfrø/aff huert it Lodt/ Jsop en halff Haand fuld / Disse skulle skæris i stycker/ oc siden siudis udi ote Potter fersk Vand/ indtil tredie delen indsaaden er / siden skal det sies igiennem en linet Klud / oc der saa Sucker udi ladis/och saa det opsiude igien/ Her aff skal den Siuge offte dricke.

Vsalter Smør blendet met Honnig/ oc det ædt/er gaat for Brystens Bylder.

Pleuresis non vera.

Der kommer stundem sting i Siden aff Væder oc Opblæsel se / huilcken Breck Læger ne kalde / Pleuresis non vera, eller Mendosa Pleuresis; oc huo denne Breck haffuer/hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal tage Skaarpen aff it store trint Rubrød / oc den skal stegis paa en Røst/ oc saa varm leggis paa steden der som pinen staar.

Eller mand maa tage Haffre oc Salt/ oc dem udi en Pande verme / oc legge dem saa varmt i en linet Pose/oc dem paa steden legge.

Avena. Sal.

Eller mand maa giøre Plaaster aff varm Honnig oc det paa steden legge.

Mel.

Eller mand maa tage Marubium/ Rude / Isop / Meyran / Chammilleblomner/oc siude dem i Vand/ oc dem legge paa steden den stund de varme ere.

Marubium. Ruta. Hyssopus. Majorana Chamomilla.

Eller mand maa støde forsagde Vrter met Vin / oc kryste dem saa igiennem en Klud/oc giffue den Siuge her aff fastendis en god drick/oc siden skal hand der paa faste udi tre eller fire Timer.

Det liiij. Capittel.

For Lungens Byld Peripneumonia kaldet.

DEr vaaxer udi Lungen en hed Byld/ aff Hoffuedens / eller aff anden vædskis flydelse oc allermest aff Phlegmatis vædske / oc denne Byld kaldis aff Lægerne Peripneumonia, oc aff disse Tegn kiendis den.

Tegn.

Huo som haffuer denne Byld / hans Puls Aare sidder dybt / oc haffuer en suar Kaaldesiuge/ oc naar hand drager sin Aande / finnis hannem at hand skal quellis/ Hans Kindben de ere røde oc Oynene hoffne / oc haffuer Pine bag udi Herderne eller imellem Skulderne.

Om denne Byld staar til at hielpis eller ey / kand mand saaledis forfare oc vide: Er denne Byld kommen aff Pleuresis Byld / da døer samme Menniske inden siu dage / eller hand faar Ptisin, det er Suindesot. Men om mand seer udi den Siugis Vand at materien rensis / det er it gaat Tegn. Er den siugis Tunge sort oc tør / oc hand haffuer lyst til Vin / da døer hand.

Denne

Denne Siuge oc Breck fordriffuis met stor nød / oc helst paa gammelt Folck / Thi at Lungen røris stedse / oc tager icke gierne ved nogen Lægedom. Men dog skal den som denne Byld haffuer / holde den Ordinantz som offuenfaare screffuen staar om den Byld Pleuresis. Oc sammeledis bruge de Lægedomme som brugis tilsamme Byld. Mand maa oc vel her bruge sterckere Lægedomme end hine ere.

Lægedom.

For denne Byld er denne en god Lægedom / oc mand skal giffue den Siuge aff den tøsser om Dagen. Tag Jsop / Agermonie / Marubium / aff huert en halff Haand fuld / Stersøde / halffandet Quintin / rent skummet Honnig it Pund / Sucker it halfft Pund / Her aff skal giøris en Syrup.

Hyssopus.
Agrimonia.
Marubium
Liquiritia.
Mel.
Saccharum

Der effter skal mand legge dette Plaaster paa steden. Tag Fenum Grecum oc Hørfrø lige meget aff huert / Siud disse i Vand / oc brug det som sagt er.

Eller mand maa siude Katteost / oc den Katteost Altea kaldet / sammeledis Biørne kløffuis vrt i Vand / oc siden skulle de vel stødis oc blendis met Smør oc paa steden leggis.

Fenum Grecum.
Seminis Lini.
Malua.
Altea.
Brancamsina.
Oleum de Spica.

Eller mand maa smøre steden met Olie aff Spica / Sammeledis skal mand oc giffue den Siuge aff samme Olie at dricke met Vin.

Om den Siuge haffuer icke god Stolgang / da skal mand giøre hannem den met Lægedom som Stolgang giør.

Det liiij. Capittel.

For Suindesot / Prisis kaldet.

DEn Siugdom at Mennisken borttørris oc forsuinder / lige som hand visnede bort / saa at der er inter mere igien end Hud oc Been / kaldis aff Lægerne Prisis. Oc den kommer aff en Byld som vaaxer paa Lungen. Samme Byld vaaxer stundem aff Hede / Stundem aff Kuld / aff stor Storm oc Wueder. Stundem der aff / at mand haffuer hafft sin Bolig oc Verelse i de Bierge som Malm i er. Stundem vaaxer den aff Legemens offuerflødige Vædske / huilcken vddriffuis skulde / oc icke vddriffuis. Stundem vaaxer den aff Hoffuedens flydelse / som er aff Blodsens / aff den salte Phlegma, aff Cholera, eller aff nogen induaartis Byld / som sønderbrøden er / Disse vædsker nedfalde oc dryppe

paa Lungen / oc giøre hende saar.

Tegn.

Denne Siugdom kiendis oc forfaris aff disse Tegn. Denne Siugdom forøgis dag fra dag / io lengre oc mere borttørris oc forsuinder den Siuge / Hans Haar de falde vd / oc hoster / Oc det som hand vdspytter / det er blegt / oc blandet met røt / lige som der laae røde traade i / Oc naar som den Siuge spytter i it Becken eller i it andet Kar met vand / da falder Spytter ned paa Bonden / Eller om mand legger aff samme Spyt paa gloendis Glyer / da lucter det ilde. Den Siuge kand icke heller ligge paa nogen Side / hand haffuer oc pine i det venstre Bryst / oc bag i Skulderne. Den Vise oc Høylærde læge Galenus siger / at hand kundig aldrig hielpe nogen som haffde denne Siuge / Men dog haffuer hand nogen stund met Lægedoms Kaanst holdet dem i Liffue. Sagen huorfaare de icke kunde hielpis er denne : Thi ingen Byld kand lægis / vden saa er at hand er stille oc icke røris / Saaledis er det icke met Lungen / Thi hun røris stedse. Lungens Byld bliffuer almindelige gierne Dyb oc til en Fistel / Der ere oc udi samme sted mange store Aarer oc Sener / Denne

Byld kand ey heller rensis vden aleniste ved Hosten / oc aff Hosten bliffuer Saaret dag fra dag større oc større / Oc om Hosten forgaar / da døer den Siuge. Disligeste kand ey heller Lægedommen komme til Saaret / for Saarens dybheds skyld. Mand kand ey heller vel faa oc bekomme nogen Lægedom som tien til saadant Saar. Er Lægedommen aff hed Natur / da forøgis den hede Kaaldesiuge / oc det siuge Menniske døer der aff. Er hand aff kaald Natur / da kand hand icke komme ind / oc om Lægedommen er aff tør Natur / da fortærer hand Legemet mere / huilcket som før tiurt er. Er Lægedommen vædskactig / da forøgis Røden io mere oc mere.

Ordinantz.

Huo som denne Siugdom haffuer / hand skal holde denne Stick oc Ordinantz: Hand skal haffue sin bolig oc værelse udi tørre steder langt fra Vandet oc dampactige steder om Vinteren / Disligeste oc om Sommeren / naar som det er kalt / skal der giøris en god Jld aff tør Ved udi den siugis Bolig eller Kammer / Hand maa æde Kalffuekiød / Lammekiød / vnge Kiød / oc Grissekiød / Disligeste vilde Fule / Men de

Fule som deris værelse paa Vandet haffue/ af dem skal hand intet æde. Hand maa oc æde den Grød oc Velling som redis aff Byggryn / Risengryn / oc af Huedemel. Hand maa oc æde den Kaal som kaagis oc beredis aff Spinas, Bede / Lectyge / af Portulake vrt / oc af Borras. Hand maa oc æde Figen / Mandele / Rosiner / Dadeler / oc blødsaadne Eg. Alle de Vrter som ere af hed Nature oc hedme / af dem skal hand icke æde / oc ey heller det som surt er. Hand maa oc æde den Fisk som skel paa sig haffuer / oc tagen er udi ferst Vand. Krabber som tagne ere udi ferske Søer / ere serdelis gode udi denne Siugdom Hand maa oc bruge Honnig oc Miød / Men den Siugis almindelige Drick skal vere Byguand saadet met Rosiner. Om den Siuge bliffver forsotet oc mactløs / da maa hand dricke lit klar Vin. Den Siuge skal ey heller æde formeget / oc ey heller lide formeget Hunger / Oc hand skal stedse vere glad / oc ey sorgefuld oc bedrøffuet / saa meget som mueligt er. Hand skal ey heller bruge nogen Lægedom som Løsen oc Stolgang giør / vden saa skede / at hand saare forstiffuer eller forstoppet bleffve. God Melck af de Kiør som gaa der som god Gress-

gang er / er saare god udi denne Breck oc Singdom.

Endog mand kand icke fordriffue denne Singdom / Alligeuel skal mand den Singe opholde oc til hielp komme met Lægedom/ saaledis som her nu efterfølger.

Lægedom.

Lac capræ. Saccharum rosatum.

Mand skal giffue den Singe huer Morgen en god drick nymalcken Gedemelck oc siden der paa noget Rosen Sucker.

Diapenidion. Diahyssopus. Diacalamentum. Diaprassium. Diadragantum.

Den Singe maa oc bruge iblant met Diapenidion eller Diahyssopum, Diacalamentum, Diaprassium, eller oc Diadragantum, huilcken af disse hand faa oc bekomme kand.

Pimpinella

Denne er oc en god forsøgt Lægedom for denne Breck. Tag Quesenurte rod fire lodt / stød hende smaa til Puluer / oc giør der af it Electuarium met Sucker / Af dette Electuario skal den Singe tage til sig it halft lodt huer Morgen / met sex lodt Vand som brent er af Quesenurte rødder.

Aqua pimpinellæ.

Oleum Amigdalarum. Butyrum Maiale.

Mand skal oc smøre den Singis Bryst met Olie giort af de søde Mandele/ eller met vsaltet Maymaanets Smør.

Om den Singe haffuer den hede Kaaldesinge / da skal hand icke bruge Vin eller Melck / Men de Electuaria oc Sirupper

per som her offuenfaare screffne staa oc dem skal mand bruge met Endiuie / Eller met Lectyge Vand.

Om den Siuge kand icke soffue / da skal mand giffue hannem Dia papauer eller oc Sirupus de Papauere.

Dia papauer Syrupus de papauere.

Om den Siuge bliffver saare forstiffnet / oc kand icke gaa til Stols / da skal mand giffue hannem Fiole Sirup / met Casia Fistula.

Syrupus Violarum. Casia Fistula.

Om den Siuge er formeget løs i Liffnet / oc gaar offte til Stols / da skal den stillis i tide / met Trochisci de Spodio, Oc dem skal mand giffue met Regenuand / som Veybrede frø er saadet i / eller den Siuge døer.

Trochisci de Spodio

Det lv. Capittel.

For Hiertens Vee oc Sting.

HJertet er skafft oc giort aff sterckt Kiød / oc subtilige beuaret / saa at det skal icke haffue nogen Nød aff de andre induaartis Lemmer / oc i det Liffsens begyndelse oc ende / Oc det er flettet met mange Aarer oc Sener / Somme tre i Lengden / som tilsammen drage / Somme i Viidheden / som vddriffue / Somme ere tuert / til at beholde. Vdi Hiertet ere oc

trende

trende rom / tu store / oc it lidet / i huilcket Lifsens Aand sin begyndelse haffuer / Puls Aarerne de komme oc fra Hiertet. Oc Menniskens Hierte kand icke taale eller lide nogen stor eller lang Siugdom.

Men det faar dog tit oc offte Brøst oc Breck / af den Vædske som sig forsamlet haffuer i den Hinde / som gaar omkring Hiertet / saa at det beffrer oc rystis / saa at Mennisket tycker at det slar bort oc igien/ Och saadant vederfaris vel karske/sunde oc helbrede Mennisske/Huilcket stundem skeer af stor Redsel / oc Sorrig / oc stundem af stor Hastighed / af stor Hede / af Kaaldesiuge / oc af anden induaartis Siugdom/ af huilcke der komme suare Sting til Hiertet / saa at mand tyckis at mand skal dø der af / Stundem oc naar som nogen bidis af noget forgifftigt Diur.

Lægedom.

Aff Cholera.

Er den Vædske som omkring Hiertet er af Cholera / det er / af offuerflødig Hede / da beffrer oc rystis Hiertet / oc Styrcken forgaar / oc den Siuge lider stor Tørst/ oc drager Anden met stor nød / Oc huo denne Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis. Mand skal lade den Siugis leffuer Aare/

Cassia fistula. Aqua Boraginis. Aqua Buglossæ.

Aare oc hannem siden giffue Cassiam fistulam, met Vand af Borrase vrt / eller met Van daf Oxetungis vrt brent.

Er den Vædske blandet met det Melancholiske blod / da beffrer oc rystis Hiertet / men den Siuge tørster intet / oc dem skal saaledis hielpis. Mand skal giffue den Siuge Aarle om Morgenen tre Quintin Diacarthamum. Oc siden skal den Siuge gaa oc spadsere der paa nogen stund. Oc paa den tredie dag der effter om Afftenen naar som den Siuge vil sig nedlegge til Søffns / skal mand giffue hannem fem Piller de Hierapicra, da rensis Vædsken fra Hiertet. Det giør den Siuge oc meget gaat / at hand bader i Karbad / Dog skal det icke vere for het/paa det at hand skal icke Daane eller besuime.

Aff Melancholisk.

Diacarthamum.

Pillulæ de hierapicra.

Hiertet lider oc stundem Pine af det onde Blod oc hede vædske/oc da suedis den Siuge meget / Oc den Siuge skal saaledis hielpis. Mand skal lade sla Miltaaren paa den venstre Haand / och saa giffue den Siuge Rosen Sucker / oc smøre hannem met Populeons smørelse oc met Fiole olie.

Aff hede vædske.

Saccharum Rosarum.
Vnguentū populeum
Oleum Violarum.

Eller tag en god fed Høne oc død den / oc lad hende ligge i to dage at hun

bliffver

bliffver mør / Tag saa fierde Parten aff hende / oc siud hende met Vand i en Tinkande som offuen til vel tæt er / saa at ingen Damp eller Røg kand komme af hende / Oc naar som den saaledis er saaden / skal mand holde samme fierde Part for den Siugis Mund oc Näse / Af den luct styrckis Hiertet saare vel. Mand skal oc giffue den siuge lidet af Saadet oc sube. Men er den Siuge fortølet / da skal der ladis lidet Kanelebarck udi Kanden til Hønset naar det siudis / Oc denne Kand skal staa i en Kædel eller Gryde met Vand / den stund at det saaledis siudis.

Aff Blodet. Er Hiertens Vee oc Sting af Blodet / eller aff nogen hed Vædske / eller aff Fald oc slag / da skal mand giffue den Siuge Queseurte Vand / eller Borrasis vrtis Vand.

Aqua pimpinellæ. Aqua Borraginis. Borrago.

Eller mand maa smaa hacke Borras vrt / oc giøre af hende en Kaal met Smør / oc den æde fastendis / oc denne Kaal er serlestis god til dem som haffue faldet oc slaget dem / fordi den fordriffuer Hiertens Vee oc sting / oc det onde Blod neden vd ved Stolgang.

Saccarum Borraginis

Saa offte som nogen føler oc fornemmer Hiertens Vee oc Sting / da skal mand

bruge

bruge Borrase blomsters Sucker / Eller mand maa siude hende udi Vin/eller brende Vand af hende oc dricke det / Thi hun styrcker Hiertet/oc giør Mennisket lætsindigt oc glad.

Kommer Hiertens Vee oc sting af Maffuen vædske / det kand mand her af forfare / Den Siuge rober meget / bryder sig eller spyer / oc haffuer Hoffuetuerck / hand skal saaledis hielpis / Mand skal gifue den Siuge Afften oc Morgen / huer gang it halft Lodt Seneblad støt til Puluer / met lunckeet Ertesaad / udi huilcket intet Feet eller Salt er kommet / da rensis Maffuen / oc den onde Vædske vddriffuis. Oc om den Siuge saa sterck er / at hand det taale oc fordrage kand / da skal hand anden dagen her effter sættis it Karbad / som tilredt er met Vand huor udi Valeriana, Katost / oc Haffre straa saadne ere. Mand skal oc giffue den siuge Byguelling at æde tilredt met lit Saffran / Her af styrckis Hiertet. Mand maa oc komme den Siuge til at spy / om hand det taale oc fordrage kand.

Aff Maffuen.

Folia Senæ

Valeriana. Malua. Stramen Auenæ.

Hiertet lider oc stundem Vee oc sting af Legemens tomhed / saa som skeer / naar som mand haffuer formegen Løsen oc Stolgang / eller meget spyer / Eller oc at

Aff Tomhed.

Næſen formeget bløer / at Quindfolckis
tid formeget flyder af megen Aareladelſe/
Af alle forſagde Breck krenckis Legemet/
bliffver ſiugt / oc den naturlige værme for-
gaar oc vdſlyckis / oc Hiertet faar her aff
Vee oc ſting. Lige ſaaledis ſkeer det oc af
Legemens offuerflødige fuldhed.

Aff Sued

Disligeſte lider Hiertet Vee oc ſting/
naar ſom mand ſuedis / oc kølis haſtelige/
fordi at Suedehullerne tillyckis / oc den
onde Vedſke bliffuer der inde / oc ſlar til
Hiertet.

Forfærdelſe.

Hiertet lider Vee oc Sting af for-
færdelſe / af ſtor Redſel / af haſtig Glæde/
oc ſaadant vederfaris gammelt Folck meſt.
Aff forfærelſe / Sorg / oc Modgang/
giffuer Hiertet ſig tilſammen. Men af ſtor

Aff glæde

glæde opnis Hiertet vijt/ ſaa at den natur-
lige Værme viger fra det oc forkølis / ſaa
at mangen døer af ſtor Glæde.

Hiertet lider oc ſtundem Vee oc Pi-
ne / af de andre Lemmers pine/ ſom giffue
ſig til Hiertet.

Aff tomhed

Lider Hiertet Vee oc Sting af Le-
gemens tomhed ſom offuenfaare ſagt er.
Da ſkal den ſiugis Anſict kølis met kalt
Vand/oc hans Næſebor ſkulle lit tilholdis/

oc hand skal klaaes omkring Maffuens mund eller indgang. Oc om tomheden kommer aff de øffuerste Lemmer / da skulle de nederste offte bindis met it Bond/oc strax opladis igien. Er den aff de nederste / da skulle de øffuerste tilbindis.

Denne er en god Lægedom for Hiertens Vee oc Sting / at mand bruger idelige Saffran udi sin Mad / oc at mand henger wstød Saffran udi sin Drick / her aff vermis det Menniske som er forkølet/ oc Hiertet styrckis. Crocus.

Brendeuin huor udi noget wstøt Saffran ligget haffuer / oc aff den drucket/ foruermer Legemet oc styrcker Hiertet. Aqua Vitæ.

Denne Lægedom styrcker det ganske Legeme oc Hiertet. Mand skal tage huer dag effter Middag/ naar Klocken er ved it eller tu / it fersk Æg / oc legge det hos en Ild/saa at det huide bliffuer lit hart / Saa skal mand sla hul paa samme Æg / oc lade Blommen løbe der aff udi it Kar / oc lade saa til samme Blomme en god skee fuld aff Oxekiøds Saad / oc lit støt Saffran/oc it Salt/Rør disse vel tilsammen / oc drick den saa.

Om den som Hiertens Vee oc Sting haffuer / haffde stor Hoffuetuerck / saa at

hand meen / at hand skal bliffue fra sine Sind / den skal saaledis hielpis : Den Siuge skal bade lit udi Karbad / oc hans Fødder skulle sættis udi varmt Vand / oc klaaes vel ned at / Oc naar som de tagis aff det varme Vand / skulle de dyppis udi kalt Vand / Siden skal den Siuge nedleggis til ro / oc neden paa hans Fødder skal intet leggis / Men de skulle ligge bare / saa giffuer sig den onde hede ned aff Hoffuedet. Mand skal oc iblant met smøre den Siugis Hoffuet met denne Lægedom.

Oleũm Rosarum. Acetum.

Tag Rosen olie tu Lodt / Edicke it Lodt / Rør disse tilsammen / oc brug den som sagt er. Mand skal oc offte giffue den Siuge noget at æde / Huor aff hand kand styrckis / men føie til lige. Oc om det er en Mands Persone / da skal hand ingen legemlig samqvem met Quindfolck haffue / Thi hand faar der aff stor Skade.

Aff Hede.

Kommer Hiertens Vee oc Sting aff Hede / da er den siugis Bryst saare het oc hand lider stor tørst / oc huo denne Brøst haffuer / hand skal saaledis hielpis : Mand skal tage Rosen Sucker / Fiole Sucker Aakandeblomsters Sucker lige meget aff huert / oc blande dem tilsammen met Vand aff Surer brent / Her aff skal mand

Saccharũm Rosarum. Violarum. Nenuphatis

mand giffue den Siuge at dricke / Mand skal oc tage Rosen Edicke / Aakandeblomsters Edicke / oc Rosen vand / lige meget aff huert / oc blende dem tilsammen / Her met skal den Siugis Næse smøris indnaartis.

Aqua Acetosæ. Acetum Rosarum, Nenupharis Aqua Rosarum.

Om Hiertens Vee oc Sting kommer aff Kuld oc tør Vædske / oc den Siuge haffuer icke den kaaldesiuge / men stor Redsel oc Sorrig / da skal denne Lægedom brugis.

Aff Kald oc tør. Vædske.

Tag Saffran / Kanelebarck / Neglicker / aff huert it Quintin / Sucker fire Lodt / Brendeuin it Lodt / Oxetungis vrtis Vand / tu Lodt / huid Vin / it halfft Lodt / Lad disse udi it Glas / Lad dem saa staa Nat oc Dag / Her aff skal mand giffue den Siuge tre samfelde dage effter huer andre / Aarle om Morgenen / oc om Afftenen at dricke / Her aff styrckis Hiertet oc Marren udi Benene. Den siuge skal oc holde sig varm saa at hand icke forkølis.

Crocus Cinnamomum. Gariophili Saccharum Aqua vitæ. Aqua Buglossæ.

Om mand giffuer den Siuge huer Morgen it Quintin aff Electuario Diamoschi, eller Diapliris, eller Diamargariton, hielper saare vel for denne Breck.

Diamoschum. Diapliris. Diamargariton. Teriaca.

Om den Siuge tager til sig en gang / huer Vge it Quintin Theragelse eller oc

Mithridatum. Mastix.

Mithridatum, met Vin huor udi Mastix saaden er hielper oc saare vel for Hiertens Vee oc sting.

Gariophili Cinnamomum. Macis. Zeduaria.

Eller mand maa tage Neglicker / Kanelebarck / Muskatteblommer / Zedefær/ lige meget aff huert / Her aff maa mand giffue den Siuge offte oc lit tillige.

En god oc vnderlig Lægedom for allehaande Hiertens Vee oc sting. Tag Hiertet aff it Suin / saa blodigt som det tagis aff Suinet / sting det fult aff Neglicker oc steg det / oc giff siden den Siuge her aff at æde / Giff hannem her til Vil som blandet er met Oxetungis vrtis Vand at dricke.

Cor porci.

Merck her oc / at alle Diurs Hierter ædne/ere gode for denne Breck.

Det Quindfolck som icke haffuer sin rette tid / men er forstoppet / hun haffuer offte Hiertens Vee oc sting / Thi vædsken giffuer sig op til Hiertet / oc hun bliffuer der aff aldelis mactløs. Den bæste Lægedom for denne Breck er / at hun lader slaa en Aare paa den høyre Fod neden for Anckelen / oc at hun siden bruger de Lægedomme som komme hendis tid til at flyde / saa faar hun bedre igien. Men hielpis hun icke i tide/da følger her meget ont effter. Det er hende oc saare nytteligt oc gaat / at hun

haffuer

haffuer legemlig samquem met sin kiære Husbonde/oc bedriffuer Naturens Leg met hannem.

Det lvj. Capittel.

For Daanelse oc besuimelse.

DAanelse eller besuimelse kaldis aff Lægerne Syncopæ, oc det er ingen besynderlige Siugdom for sig selff / Men den kommer aff andre Siugdommers tilfald / oc gaar til Hiertet oc til den Aand som til oc fra Hiertet gaar/ huor aff Lemmers rørelse oc følelse forgaar/ och saa daane oc besuime / oc bliffue lige som de vaare døde / Thi kalde Philosophi oc Lægerne denne breck vederfaris Menni-sken aff megen Sued / Oc at mand bader for het/af ond forgiftig Drick/Oc af offuer-ødig Mad oc Dricke/ocsaa der af at nogen blifuer beden eller stungen af noget forgiff-tigt Diur. Stundem af stor glæde/eller for-ferdelse. Stundem af stor Hoffuetuerck. Stundem af Mafuens fuldhed / eller tom-hed. Stundem af Moderens opstødelse/oc af den onde luct oc stanck som opfar til Hiertet / huor af Lifsens Aand giøris ring.

 Haff-

Onde Tegn.

Haffuer nogen hafft nogen stund Hiertens beuelse oc rystelse / oc samme Mennisk e hastelige daaner eller besuimer/ oc bliffuer sort vnder Ansictet / da døer samme Menniske.

Daaner nogen hastelige vden nogen obenbare Aarsage / oc samme Daanelse varer lenge da døer den oc.

Er nogen Daanet eller besuimet / da skal mand sla vnder hans Ansict kald Vand / som met Rosenuand blandet er/ om mand det haffuer / Mand skal oc met en skarper lin Klud/eller oc met Henderne/ vel gnide den Siugis Lemmer eller Ledemod met Salt oc Edicke tilsammen blandet / Oc mand skal raabe i den Siugis øern oc neffne hans Naffn.

Aff Kuld. Gariophili Cubebæ. Lignum Aloes.

Kommer Daanelsen eller Besuimelsen aff øffuerflødig Kuld / da skal mand lade i den Siugis Næse velluctendis Lægedomme / lige som aff disse / Negliker/ Cubeber / Paradise træ ac aff andre saadanne.

Aff Hede Camphora Sandalum.

Men kommer Daanelsen aff Hede/ da skal mand lade Campher/ eller Sandel i Næsen.

Mand maa giffue den Siuge en god drick

drick Vin at dricke der aff styrckis Hiertet. Mand skal oc opbryde den Siugis Mund/ oc gnide hans Tunge vel met Vin oc Theragelse tilsammen blandede. Mand skal oc komme den Singe til at nyse / met Nyseurt/met Euphorbio / met Peber / eller met Bebergel / nyser eller pruster hand der aff/da bedris det met/ den Siuge/ Men om hand icke nyser da døer hand.

Theriaca.
Helleborus albus.
Euphorbiũ.
Piper.
Castoreum

Naar som den Siuge komme til sin Forstand igien / oc Siugen hannem forlat haffuer / da skal mand fordriffue det met Lægedom huor aff Daanelsen sin begyndelse hafuer.

Kommer Daanelsen aff Moderens opstødelse / da skal mand holde for Næsen/ alt hues som en sterck oc ond lucr giffuer fra sig/lige som disse/Bibergel / Asa Fetida, Fiere af Agerhøns.

Aff Moderen.

Mand skal oc vide / at om nogen Daaner eller Besuimer / fordi at hand hafuer taget nogen sterck Lægedom til sig som purgerer oc renser / Eller at hand hafuer suet formeget eller blødt / eller af megen Bugløb oc Stolgang. Huo som her af Breck hafuer / til den skal intet kalt Vand brugis/ Men hand skal vere rolig oc stille

stille / Mand skal giffue hannem at æde den Mad / som lættelige førtæris eller fordøffuis/lige som aff disse : vnge Høns / Kaponer/Agerhøns/ Kalfuekiød / Lammekiød/ vnge Kid / oc aff Saadet skal hand oc sube. Mand maa oc gifue den Siuge god Vin at dricke / eller oc Vand som af gode Vrter brent er / som styrcker oc kraft gifuer.

Det lvij. Capittel.

For Vansmectighed.

DEnne Siuge kommer almindelige gierne efter / at naar som nogen hafuer haft den Kaaldesiuge/ eller oc nogen anden languarendis Siuge/huor af Mennisket blifuer forsotet/vansmectigt oc magtløs.

It gaat Bad til dem som forsotede/ oc vansmectige ere blefne udi nogen Siugdom / oc til dem som Marren induaartis udi Benene/eller oc Blodet i Aarerne forderuet er af Kuld / Det styrcker alle Lemmer. Tag Saluie / Rude/ Malurt / Betonie/Mynthe / rød Byncke / Jordberre vrt/ Nellerøder / oc Nellefrø / Loesticke/ Eneber riss/paa huilcke Berrerne end sidde af

Salvia.
Ruta.
Absynthiũ.
Betonica.
Mentha.
Arthemisia
Fragaria.
Urtica.

af huert en god Haand fuld / Diſſe ſkulle hackis ſmaa / oc leggis i tuende Linpoſer / oc her til ſkal mand tage it halft Pund ſtøtte Lauerber oc it Pund Suogel ſmaa ſtøtte / Diſſe ſkulle ſiudis udi Vand / oc den Siuge oc forſotede ſkal bade udi ſamme Vand udi tre ſamfelde dage faſtendis / det lengſte hand taale oc fordrage kand.

Libifricũm
Iuniperus.
BacceLauri
Sulphur.

Mand ſkal oc giffue de Siuge af denne efterfølgendis Lægedom. Tag den beſte Brendeuin ſom mand kand faa oc bekomme / ſlyck it ſtycke gloendis Guld ni gange udi den / io offtere det ſkeer / io bedre er Brendeuinen / ſammeledis oc Guldet / Lad ſaa udi ſamme Brendeuin it halft Quintin Saffran / oc it Quintin Kanelebarck / Alt dette forſcreffne ſkal ladis udi it Glas / oc ſtoppis vel tæt til / oc ſkal det ſaaledis ſtaa udi fire dage / Oc mand ſkal huer dag omkring røre ſamme Glas met Vinen oc Vrterne to eller tre gange / Men huilcken dag naar mand vil bruge af ſamme Vin / da ſkal Glaſſet icke omkring røris / Men det ſkal vere klart det ſom den Siuge dricke ſkal.

Aqua vitæ.
Crocũs.
Cinnamomũn.

En anden Lægedom ſom oc vel ſtyrcker det forſotede oc vanſmectige Legeme.

Aqua Vitæ

Tag af den Brendeuin som ni gange er brent / leg udi hannem nogen Chelidonie/oc lad hannem staa udi it Glas vel tæt tilstoppet udi sex dage eller oc lenger / Her af skal mand giffue den Singe Aften oc Morgen huer gang saa meget som der kand gaa udi en half Eggeskal / met tysser saa megen god huid Vin.

Denne Lægedom styrcker oc renser Legemet saare vel. Tag Brendeuin fire Lodt/ huid Nyseurt smaa støt it Quintin / Lad disse udi it Glas / oc lad det faa staa udi fiorten dage vel tæt tilstoppet / men huer dag skal det røris bort oc igien / siden skal hand krystis igiennem en huid Filt/ Her af skal den Singe giffuis huer gang it halfft Lodt / met tu Lodt god huid Vin.

Aqua vitæ
Helleborus

Hiera picra

Eller mand maa tage Hieram picram it Quintin / oc legge den udi Brendeuin udi it Glas / lige som før sagt er udi fiorten dage / Siden skal mand giffue den Singe huer dag fastendis tre Taare at dricke. Af samme Lægedom skal mand oc lade lit udi Haanden / oc opdrage den udi Næsen / saa at lucten der af kand komme op i Hoffuedet.

Oxetungis vrt saaden udi Vin oc drucken/

drucken / styrcker oc saare vel / Dißligeste gior oc det Vand som af hendis brendis. Buglossa.

Gamle Høner saadne udi Vand / oc det Vand drucket Morgen/ oc Aften/styrcker oc saare vel dem som forsotede ere.

Om disse Diurs Fødder / som ere Hiortefødder / Raafødder / Tiure eller Oxefødder siudis i Vand / indtil Kiødet falder fra Benene / oc om samme Kiød siden tilredis met støt Saffran / oc den forsotede oc vansmectige æder af samme Kiød / da styrckis hand saare vel / oc io ældre disse Diur ere/io bedre er deris Fødders

It Bad huilcket saare vel styrcker forsotede Mennisker / oc vddrager den onde Hede. Tag Pors / Poleie / Malurt/ Salnie / Fennickel / af huert en Haand fuld/ Leg disse udi en Linpose / oc siud dem udi Vand / Oc lad den Siuge sidde paa hannem udi Baddet. Mirtus. Pulegium. Absynthiũ Saluia. Feniculũm

Er nogen bleffuen vansmectig oc mactløs udi nogen Siuge som af Kuld kommen er. Da skal mand tage en gammel Høne / oc siude hende udi Vand indtil Kiødet falder fra Benene / saa skal den Siuge æde af samme Høne / oc dricke af Saaddet. Men om saa vaare at den

Siuge vaare saa forsotet oc mactløs / oc hand gide intet ædt / da skal samme Hønis Kiød oc Been stødis i en Mortere / oc siden krystis igiennem en sterck lin Klud / Saa skal mand lade udi det som vdkrystet er Amedam eller Stiffuelse / oc siude det paa Ilden igien / saa at det bliffver som en tynd Velling / Oc stedse skal det røris / paa det at icke tilbrendis / Her af skal mand giffue den Siuge.

Amilum.

En anden for den samme Breck som af Kuld kommen er. Tag en gammel Høne eller en Due / vrid Halsen sønder paa hende / oc lad hende henge met Fiere oc alt (om det er om Sommeren) i tre dage / er det om Vinteren / da maa hun vel lenger henge / Siden skal hun skaaldis oc reengiøris / Oc naar som hun er renset / skal der strøis lidet Salt paa hende / Saaledis skal hun staa en dag eller to / indtil hun bliffver vel mør / Der effter skal hun siudis i Vand / indtil Kiødet gaar fra Benene / oc saa stødis i en Mortere / som offuenfaare sagt er / Naar saa skeet er / skal hun atter siudis igien / Oc mand skal lade noget støt Saffran i Saaddet / oc giffue den Siuge da at sube.

Risengryn smaa støtte / oc en Velling af dem giort met Melck / oc den ædt styrcker saare vel.

En Kaal giort af Persille oc saaden i ferskt Oxekiøds Saad / oc den ædt styrcker saare vel.

Er nogen vansmectig oc forsotet / saa at hand icke taale eller fordrage kand nogle haande slags Mad / da skal den Siuge den stund hand fastendis er / dricke eller selff di Quindemelck / Hiertet oc alle Lemmer styrckis her aff vnderlige / oc giør gaat Blod.

Mand maa oc tage en gammel Høne/oc naar som hun er renset som sig bør / skal mand legge hende i en stor Tinkande som offuen til vel tæt er/ oc lade Vand paa den oc it Glas Vin / Disligeste oc it halft Quintin støt Saffran/ siden skal den sættis i en Kædel eller Gryde met Vand oc siudis indtil Kiødet falder fra Benene/ Her af skal den Siuge æde oc dricke. Crocus.

Om nogens Lemmer vere sig Arm / Been / eller Fod aff Siugdom forkølet vaare / da skal mand tage en Otting aff en Skeppe / eller oc lidet mere Haffre oc siude

hannem udi fire Potter Vand oc i en Pott Vin/ Oc det skal stedse røris / paa det at det skal icke tilbrendis / Naar som hand vel saaden er / skal hand leggis i en Lin-pose / lang oc bred effter Lemmens ley-lighed / Oc skal hand vindis om den Lem som forkølet er / saa hed som den Siuge hedist taale kand / Oc dette skal brugis tre gange om dagen udi tre samfelde dage ef-ter hin anden / da vermis Lemmen igien vden alle fare oc skade.

Om Vsammectighed er kom-men af Kuld.

Cinamomum. Macis Coriandrum. Pimpinella Gariophili Rosa Purpurea. Zinziber.

Tag Kanelebarck it Lodt / Muska-teblommer it halft Lodt / Coriander som ere beredde / Quesurterød / Negliker/ røde Rosen / eller oc af de hvide i af huert it Lodt / Ingefær it halft Lodt / Stød disse til Puluer / oc bland dem met fire Lodt Sucker / Her af skal mand giffue den Siuge at æde met it stegt Eble / Men gidder hand icke ædt / da skal mand giff-ue den Siuge her aff met Vin at dri-cke.

Flores Borraginis

Høns elle oc andet ferst Kiød/saaddet met Blomsterne af Borras det ædt styr-cker oc saare vel.

Her efterfølger alle de Lemmers Siugdomme som ere vnder Paniculo oc Diaphragma.

Fortalen.

Her tilhaffuer ieg handelt om Menniskens Legemis øffuerste parter. Venter superior kaldet / oc om deris Lemmers Siugdome: Her effter vil ieg handle oc lære om den nederste Bugs de merckeligste Lemmer Siugdomme/oc denne part kaldis af Lægerne Venter inferior, oc udi den skeer oc fuldkommis den største oc den anden digestio, Oc ieg vil først begynde om Strubens rør / huilcket Meri af Lægerne kaldis/oc den er Maffuens Port eller Indgang. Oc Struben er lang oc induaartis hul lige som it Rør/ oc tilsammen sæt af tuende Hinder / oc de nedgaa hos Lungens Rør / oc i den kommer stundem atskillige Siugdomme oc Breck / om huilcke ieg nu her nogle sætte vil.

Det lviij. Capittel.

Om Strubens onde Complexie.

STruben lider stundem induaartis Breck aff en ond Complexie / vden nogen wreen Materie eller anden Vædske / Oc naar som saa skeer / da føler samme Menniske ingen wreen Vædske paa Tungen eller udi Struben / lige som det skeer / naar som mand haffuer Hese. Stundem lider hand Breck af nogen hed eller kaald vædske / som nedfalder i hannem af Hoffuedet / eller af nogen anden sted / Oc da føler mand udi Struben megen wreenhed / dissligeste paa Tungen Huad for en Vædske det er / kand mand forfare aff den Siuge / naar som mand spør hannem at / huad for en Smag hand udi Munden føler Er hand sød / da er det Phlegma. Er hand salt / da er det Phlegma salsum. Er hand beſk / da er det Cholera.

Aff Hede

Er Strubens onde Complexie allene af Hede vden nogen anden vædske / da haffuer den Siuge stor Hede udi Halsen / oc tørster saare.

Er den aff Kuld / det kand lættelige forfaris aff de Tegn som Kuld met sig haffue / om huilcke offuenfaare offte sagt er. Huorledis mand met den Siuge handle skal oc hannem hielpe / vil jeg her effter scriffue / der som ieg handler om Maffuens indgang.

Struben bliffuer oc stundem sneffuer / saa at mand kand icke vel suelge eller nedsluncke / oc saadan Breck kommer stundem aff Byld / eller aff noget andet som vaaxer inde i Struben. Stundem aff Hoffuedens vædske / eller aff Næsens blod / som nedfalder udi Struben. Stundem aff de Bylder som vaaxe i Aarer eller Senerne / huor aff Struben tilsammen dragis oc bliffuer sneffuer / Oc huo som her aff Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Tag / Amur / Katteost / Mercke / Fenum Grecum, lige meget aff huert / Siud dem i Vand / oc lad saa den varme Røg oc Damp her aff indgaa udi Halsen. Siden skal mand smøre Halsen / baade bag oc for met Olie aff Chammilleblommer / eller met den Smørelse Dialthea, oc det saa paalegge it Plaaster aff Diaquilon, eller oc Cerotum de Hissopo. Den Siuge skal spisis met Mad som værmer / Hand skal oc nedsluge store stycker Kiød eller Brød /

Melilotum
Malua.
Apium.
Fenum Grecum.
Oleum Chamomillæ.
Dialthea.
Diaquilon
Cerotum de Hyssopo

oc drage Aanden ind at sig.

Fortalen om Maffuen.

Du haffuer nu hørt aff Maffuens indgang/som er/Struben : Nu vil ieg oc noget handle om Maffuen / som er bunden til alle Lemmer / lige som Roden aff it Træ til alle Grene. Maffuen hand er oc alle Lemmers tiænere / Met rette maa hand kaldis alle andre Lemmers Madfader / Thi at hand anammer først til sig all Føde / oc vddeler den siden iblant alle Lemmer/ lige som en Madfader gior ved alle sine Tienere eller Tiund. Gud haffuer giort hannem met besynderlig flid. Først er hand trind / paa det at hand kand diff bedre til leffns anamme Mad oc Dricke / oc haffue diff bedre Samquem met de andre Lemmer. Hand er oc giort aff sterck Hud oc Sener / paa det at hand diff bedre kand beskermis for Brøst oc Breck / som hannem kunde vederfaris / Oc samme Maffuens Hud er induaartis fuld aff Kiød / oc holder diff bedre Vermen / saa at hues det kommer i hannem/kand diff bedre fortæris eller fordøffues/ Hand lider dog iblant met nød aff atskillig Breck oc Siugdomme/om huilcke ieg nu her efter scriffue vil.

Det lix. Capittel.

For Maffue sot som kommer aff Unaturlig hed Vædske.

MAffuen lider stundem Breck aff Unaturlig hed vædske / huilcken der aff kommer / at mand idelige bruger hed Mad/Stundem oc der aff / at mand noget giør oc handler / den stund Maden er end wfordøffuet / eller oc om der er udi Maffuen den Mad som hand icke fortære eller fordøffue kand / Men ligger oc raadner der udi. Stundem oc aff Solsens eller anden vduaartis Hede. Stundem lider hand Breck aff de andre Lemmer/saa som aff Hiertet / aff Leffueren/ oc aff sterck oc stor Kaalde siuge.

Tegn.

Aff disse Tegn kand denne Maffuens Siugdom oc Breck kiendis oc forfaris. Den Siuge haffuer stor Hede oc Tørst/ oc ingen Hunger / Aff de ting som Hede aff Naturen ere faar hand ont/ Aff de kaalde faar hand leskelse / Hand haffuer oc Hoffuetuerck / oc Leffuerens store Hede/ Disligeste oc den Kaalde siuge udi atskillige Tider / Hans Vand er røt oc klart/

oc Stolgangen tør / Legemens farffue er Gulactig / Hans Blod er fiøe / oc lucter ilde / oc det er forstoppet udi Aarerne / Oc huo denne Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Radices Feniculi. Capillus veneris. Buglossa. Borrago.

Tag reent Byg it halfft Pund / Siud det udi tre Potter ferskt Vand / indtil fierde delen indsaaden er / Sie det igiennem en lin Klud / tag saa Fenicke rødder / Stenrude / aff huert tu Lodt / Oxetungis vrt / Borrases vrt / aff huert it Lodt / Leg dem udi forneffnde Vand / Siud det atter ind paa fierde parten / Sie det igiennem en lin Klud / lige som føre / der skal oc udi ladis to eller tre Lodt Sucker / Her aff skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen en passelige drick / Her aff løsis Maffuens vædske. Oc siden skal den Siuge rensis oc purgeris met denne Lægedom.

Purgatz.

Electuariũ de Succo Rosarum. Diaprunis. laxativum. Cassia Fistula. Mel Rosarũ.

Tag Electuarium de Succo Rosarum tre Quintin / Diaprumis laxativum it Quintin / Cassia Fistula extracta to Quintin / Rosen Honnig it Lodt / Oxetungis vrtis Vand / Borrase vrtis Vand aff huert tre Lodt / Giff den Siuge helfften her af Aarle om Morgenen / oc lad hannem

nem der paa faste udi fem eller sex Timer/ Oc den anden del af samme Purgatz skal mand gifue hannem om Aftenen / naar som den Siuge vil sig nedlegge til søfns/ Oc naar som hand tager denne Purgatz til sig / vere sig Morgen eller Aften / da skal hand icke legge sig strax ned/ Men hand skal gaa oc spadsere bort oc igien / om hand eller saa sterck er at hand det giøre kand / da vddrifuis vædsken lættelige.

Aqúa Bûglossæ. Borraginis.

Eller mand maa gifue den Siuge tysser om dagen af den Syrup som giøris af Surer.

Syrupûs Acetosus.

Eller mand maa gifue hannem af Electuario Triasandali.

Electûariû. Triasandali

Den Siugis Mafue skal oc smøris met Rosen olie / eller met Populeons smørelse.

Oleum. Rosarum. Vnguentûm Populeonis.

Huo som denne Breck hafuer / oc fornemmer megen vædske i Munden/ huilcken som ofuen vd vil / Hannem skal mand gifue halfandet Quintin Hieram picram met Ertesaad / eller met Malurte vand. Den Siuge skal føie dricke / oc ey sofue efter Middagen/ Hand skal oc bruge Coriander som ere beredde.

Hiera picra

Mand maa gifue den Siuge at æde Byguelling som met Edicke er tilredt.

Det lx. Capittel.

For Maffuesot aff kaald Vædske.

MAffuen lider oc stundem breck aff kaald Vædske / huilcken stundem kommer aff Kuld / Stundem aff kaalder Mad / Stundem aff ørcke-løshed / Stundem aff Hoffuedens kaalde flød som ned i Maffuen falder / Stundem oc aff Leffueren. Denne breck kiendis aff disse Tegn.

Tegn.

Hand haffuer lit ont / oc føler Kuld omkring Maffuen / oc kand icke fortære eller fordøffue Maden / Oc æder hand det som kaalt er / da giør det hannem ont / Hans vand det er huit oc tynt / eller oc lit Gult / hand er bleg vnder Ansictet / Puls Aaren slaer langsommelige / Der opfar i hans Hals oc udi hans Mund en røg oc vædske / aff den Mad som i hans Maffue wfordøffuet er.

Ordinantz.

Huo som denne Breck oc Siugdom haffuer / hand skal bruge den Mad som lætteligt fortæris eller fordøffuis / oc aff varm Comp-

Complexie er/lige som ere Caponer/Høns/ vngt Oxekiød/Æg/Honnig/Ingefær/ Negilicker/Kanelebarck/Galliga/Zedefær/ Muskater. Den Siuge skal icke æde Fisk/ ey heller Edicke/eller det som surt er/Hand maa dricke god Vin / Oc huo som denne Maffuesotis breck oc siuge haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Først skal mand rense oc purgere den Siugis maffue / saa at mand skal giffue hannem Aarle om morgenen tre Piller de Hiera simplici.

Pillulæ de Hiera simplici.

Eller mand maa tage Fenickel rødder / mercke rødder aff huert it Lodt / Persilie frø / mercke frø / af huert it halfft Lodt / Disse skulle siudis i to Potter ferskt Vand indtil fierde delen indsaaden er / oc saa sies igiennem en lin Klud / Her af skal mand gifue den Siuge en passelig drick at dricke / Denne Lægedom blødet oc løser den kaalde vædske. Oc naar som den Siuge hafuer taget til sig denne Lægedom / skal mand gifue hannem i tre dage om Aftenen / naar som hand vil legge sig ned til Søfns / huer Afften it Quintin af de Piller Aureæ kaldede.

Radies Feniculi. Radies Apij Seminis Petroselini. Seminis Apij.

Oc naar som mafuens onde oc

Pillulæ Aureæ.

kaalde Vædske formindsket er/ skal mand gifue den Siuge af dette Electuario saaledis tilgiort.

Mentha crispa.

Tag Krusemynte try Lodt støt til Puluer/ oc fire Lodt Honnig / giør her af it Electuarium.

Syrupus absynthij. Syrupus de Mentha. Aqua Feniculi.

Eller mand maa siude Krusemynte i Vin oc gifue den Siuge der af at dricke.

Eller mand maa gifue den Siuge Malurte Syrup/ eller Syrup af Mynte/ bland met Fenickel vand:

Diagalanga. Diaciminū. Diacinamomum. Diarrion piperion. Mastix.

Mand maa oc vel gifue den Siuge Diagalangam, Diaciminum, Diacinamomum eller Diarrion peperion, huilcket af disse Electuariis mand faa oc bekomme kand.

Om mand støder Mastix smaa / oc strøer der af paa it stycke Brød / huilcket som førre bløt er i Vin / oc æder det da styrckis Mafuen.

Aqua vitæ. Crocus.

Eller mand maa gifue den Siuge tillige / saa megen Brendeuin som det kand gaa i en half Eggeskal met lit Safran.

Calamus aromaticus

Syltet Kalmus Morgen oc Aften ædt/ renser oc styrcker Mafuen.

Syltet Jngefær ædt er oc gaat for samme Breck.

En Kaal giort af vnge Nelder oc den ædt / værmer Maffuen oc fortærer den onde vædske.

Mand maa oc bløde it stycke Brød udi Vin / oc der paa strø Anis oc det æde/ Her af rensis oc styrckis Maffuen.

Anis oc Fenickel effter Maaltid ædt/ stycker Maffuen.

Maffuen hand skal oc vduaartis smøris met Olie aff Spica / eller met Chammilleblommers Olie/Eller met Olie af Mastix.

Mand skal oc tage Chammilleblommer / Polleie / Mynthe / Fenickel/ Rude/ Dil / Meyran / oc den siude i Vin / oc legge dem vduaartis paa Maffuen.

Mand maa oc vel giøre en Smørelse af forsagde Vrter met Hønse ister oc Vox/ oc Maffuen skal her met smøris.

Eller mand maa tage Skaarpen af it trint Rubrød / oc værme hende paa en Ryst / oc strø paa Skaarpen nogen Vin/ saa at hun bliffuer lit bløde / oc gnide der udi Muskater oc Neglicker støtte til Puluer / oc legge den saa varm paa Maffuen.

Zinziber conditum. Vrtica. Anisum. Feniculum Oleum de Spica. Oleum Chamomillæ. Oleum Masticinũ. Chamomilla. Pulegiũm. Mentha. Feniculum Ruta. Anetum. Maiorana. Nux Miristica. Gariophili.

Eller tag Maſtix / huid Røgelſe / af huert tu Lodt/Mynthe / Malurt / af huere it Quintin/Stød diſſe til Puluer/ oc giør her af en Smørelſe met Terpentin/ Smør her af paa it ſtycke Læer / oc leg det vdnaartis paa Maſſuen.

Maſtix. Thus album Mentha. Abſynthiũ.

Eller mand maa tage Jngefær / Galliga / Lauerber / lige meget af huert / oc ſtøde dem til Puluer / oc lad dem udi it Glas / oc der paa lade god Brendeuin / oc lade det ſaa ſtaa udi tre dage vel tæt tilſtoppet / oc huer dag ſkal Glaſſet en gang eller tyſſer omkring røris / Oc ſiden ſkal mand giffue den Siuge her af Afften oc Morgen/ huer gang en ſkee fuld/ Her af renſis Maſſuen af kaald Vædſke.

Zinziber. Galanga. Bacce lauri.

Denne Lægedom ſtyrcker den kaalde Maſſuen ſaare vel Tag Muſkater/Neglicker / Jngefær / aff huert it halft Lodt/ Muſkateblommer tre Quintin / Galliga/ Calmus/Kanelebarck / af huert it Quintin/ Anis / Fennickelfrø / af huert it halft Lodt / Coriánder ſom ere beredde / try Quintin / Stød alle diſſe til Puluer / oc blande dem vel tilſammen met it Pund gaat Sucker / Dyp it ſtycke Brød udi Vin / oc ſtrø aff forſcreffne Puluer paa ſamme bløtte Brød / oc giff den Siuge det at æde Afften oc Morgen.

Núces Muſcatæ. Gariophili. Zinziber. Macis. Galanga. Calamus Aromaticus. Cinamomum. Seminis Aniſi. Seminis Feniculi. Coriandrũ Zeduaria. Saccharum

Denne

Denne Lægedom styrcker Maffuen/ vordriffuer Sten/ oc giør vel at pisse / om den Siuge bruger den Afften oc Morgen/ lige som om den anden her offuenfaare sagt er. Tag Krusemynte / Muskater / Kanelebarck / Ingefær/ Spisekommen / Persiliefrø / Fenickelfrø / Loestickefrø / Veybredefrø / Neglicker / lige meget af huert/ brug denne som sagt er.

Mentha Crispa. Nuces Muscatæ. Cinamomum. Zinziber. Cuminum. Seminis Petrosilini. Seminis Feniculi. Seminis Libistici. Seminis Plantaginis Gariophili.

Eller mand maa tage Ingefær try Lodt / Zedefær / Calmus / Galiga / af huert it Lodt / Neglicker try Quintin / Anis tu Lodt / Skersøde tu Lodt / Rosemarinis vrtis Blomster / af huert it Lodt/ Cubeber it halfft Lodt / disse skulle stødis til Puluer / oc blandis met otte Lodt gaat Sucker / oc her af skal brugis Afften oc Morgen paa it stycke bløt Brød/ som førre sagt er / Oc saa skal mand der paa faste i tre eller fire Timer / Mand maa oc vel / om mand vil / lade paa forscreffne Vrter to Potter god Brendeuin i it Glas / oc lade det saa staa udi fiorten dage / vel tæt tilstoppet / Men samme Glas skal rysis huer dag tre eller fire gange bort oc igien / da drager Brendeuinen vrternis krafft til sig. Der effter skal det sies udi it andet Glas / Eller mand maa brende den

Zinziber. Zeduaris. Calamus. aromaticus Galanga. Gariophili Seminis Anisi. Liquiritia. Flores Roris Marini. Cubebæ.

Zinziber. Gariophili Cinamomum. Zeduaria. Cardamomum. minus.

den end en gang / in Balneo Mariæ per Alembicum.

Eller mand maa tage Ingefær / Neglicker / Kanelebarck / Zedefær / af huert it halft Lodt / Paradise Korn it Quintin / Sucker tu Lodt / Disse skulle stødis oc blandis tilsammen / Her aff maa mand giffue den Syge it Quintin met en drick luncket Vin / Eller hand maa giøre en Vinsube / oc lade udi den af forscreffne Vrter.

Abrotanum

Abrud saaden udi Vin oc met Sucker / oc den drucket / vermer den kaalde Maffue.

Bethonica. Gariophili Saccharum

Bethonie saaden udi Vin met nogle faa Neglicker oc Sucker / oc den drucket / vermer den kaalde Maffue.

Basilicon.

Basilicon saaden udi Vin oc den drucket / giør det samme.

Maioran. Mentha crispa.

Meyran oc Krusemynte saadne udi Vin / oc den drucket / vermer den kaalde Maffue.

Det lxj. Capittel.

For Vemmelse til Maden aff Lægerne / Fastidilum cibi kaldet.

Maff-

MAffuen faar oc stundem saadan breck/saa at mand faar stor Vemmelse til Maden / oc hader den/ Saa at mand huercken gider seet eller luctet den/Oc saadant kommer der af/ at Maffuen er fuld aff Cholerӕ, eller Phlegmatis groffue vӕdsker. Ocaf disse Tegn kiendis denne Breck.

Tegn.

Den Siuge tørster saare / oc hans Tunge er tør / oc vӕdsken udi Munden er besk / Stundem vdspyer hand den gule Galde / Oc huo som her af Breck haffuer hand skal saaledis hielpis.

Lӕgedom.

Først skal mand maa rense / purgere oc vddriffue Cholere vӕdske / saaledis som offuenfaare offte sagt er / Oc om den som denne Breck haffuer er fuld af Blod / da skal Leffuer Aaren paa den høyre Arm ladis / Oc mand skal lade den Siuge ӕde/ huad som helst hannem lyster at ӕde (paa det at hand kand faa lyst til Mad) endog at allehaande slags mad hannem icke tien/ oc ere ret imod hans Siugdom / Mand skal oc lade nogle som karske oc sunde ere oc gide vel ӕdt/ staa hos hannem / oc lade

dem

dem der giøre deris Maaltid / paa det at den Siuge kand saaledis laackis til Maden.

Purgatz. Esula.

Mand maa oc vel purgere oc rense den Siuge / saat at mand giffuer hannem it Quintin Skideurt / som er brent met en drick Vin at dricke.

Denne Lægedom giffuer lyst til Mad / om den Mad dyppis her udi som mand æde vil.

Mentha Crispa. Cinamomum. Piper. Galanga. Zeduaria.

Tag Krusemynte / Kanelebarck / Peber / lige meget af huert stød disse til Puluer / oc bland dem met god sterck Edicke / oc brug den som sagt er.

Eller mand maa tage Galliga / Zedefær / oc støde dem til Puluer / oc lade her paa god Edicke / oc her i dyppe Maden som mand æde vil.

Trifolium acutum.

Vor danske Nardisfrø / af samme sin tider kaldet / saadet udi Vin oc den drucket / giffuer lyst til Mad.

Sirupus de Ribes.

Syrup giort af Ribes / oc af den til sig taget / slycker Tørsten / oc giffuer lyst til Mad.

Det lxij. Capittel.

Appetitus caninus.

For den Wnaturlige lyst oc begiering til Mad / af samme Hundelyst kaldet.

Madens

MAdens Vnaturlige begierelse / er af trende haande slag. Den første kaldis appetitus Caninus. Den anden Bolimus, oc den tredie Fames Sincopalis. Appetitus, Caninus, den lignis ved en Hund / Thi lige som Hunden stedse oc idelig haffuer lyst til at æde / mere end hans Nature fortære eller fordøffue kand: Lige saaledis skeer det oc stunden met somme Menniske / io mere de æde io mere begiere de at æde / at dette saa skeer det kommer af en ond Hede oc sur Vædske / huilcken som er udi Maffuens munds indgang / huor af Maffuen stunis stedse at vere tom. Saadant kommer oc stundem af het Væder / dißligeste oc af stort suart Arbeyde / oc af megen Vect. Stundem kommer det af Orm som ere udi Maffuen oc udi Tarmerne. Stundem oc af maffuens munds indgangs Kaaldhed / huor af hand tilsammen krystis / saa at det bliffuer intet udi hannem / Oc her af forøgis da den Vnaturlige lyst / io mere oc mere. Huor af denne Breck kommer / kand forfaris af disse Tegn.

Tegn.

Kommer Siugdom oc Breck af Hede / da tørster den Siuge saare / hand haffuer Aff Hede

oc de andre Tegn som Hede met sig haffuer/ Hand er maffuer / oc hans Stolgang er føie.

Aff Kuld. Er denne Breck oc Siugdom aff Kuld / da er hand løs udi Liffuet oc gaar offte til Stols/oc Maden gaar oc skunden wfordøuet eller wfortæret fra hannem.

Aff Orm. Om denne Breck kommer aff Orm/ da haffuer hand de Tegn som de haffue/som Orm i dem haffue / om huilcke du end her effter skalt høre.

Oc om mand kommer icke den Siuge til hielp i tide met Lægedom som der til høre/da gaar den bolismum i Sincopalem, och saa døer samme Siuge.

Lægedom.

Kommer denne Breck oc Siugdom af Hede / da skal mand giffue den Siuge grof Mad at æde/ lige som denne er / Bønner/ salt Fisk / Oxe kiød / haard saadne Æg / wsuret Brød / Fødder oc induaaler af Diur/ rød oc tyck Vin maa hand dricke/ Den siugis Maffue skal oc vduaartis smøris met Rosen olie.

(Aff Hede.) (Oleum Rosarum.)

Aff Kuld. Men kommer denne Breck oc Siugdom aff Kuld / da skal mand giffue den

Siuge fed mad at æde / stegte Gies tien
hannem vel / mand maa oc gifue hannem
god klar Vin at dricke. Mand skal oc gifue
den Siuge af disse Electuariis / huilcket
af dem mand kand faa oc bekomme / som
ere / Diacalamentum, Diaprassum, alypta
Muscata, Pliris cum Musco, Eller oc syltet
Ingefær.

Diacalamentum. Diaprassium. Alypta. Muscata.

Hafuer den Siuge nogen Phlegmatiske
vædske udi sig / da skal mãd gifue den Siuge
at æde Rødløg / eller Huideløg met Salt/
Her af fortæris mafuens onde Vædske/
fordi er Huideløg god til dem som suart
Arbeyde giøre / oc stedse kaalder mad oc
Drick bruge.

Aff phlegmate. Cepe. Allium.

Den Phlegmatiske vædske skal bløedis
met Drick oc Lægedom / huor udi vor Fro-
nis Sengehalm / Polleie / Anis oc Feni-
ckelfrø saadane ere. Oc siden skal mand
vædsken vddrifue met Hiera Picra, eller
met andre Piller / om huilcke ofte ofuen-
faare sagt er. Oc efter denne Purgatz skal
den Siugis mafue styrckis met Diacimi-
num.

Digestivum. Serpillum. Pulegium. Anisum. Seminis Feniculi. Purgatz. Diaciminum.

Men kommer denne Breck af me-
lancholies eller af miltens vædske / da skulle
de Lægedomme brugis / huilcke saadanne
vædsker fordrifue / om huilcke ofte føre
sagt

Aff Melancolia. Aff Milten.

sagt er / oc ieg end her effter ydermere sige vil / der som ieg handler om Miltens brek oc siugdom.

Bolismus. Den anden Madens wnaturlige begiering kaldis aff Læcgerne Bolismus, oc den er intet andet / end at alle Lemmer lide Hunger / maffuē alenîste vnder taget / Huilcken som intet begierer / for sin offuerflødige fuldheds skyld. Huo som denne breck haffuer / hand skal rensis oc purgeris som førre sagt er / oc mand skal giffue den Siuge vellucτendis Læcgedomme / som giffue god luct aff dem.

Syncopalis fames. Den tredie madens Wnaturlige begiering oc lyst / Syncopalis fames aff Læcgerne kaldet / Er en Siugdom / huilcken som er udi maffuens munds ingang / Oc naar som maffuen tom oc vden mad er / da daaner eller besuimer den Siuge / oc det skeer for den store hedis skyld / som er udi maffuens mund. Huo som denne Breck haffuer / hand skal hielpis met de Læcgedomme som offuenfaare screffne staa om Daanelse eller Besuimelse / udi det halfftrediesinds tiue oc siette Capittel.

Denne Breck kal dis Pica aff Læcgerne. Det skeer oc stundem at somme mennisske haffue lyst til at æde Tiære / Kul / oc andet saadant / Oc saadant hender de fede

Quind-

Quindfolck offte / heldst naar som de ere blefne Siuglige oc hafue vndfanget Foster/fordi at deris tid oc Legemlige Blomster stoppet er / Thi naar som hun vndfanger da stoppis det / men stundem skeer det vel/at de det haffue/ oc da er samme Quindfolck icke karske oc helbrede. Oc naar som deris tid saaledis forstoppet er / da opfar der en ond vædske udi masuen / af huilcken atskillig lyst oc begæring kommer til atskillige vnderlige ting.

Det lxiij. Capittel.

For Tørst Sitis af Lægerne kaldet.

Nar it menniske lider stor Tørst / det kommer stundem af Solsens store Hede / oc der af / at mand hafuer løbet eller gaaet fast. Stundem af stort Arbeyde / Stundem kommer den aff hed oc tør Mad/eller at nogen bidis aff noget forgifftigt Diur / Stundem aff Maffuens hede Complexie / som plagis aff Cholera, eller aff Phlegmata salso, Stundem aff andere Lemmers Hede / som ere aff Struben/Leffueren/Lungen / Hiertet / eller aff Tarmerne/Stundem oc aff suart Bugløb/ huor aff vædsken gaar fra Lemmerne.

Merck her at Tørsten udi sig self er ingen Siugdom / men er en begyndelse til andre Siugdomme. Fordi skal mand stedse komme den Lem til hielp met Lægedom/ huor af Tørsten kommer oc sin begyndelse hafuer.

Lægedom.

Disse Syruper slycke Tørsten / om mandt tager en Skeefuld eller to til sig. Sirupus de Pomis, Sirupus de Ribes, Diaprunis Oxizachara, Fiole Syrup.

Fersk Kildevand saadet met lit Edicke / oc her af om Morgenen / den stund den Siuge end fastendis er / tre eller fire Skeder fulde gifue / slycker tørsten saare vel.

Anis saaden udi Vand oc den drucket/ slycker Tørsten.

Det lxiiij. Capittel.

For Ræbelse.

DEnne Siuge Eructatiõ af Lægerne kaldet / er intet andet end mafvens opblæsde Væder / huilcket som vdrifuis af munden / oc det kommer af mafuens kaalde Complexie oc onde Vædske / eller af det Væder som er i mafuen / Oc den Siuge skal holde denne Ordinantze.

Ordinantz.

Den Siuge skal fly allehaande wsaadne Vrter oc Fruct / Hand skal icke heller æde Erther / Bønner Roer / Huideløg / Rødløg / Purløg / Redicke / Castaner / oc ey heller saltet eller røget Kiød / Hand skal ey heller æde formeget tillige.

Lægedom.

Mand skal gifue den Siuge af denne Lægedom paa it stycke Brød / som udi Vin bløt er fastendis.

Seminis Anisi Feniculi. Carui. Cinamomũ.

Tag Anis/Fenickel / Danskkommenfrø / Kanelebarck / lige meget aff huert/ stød dem til Puluer / oc bland dem met Sucker.

Dianisum. Diaciminũ. Aromaticũ Rosatum. Galanga. Cinamomũ.

Eller mand maa giffue den Siuge huer Morgen fastendis it Quintin aff Electuario Dianisi, eller aff Diacimino, eller oc Aromaticum Rosatum , oc siden maa hand dricke lit Vin her paa.

Mand maa giffue den Siuge it Quintin Galliga støt til Puluer / met Vin / eller mand maa giffue hannem it Quintin Kanelebarck støt til Puluer / lige som sagt er.

Bacce lauri. Seminis Anisi.

Eller mand maa tage Lauerber/Anis/ oc Danskkommen / lige meget aff huert / oc

Seminis Carui.

siude disse i Vin / Oc aff samme Vin skal mand giffue den Siuge huer Morgen fire Lodt.

Chamomilla. Ruta. Absynthiũ Majorana.

Det er oc gaat at mand giør en Linpose oc legger udi hannem Chammilleblommer/Rude/Malurt/ oc Meyran/oc at mand den siuder i Vin eller i gaat Øll/oc bader Maffuen der met vduaartis / Oc naar som det er skeet / skal hand oc smøris met en aff disse Olier / huilcken aff dem mand kand faa oc bekomme/som ere: Lauer Olie/Malurte Olie/Rude Olie/eller met Spicanardi Olie. Olie aff Mastix oc Olie aff Lilier ere oc gode.

Oleũm laurini. Oleũm Absynthij. Oleum Rutæ. Oleum de Spica. Oleum Mastiches.

Det skeer oc stundem at en Ræber den stund hand end fastendis er. Oc det kommer aff den feye Phlegma, eller aff anden ond vædske som i Maffuen er/ Huad det er for en vædske / kand mand forfare aff den vædske som de Siuge føle udi Munden / oc hand skal saaledis hielpis.

Digestivũm. Syrupus absynthij. Syrupus de Menthæ Pillulæ Cochiæ. Diachartanum.

Mand skal giffue den Siuge i tre eller fire dage/Aare om Morgenen / to skeder fulde aff Malurte Syrup / eller Syrup aff Mynthe. Siden skal den Siugis Maffue rensis met Piller Cochiæ, eller met Electuario Diachartanei. Det hielper oc saare vel for denne Breck / at mand

Bader

Bader oc smør Maffuen vduaartis som offuenfaare sagt er. Maffuen skal oc siden styrckis met nogle aff de Lægedomme som offuenfaare screffne staa.

Men om saa skede at nogens Maffue vaare saa fuld aff wreenhed / saa at hand icke kunde taale oc fordrage forscreffne Purgatz / da skal mand sætte den Siuge bag ind it Clistere / oc saa giffue den Siuge effter Afftens Maaltid / lit aff Hiera simplici, eller oc nogle aff de Piller Elephangine kaldet.

Hiera sim. plex.
Pillulæ Alephagine.

Føler nogen ont i sin Maffue den stund hand fastendis er / da maa hand bruge aff forsagde Piller / oc der paa faste udi tre eller fire Timer.

Det lxv. Capittel.

For Hickelse.

Singultus.

Hickelse kaldis aff Lægerne Singultus, oc er intet andet end Maffuens naturlige rørelse oc vddriffuende Krafft / huilcken som vil vddriffue det som hannem er skadeligt / lige som Hosten giør ved Lungen / Oc saadant kom mer aff maffuens tomhed / Stundem aff lang Sot oc Siugdom / Stundem kommer

den aff Blodsot / eller nogen anden Bugens flidelse. Stundem der aff / at Maffuen er op fylt met offuerflødig Mad oc Dricke / Stundem aff den offuerflødige vædske/som i Maffuen er forsamlet.

Onde Tegn.

Om nogen haffuer spyet / oc faar der effter Hickelse / oc om den vil icke opholde eller forgaa / det er Dødsens Tegn. Om der vaaxer eller opløber nogen Byld paa den høyre eller venstre Axel/effter at mand haffuer faaet Hickelsen / da gøer det Menniske inden en stacket tid. Saar giøris nogen oc faar saa Hickelse/hand døer oc. Faar nogen Hickelse effter at mand haffuer taget nogen Purgatz eller Lægedom til sig/det det er och saare farligt.

Lægedom.

Aff Maffuens tomhed.

Kommer Hickelsen aff Maffuens tomhed / da skal mand giffue den Siuge den Mad som hannem styrcke kand / oc lættelige fordøffuis eller fortæris / saa som blødsaadne Eg / Mandelemelck / Bygnelling/Høns / Kaponer.

Gallinæ. Macis. Cinamomũ. Mstaix.

Mand skal siude en gammel Høne i Vand/oc udi Saaddet skal ladis Muskatteblommer it Quintin / Kanelebarck it halfft Quintin / Mastix it halfft Lodt/

Den Siuge skal æde af Kiødet / oc sube af Saaddet.

Mand maa oc vel giffue den Siuge it Quintin af Electuario Resumptiuo.

Electuariũ. Resump- tiuum.

Kommer Hickelsen af maffuens fuldhed / da skal mand giffue den Siuge den Lægedom huor af hand kand spy / om hand ellers saa sterck er / at hand det taale oc fordrage kand / Oc hand skal idelige bruge Zedefær / oc holde sig sparsommelige met mad oc Drick. Mand maa tage Rosen Kager oc malurt / oc dem siude i Rød Vin / oc dem vduaartis paa Maffuen legge / oc siden skal hand smøris met en af disse Olier / huilcken af dem mand faa kand / Olie af Dild / af Mastix / af malurt / Olie af Bibergel.

Aff fuldehed.

Zeduaria.

Oleum de Aneto. Oleum Mastiches. Oleum Absynthij. Oleum de Castoreo.

Kommer Hickelsen af Maffuens offuerflødige vædske / da skal mand rense oc purgere den siugis Maffue met Hiera picra, oc den skal mand giffue hannem Aarle om morgenen den stund hand en fastendis er / oc skal der paa faste udi fire eller fem Timer.

Hiera picra

Electuarium Dianisi, eller Diacimini, huer gang it Quintin giffuet den Siuge / styrcker maffuen saare vel / oc serlestis udi denne S[illegible]reck.

Dianisium Diacimimum.

Saccharum Rosarum. Violarum. Diadragan tum. Diamargariton. Diacitoniton. Zinzeber conditum. Seminis aquilegij. Macis. Crocus.

Haffuer den Siuge hede/da skal mand giffue hannem Rosen Sucker / Fiole Sucker/eller oc Diadragantum. Men haffuer hand icke Hede / da maa mand giffue hannem Diamargariton , Diacitoniton, Eller oc syltet Jngefær.

Denne er en forsøgt Lægedom for denne Breck. Tag Ackaleyefrø/Muskatteblommer / Saffran / lige meget af huert/ stød dem til Puluer / oc giff den Siuge her aff it Quintin met en drick lunckent Vin/ om hand haffuer icke Hede / men haffuer hand Hede/ da gif hannem den met Rosenuand.

Anisum. Carui.

Anis eller Danskkommen brugt/ ere gode for denne Breck.

For allehaande slags Hickelse / skal mand indeholde Aanden det lengste mand kand oc det mueligt er / Oc mand skal komme den Siuge til at nyse eller at pruste / oc hand skal sig vel røre/oc lide Tørst oc soffue lenge. Det giør hannem gaat / at mand slar kalt Vand vnder hans Ansict / oc at mand hastelige fortørner / eller forfærder hannem / Her af giffuer sig den naturlige Hede til Hiertet oc styrcker det.

Det

Det lxvj. Capittel.

Duo som haffuer stor Vemmelse i Maffuen oc bryder sig meget/ oc kand icke spy.

FØr end ieg noget scriffuer om Spyelse / vil ieg end noget handle om den maffuens breck som kaldis Vemmelse / oc den er af tuende haande slag. Den første kaldis Nauses, oc den er Maffuens Vemmelse oc rørelse/ kommendis af Maffuens onde vædske / eller oc af den vædske som er bleffuen i maffuen igien / effter at en haffuer spyt. Den anden Vemmelse/ kaldis Subversio, oc er den/ at naar som der er noget nedre i maffuen / oc mand vil det offuen vddriffue / oc mand kand det icke giøre / fordi det falder ned tilbage igien i Maffuen.

Disse tuende Maffuens Breck oc Siugdomme komme stundem der af / at mand gaar ørckeløs oc intet Arbeyder eller sig rører. Stundem af megen Søffn. Stundem af Madens oc Drickens offuerflødighed/ eller mand holder sig wskickelige der met / saa at mand æder grof eller wsaaden Mad / oc siden der paa æder den mad

Mad huilcke som lættelige fordøffuis eller fortæris / Eller mand æder noget/ før end maden fortæret er udi mafuen. Stundem der af / at mand æder den mad huilcken hand icke gidder ædt. Stundem kommer den af mafuens eller af de andre Lemmers onde vædske / som i mafuen flyder. Oc det kand mand forfare oc vide/af mafuens pine oc sting / oc af hans tørhed / af Tørst / af Hede / af den wrolige Søfn oc Drømme / oc af Skuldernis pine. Oc om mand icke komme den Siuge til hielp udi tide / da bliffver alt hans Legeme fuld af wnaturlig vædske / hans Ansict oc Been heffuis / eller hand bliffver Vattersotig. Oc huo som denne Breck haffuer/hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Den Siuge skal holde sig skickelige udi all ting som offnenfaare sagde ere. Siden skal hand rensis eller purgeris met en af de Lægedomme som offuenfaare screffne staa / oc der efter skal maffuen styrckis met en af disse efterfølgendis Lægedomme.

Diambra. Mand maa giffue den Siuge om morgen fastendis / it halft Lodt Diambre,

Dianiſum, eller Diacitoniton, huilcken mand kand faa af diſſe.

Dianiſum. Diacitoniton.

Eller mand maa tage Kanelebarck oc maſtix / lige meget af huert / oc ſtøde dem tilſammen / Her af ſkal mand giffue den Siuge ofte.

Cinamomum. Maſtix.

Det lxvij. Capittel.

Om Spyelſe / aff Lægerne Vomitus kaldet.

Vomitus.

SOmme Menniſkis Maffuen er ſaaledis af Nature ſkicket / at den lættelige vden all pine oc farlighed offuen vd kaſter oc ſpyer all Cholere oc Phlegmatis offuerflödige onde vædſker / oc renſer oc purgerer ſig oc alle øffuerſte Lemmer ſaaledis. Saa at ſpyelſen loffuis af Legerne / om den ſaa ſkeer en gang eller tyſſer huer Maanet / oc derfaare ſkal icke forhindris met nogen Lægedom.

Men ſpyer nogen idelige oc offte af Maffuens onde Breck / da ſkal den hielpis met Lægedom / fordi at her af forderffuis Siunen / Munden induaartis / Tenderne / Bryſtet / Leffuer oc Lunge / oc det ganſke

Legeme

Legeme forsuinder oc borttørris.

Aff Cholera. Spyer nogen for den skyld / at Maffuen er for hed / eller af den røde Cholera, det kand mand forfare af Farffuen och heesttheden/oc af de andre Cholere Tegn/ Oc huo denne Breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Syrupus Rosarum. Syrupus de Cydonijs. Syrupus de Ribes.

Mand skal giffue den Siuge / Afften oc Morgen / Rosen Syrup / eller Syrup af Queer / eller oc af Ribe / Mand maa oc giffue hannem Fiole Syrup / met saadet Vand.

Electuarium de Mentha.

Eller mand maa giffue hannem Aarle om Morgenen Electuarium / som giort er af Krusemynte.

Oleum Rosarum. Oleum de Cydonijs. Succus Menthe.

Den Siugis Maffue skal oc smøris Aften oc Morgen met denne Smørelse. Tag Rosenolie / Olie af Queer / Osen af Mynte / lige meget af huert / oc lit Vox / giør her af en bløð Smørelse.

Rosa. Mentha. Oleum Rosarum.

Eller mand maa giøre Plaaster af røde Rosen / Mynte oc Rosenolie / oc det legge paa maffuen.

Thus album Mastix.

Eller mand maa tage huid Røgelse / Mastix / af huert it Lodt / oc støde dem til Puluer

Puluer oc blande dem met lit Bygmel / oc det hutde af Egget / oc her udi skal mand vaadgiøre lit Hør eller Hamp / oc det paa Maffuens ind gang legge.

Holder mand en kaald Kampersten paa Struben/da stillis Spyelsen.

Om mand legger Ild i it Kar / oc kaster der paa en Haand fuld af Feire / oc lader Røgen der af indgaa i Munden / da stillis Spyelsen.

Spyer nogen af den sorte Cholera, da skal mand lade sætte en Koppe paa huer side af Halsen.

Aff Phlegmate.

Spyer nogen af Phlegmate, eller af Maffuens kaalde vædske / hand skal saaledis hielpis. Mand skal tage Spicenardi Olie/oc Olie af Mastix lige meget af huer/ her met skal Maffuen smøris fire Finger bret offuen for Nafflen.

Oleum de Spica.
Oleum Mastiches.

Eller mand maa giøre en Smørelse af forscreffne Olier / met lit Mastix oc Korrelsten smaa støtte/ her met skal Maffuen smøris Aften oc Morgen.

Absynthiũ
Maiorana,
Mentha.

Eller mand maa tage Malurt / meyran / tør mynthe / aff huert en Haand fuld / Neglicker / Galliga / muskatter/ af huert it halft Quintin / oc stød disse smaa / Saa skal mand tage en Linpose / oc

spre

Gariophili Galanga. Nux Miristica.

spre Bomuld udi den / oc forscreffne Vrter skulle strøis paa Bomulden / oc siden skal samme Linpose syis met Traad her oc der bort / oc igien lige som it Sildegarn er bundet/och saa leggis paa Maffuen.

Panis Siliginis. Succus Menthæ. Mastix.

Eller mand maa tage Rubrød oc stege det vel paa en Ryst / oc bryde det siden sønder oc legge det saa i Ösen af Mynte/ oc nogen Mastix smaa støt / Disse skulle stødis oc eltis vel tilsammen/ oc der af gøris en Kage / huilcken som skal leggis varm paa Maffuen.

Mentha. Rosa.

Eller mand maa tage stegt Rubrød fire Lodt / oc bløde det i Vin / oc elte det iblant nogen Mastix / oc giøre en Kage her af oc den bruge som sagt er.

Absynthiū Arthemisiā Milium.

Eller tag Mynthe to Hender fulde/ Rosen en Haandfuld / siud disse udi Vin/ oc leg disse varme paa Maffuen.

Siuglige Quindfolck.

Eller mand maa tage Malurt / Byncke / Hirsegryn af huert ote Lodt / oc legge dem i en Linpose / oc sy den bort oc igien/ lige som førre sagt er/siden skal mand tage Vin oc Vand lige meget af huert / oc siude Posen der udi met Vrterne / oc hannem lit vdkryste oc legge hannem paa Maffuen. Denne Lægedoms kaanst maa oc brugis til de Siuglige Quindfolck / som

Vnge Børn.

inet

met Foster ere / naar som de haffue megen Vemmelse oc Spyelse / Dislige ste oc til vnge Børn / naar som de icke kunde holde Maden i dem.

Eller mand maa giøre fire Linposer/ huer en spand lang oc bred / oc i huer legge tu Lodt Spisekommen / och saa huer Linpose sy bort oc igien som før sagt er/oc siden skal hand siudis i Edicke / oc en aff dem skal leggis paa huert Haandled / oc de andre to nedre paa Føddernis Ledemod hos Anckelen / saa varm som den Siuge det hediste taale kand / Oc naar som de bliffue kaalde / skulle de værmis igien oc brugis som førre.

Eller mand maa giøre en Linpose en halff Alen lang oc bred / oc i den legge Spisekommen / oc saa Posen sy met traad bort oc igien som sagt er / oc siude hannem i Edicke / oc legge hannem saa varm paa Naff-len. Denne Linpose maa oc brugis saa-ledis til dem som plauis aff Tarmernis vred.

Tarmernis vred.

Bladene aff Quæetræ paa handledene bundne stille vemmelse oc spyelse.

Folia arboris Citonij.

Eller mand maa giffue den Siuge Saaddet aff de Erter Cicer, met Spisekommen oc lit Saffran smaa støtte.

Cicer. Cuminum. Crocus.

Electuarium giort aff Bethonie / Her aff om Morgenen fastendis ædt / stiller Vemmelse oc Spyelse.

Denne Lægedom giffuer lyst til Mad/ oc stiller vemmelse oc spyelse. Tag Aloes træ/ Cordamomer / Mastix / aff huert it Quintin/Sucker tu Lodt / Vand aff Surer brent/oc aff Scabiosa / eller aff malurt sex Lodt / Siud disse oc gior her aff en Drick/oc giff den Siuge aff den Afften oc morgen.

Lignum Aloes. Cardamomum. Mastix.

Den vellærde mand oc Læge / Doctor Hieronimus Brunsuick scrifuer / at af hans Hustrues mund løb daglige dags ved to Eggeskaler fulde ureen Phlegmatiske vædske/da vaar hende lært / at hun skulde æde huer morgen it stycke varmt Brød gnedet met Salt/ huilcket hun oc giorde/oc fick der af bedre.

Det lxviij. Capittel.

Om nogen vil spy.

JEG hafuer lært huorledis vemmelse oc spyelse stillis oc fordrifuis: Nu vil ieg oc lære/huorledis mand skal komme en til at spy / fordi det skeer tit oc ofte / at Naturen vil drifue noget ofuen vd /, som hende er skadeligt / oc

kand det icke giøre / Thi skal mand komme hende saaledis til hielp / som her nu efftersølger.

Vil mand komme nogen til at spy/ da skal mand giffue hannem en føye drick luncket Vand blandet met lit Salt / oc met en Skeefuld aff Lissebons Olie/oc siden skal hand stinge en Fier vaadgiort udi Lissebons Olie udi Halsen oc kilde der met/bort oc igien / da spyer hand lættelige.

Oleum olivarum.

Eller mand maa tage en Roeredicke/ oc stinge den allested er fuld aff huid Nyseurt smaa skaaren / oc siden legge den udi en vædskactig Kieldere en nat / om Morgenen skal mand tage Nyseurten aff Roeredicken/ oc siude Roeredicken udi Vin / oc aff den Vin skal mand giffue den som spy skal / lit eller meget / effter som mand selff vil / da spyer hand. Somme legge samme Roeredicke saaledis met Nyseurten specket/udi fire Nætter udi ferskt Kildeuand/ siden udtage de Nyseurten / oc siude Roeredicken udi samme Vand/oc giffue saa den som spy skal aff samme Vand met Oximelle squilliti-co.

Raphanus minor.
Helleborus albus.

Oximel squilliticū.

Eller mand maa tage Hylderod oc to den reen / oc skaffue den yderste Barck der fra / oc tage saa imellem Barcken smaa

Radix Sambuci.

skaaren / oc støde den udi en Mortere / oc
kryste Osen der fra igiennem en sterck Len
Klud/aff samme Oeff skal mand giffue den
som spy skal / saa meget som en Valnød
kand vere stor til, met Erthesaad / udi huil-
cket intet Fet eller Salt kommet er/io mere
Saadet er/io lættere spyer hand. Hafuer
mand icke Erthesaad / da maa mand gifue
den met Øl / Somme siude denne Barck
udi Vand/oc dricke det Vand. Paa denne
Drick oc Lægedom skal mand faste udi fem
eller sex Timer / oc gaa oc spatzere bort oc
igien / da drifuis den onde vædske baade
offuen oc neden vd.

Semen Atriplicis.

Eller mand maa siude frøet af Mil-
der udi Vand / oc gifue det af at dricke / oc
mand skal stinge en Fier udi Halsen / oc
handle der met som førre sagt er.

Helleborũs albus.

Eller mand maa gifue den som spy
skal tredie delen af it Quintin huid Nyse-
urt met Erthesaad.

Huo som vil bruge oc tage til sig af
den huide Nyseurt/hand skal icke tage mere
til sig end som tiue Bygkorn veye til.

Castoreũm.

Hafuer nogen taget til sig formeget
af den huide Nyseurt / oc hand fornemmer
at den er hannem skadelig / da skal mand
gifue hannem strax it Quintin Bibergel/
met

met tu Lodt Vin førre lit varmt giort.

Eller mand maa giffue hannem en aff diſſe Lægedomme ſom findis udi Apotecken/ Vomitivum Nicolai, eller Vomitivum Scarpelle, Eller oc Vomitivum Patriarche, diſſe alle gøre at ſpy.

Haffuer mand noget udi Maffuen/ huilcket hand icke fordøffue kand / oc mand vil driffue det offuen ud/da ſkal mand tage it grønt oc ferſkt Egeløff om mand kand det faa / Kand mand icke faa det ſom grønt oc ferſkt er / da maa mand tage det ſom tiurt er/oc legge det nogen ſtund udi Vand/ Siden ſkal det vel tyggis udi Munden/ Dette ſkal ſaaledis brugis tre eller fire gange/da kommer der megen vædſke oc ſlim aff Maffuen.

Eller mand maa tage Vinedicke oc ferſkt Vand/lige meget aff huert / oc dricke her aff en Eggeſkal fuld. Acetum Vini.

Det ixix. Capittel.

Huorledis Maffuen ſkal ſtyrckis effter at mand haffuer ſpyet.

Mand ſkal giffve den Siuge om Morgenen Malurte Syrup/eller Syrup aff Mynte. Syrupus abſynthij. Syrupus de Mentha.

Gariophilū. Eller mand maa giffue den Singe Afften oc Morgen / to Neglicker støtte til Puluer / met en skeefuld aff Krusemyntis Olj / eller met Vin huor udi Krusemynte er saaden.

Succus Menthæ

Eller mand maa giffue hannem en halff skeefuld aff tør Rude / støt til Puluer / met Vin at dricke.

Ruta.

Eller mand maa giffue den som spyet haffuer / it Quintin Aloes oc Neglicker / støtte til Puluer met Vin at dricke.

Aloë. Gariophilū.

Electuarium Diagalange, eller Diacinamomi, huer gang it Quintin til sig taget / styrcker Maffuen saare vel.

Diagalanga Diacinamomum.

Det lxx. Capittel.

Naar som Maffuen er hoffuen eller opblæst.

MAffuen hoffnis oc opblæsis stundem aff Veder / som udi hannem forsamlet er / for Fordøffuelsens skrøbelighheds skyld / huilcket som her aff kommer / at mand bruger wskickelige den Mad som giør Veder / saa som Erter / Bønner / Roer / etc. giøre. Stundem hoffner hand af Mafuens skrøbelighed / somer met Hede / af huilcken Hede en damp kom̃er udi Maf-

Mafuen / oc hand er icke saa sterck at hand
den fortære kand. Stundem hofnis hand
af grof Phlegmatis hede Vædske / huilcken
Mafuen icke fortære kand / oc saa kommer
det af it Væder / huilcket sig indsætter i
Mafuens hulier / huor af hand da hofnis
eller opblæsis.

Tegn.

Denne Mafuens breck oc hefuelse
kand mand forfare af disse Tegn. Den
Siugis Mafue er opblæst / oc hand hafuer
snar pine udi hannem / Stundem kand
mand vduaartis see at hand er hofuen/
hand føler oc saa Tarmenis lind oc bulder/
hand hafuer oc pine eller sting imellem
Skulderne / oc saadan pine kommer af den
forenelse / som Mafuen oc Ryggen tilsam-
men hafue. Oc huo som denne Breck haf-
uer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Først skal hand icke bruge den Mad
som giør Væder. Siden skal mand gifue
den Siuge / Aften oc Morgen af denne
Lægedom.

Tag Anis / Fenickel / Mercke/ Per-
silefrø / af huert it Lodt / Spicanar-
dus it halft Lodt / Neglicke / Galliga/
Ingefær/af huert it Quintin/ stød dem til
Puluer/

Seminis
Anisi.
Feniculi.
Apij.
Petroselini.

Puluer / oc siud dem udi Vand / Lad saa Honnig her udi oc giør der aff en Syrup.

Spicanardus. Gariophili. Galanga Zinziber.

Mand skal oc purgere eller rense Maffuen / met nogle aff de Piller / som offte nu sagt er.

Ruta. Chamomilla.

Mand maa oc siude Rude oc Chammilleblommer i Vin / her udi vaadgiøre en Suomp / oc legge den saa varm paa Maffuen.

Majorana. Ruta. Chamomilla. Origanum. Bacce lauri.

Eller mand maa siude Meyran / Rude / Chammilleblommer / vild Meyran / Lauerber / aff huert en Haand fuld udi Vin / oc det bruge som før sagt er.

Absynthiũ. Ruta. Chamomilla.

Maffuen skal oc smeris met Olie huor udi Malurt / Rude / oc Chammilleblommer saadne ere.

Diaciminũ.

Mand maa oc vel giffue den Siuge huer Morgen it halfft Lodt Diaciminum.

Cinamomũ. Nux Muscata. Macis. Gariophilum. Zinziber. Zeduaria. Galanga. Cardamomum. Spicanardus. Ciminum. Anisum. Feniculum. Crocus.

Eller mand maa giffue den Siuge huer Morgen it Quintin aff denne Lægedom met en drick luncket Vin. Tag Kanelebarck it Lodt / Muskater / Muskateblommer / Neglicker / Ingefær / Zedefær / Galliga / Cardamomer / aff huert tu Lodt / Spicanardus it Quintin / Spisekommen / Anis / Fenickelfrø / aff huert it Lodt / Saffran it Quintin / Disse skulle stødis smaa / oc saa her aff giøris it Electuarium met Sucker eller met Honnig.

Det lxxj. Capittel.

For en bullet Maffue.

DEr vaaxer mange steder Bylder paa Maffuen / Stundem nedre paa Maffuens Baand/ Stundem udi den yderste Hud / Stundem udi den inderste/ Stundem bag i Maffuen/ Stundem faare/ Stundem alle steder paa maffuen/ Oc naar saa skeer/ da er det Dødsens Tegn/ oc af disse Tegn kand mand forfare oc kiende disse Bylder.

Tegn.

Den Siuge haffuer stor wafladelig pine paa en sted udi maffuen / oc der til oc saa den Kaaldesiuge. Er Bylden induaartis i maffuens / da haffuer den Siuge suar pine/ naar som hand æder oc faar sig Mad/ Men er hun vduaartis / da haffuer den Siuge icke saa stor pine naar som hand faar sig Mad / som hand siden faar. Er Bylden faare i Maffuen / da seer mand Maffuens heffuelse / eller mand kand oc føle Bylden / Och saadanne Bylder de komme stundem met Hede / oc stundem met Kuld / Oc huo som denne Breck haffuer/ hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Først skal mand vel tilsee oc act der paa giffue / om den Siuge haffuer meget Blod eller anden vædske udi sig / Hafuer hand meget Blod / da skal mand lade slaa Lefuer Aaren paa den høyre Haand / eller oc den Aare vnder Anckelen af Lægerne Saphena kaldet.

Kommer den af nogen offuerflødig vædske / da blød giør den met en af de Lægedomme som der høre til / om huilcke ofte førre sagt er / oc drif den siden vd met Hiera picra, eller met Hiera pirca simplex, eller met de Piller Stomachicas kaldede.

Hiera picra

Hede.

Haffuer den Siuge hede / da skal mand gifue hannem Mandelmelck / oc vduaartis skal mand steden smøre met Rosen olie / eller met Fiole oli / oc siden legge paa steden dette Plaaster saaledis tilgiort: Tag Rosennand / Lectygenand / Osen af Portulake vrt / af huert it Lodt / Disse skulle blandis met Fiole Olie / oc lit luncket giøris / Her udi skal vaad giøris Bomuld / oc leggis paa steden.

Oleum Rosarum. violarum. Aqua Rosarum. Lactucæ. Succus. Portulacæ.

Mand maa oc vel rense oc purgere de Siuge met Cassia Fistula extracta, blandet met Endiuie Vand.

Cassia fistula. Aqua Endiuiæ.

Men er Bylden af Kuld da skal mand

mand tage den Katoſt Altheam, Fenum Grecum, oc Hørfrø / lige meget af huert / oc ſiude dem udi Vin / oc ſiden tage her til Suine Iſter/Ande Iſter oc Smør / her af ſkal giøris en Smørelſe / oc ſmøre ſteden her met. Mand maa oc ſmøre ſteden met Olie af Chammilleblommer / eller met Lilie Olie / eller oc men den Smørelſe Dialthea.

Althea. Fenum Grecum. Seminis Lini. Axungia porcina. Anatis. Butyrum. Oleum Chamomillæ. Oleum Lilij. Dialthea.

Det lxxij. Capittel.
For Maffue ſot aff Cholera.

MAffuen lider oc ſtundem breck oc pine af den vædſke Cholera, oc ſtundem af den ſalte Phlegma, Denne Breck forfaris af Maffuens ſpyt eller vædſke / om den beſt oc ſalt er/oc om den Singe tørſter ſaare oc haffuer Hede/ oc det gnaffuer udi hans Bug / Oc huo denne Breck haffuer hand ſkal ſaaledis hielpis.

Lægedom.

Førſt ſkal vædſken blødis ſaaledis: Mand ſkal giffue den Singe Oxiſacharum ſimplex, eller oc Roſen Syrup / blandet met ferſke ſaadet Kildeuand.

Oxiſacharum ſimplex. Syrupus Roſarum.

Eller mand maa giffue den Sing udi

Aqua Endiuiæ.

deris

Aqua Endiuie Cichoreæ. Acetosæ. Absynthij.

deris sted / Endiuie Vand / Vand af den store blaa Bøncke / eller Vand af Surer brent / blandet met Malurte Vand.

Siden skal mand purgere oc vddriffue Choleram, met de lægedomme som staa screffne udi det Capittel om Hoffuetuerck som kommer af Cholera.

Syrupus acetosus.

Om den Siuge sterck er / da maa mand giffue hannem Syrup af Surer giort / blandet met en drick lunckent Vand / oc her met komme hannem til at spy / Hand skal oc stinge en Finger eller en Fier som vaad giort er udi lissebons olie udi Halsen / oc saaledis frem laacke vædsken.

Merck.

Det skeer oc stundem at mand faar suarlige ont udi Maffuen / oc mand kand icke vide huor af det kommer eller sin begyndelse haffuer / oc da skal mand saaledis handle met den Siuge.

Chamomilla. Melilotum. Absynthium. Malua. Paretarea. Pulegium. Seminis Lini. Fenum Grecum. Seminis Anise.

Mand skal tage Chammilleblommer / Amur / Malurt / Katost met Rødderne / den Vrt dag oc nat kaldet / Pollete / af huert en Haand fuld / Hørfrø it Pund / Fenum Grecum it halft Pund / Anis / Fennickelfrø / aff huert it lodt / Alle disse skulle stødis vel tilsammen / oc siudis udi Vand / Her udi skal en Suomp vaadgiøris / oc lit vdkryst / oc leggis saa varm

paa

paa maffuen / Oc naar som hand kølner/ skal den døppis oc vermis igien / oc saa brugis som sagt er. Oc der effter skal Maffuen smøris met Olie af Chammilleblommer/ eller met Olie af Dild.

Seminis Feniculi.

Oleum Chamomillæ.

Eller mand maa tage en Suine Blæse / oc fylde den fuld af forscreffne saadne Vand / oc vinde hende udi lin Klude / oc den legge paa Maffuen / oc naar som Vandet udi Blæren kolner / skal det udladis / oc andet varmt igien der udi ladis/ Der effter skal maffuen smøris met en af forscreffne Olier.

Aff Veder

Maffuen lider oc stundem Breck oc Pine af Veder / oc da er Pinen stundem paa en sted / oc stundem paa en anden sted/ oc den skal mand saaledis hielpe.

Mand skal tage Salt oc Honnig / oc røre dem vel tilsammen / oc stege disse udi en Pande / oc legge dem siden i en Linpose/ oc den skal leggis saa varm paa steden.

Sal. Mel.

Tag Krummen af it nybaget Rugbrød / saa varmt som det tagis af Bageronen / dyb den udi Olie / af Chammilleblommer/ eller udi Spicanardi Olie / vint saa Krummen udi en lin Klud / oc leg den paa steden.

Oleum Chamomillæ Oleum de Spica.

Eller

Eller mand maa lade sætte en stor Koppe offuer Naflen / oc lade den sidde der paa en Time / Men der skal ingen hul huggis.

Mentha crispa. Ciminum. Thus album.

Eller mand maa tage Krusemynte/ Spisekommen / huid Røgelse / oc støde dem smaa / oc siude dem udi Vand / Her af skal mand giffue den Siuge at dricke/ den stund hand fastendis er / Oc her paa skal hand faste udi tre eller fire Timer.

Succus Menthæ. Absynthij. Gariophili Lignum aloes. Xylobalsamum.

Eller mand maa tage Osen af Mynte it Lodt / Malurte Oes it halft Lodt/ Negliker / Aloes træ / Balsem træ / af huert saa meget som ti Bygkørn veye/ Disse skulle stødis til Puluer oc siudis met Oserne / Her af skal mand gifue den Siuge it halft Lodt / met en drick luncket Vin/ den stund hand er fastendis / Siden skal hand der paa faste i tre eller fire Timer.

Galanga.

Eller mand maa giffue den Siuge it Quintin Galiga til Puluer støt / met en drick varm Vin.

Castoreum

Jr Quintin Bibergel drucket met en drick varm Vin / fordriffuer allehaande Maffuens veder.

Diaciminum.

Eller mand maa giffue den Siuge it halft Lodt Diaciminum, met en drick Vin oc lad hannem der paa faste udi to Timer.

Eller

Eller mand maa giffue hannem Diagalangam, eller Dianisum,

Eller Aromaticum Gariophyllorum it Quintin huer Morgen.

diagalanga Dianisum. Aromaticum. cum Gario phyllorum

Fortalen om Leffueren.

Jeg haffuer førre sagt at Lefueren er en af de øffuerste Lemmer / oc er en begyndelse oc kilde / af huilcken all naturlig krafft oc Aand vdfly-der/ Fordi at udi maffuen giøris / oc beredis alt Blod oc Vædsker. Oc Leffueren er intet andet end lifret Blod / huilcket er offuerdraget met Sener oc Aarer/oc met it subtiligt Garn / Oc hun haffuer sin Legerstedi den høyre Side vnderneden de smaa Riffben. Oc Leffueren er en Lem / huilcken som arbeyder oc subtilige Vercker icke allenisse u di Blodens oc andre vædskers Skabelse / men hun renser oc føder dem saaledis. At naar som mand i maffuen / er vel saaden eller fordøffuet / da drager Leffueren det beste der af til sig / igiennem fem Rør eller Aarer / som gaa fra maffuen oc til Leffueren / oc der giøris det til Blod/ oc naar som det er bleffuet Blod / da lignis det ved ferskt ny Vin / udi huilcken trende ting ere / nedre paa Baanden er

Bermen/

Bermen / Mit i er Vinen / oc øffuerst Skummen. Lige saaledis at skil Leffueren oc saa Blodsens offuerflødighed fra hin-anden / før end det delis iblant de andre Lemmer / Først er der skum / det er Cho-lera, den gaar ned til Galdens hinde / Ber-men / det er / Melancholia til Milten / Oc siden det beste til Hiertet / oc der effter anammer huert Lem sit / huer effter sin skick oc stat. Oc Leffueren lider stundem breck oc nød af offuerflødigt Blod / stun-dem af Cholera, huor af hun saare hed vor-der / Sammeledis af Phlegmate, huor af Heden bliffver suag oc skrøbelig.

Det lxxiij. Capittel.

For Leffuerens Hede.

ER Leffueren siug aff det Hede oc offuerflødige Blod / det kand mand forfare oc vide af disse Tegn.

Tegn.

Den Siugis Vand er rød / Puls Aaren slar fast / oc hand er gulactigt vnder Ansictet / lige saa er oc hans Stolgang / Hand tørster saare / Spyer oc stundem / Oc det som hand vdspyer / haffuer atskillige Farffuer / stundem er det gult / graat eller grønt /

grønt / Hans Næse er forstoppet / oc der flyder ingen vædske aff hende / Madens lyst forgaar / oc hand haffuer ont udi den høyre Side.

Ordinantz.

Huo som denne Breck haffuer / hand skal holde denne skick oc Ordinanze. Den Siuge skal intet saltet eller røget Kiød æde / ey heller saltet Fisk / Men unge Lamme kiød / unge Kid / oc Kalue kiød maa hand æde. Alt hues som hedmer skal hand fly Hand skal icke bruge noget som er beredt met Honnig / Hand skal oc icke æde Melck / Eg / Rødløg / Purløg / Huideløg / Sennip / Meyran / eller andre saadanne hede Urter. Men aff disse maa hand bruge til Kaal / som ere Spinas / Lectyge / Surer / Portulace urt / Bede / Milder / oc dem tilrede met lit Edicke / Uden saa er at hand er for saare strøbelig / Hand skal ingen Vin dricke / oc ey heller haffue Legemlig Samquem met Quindfolck / oc skal vel vaacte sig for hastighed / vrede oc fortørnelse. Oc huo denne Leffuerens hede haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Først skal mand lade Leffuer Aaren (som tiden oc Alderen sig saa skicke vil) paa

 den

den høire Arm / eller oc den Aare nedre hos den lille Taa / paa den høyre Fod.

Syrupus Endiviæ. Syrupus Violarum. Syrupus Cichoreæ.

Siden skal mand giffue den Siuge om Morgenen oc om Afftenen naar hand vil sig nedlegge / Endiuie Syrup tu Lodt / eller oc Fiole Syrup / met en drick Byg-uand. Eller aff den Syrup som giøris aff den store blaa Byncke.

Aqua Cichoree.

Eller mand maa tage Endiuie vand / Vand aff den store blaa Byncke / oc Sure Vand / aff huert sex Lodt / Disse skulle blandis tilsammen / oc giffuis den Siuge.

Hordium.

Eller mand maa tage rent Byg it Pund / oc siude det i Vand udi en ny Leer-potte / indtil det er vel saaddet / Mand skal oc tage en ny Tegelsten / oc gnide hannem met en anden Tegelsten / indtil hand bliff-uer slæt / oc samme Sten skal værmis hos en Ild / oc Asken aff den blæsis / oc paa samme Sten skal mand legge forscreffne Byg indtil det tørris / Oc det siden til Puluer støde / oc saa rent sicte / Aff dette Puluer eller Mel skal mand tage sex Lodt / Sucker try Lodt / Sandel til Pul-uer støt it Lodt / Byguand saa meget som her til behoff giøris / her aff skal giøris en

Saccharum Sandalum.

Dey /

Dey / Giør saa her aff Kager huer saa tyck
om en Finger / oc lad dem vel tørris / oc
ker samme Kager i stycker / aff disse Kager
maa mand giffue den Siuge at æde vdaff
m Morgenen/Middagen / om Afftenen/
ller oc om Natten naar som mand vil/
Denne Lægedom styrcker / køler oc lesker
Tørsten.

Eller mand maa tage aff forsagde Farina Hordei.
Bygmel / som er til giort som sagt er/ oc Seminis
nid Valmuefrø / aff huert en Haand papaveris.
fuld / Byguand en halff Potte/ Edicke en
halff Eggeskal fuld/Her aff skal mand giø-
re Kager / oc aff dem bruge som sagt er/ da
styckis Heden oc Tørsten.

Denne Lægedom lesker Leffuerens/ Farrina
Maffuens oc den Kaaldesiugis hede / oc Hordei.
giffuer lyst til Mad : Mand skal tage gaat Coriandrũ.
rent Byg ti Lodt/stød det til Puluer / Co- Seminis
riander som er beredde try Lodt / Anis it Anisi.
halfft Lodt/Sucker otte lodt / oc dem blande
met Endiuie vand/Siden skal mand bløde
stycke Brød udi Vin oc mand skal strø
aff dette forscreffne paa samme Brød / oc
et æde / oc dette skal brugis om Morgen/
Middagen oc om Afftenen.

Eller mand maa giøre en Kost aff grø- Folia.
ne oc ferske Egeløff/lige som en Badekost/ oc queri.

 den

den legge paa den høyre Side / oc naar som hand bliffuer hed / skal hand borttagis / oc en anden leggis i steden igien / Denne Kost offte brugt / vddrager Heden / oc køler Leffueren saare vel.

Eller mand maa vaadgiøre en lin Klud som er veffuet aff Hampegarn / i Endiuie vand / hannem lit vdkryste / oc legge hannem offuer Leffueren.

Purgatz.

Den Siuge skal oc rensis eller purgeris fire eller fem dage effter at mand haffuer bruget nogen aff forscreffne Lægedomme / huilcket saaledis skee skal.

Cassia Fistula. Rhabarbarum. Spicanardus. Syrupus Violarum.

Tag Cassiam Fistulam som nylige vdtagen er aff Skalen / Rhabarbarum it Quintin / oc lit Spicanardi, leg disse en Nat i bløed / udi Endiuie vand / tag saa her til tu Lodt Fiole Syrup / rør dem vel tilsammen met Byguand / Giff den Siuge denne Purgatz Aarle om Morgenen førre lit luncket giort / denne Lægedom vddriffuer Choleram.

Purgatz.

prunæ Damascen. Diaprunus laxativum.

Eller mand maa giffue den Siuge denne Purgatz Tag sex Lodt vand huor udi Blommer Damascene saadne ere / oc it Lodt Diaprunis laxativi, rør disse vel tilsammen oc giff den Siuge den Aarle om Morgenen førre lit luncket giort.

Eller

Eller mand maa giffue hannem it Lodt Diaprunis laxativum, met Vand aff den ſtore blaa Byncke brent.

Purgatz. Diapranum laxativum.

Eller mand maa giffue hannem it Lodt Electuarium aff Roſen Oes giort/met forſcreffne Vand at dricke/ſom ſagt er.

AquaCichoræ. Electuariũ. da Succo Roſarum.

Men om ſaa er/at den Siuge er forſtotet oc mactløs / eller oc om hand aff ſig ſelff læt Stolgang haffde / da ſkal mand giffue hannem diſſ mindre aff forſcreffne Purgatz.

Naar ſom den Siuge er renſet eller purgeret / Da er det gaat at mand legger ſuaartis paa Leffueren neden vnder de ſmaa Riffben udi den høyre Side/ en aff de Lægedomme ſom offuenfaare ſcreffne ſtaa/ Eller oc en af diſſe efterfølgendis.

Vdi Apotecken er en Smørelſe Cerotum ſandalinum kaldet / aff den ſkal ſmøris paa it ſtycke Lær / eller paa en linet Klud/fire Finger bred/ leggis paa ſteden.

Cerotũm ſandalinum

Eller mand maa tage Endiuie vand/ Weybrede vand/ Roſen vand / lige meget aff huert / oc lit Edicke / Diſſe ſkulle lit verſmis / oc lin Klude der udi vaade giøris/oc paa ſteden leggis.

Aqua Endiviæ. Piantaginis Roſarum.

Eller mand maa tage Huſſløge Oes/ Roſen vand / aff huert fire Skeder fulde.

Succus Barbe. Jovi.

Campher it Quintin / disse skulle blandis tilsammen/oc her udi skulle lin Klude vaade giøris oc leggis paa steden.

Aqua Rosarum. Camphora.

Mand maa oc smøre steden met Fiole Olie/eller met Populeons smørelse.

Oleum violarum. Oleum Populeonis.

For Leffuerens hede maa mand giffue den Siuge huer Morgen it Quintin Triasandali, blandet met sex lodt Endiuie vand.

Trisandali. Aqua Endivie.

Eller mand maa giffue den Siuge Oxisacharum, huer gang tre Skeder fulde/ met Endiuie vand/eller oc met Vand brent aff den store blaa Byncke.

Oxisacharum Aqua Endiviæ, Cichoreæ.

Eller mand maa giffue hannem Diarhodon Abbatis, huer gang it lodt.

Diarhodon Abbatis.

Eller mand maa tage Rosen vand it halft Pund/Endiuie vand otte lodt/Sucker it lodt/Disse skulle blendis sammen / oc si[-] den staa oc klaris / da blifuer det en subtilig oc lystig drick / Her af skal mand giffue den Siuge / Men om den Siuge vil bruge af denne Lægedom / oc dricke af hannem imellem Maaltiderne / oc der met slycke sin Tørst/da skal hand tage her af / en deel/oc tysser saa meget ferskt Kildeuand / oc det saa dricke.

Aqua Rosarum. Aqua Endiviæ.

De

Det lxxiiij. Capittel.

Om Leffueren er forkølet.

OM lefueren er forkølet af Phlegmate,som hafuer insæt sig i lefueren/kand forfaris af disse Tegn.

Tegn.

Den Siugis vand det er huit oc tyckt/ Ansictet er huit/Munden oc læberne de ere blege/hans Puls slar langsomt/hans Stolegang er som slim / oc Blodet formindskis i den Siuge/hand gider noget bedre ædet/ end den som hafuer en hed lefuer / Men hand kand dog icke fortære eller fordøfue Maden/oc hand hafuer ont i den høyre Side/Oc huo her af breck hafuer / hand skal holde denne Ordinantz:

Ordinantz.

Den Siuge skal æde den Mad som lættelige fortæris eller fordøfnis udi Mafuen/oc maa dricke god Vin / oc bruge udi sin Mad / Ingefær / Kanelebarck / Paradisekorn / Anis / Fenickelfrø / oc skal æde den Kaal som redis af hede Vrter/ lige som af Saluie/Isop / Timian / Mey-

kan / Persilie / Hand skal ingen raa Fructer eller Vrter æde / som ere aff kaald Nature / hand maa æde Risengryn oc Huedebrød som bløt er i Hønsekiødsaad / Oc alt hues som søt er skal hand icke bruge / oc den Siuge skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Digestivũm. Først skal den vædske Phlegma blødis saaledis / mand skal giffue den Siuge udi fire eller fem dage Aarle om Morgenen af den Syrup Oximel diureticum kaldet / met Vand huor i Persilie oc Petrsilie rødder saadne ere. Siden skal mand Vædsken saaledis vddrifue.

Oximel diureticum.

Purgatz. Diaphenicon. Er den Siuge af sterck Nature / da skal mand gifue hannem halfandet Lodt Diaphenicon, Men om hand siug vaare / da skal mand gifue hannem it Lodt Aarle om Morgenen / met Vand huor i Persilie oc Persilie rødder oc Fenickel saadne ere / førre lit luncket giort.

Petrosilinũ. Feniculum.

Agarici trochiscati. Eller mand maa gifue hannem i den sted / it halft Lodt Agarici trociscati, met Fenickel Vand der udi vel sønder gneden.

Purgatz. Diacharta. mum. Eller mand maa gifue den Siuge it Lodt Diacarthamum, oc hannem der met rense

Eller

Eller mand maa purgere hannem met it Lodt, Diacitoniton laxatiuum. Eller met Electuario Dulcæ.

Purgatz. Diacitoniton laxativum. Electuarium dulcæ.

Mand maa rense eller purgere den Siuge met en af forscreffne Purgatzer/ huilcken mand af dem kand faa/ oc de skulle giffuis met sex Lodt Persilie vand / Jsope Vand/eller Fenickel Vand/ oc den Siuge skal faste der paa i sex Timer.

Purgatz.

Eller mand maa rense oc purgere den Siuge met en af disse efterfølgendis.

Mand maa giffue den Siuge it Lodt Hiera picra, met en drick varm Vin / Oc tredie dagen her effter skal mand giffue den Siuge Auream Alexandrinam, huer gang it Quintin.

Hiera picra. Aurea Alexandrina.

Eller mand maa giffue den Siuge it Quintin Rhabarbarum met it halft Quintin støt Jngefær.

Rhabarbarum.

Eller mand maa giffue hannem Dia turbit met Rhabarbaro.

Diaturbit.

Oc naar som den Siuge renset eller purgeret er/maa mand giffue hannem Diagalangam, Diaciminum, eller Diamuscum dulce.

Diagolanga Diaciminum. Diamuscum.

Vduaartis paa Leffueren skal dette Plaaster leggis. Mand skal støde Malurt oc Spicanardus tilsammen / oc blande

Absynthium. Spicanardus.

Oleum Aneti. dem met Olie af Dild/ oc legge det paa steden.

Oleum de Spica. Oleum de Aneto. Eller mand maa tage Spicanardi Olie/ oc Olie af Dild lige meget af huert/ oc her met steden smøre.

Oleum laurium. Eller mand maa smøre steden met Lauerolie.

Syrupus de Agrimonia. Syrup af Agermonie bruget/ er oc god for denne Breck.

Syrupus de Absynthio. Malurte Syrup/ er oc god for denne Breck.

Absynthium. Den Læge Macer siger/ at Malurt bruget styrcker oc vermer Maffuen/ giffuer lyst til Mad/ obner den forstoppede Leffuer/ Thi er hun god for den Gulesot/ oc for Vattersot/ mand skal støde hende til Puluer/ oc bruge af hende Morgen/ Middag/ oc om Afftenen/ huer gang lit til lige.

Den Aare neden vnder Anckelen (Saphena, kaldet) lat/ er god for allehaande Leffuerens/ Miltens oc Lendernis breck oc Siugdomme.

Det lxxv. Capittel.

For Leffuerens forstoppelse.

LEffueren forstoppis stundem / saa at den naturlige vædske forhindris / oc haffuer icke sin rette gang efter Naturens skick / oc denne Breck kommer stundem der af / at mand bruger grof oc sød Mad / lige som naar mand æder Pærer / eller anden saadan fruct / Stundem der af / at mand dricker mere end Naturen taale oc fordrage kand / Stundem af Leffuerens eller af de andre Lemmers onde Complexie / Stundem af Tarmernis sneffuerhed / Stundem af sey grof tyck Vædske / huilcken er blandet met Veder / Stundem der af / at nogen Lem er afhuggen eller Lytter / Om saa er da bliffver det Blod udi Leffueren / som skulde gaa til samme Lem. Oc naar som Leffueren forstoppis / da er hun en Moder oc en Begyndelse til alle Siugdomme / Oc hun giffuer tilkiende / at mand skal faa Vattersot eller oc den Gulesot / Bylder / Tarmernis vred / Colica oc Iliaca kaldede.

Tegn.

Af disse Tegn kand Leffuerens forstoppelse forfaris : Den siugis Ansict haffuer en ond farffue / Hans Vand er klart oc tynt / Hand haffuer ont udi den høyre

Side

Side / paa den ſted der ſom Leffueren ligger / Oc hand haffuer en ſuar Aande / oc ſerdelis om hand ſkal gaa høyt op at en Trappe.

Stundem er Leffuerens forſtoppelſe aller øffuerſt udi hendis Aarer / Det kand mand forfare af diſſe Tegn : Den Siuge haffuer ſuar pine udi Ryggen / oc hos ſine Nyrer / oc hand ſkal hielpis met de Lægedomme / ſom krafftige ere til at obne / lige ſom diſſe ere.

Syrupus de Radicibus. De Bizanzijs. Capillis veneri. Petroſelinum Radices Feniculi. Cichoræi.

Sirupus de Radicibus , Sirupus de Bizanzijs, Syrup af Stenrude/ diſſe Syruper ſkulle giffuis met Vand huor udi Perſilte met Rødderne / Fenickelrødder/ eller rødder af den ſtore blaa Byncke ſaadne ere. Vand af ſamme Vrter brent oc det drucket/ obne Leffuerens forſtoppelſe.

Aff Melancholiſke Blod.

Leffuerens forſtoppelſe kommer oc ſtundem af det groffue Melancholiſke Blod/huilcket ſom haffuer ſæt ſig udi Leffuerens Aarer/huor af de da forſtoppis / oc da er den Siugis vand klart / oc hand ſkal ſaaledis hielpis.

Lægedom.

Den Siuge ſkal bruge den Lægedom ſom forſtoppelſen obener / oc den groffue vædſke ſubtilige giør/lige ſom diſſe efterfølgendis giøre.

Oxisaccharum compositum, Syrup af Jordrøgs vrt/ Endiuie Syrup / Af disse skal den Siuge tage til sig met Ertesaad som intet Salt eller Fet er kommet udi. Oc naar som den Siuge haffuer brugt oc til sig taget af forscreffne Syruper / da skal hans Leffuer Aare paa den høyre Arm ladis / Oc den otende dag der effter skal den Aare ladis som sidder imellem den lille Finger / oc den anden Finger dernæst. Oc siden skal mand giffue hannem huer Morgen it Quintin Triasandalum,

Oxisaccharum compositũ. Syrupus de Fumo terræ Syrupus de Endivia.

Triasandalum.

Giffuer mand den Siuge it Lodt Diarhodon abbatis, da obnis Leffuerens Aarer oc det gantske Legeme kølis. .

Diarodon abbatis.

Leffueren maa rensis met Piller de Hiera picra.

Purgatz. Pillulæ de Hiera picra

Eller mand maa tage Rhabarbarum it Quintin / Ingefær støt til Puluer it halft Quintin / oc giffue den Siuge det met saa meget Endiuie vand/ som der kand gaa udi en Æggeskal/ her af rensis den forstoppede Leffuer.

Rhabarbarum. Zinziber.

Kaal af Persilie giort oc den ædt/ renser Lefuerens forstoppelse/ oc fordriffuer Lendeuerck.

Petrosilium.

Malurt saaden udi Vin eller udi Vand/ oc drucket/ renser den forstoppede Leffuer.

Absynthium.

Agerum

Céntaurea. Agerum saaden udi Vin/ oc met Sucker sød giort/ oc den drucket renser den forstoppede Leffuer.

Lybisticum. Loestilcke saaden udi Vin oc den drucket/ giør det samme.

Asparagus. Rødderne af Asparaga brugede/ som sagt er/ giøre det samme.

Amigdali. Eller mand maa tage af de søde mandele/ oc legge dem udi varmt Vand / oc skale dem rene/ Oc naar som de ere rensede/ skulle de leggis atter udi varmt Vand / oc der udi skulle de saa ligge udi tolf Timer/ da bliffve de ferske igien / lige som de vaare nytagne af Træet / af disse Mandele skal mand giffue den Siuge om Morgenen/ Middagen oc om Aftenen huer gang tolf at æde / da obnis den forstoppede Leffuer vden all fare.

Quind-folcks Leffuer. Leffueren forstoppis oc stundem paa de Quindfolck/ som icke haffue deris rette tid/ som de met rette haffue skulde huer Maanets tid/ oc om saa er / kand mand forfare af disse Tegn.

Tegn.

Hun haffuer stor oc snar Hoffuetuerck/ Thi vædsken opdrager sig udi Hoffuedet / huor af hun faar en flydendis Hede / Ansictet bliffver fuld af Plette oc Spinckler/

Spinckler/ Hun haffuer oc pine udi Bugen oc udi lenderne / oc omsier sætter sig Pinen udi den høyre Side / oc faar saa mange sting udi den/ Madens lyst forgaar/ oc hun tyngis saare oc faar it leet Ansict/ ia det bliffver aldelis blaat / Øynene tyngis saa at hun nøye gider oplat dem / Næsen giør hinde ont/ Oc naar som hun disse Tegn fornemmer / oc hun da icke hielpis i tide / da faar hun store oc suare Siuger/ saa at hun mister sin tid/ oc faar den aldrig igien/ oc bliffver saa wfructsommelig / oc faar Vaattersot / Oc hun skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Lægedom

Mand skal sla den Aare som sidder neden for Anckelen (Saphena af lægerne kaldet) met det allerførste / Siden skal mand gifue hende den stund Maanen tendis oc ny er/ udi sin eller ote dage / huer dag it lodt Triphora magna , met sex lodt Vand som af Byncke/ Jsop / oc Fenickel brent er/ eller oc Vin/ eller Vand huor udi samme Vrter ere saadne.

Triphora magna. Aqua Arthemisie. Hissopi. Feniculi.

Eller mand maa rense oc purgere Quinden met de Piller de Hiera picra , første Nat skal mand gifue hende tre / anden nat fem/ den tredie siu.

Purgatz. pilluæ de Hiera picra.

De Gyldene Aares flydelse.

Er nogen vant til at haffue de Gyldene Aaris flydelse / huilcke som bag i Artzen hos ende Tarmen ere/ om de forstoppis/ da hoffnis Leffueren / oc følger der saa effter store oc suare Siugdomme / vden saa er/ at der brugis raad til i tide/ oc mand kommer dem til at flyde igien / huilcket saaledis skee skal.

Først skal mand lade sla Leffuer Aaren/ oc siden skal den Siugis renfis eller purgeris met de Piller de Hiera picra, som ofuenfaare sagt er.

Pillulæ de Hiera picra

Det lxxvj. Capittel.

Om Leffueren er bullen.

Paa Leffueren vaaxe Bylder udi atskillige steder/ Somme inde udi Leffueren / Somme vduaartis/ Somme i Leffuerens Sener oc Aarer. Oc saadanne Bylder de komme stundem af fald / slag oc stød / af Mad oc Dricke / naar som den wskickelige brugis. Stundem af Leffuerens egen skrøbelighed/ Stundem af den offuerflødige vædske som udi hende forsamlet er / Stundem oc af Galdens / Miltens / oc Nyrernis forstoppelse / Af disse Tegn kunde saadanne Bylder forfaris oc kiendis.

Morgen/da gaar den gule vædske neden vd ved Stolegangen.

Chelidonia saaden met Vin oc Anis/ oc den Vin drucket / fordriffuer den Gulesot.

Chelidonia. Anisum.

Mand maa oc tage Chelidonie, oc hacke den smaa / oc siude hende udi Vand under lucter sød / Oc sætter den i it Kar/oc lade den Siuge sidde der offuer/saa at hand kand vel suedis/ da giffuer den gule vædske sig vd.

Eller mand maa tage Akaleyefrø it Quintin / Saffran fierde parten aff it Quintin/Edicke tu Lode / Chelidonie vand fire Lode / disse skulle blandis tilsammen/ Her aff skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen at dricke/ da vddriffuis det gule giennem den Siugis vand / Mand maa oc (om mand vil) tage her til noget Sucker/ Oc er denne en god offte forsøgt Lægedom.

Seminis aquilegij. Crocus. Acetum.

Eller mand maa tage Blomsterne oc Rødderne aff den store blaa Byncke / oc dem siude i Vin oc Vand/tilsammen blandet / Her aff skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen at dricke.

Cichorea

Nuclei persicarie. Eller mand maa støde Persickege kierner smaa / oc lade der paa Edicke / saa at det bliffver som en Velling / Her af skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen at dricke.

Eller mand maa tage de Skind som sidde i Kraffuen paa Høn / som mand pleyer at skale af dem / oc toe dem rene i Vin / oc tørre dem / de skulle stødis til Puluer / Mand skal oc bløde it stycke Brød udi Vin / oc strø saa af samme Puluer paa Brydet / oc det skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen / Oc denne Lægedom er serdelis god for den Gulesot som kommer af Maffuen.

Digestiuum. Syrupus Violarum. Purgatz. Electuarium. de Succo Rosarum. Haffuer den Siuge hede / oc kand icke heller gaa til Stols / da skal mand giffue hannem om Afftenen it Lot Fiole Syrup / met tu Lodt kalt Vand at dricke. Om Morgenen skal mand giffue hannem Electuarium de Succo Rosarum it Lodt / met Ertesaad / eller met Hønsekiødsaad / velder i sønder gneden / oc saa der paa en god drick af samme Saad.

Rhabarbarum. Aqua Morecelli. Eller mand maa giffue den Siuge it Quintin Rhabarbarum met try Lodt Vand / som brent er af Morber.

Eller mand maa siude Hiortetungis vrt i Vand / om Siugen er met Hede / oc giffue den Siuge det at dricke. Denne Lægedom er oc god for Leffuerens Hede. Scolopendria.

Er den Siugis Tunge hed oc tør / da tag Psilium, saa stort som en Hasselnød / bint det udi en linet Klud / oc leg hannem udi varme Vand i tre Timer / Her af skal mand stedse smøre lit paa Tungen / da vddragis Heden. Psilium.

Om mand legger Saluie i kalt Vand / oc legger saa den paa Tungen / da vddragis den onde Hede. Kand mand icke faa forneffnde Lægedomme / da maa mand holde varmt Vand i Munden / oc den siden skylle met kalt Vand. Salvia.

Haffuer nogen denne Sot oc Siugdom / saa at hand gider huercken æt eller drucket / da skal mand giffue hannem Bygielling at æde / som tilredt er met Smør / oc Byguand at dricke / Her af fordriffuis Heden oc Soten.

Eller mand maa giffue den Siuge denne Lægedom om Morgenen / Middagen oc om Afftenen / huer gang en god drick / Thi hand lesker Heden. Tag den store blaa Byncke / Endivia, Leffuerurt / Cichorea. Endivia.

Scolopen. Liquiritia. Ebur.

Hiortetungis Vrt / aff huert en Haand fuld / Skersøde smaa støt tu Lodt / Filsbeen it Lodt/siud disse udi try Pund vand / oc lad der siden Sucker i / oc brug hannem som sagt er.

Sirupus absynthij. Sirupus. Endiviæ.

Malurte Syrup / dißligeste oc Endiuie Syrup / loffuis saare aff Lægerne udi denne Siugdom.

Aqua Lilij. Hyssopi. Buglossæ.

Vand aff Lillier / aff Jsop / eller aff Oxetungis vrt brent oc druckne / de ere oc gode for denne breck.

Denne er oc en god forsøgt Lægedom/ om mand giffuer den Siuge her aff Morgen oc Afften/huer sex Lodt at dricke. Mand skal tage sød Komelck oc Vin / aff huert it Pund/ her aff skal brendis Vand / oc det skal giemmis udi it Glas en Maanet / oc siden skal det brugis som sagt er.

Syrupus Violarum. Syrupus Endiviæ.

Om den Siuge haffuer den Kaaldesiuge / stor Tørst oc Hede / da skal mand blødgiøre Choleram met Fiole Syrup/ eller met Endivie Syrup / oc dem blande met Vand som brent er aff Surer / eller aff Endivia eller oc met nogle aff de andre Vand som offuenfaare screffne staa. Der effter skal mand purgere oc rense den Siuge met en aff forscreffne Purgatzer / eller oc met en aff dem som screffne staa udi det

Capit-

Capittel om Hoffuetuerck som kommer aff Cholera, Siden skal mand giffue den Siuge huer Morgen fastendis / huer gang it Quintin / aff de Kager Triasandali kaldede / eller oc Trochisci de Rhabarbaro, vel sønder vredne udi Endivie Vand / eller met Vand aff den store blaa Byncke brent. Mand skal oc legge vduaartis paa Leffueren / en aff de Lægedomme som offuenfaare screffne staa om Leffuersot. Det er oc gaat at den siugis Øyen toes met Quindemelck / oc Edicke tilsammen blandede.

Trochisci Triasandali. Trochisci de Rhabarbaro.

Lac, Mulieris. Acetum.

Om det saa skede / at Kaaldesiugen forlade den Siuge / oc den Gulesot vilde icke forgaa / da skal mand giffue den Siuge Oxisacharam Compositam at dricke / blandet met Fenickel Vand / eller met Surevand.

Oxisachara Composita.

Denne efterfølgendis Lægedom brugis almindelige her udi disse vore Land aff den menige Mand / oc met hannem ere mange hiolpne / oc den giøris saaledis De tage Peber / Saffran / Lauerbær / Honnig / Smør / Edicke / lige meget aff huert / oc nogle leffuendis Luss / Her aff giøre de it Electuarium, oc smøre det paa it stycke Brød / oc giffue den Siuge det at æde.

Piper. Crocus. Baccelauri. Mel. Butyrum. Acetum. Pediculi.

Om Siugen haffuer forlat den Siu-
ge/oc Oynenis gule farffue vil icke forgaa/
da skal den Siuge bade / oc vel suedis som
offuenfaare sagt er / Oc naar som hand
haffuer suet / skal hand toe sit Ansict met
Rosenuand / oc met Vand som brent er af
Bønneblomster/da forgaar den onde farf-
ue inden en stacket tid.

Lupulus. Humle saaden udi Vin oc den drucket/
giør løsen oc fordriffuer den Gulesot.

Nepeta. vel Cattaria. Maru eller Kattenrt saaden udi Vin
oc den drucket / obner Leffueren oc fordriff-
uer den Gulesot.

Det lxxx. Capittel.

For Miltens Siugdom.

MIlten er en lang Lem / oc er bløød
som en Suomp/ oc haffuer sin ve-
relse udi den venstre Side. Den
inderste del af Milten ligger paa
Maffuen / oc den anden side paa Riffbene-
ne / oc der ligger oc en part af den paa Ryg-
gen. Miltens art oc nature er / at hun dra-
ger til sig det wrene sorte melancholiste
Blod / Oc renser samme Blod fra den
Melancholiske vædske / oc giør det subti-
ligt/

ligt / klart oc rent / saa at det bliffver beqvemt til Legemens Lemmer / oc dette sker igiennem de Aarer / huilcke som gaa udi hende fra Leffueren oc Galdens hinde / Af saadan Blodsens renselse bliffver Mennisket lætsindigt oc glat.

Det hender sig iblant met / at Milten faar den breck / at hun stoppis / lige som om Leffueren sagt er / Oc af hendis forstoppelse faar mand den sorte Gulesot / hoffner oc opblæsis / af den melancholiske Vædske / som formegen er udi den sted / huilcken som hindrer oc fordriffuer det gode Blod / saa at det bliffver icke gaat / huor af Lemmerne da indtørris oc krumpis / fordi at de faa icke gaat Blod til dem. Oc de som denne breck haffue / kaldis af Læegerne Splenetici.

Tegn.

Denne Siuge oc Breck kiendis af disse Tegn / Den stund den Siuge er fastendis / da hoffner hand i den venstre Side / Hand er oc sorgefuld oc bedrøffuet / Hans Ansictis farffue er saa gaat som sort / Hans vand det er huit oc klart / Oc naar mand tager oc føler paa Milten / da føler mand hendis haardhed / Den siuge spyer oc stundem Melancholisk vædske op /

oc alt hans Legeme det er suart / tungt/oc
Hand drømmer vnderlige ting / oc haffuer
ingen lyst til Mad/hans Stolgang er fort-
actig. Disse ere den sorte Gulesotis visse
Tegn.

Ordinantz.

Denne Ordinantz skal holdis aff dem
som Miltens Siugdom haffuer. Haed skal
bruge den Mad/huilcken som lættelige for-
tæris eller fordøffuis / oc hand skal æde lit
til lige / oc Brødet skal vere vel baget oc
surt. Hand skal intet æde aff det som udi
nogen Pande baget er/ey heller Kager eller
Postéger/saltet Kiød / røget Kiød / Flest/
Bønner/Erter/Melck/ Ost / Hand skal
intet dricke effter Afftens maaltid/ Hand
maa icke heller dricke Eble eller Pæremost/
fordi alle disse forsagde giøre grofft oc v-
reent Blod. Hand skal ey heller strax effter
Maaltid arbeyde formeget eller sig røre.
Den siuge skal oc stedse bruge aff det saad/
huor udi Asparagi vrtis rødder oc de røde
Cicer Erter / oc Persilie frø saadne ere.
Hand maa æde smaa Fule / vnge Kid / vn-
ge Hønner / Duer / Agerhøns / Fisk som
skel haffuer / oc fangne ere udi rindende
eller flydendis Søer / som tilredt er met
Persilie oc Edicke. Ferske Æg slagne paa
Vand/de ere serdelis gode udi denne breck.

Asparagus.
Cicer.
Semen Pe-
troselini.

Aff disse Vrter maa hand oc bruge / som ere : Karse/Saluie/Isop/Mynte/Fenickel/Persile/ Bede / den store blaa Byncke Cichorea kaldet / Hand skal oc dricke en føye ting imellem begge Maaltid. Den Singe skal stedse dricke god Vin huor udi Hiortetungis vrt er saaden. Det er oc gaat at den Singe æder Afften oc Morgen / huer gang tu Figen met lit Ingefær / Isop oc Peber støtte til Puluer. Om den Singe vil blande sin Vin / da skal hand det giøre met Vand/ huor udi gloendis Staal slucket er. Huo som her af breck haffuer/ hand skal saaledis hielpis.

Nasturtium. Saluia. Hyssopus. Mentha. Feniculum Petrosilinum. Beta. Cichorea. Scolopendria: Ficus. Zinziber. Hyssopus. Piper.

Lægedom.

Miltens forstoppelse hun komme sig af Hede/Kuld eller Byld/ eller oc huor af den komme kand / da skal mand lade Milteaaren/huilcken Salvatella af Lægerne kaldis/ oc den sidder imellem Lægefingerne oc den lille Finger / oc mand skal lade vdløbe en god deel af Blodet.

Salvatella.

Om saa er at den Singe haffuer stor Hede i den venstre Side / stor Tørst / oc hans Tunge er meget tør/ oc haffuer ingen lyst til Mad/da ere disse visse Tegn / der til at denne breck kommer af hed vædske/oc da skal mand den Singe saaledis hielpe:

Aff hed vædste.

Digestivum. Syrupus Endiviæ. Syrupus Scolopendriæ.

Mand skal oc giffue hannem i fire eller fem dage om Morgenen aarle Endiuie Syrup/ Syrup af Hiortetungis vrt / blandet met Endiuie vand. Oc der effter skal den Siuge saaledis rensis eller purgeris.

Purgatz. Electuarium de Succo Rosarum.

Mand skal giffue den Siuge it Lodt Electuarium de Succo Rosarum , met sex Lodt vand huor i Hiortetungis vrt er saaden at dricke / Oc her paa skal hand faste udi sex Timer.

Purgatz. Casia fistula. Diasene. Aqua Scolopendriæ.

Eller mand maa rense eller purgere den Siuge saaledis / Mand skal giffue den Siuge Casiam fistulam , som nylige vdtagen er / it Lodt / oc Diasane try Quintin / met sex Lodt Hiortetungis vrtis Vand.

Oleum Violarum. Oleum Lilij.

Mand skal oc smøre steden vduaartis der som Pinen staar met Fiole olie / eller met Lilie olie.

Oleum Violarum. Oleum Rosarum. Dialthea.

Eller mand maa tage Fiole Olie/Rosen olie/ oc den Smørelse Dialthea kaldet/ oc blande disse tilsammen/oc steden her met smøre.

Affkald vædske.

Det hender sig oc stundem at den Siuge haffuer stor attraa oc lyst til Mad/ oc tager saa mere til sig / end Naturen taa-ke oc fordrage kand / Thi ræber hand offte/

offte/oc der opfar i hans Mund en vædske/ lige som det vaare Edicke / Oc naar saa skeer da er det visse Tegn der til / at den Miltens breck kommer af kaald Melancholisk vædske / Da skal den Siuge saa hielpis.

Syrupus Scolopendriæ. Oximel Diureticum. Syrupus de stæchade.

Mand skal giffue den Siuge Syrup af Hiortetungis vrt / eller Oximel Diureticum, eller Syrup de Stæchade, met Vand huor i Hiortetungis vrt / More rødder / Persilie rødder oc Mynthe saadne ere. Der effter skal den Siuge rensis eller purgeris saaledis.

Purgatz. Diacatholicon. Aqua Absynthei & Scolopendriæ.

Mand skal tage Diacatholicon tu Lodt/ Diasenæ it halft Lodt/disse skulle vel sønder gnidis i sex Lodt Malurte vand/eller i Hiortetungis vrtis Vand.

Oleum de Lilio. Oleum de Aneto. Butyrum. Medulla cruris tauri.

Mand skal oc smøre steden vduaartis met denne Smørelse / Mand skal tage Lille Olie / Olie af Dild / ferskt vsaltet Smør / Marren af Oxeben / Hønseister eller oc Hundeister / af alle disse skal mand giøre en Smørelse / oc den bruge som sagt er.

Dialthea.

Eller mand maa smøre steden met den Smørelse Dialthea kaldet.

Mand maa oc legge dette Plaaster offuer steden som saaledis er tilgiort: Mand skal

ſkal tage Salt oc ferſk Komøg / af huert ie Pund / Peber ſmaa ſtøt tu Lodt / Diſſe ſkulle ſiudis i god ſterck Edicke / oc brugis ſom ſagt er.

Fortalen om Tarmene.

HEr til haffuer ieg handlet om de Lemmer / igiennem huilcke det gantſke Legeme ſin føde anammer : Nu vil ieg fremdelis handle oc ſcriffue om de Lemmer/igiennem huilcke Legemens offuerflødighed vddriffuis/ ſom ere / Tarmene oc Blæren etc. Oc de ſamme Tarme de ere ſex / tre ſmaa ſom ligge næſt op til Maffuen oc Nafflen / de andre tre de ere ſtørre oc videre/oc de ligge vundne omkring huer andre indtil bagenden

Duodenum. Den førſte Tarm ſom ligger næſt Maffuen/kaldis Duodenum, hand er bred oc vid / tolff Finger lang.

Ieiunum. Den anden Tarm kaldis Ieiunum, det er tom/ oc holder intet udi ſig / oc hand kaldis tom / Fordi at hand holder icke lenge Maden udi ſig/ men er ſtedſe tom.

Ileos. Den tredie kaldis Ileos, oc den rører ved Vommen paa begge ſider / oc hand er fuld ſex Alne lang.

Den

Den fierde Tarm / er den første som er vnder den store Tarm / oc den kaldis Monoculus, oc den er lige som en Pose eller som en Pung / Oc hand er til at see lige som hand haffde icke vden it hul / oc derfaare kaldis hand Monoculus, det er Enøyet / Oc udi denne Tarm ere stundem Orme eller oc Vœder / huor af der kommer suar Pine udi Bugen oc udi den høyre Side / Oc denne breck kaldis af Læ gerne Colica non vera.

Monoculus.

Den femte Tarm kaldis Colon, oc den kommer fra den høyre Side vd met Leffueren / oc slaar sig der offuer hinanden / oc nedbøyer sig til den venstre Side / udi huilcken sted den Siuge / Colica passio, det er Tarmenis vred / mest er / huilcken sig vdspreder udi den hele Bug ydermere end nogen anden Siuge oc gior der Pine.

Colon.

Den siette Tarm kaldis Intestinum rectum, saaledis kaldet / fordi at hand gaar ret ned at Rygbenet ved Nyrerne indtil enden af Liffuet.

Intestinum.

De første tre Tarme kaldis af Lægerne / Intestina gratialia, oc den pine som udi dem kommer / kaldis Iliaca passio, oc det er en stor suar pine / Fordi at alt hues som

Intestina gratialia, Iliaca passio.

som skulde gaa bag vd igiennem Tarmen/ det gaar offuen vd igiennem Munden. Fordi kalde somme denne Siuge oc saa Miserere mei Deus, Det er / Gud forbarme dig offuer mig.

Men den Pine oc Søt / som udi de andre tre Tarme kommer / oc serdelis udi Cola, kaldis Colica pasio, oc disse tuende fornefnde Siugdomme/de ere Brødre oc Systre tilsammen / fordi at de haffue begyndelse fuldnær af en ting/som er/af Tarmenis forstoppelse / eller tilsammen dragelse.

Det lxxxj. Capittel.

For Tarmenis vred Colica oc Iliaca pasio kaldet.

TArmenis vred oc pine Colica pasio kaldet / er intet andet end en suar pine udi den Tarm Colon kaldet. Galenus siger at naar som hand haffde denne breck / da siuntis hannem / lige som der hafde veret en der hafde boret hans Induaaler igiennem met it Baar. Oc denne Tarm er en af de nœderste Tarme paa en nœr/ som førre sagt er / Oc udi samme Tarm skabis Stolegangen saa som hand vdgaar fra Mennisket.

Men

Men det Tarmenis vred oc pine Iliaca pasio, er udi den lille Tarm Ilia, huilcken som er hos Naflen vnder Riffbenene / Oc den pine er fast større end den udi Colica pasione, oc det skeer for den skyld/at samme Tarm er fuld af Aarer oc Sener / Oc det som skulde gaa neden vd/ det gaar mest offuen vd af Munden.

Iliaca pasio.

Tegn.

Af disse Tegn kand mand kiende Colicam pasionem. Den Siuge haffuer stor pine oc suare sting/ oc den gaar fra Nafflen ind paa begge Sider / oc haffuer indtaget en stor deel saare af Bugen/ oc den Siugis vand er stedse røt i denne Siugdom oc Pine.

Onde Tegn.

Haffuer nogen denne Siuge oc Breck/ oc hans Skel oc Forstand mindskis / oc gaaner eller besuimer / om Krampe drager hannem/ sueder kalder Sued/ oc spyer stedse / da døer den Siuge af denne Breck. Item / om der vaaxe nogle sorte Blegner paa den Siugis Bug / da døer hand den næste dag der effter.

Lægedom.

Om

Aff Bugens forstoppelse.

Om Colica passio, det er / Tarmenis vred kommer af Bugens forstoppelse / da skal mand sætte den Siuge it Clistere bag ind saaledis tilgiort.

Malua. Viola. Branca vrsina. Seminis Feniculi & Anisi. Fænum Græcum. Casia Fistula. Mel. Oleum absynthij. Clistere.

Mand skal tage Katost / Fiols vrt/ Biørnekløffuers Vrt/Fenickelfrø/Anis/ Fœnum Grœcum , disse skulle siudis udi Vand / oc siden sies igiennem en Klud / oc der udi ladis Cassia fistula, som nylige vdtagen er / rent skummet Honnig / oc nogen Malurte olie / Alt dette skal ladis i Posen/ oc bag indsættis.

Merck her/at naar som mand vil bruge noget Clistere bag ind / da skal det icke indsættis eller brugis / den stund Maffuen end fuld er / men sex Timer effter Maaltidet / Oc naar som det indsættis / skal den Siuge ligge paa sine Knæ / oc nedbøye sit Hoffuet / oc holde Artzen høyt op / oc naar som det saa skeet er / da skal den Siuge sig sactelige nedlegge paa den høyre Side.

Forscreffne Vrter som ere saadne til Clisteret / de skulle stødis oc leggis imellem tuende linklude / oc leggis varme paa den siugis Bug.

Bad.

Om Pinen icke stillis oc forgaar af forscreffne lægedom / da skal mand siude forscreffne Vrter udi Vand / oc giøre it

Karbad

Karbad af dem / oc den Singe skal sættis udi samme Vand indtil Nafflen / oc effter hand saaledis haffuer badet / skal hans Naffle smøris met Smør/eller oc met den smørelse Dialthea. Oc om Clisteret vilde icke vircke/oc det vil icke gaa bag vd saa som sig bør / da skal den materie dragis tilbage igien met Alene Tappe / eller met Tappe giorde af Honnig oc Sal gemmæ, Eller oc met andre Tappe/ huilcke som skulle stingis bag ind.

Butirum. Dialthea.

Aff Væder.

Om Tarmenis vred kommer af Væder som udi Liffuet indeluct er / det kand mand saaledis vide oc forfare. Om pinen er icke stedse paa en sted / men er nu her / oc siden udi en anden sted / eller oc at mand fornemmer Bulder udi Liffuet oc udi Tarmene / Oc huo som her af breck haffuer/ hand skal saaledis hielpis.

Mand skal tage Kateost / blaa Kaal/ Biørnekløffuers vrt / aff huert en god Haand fuld / Meyran / Rude / Lauerbær træis blad / Chammilleblommer / af huert en Haand fuld/Anis / Spisekommen / af huert tu Lodt / Alle disse forscreffne Urter skulle siudis udi Vand / siden skal mand tage aff samme Vand halffandet Pund / oc lade der udi Cassia Fistula

Malva. Crambe. Branca ursina. Maiorana. Ruta. Folia lauri. Seminis Anisi. Cumini. Cassia Fistula.

Theriaca. Oleum de Ruta. Oleum Chamæmelin.

til Lodt/oc Teragelse it Lodt/Rude olie eller olie af Chammilleblommer / af huert sex Lodt / Her af skal giøris it Clister / oc det skal indsættis luncket/ som førre sagt er.

Oleum lini

Eller mand maa tage i forscreffne Clistern sted/ it Pund Linolie / oc den indsætte som sagt er / denne Olie er saare god for denne Breck/ oc for alle andre Bugens breck oc pine.

Oleum Cannabi.

Olie af Hampefrø giort / saaledis brugt som sagt er / er oc saare god for Tarmenis vred oc pine.

Oleum Chamæmelin. Oleum Anetin.

For denne breck maa mand oc vel giøre Clistere af Vin oc Olie / af Chammilleblommer/ eller Olie af Dild.

Chamomilla. Maiorana. Anisum. Cuminum

Om pinen vilde icke stillis af forscreffne Clister / eller om den Siuge kunde icke taale eller fordrage saadanne Clistere som saa bag indsættis. Da skal mand tage Chammilleblommer / Meyran / Anis oc Spisekommen / oc siude disse i Vin / J samme Vin skal mand vaadgiøre en stor Badskers Suomp / oc legge den paa den siugis Bug saa hed som hand hedist taale kand/ oc dette skal saaledis brugis/ fire eller fem gange om Dagen.

Mand

Mand skal oc giffue den singe Vin at dricke / huor i Rudefrø / Danskkommen oc Spisekommen ere saadne / oc hand skal ingen anden Drick dricke vden alleniste denne.

Séminia Rutæ, Carvi, Cuminum

Tappe som oc ere gode for denne Breck / oc de skulle stingis bag ind. Mand skal tage Spisekommen tu Lodt / oc Rude sex Lodt / Disse skulle stødis til Pulver oc blandis met Honnig som rent skummet er / oc saa her af Tappe giøris.

Cuminũm Ruta.

It Plaaster huilcket som oc tien for denne breck. Mand skal tage Rude to Henderfulde / Myrrhe / oc Spisekommen af huert it Lodt / oc støde disse til Pulner / oc siden røre der udi fire Eggeblommer oc Honnig / her af skal giøris tuende Plaaster / det ene skal leggis paa Bugen om Morgenen / oc det andet om Afftenen.

Ruta. Myrrha. Cuminum

Vand brent af Chammilleblommer / eller oc Vand huor udi de ere saadne drucket / det er oc saare gaat for denne Breck.

Aqũa Chamomillæ.

Gamle oc tørre Agerne støtte til Pulner / oc met Vin druckne / de ere oc gode for denne Breck.

Aff Veder eller aff Vædske.

Om Tarmenis vred oc pine kommer af Veder eller af nogen vædske / det kand mand saaledis forfare oc vide : Mand skal sætte paa den Siugis Bug en stor Koppe (men der skal ingen hul huggis) stillis da icke pinen saa er der visselige nogen vædske der hos/ huor af Tarmenis vred/ eller Colica sin begyndelse haffuer som er Phlegma eller Cholera.

Absynthium. Ruta. Maiorana. Centaurea. Seminis Anisi & Feniculi. Hiera picra Diaphænicon. Oleum de Lilio Oleum Anethin.

Er den pine af den vædske Phlegma, da skal mand tage Malurt / Rude / Meyran / Ag tum / Anis oc Fenickelfrø / lige meget af huert / oc siude disse udi Vand / oc siden skal Vandet sies der fra / oc udi samme Vand skal ladis it Lodt Hiera picra , eller oc it Lodt Diaphænicon, oc sex Lodt Lilie Olie/ eller Olie af Dild/ oc sættis bag ind som it Clistere skal sættis / oc Vrterne skulle leggis varme paa Bugen som før sagt er.

Mel virginum, Sal.

Eller mand maa røre Jomfru Honnig oc Salt tilsammen/ oc disse udi en Pande verme/ oc paa Bugen legge.

Om saa skede / at Pinen af forscreffne Lægedomme icke forgaar / men sig forøger / da skal mand bruge denne Purgatz.

Purgatz.

Mand skal giffue den Siuge Aarle om Morge-

Morgenen fem Quintin Diaphænicon, met sex Lode Malurte vand / oc der paa skal hand faste udi fem Timer.

Diaphæni. con. Aqua Absynthij.

Om Tarmenis vred oc pine kommer af Cholera/det kand mand saaledis forfare oc vide. Om saa er at Pinen bliffver større oc forøgis / Naar som mand legger paa Bugen en Pose / met forskreffne varme Vrter. Oc om saa skeer/da skal mand giøre til den Siuge dette Clister.

Aff Cholera.

Mand skal siude Fioleurt oc Katost udi Vand/oc der udi lade Fiole Olie(naar Vandet er siet fra Vrterne) oc Olie af Altea / oc siden der met handle som offuenfaare sagt er.

Viola. Malva. Oleum Violarum. Oleum Altheæ.

Eller mand maa purgere den Siuge/ saa at mand giffuer hannem it Lodt af Electuario de Succo Rosarum , met Byguand oc met Endiuie vand tilsammen blandede. Den anden dag der effter om Morgenen / skal mand giffue den Siuge at dricke Byguand / eller oc Vand huor udi Blommer oc Fioleblomster saadne ere. Oc hans Bug skal smøris oc gnidis met Fiole Olie.

purgatz. Electuarium de Succo Rosarum.

Oleum Violarum.

Eller mand maa væde en Linklud udi kalt Vand oc legge den paa Bugen.

Om Pinen icke forgaar af forscreffne Lægedomme / da skal den Siuge sættis udi it Kar met luncket Vand indtil offuer Nafflen.

Aff Veder
Lac.
Oleum
Olivarum.
Vitellum
ovi.

Om denne Breck oc Pine kommer af Veder / da maa mand oc vel giøre it Clister af sød Melck / lit Olie / oc af en Eggeblomme / Oc det bag indsætte som offuenfaare sagt er.

Hiera
simplex.

Mand maa oc giffue den Siuge it Quintin Hieræ simplicis smaa støt / met fire Lodt Cardobenedicte vand / oc saa legge dette Plaaster paa hans Bug / huilcket saaledis skal giøris Mand skal tage Husløg / Olie oc Edicke / oc stege disse udi en Pande / oc det saaledis bruge som sagt er.

Barba jovis
Oleum
Olivarum.
Acetum.
Succus E.
nulæ Cam-
panæ.
Aloe Ab-
synthium.
Mel.

Osen af Holtzurt drucket / er saare gaat for denne breck / Eller oc Syrup af den giort er oc god.

Mand maa oc giøre Plaaster af Aloe / Malurt oc Honnig / oc det paa Bugen legge.

Dette er oc it gaat Clister for allehaande Tarmenis vred Mand. skal tage en gammel Capone / io ældre io bedre den er / den skal vei siubes oc slaas mit it Rijs / den stund den end leffuendis, er / alle steder

offuer det hele Legeme / oc saa skal Hoffuedet huggis af den / oc Caponen skal leggis udi en Spand met Vand / oc lade den saa bløe i Vandet / Siden skal hand rensis lige som hand skal siudis oc kaagis. Saa skal mand tage Anis Fenickelfrø / Spisekommen / Engelsøde / danskt Saffransfrø / af huert it Lodt / Sene / Agaricum / af huert it halft Lodt / Chammilleblommer en Haand fuld / alt dette forscreffne skal stingis udi Caponen / oc hand skal siudis indtil Kiødet falder fra Benene. Siden skal mand tage it Pund af samme Saad / Olie af Chammilleblommer ote Lodt / fire eller sex Eggeblommer / Disse skulle slaas oc røris vel tilsammen / saa at det / bliffver til it Clister / oc det skal mand indsætte Aarle om Morgenen / den stund den Siuge fastendis er.

Semen Anisi. Feniculi. Cuminum Polipodium Seminis Carthami. Senæ. Agaricus. Chamomilla.

Om saa skede / at forscreffne Clister vilde icke hielpe / da maa mand bruge udi den sted de Piller Cochie kaldede.

Pilulæ Cochiæ.

Dianisum eller Diaciminum, it Quintin om Morgenen fastendis til sig taget / hielper oc saare vel for denne breck.

Dianisum Diaciminum.

Mithridatum it Quintin til sig taget met Vin / eller met Vand huor udi Chammilleblommer ere saadne / hielper oc saare

Mithridatum.

 vel /

vel/ Oc her paa ſkal mand faſte udi fire eller fem Timer.

Tag it lidet Voxlinſſ / ſker det met i tu / leg det ſaa offuer hin andet / ſaa at det bliffver ſom it Kaarſſ / klin det ſaa paa it ſtycke Papir ſaa ſtort ſom en Firehuide eller lidt ſtørre/ Vent enderne ret op af Liuſene/ ſaa at de kunde tendis / leg Papiret met Liuſſene paa Bugen/ oc tend Liuſſene / ſæt ſaa it Glas offuer ſamme Liuſſ / lige ſom mand ſætter Kaapper / da dragis det onde til den ſted / Oc denne Kaanſt er ſerdelis god for Iliaca paſsio, det er/ naar ſom Maden gaar offuen vd / ſom ſkulde gaa neden vd/ ſom førſagt er.

Eller mand maa tage Hampegarn / oc ſinde det vel met en god Aſke / oc legge ſaa ſamme ſaadne Garn ſaa varmt paa Bugen.

Cor Lupi. Mand maa tage Hiertet oc Tarmene af en Vlff / oc dem tørre / oc til Puluer ſtøde / oc det ſaa legge udi en Eſke eller Budick / da vaaxer udi ſamme Puluer ſmaa Orme / de ſkulle bliffuer udi ſamme Puluer / oc mand ſkal giffue den Siuge her af it Quintin met Vin at dricke / om det er en Mands Perſone ſom denne breck haffuer / Men er det en Quindis Perſone/

da

da skal mand giffue hende af en Vlffinde.

Eller mand maa støde en huid Katte-lort til Puluer/ oc giffue den Siuge af den met Vin at dricke/ Aften oc Morgen.

Eller mand maa tage Oleum Benedicti it Lodt / Olie af Hiertens Fryd / Olie af Chammilleblommer / af huert it halft Lodt / Disse skulle blandis tilsammen oc vermis / saa skal mand nedlegge den Siuge paa Ryggen / oc lade udi hans Naffle fem eller sex taare met en Fier / det hediste hand taalle kand / oc saa skal mand legge der paa varme Linklude / da stillis Pinen.

Oleum Benedicti. Melissæ. Chamomillæ.

Vdi den lilde Tarm Ilia kommer oc stundem vred oc pine af Maffnens slimactige vædske / huilcken som icke gaar sin rette gang bag vd som hand skulde / Men offuen vd igiennem Munden / oc saadant kommer er stundem af nogen Byld/ Stundem oc af en kaalder slimactig vædske/ huilcken udi Maffuen er forsamlet.

Iliaca pasio.

Kommer denne breck af nogen Byld / da er Bugen hoffuen / oc den Siuge haffuer oc den Kaalde siuge / oc tørster saare.

Aff Byld.

Men kommer denne breck af nogen

 kaald

Kaald vædskis Tegn.

kaald vædske / da er Bugen icke Hoffuen / oc haffuer icke heller den Kaaldesiuge / oc ey heller tørster / Hans Hender oc Føder ere kaalde / oc haffuer stor angest oc banghed / oc kand icke soffue / haffuer ingen ro / Nu vil hand vere her oc saa der / Nu vil hand haffue det / oc saa hint / Oc huo som denne Siuge oc Breck faar / hand døer almindelige gierne den tredie dag effter hand haffuer den faaet / Dog er det mueligt at hand kand hielpis / huilcket saaledis skee skal.

Byld.

Først skal mand giffue act der paa oc vel tilsee / huor af denne breck kommer. Kommer den af nogen Byld / om tiden oc den Siugis leylighed sig saa skicke vil / da skal hans Leffueraare ladis / Oc mand skal sætte hannem it af forscreffne Clister bag ind / oc hans Bug smøre met Lin olie.

Aff kaald vædske. Benedicta. Hiera picra

Men kommer denne breck af nogen kaald vædske / da skal den Siuge rensis eller purgeris met Benedicta, oc met Hiera picra, oc siden met dette Clister saaledis tilgiort.

Clistere. Anetum. Fænum græcum.

Mand skal tage Dild oc Fænum Græcum, lige meget af huert / oc siude dem udi Vand / Siden skal Vander sies der

fra/

fra / oc saa der i ladis Olie af Chammille-blommer/oc Olie af Hyldeblomster.

Eller mand maa tage Fænum Græcum, it Lodt / oc støde det til Pulver / oc blende det met it halft Lodt Honnig / Her af skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen at dricke met varmt Vand / da rensis Maffuen oc Tarmene / oc pinen forgaar.

Purgatz.
Fænum græcum.

Denne er oc en god forsøgt kaanst for Iliaca passio. Mand skal tage en Suine blære / oc fylde hende fuld af hed Vin / oc legge den paa Naflen saa hed som den Singe hedist taale kand / oc dette skal oc offte brugis oc fornyes.

Abrød saaden udi Vin eller udi Vand/ oc det drucket/ renser Tarmene/ oc vddriffuer den offuerflødige vædske/ huor af Tarmenis vred kommer.

Abrothanum.

Polleye saaden udi Vin / oc den saa varm paa Bugen lagt / stiller Tarmenis vred.

Pulegium.

Quesenrt saaden udi Vin oc den drucket/ stiller oc Tarmenis vred.

Pimpinella.

Det lxxxij. Capittel.

Om Stolgang oc Løsen.

JEg haffuer offuenfaare tit oc offte udi atskillige Capitler sagt oc lært/ huorledis mand skal giøre Stolgang oc atskillige onde vædsker vddriffue / Men her vil ieg lære oc handle/ om saadanne Lægedomme ville icke oc fuldkomme det som dem bør at giøre / Eller oc om de virckede formeget / huorledis mand da handle skal / paa det at den Siuge skal ingen skade faa af saadanne Lægedomme/ Oc først vil ieg her sætte oc bescriffue nogle Tappe / huilcke som Vædsken neddrage oc komme den til at flyde om den icke flyde vil / Oc samme Tappe maa mand ocsaa bruge til at giøre Løsen oc Stolgang met/ om mand paa den sted vaare / som mand icke kunde faa oc bekomme nogen Lægedom som Stolgang skulde giøre / oc de Tappe skulde saaledis giøris.

Alumen.

Mand skal tage Alun oc giøre en Tap af det / en half Finger lang / oc saa tyck som den lille Finger / den skal smøris vel met Smør / oc stingis bag ind udi Artzen vel dybt / oc der paa it stycke raat Flesk/

Felſt / ſaa langt oc tyckt ſom om Alunet ſagt er/ ſaa ſkal mand nedſætte ſig paa Artzen en half Time / oc om mand ſiuntis at mand ſkulde faa Løſen / da ſkal mand icke ſtrax gaa til Stols / men holde ſig det lengſte mand kand / Mand maa oc vel gaa oc ſpatzere der paa / da faar mand Løſen.

Sal gemmæ.

Eller mand maa giøre ſaadanne Tappe af Sal Gemmæ , oc brug den ſom ſagt er/ oc de ere de beſte ſom her til tiene.

Tappe giorde af huid Sebe / oc ſmurde met lit Smør / eller met lit Sal Gemmæ, eller oc met almindeligt Salt gnedne / oc bag indſtungne / giøre Stolgang oc ſaa Løſen.

Sapo.

Radix Betæ

Eller mand maa vride en Bede rod met Salt/ oc den bruge ſom ſagt er.

Eller mand maa ſiude Salt oc Honnig til det bliffver hart/ oc her af giøre Tappe/ oc lade dem tørris / Oc naar ſom mand vil bruge nogen af dem / da ſkulle de dyppis i Liſſebons olie/ eller udi Linolie/ oc ſaa brugis ſom ſagt er.

Sal. Mel.

Eller mand maa tage Honnig oc Suineiſter / oc verme diſſe udi en Pande/ Oc

Oleum Olivarum, Oleum Lini.

oc dyppe her udi it stycke raat Flesk / saa tyckt oc langt som offuenfaare om de andre Tappe sagt er / oc det bruge.

Farina Siliginis. Sal.

Eller mand maa tage Rumel oc Salt/ lige meget af huert/oc Vand saa meget som her til behof giøris / Her af skal giøris en Dey/ oc af samme Dey skal giøris Tappe/ oc de skulle tørris mod Solen /eller i en anden sted / Oc naar som mand vil bruge nogen af dem da skal den dyppis udi aftlare Suineister.

Mand maa oc giøre saadanne Tappe af Figen saaledis / Mand skal flecke it Figen op paa den ene Side / oc vende det saa omkring/ saa at det inderste kommer vd at/ saa skal det gnidis imellem Henderne met lit Salt / oc saa bruge det som førre sagt er.

Vitellum ovi.

Eller mand maa tage en Eggeblomme/ oc sla den vel met Salt / oc binde saa her af i en Lin klud / saa at det bliffver saa stort som en Haslenød / oc den bruge som sagt er.

Eller mand maa tage it stycke af it Talleliuss / saa langt som offuenfaare sagt er/ oc holde det lit mod Ilden / oc vride

det imellem Henderne fuld af Salt/ oc bruge det som sagt er.

En Regel.

En almindelig Regel som skal holdis udi alle Lægedomme/ som skulde giøre Løsen oc Stolgang. Naar som mand tager nogen Purgatz oc Lægedom til sig/ som nogen ond vædske vddriffue skal/ da skal den huercken vere for hed eller for kaald/ paa det at den icke skal giøre nogen skade/ om den for hed eller for kaald er/ Oc naar som mand haffuer den til sig taget/ da skal mand icke strax gaa til Stols/ naar som mand fornemmer at den vil vircke/ Men mand skal holde sig met det første/ det lengste som mueligt kand vere.

Haffuer mand taget nogen Lægedom til sig som Stolgangen oc Løsen skulde giøre/ oc den fordrager sig ind til om Affenen/ oc ey vilde giøre Løsen/ da skal mand siude Skersøde oc Honnig udi Vand/ Her af skal mand dricke en god drick om Affenen/ naar som mand vil legge sig ned/ oc saa her paa en god drick Valde/ da blødis den haarde vædske/ oc mand faar da Løsen oc Stolgang vden all fare.

Liquirizia.
Mel.
Serũm lactis.

Om

Vemmelse. Om nogen faar Vemmelse eller vil spy / effter at hand haffuer taget nogen Lægedom til sig / da skal mand holde it stycke stegt Brød for Munden / saa hed som mand hedist taale kand / oc naar som Maffuen saadan luct fornemmer / da stiller hand sig til freds / oc Vemmelsen forgaar.

Haffuer mand taget nogen Lægedom til sig / oc den haffde veret for sterck / saa at mand finge for megen Løsen oc Stolgang / da skal mand verme it bløt Senge Lagen / ob vinde det om den Siugis Bug oc Lender / saa hed som hand hedis te taale kand / oc saa skal hand nedleggis paa Ryggen / oc saa bliffve liggendis nogen stund / da faar hand bedre igien.

Saccharum Rosarum. Eller mand maa giffue den Siuge noget Rosensucker / oc der paa en god drick Regnvand / eller ferst Kildevand / da stillis flydelsen.

Eller mand maa tage to Eggeblommer / oc gnide dem vel sønder udi Vin / oc dem skal mand giffue den Siuge at dricke / Oc den Siuge skal holde sig rolig oc stille / da stillis flydelsen vden all Sorg oc fare. Men om saa skede / at der komme

Blod vd met Stolgangen / da skal mand derfaare icke forfærdis/ Thi saadant skeer for den skyld / at Lægedommen haffuer veret forsterck.

Om nogen bleffue siug oc mattløs af megen Stolgang. Da skal mand siude en gammel Høne eller en Due udi Vand/ oc lade der udi Gummi Abrabicum , oc den Gummi Dragantum, af huert it Quintin/ Oc det skal mand giffue den Siuge at dricke/oc Kiødet at æde/Her af styrckis Hiertet saare vel. Denne Lægedom tien oc dem som Hickelse haffue.

Gummi Arabicum. Dragantum.

Om nogen vemmer effter at hand haffuer taget nogen Lægedom til sig saa at den vil offuen vd igien. Da skal mand siude udi en halft Paatte ferst Vand Gummi Arabicum oc Mastix af huert it halft Quintin/oc lade det kølis / Oc saa giffue den Siuge det at dricke / Oc saa der paa lit Sucker/eller af Electuario/ som giort e[r] Queer/da forgaar Vemmelsen.

Gummi Arabicum. Mastix.

Om mand haffuer taget [L]ægedom [...]ig / oc den vil icke vircke / d[a] skal man[d ...]age Huedekled oc Katoste met [R]od oc alt/ [a]f huert try eller fire Hender fulde Katesten skal smaa skæris/ oc disse skulle siudis [u]di Vand/ oc saa ladis udi it Kar udi

huilcket den Siuge skal sættis offuer Naffelen / oc Vandet skal vere saa het som hand hedist taale kand / da blødis den onde vædske oc vdgaar.

Men om saa vaare / at den Siuge gade icke sidt udi forscreffne / Vand / da skal mand tage to Linposer / oc legge Kledene oc Katostene udi dem / oc siu de dem udi Vand / oc den ene skal leggis offuer hans Bug oc Nafle / oc den anden offuer Lenderne / det hediste hand taale kand / da faar hand Løsen vden all pine oc fare.

For Hickelse. Faar nogen Hickelse efter at mand haffuer haft megen Stolgang oc Løsen / det er saare farligt / oc almindelige gierne Dødsens tegn. Oc hand skal saaledis hielpis : Mand skal siude den Katost Alteam udi Vand / oc samme Vand skal ladis udi [illegible]die / udi den skal den Siuge sætte sine [illegible]er oc siden skal hans Bug oc alle Lem[illegible]nøris met den smørelse Dialthea, Oc [illegible]d skal giffue hannem lit Diamargari[illegible]n.

Althea.

Det

Det lxxxiij. Capittel.

For den Bugløb Diarrhæa kaldet.

Diarrhæa er den Bugløb/ naar som Maden oc Dricken som er fordøffuet vdgaar vden Blodt / oc kaldis almindelige paa vort Tungemaal/ met Aarloff sagt / Rendeskide / oc denne Bugløb kommer af Tarmene / oc af de andre Lemmer/ lige som Blodsoten giør. Oc huo som denne Breck oc Siuge faar/ oc om hans Nature icke før saare her af forkrenckis / da skal den icke stillis eller stoppis før end paa den fierde dag.

Diarrhæa.

Denne Breck oc Bugløb kommer stundem af den vædske Cholera / oc af andre Hede vædsker / Thi skal mand giffue den Siuge imellem begge Maaltid / Syrup af Ribes/af Rosen/eller af Queer/met Vand huor udi gloendis Staal ni gange slucter er.

Sirupus. de Ribes. Rosarum. De Cydonijs.

Eller mand maa giffue den Siuge i Syrupernis sted denne Lægedom saaledis giort. Mand skal tage Rosen vand/ Vand af Oxetungis Urt / Veybrede Vand / aff huert it halfft Pund / af

Aqua Rosarum Buglossæ. Plantaginis

Sandalum. af de trende haande slags Sandel træ it halft Lodt/Sucker sex Lodt/disse skulle smaa stødis oc smeltis tilsammen / oc lade sinnckis til bonden / siden skal mand giffue den Siuge her af at dricke.

Conserva Rosarum. Mand skal oc giffue den Siuge om Morgenen fastendis / Rosen Conserva, som noget gammel er / oc icke er nylige giort/ oc der paa skal hand siden dricke en af forskreffne Syruper / eller oc af den Lægedom som her næst offuenfaare screffuen staar.

Om den Siuge føler sting oc gnauelse udi Tarmene / da skal mand toe oc rense

Clistere. Tarmene met dette Clister / oc sætte hannem det bag ind som før lært er. Mand skal

Hordeum. Rosa citrina. Plantago. Oleum Rosaceum Mel Rosaceum. tage Byg/ røde Rosen/ Veybrede af huert en Haand fuld/disse skulle siudis udi Vand/ oc siden vel vdkrystis / udi samme saadne Vand skal ladis fire Lodt Rosen olie / Rosen honnig tu Lodt/en Æggeblomme/Disse skulle røris vel tilsammen / oc lit luncket giort/oc saa indsættis.

Eller mand maa giffue den Siuge denne Lægedom offuen ind / hand renser oc saa Tarmene saare vel. Mand skal tage

Myrabolani Rhabarbarum. Skalerne af de gule Myrabolaner it Quintin Rhabarbarum it halft Quintin/

tin / Myrabolanerne de skulle stegis eller tørris paa en hed Tegelsten / oc siden stødis til Puluer / Her til skal mand oc tage Syrup af Queer tu Lodt / Veybrede vand sex Lodt / Disse skulle blandis vel tilsammen/ Oc mand skal giffue den Siuge hannem om Morgenen varm at dricke / oc der paa skal hand faste udi fire eller fem Timer.

Syrupus de Cidonijs.

Der effter skal den beholdende krafft styrckis met dette Clister. Mand skal tage Rosen olie/ Olie af Queer / Olie af Mastix/ af huert sex Lodt / Bolus smaa støt it halft Lodt / Alle disse skulle blandis tilsammen / oc bag indsættis / førre lit lunckei giorde.

Oleum Rosarum. Oleum de Cydonijs. Oleum Mastichinum. Bolus.

Eller mand maa tage Osen af Hønsebane/af Veybreder/af Portulaca/ af huert sex Lodt / Olie af Queer oc saa sex Lodt/ Disse skulle røris vel tilsammen / oc bag indsættis som førre sagt er.

Succus Bursæ pastoris. Plantaginis Portulace. Clistere.

Eller mand maa tage it halft Pund sød Melck / udi huilcken gloendis Staal er ni gange sluct/ Vand som er vnder en Slibesten / Veybrede Oes / Olie af Queer/ af huert fire Lodt/Bolus it Quintin/Bucketalle tu Lodt/Dette skal sættis bag ind.

Caßia fi-
stula.

Eller mand maa giffue den Siuge huert dag tre Steder fulde af denne Syrup / Huer gang mand giffuer hannem af den / da skal mand giffue den met luncke Vand huor udi gloendis Staal er sluct.

Syrupus.
Thama-
rinde.
Mirabolani
Polipodium
Kebuli.

Mand skal tage Caßiam fistulam, Thamarinde / Mirabolani citrini, Engelsøde / af huert it Lodt / Kebule halfandet Lodt / Disse skulle siodis smaa oc siudis udi try Pund fersk Vand / siden skal mand tage Sucker her til oc giøre her af en Syrup / Disse forscreffne Lægedomme skulle brugis indtil den onde vædske aldelis vde er / oc Tarmene ere rensede. Der effter skal mand bruge af de Lægedomme huilcke som screffue staa om Blodsoten at fordriffue oc stille.

Det lxxxiiij. Capittel.

For Bugløb Lienteria aff Lægerne kaldet.

Lienteria.

Lienteria kaldis af Lægerne den Bugløb / naar som Maden oc Dricken gaar bag vd vfordøffuet / lige som de ere offuen til indgangne / Oc denne Bugløb kommer almindelig af Maffuens skrøbelighed / i det at hand saa skrøbelig er / at hand kand icke hol-

holde Maden udi sig. Oc om nogen faar denne Breck oc Siuge/effter hand haffuer haft Blodsot/ da døer hand her af. Men saaledis kand hand hielpis.

Lægedom.

Mand skal giffue den Siuge udi fire eller fem dage/ Malurte Syrup / oc Rosen-honnig/ met Bethonie/ Fenickel/ eller met Malurte vand blandet/ huer gang en Skee fuld.

Syrupus absynthij. Mel Rosarum.

Eller mand maa giffue den Siuge it Lodt Hiera simplex, met fire Lodt Malurte vand blandet / Men er den Siuge af sterck Natur/ da maa mand tage her til it halft Lodt Diaphenicon.

Hiera simplex. Diaphenicon.

Siden skal den siugis Maffue smøris met Olie af Mastix/ eller met Spicanardi olie/ eller met Olie af Mynthe eller af Malurt/ Mand skal oc smøre paa it stycke Lær/ Cerotum Galeni, oc legge det paa Maffuen.

Oleum mastichinum. Oleum de Spica. de Mentha. De Absynthio.

Eller mand maa legge udi en Linpose/ Malurt/ Mynthe oc Meyran/ som ere tørre/ oc legge hannem paa Maffuen.

Absynthium. Mentha. Maiorana.

Mand maa oc giffue den Siuge huer Morgen it Quintin Aromaticum Rosarum.

Aromaticum Rosarum.

Electuarium af Quect idelige ædt / er gaat for denne Breck.

Det lxxxv. Capittel.

For Blodsot.

Diarthæa.
Lienteria.
Disenteria.

DEr ere trende haande Blotsot til. Den tredie kaldis Disenteria, oc den er blandet met Blod / eller met Blod oc Rødde tilsammen / Oc den kaldis den røde Blodsot / oc er den verste af disse trende / Oc om den vil ieg først handle. Oc denne Blodsot kommer stundem af den vædske Cholera, oc stundem af Cholera passiva, Stundem af Leffuerens brøst oc breck / Thi naar hun faar breck / da kand hun icke sende Blodet til de Lemmer som hun skulde / Men det nedsiuncker til Artzens port.

Aff Cholera

Kommer Blodsoten af Cholera / da er den Siugis Stolgang blandet met Blod / oc er der til gul.

Aff Phlegmate.

Kommer den af Phlegmate / da er Stolgangen huid / oc blandet met Blod.

Aff Leffveren.

Kommer Blodsoten fra Leffueren / da kommer der meget Blod som er røt oc klart / oc leffris snart / Thi naar som Blodet kommer fra Leffueren (Huilcken som af Naturen hed er) ned udi Tarmene som icke

ere saa hede / da bliffver det blegt / tyckt oc leffret. Somme uforstandige Læger sige/ naar som de saadant Blod see / at det er it stycke af Leffueren/ huor udi de fare vild/ oc sige icke sandingen. Oc den Blodsot som saaledis fra Leffueren kommer / den hielpis met stor nød oc neppelige.

Vdi de øffuerste Tarme.

Er Blodsoten udi de øffuerste Tarme/ da haffuer den Siuge stor pine hos Nafflen / oc offuen for Nafflen / oc Stolgangen er blandet met Blod/ eller hand er klart Blod.

Vdi de næderste Tarme.

Men er Blodsoten udi de næderste Tarme/ da haffuer den Siuge stor pine neden faar Nafflen / udi Lenderne / eller hos Lenderne/ oc Stolgangen er sort oc blandet met Blod/ eller er grøn / stundem gul oc bleg.

Fra Leffueren.

Om Blodsoten kommer fra Leffueren/ da haffuer den Siuge stor pine udi den høyre Side.

Onde Tegn.

Aff Cholera

Den Blodsot som kommer af Cholera, oc om Stolgangen leggis paa Jorden / oc den bliffver sur som Edicke / eller oc om der flye Myg af hannem / det er Dødsens Tegn.

For Blodsot.

Faar mand Blodsot eller Bugløb udi nogen Siuge/ oc Siugen icke forgaar men forøgis/ det er oc Dødsens Tegn.

Om den Siuge haffuer stor tørst/ oc der vaaxer nogen Blegn bag hans Ørne/ da døer hand.

Ordinantz.

Den Siuge skal icke æde saltet eller røget Kiød/ ey heller saltet Fisk / oc ey heller af mange atskillige Retter/ Oc det som stegt er tien hannem bedre en det som saaden er/ Stegte Duer oc andre stegte Fule maa hand æde / Stegte Fiske som fangne ere i ferske Søer oc skel paa dem haffue/ oc er inden til fylte met Æg / maa hand oc æde/ Hans Brød skal icke vere for meget surt ey/ oc heller nybaget. Hans drick skal vere rød Vin/ eller oc Regn vand/ huor udi gloendis Staal ni gange sluct er/ om Aftenen skal hand icke nedlegge sig til Søfns/ før end to Timer ere forløbne efter hans Aftens Maaltid/ Hand skal icke heller sofue om Natten lenger end i siu eller ote Timer/ Men dog maa hand vel bliffve liggendis nogen stund udi Sengen / om Dagen skal hand icke heller sofue. Oc huo som denne Breck oc Siuge haffuer/ hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Lægedom.

Førſt / om tiden oc den ſiugis leylighed ſig ſaa vil begiffue / ſkal mand lade ſla Leff-uer aaren eller oc Milt aaren / oc der efter den offuerflødige vædſke / huor af Blodſo-ten kommer / ſaaledis renſe oc vddriffue.

Mand ſkal tage Myrabolaner try Lodt / oc ſtøde dem til Puluer / oc der paa lad Roſen vand / oc lade det ſaa ſtaa en nat / om Morgenen ſkal det kryſtis igien-nem en Lin klud / oc giffue den Siuge det at dricke.

Purgatz. Myrabolani.

Eller mand maa tage Myrabolaner Kebuli / it Lodt tiurde eller ſtegte paa en hed Tegelſten Agarici trochiſcati, it halft Quintin / Syrup af Mynthe it Lodt / Vand af Hiertens fryd fire Lodt / Her af ſkal giøris en drick / oc den ſkal mand giffue den Siuge om Morgenen / oc der paa ſkal hand faſte i fire eller fem Timer.

Myrabolani. Agaricus trochiſcatus. Syrupus de Mentha. Aqua Meliſſæ.

Eller mand maa renſe Tarmene met denne Lægedom. Mand ſkal tage Fiole / tøre Blommer / Caſsia fiſtula, Thama-rinde / af huert tu Lodt / oc ſiude diſſe udi tu Pund Regnvand / indtil tredie delen ind ſaaden er / ſaa ſkal det ſies igiennem en Lin

Purgatz. Viola. Prune Damaſcenæ. Caſsia Fiſtula. Thamarinde.

Klud /

Klud / oc der udi ladis it halft Pund Sucker / Saa skal det siudis igien / saa at det bliffver til en Syrup / der effter skal mand tage Rhabarbarum, oc Myrabolani citrini, af huert it Quintin / støtte til Puluer / af denne Syrup skal den Siuge dricke Aften oc Morgen / huer gang tre Skeeder fulde / met varmt Vand vel tilsammen rørt.

Rhabarbarum Myrabolani citrini.

Men om saa er at den siuge haffuer hafte Blodsoten lenger end udi sex eller siu dage / da skal hand icke saaledis rensis eller purgeris som her faare sagt er / Men hans Tarme skulle saaledis rensis oc lægis. Mand skal siude Byg vand oc Honnig tilsammen / oc det vel rent skummet / oc saa der udi lade Gedemelck / oc den der udi vel røre / oc lade det saa kolne / Her af skal mand giffue den Siuge at dricke / om Morgenen / Middagen oc om Afftenen met anden luncket Melck.

Purgatz.

Eller mand skal tage Hørfrø / Fænum Græcum, aff huert it Lodt / Disse skulle siudis udi fire pund Regnuand ind paa helfften / Siden skal der udi ladis reent skummet Honnig / Oc det skal end da lit siudis / Her af skal mand giffue den Siuge huer tredie Time om dagen / tre

Seminis lini, Fænum Græcum

Skeder

Skeder fulde / Af denne Lægedom rensis oc lægis Tarmene.

Aff de øffuerste Tarme.

Kommer Blodsoten af de øffuerste Tarme oc Induaaler. Da skal mand støde Hampefrø smaat / oc lade vand der paa / oc saa kryste det igiennem it linet klæde / oc giøre her af en Melck / Mand skal oc stege tu Æg vel haarde / dog saa at de icke brendis / Saa skal mand tage af samme Hampe melck/lige saa megen som Æggerne kunde veye / oc de skulle stødis vel tilsammen/ Her af skal den Siuge giffuis den stund hand fastendis er / da stillis Blodsoten oc Pinen forgaar.

Semen Cannabi.

Aff de middelste Tarme.

Kommer Blodsoten af de middelste Tarme/da er Stolgangen sort/ eller grøn/ oc er blandet / met Blod / oc da skal den Siuge sættis paa en Stol met it hul / oc vel omhengis met Klæder / oc mand skal giore en Røg vnder op saaledis : Mand skal tage Bucketel/ Harpex/ Vox/ Spisekommen / lige meget af huert / Disse skulle leggis i en ny Leerpaatte / oc der skal leggis it Laag paa hende / saa at hun bliffver vel tæt/saa skal hun sættis paa en Ild / at hun bliffver vel hed / oc siden sættis vnder den Siugis Stol/saa at dampen eller røgen af hende kand gaa op til den Siuge.

Sevũm Hircinum.
Resina.
Cera.
Ciminum.

Kom-

Aff de nederste Tarme.

Kommer Blodsoten af de nederste Tarme / da er Stolgangen gul / sort eller grøn / eller oc bleg / da skal mand giffue den Siuge gamle saadne Hønner / oc stegt Kiød af en Veder at æde / oc Byguand at dricke / Disligeste oc Mandele melck blandet met Rosenvand / Her af styrckis Hiertet oc Blodsoten stillis.

Lac caprinum.

Giffuer mand den Siuge Gedemelck at dricke / huor udi gloendis Staal ni gange er sluct / da stillis Blodsoten.

Eller mand maa slycke gloendis Staal ni gange udi Regnvand / oc saa der i rede en grød af støtte Risengryn eller af Byggryn / oc giffue den Siuge her af at æde / Morgen oc Aften / Mand skal oc giffue hannem rød Vind / som met samme Vand blandet er / da stillis Blodsoten baade paa gamle oc vnge Mennisker.

Sanguis Draconis.

Eller mand maa støde it halft Lod Drageblod smaat / oc giffue den Siuge det met Ertesaad / eller met it bløt Æg at æde.

Haffuer den Siuge Hede / da skal mand giffue hannem denne Lægedom / huilcken som stiller Blodsoten / styrcker Hiertet / køler Leffuerens Hede / slycker

slycker

stycker Tørsten/ oc giør en god vædske udi Munden.

Mand skal tage Rosen sucker/ saa stort som en Valnød / Drageblod smaa støt it Quintin / oc giffue den Siuge denne Lægedom met Regnvand / eller met Byg vand at dricke. Haffuer mand icke Byg vand / da maa mand tage skorpen af Rubrød/ saa stort som en Neffue / oc siude det udi en Paatte vand / oc det skal stedse røris/ paa det/ at det icke skal tilbrendis/ Her af skal mand giffue den siuge Morgen oc Aften. Det er oc saare gaat / at mand giffuer hannem Mandel at æde / huilcke som haffue leget udi kalt Vand. Eller mand maa skære Brød i skiffuer/ oc legge det udi kalt Vand/ oc ædet/ Dette stopper oc køler.

Saccharum rosarum. Sanguis Draconis

Eller mand maa tage Rosen sucker/ Drageblod/ Bolas/ Blodsten/ Mastix/ af huert it halft Quintin / oc støde dem smaa/ oc blande dem met Suckeret / Her af skal mand giffue den Siuge saa meget som en Valnød kand vere / met Osen af Veybrede / Oc samme Lægedom stiller allehaande slags Bugløb.

Saccharum rosarum. Sanguis Draconis. Bolus Armenus. Hematitis Mastix.

Eller mand maa siude en fersk Gede ost eller Faare ost udi Regn vand oc Honnig/ indtil

Caseus. Aqua pluvialis. Mel.

indtil Vandet er indsaadet / Her af skal mand giffue den Siuge saa meget som en Valnød kand sie til / Morgen / Middag oc om Afften.

Nux Miristicâ. Eller mand maa tage en Muskate / oc støde eller skære den smaa / oc røre den udi en Eggeblomme / oc saa bage en Kage af den paa en hed Tegelsten / Af den skal mand giffue den Siuge at æde Morgen oc Afften.

Rasurâ cornû cervi. Eller mand maa tage Filing eller Skaffuelse af Hiorte Horn / tu Lodt Stiffuelse eller Amedam / saa megen at mand kand giøre en Grød af met Melck / Her af skal mand giffue den Siuge at æde Morgen oc Afften.

Pirâ. Pærer saadne udi Vand / oc det Vand drucket / stiller Blodsot oc Bugens flydelse.

Cancri. Mand maa oc siude Krabber udi sød Melck / oc saa vdtage Fisken af Skalerne / oc støde samme Skaler til Puluer / oc siude samme Puluer oc Melcken tilsammen igien / mand skal oc lade der udi it Quintin

Sanguis Draconis. Drageblod / støt til Puluer / Her af skal mand giffue den Siuge Afften oc Morgen.

Eller

Eller mand maa tage to Eggeblommer / oc rent Rumel saa varmt som det kommer af Møllen / io varmere det er / io bedre det er / saa meget af samme Mel som it Eg kand vere / oc to Muskater / eller oc noget Valmuefrø / Her af skal giøris en Dey / oc af samme Dey Kager / oc de skulle bagis paa en hed Tegelsten eller paa en hed Aern / Af disse Kager skal mand giffue den Siuge at æde / den stund de ere varme.

Vitellum ovi.

Nux vnguentaria.

Seminis papaueris.

Eller mand maa tage Hestelorte / oc kryste saa megen Oes af dem / som der kand gaa udi en Eggeskal / Her til skal mand tage Huedemel / oc to Muskatter smaa skaarne / oc her af giøre en Dey / oc samme Dey skal vindis omkring en Hyldepibe som er reen skalet / Saa skal det vendis hos en god Ild / indtil det bliffver vel baget / Her af skal den Siuge æde om Morgenen helften / oc om Aftenen den anden Part / oc hand skal dricke der paa rød Vin / eller oc Regnvand / huor udi gloendis Staal ni gange er sluct.

Eller mand maa lade sætte en stor Koppe paa Bugen / Men der skulle ingen hul huggis.

Turtur. Eller mand maa brende en Turteldue met Fiere oc alt til Puluer / udi en ny Leerpaatte / som offuen til vel tæt tilklinet er / Her af maa mand giffue den Siuge saa meget som en Bøn kand vere / met huad vædske mand selff vil.

Eller mand maa tage en Turteldue / oc fylde hende induaartis fuld met nyt Vex oc den stege / oc hende vduaartis vel dryppe met nysmeltet Vox / siden skal mand giffue den Siuge den at æde / da stillis Blodsoten.

Perdix. Eller mand maa tage it Agerhøns / oc der met handle lige som om Turtelduen saget er.

Gallina nigra. Eller mand maa siude en sort Høne / udi Suerte som Staal udi ligger / indtil Kiødet falder fra Benene / oc det Kiød skal mand giffue den Siuge at æde.

Poma. Eller mand maa tage it Eble oc vdskære Kiernehusset / oc opfylde steden igien met nyt Vox / oc binde det tilsammen igien / oc stege det hos en Ild / at Voxet kand vel inddragis udi Eblet / Oc det Eble skal mand giffue den Siuge at æde / da stillis Blodsoten strax.

Tormentilla. Semen plantaginis. Sanguis Draconis. Eller mand maa tage Tormentillam / Veybredefrø / Drageblod / lige meget af

huert /

hiert/ Mandele smaa støtte/ oc Stiffuelse eller Amedam/ saa meget som her til behoff giøris / Her af skal giøris en Grød met Melck / Den skal mand giffue den Siuge at æde.

Amigdali. Amilum.

Eller mand maa tage Veybredefrø smaa støt til Puluer fire Lodt / Drageblod it Quintin eller lit mere / Stiffuelse eller Amedam / Disse skulle blandis tilsammen met Veybrede Vand / oc her af giøris en Dey / oc af den Dey skulle giøris Kager/ oc de skulle bagis paa en hed Tegelsten/eller paa en hed Jern / Oc mand skal giffue den Siuge at æde af dem.

Semen plantaginis Sanguis Draconis. Amilum.

Eller mand skal tage Huedemel en Haand fuld / Veybredefrø en Skee fuld/ en Muskatte smaa skaaren oc lit Saffran/ Her af skal giøris en Grød met Melck/ Eller mand maa bage Kager her af.

Farina tritici. Semen plantaginis Nux Miristica. Crocus.

Eller mand maa tage Egebarck/ støt til Puluer / fem Lodt / Bolus tu Lodt/ to Æggeblommer / lit Huedemel oc Vand/ Her af skal giøris en Dey/ oc der af Kager bagis/ oc de skulle brugis som sagt er.

Cortex querci. Bolus. Vitellum ovi.

Tormentilla. Tormentillerod til Pulver stødt / oc af den huer gang it Quintin druckét met rød Win / huor udi gloendis Staal ni gange slucket er / stiller Blodsoten.

Stercus porci. Eller mand maa tage en Suinelort / oc støde hannem smaa / oc lade Miød eller Øll paa hannem / oc kryste den saa igiennem en Lin klud / oc giffue den Siuge den at dricke.

Tapsus barbatus. Eller mand maa legge Linsebrantz vrt udi en Linpose / oc siude den udi Vand / oc paa samme Pose skal den Siuge sidde met sin bare Artz / det hedifte hand taale kand / Hand skal oc toe samme sted vel met Vandet.

Om nogen finge Blodsot / oc hand vaare paa den sted som hand ingen Lægedom kunde faa eller bekomme / da skal hand æde Æg som ere haardsaadne eller stegte / oc der paa dricke kalt Vand.

Om mand idelige æder varme Bønner / som udi Smør stegte ere / oc ingen anden Mad udi tre dage / da stoppe de Blodsoten.

Det lxxxvj. Capittel.

For

For Bagtarmens vred kaldet aff Lægerne Thenaſmon, kaldis oc af ſomme paa vort danſke Tunge-maal / Harcke.

THenaſmon, er ſtor vred udi den ſtore Bagtarm/ ſom kaldis Inteſtinum rectum, eller longum, ſaa at mand haffuer ſtor attraa oc begiering at vilde gaa til Stols/ oc hand kand dog der intet giøre / Oc huo ſom ſaadan breck faar/ oc hielpis icke udi tide / da faar hand Blodſot. Oc denne breck kommer ſtundem der af/ at mand haffuer badet udi kalt Vand/ eller oc ſiddet nogen paa en kold Sten. Stundem kommer den oc der af / at vædſken induaartis bliffver hed oc forbrendis/ oc nedgiffuer ſig udi Bagtarmen. Stundem af kaald ſlimactig vædſke. Stundem af nogen Byld eller Vaarte ſom vaaxer udi den. Oc huo denne Breck haffuer / hand haffuer Pine hos den lønlige ſted eller Lem / oc ſaa ſting udi Bagtarmen/ Oc Stolgangen ſom kommer fra den Siuge / den er blandet met blodige ſtrige. Oc den Siuge ſkal ſaaledis hielpis:

Thenaſmon

Lægedom.

Malva.

Mand skal legge Katteost udi en Linpose/ siude den udi Vand / saa skal mand giøre it Karbad met Vand / udi huilcket den Siuge skal sættis / oc Posen skal hand sidde paa saa het som hand hedist taale kand / Her af vermis hand oc faar Løsen. Effter Baddet skal hans Bug oc Lender vel smøris met den Smørelse Dialthea, oc Lauer olie tilsammen blandede. Oc om tiden oc den Siugis leylighed sig saa begiffue vil / da skal den Aare som sidder neden for Anckelen ladis.

Dialthea. Oleum laurinum.

Malva. Viola.

Eller mand maa siude Katteost oc Fioler udi Vand / oc sætte samme Vand vnder en Stol met it hul / oc lade den røg oc damp gaa vnder op/ paa den Siuge.

Tapsus barbatus.

Eller mand maa siude Linsebrand udi Vin/ oc lade den Siuge sidde paa den.

Denne er oc en god forsøgt Lægedom/ oc stiller pinen inden en Time : Mand skal legge Huedekled udi en Linpose oc siude den i Edicke/ oc paa den skal den Siuge sidde.

Eller

Eller mand maa finde Basilicon udi Vin met Lissebons olie oc dricke den.

Basilicon. Oleum Olivarum.

Eller mand maa giffue den Siuge it Quintin Myrrhe met en drick Osteuaide.

Myrrha.

Eller mand maa finde den store Roslicke (af somme Gaaseurt kaldet) udi Vin/ oc legge den paa Bugen.

Serum casci. Portentilla

Eller mand maa gisre en røg vnder op/ af den Gummi Sarcocolla.

Sarcocolla

Det lxxxvij. Capittel.

For Spolorm udi Bug oc Tarme/ Lumbrici af Lægerne kaldet.

IDi Tarmene vaaxe mange haande slags Orme/ Somme de ere brede/ Somme ere lange/ oc de vaaxe af ond vedske/ oc serdelis af Phlegmate. Oc naar som den vædske Phlegma, raadner udi de øffuerste Tarme/ da vaaxer af den lange Orme / Lumbrici paa Latine kaldede. Oc naar som de vaaxe imellem Tarmene/ da ere de stackede oc brede/ oc kaldis Ascarides, eller oc Cucurbutini.

Tegn.

Af disse Tegn kand mand forfare om nogen haffuer Orm udi Tarmene: Naar som den Siuge soffuer/ knapper hand Tenderne tilsammen / oc hans Læber gaa / lige som hand haffde noget udi Munden at tygge/ oc drømmer vnderlige ting / der bider hannem oc noget hos Næseborerne/ Hand faar oc it vnderligt Sind / oc Tungen er tør.

Der gaa oc stundem Orme vd af Næsen/Stundem af Munden/ Stundem met Stolgangen. Huo som denne breck haffuer/ hand skal saaledis hielpis:

Lægedom.

Mand skal giffue den Siuge at dricke udi tre sammfelde dage fastenstis/ sød Melck/ eller Miød / eller oc Vand som er saaddet met Sucker/at druckne de / Der effter skal mand giffue hannem oc udi tre dage denne Lægedom/ da dø de.

Mand skal tage en Æggeblomme/lidt Kridt/oc god sterck Vinedicke/ eller oc anden god Edicke/disse skulle røris vel tilsammen oc giffuis den Siuge.

Vitellum ovi. Creta. Acetum Vini.

Oc naar som Ormene ere saaledis dødede/ da skulle de vddriffuis / ellers kommer der meget ont der af / om de raadne

udi

udi Tarmene. Oc om de ere døde af Læge- dommen / det kand mand saa forfare oc vi- de. Den siugis Bug dragis haardelige til- sammen af en sterck rørelse / Tørsten oc de andre Tegn / om huilcke førre sagt er / de forøge dem oc bliffver sterckere end de førre vaare / Madens oc drickens lyst forgaar / oc om de met Lægedom vddriffuis / da forgaar disse Tegn oc de skulle saaledis vddriffuis.

Tegn.

Mand skal giffue den Siuge it Quin- tin Esulam som er beredt / da driffuis de vd / oc all anden ond vædske. Denne vrt vaa- xer mange steder udi Norgis Rige / oc kal- dis af dem Skideurt. Thi vil ieg her lære dem huorledis den skal beredis / oc hendis wdyd fra hende tagis / huilcket saaledis skal giøris. Mand skal tage den yderste barck eller skal af Roden / oc legge den udi Endi- uie Vand / eller oc udi sød Melck / en dag oc nat / oc siden skal den tørris igien oc bru- gis / de som af sterck nature ere maa mand giffue it Quintin / oc huo som icke sterck er it halft Quintin / eller tredie delen af it Quintin. Men lærde Mend udi Læge- doms kaanst bruge denne vrtis Rod / naar som de ville nogen rense eller purgere met hende / saaledis:

Purgatz.
Esula maior.
Norgis skide vrt.

Purgatz. Esula. Cinnamomum. Seminis Anisi & Feniculi.

Da tage Esule rod try Quintin / Canelebarck it halft Lodt / Anis oc Fenickelfrø / af huert it halft Quintin / Sucker it Lodt / disse blande de tilsammen / oc giffue her af it Quintin met Øl eller met Vin / eller huor met mand selff vil.

Diaturbit.

Eller mand maa vddriffue de døde Orme met it Quintin Diaturbit.

Rhabarbarum.

Eller mand maa vddriffue dem met Rhabarbara.

Succus Absynthei. Fel Tauri. Aloe. Cabalina.

Denne Lægedom døder Ormene om mand smør Bugen her met. Mand skal giøre en Smørelse af Malurte Oes / Tiure Galde / oc af Aloe Cabalina.

Succus Absynthei. Euphorbium. Cornu Cervi. Mel.

Dette plaster paa Bugen lagt vddriffuer Ormene / huilcket saaledis skal giøris. Mand skal tage Malurte oes fire Lodt / Euforbium / brent Hiortehorn / Hare Galde / af huert it Lodt / Disse skulle blandis met Honnig oc brugis som sagt er.

Ruta. Mel.

Eller mand maa giøre it Plaster af Rude oc Honnig / oc legge det paa Nafflen.

Succus Absynthei. Oleum Violarum.

Osen af Malurt blandet met Fiole olie / oc Bugen her met smurt / døder Ormene oc vddriffuer dem.

Osen af Abrød blandet met Melck / oc den drucket / døder Ormen.

Osen af Kørvel drucket met Edicke / døder Ormene.

Matrum frø ædt / døder Ormene.

Krusemynte stød til Puluer / oc det drucket met Melck døder Ormene.

Regenfan blandet met Honnig oc ædt / døder Ormene.

Karsefrø stød til Puluer oc met Edicke drucket / døder Ormene.

Vitril stød til Puluer / blandet met Honnig oc it Quintin til sig taget / døder Ormene oc driffuer dem vd.

Succus Abrothani
Succus Cerefolij.
Semen Matricarij.
Mentha.
Tanacetum.
Semen Nasturtij.

Det lxxviij. Capittel.

Om de Aarer som sidde bag udi Arzen/Hemorhoides kaldede.

Hemorhoides.

NV vil ieg handle om den sidste Tarm / oc først om de Aarers skyldelse som er i den/huorledis mand skal kome dem til at bløe / oc huorledis de skulle stillis. Oc paa det / at mand kand diss bedre forstaa dette / da skal mand vide / at udi den sidste Bagtarm ere fem Aarer / af Lægerne Hemorhoides kaldede/

det er paa vort danske Tungemaal saa meget sagt/ Blodsens Aarer. Fordi at igiennem dem / gaar meget ont Blod fra Mennisken/lige som der gaar oc fra Quindfolck/ naar / som de haffue deris naturlige tids flod. Disse Aarer kaldis af somme Læger/ venæ aureæ, det er de gyldene Aarer / Thi af deris flydelse (om den rettelige skeer) beskermis Mennisket fra meget ont / oc fra atskillige Siugdomme/som ere/Vattersot/ Spittalssot/ oc andre saadanne/ fordi haffue mange storlige behof / at naar som de ere fulde / oc de icke obnis af dem selffue / at mand da veed huorledis de skulle obnis/ huilcket saaledis skal skee.

Lægedom.

Mentha aquatica. Panis porcinus.

En Røg vnder op giort met Horse Mynte oc Jordeble obner disse Aarer.

Denne Tap obner de gyldene Aarer visselige/ om den indstingis bag udi Artzen/ oc hand der inde bliffver sidendis om natten / Oc den skal giøris udi Apotecken saaledis:

Recipe succi squillæ drag. i. Succi Cicutæ drag. ij. Succi Mercurialis drag. iij. Serpentariæ , salis communis, anadrag. i. Mellis drag. ij. fiat suppositorium.

Om mand haffuer stor pine af disse Aar-

Aarers flydelse / da skal mand smøre Tarmen met Linolie/da sactis pinen.

Om mand væd Bomuld udi Osen af Løg / oc stinger den bag ind/da obnis de gyldene Aarer. Succus cepe.

Eller mand maa tage det som mit inde udi Løgen sidder/oc giøre en Tap der af / oc sting den bag ind.

Eller mand maa væde en Vege af skaffuelse udi Oxe Galle / oc stinge den bag ind. Fel bovis.

Det lxxxix. Capittel.

For de gyldene Aarers flydelse.

Lige som der kommer meget gaat af de gyldene Aarers flydelse / saa kommer der oc meget ont af dem / om de flyde formeget / Thi vil ieg her lære / huorledis deris offuerflødige flydelse skal stillis/ huilcket saaledis skal ske.

Lægedom.

Mand maa giøre Hare haar til Pulner / oc strø det paa de gyldene Aarer / da stillis deris flydelse. Pili leporis

Om mand strøer paa dem Bolus til puluer støt/ da stillis deris flydelse. Bolus armenus.

Terra sigillata saaledis bruget / giør oc det samme. Terra sigillata.

Aloes smeltet udi sød Vin/oc de gyldene Aarer her met tone / oc her af paa dem lagt / læger oc stiller de gyldene Aarers flydelse.

Auripigmentum. Oleum Rosaceum

Auripigmentum blandet met Rosen olie/oc de gyldene Aarer der met smurt/læger oc stiller deris flydelse.

Gallæ. Oleum Olivarum.

Eller mand maa støde Gallæ til Puluer / oc blande det til Puluer met Lissebons olie/ oc giør Plaster her af / da stillis deris flydelse oc de lægis.

Aloes. Thus album. Sanguis Draconis. Bolus. Aranea. molendini

Eller mand maa tage Aloes, huid Røgelse/ Drageblod / Bolus Armenus, Hare haar / vel smaa skaaret / af huert it halft Lodt / Spindeluef som findis vdi Moller/ Alle disse skulle blandis met det huide af Æg / oc her af skal smøris paa steden / da stillis flydelsen/oc pinen sactis.

Mille-folium.

Rølike saaden udi Vin / oc den drucket/ stiller de gyldene Aarers flydelse.

Det xc. Capittel.

For de Bylder eller Vaarter som vaaxe paa Endetarmen Ficus kaldet.

Ficus.

PAa enden af den sidste Bagtarm/ eller ret ved Artzens indgang / der vaaxer stundem Bylder som er skabtelige som Vaarter / oc disse komme stundem af offuerflødigt Blod/ Oc huo denne breck haffuer / hand skal saaledis hielpis:

Lægedom.

Mand skal lade sla den Aare som sidder endnaartis paa Foden neden for Anckelen.

Om disse Bylder eller Vaarter ere nylige voxne/ da skal mand verme Eiffebons olie / oc her udi væde en blaa vlden Klud/ den skal leggis offuer steden/ Denne Lægedom hielper/ om den offte brugis.

Oleum Olivarum. Oleum Vitelli.

Men ere saadanne Bylder eller Vaarter store som Nødder / da skulle de brendis indtil grunden met it gloendis Jern / oc siden lægis met Olie giort af Æggeblommer.

Denne er oc en god Smørelse for saadanne Vaarter eller Bylder. Mand skal tage Osen af Løg / Honnig/ Blyhuit / Røgelse/ Bucketelle/ lige meget af huert / Her af skal gióris en Smørelse/ oc den skal vermis naar som mand af den bruge vil.

Succus Cepæ. Mel. Cerusa. Thus.

Eller

Vitella ovorum. Oleum Chamomillæ. Sulphur.

Eller mand maa tage to Æggeblommer / Olie af Chammilleblommer it halft Lodt / Suogel smaa støt it Quintin / Her af skal giøris en Smørelse.

Vitella ovorum. Oleum Rosaceum

Eller mand maa tage to Æggeblommer / Rosen olie / oc huid Vin / oc blande disse tilsammen / oc smøre der af paa steden met en Fier.

Det xcj. Capittel.

Om Bagtarmen vdgaar.

De exitu Ani.

DEt skeer tit oc offte / at Bagtarmen vdgaar / baade paa Mend oc Quindfolck / Naar som saa skeer da skal der met saaledis handlis:

Lægedom.

Mand skal vel verme Henderne udi varm Vin / oc subtilige indsætte Tarmen udi sin rette sted igien. Men er Tarmen hoffuen / da skal mand verme Vin oc vsaltet Smør tilsammen / Her udi skal Bomuld vaadgiøris / oc den skal vindis om Tarmen oc saaledis der met badis / indtil Heffuelsen forgaar.

Eller mand maa vaadgiøre Bomulden i varm sød Melck / oc der met handle som sagt er. Om mand haffuer icke Bom-

uld/

nid/ da maa mand tage en blød Klud / oc legge hannem ofte omkring Tarmen oc paa Artzen/ da forgaar Heffuelsen.

Eller mand maa siude Katteost i Gedemelck indtil hand bliffver vel blød/ oc saa skal den leggis varm om Tarmen/ da forgaar Heffuelsen oc Tarmen indgaar igien. Malva.

Eller mand maa siude it halft Pund Huideløg i Vand oc sætte den Siuge offuer samme Vand / saa at Røgen kand gaa vnder op til Tarmen/ Her af blødnis hand/ saa at hand kand indsættis. Allium.

Røgbad vnder op giort af Liusebrans vrt/ oc af Hønsebane / som ere saadne udi Vand/ hielper saare vel/ naar som Tarmen vde er. Tapsus Barbatus. Bursa pastoris.

Eller mand maa siude Egeløff / eller Egebarck udi Vand / oc lade den Siuge sidde der offuer/ Eller mand maa legge disse udi en Linpose/ oc lade den Siuge sidde der paa. Folia querci.

Karsefrø støt til Puluer oc paa den vdgangne Tarm strødt / kommer hand ind igien. Semen Nasturtij.

Eller mand maa tage brent Hiortehorn / Røgelse oc Mastix / lige meget af Cornu cervi. Olibanum Mastix.

huert/oc stød dem til Puluer/ oc strø der af paa Tarmen.

Cera. Olibanum Mastix.

Mand skal oc tilgiøre Vox met huid Røgelse oc Mastix / Her af skal giøris en trind Bold / den skal indstingis paa Tarmen oc saa forbindis / Dette skal saaledis brugis / saa offte som mand haffuer veret til Stols / oc indtil Tarmen sidder fast oc icke vdgaar.

Tapsus barbatus. Arthemisia

Er Bagtarmen vde / da maa mand finde Kongelius eller Liusebrands vrt oc Byncke udi Vin / oc sætte den Siuge der paa / den stund det end varmt er / da gaar hand ind.

Succus prunorum. Sylvestrium.

Eller mand maa smøris Tarmen met osen af Slaan/ da gaar hand ind igien.

Det xcij. Capittel.

For Nyrernis breck.

DEN almectigste Gud / haffuer skabt tuende Nyrer udi Mennisken / it paa huer Side hos Leffueren / saa at de drage til dem den offuerflødige vædske / som kommer fra Blodet / Oc samme Blod kaagis oc siudis udi dem/ oc vorder til Piss / oc nedsiunckis

fra

fra dem til Blæren. Oc samme Nyrer faa stundem breck oc pine af Hede oc stundem af Kuld. Huor af den kommer/kand mand af disse Tegn forfare.

Tegn.

Kommer Nyrernis Siugdom oc Breck af Blodet / da er den Siugis vand farffuet som Blod / oc Pulsaareen slar fast / Hand haffuer oc de andre Blodsens tegn.

Aff Blodet

Lægedom.

Kommer Nyrernis breck af Blodet/ oc om Tiden oc Alderen sig saa skicke vilde/ da skal mand sla Leffuer aaren / eller oc den Aare paa Foden neden for Anckelen / Saphena, af Lægerne kaldet. Oc den Siugis Lender skulle smøris met Fiole olie / eller met Populeons Smørelse / Mand skal oc giffue den Siuge Aften oc Morgen Oxisaccharam, huer gang tre Steder fulde/ met tre Steder fulde af varmt Vand. Oc siden skal den Siuge rensis eller purgeris met Electuario de Succo Rosarum, oc met lit Scamonia, tilsammen blandede met varm Vin.

Saphena. Oleum Violaceum Vnguentũ Populeonis. Oxisac-chara. Electuariũ de Succo Rosarum Scamonea

Aff Kuld. Mentha. Origanum.

Men er Nyrernis breck af kuld / da skal mand tage Mynthe/oc vild Meyran oc

 siude

siude disse i Vand/Her met skal mand Lenderne bade / Der efter skulle de smøris met den Smørelse Dialthea / Eller oc met olie af Chammilleblommer.

Det xciij. Capittel.

For Lendeuerck.

LEndeuerck er en stor suar pine / oc giør Mennisķe saare skrøbeligt/ oc tager dem stundem aldelis af dage/ oc samme breck kommer stundem af Hede/ oc stundem af kuld.

Aff Hede. Kommer Lendeuercken af Hede/ dä forsuinder vædsken paa den Siuge / oc hans Vand er røt / eller oc gult / lige som it Pomeransie Eble / oc huo denne Breck haffuer/hand skal saaledis hielpis:

Lægedom.

Malva. Mand skal giøre en Kaal af Katteost oc siude den i Gedemelck / oc udi den skal ladis lit Dragantum, oc den skal mand giffue den Siuge at æde / oc alt hues som hedmer det skal hand fly. Hand maa æde Byguelling som tilredt er met Smør/ Fordi at den køler oc blødner saare vel. Mand maa oc giffue den Siuge Triasandalum.

Dragantum

Triasandalum.

Lendeuerck oc Ryguerck de komme oc stundem her af / at mand haffuer for meget bedreffuet Naturens spil oc leg met Quindfolck / oc haffuer haft legemlig Samquem met dem / Huo som her af haffuer faaet breck / hand skal udi den maade intet beuare sig met Quindfolck. Oc om hand haffuer Hede eller stor Tørst / da skal mand giffue hannem Sucker Penidiarum, eller oc Sucker Candie / Hand skal oc fly alt hues som hedmer. Men haffuer hand icke Hede / da skal mand giffue hannem det som hannem passelige verme kand / oc den Mad som lættelige fordøffuis eller fortæris. Den Siuge skal oc badis udi Karbad / om saa er at hand haffuer icke breck paa sin Leffuer / Haffuer hun nogen breck / da skal hun førre rensis / oc hendis Hede leskis / før end den Siuge bader.

Er Lendeuercken af Kuld / da haffuer den Siuge ingen lyst til Quindfolck / men hand haffuer suar pine udi Ryggen / oc udi sine Punge / Hans Vand er lige som andet Vand / Oc huo som denne breck haffuer / hand skal icke æde Olie / eller anden fed Mad / vere sig Kiød eller anden Fisk / oc ey bruge noget som Maffuen kand forkøle. Mand skal giøre Plaster af denne Smørelse /

Aff Kuld.

Ordinantz

relse / oc det paa Lenderne oc Ryggen legge/ saa het som den Siuge det hedist taale kand/ oc det skal saaledis giøris.

Feniculum Apium.

Mand skal tage Fenickel oc Melck/saa meget som helften kand vere af it Mennisk is Hoffuet / Disse skulle skæris eller hackis vel smaa/oc siden stødis udi en Mortere / saa skal mand tage her til Dille frø/ Olie/af Mastix / Oxetalg / af huert fem Lodt/ Disse skulle smeltis udi en Pande/ oc naar som de ere smeltede/ da skulle forscrefne Vrter ladis her udi/ oc siden skulle disse leggis imellem tuende linet Klude/ oc brugis som sagt er. Oc naar som det bliffver kalt/da skal det vermis igien/ oc brugis som førre. Brugis dette Plaaster saaledis udi tre dage/ da bedris det met den Siuge vden all fare oc pine.

Seminis Avethi. Oleum Mastichinum.

Aff Kuld. Chamomilla.

Denne er oc en god viss Lægedom for Lendeuerck som kommer af Kuld. Mand skal tage Chammilleblommer / saa mange som der kunde gaa udi en Kande paa en Paat/oc dem siude i Vin oc helften Vand/ Oc naar som de ere vel saadne / skulle de tagis af Saadet / oc stødis udi en Mortere/ saa at de bliffve som en Grød eller Velling/ saa skal Saadde ladis paa dem igien / oc siudis indtil Saaddet indsaaden er / Siden

den skulle de leggis i en Linpose / som er en halff Alne bred/oc half anden Alen lang/ oc den skal leggis offuer Lenderne sag hed som den Siuge hedist taale kand / Oc naar som Lenderne ere saaledis igien forvermede / da skal Posen tagis fra dem / oc Lenderne tøris met en Klud / oc siden smøris met denne Smørelse saaledis tilgiort.

Mand skal tage Oleum Benedicti, Olie af Chammilleblommer / oc Spicanardi Olie / af huert it half Lodt Lauer olie / den Smørelse Dialthea, af huert it Lodt/ Disse skulle ladis udi it Stenkrus/ oc sættis hos en Ild / at smeltis oc vermis/ Her met skulle Lenderne smøris / oc forscreffne Pose skal brugis som faare staar udi sex dage Morgen oc Aften / Oc naar som Posen er bleffven kold / skal hand vermis igien i Vin oc Vand som varmt er.

En Smørelse. Oleum Benedicti. Chamomillæ. Spicanardi Lauritum. Dialthea.

Eller mand maa tage Hudeløg / oc Coriander / af huert fire Lodt / oc dem sinde udi halfanden paat Vin / indtil tredie delen indsaaden er / Her af skal mand giffue den Siuge Aften oc Morgen at dricke.

Allium. Coriandrum.

Eller mand maa tage Kørel / oc den hacke eller skære smaa / oc siude hannem

Singidium

udi Miød / Her af skal den Siuge dricke om Aftenen / Oc om Morgenen skal hand æde af Vrterne fastendis.

Verbena
Salvia.
Lavendula
Mentha.

Eller mand maa tage Jernurt / Salnie / Lauendel oc Mynthe / af huert to Henderfulde / Disse skulle siudis udi fire paatter Vin vnder lucter saad / Der efter skulle disse ladis udi en Balie / oc offuer den skal den Siuge sættis / oc vel omhengis trint omkring met Klæder / saa at Røgen eller Dampen her af kand komme til Lenderne oc Ryggen / saa at hand kand vel suedis / oc Sueden skal siden af tørris met en lin Klud / Der efter skulle Lenderne oc Ryggen smøris met smeltet Marre af Oxeben / oc udi tre dage skal dette brugis / oc serdelis om Aftenen / naar som den Siuge vil sig nedlegge til søfns da forgaar Pinen / besynderlige om hun er kommen af Kuld.

Mel
Lac.

Eller mand maa tage Honnig oc sød Melck / lige meget af huert / oc siude disse udi en ny Leerpaatte / Her i skal vaadgiøris en lin Klud / oc den skal leggis paa Lenderne saa hed som den Siuge hediste tale kand / Oc naar som den bliffver kaald / skal den vermis igien / oc brugis som førre / Her af vddragis Pinen.

Met denne Lægedom ere oc mange hulpne som haffue haft suar Lendeuerck: Vdi ni samfelde dage skal mand om Morgenen / Middagen oc om Aftenen vel gnide oc vride Lenderne mit Vand/ som brend er af Kongelius/ eller Liusebrants vrt / mod en god Ild.

Aqua Taps. barbati.

Der vaaxer oc stunden Bylder i Lenderne af den vædske som flyder i Lenderne/ oc Lenderne bliffve tunge / oc siunis den Siuge at de henge paa hannem/haand faar oc en stor suar Kaaldesiuge / Oc naar som Bylden bliffver blød eller moder/ da flyder den lættelige. Er saadan Byld paa den høyre Side / da skal den Siuge ligge paa den venstre Side. Er hun paa den venstre Side / da skal hand ligge paa den høyre. Mand skal oc vel tilsee oc forfare / om saadan Byld er af hed eller kaalder Vædske/ huilcket mand af disse Tegn kand mercke.

Byld udi Lenderne.

Er Bylden af hed Vædske / da tørster den Siuge saare / hans Vand er røt/ oc Vædsken er sterck / oc hand suimler saare.

Aff hede vædske.

Men er Bylden af kold Vædske / oc er Kaaldesiugen icke saa suar / som den er

Aff kold vædske.

som af hede kommer / oc den Singis vand er lige udi farffuen som andet vand.

Lægedom.

Aff Hede. Succus Solatri & Feniculi.

Er Bylden af hed vædske / da skal mand tage Osen af Natskade oc Fenickel Os / lige meget af huert / oc siude dem vel tilsammen / oc siden sie dem igiennem en Haardug eller igiennem it andet Linklæde / Her udi skal mand lade Mandele olie oc Casia fistula, oc giffue den Singe her af at dricke. Men haffuer den Singe Bug vred / oc kand icke vel gaa til Stols / da skal mand sætte hannem dette Elistere bag inde / saaledis tilgiort.

Oleum Amigdalarum

Elistere. Malva.

Mand skal siude Byg oc Katteost udi Vand / oc siden sie Vandet der fra / oc udi samme afsiede Vand lade Fiole olie oc Rosen olie / lige meget af huert. Oc her af giøre Elister.

Mand skal oc giffue den Singe den Mad som er af Naturen vædskactig / oc køler. Alt hues som hedmer skal hand fly / oc skal ey heller beuare sig met Quindfolck / som førre sagt er.

Cerefolium. Fænum Græcum.

Mand maa oc støde Kørel oc Fænum Græcum tilsammen / oc blande disse met Honnig / oc legge her af offuer Lenderne som it Plaaster.

Eller

Eller mand maa tage en Otting af en Skeppe Byg / oc en god hob Katteost / oc siude disse udi Vand / oc lade den Siuge bade her udi / da blødnis Bylden oc bryster diss lættere.

It Bad
Hordeum.
Malva.

Om Byldens vædske vaare tyck oc ey vilde flyde / da skal mand tage Fenickel oes / Mercke Os / Malurte Os / lige meget af huert / oc siude dem vel tilsammen / oc siden skulle de sies igiennem en lin Klud / Her af skal mand giffue den Siuge om Morgenen it halft Lodt met Horsemelck at dricke / saa blødnis Bylden oc flyder vel.

Succus
Feniculi.
Apij.
Absynthij.

Der kommer oc stundem en hed vædske udi Lenderne oc sætter sig der inde / indtil hun bliffver til slim / oc skær Lenderne saare / saa at den Siugis vand bliffver som Blod / Huo denne breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Hed vædske.

Mand skal tage Olie af Nydder it halft Pund / oc lige saa meget ferst Vand / Disse skulle vel blandis tilsammen / Her udi skal en Suomp som Bardskerne bruge vaadgiøris / oc leggis paa den sted der som Pinen er. Mand skal oc lade Rosenblad støde til Puluer udi forsagde Olie oc aff den skal smøris paa

en Kuld / oc hannem paa steden legge. Mand skal oc giffue den Siuge / den stund hand fastendis er / af denne Lægedom at dricke / huilcken saaledis skal giøris.

Nuclei. Cucumeri. Cuminum Semen Malvæ.

Mand skal tage Kierner af Greskar/ Spisekommen/oc Katteostefrø/ af huert it halft Lodt / oc siude disse udi sød Melck / oc hannem bruge som sagt er.

Aff Kuld.

Oleum Chamomillæ. Violaceum. Rosaceum Mastichinum. Cera. Vitellum Ovorum.

Om Lendeuercken er af Kuld / da maa mand tage Olie af Chammilleblommer/ af Fioler/Rosen olie/Olie af Mastix/ af huert it Lodt / Vox smeltet tu Lodt/ Disse skulle vermis tilsammen / oc naar som de begyndis at kølis/ skal mand der udi lade to Æggeblommer/ oc røre disse vel tilsammen / saa at det bliffver en Smørelse/ met den skal mand tysser om dagen smøre Lenderne / oc gnide dem vel met en varm Haand ned at.

Blødsaadne Æg / Melck / desligeste oc saa Mandelmelck / tien dem vel som Lendeuerck haffue.

Det

Det xciiij. Capittel.

For Nyrenis oc Blærens Steen.

DEr vaaxer Sten udi Menniskens Legeme udi fem steder / som ere: Vdi Lungen / udi Tarmene / udi Nyrene / udi Blæren / oc udi Ledemodens Lemmer / Jeg vil lade alle disse fare / aleniste her tale oc handle om Nyrenis oc Blærens Steen / huilcken stundem vaaxer udi Blæren / oc stundem udi Lenderne / oc den haffuer sin begyndelse / af kaalder slimactig vædske oc Materie / huilcken som Maffuen icke fortære eller fordøffue kand / men nedsætter sig hos de varme Nyrer / oc bagis der tilsammen til en Steen / eller oc til Sand / oc giør Mennisken one oc plager hannem saare.

Ordinantz.

Huo som haffuer breck aff Sten / hand skal holde denne Ordinantz / Hand skal icke æde røget Kiød / eller det som lenge haffuer veret saltet / ey heller Gedekiød / Suinekiød / Gaasekiød / ey heller aff de Fule som deris Reder oc Verelse haffue paa Vandet / oc ey heller den Fisk som

som icke haffuer skel/ oc icke heller det som er baget eller stegt udi nogen Pande / Men den Pandekage som er baget met Malurt/ oc icke er baget for hart maa hand æde / oc det for Malurtens skyld. Alt det som bagis af Dey oc er wsuret skal hand icke æde / oc disligeste det Brød som vdi Vand er saadet/ lige som det Huedebrød er/ som her udi vore Land bagis / Hand skal ey heller æde Melck/ oc serdelis sur Melck/ ey heller gammel Ost / oc ey heller det som stopper / lige som Risengryn / Amedam eller Stiffuelse/ Huedemel giøre / Hand skal ey heller æde raa Eble/ Perer / Castanier oc andre saadanne. Men hand maa æde oc bruge til sin Mad/ vnge Høns/ Haner/ Kapponer/ Kallekiød/ vnge Kid/ Lam / Harer / oc serdelis deris Nyrer oc Hiernen/ oc allehaande smaa Fule / Æg blødsaadne / forlorne Æg tilredde met lit Edicke / Kaal som er red af Persilie; af Fenickel / af Kørel / aff Dil/ den maa hand æde / Olie vrt oc Cepers maa hand oc æde / oc naar som den Stuge æder/da skal hand æde offte/ oc føie tillige.

Huorledis mand kand kiende Lendernis Steen fra Blærens Steen.

Er Stenen i Nyrene eller i Lenderne/ da er Sanden rød / oc den Siuge haffuer ont i Lenderne oc i Ryggen / oc hand lader sit Vand vden pine.

Lendernis. Steen.

Men om den er i Blæren/ da er Sanden huid/ oc den Siuge haffuer pine hos sin lønlige Lem/ eller oc faare udi Bugen / oc hand lader sit Vand fra sig met stor pine oc nød/ stundem kand hand icke lade sit Vand fra sig.

Blærens. Steen.

Stenen vaaxer stundem af Hede/ Da er den Siugis vand røt / oc der ligger megen Sand nedre i det Kar som hand lader sit Vand i / Oc naar som det haffuer staaet stille i en Time/ da er Sanden rød oc haard/ om den gnidis imellem Fingerne/ Huo som denne breck haffuer / hand skal ingen hed Lægedom bruge.

Aff Hede.

Er Stenen af kuld/ da spyer den Siuge ofte / oc Sanden er huid som ligger nedre paa bonden / i det Kar hand lader sit Vand i / Oc hans vand det er stundem klart / stundem gulactig / eller oc farffuet som Ostevalde / de Lægedomme som ere af hed nature tiene hannem bæst.

Aff Kuld.

Oc som haffue Steen de hielpis i tuende maade. Første at den vdskæris/

Huor-

Huorledis det gaar til / kand icke vel beskriffuis / Oc huo som vil bruge den Kaanst / hand skal baade see oc lære den af en god forstandig Mestere oc Læge / Thi vil ieg her om intet mere handle eller scriffue. Men huorledis den sandactige Steen/ eller den som brydis eller smullis / skal vddriffuis vden all pine oc farlighed/vil ieg her scriffue oc lære.

Først skal mand vel tilsee / at den Siuge haffuer god Stolgang / Der efter skal den slimactige vædske saaledis rensis met denne Syrup saaledis tilgiort.

Radices Apij. Petroselini Feniculi.

Mand skal tage Mercke rødder/ Persilie rødder / Fenickel rødder / af huert fire rødder / oc aff samme Vrters frø / aff huert tu Lodt / Huid Steenbrecke frø / halftredie Lodt Hiortetungis vrtis blad/ Steenrude som vaaxer paa Mure / Engelsøde / sex Lodt / Alle disse Vrter oc rødder skulle skæris smaa / oc de skulle siudis i halfanden paatte Vin oc udi lige saa meget Vand tilsammen blandede / indtil helften indsaaden er / siden skulle de sies oc krystis igiennem en Haardug / eller igiennem it andet sterckt Linklæde / oc det som affsiet er / det skal delis udi tuende parter / udi den ene deel skal ladis it Pund

Milium. Scolopendria. Capillus Veneris. Polypodium.

Honnig/

Honnig / oc udi den anden deel it Pund Sucker oc half andet Quintin Cantarides, af huilcke Hoffuederne afskaarne ere / oc siden støtte til Puluer / Der efter skulle disse siudis igien indtil tredie delen/ indsaaden er / Oc af denne Lægedom skal mand giffue den Siuge huer fierde dag try Lodt met sex Lodt vand huor udi Mercke oc Persilie rødder ere saadne / Oc af den anden Syrup som met Honniget tilgiort er / skal mand giffue den Siuge huer dag try Lodt Vand/ huor udi forsagde Vrter ere saadne. Om Stenen icke her af bryster / da er hand saa stor oc haard at hand icke vddriffuis met Lægedom/ Men skal skæris vd.

Cantarides

It Bad huilcket som løser Stenen oc kommer hannem til at flyde / dog skal icke saadant Bad brugis for tit/ fordi det løser vel Stenen/ men ofte bruget/ giør det skrøbelig Nyrer / oc dette skal saaledis giøris/ Mand skal tage Byncke/ Chammilleblommer/ Amur Saluie oc Katteost/ disse skulle siudis udi Vand oc brugis som sagt er.

Bad.

Arthemisia
Chamomilla.
Melilotum
Salvia.
Malva.

It Puluer huilcket Stenen sønderbryder / oc det skal saaledis giøris oc beredis : Mand skal tage en Gedebuck/ oc holde hannem ren / oc giffue hannem at æde udi en

 Maanet

Maanet Fenickel/ Dil/ Perſilie/ Vedbende/ oc andre ſaadanne Vrter/ ſaa ſkal hand ihielſlais / oc naar hand ſtingis / da ſkal mand lade lit af Blodet bortløbe / men mellemblodet ſkal tagis oc ſættis mod Solen i it glas til at tørris/ oc naar ſom det er tiurt/ ſkal det ſtødis til Pulver/ oc blandis met nogle ſtøt Kanelebarck / Her af ſkal mand giffue den Siuge lit om Aftenen met en drick Vin / oc om Morgenen ſkal mand giffue hannem lit perſiliefrø/ oc huid Stenbreckefrø ſtøtte til Pulver / paa it ſtycke Brød ſom udi vin bløt er / at æde / da forgaar Stenen/ oc vaaxer icke mere.

Feniculum. Anetum. petroſelinũ. Hedera. Arthemiſia. Semen Petroſelini.

Denne er oc en god viſſ Lægedom for Sten oc er offte forſøgt. Mand ſkal tage bærene ſom vaaxe paa den Vedbende ſom vaaxer op met Mure / eller op til Træ i Skouen/ Stenrude oc Stenbreck/ af huert it Lodt/ Seuenbom/ Perler/ af huert it halft Lodt/ Diſſe ſkulle ſtødis til Pulver/ Her aff ſkal mand giffue den Siuge Aften oc Morgen/ it halft Lodt met Miød at dricke.

Miliũ ſolis. Grana Hederæ. Capillus veneris. Miliũ ſolis. Sabina. unio.

Dẽne Lægedom [...]nis oc hos Lægerne. Mand ſkal tage e[n] vng Hare oc ihielſla hannen / oc ſtrax [...]odtage Indvollerne af hannen den ſtun[d h]and end varm er/ oc legge hannen udi e[n n]y Leerpotte / oc kline den

Lepus.

vel

vel tæt til / oc sætte saa Potten udi en hed Bageron / oc brende hannem der til Aske eller Puluer / Her af skal mand giffue den Siuge aften oc morgen it Quintin met Miød at dricke.

Somme berede forscreffne Lægedom saaledis. De druckne Haren leffuendis i Edicke / oc brende den siden som sagt er / met Hud / Haar / oc met alle Induoller / saa tage de til huer try Lodt af samme Puluer tolff Lodt Honnig / oc giøre her af en Syrup / oc giffue den Siuge Morgen oc Aften af den / huer gang saa meget som en Valnød kand vere stor til / Her af brydis Stenē visselige.

Andre tage alenîste Hareskind / der til ti eller tolf Agerne / oc en Haand fuld af huid Stenbarck / oc brende disse til Puluer som sagt er / Oc naar som Maanen aftager da bade de den Siuge udi det Bad som offuen faare screffuet staar / oc giffue saa den Siuge af dette Puluer / it halft Quintin til ligè met fersk Kilde vand at dricke / eller met Miød.

Andre druckne Haren udi Edicke / oc tage saa alenîste blodet af hannen oc tørre det / oc da giffue den Siuge her af met vin at dricke.

Renes leporis.

Hare nyrer brende til puluer oc smaa støtte / her af aftē oc morgen it Quintin drucket

 met

met Vand / brent af Persilie / eller af Peberrod / bryder Stenen veldelige.

Denne Lægedom bryder Nyrernis oc Blærens Steen vden all pine / oc stiller Vemmelse oc Spyelse / Oc den giøris saaledis. Mand skal tage Peberrod otte Lodt / oc smaa skære den / oc legge den udi halfanden Paat af den beste vin / som mand kand faa oc bekomme / Oc den skal saa staa dag oc nat / Siden skal mand giffue den Siuge af samme Vin Aften oc Morgen / huer gang otte Lodt at dricke. Somme graffue Kanden met Vinen ned udi Jorden en Alen dybt / oc lade den saa staa Dag oc Nat / førre end de her af giffue.

Raphanus maior.

Eller mand maa tage de Bær som vaaxe paa Vedbende oc støde dem til Puluer / Oc her af skal mand giffue den Siuge Aften oc Morgen / huer gang it halft Lodt / met try Lodt Vin at dricke.

Grana Hederæ.

Eller mand maa tage skalerne som Bønner udi vaaxe / oc brende dem til Puluer / oc legge det udi en Pose / giort som den mand lecker Clarete igiennem / oc laade der saa Vin paa oc lade den løbe der igiennem lige som Clarete leckys / Her af skal mand giffue den Siuge Aften oc Morgen / huer gang tu eller try Lodt / Samme Lægedom

er

er visſ / oc offte af lærder Læger forſøgt.

Eller mand maa giøre it Electuarium met Sucker eller met Honnig af diſſe efterfølgendis Vrter/ Oc her af ſkal mand giffue den Siuge Morgen oc Aften huer gang it Quintin met Vin at dricke/ da bry-dis Stenen oc pinen ſactis / oc giør vel at piſſe. Mand ſkal tage Neglicker / Galiga/ Stenbrecke / Lauerber/ Perſiliefrø / Fenickelfrø / Spiſekommen / af huert it Lodt/ lang Peber/ Saffran/ Nellefrø/ af huert it Quintin/ Ingefær/ halſel Løff / Kirſebere Kierne / af huert it halft Lodt / Cardamomer / Cobeber / af huert half andet Quintin / Skerſøde / Polleie / Veybredefry / af huert fire Lodt/ Krabbe øyen/ Loeſt øckefrø/ Engelſøde/ af huert it Quintin/ Diſſe ſkulle ſtødis til Puluer/ oc der met handlis ſom ſagt er / Somme tage her til it halft Lodt brent Hiortehorn.

Gariophyli
Galanga.
Miliū lolis
Baccelauri.
Seminis
Petroſelini
& Feniculi.
Cumi..um.
Piper.
Crocus.
Seminis
Vrtice.
Zinziber.

Electuarium Iuſtini Imperatoris, om Morgenen oc om Aftenen it Lodt til ſig taget / met Vin huor udi Perſilie er ſaaden/ bryder Stenen / Det ſamme giøre diſſe Electuaria/ Electuarium ducis, Philantrophus, Diatrionpipereon, Lucutripon.

Huid Raff eller Brendeſten ſtøt til Puluer / oc her af den Siuge giffue it Quintin

Karabe.

Quintin / met Vand som brent er af Peberrod at dricke / bryder Stenen.

Cerefolium. Milium solis. Kørvel oc Stenbreck saaden udi vin / oc den drucket / bryder nyrernis oc blærens steen.

Om nogen haffuer veret siugen lang tid af Steen / eller af Blærens wrenhed / huor af hand ont haffuer offuer den lønlige lem eller nogen Byld der hafde / da skal hand saaledis hielpis / først skal hand bade udi Karbad / tilred met Vrter som offuen faare før sagt er / Der efter skal mand giffue den Siuge udi tretten dage huer Morgen oc Aften / Melck som met Æg velt er / huilcken wi her udi vore Land kalde Eggemelck da faar mand at see hues wrenhed fra den Siuge ved Stolgangen gaar / oc ved hans Vand.

Det xcv. Capittel.
For Kaaldepiss.

Nv vil ieg scriffue oc handle om Vandsens oc Pissens breck / oc først om kaaldepiss / det er / naar som mand pisser udi droppe tal. Oc saadan breck kommer stundem der af / at mand idelige bruger den Mad som af Nature hed er / Stundem der af at mand haffuer taget nogen Lægedom til sig / som

Steen

Steen skulde bryde / Stundem kommer
den oc af Leffuerens / nyrenis oc Blærens
Bylder / Stundem af den store hede eller
fuld / som er udi den sted som Menniskens
Vand igiennem gaar / Stundem der af /
at mand dricker tuende haande slags drick.
Oc huo som her af breck haffuer hand skal
saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal tage Katteost / Huideløg / (Malva. Allium.)
af huert en Haand fuld / Disse skulle skæris
eller hackis smaa / oc siudis i halffanden
paatte Vin / indtil tredie delen indsaaden
er / Her af skal mand giffue den Siuge at
dricke tre gange om dagen.

Eller mand maa tage Kierner af Per-
sicker oc Agerne / lige mange af huer / oc stø-
de dem til Puluer / Her af skal mand giffue
den Siuge at dricke mee Vin / Faar hand
icke her af bedre / da haffuer hand steen.

It gaat bad faar denne breck. Mand skal
tage Chamilleblomer / Vandkarse / Katte- (chamomilla. Nasturtiū aquaticum.)
ost / Bethonie / Femfingris Urt / oc den kat- (Malva: Bethonica. Quinquefolium.)
teost Althea / af huert en Haand fuld / Disse (Althea.)
skulle siudis udi Vand vnder lucter sød / oc
her af gøris it Karbad / oc udi det skal den
Siuge sættis offuer Naflen / oc icke dybere /
Oc saa skal mand giffue hannem af denne
Lægedom saaledis tilgiort.

 Mand

Lanciolata. Pulegium.

Mand skal tage af de spisse Veybrede oc Polleie / af huert en Haand fuld / oc dem siude udi Vin / oc af den skal mand giffue gen Siuge at dricke.

Seminis Lactucæ. Liquirizia. Scolopendria.

Eller mand maa tage Lectygefrø it halft Lodt / Skersøde smaa støt it Lodt / Hiortetungis Vrtis blad / en Haand fuld / Disse skulle siudis udi to paatter Vand / om den Siuge haffuer Hede / Haffuer hand icke Hede / da skulle de siudis udi Vin / Her af skal mand giffue den Siuge at dricke.

Er denne breck af Hede / kand mand saaledis forfare / den siuge haffuer stor Hede hos oc omkring den lønlige Lem / Disligeste suar Pine oc tørst / Men huo som denne breck af Kuld haffuer / hand haffuer icke disse forsagde Tegn.

Apium. Levisticum. petroselinū. Feniculum. Pulegium. Absynthiū. Pulegium.

Mand maa tage Mercke / Loesticke / Persilie / Fenickel / Polleie / Malurt / Byncke / Benedicta / lige meget af huert / Disse skulle siudis udi Vand vnder lucter saad / oc siden leggis paa den lønlige sted / saa het som mand hedist kand taale / Mand skal oc siude en drick af Vin met forsagde Vrter / der af skal mand giffue den Siuge at dricke.

Ferst eller tør Polleie ædt / oc der paa en god drick Vin drucket / fordriffuer Kaaldepiss.

Abrød oc Mercke saaden udi Vin/met noget Sucker den drucket/fordriffuer kaaldepiss. Abrothanũ Apium.

Seuenbom udi Vin saaden oc den drucket/fordriffuer Kaaldepiss. Sabina.

Smedesinder gloendis giorde oc der offuer siddet / oc vel tæt omkring sig tecket/ oc saa Edicke paa Sinderet lat / oc den damp eller røg vnder op anamet/fordriffue Kaaldepiss. Scoria ferrĩ.

Det xcvj. Capittel.

Om mand kand icke pisse.

DEt skeer tit oc offte / at mand faar den breck/at mand vilde gierne lade sit Vand / oc kand det icke giøre. Oc denne breck kommer stundem der af / at mand offte oc meget suedis. Stundem af megem Bugløb. Stundem der af / at mand haffuer badet udi kale Vand / eller oc af anden vduaartis Kuld. Stundem af Moderens oc andre induaartis Bylder. Stundem der af / at Stolgangen er forbrent i Tarmene/ oc kand icke

vdgaa/Men deñe breck komer dog allermest af Blærens skrøbelighed. Stundem oc der af at mand sit Vand forlenge hos sig holder huor af blæren bliffuer fuld / oc der af bliffuer hun offuen til vijd/oc neden til sneffuer saa at Vandet kand icke faa sin gang oc vdkomme for sneffuerhedsens skyld.

Tegn.

Thenasmon

Om nogen icke kand pisse oc det varer nogen stund/ oc kommer den breck oc Siuge Thenasmon der til / da døer den Siuge inden den siette dag.

Aff Blærens skrø-belighed.

Om denne breck af Blærens skrøbeligheder / kand mand forfare oc vide af disse Tegn. Den siuge haffuer ingen lyst til mad/ men hannem siunis at hand er mæt / oc Maden opfar oc vil offuen vd / Stundem er hand forhed/Stundem forkolder/soffuer icke heller rolige/ oc plagis af sit Vand/ bugen hoffnis/oc haffuer pine udi dem/oc huo deñe breck hafuer/hand skal saaledis hielpis

Semen Feniculi. Nuclei persici. Raphanus maior. Petroselinū Levisticum. Pastenaca.

Mand skal tage Fenickelfrø / Persicke kierner Peberrod/Persilie/Løbestock/morerødder/lige meget af huert / Disse skulle siudis i Vand / oc siden skal Vandet der fra sies igiennem en linet Klud/oc i det Vand som er affsiet / skal ladis god huid Vin / oc saa siudis igien/saa at det faar en op sød/mand skal

skal oc lade lit Peber her udi/den Siuge skal her af dricke om Morgenen fastendis i siu dage/da rensis Blæren/oc hand faar bedre.

Eller mand maa tage Peberrod/ saa megen som tu Eg kunde sige til/ oc hacke den smaa / oc siude dem saa i half anden paatte ferskt Vand/ oc sies igiennem en Klud / oc udi det afsiede Vand skal ladis saa meget Honnig som tu Eg kunde vere / oc siudis igien / Her af skal mand giffue den Siuge at dricke naar som mand selff vil / da lader hand lættelige sit Vand fra sig.

Raphanus major.

Eller mand maa tage Peberrod saa megen som to Hender kunde vere/Den skal skæris oc stødis smaa/ Her til skal tagis tre gange saa megen Huedekled som Peberroden er / disse skulle siudis udi sex paatter ferskt Vand/ indtil Saadet indsaadet er/ Saa skal det leggis paa Bugen saa het som den Siuge det hedist taale kand. Mand maa vel legge forscreffne Vrter udi en linpose/ oc den bruge som sagt er/ Oc naar som den kølis skal den vermis igien udi Vandet oc brugis som førre.

Eller mand maa brende Vand af de skaler som Bønner udi vaaxe/den stund de ere grøne oc ferske/ Her af skal mand gifue dē siuge aften oc morgen en passelig drick/dette vand

gior icke aleniste at pisse / men det driffuer oc Lendernis oc Blærens Stene.

Oculi cãcri — Krabbe øyen til Puluer støtte oc met Vin druckne / giøre vel at pisse.

Apium. petroselinũ Fenicolum. — Eller mand maa tage Mercke / Persilie/Fenickel/lige meget af huert/Disse skulle skæris eller hackis smaa oc lit siudis / oc ladis noget Smør der iblant / Disse skulle leggis offuer Lenderne oc den lønlige Lem det hediste mand taale kand.

Apiũm. — Eller mand maa tage saa megen Mercke/ som to Hender kunde vere / oc lige saa mange Huedekled / Disse skulle siudis udi Vand indtil Vandet er indsaadet / saa at de begynde at tørris / Der effter skal mand legge disse offuer Bugen / oc den lønlige Sted / oc denne Lægedom eller Plaaster er serdelis god om Bugen er hoffuen.

Allium. Malva. — Denne Lægedom giør vel at pisse/renser Blæren oc vddriffuer hendis wrenhed oc Stenen. Mand skal tage to Huideløge oc skale dem rene / oc dem vel støde / Saa skal mand oc her til lade en god Haand fuld Katteost / den ren to oc smaa hacke / Oc legge disse udi en ny Leerpotte / oc der paa lade half anden potte god Vin / oc disse siude/ Oc naar som disse vel saadne ere/skal Vinen sies der fra / oc ladis udi hannem

fire

vil legge sig til sofns / tre eller fire Jødekirse- ber / da giøre de vel at pisse.

Alkakengi Vesicaria.

Eller mand tage Muskater oc Lauerber lige meget af huert / oc støde den til puluer oc giffue den Siuge her af met Vin at dricke.

Nux miristica. Bacce lauri

Om nogen finge denne breck / oc hand vaare paa den sted / der som mand ingen lægedom kunde faa eller bekomme / da maa mand tage to eller tre store Lus / oc indsætte dem udi den lønlige Vandaare / oc stinge saa en liden Wæle derfaare / saa at de kunde krybe ind udi Lifffuet / da lader den Siuge sit Vand.

Eller mand maa finde huid Stenbreck udi Vin / oc giffue den Siuge den at dricke.

Miliũ solis

Det xcvij. Capittel.

Om mand pisser om Natten udi Sengen.

Somme pisse om Natten udi Sengen / huilcket stundem skeer / for di at de sener som skulle lycke blæren / ere bleffne for saare bløde / saa at de kunde icke fuldkomme deris gierning oc inde holde Vandet. Stundem skeer det oc af imaginerelsens kraft / saaledis / at mand finnis udi søffne / at mand er paa den sted der som mand vel pisse maa / oc saa pisser.

Oc om denne breck kommer af blærens seners skrøbelighed/ da kand mand lættelige hielpe den Siuge / Men kommer den af imagenerelsens krafft da hielpis hand met stor nød / fordi at Aarsagens begyndelse fordriffuis neppelige / oc serdelis paa gammelt Folck. Vnge Menniske faa denne breck udi deris Vngdom / naar som deris Moder er lad/oc icke opuecker Børnene/oc lader dem pisse / saa faa de der af en sæduane/at de stedse pisser vnder dem/ Oc saadan sæduane fordriffuis neppelige / Oc huo som her af breck haffuer/ hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal brende Blæren af en Ged til Puluer / Her af skal mand giffue den Siuge at dricke/ huor met mand self vil.

Agerne støtte til Puluer / oc her af drucket met Øll eller Vin / hielper oc saare vel.

Eller mand maa brende en Suineblære / eller af en Vildbasse / eller af en Oxe / til Puluer / Her af skal mand giffue den Siuge met Edicke at dricke/om Afftenen naar som hand vil sig nedlegge til Søfns.

Eller mand maa brende en Hanekatt

til

Puluer / oc bruge den som sagt er.

Eller mand maa støde Lectygefrø oc Dillefrø til Puluer / oc giffue den Singe her aff.

Eller mand maa tage den Sand som findis vnder en Slibesten / oc blande den met Oxegalde / oc der met smøre den lønlige Lem.

Det xcviij. Capittel.

Om nogen idelige pisser / oc Vædsker er wfordøffuet / oc er ligge som rødde.

HVO den breck haffuer at hand stedse pisser / oc det hand pisser er wfordøffuet / oc vdseer lige som det vaare Rødde af en Byld / eller som Vand huor i Kiød haffuer legit. Saadan brøst / oc breck den kommer almindelige gierne af Nyrenis offuerflodige Hede / fordi de drage meget Blod til dem fra Leffueren / oc de kunde icke holde det saa lenge hos dem at det rettelige fordøffuis / som det met rette burde / men flyder stedse fra dem i Vandens eller Pissens sted / Oc de pisse stedse som den breck haffue / oc tørste meget / de haffue oc ont i Nyrene / oc om nogen haff-

 uer

uer haft / denne breck nogen stund oc den icke stillis oc ophører / da vdtørris oc forsuindis samme Menniskis Legeme/ oc døer saa.

Ordinantz.

Huo som denne breck haffuer / hand skal bruge den Mad som icke snarlige fortæris eller fordøffuis/lige som disse ere. Oxekiød/ Oxeføder / Den Fisk som i Edicke er saaden/ Faaremelck som er saaden/ oc huilcken som er disse lige. Hans drick skal vere Vin som blandet er met Byguand/oc huo denne breck haffuer/hand skal saaledis hielpis.

Oc efterdi / at denne Siugdom oc breck komer almindelige gierne af Hede / da skal den Siuge først rensis met it læt Clistere/ oc siden skal mand lade sla den Aare som sidder neden for Anckelen paa Foden / oc der efter skal hand atterrensis met Casia fistula, eller met Rhabarbaro, eller met nogen anden læt Purgatz. Mand maa oc vel giffue den Siuge Diaprunum, eller Dialandalum, eller nogen anden som disse lig er.

Diaprunum dialandalũ.

Eller mand maa tage Skauegres / oc Vedbende som ligger paa Jorden/af huert en Haand fuld / Agerne støtte til Puluer fire lodt/ Agernehatte it lodt / Disse skulle siudis udi tre potter Vin / oc udi tre potter

Equisetum Hedera terrestris. Glans. Capita glandium.

Vand

Vand tilsammen blandede / indtil fierde parten indsaaden er / Her af skal mand giffue den Siuge at dricke om Mørgenen / Middagen / oc om Aftenen / huer gang saa meget som der kand gaa udi to Eggeskaler. Oc denne Lægedom skal den Siuge bruge indtil hand faar bedre. Men Haffuer den Siuge oc saa breck af Steen / da skal mand tage til disse forscreffne Vrter / sex Lodt Cicer Erter / naar som denne Lægedom siudis. Cicer.

Det xcix. Capittel.

Om nogen pisser Blod.

STundem sætter sig i Lenderne en hed vædske / huilcken der inde ligger indtil hun bliffuer til slim / oc skær Lenderne / saa at Menniskens Vand vorder som Blod. Oc huo som denne breck haffuer / hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal tage Olie giort af Nødder / oc varmt Vand / af huert it halft Pund / disse skulle slais oc røris vel tilsammen / her udi skal vaadgiøris en Suomp som Badskerne bruge / oc den skal leggis offuer Lenderne der som pinen staar.

Der efter skal dette Plaaster / huilcket

 som

som skal vere en halff Alen bret oc langt/ leggis paa samme sted/ Oc det skal saaledis giøris. Mand skal tage Rosenblad oc Mel af de Erter / Linsen kaldede / Disse skulle røris oc blandis met Olie af Nydder/oc her af Plaaster giøris / oc naar som det er tiurt skal det atter vaadgiøris i forsagde Olie/ oc paa steden atter leggis / Her af stillis pinen.

Seminis Cucumeris Cuminum Seminis Malva.

Men skal oc giffue den Siuge at dricke af denne Lægedom saaledis tilgiert. Mand skal tage Kiernerne af Greskar/Spisekommen/ Katteostefrø / af huert it Quintin/ Disse skulle stødis smaa oc siudis udi Melck.

Det skeer oc stundem at it Menniske pisser klart Blod / oc den breck kommer stundem af Blæren/ Stundem af Leffueren / Stundem af de Aarer som ere udi Ryggen.

Tegn.

Af disse Tegn kand forfaris hueden denne breck kommer / at mand pisser klart Blod.

Kommer denne breck fra Blæren/da lucter Vandet ilde oc er wklart/oc Blodet er som rødde / oc den Siuge haffuer pine hos oc omkring den lønlige Lem.

Kommer

Kommer denne breck fra Leffueren/da er Blodet tynt / oc den Siuge haffuer ont udi den høyre Side.

Fra Leffueren.

Kommer denne breck af Lenderne / da haffuer de Siuge / ont udi Ryggen oc udi Lenderne.

Af lenderne

Kommer denne breck af det offuerflødige Blod/da ere den Siugis øyen store oc hand skal hielpis met Aareladelse / saa at mand skal lade Leffuer aaren paa hans høyre Arm.

Af det offuerflødige Blod.

Lægedom.

Kommer denne breck af Blæren / da skal mand giffue den Siuge huer Morgen it halft Lodt Diacodion.

Af blæren Diacodion

Det skeer oc stundem / at de Aarer som ere imellem Lenderne oc Blæren / opbryste/ oc da pisser mand oc saa Blod / Oc huo den breck faar / hand skal saaledis hielpis.

Først skal Leffuer aaren ladis paa den høyre Arm. Oc der efter skal mand hannem giffue den Mad som køier/Oc alt hues som hedmer skal hand fly / oc icke bruge/ hand skal ey heller haffue legemlig Samquem met Quindfolck / Thi der af kand hand faa stor skade oc forderffuelse.

Den alsombeste Lægedom til dem som

Sūccꝰs portulacę.

som pisse Blod/er den/ at mand giffuer den Singe Osen af Portulake vrt.

Bursa pastoris. Eller mand maa siude Hønsebane udi rød Vin/ eller i Regnuand huor i gloendis Staal ni gange stuct er/oc giffue den Singe her af at dricke.

Cuminum Det er oc gaat at den Singe bruger stedse oc idelige Spisekommen.

Aff Lægedom. Det skeer tit oc ofte at mand pisser Blod/ naar som mand tager nogen Lægedom til sig/som Steen driffuer. Huor om ieg vil sætte oc bescriffue her en liden Historie.

Historia. Det skede paa en tid/ at der laa en Læge som icke hafde mange Pennige / til Herbergis met en rig Mand / hand tog af de

Cantarides Orme Cantarides kaldede/oc støtte dem til Puluer/oc lagde dette Puluer nogen stund udi Vin/ oc siede Vinen siden der fra/ Oc da vaar hand klar lige som anden Vin / oc samme Læge sætte sig ved Bordet oc lod hente sig en paatte Vin/oc som Husbonden gick op oc ned paa Gulffuet oc spatzerede/ kaldede Lægen hañen til sig/oc sagde: Kiære Hosbonde/dricker en gang met mig oc smager min Vin / oc gaf hannem den Vin som hand hafde førre tilgiort / Anden dagen der efter pissede Husbonden Blod / oc hand kom til Lægen oc klagede sin nød faar

han-

hannem / oc ſagde til hannem / at der ſom
hand kunde raade hañem bod / da vilde hand
ſkencke hannem alt hu s hand hos hannem
fortæret hafde / oc derforuden vilde hand oc
giffue hañen af ſine Penninge. Lægen ſua-
rede at hand vilde giøre ſit beſte der til oc
hielpe hañen / Saa tog Lægen ferſke Agerne
oc ſtøtte dem til puluer / oc gaf Huſbonden
den at dricke met Vin / oc hand fick bedre/
Oc Læcgen fick met ſit ſkalckhed baade Kaaſt
oc Penninge. Denne hiſtorie haffuer ieg oc
ſaa derfor ſcreffuet at mand diſſbedre ſkul-
de mercke / at Agerne ere gode til dem ſom
piſſe Blod.

Mand piſſer oc ſtundem Blod / naar
ſom mand hafuer formeget bedreffuet kier-
lighedſens oc Naturens leg met Quind-
folck oc haft legemlig Samquem met dem/
oc huo ſom denne breck vederfaris / hand
ſkal aldelis intet i ſaadan maade handle
met Quindfolck / fordi at Leffueren bliffuer
her af ſkrøbelig / ſaa at Blodet gaar oc bag
vd ved Stolegangen / Oc da kunde den
Siuge icke hielpis / men maatte dø af
denne breck / Huo ſom ſaadan breck faar/
hand ſkal ſaaledis hielpis.

Handlet met quindfolck.

Mand ſkal giffue den Singe Leffuer-
urt / ſom vaaxer udi Brønde / at æde / Oc
af den at dricke.

Hepaticum

 Sten-

Stenrude / som vaaxer paa gamle Mure / er oc god for denne bræck. Mand skal oc giffue den Siuge / den stund hand fastendis er / Honnig smurt paa Brød / Oc naar som hand tørster / skal mand giffue hannem Melck som vellet er met Æggeblommer. Til en paat Melck skal tagis en Æggeblomme.

Det c. Capittel.

Om mand mister sin Mandhed oc kand icke beuare sig met Hustru.

KJerlighedsens gierning oc legemlige samquem / som Husbonden oc Hustruen bedriffue oc haffue tilsammen / formindskis i mange atskillige maade / oc stundem aldelis forgaar / For hues skyld somme Hustruer bliffve saare wtaalmodige / oc maa icke lide deris Husbonde. At Husbonden faar saadan breck / det skeer for atskillige Sagers skyld. Stundem for den naturlige hedis brøst skyld / Stundem for den naturlige vædskis brøst skyld / Her om ydermere at tale gioris intet behoff fordi at deñe snack oc tale haffuer udi sig nogen besynderlig lønlighed. Derfor

for vil ieg her alleniste lære/huorledis mand skal Naturen hielpe/saa at Husbonden maa komme til sin mandhed igien / om hand den haffuer mist.

Ordinantz.

Forst skal hand holde en god oc skickelig Ordinantz met Mad oc drick / oc hand skal bruge den Mad huor af hans Nature oc Sæd kand forøgis / lige som disse ere. Vngt ferskt fet Oxekiød/Lammekiød/Fule Hierner/blødsaadne Æg/Melck/god Fisk. Af Vrter/ Asparagus, Morre rødder / de Erter Cicer kaldede / huilcke som serdelis her til gode ere Ingefær/Kanelebarck/karse Neldefrø/ Skarlagnfrø / huid Sennup/ søde Mandele/ Dadeler / Pine.

Lægedom.

Electuarium Diasatyrionis, it Lodt til sig taget/om Aftenen / met en drick luncket Vin/ hielper saare vel. Huorledis dette Electuarium skal giøris oc beredis / findis bescreffuet udi min anden Vrtegaards Bog.

Eller mand maa laade giøre udi Apotecken denne efterfølgendis Lægedom/ Her af skal mand tage til sig/ om Morgenē fastendis / eller oc om Aftenen for Aftens Maaltid/it Quintin / met en drick luncket

Vin / Oc den skal saaledis gioris af Apotecker en.

Recipe Antidoti Dianthos, Pliris Arcotici, Diagalanga ana drag. iij. Diasatyrion, drag. vi. Nucum Pinearum, Amigdalarum dulcium, Pistaciorum, ana drag. ij. Satyrij drag. i. Radices Ari, Scrupu: i. Seminum Eruce. Vrtice, Nasturtij hortensis, ana drag. se. Nucis Indicæ, drag. i. Piperis longi. Zinziberis. drag. se. Scobis pudendi ceruini, Scrup: i. Serapi ementa, & Zacchari, quantum ad excipiendum satis est. Fiat Antidotum liquidum.

Det er oc gaat at mand smør den lønlige Lem met denne Smørelse huilcken oc skal gioris udi Apotecken saaledis.

Recipe Olei Liliacei, Olei e Castoreo, ana vnci. se. Piperis, Nigellæ, Mirrhæ, Singulorum Scrup: i. Euphorbij gra. iij. Ceræ quod satis est. Fiat vnguentum.

Disse tuende forscreffne Lægedomme hafuer ieg icke fordansket/fordi den menige mand kand dem icke vel self giøre oc berede endog der ere mange som den behøffue / oc serdelis de som Rige oc vel formuendis ere/ Thi kand Apotheckeren dem best berede.

Eller

Eller mand maa tage huid Senip / it Lodt, Muskateblommer/Kanelebarck/af huert it halft Quintin. Saffran saa meget som try Bygkorn veye. Stercerne af Stinci Marini, it halft Lodt / Disse skulle stødis til Puluer / Her af skal mand giffue om Aftenen it Quintin eller tu / met en drick luncket Vin.

Hørfrø støt til Puluer / oc it Electuarium her af giort met Honnig oc lit Peper/ Her af daglige dags ædt saa meget som en Valnød/ giffuer lyst til Quindfolck.

Seminis lini.

Eller mand maa tage Stenene af Reffue/ Moderen af Harer / som vel tørre ere/oc Bebergel. Af huert it halft Lodt/Ingefær it Lodt/Galliga/lang Peber / af huert it halft Lodt / oc lige saa meget Sucker som alle disse forscreffne veye/Disse skulle stødis oc blandis tilsammen / Her af skal mand tage til sig huer dag/om Morgen oc Aften/ en Skee fuld / met den beste Vin mand kand faa.

Testiculi Vulpis. Matrix Leporis. Castoreum Zinziber. Galanga Piper longum.

Det cj. Capittel.

Huorledis wkysthed skal borttagis oc fordriffuis.

Der

DEr ere oc nogle Menniske til/som saare wkyske ere / huilcke som dog begiere at leffue kyskelige/ saa som de der ere indgiffne udi Klaaster/ disligeste Vidner eller Encker / Derfor vil ieg her oc scriffue nogle Lægedomme huilcke som wkyskhedsens begiering borttage oc formindske. Men ieg forseer mig dog/at det forscreffne Capittel skal vere teckeligere/ oc bedre anammis/end dette nærverendis.

Wkyskheds begiering oc gierning forminskis oc borttagis mangelunde.

Først/met de ting huilcke som borttage den lønlige steds Hede/lige som disse giøre/ Edicke/Campher / oc huilcke disse af nature lige ere.

Andet/met de ting som Været fortære/ lige som Anis oc Kommen de giøre.

Tredie / met de ting som Menniskens Sæd oc Nature fortære oc vdtørre / lige som Agnus Castus giør.

Agnus Castus.

Fierde/ at mand idelige oc stedse tencker paa guds ord/oc den hellige Scrifft / daglige beder Gud om kyskheds Gaffue / oc at mand legger Ilden langt fra Straaene.

Femte/met Arbeide oc Faste / Her om vil ieg scriffue it føie Exempel.

Der vaar en vng Persone / som hafde

stor

ſtor attraa oc begiering til en vng Quinde/
oc tenckte der paa dag oc nat / huorledis
hand maatte komme udi handel met hende
oc fuldkomme ſin vilie / hand gick til hende
oc beuiſte ſtor kierlighed mod hende / Men
hun vaar from oc dydelig / oc vilde foruare
ſin ære/oc vilde intet gaat Suar giffue han
nem i den maade / Oc den tid hun fornam/
at hand vilde icke aflade / bad hun hannem
komme til ſig udi it lønligt rom oc ſted / Oc
der hand kom / ſagde den vnge Quinde til
hannem : Min Ven/ du ſiger at du elſker
mig oc haffuer mig kiær/ ieg vil det nu for-
ſøge om ſaa er/Vilt du at ieg ſkal fuldkom-
me din vilie oc begiering / da begierer ieg af
dig / at du vilt vere min fange udi tre dage/
oc du ſkalt intet andet æde udi ſamme tre
dage / vden Vand oc Brød / Om du vilt
dette giøre min ſkyld/ da loffuer ieg oc tilſi-
ger dig/at ieg vil fuldkomme din vilie. Den
vnge Perſone vaar glad oc ſagde ſtrax Ja/
at hand vilde det gierne indgaa. Da inde-
lucte hun hannem udi tre dage/ oc gaf han-
nem intet andet end Vand oc brød i ſam-
me dage. Diſſimellem tilredde hun en ſkøn
Seng / Sammeledis loed hun tilrede dit
Bord / oc loed ſætte der paa atſkillige gode
Rætter oc atſkillige kaaſtelig Drick/ oc vd-

lad den vnge Perſone efter de tre dage / oc ledde hannem der ind ſom diſſe vaare ſaaledis tilrede/ oc ſagde til hannem. Vduel nu it af diſſe/ huilcket dig heldſt lyſter / tag oc handle met mig oc fulkom din vilie/eller ſæt dig ned til Bords æd oc drick. Den vnge Perſone vaar glad oc ſætte ſig til Bords/oc fylte / ſin Bug igien oc ſkøtte intet om Quinden. Met ſaadan Lægedom fordriffuis Wkyſkhed beſt. Eller lad dig giøre til en Capone/ da eſt du oc fri.

Her vil ieg ſcriffue en forſøgt Lægedom ſom fordriffuer Wkyſkheds begiering / om mand tager it Lodt til ſig om Aftenen. Mand ſkal tage Amedam / Portulakefrø/ frø af Agno caſto , af huert it Quintin/ Diſſe ſkulle ſiudis udi Vand/oc her af giøris en Syrup met Edicke oc Honnig.

Lens paluſtris. Seminis Portulace. Seminis Agni caſti.

Mand ſkal oc ſmøre Nyrene oc den lønlige ſted met Edicke / huor udi Campher oc Oſen af Portulake vrt ere blandede.

Men det er raadeligt / at mand bruger icke formeget diſſe Lægedomme / Thi diſſe brugis icke foruden ſtor fare / Oc der kand komme meget ont her af.

Acetũm. Camphoræ Succus portulacæ.

Det cij. Capittel.

Om Menniſkens Nature oc Sæd gaar fra megen/ imod hans vilie.

Gonorrhea

GOnorrhea er saa meget sagt / som Menniskens Naturis oc Sædis (sperma kaldet/ flydelse imod Menniskens vilie. Oc denne breck kommer stundem der af / at mand haffuer siddet paa en kaalder Steen. Stundem der af / at de Kar (Vasa spermatica kaldede) huor inde den vædske forwaris/ ere for Hede/ eller oc Senerne oc Aarerne ere forblødde/ eller Krampe drager dem. Stundem kommer denne breck oc af andre Lemmer/ som er / fra Hoffuedet / lige som det skeer met dem som haffue den Faldendesot. Det er openbare/ at denne vædske oc Sæd kommer fra Hoffuedit igiennem de Aarer som der til ere skabte af Gud. Stundem kommer den fra Nyrene.

Tegn.

Af disse Tegn forfaris hueden denne breck kommer.

Kommer denne breck af Senernis eller Aarernis breck / da haffuer den Siuge ont hos den lønlige sted.

Kommer den af Sædsens eller Naturens offuerflødighed / da vdtørris Mennisket / oc bliffuer maffuert.

Kommer den af Hede/da haffuer hand stor oc suar pine / naar som Sæden gaar

fra

fra hannem / skelffuer oc rystis / lige som
hand hafde den Kaaldesiuge/Hand haffuer
stor Hoffuetuerck / oc pine udi alle Lemmer.
Om denne breck varer lenge / da komer der
meget ont af / Thi Menniskeet foruisner oc
bortsuinder. Mange forderffuis af denne
breck oc sot/Fordi at de ere saa blue / oc tør-
re icke obenbare det for dem som her om
Forstand haffue/ oc her til Raad vide.

Lægedom.

Aff hede. Syrupus Rosarum. Aqua Nenupharis. Oleum Rosarum. Opium.

Er denne breck af Hede / da skal mand
lade sla en Aare / oc giffue den siuge Rosen
Syrup / met vand som brend er af Aakan-
deblomster/ Oc hans Mad skal vere Byg-
nelling oc Lectyge. Den Siugis Lender
oc lønlige Lem skulle smøris met Rosen
Olie blandet met lit Opium.

It gaat Plaaster / huilcket som skal
leggis offuer den lønlige sted.

Farina fabarum.

Mand skal blande Bønnemel met det
huide af Egget / oc det bruge som sagt er.

Aff Kuld. Verbena. Oleum de Mentha.

Men er denne breck af Kuld / da skal
mand siude Jernurt udi Vand / oc røge oc
bade den Siuge vnder op der met / Hans
bug oc lønlige sted skulle smøris met Olie
af Mynthe.

Det

Det ciij. Capittel.

Om den lønlige Lem er bullen eller saar.

HVi Menniskens lønlige Lem kommer atskillige Breck oc Pine / som ere disse : Byld/ Saar / Rødde/ Heffuelse/ Hede / Fistel. Oc saadanne breck de komme stundem af slag/ fald / Eller oc at mand haffuer haft legemlig samquem met nogen Quinde/hues Moder vaar wreen/ fuld af Bylder / af Røde/ Eller at mand er induaartis fuld af nogen anden forgifftig vædske / huilcken som sig nedgiffuer til den lønlige Lem / oc giør der pine. Denne breck er ond at hielpe/fordi all vædske giffuer sig ned til denne Lem / huar af pinen forøgis. Oc denne Lems pine er større end nogen anden Lems / for de Aarers skyld/ som gaa til denne Lem. Oc huo som saadan breck haffuer / hand skal saaledis hielpis :

Lægedom.

Haffuer nogen breck paa sin lønlige Lem/da skal mand/ om tiden oc leyligheden

Aff Hede. sig saa giffue vil/ lade den slugis Aare neden paa Fodderne.

Om der nogen Byld met Hede vaare/ da skal mand giøre en Pibe aff Sølff / oc stinge den ind udi den lønlige Lem paa det/ at vædsken kand diß bedre udflyde / oc saa skal dette Plaaster leggis der offuer.

Hiosciamus. Man skal siude Bulmeurt udi Vand/oc støde den siden met Suine Ister / oc legge den der offuer som sagt er.

Succus portulace. Cera. Oleum olivarum. Eller mand maa giøre en Smørelse aff Portulake Os/met Vox oc Olie / oc den bruge som sagt er.

Fœnum Græcum. Seminis lini. Er den lønlige Lem hoffuen / da maa mand tage Fœnum Græcum, oc Hørfrø oc siude disse i Vand/oc legge her aff offuer Lemmen Mand maa oc vel blande Fœnum Græcum, oc Hørfrø met Lissebons olie/ oc der met handle som sagt er.

Malus. Succus solatri. Eller mand maa siude Hørfrø oc Katteost udi Vand / oc der met handle som sagt er.

Osen aff Natskade saaden met Bygmel/oc offuerlagt hielper oc saare vel.

Aff Kuld. Er Byldeu aff Kuld/da skal mand bruge dette Plaaster.

Mand skal tage den Katteost Althea kaldet/oc den almindelige Katteost / Lilie-

blad/

blad / Chammilleblommer / aff huert en Haandfuld / Her aff skal giøris en Smørelse met Suine Ister.

Althea. Malua. Folia Lilij. Chamomilla.

Vdi denne breck maa mand vel bruge Olie aff Lilier / eller den Smørelso Dialthea.

Oleum de Lilio. Dialthea.

Om der ingen Byld paa den lønlige sted er / men er dog hoffuet met stor pine oc Hede/da skal mand bruge dette Plaaster da stillis pinen inden en stacket tid / oc det skal saaledis giøris.

Mand skal tage saadne Bønner oc fersk Komøg/ aff huert fire Lodt / wsluckter Kalck it Quintin/Disse skulle blandis met Rosen olie/ eller met Fiole olie / eller met Lectyge vand / Her aff skal leggis paa steden.

Fabæ coctæ. Stercus bovis. Calx viva. Oleum Rosarum. Oleum violarum. Aqua lactucæ.

Om der er Saar/hul/oc døt Kiød i den lønlige Lem / da skal mand tage Visten aff huider Vin/wsluckter Kalck/Sebe/lige meget aff huert/oc gnide / disse vel sønder udi god Lud som er giort aff god Aske/som brent er aff Bønnestraa / Her met skal Saaret tois. Oc Saaret skal lægis met denne Smørelse saaledis tilgiort.

Tartarum album. Calx viva.

Mand skal tage Bygmel oc Bønnemel aff huert it Lodt/Blommen aff it Æg/Rosenhonnig tu Lodt/Osen aff Jordrøgis urt

Farina Hordei & fabarum,

oc Chelidonie Os/ saa meget som her til behof giøris.

Chelidoniæ

Eller mand maa siude it Æg hart oc giøre det rent oc vdtage Blommen/ oc lade saa udi det huide/ Spasgrønt smaa støt eller malet/ oc lade det saa ligge i to eller tre Timer/ siden skal det krystis igiennem en sterck linet Klud/ oc det som vdkrystet er skal gemmis i it Glas/ Her af skal ladis udi Saaret.

Salvia.

Eller mand maa siude Saluie udi Vin oc der met toe den lønlige Lem/ Oc denne Lægedom er god for allehande slags oc breck som denne Lem kand vederfaris.

Tartarũm.

Vinsten støt til Puluer oc udi den lønlige steds Saar lat/ fortærer det onde Kiød oc læger Saaret.

Aleopaticum.

Aleopaticum udi Saaret lat/ den læger oc tørrer.

Aristologia

Hulurt udi den lønlige steds Saar lat/ læger oc tørrer.

Gallæ.

Saaret toet met varm Edicke/ oc der udi Gallæ lat tørrer oc læger.

Snerling.
Ruta.
Alumen.
Mel.

Haffuer nogen den Breck som kaldis Snerling/ da skal mand siude Rude udi Vand/ oc lade der udi Alun oc Honnig/ oc her af skal sprøttis udi den lønlige Lem met en Sprøtte som Bartskererne bruge.

Om

Om nogen Quindis persone finge brøst eller breck i sin lønlige sted / fordi at hun hafde haft legemlig Samquen met en vreen Mand/da skal hun tage Rosen vand/ oc lade der udi noget Sucker / oc røre disse vel tilsammen/oc her udi skal hun vaadgiøre en Linklud oc tho sig der met / Der efter skal hun oc vaadgiøre en Linklud udi Fløden af sød Melck oc legge den paa steden. Mand maa vel vaadgiøre en lin Klud udi Rosen olie/ oc legge den paa steden.

Aqua Rosarum.

Er det Mand eller Quinde da maa de strax tho deris lønlige Lem oc sted met deris eget Vand/ Eller det maa blandis met Edicke / som er tre sinde saa megen som Vandet/ oc det bruge som sagt er.

Drageblod oc Røgelse til Puluer støtte/ oc udi den lønlige steds Saar lat / rense oc læge saare vel.

Sanguis Draconis.

Det ciiij. Capittel.

For Podagel oc Lemmernis Siugdom.

LEmmernis pine oc Siugdomme de ere af mange haande slag/ huilcke alle almindelige kaldis af

Lægerne/

Lagerne / Gutta artetica, det er saa meget sagt/en taar som udi Lemmerne nedfalder. Oc denne Siugdom oc Pine haffuer atskillige Naffn effter Lemmens leilighed/ huor udi den falder. Oc denne Siugdom oc Pine kommer aff atskillige ting. Stundem aff offuerflødig Hede. Stundem aff stor Kuld/aff Orckeløshed / aff Fraadseri oc Druckenskaff / oc serdelis om mand dricker fastendis/aff Wtyskhed/Ocsaa der af/ at mand giør noget stort oc suart Arbeyde strax effter Maaltidet. Stundem kommer den aff de fire vædskers offuerflødighed. Stundem der aff at Ledemodet er udi sig selff forkolit eller forsuagt oc skrøbeligt/ saa at naar som nogen vædske sig der udi sætter eller forsamler / da kand det icke for sin skrøbeligheds skyld saadan vædske fortære. Men denne Siuge haffuer sin rette begyndelse udi Hiernen / naar som hand plagis aff megen grof vædske/oc samme vædske flyder ned igiennem Ryggen udi Benene oc udi Fødderne / Oc denne Siugdom begynder almindelige gierne først i Tom̃eltæerne / oc faar da det Naffn at hun kaldis Podagra. Men om sam̃e vædske flyder ned udi Lenderne/da haffuer hun it andet naffn oc kaldis da Sciatica. Menn naar hun falder

Podagra.
Sciatica.

udi

udi Armene oc udi Henderne / da kaldis hun Chiragra. Chiragra.

Tegn.

Aff disse Tegn kiendis denne Siuge.

Aff Ledemodernis store pine / om hun varer lenge/vaaxer der knuder paa.

Kommer denne Breck oc Siuge aff Hede/da er Ledemodet røt / oc den Siuge haffuer stor pine der udi / oc hans Vand er røt/Oc der siunis at vere megen støff udi. Aff Hede.

Er denne breck aff Kuld/da haffuer den Siuge icke saa stor pine / Ledemodet er icke heller anderledis farffuet/ end som Legemet er / Men hans Vand det er lit farffuet. Mange Læger bedragis her udi/ Naar som de see den Siugis Vand at vere røt/da mene de at det er saa aff Hede / huilcket dog er aff Kuld/oc aff den suare pine. Aff Kuld.

Ordinantz.

Vdi denne Siugdom skal holdis it gaat oc skickeligt regimente met Mad oc Dricke/ oc skal bruge den Mad som tørrer oc den offuerflødige vædske borttager / Hand skal fly all Fraadseri oc druckenskaff/oc alt det sō opfar oc dāp i Hoffuedet giør/vere sig Vin oc anden sterck drick Alle Læger sige/ at den siuge skal ingelūde dricke Vin/men tynt øll

Hand skal icke heller æde af mange haande slags Rætter / men skal nøyis met en eller to Rætter / oc skal icke æde det som meget surt er giort met Edicke / Hand skal ey heller æde den Kaal som af Bede eller Spinas redt er / oc ey heller bruge Peber / Saffran / Kanelebarck / Løg / Huideløg. Men huad som redis af Byggryn / Hirsegryn / Risengryn / det maa hand æde vdaf / Disligeste den Kaal som er redt af Syrer / af Veybrede met Saluie den maa hand æde. Men Anis / Fenickel / eller Spisekommen skal hand icke bruge. Gedder som saadne ere udi helften Vin oc helften Vand / af den maa hand æde / af Caponer oc af vnge Høns / Lammekiød maa hand æde / Rusiner maa hand bruge til sin mad. Oc huo som denne breck haffuer hand skal saaledis hielpis:

Lægedom.

Efterdi at forsagde trende haande slags Podagel komme oc flyde af en Kilde / da skal Hiernen først hielpis / at hand kand bliffue af met den offuerflødige vædske / oc det skal saaledis skee.

Den første Aften udi huer ny Maanet / skal den slugis Hoffuet oc Hierne rensis eller purgeris / met Piller Cochie, oc met

Azariet, af huer skal tagis it halft Quintin oc tilsammen blande. Men om Sommeren/ met de Piller sine quibus esse nolo, oc Imperiales, Disse skulle oc blandis tilsammen oc brugis.

Den damp oc røg som opfar udi Hoffuedet efter mand ædt haffuer / den skal nedtryckis met Coriander som er beredt met Anis. Disse skal mand æde af effter Maaltidet.

Seminis Coriandri & Anisi.

Det Herberge som den Siuge haffuer sin verelse udi/ skal vere oppe paa it Loft fra Jorden/ Udi det skal giøris en god røg/ oc serdelis om Aftenen/ oc naar som det vædstactigt Væder er/eller det regner/ Oc det skal saaledis skee.

Suffitus boni.

Mand skal tage god Røgelse / Mastix/ af huert fire Lodt/ Eneber it Lodt/ Paradise træ/ it Quintin/ Disse skulle stødis/ dog icke for smaa/ Her af skal leggis paa Gløer / oc der met røge.

Olibanum. Mastix. Bacce lauri Aloes.

Mand maa oc giøre en sticket Huffue af Silcke / at bære paa det bare Hoffuet/ oc strø forscrefne Puluer imellem Huffuen naar den syes.

Eller mand maa giøre en røg saaledis.

Suffitus boni.

Olibanũm. Cinnamomum Nux Muscatæ. Macis. Styrax liquida.

Mand ſkal tage huit Røgelſe/ Kanelebarck Muſkater / Muſkateblommer / Neglicker/ af huert it Lodt/ oc ſtøde dem til Puluer i en varm Mortere/ Der til ſkal mand tage den bløde Gummi / Stiracis liquidæ, oc blande diſſe her met / ſaa at de henge tilſammen/ Her af ſkulle giøris ſmaa trillinge/ oc mand ſkal legge en af dem alle tillige paa Gløer.

Efter alle diſſe ſkal mand vel tilſee / at mand kand fordriffue den vædſke / ſom ſig udi Lemmerne haffue ſæt / oc det ſkeer udi trende maade.

Conſerva Acori. Conſerva roris marini. Nux myriſtica. Maſtix.

1. Først ſkal Legemet beſkermis for ſaadan vædſke oc materie / derfor ſkal den Siuge tage til ſig huer Morgen/ Conſerua Acori, oc Conſerua roris marini, tilſammen blandede met lit Muſkater oc Maſtix/ ſmaa ſtøtte til Puluer / met en drick luncket øl / eller met nogen anden vædſke.

2. Anden maade er / at mand tøſſer om Aaret ſkal renſe eller purgere Legemet. Men før at mand tager Purgatz til ſig/ ſkal vædſken blødis oc beredis / ſaa at hun kand vdgaa/ oc det ſkal ſaaledis ſkee.

Mand ſkal giffue den Siuge om Morgenen udi fem dage faſtendis Sirup de Seca-

cade, met Syrup de radicibus, tilsammen blandede met Saluie vand / Vand af Faa til Liffs oc met Meyran vand / Her til skal oc tagis noget støt Kanelebarck. Oc siden skal hand der paa faste i tre eller fire timer.

Syrupus de Stæcade. Syrupus de radicibus. Aqua Salvis Primulæ veris. Maioranæ.

Der efter skal den Siuge rensis eller purgeris saaledis. Mand skal giffue hannem it Quintin Piller Arteticæ, eller oc de Hermodactilis eller oc disse begge / saa at mand tager it halft Quintin af huert slag. Eller mand maa giffue hannem it Lodt / Diacartamum, to Timer effter Midnatz tid.

Purgatz. Pilulæ artetica. Pilulæ de Hermodactilis. Diacartamum.

3. Tredie maade er / at mand stiller pinen met Lægedom / huilcken mand vdnaartis bruge skal met paaleggelse eller Smørelse / Huilcket skal skee met disse efterfølgendis.

En kaastelig dyrebar Smørelse / af Lægerne kaldet den Gyldene Smørelse / huilcken saare god oc nytteliger til alle dem som met Podagel oc Lemmernis pine plagis / vere sig udi Henderne / Lenderne eller udi Benene / om saadanne Lemmer her met smøris forend der vaaxer knuder eller knorter i den / Oc met denne ere mange hiulpne som af saadanne Lemmers breck haffue

En Smørelse.

ligget

ligget til Sengs nogen ſtund / Oc hun ſkal
ſaaledis giøris oc beredis.

Mand ſkal tage en gammel fed Gaſe/
hand ſkal plockis oc renſis baade vden oc
inden til / oc ſkal inden til fyldis ſaaledis.
Mand ſkal ſønder hacke det fediſte af en
Kat/oc her til ſkal mand tage Suine Iſter
Røgelſe/Vox/ Smør giort af Faaremelck
om mand kand faa det/ da er det beſte/ kand
mand icke faa det/ da maa mand tage andet
Smør/Salt/Bønnemel/oc Bygmel/ lige
meget af huert / Siden ſkal Gaſen ſyes vel
tæt til / oc ſættis udi en hed Bageron / oc
ſtegis der inde / Oc der ſkal ſættis vnder
hannem it Kar / ſaa at hues ſom drypper af
hannem kand dryppe udi ſamme Kar / Oc
det ſom ſaaledis af Gaſen drypper det ſkal
giemmis / oc her met ſkulle Lemmerne ſmø-
ris / da faar mand at ſee det ſom er vnder-
ligt.

Cattus. Axungia porcina. Olibanum Cera. Butyrum. Farina Fabarum. Farina Hordij.

En anden dyrebar Smørelſe.

Mand ſkal ſiude allehaande Diurs
Ben(ſom mand kand faa oc bekomme) udi
Vand / oc tage it Pund af ſamme vdſaad-
ne Fet/ Bebergel oc Euphorbium af huert
it halft Lodt/Diſſe ſkulle ſtingis udi en Ræf
ſom reen er giort / oc ſkal ſtingis paa it
Spid oc ſtegis / oc huad ſom af hannem
drypper/

En Smø-relſe.

Caſtoreum Euphorbiũ.

drypper / det skal foruaris udi it Kar / Her met skulle Lemmerne smøris / naar som de haffue veret bait udi Vand/huor udi Saluie/Rude/Malurt/ Lauerber/Seuenbom/ Chammilleblommer/Mynthe / ere saadne/ Da bedris det met den Siuge inden en stacket tid.

Denne Lægedom stiller Podagelens pine/ som met hede er. Mand skal tage Rosenuand fire Skeder fulde / Husløgeuand/ eller Os fire Skeder fulde/ Edicke to Skeder fulde/ noget wsictet Bygmel/ to Eggeblommer/oc lit Saffran/Disse skulle røris tilsammen/oc Plaster her af giøris/huilcket det skal leggis varmt paa steden.

En god Lægedom for podagel oc Verck.

Mand skal tage Egeløf / Saluie/ Poleie/ Rude/ Jsop / af huert en Haand fuld/ Disse skulle skæris eller hackis smaa/ oc der paa ladis tre Paatter god Vin / oc saa skal dette saaledis staa udi fiorten dage / Der efter skal det brendis to gange igiennem en Hielm som mand brender Vand met / Oc naar som det brent er / skal der udi ladis it halft Lodt Bebergel. Her af skal mand giffue den Siuge om Morgenen en Skee fuld eller to at dricke.

En god Smørelse/ huilcken som Ledemoderne

Salvia. Ruta. Absinthium Baccæ lauri Sabina. Chamomilla. Mentha.

Aqua rosarum. Semper vivum. Acetum. Farina Hordij. Vitellū ovi Crocus.

Folia querci. Salvia. Pulegium. Ruta. Hyssopus. Castoreum.

moderne vel styrcker / om de met hannem smøris oc vel gnidis / efter at pinen er stillet. Mand skal tage Regnørme / oc legge den paa it lin Klæde/da rense de dem selff/i det at de krybe bort oc igien/ oc de skulle siudis i Lanerolie/ indtil de bliffve haarde / saa skulle de krystis igiennemen Klud/ oc siden bortkastis/oc Olien skal gemmis / oc brugis som saqt er.

Lumbrici terrestres.

Disse Olier ere gode til dem som af Podagel oc Lemmernis pine plagis. Olie af Chammilleblommer/Olie af Terpentin/ Olie af Jordhumle / Den Smørelse af Dialthea. oc Ræffne Ister.

Oleum chamomillæ. Therebintinæ. hipericonis Dialthea. Axungia Vulpina.

Cornelius Celius scriffuer / at naar som mand første gang føler oc fornemmer at Podagelen vil kom̃e / da skal mand strax lade sla en Aare / da er mand fri for denne Siuge it Aar omkring. Det kand oc vel skee at hand bliffver aldelis af met hande.

Det cv. Capittel.

For Jcht oc Verck.

DEnne Siugdom kommer almindelige gierne af ont grofft Blod/ huilcket som er forstoppet udi Aarer.

rerne / saa at den naturlige Verme som kommer fra Hiertet / kand icke haffue sin rette gang til de Lemmer oc steder / som det met rette burde / oc derfaare lide saadanne Lemmer stor oc suar pine. Oc huo som her af breck haffuer/hand skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Haffuer mand pine paa den høyre Side / da skal mand Aareladis paa den venstre Arm. Er pinen paa den venstre Side/ da skal mand aareladis paa den høyre Arm/ om Tiden / Leyligheden oc Alderen sig saa skicke vil.

Der efter skal mand giøre it Karbad til den Siuge saaledis. Mand skal tage Enebær / oc Linsebrandzurt / oc dem siude udi Vin/ Oc den Siuge skal sættis udi it Kar paa en Stol met it hul / oc vel omkring teckis / saa skal mand lade af Vinen paa gloendis Stene / saa at den Siuge kand vel svedis. Men før end den Siuge gaar udi saadant bad / skal mand giffue hannem it Quintin Theragelse/ met varm Vin/ huor udi Bibergel/Saluie oc Rude ere saadne.

Grana Iuniperi.
Tapsus barbatus.

Theriaca.
Castoreum
Salvia.
Ruta.

En subtilig oc kaanstig Smørelse / for allehaande Verck: Mand skal tage en fed Ræff oc slaa Skindet af hannem / oc

Galbanum

tage

Thûs. Maſtix. Fœnum Græcum. Seminis Lini. Radix Althæe. Axungia vrſina. Gallinacia. Anſerina.

tage Indûolerne af hannem / oc kaſte dem bort/Der efter ſkal mand tage Galbanum, Armoniacum, Bedellium, Røgelſe/Maſtix, af huert it Lodt / Fœnum Græcum, Hørfrø / Althæe rod/ af huert en Lodt/ Biørne Iſter/ Hønſe Iſter/ Gaaſe Iſter/ af huert it halft Lodt / Diſſe ſkulle mengis tilſammen/ oc ſtoppis i Ræffuen / oc tæt til ſyes/ oc ſættis paa it Spid/oc ſkal ſtegis ſaa lenge ſom der drypper noget af hannem / ſom Fettet ſkal dryppe udi. Oc naar ſom hand er ſaa aldelis tør ſtegt / ſaa kaſt hannem bort/oc foruar Fettet vel/oc ſmør af det ſom Verckenn er / Det hielper met Guds hielp ſom du ſkalt befinde.

Eller mand maa tage en paat Brendeuin/ Oſen af Holtzurt fire Lodt/ huid Fenediſk Sebe oc ſaa fire Lodt / Diſſe ſkulle vermis i en reen Paatte / oc ſiden giemmis udi it Glas eller Krus/Her met ſkal ſteden ſmøris der ſom Vercken ſtaar/ hos en Ild. Mand maa oc vel tage her til om mand vil fire Lodt Eneber ſmaa ſtøtte.

Raphanûs. Enula Campana. Cyngloſſa. Hyſſopus.

Eller mand maa tage peberrod/Holtzurterod/ Hundetungerod / Iſop / Solſicker/ Polleye/Hylleknopper/Natſkade/Lemicke/ Arue/ Rahel/ Kaarſeurt/ Slaantorneløf/

lige

lige meget aff huert / Diſſe ſkulle ſmaa ſkæris oc ſtødis udi en Mortere / Her til ſkal oc tagis gammel harſker Aal / oc gammel Suine Jſter / oc Marren aff Suineben / Alle diſſe ſkulle ſiudis udi to Paatter gammelt øl oc udi en paat Vin tilſammen blandede / indtil diſſe ere vel ſaadne. Der effter ſkulle de kryſtis oc perſis igiennem en Klud / oc giemmis. Her met ſkal ſteden ſmøris der ſom Vercken ſtaar.

Calendula. Pulegium. Oculi ſambucini. Solatrum. Anagallis aquatica. Morſus gallinæ. Brunelle.

Eller mand maa ſiude vdi Edicke / Hørfrø oc gammel Suine Jſter / oc her aff giøre en Smørelſe / oc ſteden her met ſmøre / da ſactis pinen.

Acetum. Semen lini Axungia porcina.

Eller mand maa tage Seuenbom / Rude / gule Skreppe blad / Salpeyter / aff huert en Haand fuld / Lauerber fire Lodt / Kanelebarck ocſaa fire Lodt / Diſſe ſkulle ſkæris oc ſtødis ſmaa / oc ſiudis udi Maymaanetz Smør / oc ſies igiennem en Klud / Oc ſteden ſkal her met ſmøris oc vel gnidis hos en god Jld.

Sabina. Ruta. folia lapatij Nitrum.

Denne Lægedom er beſynderlige god til dem ſom Jct oc Verck aff Paacker haffue. Mand ſkal tage Chammilleblommer / Dild / Salnie / Malurt / Diſſe ſkulle ſiudis udi Vin / oc udi den ſkal en Suomp vaad-

Chamomilla. Anetum. Salvia.

Absynthiũ. giøris/oc leggis varm paa steden / Oc det skal ofte brugis.

Eller mand maa siude Huedeklid oc Chamilleblommer udi Vin / oc det bruge som sagt er.

Furfures Tritici. Chamomilla.

For denne breck maa mand oc saa bruge de Olier oc Smørelser / som ofuenfaare for Podagel oc Lemmernis pine screffne staa/ Dissligiste oc Æggeblommers Olie / huilcket saaledis skal giøris. Mand skal tage fem oc tiue æg/ siude dem haarde / saa skal mand vdtage Blommen / oc gnide den vel sønder imellem Henderne / Her til skal mand oc tage to lodt Myrrhe smaa støt til Puluer/oc strø den udi blant Æggeblommerne/oc stege disse i en Pande/Oc ait stedse skulle de røris omkring / da kommer her af en Olie / Den skal giemmis / oc her met skal steden smøris / der som Vercken staar.

Æge olie. Myrrha.

Det cvj. Capittel.

Om Paacker eller Frantzoser.

Fortalen.

Anno

Anno Christi M. cccc. xciiii. indtog Carolus Gibbosus, Konge i Franckerige/ det Kongerige Neapolis fra Kong Alphonso/ Oc hand fordref samme tid Kong Alphonsum oc hans Søn Ferdinandum. Kong Alphonsus flyde samme tid ind udi Sicilien/ oc hand døde der. Men hans Søn Ferdinandus flyde indtil Keyser Maximilianũ/ oc søgte hielp/trøst oc bistand af hannem. Thi opkom oc anammede Keys. Maximilianus samme tid/det wnyttelige skadelige oc forderfuelige Folck huilcke kaldis Landzknecte/ som selge deris Helbrede/ Lif oc Siæl faar Penninge. Met deris hielp oc bistand indsætte hand Ferdinandum/ Kong Alphonsi Søn udi sit Kongerige Neapolis igien. Anno Christi M. cccc. xcv. Oc der samme Landsknecte komme tilbage igien/fra Neapolis oc ind udi Tydstland/ da førde de samme tid først den Singe hiem met dem/ huilcken som kaldis Paacker. Oc denne Singe er nu saare almindelig udi atskillige Land/oc Riger/oc besynderlige her udi vore Land/ saa at mand seer stor ynck paa mange/ Oc maa vel skee/ at saadant skeer for vore store wtallige Synders skyld/

Thi Gud haffuer truet sine hellige Ords oc Guds foractere met saadan straff / som wi maa see udi den femte Mose Bog / udi det xxviij. Capittel. Oc effterdi at det er en besynderlig Guds straff oc heffn / da er det radeligt / at de som met denne Breck oc Siugdom ere befengde / først for alt bekiende deris Synd / oc bede Gud om hielp oc trøst (Thi hand er den ypperste Læge / som ocsaa Johannes Mesue siger) oc siden bruge sig nogen aff disse effterfølgendis Lægedomme.

For Paacker.

PAacker de haffue almindelige gierne deris begyndelse aff det forgifftige onde forbrende Melancholiske blod (de komme oc vel iblant met aff de andre vædsker) huilcket som giffuer sig til Leffueren / Oc hun driffuer det fra sig veldelige ind imellem Huden oc Kiødet / oc først til den lønlige Lem / oc faare Panden / næst op til Haaret / oc der giffue de dem almindelige gierne først tilkiende.

Tegn.

Aff disse Tegn kand mand forfare at mand haffuer Paacker. Mand faar stor

Hoffuetuerck/oc ont udi Halsen / pine udi
Skulderne/huilcken met tiden giffuer sig
ned udi Armene oc udi Benene/ oc omsier
udi alle Lemmer / oc faar saa suar pine at
mand gider icke rørt dem/Huden suier paa
dem/lige som hun vaare brent met Nelder/
Oc om Natten haffuer mand større Pine
end om dagen. Oc naar som nogen føler
oc fornemmer saadanne Tegn paa sig / da
skal hand strax lade hielpe sig met det første
før end de aldelis tage offuerhaand / Fordi
de hielpis da best.

Mad oc Drick.

Jeg vil her oc lære huad Mad oc
Drick de som denne Siuge haffue/bruge oc
icke bruge skulle. Den Siuge skal intet
saltet eller røget Kiød/æde/ey Suineflesk/
Gaasekiød/Andekiød/ eller aff nogen Fugel
som sin verelse paa Vandet haffuer. Oxe-
kiød aff vnge oxne / Kaluekiød / Høner/
Caponer/Lam/Kid/Vrhaner/Agerhøns/
vilde Duer maa hand æde. Byggrød
eller Velling / Haffregrød oc Velling/som
kaaget er udi Vand/maa hand æde/ oc fer-
ske Æg. Erther/Melck/eller Ost / Kabuse-
kaal/Løg/Peber / skal hand ey heller æde.
Men Kaal som er giort aff disse efterføl-
gendis Vrter maa hand æde / som ere.

Spinas/Persilie/Borras/Fenickel/Hiertens fryd/Endivia/Humle/Cicorea/det er blaa Byncke / eller den store Jern vrt. Hand skal icke heller æde Induolerne aff noget Diur/vndertaget alleniste Leffueren oc Nyrerne aff vnge Harer. Hand skal ey heller æde Eble eller Pærer eller anden saadan Fruct. Oc ey heller dricke Vin / for end hand bliffuer helbrede igien.

Denn Siuge maa bruge Canelebarck paa sin Mad. Eller hand maa bruge dette efterfølgendis/huilcket som styrcker Masuen oc den kaalde Hierne/opuecker Sindene/oc giør en god Hukommelse/Oc det skal saaledis beredis.

Carui. Cuminum. Ameos. Seminis Petroselini Apij. Fœniculi. Pulegium. Hysopus. Spicanardus Piper. Majorana. Balsamita. Ozimum. Cardamomum.

Tag Dansk kommen / Spisekommen/Ameos, Persilie frø / Mercke frø/ Fenickel frø/Polleie / Jsop / Spicanardus, Peber / aff huert tu Lode : Meyran/ Blad aff den slette Salute / Basilicon/ Cardamomer / Galliga, Skersøde eller Liquiritz/aff huert it Lodt/stød oc giør disse til Puluer / Her aff maa den Siuge bruge udi sin Mad / oc den der met rede oc forbedre.

Søffn.

Den Siuge skal icke soffue effter Middag/

dag/vden saa er/at hand icke haffuer kundet soffuet om Natten for suar pine. Sex timer ere en naturlig søffn.

Galanga. Liquirizia.

Om den Siuge icke soffue kand/for stor oc suar pine/ da giør hannem aff dette efterfølgendis it Eble eller Baald / oc lad hannem der til lucte saa faar hand søffn.

Tag Opium thebaicum , Saffran/ Barcken aff Mandragora , aff huert it Quintin/stød disse til Puluer / tag oc saa her til it halfft Lode Vox/oc handle her met som sagt er.

Opium Crocus. Cortex Mandragoræ.

Lægedom.

Denne Siugdom hielpis met drick/ Bad/Smørelse oc Røgbad. Jeg vil her først begynde met de ringeste oc lættiste Lægedomme/som skee uden Smørelse / met huilcke mange ere hiulpne.

Først skalt du giffue den Siuge udi fem eller sex dage / eller oc lenger om du vilt / Morgen oc Afften / en drick aff en disse efterfølgendis Syruper/huilcken som du selff vilt oc bekomme kant/ førre lit luncket giort.

Tag Osen af Fumo terræ fire Pund/ siud oc klar den / oc lad der udi halff tredie pund Sucker/oc giør her aff en Syrup.

Syrūpūs Fūmi terræ.

Eller

Syrupus Endiviæ.

Eller mand maa tage Endiviæ Os som saaden oc klaret er / otte pund. Sucker halff siette pund. Disse skulle siudis oc giøris til en Syrup.

Syrupus lupuli.

Eller mand maa tage Osen aff Humle / tu Pund. Osen aff Jordrøgis urt / it Pund. Sucker try Pund / oc her aff skal siudis en Syrup.

Purgatz.
Piulæ Aureæ.

Der effter skal den Siuge rensis eller purgeris met de gyldene Piller Aureæ kaldede / de rense Phlegma oc Cholera / oc styrcke Hoffuedet / Maffuen oc Leffueren / oc atskille Været.

Eller mand maa rense den Siuge met Piller aff Fumo terræ, de rense oc uddriffue det forbrende onde Blod / oc anden ond vædske / huor aff Paacker oc anden Hudens wreenhed kommer.

Purgatz.
Folia senæ.

Mand maa oc bruge denne Purgatz oc den Siuge her met rense. Mand skal tage Seneblad fire Lodt / oc lege dem i bløed dag oc nat i halff tredie Pund Valde aff Melck / Siden skulle de vel siudis tilsammen / oc krystis igiennem en sterck linet Klud / Her aff skal den Siuge giffuis sex Lodt tillige.

Met denne Lægedom ere mange hulpne / saa

saa at de haffue icke ladet smurt dem / oc
den skal saaledis gioris oc brugis som her
efterfølger. Tag ferske Lauerber vel rene
skalede / tolff lodt. Hulurt / tretten lodt.
Holtzurt / siu lodt. Stød alle disse til it
rent Puluer / Her af skal mand giffue den
Siuge aarle om Morgenen / naar Klocken
er fem eller oc førre / om Aftenen to timer
efter mand æt oc drucket haffuer / saa me-
get som mand den Aften æde oc dricke vil /
it quintin met en drick varmt øl / Oc huer
gang naar mand haffuer det taget til sig /
skal mand legge sig ned udi en Seng / oc
hølle vel Klæder paa sig / Oc af forscreffne
Puluer skal mand saaledis bruge udi sex
Uger / lenger eller steckere / effter Siugens
leilighed / oc den Siuge skal bade huer an-
den / tredie eller fierde dag / effter som hand
det taale oc fordrage kand / udi it af disse
efterfølgendis tørre Bad. Men er det
saa / at den Siuge saa siug oc skrøbelig er /
at hand gider icke badet / da skal hand sætte
sig hos en god varm Kackeloen / oc saa dri-
cke af forneffnde Puluer. Oc all den stund
den Siuge bruger denne Lægedom / skal
hand dricke gaat øll af en Kande alene / Oc
udi samme Kande som den Siuge dricker
af / skal hengis en Pose / met rød eller brun

Bacce lauri
Aristologia rotunda.
Enula campana.

Kaal som er sønder plocket / mand skal oc henge udi samme Kande en pose met it Quintin Suogel smaat støt til Puluer. Oc den Siuge skal all den stund hand bruger denne Lægedom / lade det saaledis henge udi Kanden / men dog skal Kaalen oc Suogelet forferskis huer fierde eller femte dag / oc det som udi Kanden hengde borttagis / oc de andre hengis udi steden igien / Oc den siuge skal intet andet øll dricke den stund hand bruger denne Lægedom / oc der som den siuge rig oc formuendis er / da maa hand oc vel tage her til it Lodt Muskater / oc it halft lodt Muskateblommer smaa støt / huert serdelis bundet udi en liden Linpose.

En anden Lægedom for den samme Siuge.

Baccę lauri
Enula Campana.
Aristólogia
Absynthiũ.
Salvia.
Arthemisia
Rúta agrestis.
Sena.
Anisum.
Seminis Feniculi.

Tag Lauerber / Holtzurt / Hulurt / af huer it Lodt. Malurt / laaden Saluie / rød Byncke vild Rude / af huert en Haand fuld / Sene blad en Lodt / Anis / Fenickelfrø / af huert it halft Lodt. Sind disse udi fire Paatter gaat øll vnder lucter sæd fire Fingre bred ind / Giff den Siuge her af Morgen oc Aften huer gang en passelig drick / oc handle met hannem met Bad oc andet / lige som her næst offuenfaare staar.

Jeg haffuer kient en ærlig Quindis/ persone her udi Malmø (huilcken som nu i Guds vaald er) som hialp mangen / met denne efterfølgendis Drick oc Lægedom/ oc met de Bad/ huilcke ieg end her efter beskriffue oc sætte vil.

Tag Agrimonie oc Jernurt / siud disse udi gaat gammelt øll vnder luctet sæd/ som her offuenfaare sagt er/ Gif den Siuge her af / Aften oc Morgen / huer gang en passelig drick/ førre luncket giort. Agrimonia Verbena.

Met denne Lægedom ere oc saa mange hiulpne vden smørelse / oc ere komme til deris Helbrede oc Sundhed igien/ Men den skal brugis nogen stund. Siud Malurt vnder luctet sæd / oc brug det som her offuenfaare om de andre sagt er. Absynthiũ

Sammeledis ere der oc mange hiulpne met denne efterfølgendis Lægedom. De haffue drucket met en Drick luncket øll/ Morgen oc Aften / it halft Lodt Suogel/ huer gang smaa støt til Puluer. Sulphũr.

Somme ere oc hiulpne met denne lægedom. De haffue tre gange om Vgen drucket af hannem Aarle om Morgenen / Oc skal den saaledis giøris. Tag Aloes it Lodt/ Honnig tolf Lodt/ ferskt Vand/ fem pund/ Siud disse paa en sacter Ild / oc skumme det Aloes.

det stedse/ saa at det bliffver rent indtil fier-
de delen indsaaden er.

Bad som brugis til dem som Kaapper haffue.

Paa det at Naturen kand diss bedre
driffue den onde vædske fra sig / da brug it
af disse efterfølgendis Bad huilcket som du
kant bekomme.

Tag Eneberrijs / oc hug dem smaa/
Tag saa en stor Kædel paa en halft tønde/
met god skarper Lud / oc leg det hugne Ris
der udi/ Oc lad det vel siude udi samme Lud
met lucter sød/ Giør saa it Karbad / sæt saa
Kædelen met Lud oc Ris (saa som det sæ-
det haffuer) udi Karbadet/Teck det vel tæt
til/ oc giør it sæde offuer Kædelen / saa at
det er it stort hul i samme sæde oc andre
smaa hul / Sæt den Siuge paa samme sæ-
de offuer Kædelen nøgen / saa at all Lucten
som kommer af samme Kædel slar op om-
kring hannem / Lad hannem der i sidde (om
hand ellers saa sterck er at hand det taale
kand) saa lenge der er nogen verme udi
Kædelen/ Oc hand skal vere vel beteckt om-
kring / saa at lucten oc vermer kommer in-
gen stdes vd. Men offuen paa samme be-
te-

teckelse skal vere it Hul/ der skal den Siuge haffue sit Hoffuet vdset eller vdholdet/ den stund hand saaledis bader/ oc skal vel teckis omkring som forscreffuet staar/ Dette skal saaledis brugis to eller tre gange om Vgen/ efter Personens styrcke oc leylighed/ som mand seer oc formercke kand/at behoff giø-ris/ da kommer den Siuge (om hand bru-ger nogle af forscreffne Lægedomme oc det-te Bad) næst Guds hielp til sin Helbrede oc Styrcke igien/ Oc skal huercken fornem-me Saar eller Verck der efter/ Oc naar hand saaledis bad er/skal den Siuge vaacte sig/ saa at der kommer inter Vand paa hannem.

Om du icke haffuer eller kant faa Ene-berrijs/ da brug dette efterfølgendis Bad. Tag Malurt/ Byncke/ Katteost met rød-derne/ Chamilleblommer/ Agrimonie/ Eneber to eller tre Hender fulde/Siud oc brug disse/lige som offuenfaare om Eneber-rijs screffuet staar.

Absynthia
Arthemisia
Malva.
Chamomil-la.
Agrimonia.

Smørelse.

Her vil ieg sætte oc bescriffue nogle gode oc besynderlige Smørelser/ som bru-gis for Paacker af lærde oc velforfarne Læger/ oc først vil ieg sætte nogen som til-

giøris

giøris oc beredis vden Quigsølff/oc siden de som stercke re ere oc met Quigsølff beredis.

Tag Lauerolie/huid Røgelse/nyt Vox/ af huert tu lodt / Suine ister som huercken for gammelt eller for ferskt er / it lodt oc it Quintin. Salt ij. lodt. Fume terræ, oc Veybrede Os/ af huert viij. lodt. Giør her af en Smørelse.

Oleum lauri. Thus albū Cera. Axungia porcina. Sal. Succus Fumi terræ. plantaginis

Tag ferskt Smør/ Terpentin / Hønse Ister/Fiole olie/af huert fire lodt. Guldglæde/Brent Bly/ Blyhuit. Aloes epatici, af huert try lodt. Giør her af en Smørelse.

Butyrum. Therebentin. Axungia gallinæ. Oleum Violarum. Lythargirium auri. Plumbum ustum. Cerusa. Aloes.

Der efterfølge mange atskillige Smørelser/af lærde oc forfarne Læger offte forsøgte.

Tag Suine Ister oc rense hende smuct rent/ fra hud oc skind / oc leg hende udi en Stenmortere / oc stød hende vel met en Træstødere / Kryst hende saa igiennem en Haardug/saa at det icke smeltis paa Ilden/ Her af tag it Pund / Quigsølff it halft Pund/huid Røgelse try Lodt/Guldglæde it lodt / Blyhuit tu lodt. Først skal du støde Isteret oc Quigsølffuet vel tilsammen udi Stenmorteren met Træstøderen eller Kyl-

Axungia porcina. Argentum vivium. Thus albū Lythargirium auri. Cerusa.

len

len oc siden lad først det ene der udi oc stød det vel / oc siden huer serdelis oc stedse skal det stødis indtil det bliffver en Smørelse/ Her met skal den Siuge smøris som det sig bør huer dag / indtil mand fornemmer at Munden vil flyde paa den Siuge / Siden skal hand icke lenger smøris. Oc den stund hand saa smøris / skal hand vere udi en varm Stue / oc skal handlis met hannem/ lige som mand van er at handle met dem som ned smøris. Mod Aftenen skal den Siuge smøris/ oc icke om Morgenen.

Tag Suine Ister tolf Lodt / Aande Ister sex Lodt/ Hønse Ister fire lodt/ Rosen olie/ huid Lilie olie/ af huert it Lodt/ Quigsølff ti Lodt/ Guldglæde / huid Røgelse / af huert tu Lodt / Myrrhe it lodt / stød disse udi en Stenmortere met en Trækylle / oc handle der met lige som her offuenfaare sagt er/ saa at det bliffver en Smørelse.

Axũngia porcina. Anatis. Gallinæ. Oleum Rosarum. Oleũ Lilij. Argentum vivũm. Lythargirium. Thus album. Myrrha.

Tag Suine Ister saaledis renset som offuenfaare sagt er/ Quigsølff af huert sexten lodt / lauerolie tu lodt / Terragelse Andromachi eller Galeni , Mastix / Røgelse / Myrrhe / af huert tu Lodt / try

Axungia porcina. Argentũm vivũm. Oleum Lauri. Theriaca.

Mastix. Thus albū Myrrha. Succus Fumi terræ. Lythargirium. Cerusa. Axungia porcina. Argentum vivum. Thus album Oleum Iuniperi. Aqua vitæ.

try Lodt/Guldglæde/Blyhuit/af huert fire Lodt / stød oc blende disse tilsammen udi en Stenmortere som offuenfaare sagt er / saa at det bliffver en Smørelse.

Tag Suine Ister renset som sagt er/ otte Lodt/ Quigsølff fire Lodt / huid Røgelse tu Lodt / Eneber olie tiue Lodt af træet/ brent Brendeuin tu Lod / stød oc blende disse udi en Stenmortere lige som sagt er/ saa at det bliffver en Smørelse.

Axungia porcina. Gallinæ. Anatis. Oleum lilij Oleum Rosarum. Oleum laurinum. Thus album Mastix. Myrrha. Salvia. Stæchados Lythargirium. Dialthea. Aqua vitæ. Macis.

Tag Suine Ister/ Hønse Ister/Ande Ister/ af huert tolff Lodt. Huid Lilie olie/ Rosen olie / Lauer olie af huert tu lodt. Huid Røgelse/ Mastix/ Myrrhe/ af huert try lodt. Saluie/ Stæchados, af huert it lodt oc try Quintin Guldglæde tu lodt. Dialthe Smørelse fire lodt / Brendeuin tu lodt. Stød oc giør her af en Smørelse lige som sagt er. Met denne Smørelse maa mand oc smøre Paackernis haarde Knuder saa vel som ledemodene.

En velluctendis Smørelse faar de rige oc kræsne Mennifke.

Tag Muskateblommer/ Kanclebarck/ Neglicker/ af huert it lodt. Paradisekorn sex lodt. Røde Rosen / Citri Barck / af huert

huert it Lodt/oc it Quintin. Muskater try Lodt. Stød alle disse til Puluer/ leg dem saa i blød udi fersk Vand dag oc nat/ Lad saa udi samme Vand fem Pund fersk Suine Ister/ renset som offuenfaare sagt er/ Lad det saa siude indtil Vandet bortsaadet er/ Kryst det igiennem en Haardug/ Tag saa aff samme Ister som saaledis vdsaadet oc vdkryst er/ tu Pund/ oc lad der vdi Quigsølff/ fiorten Lodt. Huit Røgelse fire Lodt. Blyhuit/ Guldglæde/ aff huert try Lodt/ Stæchados, Myrrhe/ aff huert try Lodt. Desmer en halff Scrupulum, vel sønder gneden udi Rosenolie. Stød oc rør disse vel tilsammen udi en Stenmortere som offte sagt er.

Rosa purpurea.
Cortex Citri.
Nux Muscata.
Argentum vivum.
Thus album
Cerusa.
Lythargirium.
Stæchados
Myrrha.
Moschus.
Oleum Rosarum.

Her efterfølge nogle besynderlige Smørelser huilcke som atskille oc bløde Paackernis haarde Knaarter oc Knuder/ om de her met smøris.

Tag Hønse Ister/ Aande Ister/ Gase Ister/ aff huert tu lodt. Marren af Kalffue laars ben/ oc aff Suine laar/ aff huert it Lodt. Olie aff Chamilleblommer/ halff andet Lodt. Bland disse tilsammen/ saa at det vorder en Smørelse/ smør steden offte her met.

Axungia Gallinæ.
Anatis.
Anseris.
Medullæ cruris vituli & porci.
Oleum Chamomillæ.

Dialthea. Oleum Lilij. Axungia Gallinæ. Butyrum.

Tag den smørelse Dialthea kaldet / tu Lodt. Huid Lilie olie / Hønse Jster / vsaltet Smør / aff huert it Lodt. Bland disse tilsammen oc Smør steden her met.

Althea.

Tag roden aff den Katteost / Althea kaldet / smaa skaaren tolff Lodt / Siud hende vel udi Vand oc stød hende / Tag siden der til lige saa meget Suine Jster / Stød dem udi en sten Mortere / saa at det bliffuer en Smørelse / Smør oc leg her aff paa steden.

Radix Brioniæ.

Tag roden aff de Valske roer / Steg hende udi en hed Jldmørre eller Aske / Tag saa der til lige saa meget Suine Jster / Stød dem tilsammen udi en Stēmortere / Kryst det siden igiennem en Haardug / Smør her aff paa steden.

Aff disse Smørelser skal giøris Plaaster oc leggis paa Saarene / den stund den singe smørtis.

Olibanum Mastix. Lythargirium. Cerusa.

Tag huid Røgelse / Mastix / Guldglæde / aff huert it Lodt. Blyhuit ti lodt. Terpentin fem lodt. Suine Jster / eller Lissebons olie / saa meget som mand her til behoffuer.

Axungia porcina.

Tag suine Jster / Harpex / Vox / aff huert otte Lodt. smelt disse tilsammen oc

kryst

kryst dem igiennem en sterck lin Klud/Tag saa der til huid Røgelse/Myrrhe/Maxstix spansgrønt/aff huert fire lodt. Giør her aff en smørelse/oc leg her aff paa saarene.

Tag Bucketalg eller Ister/Serapium, aff huert otte lodt/smelt oc blande dem tilsammen/met nogen Rosenolie/oc met det huide aff tu æg/ saa at det bliffuer en smørelse.

Tag Rosenolie fire lodt/ Vox it lodt/ Blyhuit fem lodt/Campher it halft Quintin/det huide aff tu æg/ Mal oc gnid disse paa en Malere sten/ saa at det bleffuer en smørelse/smør her aff paa lin Klude/oc giør Plaster her aff.

Tag Myrrhe/Suogel/Lauerber/Krid/ ligemeget aff huert/Giør her aff en Smørelse/ oc brug hende som her offuen sagt er.

Resina. Cera. Thus albũm Myrrha. Mastix. Es viride. Aruina Hirci. Serapiũm. Oleum Rosarum. Albũm ovi. Oleum Rosarum. Cera. Cerusa. Camphora. Myrrha. Sulphur. Bacce laurĩ Creta.

Røgbad.

Jeg sagde tilforn/ at Paacker fordriffuis oc met Røg/huorledis det skeer/ vil jeg her oc lære.

Den Siuge skal sættis udi it tørt Kar/ dog saa at hand haffuer Hoffuedet vden for det/ saa skal det vel til ræettis met

Klæder / oc udi samme Kar skal sættis it Becken met gloendis Ild / som vel tendet er / oc er vden Røg / paa samme vel tende Ild skal ladis it aff disse efterfølgendis Puluer / saa at Røgen her aff kand komme omkring den Siuge / oc den Røg skal saaledis brugis udi tre eller fire dage / indtil mand seer at vædsken begynder at flyde / Thi den Siugis Mund flyder paa somme lige som det giør paa dem som ned smøris / Oc mand skal handle met den Siuge lige som hand vaare nedsmurt.

RøgPulver Cinabaris. Auripigmentum. Olibanum. Myrrha. Sandalum rubrum.

Røg puluer giøris saaledis. Mand skal tage Senober støt til puluer / tolff lodt. Auripigmentum fire lodt. Røgelse / Myrrhe / rød Sandel / aff huert it lodt. Disse skulle stødis til Puluer / oc blandis vel tilsammen / Oc huer gang mand her aff bruge vil / da skal mand tage her aff tu lodt / oc lade dem paa Gløerne som før sagt er.

Cinabaris. Auripigmētum. Marchasita Olibanum Myrrha. Aloe.

Eller mand maa tage Senober / sex lodt Auripigmentum, tu lodt. Besemund / Røgelse / Myrrhe / Aloetræ / aff huert it lodt. Her met skal handlis som sagt er.

[C]inabaris. [O]libanum

Eller mand tage Senober fire lodt / Røgelse it lodt. Galliemuskate it halfft lodt

Disse

Disse skulle delis i fire dele/oc mand skal der met handle som sagt er.

Eller mand maa tage Senober tu lodt/Mastix/huid Røgelse/af huert it halfft lodt/Spitsglas it lodt. Angelica oc Eneber/aff huert tu Lodt. Disse skulle gioris til Puluer/oc der met handle som sagt er.

Cinabaris. Mastiches. Olibanum Antimoniũ. Angelica. Grana Juniperi.

Munduand.

Mand skal tage/Veybreduand it Pund/Rosenhonnig sex lodt/Her met skal Munden offte tois.

Aqua plantaginis. Mel Rosarũ.

Eller mand maa siude Byg udi vand oc tho Munden offte her met. Men er den Siuge faar udi Munden/da skal mand tage her til Fiole Syrup/eller Dyamorum.

Syrupus Violarum. Dyamorum.

Eller mand maa skylle Munde met varm Faaremelck/eller oc met varm Komelck. Om den Siuge haffuer stor pine oc ve udi Munden/da skal mand stinge udi hans Mund it stycke saltet Smør/da sactis pinen.

Naar som den Siuge er bleffuen helbrede/da skal hans Maffue oc Leffuer styrckis met en aff disse efterfølgendis Lægedom-

Confortativa. me/ som ere / Diarhodon abbatis, Aromaticum Rosatum, Triasandali, Diamoschum dulce, Letificans Almaseris vel Galeni, Confectio hamech.

De som icke saa formuendis ere / at de kunde kiøbe udi Apotecken nogen af forscreffne Lægedomme/de skulle bruge de som offuenfaare screffne staa/huor met de deris Mad berede oc forbedre skulle.

Det cvij. Capittel.

For Ringorm.

Mentagra. RIngorm eller Spyorm kaldis Mentagra paa Latine/oc er en af Hudens wreenhed / huilcken som kommer af det onde Melancholiske Blod/ Oc de ere almindelige gierne Paackernis forløbere eller Sendebud / Thi vil ieg oc her om noget handle oc lære / huorledis de fordriffuis / om mand bruger der til raad met det første/før end de tage offuerhaand.

Lægedom.

Først skal mand giffue den som her aff

af breck haffuer udi nogle dage / en af de Syruper som her offuenfaare udi det Capittel om Paacker screffne staa / oc hannem siden purgere met en af de Purgationes, som der oc hos screffne staa / Siden skal steden smøris met en af disse efterfølgendis Lægedomme.

Tag Brendeuin / Vinedicke eller anden god sterck Edicke / af huert en half paat / Lad her udi try Lodt Spansgrønt / Alun / smaa støt til Puluer tu Lodt / Lad disse udi en ny glassuret Leerpaatte / Sæt hende paa Ilden / oc lad hende siude en føye stund vnder lucter sød / Tag det sa fra Ilden oc giem det / giør saa en liden Pensel af træ oc en linet Klud / dyp samme Pensel udi forscreffne Vand / oc stryg paa Ringormen / Holt den saa mod en god Ild / at det kand tørris / oc dette skal brugis tre fire gange om dagen / indtil at hand forgaar / Mand skal oc vel tilsee / saa at der kommer intet andet Vand paa Ringormen / før end hand er lægt.

Aqua vitæ. Acetum vini. Viride eris Alumen.

Tag Guldglæde / Suogel / brent Alun / Kaaberrød lige meget af huert / Smør saa meget som her til behof giøris / oc giør her af en Smørelse.

Lythargirium auri. Sulphur. Alumen. Victriolum.

Bacci Juniperi. Bacce lauri Zinziber. Gariophili. Carabe. Viridi eris. Alumen.

Tag Eneber/tu lodt. Lauerber/Ingefær/ Neglicker/Raff eller Brendesten / Spansgront/Alun / aff huert it Lodt. Stød disse til Puluer/oc siud en Smørelse her aff met gammelt Smør / oc smør steden her met Denne Smørelse er oc god for Skab oc Klaade.

Atramentū. Sutorium. Zinziber. Alumen. Sulphur. Vermiculatis erugo.

Tag Victril eller Kaaberrøg/ Ingefær støt til Puluer/Alun/af huert try Quintin Suogel / Spansgrønt / af huert it halfft lodt. Tiære oc Smør/af huert en Skee fuld Siud disse tilsammen oc giør her af en Smørelse.

Det cviij. Capittel.

For Skab oc Klaade.

Scabies.

DEr er en af Hudens wrenhed til huilcken paa Latine kaldis Scabies, Om den vil jeg her oc noget handle deñe kommer almindelige gierne af den onde vædske som sig udi Lefueren forsamlet hafuer/oc omuendis der til en ond damp oc røg / huilcken den vddrifuendis kraft vddrifuer til de yderste Lemmer. Stundem kommer saadan Skab

af

af Blodet/oc da er ſamme ſkab rød oc vædſk-
actig / Oc de ſom denne breck haffue ſue-
dis meget / oc ſamme Sued lucter ilde / oc
klaaer ſig ſtedſe / oc da bløer Skabben.
Stundem kommer Skabben af Cholera
rubea, oc da er Skabben gulactig / reffner
oc brender ſaare. Stundem kommer hand
oc af Melancholia / da er Skabben tør oc
ſort. Stundem kommer hand af Phle-
gmate ſalſo, da brender oc bider hand ſaa-
re/ Efter hand haffuer klaaet ſig faar hand
ſtor pine.

Lægedom.

Kommer Skabben af Blodet/ eller af
Phlegmate, da ſkal den Siugis Leffueraa-
re ladis / Der efter giff hannem Morgen
oc aften en god drick af denne efterfølgen-
dis Syrup/ eller oc en af de ſom her offuen-
faare i det Capittel om Paacker ſcreffuen
ſtaar.

Tag Oſen af Holzurt oc Oſen af Ma-
lurt/ lige meget af huert/ ſiud oc renſe / diſſe
oc kryſt dem ſiden igiennem en lin Klud/
lad Sucker her udi oc ſiud det ſaa / at det
bliffver en Syrup.

Succus Enulæ. Campanæ & Abſinthij.

Brug ſiden it af de tørre Bad ſom
Ff v offuen.

offuenfaare i det Capittel om Paacker screffne staa / oc smør dig saa i Badet met en af disse efterfølgendis Smørelser / da torris Skabben oc lægis.

Axungia porcina. Sevum Cervinum. Bacce lauri Tartarum. Helleborus albus. Sal.

Tag Suine Jster/Hiortetallig/af huert to lodt. Lauerber / it lodt Vinsten af huid Vin/huid Nyseurt/Salt/af huert it quintin Giør her af en Smørelse/ oc smør dig her met

Vnguentū Cerusæ.

Den smørelse som giørs af Blyhuit er saare god for denne breck / om mand sig der met smør.

Ruta. Oleum Rosarum. Cerusa. Acetum.

Tag Rude/Rosenolie / Blyhuit / oc Edicke/ giør her af en Smørelse / smør dig her met udi Badet.

Radices Lapacij. Sal. Acetum.

Skrepperødder/ Salt oc Edicke støtte tilsammen / oc her met Skabben gneden som sagt er/ læger hannem.

Vrtica. Sal. Acetum.

Neller støtte met salt oc Edicke/oc bruget som sagt er / læger oc fordriffuer Skabben.

Det cix. Capittel.

For Vaarter.

Ager-

AGermonie støt met Edicke / oc lagt paa Vaarterne som it Plaster / fordriffuer dem. agrimonia

Basilicons frø støt til Puluer/oc paa Vaarterne strødt/ fordriffuer dem. Semen Basiliconis.

Løg støt met salt/oc paa Vaarterne lagt/ fordriffuer dem.

Sker en rød Hane i sin Kam/ oc lad det varme Blod komme paa Vaarterne / da forsuinde de.

Gnid Vaarterne paa en hed Egekost/ met huilcken mand haffuer feyet en Bageroffuen / naar som mand vil bage Brød.

Det cx. Capittel.

Om Spedalsk Sot.

DEn spedalske Siugdom er en forgifftig Siugdom / huilcken som sig vdspreder offuer det gantske Legeme oc forderffuer alle Lemmer. Oc denne Siugdom kommer af atskillige ting / som ere / af Leffuerens onde Complexie/som er hed oc tør/ Eller af Leffuerens oc Miltens forstoppelse / Disligeste oc af suedehullernis / stundem af ont Væder oc Luct / stundem af Mad oc

Drick som af hed nature er / huor af Blodet forgiffuis. Oc serdelis faar mand denne Siugdom / om mand æder Suinekiød som er tintet / Stundem bliffuer mand født met denne Siuge / oc det skeer fordi at en spedalsk Mand haffuer haft legemlig samquem met en helbred Quinde / Eller en spedalsk Quinde haffuer haft legemlig samquem met en helbred Mand / Huad som af disse vndfangis / det fødis met den Spedalske Siuge.

Tegn.

Ved disse Tegn kiendis den Spedalske Sot. Huo som den haffuer / seer ilde vd vnder Ansictet / oc i det er røde eller huide Plette / Øyenbrynerne hoffne oc bliffuer store / oc øynene trinde / J øyenstenene seer mand røde Taare / oc øynenis Haar vdfalde / Næsen hoffnis / vduaartis er hun vid / oc induaartis sneffuer / oc tal igiennem Næsen / Induaartis udi Munden / hos Drøbelen oc paa Tungen / seer mand smaa Korn store som Hirsegryn af atskillige farffuer / lige saa som mand seer paa de Suin som tintede ere / Saadanne Korn seer mand oc vnder Tungen / naar som mand

mand opløffter hende / Tendernis kiød oc
struben ere saare/ Aanden oc det gantske Le-
geme lucter ilde / Neglene de ere farffuede
som Bly oc reffne / Kiødet imellem Tom-
melfingeren oc Pegefingeren forsuinder el-
ler borttørris/ Dißligeste oc saa Leggene oc
Knæene / Alle Lemmer ere tunge oc soffue/
oc klø stedse / Den siuge soffuer føye oc
drømmer stedse grufelige oc forførlige
Drømme / hans Vand er klart oc skønt
oc lit gult / oc er offuen til at see som en O-
lie/ Oc mand seer der i mange Blærer / oc
nedra paa Bonden sand. Oc om den
Siugis Leffueraare ladis oc mand lader
Blodet løbe i it Kar / oc om mand lader
nogen Edicke paa samme Blod / oc det be-
gynder da at siude / oc giffue Bobler af sig/
da haffuer den Siuge Spedalsk Sot. Oc
om mand lader Salt paa samme Blod/ da
smeltis icke Saltet / Oc mand lader sam-
me Blod udi en linet Klud/ oc toer det / da
findis udi Kluden sand / eller oc smaa sty-
cker kiød/ lige som det vaare Sand.

Af disse efterfølgendis Tegn kand
mand forfare at mand skal faa Spedalsk
Sot. Om mand stedse oc idelige haffuer
uare oc forfærdelige Drømme/ oc øynene
bliffve

bliffve trinde / oc Neglene paa Henderne reffne/ om mand bliffver hees / oc om Lemmerne stedse soffue / Disse ere den tilkommendis spedalske sotis Tegn.

Der ere fire haande slag aff spedalsk sot til. Den første / kaldis Tyria, af den Hugorm Tyro, Oc huo som haffuer denne sot / hans Hud er bløð / Oc iblant met af skalis den udi stycke tal / oc sidder der paa samme Hud mange smitter oc huide Vaarter.

Tyria.

Den anden Spedalske sot kaldis Alopitia, af en Ref / Huo som den haffuer / hans Ansict er røt / hans Skeg oc øyenbryners Haar falde vd.

Alopitia.

Den tredie Spedalske sot kaldis Elephansia, af Elephanter / Huo som denne Sot haffuer / hans Ansict oc det gantske Legeme er fult af Knorter oc Knuder indnaartis udi Kiødet.

Elephansia

Her vil ieg nu lære huorledis mand kand forfare om nogen haffuer spedalsk sot. Den Siuge skal Aarelادis / saa skal mand legge udi Blodet it ny giort ferst Æg / Haffuer hand spedalsk sot / da bliffver samme Æg hart lige som det haffde veret sødet paa en Ild.

Tegn.

Eller

Eller mand maa tage en Synaal / oc stinge den Siuge met hende udi en Aare vnder Knæene/Føler hand det icke da haffuer hand spedalsk sot.

Eller mand maa Aarelade den siuge/ oc naar som Blodet er bleffvet kalt/ skal det ladis udi en Linpose eller i en lin Klud / oc toe det udi Vand lige som førre sagt er/ bliffver der da Sand eller Kiød udi Posen da haffuer hand spedalsk sot.

Lægedom.

Denne siugdom kand icke vel hielpis/ Oc fordriffuis neppellige / vden saa er at mand bruger gode raad oc Lægedomme der til/ met det første / før end siugen befestis formeget i Mennisken oc faar offuerhaand/ Huilcket saaledis skee skal.

Mand skal tage Jordrøgis vrtis Os try Pund/den siude oc klare / oc lade der saa udi saa meget Sucker som der til behof giøris/oc saa giøre her af en Syrup. Af denne Syrup skal mand giffue den siuge Aften oc Morgen/huer gang en passelig drick.

Succus Fumi terræ.

Der efter skal den siuge purgeris met Piller af Fumo terræ, Af disse skal mand giffue den siuge it Quintin eller halffandet tillige.

Pillule dé Fumo terræ Fumus terræ. Scabiosa. Melilotum Chamomilla.

Der

Der efter skal mand tage Jordrøgis vrt/ Scabiose vrt / Amur / Chamilleblommer / oc andre saadanne Vrter / oc her af skal giøris tørre Suedbad / oc mand skal giffue den Siuge før hand gaar udi Badet/ it quintin Teragelse.

Der efter skal den Siuge smøris met denne Smørelse som saaledis er bered oc tilgiort. Mand skal tage Vin it pund/ suogel sex pund Sølffskum it lodt/ Her af skal giøris en Smørelse / oc met denne Smørelse skal den Siuge smøris / strax efter hand haffuer badet.

Vinum. Sulphur. Lythargirium auri.

Mand maa oc giøre en Smørelse af Suine Jster / Suogel oc Smør / oc her met ofte smøre den Siuge.

Det cxj. Capittel.

Om nogen brender sig.

BRender sig nogen af Jld / het Vand gloendis Jern / eller af andet / da skal mand bruge denne efterfølgendis Smørelse/ hun lesker oc vddrager heden. Mand skal tage fersk Rosenolie fire lodt/ Blommen af sex ferske

Hønse

Hønse æg / Disse skulle røris oc blandis vel tilsammen / saa at det vorder en tynd smørelse. Men haffuer hand som brent er stor oc suar pine / da maa mand lade her udi lit Saffran smaa støt til Puluer / Her af skal smøris paa en lin Klud / oc den skal leggis paa steden. Til saadan smørelse maa mand oc vel iblant met tage lit Bolum Armenum.

Fernitze smurt paa den brende sted / lesker oc saare vel.

Haffuer nogen forbrent sit Ansict / oc reddis at synene skulle lide skade der af / eller om de der af ere hoffne. Da skal mand tage Vand som brent er af Jernurt / oc legge der udi Kierner af Queer til at blødis / Da giffue de en tyck slim fra dem / Saa skulle de krystis igiennem en Lin klud. Her af skal mand smøre paa Ansictet oc paa de andre Lemmer.

Aqua verbenæ.

Om mand vil løse den førbrende Roe som fast sidder / da skal mand tage Blyhuit / try Lodt. Campher / it halft Quintin. Rosen vand / halfandet Lodt. Det huide af it Æg. Disse skulle røris vel tilsammen udi en Stenmortere / saa at her af vorder en tynd Smørelse.

Cerusa. Camphora Aqua Rosarum. Albumen ovi.

For den Kaaldesiuge.

Fortalen.

DEn Kaaldesiuge er intet andet/ end en wnaturlig Hede / optent udi Hiertet / huilcken sig vdspreder ved Aanden oc Blodet / igiennem Aarer oc Sener udi det gantske Legeme.

Huer Kaaldesiuge haffuer fire Tider/ som ere: begyndelsens/ forøgelsens / stille staaendis/oc tilbøyelsens tid.

Kaaldesiugens begyndelsis tid er / naar som den naturlige hede begynder at gaa vild/ for den onde vædske skyld som er indplantet udi nogen Lem.

Forøgelsens tid er/naar som Heden begynder at slaa imod den indplantede onde Vædske.

Stille staaendis tid er / naar som Naturen oc den onde vædske stride veldelige imod hin anden / oc mand seer da at Naturen faar offuerhaand.

Tilbøyelsens tid er / naar som Naturen haffuer fuldkommet striden met den onde vædske/oc haffuer faaet offuerhaanden / oc den wnaturlige Hede forgaar oc Siugen lættis.

Nogle Regle.

Disse Regle skulle holdis udi alle Kaaldesinger. Den første om den som Kaaldesinge haffuer/haffuer store Aarer/gider ædt er løs udi Liffuet oc haffuer ingen Bebindelse / oc er ey formeget mactløs eller førskrøbelig/ da skal hand Aareladis.

Anden Regel. Er Kaaldesingen af den vædske Cholera , da skal mand føye Blod vdlade tillige / Fordi at Blod et er Cholere Bitzel. Men er Kaaldesingen af nogen anden vædske / da skal her lige tuert imod handlis.

Tredie Regel. Mand skal haffue act paa den Singis Bryst / om Aanden dragis suarligen / eller lætteligen / Om den Singe hoster/ oc mand skal icke giffue den Singe hues som surt er / som mand van er at giøre udi saadanne Singdomme / paa det at den Singe skal icke faa skade her af.

Fierde Regel. Vdi Singens begyndelse eller ende/skal mand icke giffue nogen sterck Lægedom som purgerer / fordi at den onde vædske eller materie som sinder ind i Aarerne/røris saare her af / oc der efterfølger Døden. Men sacte oc bløde Lægedomme maa mand giffue / Oc de skulle stedse

giffuis / to timer før end Siugen tager nogen.

Femte Regel. Om mand seer en Sky udi den Siugis Vand / da skal mand icke mene at det er Fordøffuelsens Tegn / Fordi før en Fordøffuelsens Tegn fiunis / skal Vandet vere klart / oc vædskens offuerflødigheds Tegn skal icke vere der udi / Oc naar som det sønderbrydis / da seer mand først de rette Tegn der udi.

Siette Regel. Naar som mand haffuer Aarelat i begyndelsen efter mand haffuer først faaet den Kaaldesiuge / sammeledis oc purgeret / oc den Siuge siden finge Hoffuetuerck / Da skal mand strax sætte faare paa hans Næse en Egel / oc faare paa hans Pande to eller tre.

Om den som haffuer den Kaaldesiuge / finge Bugløb eller Løsen / da skal hun icke strax stillis / uden saa vaare / at den Siuge bleffue formeget skrøbelig der af.

Ottende. Mand skal oc vel tilsee / at den Siugis Tunge icke forbrendis oc bliffuer sort / derfaare skal mand giffue den Siuge Blommer som haffue leget udi fersk Vand / eller oc Electuarium, som giort er af Blommer / eller andre saadanne / som her til tiene oc køle.

Det cxij. Capittel.

For den Kaaldesiuge Ephemera kaldet.

DEn Kaaldesiuge Ephemera kaldet/ den varer udi tre dage udi det lengste / oc udi det steckiste udi fire oc tiue timer. Oc denne Kaaldesiuge haffuer sit naffn af en Fisk som saa kaldis/ om huilcken Plinius udi sin niende Bog scriffuer / at den samme dag som hand fødis paa/ da døer hand / Oc saa om hand leffuer lenger / da leffuer hand icke offuer tre dage/ Saaledis gaar det oc til met denne Kaaldesiuge / hun varer icke vden i tre dage / oc siden faar mand effter hende/ Suindesot/ Hectica kaldet / eller oc andre onde Kaaldesiuger.

Denne Kaaldesiuge kommer af atskillige ting/ Stundem af stor Hede / saa som af Solsens eller anden hede / Eller at mand bader for het/ huor af Suedehulerne tilstaappis oc lyckis. Kommer den af Hede kand forfaris af disse Tegn.

Er denne Kaalde kommen af Sol-

 sens

sens eller af anden Hede/ da er den Siugis Hoffuet het oc vercker saare / sammeledis det hele Ansict er rød. Der flyder oc stundem en hed vædske ned af Hoffuedet udi Næsen / oc brender der inde / hans Pulsaare slar føie.

Aff Kuld.

Denne Kaaldesiuge kommer oc stundem af stor Kuld/oc da er Ansictet farffuet som Bly/ Oc hans Legeme er vduaartis kalt/ oc Hoffuedet tyngis saare paa den Siuge.

Denne Kaaldesiuge kommer stundem der af / at mand haffuer brugt offuerflødighed Mad oc Drick / Eller oc at mand haffuer taget til sig nogen Lægedom / som haffuer veret af hed oc tør Complexie/ lige som af disse / gammel sterck Vin / Rødløg/ Hvideløg/ Peber/ Euphorbium, oc de som disse ere lige / Naar som mand saadanne wskickelige bruger. Oc ved disse Tegn kiendis denne Kaaldesiuge/ Den siugis Vand er rød/oc haffuer stor Hede/oc suar pine udi den høyre side hos Leffueren.

Tegn.

Denne Kaaldesiuge kommer oc stundem der af/at en rører sig formeget/saa som naar en løber saare fast/eller saare arbeyder/ oc af disse Tegn kiendis hun/Den Siuge haffuer all stedse paa sit Legeme stor hede / Hans Lemmer eller Ledemod de vercke saare.

Tegn.

Denne Kaaldesiuge kommer oc stun- dem af Hastighed / Vrede oc Fortørnelse/ Oc hun kiendis af disse Tegn / Den siugis Ansi-t er røt/øynene ere store oc røde/oc de krybe fast ind i Hoffuedet / oc de løbe fast omkring.

Tegn.

Denne Kaaldesiuge kommer oc stun- dem af Sorge/ Angest/ oc Modgang / Oc hun kiendis af disse Tegn / Den Siuge er bleg vnder Ansi-tet / øynene de krybe dybt ind i Hoffuedet/ Puls aaren slaer sactelige oc føie.

Lægedom.

Kommer denne Kaaldesiuge af Solsens hede / oc hun icke forgaar paa den anden eller paa den tredie dag / da skal den Siuge sættis udi it lunckeт Karbad / saa at hand kand suedis / Effter at hand haffuer saaledis badet / skal hand sættis paa en kolder sted som strøt er met Pile- løff / oc saa skal den siugis Næse smø- ris met Fiole olie. Der effter skal mand tage Rosen olie oc Vinedicke / lige meget af huert / disse skulle blandis vel tilsam- men / Her met skal mand smøre Panden/ Tindingerne / Hendernis oc Fødernis Le- der. Mand skal oc giffue den siuge om Mor- genen/Middagen/oc om Aftenen/naar som

Af Solsens Hede.

Oleum Violarum. Oleum Rosarum. Acetū Vini.

 hand

hand vil nedlegge sig til Soffns/Melck som er giort af Valmuefrø oc af Vand / huer gang en god drick. Mand skal oc iblant met giffue hannem/naar som hand tørster/ it stycke Brød som bløt er udi kalt Vand/ oc alt hues som hedmer skal hand fly. Hand maa vel dricke sur Vin/som er blandet met Vand.

Aff Kuld.
Chamomilla.
Anetum.
Basilicon.

Om denne Kaaldesiuge er kommen af Kuld / oc om Siugen hannem noget forlader/da skal mand tage Chamilleblommer/ Dil / oc Basilicon / oc siude dem vel i Vand / saa skulle disse Vrter oc Vand ladis udi en Ballie / offuer hende skal den Siuge sættis / saa at Røgen eller dampen der af kand vel komme op omkring hannem/ Disligeste udi hans Mund. Eller mand maa giøre it Karbad af forscreffne Vrter oc Vand. Oc efter samme Bad skal den Siugis Pande / Tindinger oc Handlet vel smøris met Olie af Dil.

Aff sorrig oc Modgang.
Chamomilla.
Anetum.

Er denne Kaaldesiuge kommen af Sorrig oc Modgang/ eller af Tørhed/ da skal den Siuge saaledis hielpis. Mand skal tage Chammilleblommer oc Dil / af huert to Hender fulde / oc siude dem udi Vand / oc siden ladis udi en Ballie / udi

huilcken

huilcken den siuge skal sætte sine Fødder eller Been indtil Knæene/ oc hand skal vel tæt tilteckis / saa at Røgen her af kand komme omkring den siugis Legeme / oc vdi hans Mund / Den siugis Been skulle vel gnidis ned at / det giør hannem gaat. Der efter skal den siuge gaa oc spatzere oc sig saaledis røre / oc hand skal tage sig vare for Kuld / saa at hand icke forkølis. Oc hand skal æde den Mad som maadelige vermer oc vel fordøffuis / Hand skal oc leffue sparsommelige met Mad oc Drick.

Er denne Siuge kommer af heder Mad oc Drick / da skal mand giffue den Siuge Oxisaccharum, met Melck som giort er aff Valmuefrø/ oc om Siugen hannem forlader paa den anden eller tredie dag / da skal mand giffue hannem Aarle om Morgenen fastendis at dricke Veybrede vand / huer gang try eller fire Lodt. Mand skal oc tage Endiuie vand fire Lodt/ Vand af den store Jernurt/ eller blaa Byncke/ tu Lodt / fersk Kildeuand it Lodt / Disse skulle røris vel tilsammen / oc her udi skal vaadgiøris ren Hør/ oc skal leggis offuer Leffueren.

Aff hed Mad. Oxisaccharum. Aqua plantaginis. Aqua Endiviæ. Cichorea.

Ordinantz.

Den Siuge skal æde den Mad som

lættelige fortæris eller fordøffuis/saa som disse: Vnge Kid/ vnge Høns/ Suinefødder vel saadne. Jngen salt Mad skal hand æde/ Hand skal oc leffue sparsomelige met Mad oc Dricke / Oc naar hand haffuer faaet sig Mad/skal hand gaa oc spatzere paa den sted som god luct er / da bliffver hand/ næst Guds hielp/helbrede igien.

Aff Sorig oc Angest.

Men kommer denne Kaaldesiuge af Sorrig / Angest / Modgang eller Nød/ da skal den Siuge saaledis hielpis. Mand skal handle met hannem venlige oc kierlige/ oc giffue hannem gode oc venlige ord/oc komme hannem til at lee. Mand skal oc bruge Harpeleg/ Trompeleg / eller andre saadanne/huor af hand kand glædis. Hand skal icke heller vere lenge paa en sted / men paa den sted lystigt er Hand skal oc stundem bade oc sucdis/ Men dog skal hand icke bade for het / Oc naar som hand nogen stund haffuer huilet sig effter Badet / da skulle alle hans Lemmer eller Ledemoder smøris met Rosenolie/ eller Fiole olie. Det giør den Siuge saare gaat / om hand tois met varmt Vand / den stund hand udi Badet er / oc naar som hand skal i føris udi sine Klæder/skal hand atter smøris lige som tilforn. Hand skal oc leffue reenlige

Oleum Rosarum. Oleum Violarum.

oc kyskelige / oc hand skal bruge den Mad som køler oc vel fordøffuis / oc serdelis skal hand æde Byguelling / oc mod Aftenen dricke Byguand / her af kølis hand vel / Hand skal ingen Vin dricke / oc ey heller bruge den Mad som hedmer.

Ordinantz.

Det cxiij. Capittel.

For den hede brendendis Kaaldesinge Causon eller Sinochus af Lægerne kaldet.

DEn hede oc brendendis Kaaldesinge / huilcken nu i dette Aar M. D. Lvj. her udi Danmarckis Rige saare regeret haffuer / kommer alt stedse met hede / af den vædske Cholera, naar som den indplanter sig i de Aarer / som ere hos Hiertet / Maffuen / eller Leffueren. Denne Kaaldesinge kommer oc stundem af den røde Cholera, som er blandet met den salte Phlegmate , oc ved disse Tegn kiendis hun.

Tegn.

Tegn.

Hoffuedet oc det gantske Legeme er hed/ Øynene ere røde / hand kand icke soffue/ Tungen er tør oc tørster saare / Hiertet rø-stis eller skelffuer / iblant met daaner eller besuimer hand / Hans skel oc forstand for-mindskis/Hand kand icke gaa til Støls/el-ler oc haffuer megen Løsen/ oc en tør Hoste Pulsen er liden oc slar fast/Hans Vand er røt oc subtiligt/Oc huo som denne Kaalde-siuge haffuer / faar oc almindelige gierne den Gulesot.

Huorledis den Siuge skal holdis met Mad / giøris føye behof at scriffue / Fordi at huo som denne Kaaldesiuge haffuer hand vil fast heller dricke end æde / Dog maa mand giffue den Siuge Høns / som saadne ere indtil Kiødet falder fra Bene-ne / oc siden støt i en Mortere oc kryst met Saaddet igiennem en Haardug / oc siden samme Saad tilred met lidet Saffran. Jngen hede Vrter skal den Siuge bruge/ oc icke heller nogen sød Melck / men Vel-ling eller Grød som redt er udi sur Melck met Bygryn / Haffregryn eller Risengryn maa mand giffue den Siuge / Oc all den stund Kaaldesiugen holder den siuge / da

skal

skal mand icke giffue hannem at æde / men naar som Singe hannem noget forlat haffner.

Lægedom.

Huo som denne Kaaldesinge haffuer/ hand skal saaledis hielpis. Først om den Singe saa sterck er/oc tiden/leyligheden oc Alderen sig saa skicke vil/ da skal den singis Leffuer aare ladis. Oc siden skal vædsken blødis met Electuario de succo Rosarum, eller met Diaprunis laxativi, eller met Fiole Syrup. Mand maa saaledis bløde den onde vædske / Mand skal giffue den Singe Fiole Syrup blandet met Endiuie vand/ oc met it lodt Casßia fistula, som nylige vddragen er. Der efter skal den onde vædske vddriffuis met Piller eller andre laxatiua, om huilcke ofte offuenfaare sagt er.

Electuariũ de Succo Rosarum. Diaprunis. Syrupus Violarum.

Eller mand maa purgere oc rense den Singe met denne Purgatz / huilcken som borttager Cholere mact/oc for andrer Singen/ oc holder Bugen aaben saa at den singe haffuer god Stolgang.

Purgatz.

Mand skal tage Seneblad / tu Lodt. Skersøde smaa skaaren / halfandet Lodt. Engelsøde/ it Lodt/oc smaa skaaren. Rød-

der

Sene. Glyciriza. Poli podiũ Cichorea. Pruna damascena. Passulæ Corinthiacæ. Scolopendria.

der af den store Jernurt / it halft Lodt. Blommer damascene, fire Lodt / eller sex Lodt. Af de smaa Rosiner it lodt. Hiortetungis vrtis blad/try Lodt. Alle disse skulle siudis i half anden paat ferſk Vand / indtil tredie delen er indsaaden/ siden skal det sies igiennem en linet Klud oc i en mindre Leerpaatte/Oc saa skal der udi ladis Sucker fire Lodt/oc lit Tormaanedz Fiols blomster/oc lade disse saa siude igien / oc siden atter igiennem sies. Af denne Lægedom skal mand giffue den siuge it lidet passeligt Glas fult til lige/førre varmt giort/Her paa skal den Siuge faste en to eller tre Timer. Men om den onde vædske vaare saa forbrent / at hun icke af deñe Lægedom flyde vilde/da skal mand lade udi forscreffne vdkryste Vand it lodt Casiam fistulam , eller oc it quintin Rhabarbara, huilcken af den mand selff vil.

Tørst.

Syrupus Violarum & Rosarum. Pruna Damascena.

For den store oc suare Tørst/som den siuge hafuer/maa mand gifue hañem/om morgenen/Middagen/ oc om Aftenẽ/Fiole Syrup/eller Rosen Syrup/ blandet met tøsser saa meget Vand som tørre Blommer eller Suetsker ere saadne udi. Mand maa oc giffue den siuge Rosenvand / Sure vand/ Borase vand/Oxetungis vrtis vand/Portulake vand/Aakandeblomsters vand/ Endiuie

diuie vand / Jordbere vand huilcket som mand kand faa oc bekom̃e. Indsyltede Kirseber / Ribes / surt oc søde Pomerantzer / Morber / Jordber / oc sure Kirseber maa mand giffue den Siuge / met Rosen vand som met Sucker er blandet / Sure Eble de ere oc gode. Mand maa oc giffue den siuge Byguand at dricke / oc om mand legger udi samme Vand to eller tre stilcke af Blaabers vrt / da lesker det diß bedre Tørsten.

Mand maa oc giffue den siuge iblant met udi Munden at holde Rosensucker / Syrup af Blommer / af Kirseber / af Aakandeblomsters / Alle disse ere oc gode / Thi de køle / oc slycke Tørsten.

For Hoffuetuerck.

For den store oc suare Hoffuetuerck som den Siuge haffuer / skal mand tage Rosen olie / Osen af Portulake vrt / oc Edicke / af huert it Lodt. Disse skulle blandis vel tilsammen / her udi skulle linet Klude vaadgiøris / oc leggis lit lunckede paa Panden oc udi Tindingerne.

Oleum Rosarum. Syrupus Portulace.

Eller mand maa tage Rosen olie / det huide af Æg oc Edicke / oc røre dem tilsammen / oc bruge dem som sagt er.

Oleum Rosarum. Albumen ovi. Acetum.

Eller mand maa tage Rosen olie / Rød sandel / oc Bygmel / lige meget af huert / oc røre dem tilsammen met Rosenvand / oc

giøre

giøre her af en Dey/ oc legge den paa Panden oc udi Tinningerne som sagt er.

Semen papaueris.

Eller mand maa giffue den siuge om Aftenen imod Natten/ at dricke/ Valmuefrø smaa støt/ blandet met Vand. Mand skal oc her udi vaadgiøre lin Klude oc dem bruge som sagt er.

Eller mand maa støde Valmuefrø smaat/ oc lade der paa it af disse efterfølgendis/ huilcket som mand kand faa oc bekomme/ som ere : Rosenvand/ Lectyge vand/ Hyldeblomsters vand / Jernurte vand/ Natskade vand/ Aakandeblomsters vand/ oc siden skal det krystis igiennem en lin Klud/ Oc her udi skulle Lin klude/ vaadgiøris / oc vindis varme omkring Hoffuedet/ da stillis pinen oc den siuge faar ro. Rosen edicke/ Fiole edicke/ Rosen olie/ Fiole olie/ haffue samme dyd oc kraft som før sagt er.

Søffn at giøre.

Om den Siuge kand icke soffue / da skal mand tage Lectygefrø / oc Mandele smaa støtte / oc Lectyge Oes / af huert tu Lodt / Disse skulle blandis met Rosen vand oc Rosen olie vel tilsammen / Her af skal giøris Plaaster oc bindis om Hoffuedet/ Oc naar som det bliffver tiurt / da skal det vaadgiøris igien / oc brugis som

førre/

førre / Da stillis pinen oc den Singe faar Søffn.

Eller mand maa tage Vedbende som vaaxer vd met Jorden / oc støde den vel met Edicke oc Rosenvand / oc binde den om Hoffuedet / Da stillis pinen / oc den Singe faar Søffn.

Mod Natten naar som den Singe vil sig nedlegge til ro oc huile / da skal hans Fødder eller Been sættis udi varmt Vand / gnidis oc klaaes ved at / Siden skal den Singe leggis til Søffn / oc hans Fødder skulle ligge bare neden til. Oc om hand bleffue om natten meget skrøbelig oc mactløs Oc vilde daane eller besuimme / da skal mand tage Rosenuand / oc helten saa meget Edicke / oc blande dem tilsammen / Her udi skulle vaadgiøris to lin Klude / huer saa stor som en Neffue / oc mand skal faa den Singe en af dem udi huer sin Haand at holde indtil de bliffve varme oc tørre / Disse lin Klude skulle ofte brugis oc fornyis / da vddrage de Heden aldelis / oc styrcke den Singe saare vel. Met dette forscreffne skal oc den Singis Fødder smøris vnder neden. Eller mand maa vaadgiøre reen Hør her udi / oc binde den vnder Fødderne. Om nogen singelig Qninde

som er met Foster singe denne Kaaldesiuge/ oc om det end vaare mod hendis yderste Fødsels tid / Da maa mand bruge til hende denne forscreffne Lægedom / vden all sorrig oc fare.

Brynde vdi Munden

De som haffue denne Kaaldesiuge/ de faa oc ont udi Munden oc udi Halsen / af den store Hede / oc de skulle saaledis hielpis : Mand skal tage it af disse efterscreffne Vand / huilcket af dem mand faa oc bekomme kand / som ere : Veybrede vand/ Rosenvand/ Rahelsvand/ Katteostevand/ eller oc vand som brent er af den store Katteost / huilcken wi her udi vore Land kalde Rosen/ Oc mand skal legge af samme Katteoste Rosen som tiurde ere/ i it af forscreffne Vand indtil Vandet bliffver brunt/ Met samme Vand skal Munden offte tois/ oc disligeste her met klucke udi Halsen. Eller mand maa lade udi forsagde Vand/ Osen af Morber/ eller Syrup som af Morber giort er / oc der met handle som sagt er.

Mundens Saar.

For Mundens oc Halsens reffuer eller Saar / skal mand tage Kierner af Queer/ eller Basilicons Frø/eller det Frø Psilium, som findis udi Apotecken/ Af disse skal leggis udi forscreffne Vand / saa bliffver der

en slim paa Vandet / met den skal mand smøre den sted som sagt er.

Hiertet det pinis oc af den store Hede/ thi skal mand tage rød Sandel / lit Saffran oc Cardamomer/ oc støde dem til Puluer/ oc blande dem vel met it af forscreffne Vand / oc udi samme Vand skulle Linklude vaadgiøris/ oc lit vermis / oc leggis offuer Hiertet/da styrckis oc kølis Hiertet.

Hiertet at styrcke.

Haffuer nogen denne Kaaldesiuge / oc faar her til Hickelse / som varer udi fire oc tiue Timer eller lengre/det er Dødsens visse tegn.

Onde Tegn.

Det cxij. Capittel.

For den daglige Kaaldesiuge.

AMphemerina Febris eller Quotidiana Febris, det er den daglige dags Kaaldesiuge / oc hun kommer af den vædske Phlegma, huilcken som induaartis/ eller oc vduaartis udi Aarerne raadner / Oc kommer denne Kaaldesiuge almindelige gierne der af / at

mand gaar Aarckeløs / oc stedse bruger udi wtide den Mad oc Drick / som den Kaalde Phlegmatis vædske føder oc forøger / huilcken ofte nedflyder af Hoffuedet ind udi Maffuen oc ligemet vdtørrer. Børn de faa ofte denne Kaaldesiuge / oc serdelis om Vinteren / oc mest her udi vore Land som ere saare kaalde/frem for andre Land oc Riger/Oc om denne Kaaldesiuge er induaaris udi Aarerne/da haffuer den Siuge stor Kuld / oc Siugen ryster hannem saare. Men er Kaaldesiugen vden for Aarerne/ da frys den Siuge saare / oc haffuer stedse stor Kuld/ Oc naar som Kulden forlader hannem / da ryster Siugen hannem icke saa saare. Oc denne Kaaldesiuge faar gammelt Folck allermest/ oc serdelis de som ere kaalde af Naturen/ oc haffue en vædsk-actig Complex.

Tegn.

Denne Kaaldesiugis Tegn ere disse. Naar som denne Siuge nogen først tager/ da tager hun hannem met stor Hede/Hans Pulsaare er liden / oc siden dybt inde/ Hans Vand er huit eller blegt. Oc efterdi at denne Kaaldesiuge er af Phlegmatis vædske / da brugis oc til den atskillige Læ-

ge-

gedomme / fordi at der ere atskillige slags Phlegmatis vædsker til.

Ordinantz.

Er denne Kaaldesiuge af den naturlige Phlegmatis vædske / da skal den Siuge holde en god skickelig Ordinantz/ baade met Mad oc Drick / gaat vngt fersk Oxekiød maa hand æde/ disligeste Høns / bløddsaadne Æg / oc af disse Vrter maa hand bruge/ som ere: Fenickel / Galliga / Neglicker/ Canelebarck/ Ingefær. Hand skal ingen Vin dricke vden hand met Vand blandet er.

Lægedom.

Mand skal stedse / ihukomme den første Regel som offuenfaare screffuet staar om Aareladelse/ Siden skal mand tage Chamilleblommer oc Dil/ oc dem siude udi fersk Vand / Her udi skulle den Siugis fødder vel badis oc tois / klaais oc gnidis vel ned at/ oc naar som hand haffuer saaledis toet oc badet dem / oc de ere tiurde / skulle de vel gnidis vnder neden til / met Salt oc Fiole olie tilsammen blande.

Der effter skal den Siuge/ om hand er af sterck Natur oc Complex (huilcket mand stedse acte skal) saaledis rensis eller

purgeris / oc denne Lægedom maa brugis til allehaande slags Kaaldesiuger / oc skal saaledis giøris. Mand skal tage Hylderoed / oc toe hende reen / oc skaffue den øffuerste sorte Barck der fra / oc siden tage den huide mellem barck / af samme mellembarck skal mand tage it halft Lodt / oc støde den vel udi en Morter / Siden skal hand leggis udi saa megen Brendeuin som der kand gaa udi to Æggeskaler / der udi skal hand saa ligge udi tre Timer / eller oc lenger om mand vil / Siden skal hand krystis igiennem en linet Klud / oc giffue den Singe der af at dricke met Brendeuin. Oc om den Siuge gider icke drucket Brendeuin / da maa mand vdkryste af Hylderødderne saa megen Ob som en føie Valnød kand vere / oc giffue det den Siuge met Ertesaad som inter Salt eller Fet er udi kommet / eller oc met en drick Øll. Somme siude denne Hyldebarck udi Vand oc giffue den Siuge dette Vand at dricke. Denne drick vddriffuer den onde vædske huor af Kaaldesiugen kommer / Oc naar som den Siuge haffuer taget denne Drick til sig / da skal hand gaa oc spadsere bort oc igien / oc der paa faste udi sex timer / da vddriffuis den onde vædske baade offuen oc neden vd. Oc om

Radix Sambuci.

om Kaaldesiugen icke forlader den Siuge/ da skal mand atter paa den fierde dag giffue hannem forsagde Drick / da forlader Siugen hannem / oc hand bliffuer næst Guds hielp helbred. Denne samme Drick er oc god til dem som haffue ædt noget som wsunt haffuer veret / oc Naturen det icke taale oc fordrage kand / om de hannem til sig tage / samme dag som de saadan wsund Mad ædt haffue.

Eller mand maa rense oc purgere den Siuge met it halt eller helt quintin Rhabarbara (efter Personens styrcke oc leylighed) smaat støt til Puluer / met saa megen god Brendeuin som der kand gaa udi en Eggeskal. *purgatz.*

Her skal mand mercke/ om saa skede at den Siuge spyde oc finge Løsen oc Bugløb af sig self / paa den siuende dag efter at Siugen hannem først tog/ da er det it gaat Tegn der til at Kaaldesiugen vil forlade den Siuge.

Euphorbium.

For denne Kaaldesiuge maa mand giffue den Siuge om Morgenen/ den stund hand fastendis er/ oc før end Siugen hannem tager / it halft quintin Euphorbium støt til Puluer met en æggeskal fuld af Brendeuin. Oc denne Lægedom skal brugis huer tredie dag / indtil Siugen forlader den Siuge.

Asa fœtida. Eller mand maa tage it lodt / Asæ fœtidæ, oc siude den i Vin / oc siden sii oc kryste den igiennem en lin Klud / oc lade udi det som vdkryst er / Sucker oc Honnig / oc lade det saa faa en opsød igien / Her af skal mand giffue den Siuge en god drick / før end Siugen tager hannem.

Regenfan / eller oc hendis Frø oc Blomster / saaden udi Vin oc den drucket / fordriffuer allehaande slags Kaaldesiuger.

Mand maa tage Mesterurt en eller to Hender fulde / støde dem vel / oc lade der paa half anden paat Vin. Oc lade det saa staa en nat / siden skal Vinen sies der fra / oc mand skal saa lade anden Vin paa Vrterne igien / lige som førre / Af denne Vin skal mand giffue den Siuge mod Natten en god Drick at dricke / Oc denne Vin skal saaledis brugis udi fire eller fem Aftene / eller oc lengre om behof giøris.

Agaricus. Succus Fumi terræ. Eller mand maa tage Agaricum (det er en liden huid Rod / som vaaxer nedre ved Roden af Granetræ) it lodt / oc Jordurtis Oes tu lodt. Disse skulle blandis tilsammen / oc denne Lægedom skal mand giffue den Siuge tre timer før end Siugen tager hannem.

Eller

Eller mand maa giffue den Siuge huer morgen it quintin af Quesurte Rod/ støt til Puluer/ met Vand som brent er af Jernurt. Eller mand maa siude samme Rod i ferst Kildeuand/ oc giffue den Siuge det varmt at dricke.

Radix Pimpinellæ.

Aqua verbene.

Eller mand maa giffue den Siuge Senep støt til Puluer / met Miød at dricke/ en time før end Siugen tager hannem.

Sinapium.

Eller mand maa giffue den Siuge / to timer før end Siugen tager hannem / it Quintin Andromachi eller Galeni Theragelse met varmt Vand at dricke / oc denne Lægedom skal giffuis huer fierde dag.

Theriaca.

Det cxiij. Capittel.

For den tredie dags Kaaldesiuge.

Den tredie dags Kaaldesiuge kaldis af Lægerne Febris Hemitrithea, eller Febris tertiana. For den skyld / at naar som mand hafuer haft hende en dag / da er mand den anden dag fri for hende / oc faar hende igien den tredie dag/ saa at mand er fri for hende en dag. Oc denne Kaaldesiuge kommer

Tertiam vera.

almindelige gierne af den vædske Cholera/ oc hun er af tuende haande slag. De ene kaldis Tertiana vera , oc hun kommer af den røde Choleriske vædske / oc samme Kaaldesiuge holder den Siuge almindelige gierne udi tretten timer/ Oc den Siuge tørster saare / haffuer oc der til met stor Kuld oc stor Hede / Hans vand det er gult oc skønt. Pulsaaren er liden oc slar fast.

Tertiana.

Den anden Kaaldesiuge kaldis Tertiana nota, oc hun er lige som Tertiana vera, undertaget aleniste / at den Choleriske vædske er blandet met Phlegmatis vædske / Thi bruger mand til den Lægedomme huilcke som rense Cholera oc Phlegma, saa som disse giøre / Mercke / Fenickel / Anis / Asparagus, oc andre saadanne.

Ordinantz.

Udi denne Kaaldesiuge maa den Siuge æde Lammekiød/ Kalffuekiød/unge Caponer oc Høns/ unge Kid/Agerhøns/Oxe oc Kalffueføder/saadne indtil Kiødet falder fra Benene / Blødsaadne Æg maa hand oc æde / Sød Melck skal hand icke bruge / Men sur Melck som er saaden met Saluie maa hand ibland met bruge/Mandelmelck / eller den som giøris af Valmuer maa

maa hand bruge. Vand som met Sucker saadet er/ Eller oc Byguand maa hand dricke/ Thi disse køle oc slycke tørsten.

Lægedom.

Først skal mand/ om tiden/ Alderen oc leyligheden sig saa begiffue vil / da skal mand lade sla Leffuer Aaren / eller Median-nen / oc paa tredie dagen der efter Mile Aaaren.

Der efter skal mand giffue den Siuge ofte af denne Lægedom / saa ofte som mand self vil / oc den skal saaledis giøris. Mand skal tage den store Jernurtis Blomster oc rødder/ af huert en Haand fuld. Tu Blad af Hiortetungis vrtis Blad / Disse skulle siudis udi tre paatter Vand indtil en paat er indsaaden / oc saa skal det sies igiennem en Klud / oc der udi ladis tu Lodt Sucker/ oc det skal giemmis udi it Krus. Denne Lægedom renser Blodet / slycker Tørsten/ oc bløder den hede Choleriske vædske.

Cichorea.

Scolopendria.

Tormentilla udi Vin saaden / oc den drucket/ fordriffuer den tredie dags Kaaldesiuge.

Tormentilla.

Jernurt met rod oc alt / udi Vin eller Vand saaden/ oc det drucket / fordriffuer allehaande slags Kaaldesiuger.

Verbena.

Hermodactili. Jeg haffuer seet oc udi sandhed forfaret at der ere mange hulpne met denne Lægedom / endog at ieg om hannem udi lærde Mends Bøger intet læst haffuer / oc hand giøris saaledis. Mand skal tage ti hoffueder af Tydeløse som oc kaldis Paaske Lilier/ oc dem siude udi Øl/vnder lucter saad/Her af skal mand giffue it sterckt Menniske en god drick luncket / oc unge Børn en Skefuld eller to / efter som mand kand formercke at de taale oc fordrage kunde / da vdspyde den onde vædske / huor af denne Kaaldesiuge sin begyndelse haffuer.

Acetũ vini. Sal. En anden Lægedom til dem som af sterck Nature ere. Mand skal tage Vinedicke oc røre der udi en god haab Salt / oc giøre hende luncket / Her af skal mand giffue den Siuge tre eller fire Skeder fulde at dricke/ Spyer hand den strax igien/da forlader Siugen hannem.

Stercus hominis. Eller mand maa tage Menniske møg/ oc tørre det vel / Her af skal mand giffue den Siuge udi tre samfelde dage / huer tag it Quintin/ blandet met Sucker / eller met rent skummet Honnig / eller met en drick luncket Vin.

Penthaphylon. Eller mand maa siude Femfingris

vrt udi Vand oc Honnig / oc lade der lit Peber udi / oc giffue det den Siuge at dricke / det fordriffuer allehaande slags Kaaldesinger.

Eller mand maa siude Nardus / eller Siutiders vrt oc frø udi Vin / eller udi Miød / oc giffue den Siuge det at dricke. Denne Lægedom fordriffuer tredie dags oc fierde dags Kaaldesiuge.

Trifolium. acutum.

Haffuer mand den tredie dags Kaaldesiuge / da skal mand tage Borras vrt / som haffue tre stilcker / met rod vrt oc Blomster / eller met frøet / oc støde hende oc kryste Osen der vd / den skal mand giffue den Siuge at dricke.

Bortago.

Haffuer mand den fierde dags Kaaldesiuge / da skal mand tage den som haffuer fire stilcker / oc handle met hende som sagt er. Eller mand maa siude samme Vrt i Vin / oc giffue den Siuge det at dricke.

Centaurea.

Eller mand maa giffue den Siuge it halft Lodt Agerum støt til Puluer / før end Siugen tager hannem / oc der paa en drick Vin / for hendis beskheds skyld. Oc udi de andre dage / den stund Siugen haffuer forlat hannem / skal mand giffue hannem om Morgenen den stund hand fastendis

Gentiana.

dis er/ af Andromache eller Galeni Theragelse/ saa stort som en Ert/ oc der til en half Valnød rent skalet / oc try Rudeblad/ Her til skal mand oc giffue hannem fire Lodt Chelidonie vand/ Oc den tredie dag her efter / om Siugen hannem forlat haffuer eller oc ey/ skal mand atter giffue den Siuge it half Lodt Agerum lige som førre. Vdi ote dage skal der handlis met den Siuge som her nu sagt er/da vorder hand helbrede næst Guds hielp.

Eller mand maa giffue den Siuge Aarle om Morgenen it Quintin Entzian/ støt til Puluer/ met Bygvand at dricke.

Gentiana.
Calamus.
Zinziber.

Somme bruge denne Lægedom saaledis: De tage Entzian / Calmus Ingefær/ lige meget af huert / oc skere deme i smaa stycker / oc legge disse i blød udi god Vinedicke. Her af giffue de Aarle om Morgenen/ en liden Ske fuld. Samme Lægedom fordriffuer allehaande slags Kaaldesiuger/ oc renser den onde slim af Maffuen.

Er Kaaldesiugen af den Choleriske Phlegmatis vædske / da skal mand giffue den Siuge / om hand saare skrøbelig er/ it halft Quintin Rhabarbarum , Er hand sterck/

sterck / da maa mand giffue hannem it helt Quintin / støt til Puluer / met Erthesaad/ udi huilcket intet Salt eller Fet er kommet.

Eller mand maa giffue den Siuge om Morgenen/it halft Lodt Diasenæ, oc it halft Lodt om Aftenen/met Ertesaad/som offuenfaare sagt er.

Purgat. Diasenæ.

Af denne Lægedom skal mand giffue den Siuge at dricke. Mand skal tage fire Lodt Byg oc toe det rent / oc af de sorte Cicer Erter tu Lodt / Stersøde smaa skaaren it Lodt / Fenickel den som tør eller grøn er/ en Haandfuld / Hiortetungis vrtis blad/ try eller fire smaa skaarne / Malurte stielcker tre eller fire / To eller tre Quesenrte rødder / Disse skulle siudis udi fire Paatter ferst Kildevand/ indtil en paa tindsaaden er/ saa skal det sies igiennem en lin Klud oc giemmis/ Af denne Lægedom skal den Siuge dricke dag oc nat / saa ofte som hannem lyster at dricke / Men naar som Kulden tager hannem/ eller hand venter hannem/ Da skal hand huercken æde eller dricke / før end Siugen haffuer forlat hannem.

Hordeum. Cicer. Liquirizia. Feniculum. Folia Scolopendriæ. Absynthiũ. Pimpinella.

Mand maa giffue den Siuge tre eller fire taare / Eneber olie met Jernurte vand/

Oleũm Iuniperi.

vand / eller met Cardo benedicte vand / da forgaar den tredie dags Kaaldesinge / haffuer ieg offte forsøgt.

Aqua Pistologiæ.

Vand brent af Huidued / oc her af den Singe tre eller fire Skeder fulde giffuet / efter Personens leylighed oc styrcke / fordriffuer visselige den Kaaldesinge: Vnge Børn giffuis en Ske fuld.

Aqua Flammulæ.

Vand af den vrt Flammula brent / oc bruget som det her næst offuen faare screffuet staar / fordriffuer oc den Kaaldesinge / Oc er en viss forsøgt Lægedom.

Gentiana Thus album Castoreum.

Eller mand maa tage Entzian / huid Røgelse / oc Bibergel / oc siude dem udi Vin / eller udi gaat gammelt Øll / Oc her af skal mand giffue den Singe at dricke / paa det lag som Singen vil tage hannem.

Det cxvj. Capittel.

For den fierde dags Kaaldesinge.

DEn fierde dags Kaaldesinge af Lægerne Quartana Febris kaldet / den fordriffuis met stor nød / som det almindelige ordsprock linder: Læger indlegge sielden ære aff de Vatersottige / oc af dem som haffue den fierde dags

dags Kaaldesiuge. Dog hielpis de vel offte met Lægedom / Naar som de holde dem skickelige oc tilbørlige som dem bør.

Den fierde dags Kaaldesiuge er aff tuende haande slags. Den ene kaldis Quartana Febris vera, oc hun haffuer sin begyndelse aff det wrene Melancholiske Blodt / oc naar som Røgen aff samme wrene Blod gaar til Hiertet / da fordriffuer det Hiertens naturlige hede. Denne Kaaldesiuge kommer oc stundem aff en ond Maffue / vdi huilcken saadan ond wrene forbrende vædske haffuer lenge leget / huilcken som opfar til Hiertet / oc fordriffuer det gode Blod der fra. Oc aff disse Tegn kiendis denne fierde dags Kaaldesiuge.

Tegn.

Naar som denne Kaaldesiuge tager nogen første gang / da tager hun hannem met stor Kuld / oc ryste hannem saare / saa at hans Been skelffue oc ryste / hans Pulsaare ere liden / oc ere dybt indkryben / Oc naar som Siugen tager hannem / da slar Pulsaaren hastelige / Hans Vand det er huit klart oc skønt / Ment stundem er det oc vel farffuet som Bly / Oc naar som Siugen lader aff at ryste hannem / da

 forand-

forvandlis hans Farffue / oc bliffuer vnder Ansictet / som Bly / oc Læberne farffuet som Nydeskaler / Oc denne Kaaldesiuge holder en almindelige gierne vdi fire oc tiue timer / oc siden forlader hun hannem igien / oc staar stille vdi fyrre tiue oc otte timer,

Spaadoms tegn.

Spaadoms Tegn.

Haffuer nogen den fierde dags Kaaldesiuge met Leffuerens haardhed oc forstoppelse / det er Vattersotens oc andre onde Siugdommers tegn. Haffuer nogen hafft den fierde dags Kaaldesiuge vdi nogen stund / oc finge hastelige stor suar Hede / eller oc Hickelse / oc varede vdi to dage / da ere disse Dødsens visse tegn.

Quartana notha.

Den anden fierde dags Kaaldesiuge Quartana notha aff Lægerne saa kaldet / hun kommer aff den sorte forbrende Cholera, naar som den formeget vdi Aarerne er. Oc den kiendis aff tisse tegn.

Tegn.

Denne Kaaldesiuge tager en met stor hede / oc rystelse / oc den Siuge haffuer stor tørst / Pulsaaren er stor oc slar fast oc hastelige / Hans Vand er rød oc klart som Vin / oc stundem er den sort.

Ordi-

Ordinantze.

De som haffue den fierde dags Kaaldesiuge / allmindelige gierne gide de bedre ædt / drucket oc soffuet / end de som haffue de andre Kaaldesiuger.

Den Siuge maa æde Lamme kiød / vnde Kid / vnge Høns saadne met Percille / blød saadne æg / Lectyge / Geff / Ender / Harer / Oc alt hues som Bugen stopper / skal hand fly / Hand skal ey heller æde nogen Fruct / vere sig Eble / Perer / Nydder / eller nogen anden Fruct / Hand maa æde lit aff den Kaal som aff Bede eller Borras saaden er. Jngen Vin skal hand dricke / vden saa er / at hand blandis met Byguand. Denne Kaaldesiuge kommer paa wlige tider / stundem formiddag / oc stundem effter Middag / oc stundem haardere end stundem. Om Siugen tager nogen for Middagen / Da skal den Siuge intet æde / før end Siugen haffuer hannem forlat. Men tager hun hannem effter Middagen da skal hand icke æde / før end om Morgenen naar Klaacken er sex.

Lægedom.

Naar som den Siuge først fornemmer denne Siuge / da skal hans Me-

dian Aare ladis / oc rensis eller purgeris met Rhabarbarum, eller met den Purgatz som om Hylderod screffuen staar. Der effter skal mand giffue den Siuge om Morgenen Aarle / huer gang it Quintin Angelica / støt til Puluer / met Bygvand / eller met Vand som brent er aff Femfingris Urt.

Angelica.

Eller mand maa / paa det lag som mand formercker at Siugen vil tage den Siuge / giffue hannem aff denne Lægedom. Mand skal tage Fenickel en halff Hand fuld / try eller fire stycker aff Malurt / Disse skulle siudis vdi en paat Vin / paa en sacter Ild / indtil tredie delen indsaaden er / siden skal hand sies igiennem en lin Klud / oc der vdi ladis it Lodt Rosenhonnig / Oc naar som Siugen vil tage den Siuge / da skal mand giffue hannem her aff it lidet Vinglas fult / førre varmt giort / at dricke. Oc om hand saa sterck er at hand gider gaaet oc spadzeret / da skal hand gaa bort oc igien / Gider hand icke gaaet allene / da skal hand lade sig lede aff tuende Personer / indtil Kulden formindskis / Der effter skal hand nedleggis / oc skal høllis vel paa hannem / saa at hand kand suedis / saadan Hede skal den Siuge

Feniculum. Absynthiū.

Mel Rosarum.

taale

taale oc lide / Kand hand soffue / da maa hand soffue / oc naar som Heden hannem forlad haffuer / da maa hand staa op oc æde noget om hand gider ædt / Oc om den Siuge tørster den stund Siugen hannem end holder / da skal hand intet andet dricke end aff forscreffne drick oc Lægedom. Det skeer oc almindelige gierne / at naar som den Siuge første gang dricker aff forscreffne Drick oc Lægedom / da tager Siugen hannem fast haardere end tilforn / Her faare skal hand icke forfærdis oc forlade samme Drick oc Lægedom. Men hand skal bruge den sex eller siu gange / da forminds kis Siugen dag fra dag / oc hand bliffuer næst Guds hielp helbrede / om hand holder sig tilbørlige met Mad ock Drick.

En anden Lægedom ock Drick for samme Siuge. Mand skal tage rent Byg it halfft Pund. Cicer Erter it Lodt / Fenickel / Stenrude / aff huert it halfft Pund / Hiortetungis vrtis blad / Rude / Malurt aff huert it Quintin. Størsede eller Søt træ / it halfft Lodt. Disse skulle siudis vdi tre paatter ferst Kildeuand / indtil en paat indsaaden er eller lit mere / siden skal det sies igiennem en Linklud / oc her aff skal mand giffue den Siuge at dricke / saa offte

Hordium.
Cicer.
Feniculum
Capillus veneris.
Scolopendria.
Ruta.
Absynthiũ.
Lyquirizia.

 som

som hand tørster. Disse forscreffne Vrter / maa mand vel to gange siude / Oc da skal mand icke lade mere paa demend halff anden paat Vand / och saa bruge denne Drick som sagt er.

Eller mand maa giffue den Siuge vdi nogle dage Agerum støt til Puluer / blandet met lit Myrrhe oc Sucker met Vin at dricke.

Centaurea.
Myrrha.

Eller mand maa giffue den Siuge it Quintin eller tu ret Theragelse / met it Lodt Brendeuin / som er blandet met Vin / huor vdi Mynte saaden er / Oc denne skal vere varm naar som den giffuis / oc den Siuge skal nedleggis / oc hollis vel paa hannem / at hand kand suedis.

Gentiana.

Eller mand maa giffue den Siuge Entzian / støt til Puluer / met en drick varm Vin / Somme siude Entzianen vdi Vin oc giffue den Siuge hende / andre tage her til huid Røgelse oc Bebergel / lige som offenbaare vdi den tredie dags Kaldesiuge sagt er.

Semen Hypericonis.

Jordhumlis frø / til Puluer støt / oc det giffuet met Vin / fordriffuer oc denne Kaaldesiuge.

Oleum de Spica.

Mand maa giffue den Siuge vdi nogle dage / Aarle om Morgenen tre eller fire

ker fire taare Spickolie / huilcken oc kaldis aff somme Balsem olie.

Eller mand maa giffue den Singe tre eller fire taare Eneber olie / met Vin at dricke.

Jeg haffuer kient en som haffde denne Kaaldesinge ved halffandet Aar / oc haffde kaastet paa Lægedom mere end try hundrede Marck danske / omsier bleff hannem raadt aff en frommer Mand / at hand skulle bruge denne Eneber olie / oc at hand skulde tage til sig huer gang it Quintin / huilcket hand oc giorde / Oc der hand haffde taget de try Quintin til sig / da bleff hand aff met denne Singe / oc vaar aldelis fri for hende all den stund hand leffde.

Det cxvij. Capittel.

Om Graderne.

DEr findis offt i Lægebøger at den Vrt / Gummi / oc andet saadant som brugis til Lægedom er hed / kaald / eller tør vdi den første / anden / tredie / eller fierde Grad / Huorledis det forstaaes vil teg her forklare oc lære / huilcket saadleis skal skee.

Smager mand noget som føye bider paa Tungen / saa at mand det nøye føler / da dømis det at vere i den første Grad / saa som naar mand smager nogle aff de søde Mandele / aff deris sødme føler mand en føye verme / huilcken Smagen icke saare foruandler / Thi dømis de at vere hede i den første Grad / Det som er vdi den første Grad / det haffuer tuende parter aff Heden / oc en part aff Kulden.

Smagis noget som Smagen mere foruandler / oc er dog icke for saare het eller beskt / saa som naar mand smager Anis / eller Femckel / de dømis at vere i den anden Grad. Oc det som het er i den anden Grad / det haffuer tre dele aff Heden oc en del aff Kulden.

Smagis noget som Smagelsen saare oc merckelige foruandler / saa som naar mand smager Neglicker eller Ingefær / da dømis de at vere vdi den tredie Grad. Det som er het i den tredie Grad / det haffuer fire dele aff Heden / oc en del aff Kulden.

Smagis noget som Smagen saare foruandler / oc saa gaat som Smagen forderffuer / saa som Peber giør naar den smagis / det dømis at vere vdi den fierde Grad. Det som het er i den fierde Grad / det

det haffuer fem dele aff Heden / oc en del aff Kulden.

Det som meddelmaadeligt / som er til lige varmt / kalt / vædſkactigt / oc tørt / det ſættis i ingen Grad.

Paa det mand diſſ bedre dette forſcreffne forſtaa / ſaa merck denne lignelſe. Om mand tager en pot het Vand / oc lader der i en pot kalt Vand / da bliffer det meddelmaade varmt oc kalt / oc ſættis da icke vdi nogen Grad / Men om mand lader der vdi end en pot het Vand / da er det icke lenger meddelmaade varmt / men er varmt i den førſte Grad / Oc om mand lader end der vdi en pot het Vand / da bliffuer det merckelig varmt oc er da varmt i den anden Grad / oc om mand lader end til en pot het Vand der vdi / da bliffuer det ſaa het / at mand kand nøye taale / at mand holder Haanden der vdi / oc da er det varmt i den tridie Grad. Men lader mand der end en pot het Vand vdi / ſaa bliffuer det ſaa het / at mand kand ingenlunde taale det at mand føler der i met Haanden / oc da er det varmt i den fierde Gra.

Til Læseren.

FRomme Læsere siden det Capittel om Vattersot vaar prentet/ er denne effterfølgendis Lægedom mig kom̃en til haande/ aff en from Christen Mand/ met huilcken nogle ere hulpne som Vattersottige vaare/ Tht vilde jeg icke iorde oc nedgraffue hannem/ men dele hannem met dem som hannem behoff haffue/ huilcken saaledis skal giøris oc beredis.

For Vattersot oc it hoffuet Liff.

MAnd skal tage Meyran/ blaa Lilierod/ aff huert it Quintin. Huid Nyseurt/ saa megen som ti Bygkorn veye Fiole Blomster/ it halfft quintin/ Disse skulle stødis til Puluer/ oc skulle giffuis den Siuge met varmt Ertesaad/ vdi huilcket intet Salt eller Fet kommer er/ det hedisite den Siuge taale kand. Men haffuer Siugen storlige taget offuerhaanden/ da maa mand tage her til lit Bebergel oc noget Hualsrod. Er den Siuge saa sterck/ at hand forscreffne Lægedom taale oc fordrage kand da skal mand giffue hannem den paa en tid/ Er hand icke/ da skal den delis i tuende parter/ och saa giffuis. Denne Lægedom skal brugis tre/ fire eller fem gange/ effter den Siugis leylighed Mand skal oc siude Figen i Vin/ oc støde dem til en Oes/ oc blande der vdi noget Bygmel oc Malurt støt til Puluer/ oc giøre her aff Plaaster oc legge det paa den Siugis Bug/ paa den sted der som hand mest pine føler.

Register eller Taffle / paa alle de Siuger oc Legemlige breck / som i denne Lægebog neffnis / oc giffnis lægedom til. Det danske Tal som staar først mercker Capitelet/det andet Ziffer tal som følger / effter mercker bladdet/ paa huilcket samme Capittel findis.

Hoffuitverck som kommer af Blodet. j. Cap. 1.
Hoffuetverck aff Cholera. ij. Cap. 3.
Hoffuitverck aff Phlegmate. iij. Cap. 5.
Hoffuitverck aff Melancholia. iiij. Cap. 7.
Hoffuitverck af Veder oc Suselse. v Cap. 9.
Hoffuitverck aff Solsens hede. vi. Cap. 10.
Hoffuitverck aff Kuld oc kalt Veder. vij. C. 10.
Hoffuitverck Lethargia kaldet. viij. Cap. 10.
Om Slummesot. ix. Cap 11.
For Raseri oc Vildelse. x. Cap. 13.
For Hoffuitverck Schotoma oc Vertigo, oc eden naar som mand suimler oc Jorden løber omkring. xi Cap. 15.
Hoffuitverck som kommer af Maffuen. xij C. 17.
En almindelig stick oc Regimente / som skal holdis aff alle som plagis aff Hoffuitverck. xiij Cap. 17.
Om mand kand icke soffue. xiiij. Cap. 18.
Om nogen røris aff Poplesie. xv. Cap. 21.
For Krampe. xvi. Cap 26.
Naar som Munde vorder kroget. xvii Ca. 27.
Om Druckenstaff. xviij. Cap. 27.
For den Faldendesot. xix. Cap. 28.
Kommer nogen fra sine sind oc bliffuer vild. xx. Cap. 32.
Om Haar vdfalder. xxi. Cap. 36.
Huorledis mand skal komme Haar til at vaare. xxij. Cap 37.

For

For Orm som affæder Haar. xxiii. Cap. 37.
Om Haaret vdfalder. xxiiii. Cap. 38.
For it huldet oc skurffuet Hoffuet. xxv Cap. 38.
Luss oc Gneder at fordriffue. xxvi. Cap. 39.
Oyernis breck. xxvii Cap. 41.
For Døffelse. xxviii. Cap. 49.
For Øreuerck xxix. Cap 51.
Om noget er faldet vdi Ørerne. xxx. Cap 52.
For Ørernis suselse. xxxi. Cap. 53.
For Snue oc Hoffuedens flydelse xxxii Ca. 54.
Om Næsen bløer. xxxiii Cap. 56.
Om Luctelse. xxxiiii. Cap. 58.
For Næsebyld oc det onde Kiød som vaaxer i hende. xxxv. Cap 59.
For Ansictens wreenhed. xxxvi. Cap. 60.
Om Mundens Siugdomme. xxxvii Cap. 61.
For Tandeuerck. xxxviii Cap. 63.
Om Tenderne ere løse. xxxix. Cap 66.
For Orm som ere i Tenderne. xl. Cap. 66.
Huorledis Tenderne skulle giøris huide. xli. Cap 67.
Om Tendernis kiød er bullet. xlii. Cap. 67.
For Bulde paa Tungen. xliii. Cap. 68.
For en ond Aande. xliiii. Cap. 69.
For den Byld som vaaxer i Halsen. xlv. Ca. 71.
Om Drøbelen. xlvi. Cap. 73.
Om nogen Hees er. xlvii. Cap. 74.
Om mand spytter Blod. xlviii. Cap. 76.
For Hoste. xlix. Cap 78.
For en stacket oc trang Aande. l. Cap 83.
Om nogen spyer eller spytter Rødde. li. Ca. 86.
For Brystens Bylder som vaaxer i siden. lii. Cap. 87.
For Lungens Byld Peripneumonia kaldet. liii. Cap. 90.

For

Tafflen.

For Suindesot/Ptisis kaldet. liiij. Cap. 91.
For Hiertens Ve oc Sting. lv. Cap. 94.
For Daanelse oc Besuimmelse. lvi. Cap. 99.
For Vansmectighed. lvii. Cap. 100.
For Strubens onde Complexie. lviii. Cap. 104.
For Maffuesot som kommer aff wnaturlighed vædske. lix. Cap. 106.
For Maffuesot oc kaald vædske. lx. Cap. 107.
For vemmelse til Maden aff Lægerne Fastidium cibi kaldet. lxi. Cap. 110.
For dẽ wnaturlig Lyst oc Begiering til Mad/ aff somme Hundelyst kaldet. lxii. Cap. 111.
For Tørst. lxiii. Cap. 114.
For Ræbelse. lxiiii. Cap. 114.
For Hickelse. lxv. Cap. 116.
Huo som haffuer stor vemmelse i Maffuen/ oc bryder sig meget/ oc kand icke spy. lxvi. Cap. 118.
Om spyelse aff Lægerne Vomitus kaldet. lxvii. Cap. 119.
Om nogen vil spy. lxviii. Cap. 121.
Huorledis Maffuen skal styrckis effter mand haffuer spyet. lxix. Cap. 123.
Naar som Maffuen er hoffuen eller opblæst. lxx Cap. 123.
For en bullet Maffue. lxxi. Cap. 125.
For Maffuesot aff Cholera. lxxii. Cap. 126.
For Leffuerens Hede. lxxiii. Cap. 128.
Om Leffueren er forkøllet. lxxiiii Cap. 132.
For Leffuerens forstoppelse. lxxv. Cap. 133.
Om Leffueren er bullen. lxxvi. Cap. 136.
For Blodsot som kommer fra Leffueren. lxxvii. Cap. 138.
For Vattersot. lxxviii. Cap. 139.
Læs oc saa der om en støn Lægedom/ paa det 243. blad.

For den Gulesot Icteritia aff Lægerne kaldet. lxxix. Cap. 143.
For Miltens Siugdom. lxxx. Cap. 147.
For Tarmernis vred Colica oc Iliaca passio kaldet. lxxxi Cap. 150.
Om Stolegang oc Løsen. lxxxii. Cap. 157.
For den Bugløb Diarrhea kal: lxxxiii Cap. 161.
For Bugløb Lienteria aff Lægerne kaldet. lxxxiiii. Cap. 162.
For Blodsot Disenteria lxxxv. Cap. 163.
For Bagtarmens vred kaldet aff Lægerne Thenasmon, kaldis oc aff somme paa vort Danske Tungemaal Harcke. lxxxvi. Ca 169.
For Spoleorm i Bug oc Tarme/ Lumbrici aff Lægerne kaldet. lxxxvii. Cap. 170.
Om de Aarer som sidde bag vdi Artzen/ Hemorhoides kaldede. lxxxviii. Cap. 172.
For de gyldene Aarers flydelse lxxxix. Ca. 173.
For de Bylder eller Vaarter som vaaxe paa Endetarmen Ficus kaldet. xc. Cap. 173.
Om Bagtarmen vdgaar. xci. Cap. 174.
For Nyrernis breck. xcii. Cap. 175.
For Lendeverck. xciii. Cap. 176.
For Nyrernis oc Blærens sten. xciiii. Ca. 181.
For Kaaldepis. xcv. Cap. 185.
Om mand kand icke pisse. xcvi. Cap. 187.
Om mand pisser om natten i Sengen. xcvii. Cap. 190.
Om nogen idelig pisser oc vædsken er vfordoffuet/ eller er lige som Rødde. xcviii. Ca. 191.
Om nogen pisser Blod. xcix. Cap. 192.
Om mand mister sin Manhed. c. Cap. 194.
Huorledis vkyskhed skal betagis oc bortdriffuis. ci. Cap. 196.
Om Menniskens nature oc Sæd gaar fra nogen imod sin vilie. cii. Cap. 197.

Om

Om den lønlige Lem er bullen eller saar. ciii. Cap 199.
For podagel eller ledemodernis siugdom. ciiii Cap. 201.
For Jckt oc Verck. cv. Cap 205.
For paacker eller Frantzoser. cvi Cap. 207.
For Ringotm. cvii. Cap. 217.
For Skab oc Blaade. cviii. Cap. 218.
For Vaarter. cix Cap. 219.
For Spedalskesot. cx. Cap 220.
Om nogen brender sig. cxi Cap. 222.
For den Kaaldesiuge Ephemera kaldet. cxii. Cap. 225.
For den hede brendendis Kaaldesiuge Causus eller Συνεχὴς aff Lægerne kaldet. cxiii. cap. 228.
For den daglige Kaaldesiuge. cxiiij. Cap. 232.
For den tredie dags Kaaldesiuge. cxv. Ca 235.
For den fierde dags Kaaldesiuge. cxvi. Ca 238.

Ende paa denne Taffle.

Prentet i Lybeck/hos Assueri Krøgers Erffuinger.

Paa Lorentz Albrecht / Borgeris oc Bogeføreris der samme steds Bekaastning. Oc findis hos hannem til kiøbs.

Hen
fierde B
sammen la
faar Qu
debe

Henrick Smids

fierde Vrtegaard / flitelige til-
sammen læst aff lærde Lægers Bøger /
faar Quindfolcks oc vnge Spæ-
debørns Siugdomme.

Prentet i Lübeck.

ANNO

1598.

Erlig oc velbyrdig Quinde/ Frue Anne Claus Vrnis til Beltebierg / ynsker ieg Henrick Smid i Malmø Naade oc Fred aff vor HErre Christo.

Kiere Frue Anne / ieg haffuer handlet udi min tredie Vrtegaards Bog om atskillige Soter / Brøst oc Breck som baade Mend oc Quindfolck almindelige vederfaris. Men i denne min fierde Vrtegaards Bog / vil ieg aleniste handle om nogle Siugdomme som det ærlige Quindfolck vederfaris/ oc først om det Quindfolck som Gud haffuer begaffuet met Foster/ oc ere bleffne siuglige/ huorledis de dem skicke skulle / oc met dem handlis skal Der effter vil ieg handle om de andre Quindfolckis Breck oc Soter som icke ere begaffuede met Liffsens fruct/ men haffue dog nogle besynderlige siugdomme / huilcket som Gud oc Natu-

ren dem tilskicket haffuer. Oc paa det sidste om vnge oc Spædebørns Siugdomme / oc dette vil ieg giøre oc handle det høffueligste som mig muelig er/ Eders Velbyrdighed eller nogen anden erlig Quindis Personne icke til nogen foractelse/ blusel/ eller fortalelse i nogen maade.

Kiere Frue Anne / ieg i sandhed veed / oc haffuer det offte forfaret/ at mangen erlig / from oc dydelig Quindis Personne haffuer ombaaret oc mist sin Helbrede oc førlighed aff ret forsømmelse / huicken mand vel haffde kunde hulpet met en føye oc ringe Lægedom / der som der haffde veret noget met det første som haffde giffuet hende gode Raad / eller hun dem selff vist haffde. Somme Quindsfolck ere ocsaa blue / at de tørre icke obenbare deris Brøst oc Breck faar nogen Læge / men gaa heden indtil Siugen bliffuer stadfest oc tager offuerhaand / oc da nødis de til at obenbare dem / oc da er det forsilde oc staar

icke vel til at hielpis / Oc om de end hielpis / da skeer det met stor wmage oc bekaastning / Oc saadanne Quindfolck handle som den Poete Horatius siger: Daarernis onde Blusel skiuler de Saar som ere wlægte. Men met rette skulde de handele oc giøre som den vise Mand Boetius lærer / der som hand siger: Vilt du at Lægen skal hielpe dig / da giørs det behoff at du obenbaret hannem Saarerne.

Kiere Frue Anne / efftterdi at Gud vor kiere himmelske Vader haffuer oc begaffuet eders Velbyrdighed met Liffsens Fruct / oc her i disse Land oc Riger er stor brøst paa ret forstandige Læger oc retsindige Jordemodre / som kunde giffue det Quindfolck som Gud haffuer begaffuet met Foster / eller oc ere beladne met nogen anden Siugdom / gode Raad. For den skyld haffuer jeg atter igiennem vandret de lærdiste Lægers Vrtegaarde / oc haffer (som ere deris Bøger) oc der opsancket tilsammen lest de bæste Vrter / Blomster oc Gummer /

som Quindfolck tiene for deris afskilli-
ge Soter / bryst oc breck / paa det at
eders Velbyrdighed oc andre / mue nu
selffue i eders nød oc trang hielpe eder/
oc eders vnge oc Spædebørn/om mand
icke kand bekomme nogen forstandig oc
forfaren Læge.

Kiere Frue Anne / dette mit Arbeyde
tilscriffuer oc skencker ieg eders Velbyr-
dighed / Bedendis eder ydmygelige oc
kierlige / disligeste oc alle gode ærlige /
dydelige / oc fromme Quindfolck som
det see/ høre eller læse / at eders Velbyr-
dighed / oc de tage det til tacke / oc icke
legge mig det til det verste i nogen maa-
de / Thi saadan Arbeyde haffuer ieg
giort eders Velbyrdighed oc dem alle
til villie oc tieniste / Her met eders Vel-
byrdighed/ met alt det i vel ville den evi-
ge Gud befalendis. Scriffuet i Mal-
mø den xxij Dag Aprilis S. Gre-
gorij Dag M. D. Lvij.

Det første Capittel.

Om Quinden er sinuglig met Foster.

NAar en Quindis Person er siuglig / oc haffuer vndfanget Foster / der regnis oc aff Læ-gerne iblant Siugdommer-ne. Thi vil ieg her noget skriff-ne / huorledis Fosteret vndfangis / forua-ris / vaaxer oc forøgis i Moderens Liff. Oc først vil ieg sige huad Quindfolcks Moder er. Saa skal mand vide / at Mo-deren er en Lem giort aff Gud oc aff Na-turen / der tilskicket / at vndfange Sæden vdi / saa at Fosteret vndfangis i hende / oc anammer der it Legemes skabning. Mode-ren er trind oc skabt fuldnær som en Blæ-re / hun er giort oc tilsammen sæt aff sen-actig Materie met mange Aarer / met huilcke Aarer hun er tilbunden Hoffue-det / Leffueren / Brystene oc Hiertet / Dis-ligeste oc meste Parten aff alle andre Lem-mer. Disse Aarer ere hule / oc de kaldis aff somme Læger Cotolonides, met huilcke de hinder som Fosteret vdi ligger i Mode-rens Liff til sammen holdis / oc Fosteret anammer sin føde igennem dem / Om

huilcke

huilcke ieg her effter ydermere handle vil.

Jeg vil her nu først lære huorledis Fosteret vndfangis/huilcket saaledis skeer. Naar som Manden oc Quinden haffue hafft legemlig samqvem tilsammen / oc fuldkommer Naturens spil oc læg / om da Mandsens oc Quindens Sæd til sammen blandis oc forenis / da vorder hun singlig oc vndfanger / Men naar som det icke saa skeer / da vndfanger hun icke / eller bliffuer singlig. Oc naar som Quinden haffuer vndfanget / da tillyckis strax hendis Moder saa tæt / at mand skulde icke kunde stinge den skarpe ende aff en Naal der ind / Vden mand vilde giøre det met vold. Oc Fosteret som vndfanget er/ skinlis oc forvaris siden i Moderens Liff/ met trende Hinder / saa at det vndfangne Foster vorder intet at skade/aff den offuerflødige Quindens Tid eller Blomster/ som i Moderen er bleffuen / effter at hun haffde vndfanget / som intet tiene eller duelige vaar til Fosterens næring oc forøgelse. Oc samme Quindsfolck Tid oc vædske staar imellem Moderē/ oc den første hinde indtil Fosterens fødzels Tid/ oc da bryster samme hinde aff sig selff sønder/ oc der som icke saa skeer/da obnis hun af Jordemoderen/

ren / oc Fost ret vddriffuis da / met den Hinde som det vdi leget haffuer / Oc denne Hinde kaldis paa Latine Secundina, det er / Den anden Fødzel.

Secundina

Den an[d]en Hinde kaldis Biles, oc den er omkring Fosteret / fra Nafflen oc saa fremdelis ned at / oc den er ryncket som it ryncket oc til sammen lagt linklæde. Vdi denne Hinde forsamlis all den vædske som kommer eller flyder fra Fosteret / vere sig Piss / Vand / eller Sued / oc all anden Vrenhed / alt saadant bliffuer der inde indtil fødzelens Tid kommer. Paa det at saadan stercke oc skarp vædske / skal icke giøre Fosteret eller oc den første Hinde nogen skade. Oc all den stund Fosteret de[r] vdi Moderens Liff / da pisser det icke aff le[r] lønlige Lem / men det flyder aff Naff- Hi[.] igennem nogle Aarer / ind vdi denne [Hind]e som jeg nu om talede.

Biles.

Den [t]r[e]dje oc tredie Hinde / den gaar [o]mkring Fosteret / oc beskermer det næst [...] fra f[o]rsaade vædsker / oc for den første Hind[...]s haardhed / oc denne kaldis Armatura c[o]nceptus, det er / det vndfangne Fosters [B]eskermelse.

Armatura conceptus

[...]er vil ieg nu lære oc tilkiende giff- ue / h[u]orledis Fosteret voxe o[c] til taagar i

Mo-

Moders Liff/ vdi de ni Maande efter det er vndfanget.

I den første Maanet er det som forsamlet Blod. I den anden Maanet skickis det til Legeme. I den tredie Maanet haffuer det it Legeme/ oc er it leffuendis Foster / men dog rører det sig icke for sin skrøbeligheds skyld / oc da skal Fosterens Moder holde sig skickelige oc tilbørlige met alle ting/ellers kand hun det snarlige forsee oc bliffue aff met det / Om hun dantzer / springer / hopper eller løber fast/ Om hun forskreckis eller forfærdis/Eller om hun æder eller dricker mere end hendis Nature taale oc fordrage kand / oc aff andet saadant. I den fierde Maanet vaaxe Neglene/ oc begynder da at røre sig. I den femte Maanet kand mand see om det er en Dreng eller Pige. I den siette Maanet haffuer det alle Aare som it ret fuldkommet Menniske bør at haffue. I den siuende Maanet haffuer det Marren i Benene / er befestet oc styrcket met Benene / oc tager saa dag fra dag til at styrckis indtil den niende Maanet. Det skeer vel stundem for Moderens eller for Faderens skrøbeligheds skyld / at det fødis vdi den siuende Maanet, Oc det som saaledis/

bis / kand lengre leffue / end det ſom bliff-
uer født i den ottende Maanet / det ſom
fødis i den ottende Maanet / leffuer ſiel-
den lenge / men dat døer inden faa Dage.
J den niende Maanet er det aldelis it
fuldkommet Menniſke / oc Naturen driff-
uer det da vd aff Moderens Liff (om det er
it Drenge Foſter / Men er det Pige Foſter /
da fordrager ſig det gierne ind paa den
tiende Maanet) ind vdi denne vſle Ver-
den.

Oc alle den ſtund Foſteret er i Mode-
rens Liff / da haffuer det ſin næring / Føde
oc ophold igiennem en Aare ſom gaar fra
Moderens Bryſt ind i Foſterens Naffle.
Oc all den ſtund Foſteret er i Moderens
Liff / da er det tilſammen krøbet ſom en
Bold / ſaaledis at det haffuer begge ſine
Hender paa Knæene liggendis / Anſictet
er bøyet fuldnær til Knæene / Næſen oc
Øyene ere indbøyede imellem Knæene /
Anſictet oc Bryſtet ere vende mod Mode-
rens Ryg / Naar ſom fødzelens Tid kom-
mer oc tilſkunder / da vender Foſteret ſig i
Moderens Liff til vdgangen / Hoffuedet
net / oc Benene op / oc da kommer
Foſterens Anſict lige mod
Moderens Anſict.

Det andet Capittel.

Huorledis mand kand forfare oc vide / om en Quindis Persone er fruglig met Foster eller icke.

DEt kand mand forfare aff naturlige ting oc tegn / saaledis: Om Quinden icke haffuer sin Tid oc Blomster vdi rette tide/som hun van er at haffue/Thi naar som hun hafuer vndfanget oc er bleffuen frugelig/da forvandlis den vædske/som flyder aff de Aarer som Quindens Tid skulde flyde vd oc aff samme vædske bliffuer den anden Hinde/ Vdi huilcken Fosteret ligger / oc samme vædske gifuer sig icke mere ned/ men vp til Quindens Bryst / oc forvandlis der til Melck. Men dette tegen feyler vel stundom/ for atskillig anden vreck som Quindfolck faa.

Om hun faar Hoffueverck oc Suimelse oc hendis Ansictis farffue eller lyd forvandlis Om Øyene dummis oc huad som hun seer siunis for hende at det løber omkring/ De Aarer huilcke som side imellem Øynene oc Næsen / de siunis store oc ere fulde aff Blod. Om Brysternis Aarer bliffue sorte / oc omsier blaa eller gule.

Om Brysterne hoffnis oc bliffue haarde/ oc Vaarterne røde / Om hun dricker nogen Drick / huilcken som er kaalder/ oc hun føler oc fornemmer den at løbe i Brystene saa kaalder / om hun faar vemmelse/ spyer oc bryder sig offte/ Om Madens lyst forgaar / eller hun faar lyst til atskillig vnaturlig Mad / eller til andet vnderligt oc slig slig ting/ Om hun faar Lendeuerck/ oc hun føler vret/ oc hafuer ont hos Naffslen / oc hos den lønlige Lem. Hendis Vand er skønt huit oc klart/ oc mand seer vdi det nogle ting som op oc ned far / lige som Støff giør i Solen J den første Maanet effter hun er bleffuen siuglig/ seer mand i Glasset paa Bonden aff hendis Vand noget liggendis / lige som det vaare Sand / Meel eller Bomuld / oc naar som mand rører Glasset met Vandet/ da skillet det at / oc flyder lige som det vaare reen Bomuld.

Hipocrates Læge siger : Om mand tager Vin / Vand oc Honning / lige meget aff huert / oc giør her aff en Drick/ oc om Qvinden tager dem til sig om Affrenen naar hun vil sig nedlegge til Søffns/ oc føler hun samme Nat sting oc pine vdi Bugen/ da er hun siuglig met Foster/men

fornemmer hun den icke / da er hun icke siuglig met Foster.

Somme de forfare det saaledis : De tage Quindens Vand i it Glaß/ oc giøre det vel tæt til / oc sætte det mod Solen i tre Dage/ der effter sie de det igiennem en Linklud/ Oc findis der da smaa leffuendis ting/ lige som det vaare smaa Lus der udi/ da skal dette være it vißt tegen der til at hun er siuglig met Foster / oc ere de samme smaa leffuendis Diur røde/da er hun met it Drenge Foster/men ere huide/ da er hun met Pige Foster.

Somme tage en Synaal oc legge hende i it Meßings Becken / i huilcket Quinden haffuer lad sit Vand / oc lade Naalen ligge der en Nat/Kommer der da paa samme Naal mange smaa røde øyen eller smaa Plette/da er hun siuglig met Foster / Men røstis Naalen/ da er hun icke siuglig.

Det tredie Capittel.

Om nogen Quindis Persone er met Dreng/ Pige/ eller met Tuillinge/ huorledis det kand forfaris.

ER Quinden suanglig met Drenge-Foster / da haffuer hun en skøn oc smuck lyd / eller farffue vnder Ansictet / det høyre Kindbeen er fast rødere end det venstre / hun er lætsindig / oc venlig at omgaaes met. Oc naar som hun haffuer sidet paa nogen sted / oc hun vil reyse sig / da tager hun oc hielper sig mere met den høyre Haand end met den venstre / oc naar som hun gaar aff sted / setter hun stedse den høyre Fod først frem. Det høyre Bryst bliffuer haarder oc større end det venstre / oc Vaartens farffue forvandlis / Der gaar oc Melck aff det før end aff det venstre / Om mand lader aff samme Melck vdi it Glaß / oc sætter det mod Solen / da løber hun til sammen / oc bliffuer lige som en trind Bold / oc klar som en Perle / Oc om mand lader aff samme Melck paa samme Quindis vand / da siuncker den ned til bonds. Den høyre Side aff hendis Bug er høyre oc spedsactigere end den venstre / Oc it Drenge-Foster røre sig almindelige gerne i den høyre Side den lx. Dag effter at det er vndfanget / Men it Pige Foster icke før den xc. Dag oc det skeer udi den venstre Side mest.

Men seer mand paa nogen suglig Quindis Persone de Tegen som ere lige imod disse forsagde/ Da er hun suglig met Pige Foster.

Er nogen Quindis Persone suglig met Tuillinge/ eller met tuende Foster / da er hendis Bug fuld aff knorter oc rynœker / Hun haffuer en ond oc slem farffue vnder Ansictet oc seer ilde ud. Om hun er tillige met Dreng oc Pige / da leffuer Pigen nøye lenge.

Aristoteles scriffuer / At en Quindis Persone haffuer født tuende karske oc sunde Tuillinge / Oc den femte Maanet der effter fødde hun atter it Foster / men det vaar død.

Det fierde Capittel.

Hvorledis mand kand vide oc forfare om Fosteret er helbrede eller sugt/ oc om Quinden skal føde flere Foster.

ER Quindens Bryst haarde oc der flyder ingen Melck aff dem/ som er vandactig da er Fosteret udi Moderens liff starck oc helbrede. Men flyder saadan Melck aff dem som er vandactig/ da er Fosteret suge / Thi det

skulde

ſkulde haffue ſaadan Melck til ſin føde oc ophold.

Om Foſteret rører ſig offte i rette tid/ da er det helbrede oc karſkt.

Bliffuer nogen Quindis Perſone ſiuglig / oc vndfanger Foſter / før end hun haffuer hafft ſin Tid / oc den haffuer icke hafft ſin rette gang ſom ſig bør / det Foſter ſom ſaa vndfangis / det bliffuer wrecnt oc ſpedalſkt.

Huilcket Foſter ſom fødis i den tiende eller elleffte Maanet/ det er almindelige gierne ſiugt oc ſkrøbeligt.

Men om ſaa ſkeer/ at nogen vng Quindis Perſone vndfinge oc bleffue ſiuglig met Foſter / før end hun haffde hafft ſin Tid förſte gang / det Foſter ſom ſaa fødis bliffuer it ſkønt oc fuldkommet Foſter.

Vil mand forfare oc vide/ om en Quindis Perſone ſkal føde flere Børn/ efter at hun haffuer født ſit førſte Foſter / da ſkal mand giffue act paa Foſterens Naffle/ ſaa mange Knuder eller Knaarter ſom den haffuer / fra Barnſens Liff vdat/ ſaa mange Børn ſkal hun ſiden føde / Men haffuer det ingen / da ſkal hun icke heller føde flere Børn. Oc om ſamme Knuder eller Knaarter ſtaa nær hos huer andre

dre/da føder hun inden en stacket tid igien. Men staa de langt fra hin anden / da skal der oc vere langt imellem før hun føder igien. Oc sorte eller røde Knuder mercke Drengebørn / De huide Pigebørn.

Det femte Capittel.

Om Hußbonden eller Hustruen wfructsommeligt / huorledis det kand forfaris.

AT Hußbonden oc Hustruen afle icke Børn tilsammen / det skeer for atskillige sager skyld. Stundem et det Hußbondens oc stundem Hustruens skyld. Hues skyld det er / det forfaris aff samme saaldis:

De tage en Leerpaatte fuld aff Byg / oc der paa lade de det Menniskis Vand hues Wfructsommelighed de ville forfare / Om Bygget giffver sig ud oc spirer paa den tredie Dag / da er den Persone fructsommelig / Men om det icke saa skeer / da er den wfructsommelig.

Andre de tage Bønner oc handle met dem lige saaledis som sagt er om Bygget.

Andre de tage Huedekled / oc lade der paa Menniskens Vand / oc vaaxer der

Orme i dem / da er same Menniske wfructsommeligt.

Somme forsøge det saaledis. Hußbonden slar sit Vand eller Piss paa en sted der som Neller eller Katost vaaxe / oc Hustruen slar oc sit i en anden sted paa samme Vrter / oc hues Vrter først bortvissne eller tøris / den skal vere wfructsommelig.

Hipocrates lærer / huorledis mand kand forfare oc vide om en Quinde eller Jomfru er wfructsommelig oc det skeer saaledis.

Quinden eller Jomfruen skal sættis paa en Stol som hafver it hul mit udi / oc skal hun neden til tættis vel mit Klæder / oc skal giøris en Røg under op aff gode vellucrendis ting / vere sig af Nelicker / Myrrha / Aloes / Træ / Storax Calamita / eller oc af andre saadanne / Føler hun at saadan god vellucrendis Røg gaar ud aff hendis Mund oc Nese / da er hun icke wfructsommelig / men Hußbonden.

Her vil ieg sætte nogle Lægedomme huilcke som Moderen rense oc giøre Quindfolck fructsommelige / oc de skulle brugis naar som Quinden haffver hafft sin Tid udi tre eller fire Dage.

Byncke saaden i Vin eller i Øl / oc drucket

drucket/ driffver Quindernis Tid/ oc renser Moderen.

Mesterurt/ Hiertensfryd/ oc Bønncke/ saadne i Vin eller Øll/ oc der aff drucket giør det samme. Ostrutium. Melissa. Arthemisia. Milissa.

Hiertens fryd saaledis brugt som sagt er/ giør det samme. Mand skal oc siude af hende i Vand/ oc der met sig under op tøge oc bade.

Basilicon saaden i Vand/ oc der met under op røget oc badet/ oc paa Quindens Bug lagt/ giør det samme. Basilicon.

Siuder mand Skarlagis urt i vand/ røger oc bader sig under op met hende/ da rensis Moderen / oc Quinden bliffver fructsommelig. Gallitricū.

Det samme giør oc Marn eller Katte Urt/ om den brugis som offven faare sagt er. Nepeta.

Meyran saaden i Vand oc den brugt under op som sagt er giør det samme. Majorana.

Tormentilla saaden i Regnvand/ her met badet som sagt er / giør Quinden fructsommelig. Mand skal oc støde aff hende met Honnig/ oc der aff Plaster giøre/ oc legge det paa quindens Bug. Tormentillæ.

Regnfan tiurt oc støt til Pulner/ der aff it halfft Lodt til sig taget met Vin/ Tanacetū.

Er Hußbonden eller Hustruen
renser Moderen oc giør Quinden fruct-sommelig.

Det siette Capittel.

Huorledis de Siuglige Quindfolck / som ere met Foster / skulle skicke oc holde dem / efter de haffve undfanget.

JEg haffver sagt oc lært huorledis Fosteret undfangis / oc huorledis mand kand vide oc forfare om en Quinde er met Foster eller ey / oc om hun er met Dreng eller Pige / disligeste oc om Hußbonden eller Hustruen ere ufructsommelige : Men nu vil ieg lære de siuglige Quindfolck som Gud haffver begaffvet Foster / Huorledis de ret skickelige skulle holde dem / paa det at den dyrbare Guds gaffve som de ere begaffvede met / skal icke vederfaris nogen skade / Huilcket saaledis skal skee.

Quinden skal haffve sin værelse oc omgengelse paa de steder der som god luct er / oc der hafve glædskaff met hofvisk skempt / snack oc anden tidkøring / hun skal vocte sig for graad / gremmelse / vrede / hastighed oc fortørnelse / hun skal oc vere stille / oc holde sig tuctelige i all hendis Handel / Hun skal

skal icke Dantze / Springe / Hoppe / Løbe / Ride / icke heller sig hasteligenedsætte / oc ey heller opløffte noget som er tungt / ey heller giøre suart Arbeyde / oc ey raade høyt / Paa det at den Aare som gaar fra Quindens Bryst oc ind udi Fosterens Nafle (giennem huilcken Fosteret den stund det er i Moderens Liff / sin Næring oc føde haffver) skal icke sønderbrøste / huilcket lættelige skeer / om den singlige Quinde icke holder sig skickelige oc tilbørlige / som sagt er.

Forboden Mad.

Den Mad som lættelige fordøffvis eller fortæris / skal den singlige Quinde bruge / lige som disse oc deris lige ere: Gaat ferskt Oxekiød / Vnge fede Høns / Giedekiød / Kalffkiød / vilde oc tamme Fule / Blødsaadne Eg / Byggrød oc Velling / oc anden saadan Mad. Den singlige Quinde skal icke nyde eller bruge / røget eller saltet Kiød / Bønner / Hirsegryn / Melck / Ost / eller raa Fruct / vere sig Eble / Pærer / eller anden saadan Fruct.

Hipocrates lærer oc siger / at intet singligt Quindfolck som met Foster er begaffvet / skal icke udi de fire første Maaneder effter at hun haffver undfanget / bruge nogen Lægedom som stolgang giør / oc ey

heller Aareladis eller Koppesættis / uden saa er at det skeer met en god vijs oc vel forfaren Lægis Raad.

Løsen. Om siuglige quinder forstoppis oc kand icke gaa til stols oc haffve sit maa / da skal hun bruge den Mad huilcken som Bugen bløder oc obner som denne efterfølgendis giør.

Beta. Hun maa æde aff unge Høns som saaden ere met Bede.

Oleum Hispanicum. Eller hun maa æde den Kaal som er giort oc beredt aff Spinas / oc met Smør vel fed giort.

Lactuca. Eller hun maa tage Lectyge / oc lade den faa en opsød / oc her aff giøre en Salat met Vinædicke oc Salt / oc den æde om Afftenen / naar som hun vil sig nedlegge til Søffns.

Stegte Eble edne om Morgenen met Sucker / oc der paa drucket en god Drick Vin / eller Eblemost som er giort aff søde Eble / obner Bugen oc giør Løsen.

Figen saadne oc ædne giøre oc Løsen.

Folia Sene Alexandrinæ. Om den siuglige quinde vore saa haardelige forstoppet / saa at hun icke finge Løsen oc stolgang aff faarescreffne Lægedom / da maa hun bruge den Purgatz oc Lægedom oc som giøris aff Seneblad.

Eller hun maa bruge en aff de Tappe som bag indstingis oc Løsen giøre.

Eller mand maa sætte hende bag ind uden all Sorg oc fare it Clister / som giort er aff ferst Oxekiødsaad / eller aff Honsekiødsaad.

Clistere.

Om nogen siuglig quindis Persone bleffve skrøbelig oc mactløß / oc hendis styrcke forsuinder / da maa mand gifve hende aff Electuario de Gummis, eller Diamargariton, eller aff Leticia Galeni, huer gang it quintin met Vand aff Rosen / oc aff Surer brent vel tilsammen blende. Disse Electuaria styrcke Hiernen / Hiertet / Maffven / Leffveren / oc quindfolckernis fødsels Lemmer / oc fordriffve Melancholiam / oc de som ere halff døde faa deris styrcke igien.

Electuariũ de Gemmis. Diamargariton. Laxicia Galeni.

Mand maa oc vel giffve den siuglige quinde it helt / eller it halfft quintin / aff Andromachi eller aff Galeni Theragelse / effter Personens styrcke oc leylighed / Aff disse styrckis quindens Moder oc Fosteret i Moders Liff.

Theriaca Andromachi vel Galeni.

Men den Theragelse Diatessaron / eller den som Kremerne i Kramboderne fal hafve / skal den siuglige quinde i deñe tid ingelunde bruge / thi at hun oc Fosteret kunde forgifvis aff dem.

Theriaca Dyatessaron.

Mand

At styrcke Hiertet. Mand maa oc vel saaledis styrcke Hiertet. Mand skal tage Rosenvand / Oxetungis urtis Vand / disse tilsammen blende / oc her udi røre nogen Canelebarck / Neglicker / oc Saffran smaa støtte til Pulner / Her udi skal vodgiøris en Linklud som fire gange er lagt tilsammen / oc det vaade udkryst / oc den skal offver Hiertet leggis.

Cinamomũ. Garyophylli Crocus.

Om nogen siuglig Qunde finge Pine oc stor Vee udi Liffvet / saa at hende siuntis at hun skulde føde Fosteret før end hendis rette Tid kommer / da skal der giøris en Røg under op aff gaat huid Røgelse / aff saadan Røg styrckis Moderen oc Fosteret.

Thus albũ.

Mand skal oc siude Holtzurt / Gallæ / oc Consolide majoris rod / i Vand / Vin oc Edicke / her met skal den siuglige Quindis Bug thois effter at hun er saaledis røget som sagt er.

Enula. Gallæ. Consolida.

Vemmelse til Mad. Om nogen siuglig Quinde finge Vemmelse til Mad oc Dricke / da skal mand gifve hende huer Morgen at dricke aff denne Lægedom / førre vel varm giort.

Mand skal tage Syrup aff Granate Eble it halfft Quintin / Desmer / Moscus kaldet / Aloes træ / aff huert trediedelen aff it Quin-

Syrupus malorum. Granatorũ. Moscus.

Quintin / Canelebarck / saa meget som it Bygkorn veye / disse skulle blendis met sex Lodt Surevand.

Lignū aloes. Cinamomū. Aqua acetosæ.

Mand skal oc giffve den siuglige Quinde om Morgenen / Middagen oc om Afftenen / huer gang effter hendis Maaltid / en aff de smaa Kager som stedze findis berede i Apoteken / oc det kaldis Confectio Diambræ, her aff styrckis Hoffvedet / Hiernen / Hiertet / Mafven oc alle indvaartis Lemmer / Disligeste Fordøffvelsen oc Fødselens Lemmer.

Confectio Diambræ.

Mand skal oc tage Mastix / Myrrhe / oc huid Røgelse / oc dem støde til Puluer / oc blende dem met Lisebons Olie / Her met skal Mafvens Mund eller indgang udvaartis smøris.

Mastix. Mentha. Olibanum. Oleum Olivarum.

Faar noget siugligt Quindfolck som er met Foster sin Tid før hun haffver født / da skal mand slycke gloendis Staal offte i sød Melck / oc giffve hende den at dricke / Eller mand maa rede Grød eller Velling aff samme Melck oc giffve hende den at æde.

Quindens Tid.

Eller mand maa giøre it Karbad til den siuglige Quinde met / disse efterfølgendis Vrter saadne udi Vand / oc sætte hende der i at hun kand vel suedis.

Bad.

Plantago major. Pentaphilō. Enula campana. Fimus columbarum.

Mand skal tage aff den store Veybrede/ Fem fingers urt / Holtzurt / Duemøg/ Bønne straa / Haffrestraa / aff huert en Haand fuld/ disse skulle brugis som sagt er.

Føde for tilige. Capillus veneris. Chamomilla. Anetum. Sal.

Der ere oc nogle quindfolck til/ huilcke sielden gaa deris rette tid ud / Men føde deris Foster for tilige / de skulle saaledis handle. Den stund de ere siuglige skulle de tage Stenrude / Cammilleblommer / Dil/ oc Salt / aff huert en Haand fuld / disse skulle siudis i Vand / oc her aff gioris it Fødevand/ her udi skal den siuglige quinde huer Dag bade sine Fødder / om Afftenen før end hun giør sin Afften Maltid/ Dissigeste saaledis tre timer effter sin Nadere/ Siden skulle Fødderne vel gnidis oc tørris met varme Linklude / huer gang de saaledis ere tone oc bade.

Denne ere oc en god/ forfaren oc offte forsøgt Lægedom faar forsagde Breck: Mand skal tage det Skin / eller den Hud som sidder i Maffven paa Høns/ Det skal tørris oc stødis til Puluer / Her aff skal quinden udi nogle Dage om Morgenen tage til sig/ saa meget som en Gylden veyer/ met en Drick Vin.

Det siuende Capittel.

Nogle-

Nogle tegen aff hvilcke mand kand forfare / at Fødselens tid tilstunder.

HEr vil ieg lære de unge quindfolck nogle Tegen aff hvilcke de kunde vide oc forfare at Fødselens tid tilstunder / oc nogle Tegen aff hvilcke mand kand forfare / om Fosteret skal fødis.

Første Tegn naar Fødselens tid kommer oc tilstunder / da faar quinden Pine nedre i sin Bug under Naslen / Dislige-ste i Ryggen / i Rørrerne / oc den lønlige Lem hoffnis / Hun fornemmer oc nogen Vædske som nedrinder.

Aff disse efterfølgendis Tegen kand forfaris oc vidis om Fosteret skal fødis oc komme til Verden : Om Fosteret rører sig i Moderens Liff / Om Pinen nedsættis til den lønlige Lem / Om quinden er helbrede oc fer / oc hafver en sterck Aande / saa at hun kand arbeyde oc nedtryste Fosteret. Gode Tegē.

Men disse ere onde Tegen om quinden sveder kaalder Sved / oc hendis Aarer sla saare fast oc hasteligt / Om hun daaner / besvimer oc vorder mactløs / Disse ere Dødsens Tegen. Onde Tegē.

Det ottende Capittel.

Om Quinde pinis met Fosteret oc kand det icke føde.

I Den niende Maanet er Fosteret aldelis fuldkommet oc voxer sterckt/ oc kand da icke lenger faa sin Næring oc føde nock aff den Aare som gaar fra Moderens Bryst ind i Barnsens Nafle/ oc da rører sig Fosteret saare i Moderens Liff / oc vender sig om til sin uddgang/ huilcket vel offte forhindris aff atskillige ting. Stundem aff Quindens Moder/ som er forsnefver eller forliden/ eller er oc bullen/oc met Vaarter eller andet ombeset / for hues skyld hun kand icke obnis nock oc sticke sig til Fosterens udgang. Stundem er det hendis Blæris skyld / eller de Gyldene Aarers / huilcke som sidde bag i Artzen / oc ere besætte met Vaarter eller Bylder. Stundem er det Fosterens skyld/ huilcket stort er / saat at det icke kand igiennem gaa Moderens Laase. Stundem oc for den skyld / at Fosteret er siugt/ lidet oc læt / saa at det kand sig icke selff vende oc hielpe til sin udgang. Stundem oc fordi / at der ere flere end it Foster / eller om det haffver flere Lemmer / end som it

natur-

naturligt Menniske bør at haffve. Samme-
ledis oc / om det kommer før end den rette
tid er / den stund Baandene ere end faste i
Moderens Liff. Eller oc om det kommer
for silde / for Sot oc Siugdoms skyld.
Stundem oc / at Fosteret er dø i Mode-
rens Liff. Eller oc om den Hinde / i huil-
cken Fosteret ligger / er forsterck / eller oc
forbløđ / oc bryster sønder / før end Foste-
ret hafver vent oc skicket sig til sin udgang.
Stundem oc for den store Kuld eller He-
de skyld / aff huilcke baade Moderen oc
Fosteret faa stor skade. Stundem oc der
aff / at den siuglige Quinde hafver ædt oc
brugt den Mad som tilsammen drager /
snefver giør eller oc stopper / lige som disse
efterfølgendis giøre : Castanier / Ager-
ne / Slaan / Hirsegryn / Risengryn / Eg
saadne haarde eller stegte / rød Vin. Stun-
dem skeer det oc af megen Vect / Angest /
Sorrig / Bedrøfvelse / aff megen faste
Tørst / oc for andre saadanne Sagers
skyld / forhindris ofte Fødselen.

Mad som stopper.

Oc efterdi at her i vore Land ere man-
ge wforstandige Jordemodre til / som ieg
i Sandhed forfaret hafver / huilcke som
skulde giffve de unge siuglige Quindfolck
gode Raad / Da vil ieg dem her lære / huor-

Bad.

ledis de lættelige met Guds hielp / skulle
føde deris Foster til Verden.

Malva. Chamomilla. Melilotũm. Capillus veneris. Semen Lini. Fœnũ græcum.

Tolff eller fiorten Dage før end Fød-
selens Tid tilstunder / oc quinden nogen
Ve oc Pine føler / da skal hun lade siude
i Vand Katteost / Cammilleblommer/
Amur/ Steenrude/Hørfrø/Fœnum Græ-
cum, oc andere saadanne Vrter/som blø-
de oc smidig giøre/ Her aff skal giøris it
Karbad / i huilcket quinden skal offte oc
idelige bade oc skal side der i / saa at Van-
det gaar offver hendis Nafle / dog skal
hun icke forlenge side der i tillige/ paa det
at hun skal icke bliffve for skrøbelig oc
mactløs.

Men vaare det saa / at den siuglige
quinde vaare siug oc skrøbelig / oc haffde
føye styrcke / eller oc vaare mactløs/ saa at
hun icke kunde tale oc fordrage saadant
it Karbad / da skal mand vaadgiøre en
Suamp eller en uloden Klud i forscreffne
vand / oc der met bade hendis Lender/Fød-
der / begge Nører / oc den lønlige Lem.
Men saadanne siuglige quindfolck de skul-
le icke bade udi Badstue / eller i noget
Suedbad. Oc naar som quinden er saale-
dis badet / som sagt er/ da skal hendis Ryg/
Lender/ Bugen under Naflen / begge Nø-
rer oc den lønlige Lem / vel smørris oc gui-
dis

dis met Lilieolie / eller met Mandelolie. Hafver mand icke disse Olier / da maa mand bruge i deris sted god klaret Gaase-ister / Hønseiſſer / eller Andeiſter / huilcket mand aff disse kand faa oc bekomme. Den fiuglige quinde ſkal oc vaadgiøre it ſtycke aff en Suamp / eller nogen Bomuld i forſkreffne Olier / eller i Fettet / oc den ſtingt i den lønlige Lem. Saadañe Bad oc Smørelſer ſkulle beſynderlige de unge / maffre oc dørre quindfolck bruge.

Oc naar ſom Fødſelens Tid kommer / ſkal Jordemoderen vere til ſtede / met hues hun ſkal paaholde / oc beſynderlige met den Stol / paa huilcken den ſiuglige quinde ſkal ſættis / ſom der til ſerdelis ſkal vere giort / hun ſkal oc haffue til ſtede met ſig Suamp / Sax / Naal oc Traad / diſligeſte de Olier / eller Fet / ſom offvenfaare omtalet er / Met huilcke hun ſkal ſmørie ſine Hender ſaa tit oc offte ſom hun handler oc tager paa den ſiuglige quinde oc Foſter. Jordemoderen ſkal trøſte / huſvale / bede oc formane den ſiuglige quinde / oc de andre Dannequinder ſom der til ſtede ere / at de falde met hende paa deris Knæ / oc paakalde Gud oc læſe en Fader vor / oc bede hannem inderlige aff

Hvad Jordemoderen ſkal haffve til ſtede.

Hier-

Hiertens grund / at hand vil vere tilstede met sin hellige Aand oc Naade / oc giøre dem hielp oc bistand / saa at det maa faa en lyckſalig fremgang ſom nu forhender er. Oc naar ſom dette ſaa er ſkeet / ſkal Jordemoderen ſætte den ſiuglige Quinde paa Stolen / trøſte oc huſvale hende ſom oc før er ſagt / oc bede hende arbeyde trolige / om ſaa er / at Moderen fornemmer / at Foſteret vil gifve ſig af ſted / arbeyder hun ellers / da ſkeer det forgefvis / oc Quinden træt giøris / ſaa at naar ſom hun met rette ſkulde arbeyde oc giøre ſin beſte / da er hun forſkrøbelig / oc hafver ingen mact der til / at hun kand giøre det.

Jordemoderen ſkal oc hafve tilſtede hos ſig de Olier ſom ofven faare ſcreffne ſtaa / hun ſkal blende nogen aff dem met god Hønſeiſter / Oc om hun vil / maa hun lade det i en Eggeblomme / eller det huide aff it Eg / oc her met ſkal hun ſmørre den ſiuglige Quindis Bug.

Oc om Foſteret vilde icke komme aff ſig ſelf / da maa Jordemoderen gifve den ſiuglige Quinde en af diſſe efterfølgendis Lægedomme / huilcke ſom hun kand faa oc bekomme / Thi de lætgiøre Fødſelen.

At mand kommer den ſiuglige Quinde

de til at pruſte eller nyſe met de ting ſom giøre at nyſe / vere ſig Bertrem/ Nyſeurt/ Peber / eller andre ſaadanne ſmaa ſtøtte til Pulver / oc udi Næſen lat/ hielper ſaare vel / oc giøre Fødſelen læt.

Pyrethrum. Helleborus. Piper.

Tager mand end Skee fuld aff Honnig / oc to Skeder fulde aff Vand/ oc vermer diſſe tilſammen / oc giffver den ſiuglige Quinde det at dricke/ da føder hun lættelige.

Mel.

Giffver mand den ſiuglige Quinde lit Lauerolie met varmt Vant at dricke / da føder hun lættelige ſit Foſter.

Oleum Laurinium.

It eller tu Peperkorn ædne giøre Fødſelen læt / oc uddriffve den anden Fødſel.

Piper.

Stenrude ſom vaaxer paa Mure / ſmaa ſtøt oc blandet met Roſen Syrup / Den ſiuglige Quinde her aff giffvet / giør Fødſelen læt / Polleye ſaaden i Edicke oc Honnig / den ſiuglige Quinde her aff gifvet/ giør Fødſelen læt.

Capillus veneris. Pulegium.

Eller mand maa giffve Quinden Polleye ſtøt til Pulver blandet met Roſen Syrup.

Colloquint ſmaa ſtøt / oc blandet met Oſen aff Rude / Bugen her met ſmurt giør Fødſelen læt.

Coloquinthida.

Eller mand maa giøre en Tap aff Silcke oc fylde den inden til met Bomuld/ oc vaadgiøre saa samme Tap udi Osen aff Rude / huor udi nogen Scammonea er blandet/oc stinge den udi den lønlige Lem.

Scamonea.

Eller mand maa siude Coloquint udi Vand / oc tage saa aff samme Vand / oc røre det udi lit Myrrhe/ Bygmeel/ oc Osen aff Rude/ oc giøre Plaster her aff/ oc legge det paa den singlige Quindis Bug fra Naflen oc ned paa i hendis lønlige Lem/ da føder hun snart.

Myrrhæ.
Farina hordei.

Eller mand maa vaadgiøre Bomuld i Osen aff Rude/ oc stinge den udi den lønlige Lem.

Succus Rutæ.

Legger mand den Gummi Opponacum oc huid Nysewrt udi Bomuld/ oc stinger den udi singlige Quindis lønlige Lem / da giffver sig Fosteret ned / vere sig leffvendis eller død.

Opponacum.
Helleborus.

Barcken aff Cassia fistula smaa stødt/ oc der aff met Vin drucket/ lætt giør Fødselen.

Cortex Cassiæ fistulæ.

Giffver mand den singlige Quinde Vin/ som met Vand blandet er / huor udi it quintin Bebergel / oc aff den Gummi Asæ Fetidæ saa stort som en Ert vel sønder gneden er at dricke/ da føder hun strax.

Castoreum.
Asa Fetida.

Cane-

Canelebarck smaa støt oc met Vin drucket / giør oc Fødselen lær.

Om disse forscreffne Lægedomme ville icke hielpe / da giør en Røg under op saaledis. Tag Myrrhe / Bevergel / oc aff den Gummi Galbani, lige meget aff hvert / oc stød dem til Pulver / rør disse tilsammen met Oxegalde / oc giør her aff trinde smaa bløde Piller / tag saa her aff it quintin til lige / oc leg det paa Gløder oc lat Røgen gaa op i den lønlige Lem / da giffver Fosteret sig frem til Fødselen.

Giør mand en Røg under op aff Duemøg / eller aff Høgemøg oc aff den Gummi Oppoponaci, hielper oc saare vel.

Trind Hulurt suøbt udi Bomuld / oc den stungen udi den lønlige Lem/giør Fødselen lær.

Det samme giør oc Lusnurt / om den brugis som om Hulurten sagt er.

Vand aff de huide Lillier brent / try Lodt der aff drucket / driffver Fosteret ud aff Moderens Liff / oc alt andet huis inde i Moderen er / Jordemoderne i andre Land oc Rige bruge almindelige gierne dette Vand til at uddriffve Fosteret met.

Vand aff Byncke brent try Lode

Cinnamomum.
Myrrha.
Castoreum.
Galbanum.
Stercus columbarum.
Fimus accipitris.
Oppoponacum.
Aristolodia rotunda.
Staphis agria.
Aqua Lilij albi.

Aqua Arthemisiæ. aff det drucket / giør Fødselen læt oc uddriffver Fosteret.

Det niende Capittel.

Huorledis den anden Fødsel skal uddrifvis.

DEn Hinde/ udi huilcken Fosteret laa i Moderens Liff / kaldis Secundina, paa Latine / oc aff Quindfolckene/ Den anden Fødsel/ hun kommer stundem ud met Fosteret/ oc stundem bliffver hun inde/ oc kommer icke ud / Fordi at Quinder er siug oc skrøbelig/ oc er icke sterck oc før at hun den uddriffve kand / eller at samme Hinde er fest ved Moderen / Eller oc fordi / at Vandet er udløbet / oc hun er bleffven tør inde i Moderen. Stundem oc fordi / at Quindens Moders udgang er tilsammen dragen aff suar Ve oc Pine / oc er saa bleffven snefver / eller hofven. Naar som denne Hinde inde bliffver / oc icke udkommer/ da raadner hun inden faa Dage/ oc giffver en ond luct aff sig / huilcken opfar ind udi Maffvens Mund eller indgang / oc til Hiertet / til Lefveren/ oc udi Hoffvedet/ oc til den Hinde Diaphragma kaldet / paa

huil-

huilcken Hiertet oc Lungen ligge. Saa vorder den sungelige Quinde trangbrystet/ Hun faar en stacket oc trang Aande/ Suimelse / sueder kold Sued/ oc ligger offte lige som hun vaare død / Omsier raadner den sunglige Quindis Moder her aff/ oc saa døer Quinden.

Først skal den sunglige Quinde styrckis med god Mad/ Mand skal giffve hende Vinsube / som ret er met idel Eggeblommer / foruden det huide aff Egget / oc her udi skal ladis lit Canelebarck/ Saffran oc Sucker.

Lægedom.
Ciñamomũ.
Crocus.
Sacharum.

Eller mand maa giffve hende Huedebrød som blød er udi Saadet aff Capuner/ eller udi Hønsekiøds Saad/paa huilcket mand skal strø støt Canelebarck/ Saffran oc Sucker.

Castoreum.
Myrrha.
Ciñamomũ.

Her effter skal Jordemoderen tage Bebergel / Myrrhe / Canelebarck oc Saffran/ støtte til Puluer/ saa meget aff huert som en Bøn eller to kunde vere / her aff skal hun legge paa gløer / oc giøre en Røg under op / den stund Quinden end sidder paa Stolen/ oc hun skal tække hende neden til vel met Klæder/ paa det at samme Røg kand gaa vel ind udi hende.

Der effter skal mand komme den sung-

 lige

lige Quinde til at nyse eller pruste met nogen aff de ting som pruste eller nyse giøre/ om huilcke her offven faare udi det næste Capittel screffne staa. Hun skal holde sin Aande vel inde arbeyde oc kryste vel/ ned at.

Oc om den anden Fødsel eller Hinde vilde icke gifve sig ud aff forscreffne Lægedomme/ da skal mand tage it Lodt aff Cassiæ fistulæ rødskal/ Canelebarck oc Saffran/ aff huert saa meget som en Bøn/ disse skulle stødis smaa/ oc giffvis Quinden met Vin/ som met Vand blandet er eller met Øl at dricke.

Cassia fistula. Cinnamomum. Crocus.

Eller mand maa tage huid Nyseurt oc den Gummi Oppoponacum, oc handle der met/ som her offvenfaare udi det næste Capittel staar/ da gifve den anden Fødsel sig visselige ud.

Helleborus albus. Oppoponacum.

Unguentum Basiliconis, som findis i Apoteken/ i Moderen ladt/ uddrifver den Hinde/ udi huilcken Fosteret laa.

Unguentũ Basiliconis.

Abrød saaden udi Vin met lit Myrrhe/ oc den drucket/ uddriffver den anden Fødsel.

Abrotonum Myrrha.

Polleye brugt lige som om Abrød sagt er/ giør det samme.

Sal

Sal Armoniacum, it Quintin met Vin drucket / uddrifver den anden Fødsel.

Solsickers urt oc Blomster tørde / oc Ild udi dem sæt met it Voxliuß / oc den Røg under op lat / driffver den anden Fødsel veldelig.

Hulurt / Myrrhe / oc Peber saadne udi Vin / oc aff den drucknet / uddriffver den anden Fødsel / all whumskhed som i Moderen er / Oc de Quinder huilcke som ligge udi Barselseng / skulle offte bruge aff denne Drick / paa det de kunde deßbedre rensis.

Om alle disse forscreffne Lægedomme ville icke hielpe / da skal mand tage det lætte huide Eble Colloquint kaldet / findis i Apotecken oc hos somme Kremmere falt / det skal sudis i Vand / oc der i ladis Osen aff Rude / Myrrhe / Hørfrø / Fœnum græcum, oc Bygmel / aff huert en Skefuld / Naar som disse ere vel tilsammen saadne / skal det strygis saa vaarmt paa en Linklud / som er dubbelt tilsammen lagt / Denne Klud oc Plaster skal leggis paa den sungelige quindis Bug under Naflen indtil hendis lønlige Lem. Samme Plaster oc Lægedom er offt brugt aff vise oc forfarne Læger oc Jordemoder.

Sal Armoniacum.
Calendula.
Aristolochia.
Myrrha.
Piper.
Colloquinthida.
Succus Rutæ.
Myrrha.
Semen Lini.
Fœnum græcum.
Farina Hordei.

Det tiende Capittel.

Huorledis der skal handlis met det Nyfød Barn.

NAar som Barnsens Nafle er aff skaaren saa nær som ved fire fingre bret / oc er toet oc renset/ oc tiurt/ da skal Jordemoderen hafve tilstede it subtilige Puluer / aff huilcket hun skal strø paa den affskaarne Nafle/ huilcket Puluer saaledis skal gioris oc beredis. Mand skal tage Bolas Armenus/ Drageblod / oc Myrrhe / dem til Puluer. Mand skal oc legge paa Naflen en liden Linnet Pude / som giort er aff Linklude/ nogle gange tilsammen lagde. oc der offver binde it linnet Bendel. Saa stillis blodet oc Naflen beskermis/saa at hannem vederfaris intet ont. Oc naar som Naflen er aff falden / da skal der alligevel strøes aff forscreffne Puluer paa den/da lægis Nafflen inden en stacket tid oc bliver skøn.

Der effter at saa er handlet/ oc det nyfødde Barn er lagt oc bundet i suøbe Klæder / før end mand gifver det at æde eller at dricke / skal Barnet ned leggis i Sengen til Moderens venstre side/mod hendis Hierte / oc hun skal da gifve det at dy/ da

Hos huilcke ſide Barnet ſkal ligdis.

drager hun alt det onde til ſig ſom Barnet
hafver i ſig / huilcket ſiden gaar fra hende
igien/ ved den vædſke ſom fra hende da fly-
der uden all hendis ſkade eller forderffvelſe.
Oc handler mand ſaaledis met det nyfød-
de Barn/ da kommer det Barnet til gode/
ſaa at det faar icke den Faldende ſot / eller
Spedalſk ſot / eller andre ſaadanne onde
Siuger. Naar ſom Barnet ſaaledis haff-
ver leget hos ſin Moder en time eller mere/
da maa mand tage det fra hende oc nedleg-
ge det i ſin Vogge / oc der effter ſkal der
offte leggis til Moderen igien / vere ſig
Dag eller Nat / all den ſtund det icke æder/
men dier. Mand ſkal oc kiøbe i Apoteken
røde Correlſten ſom ere beredde / oc blende
dem met Sucker oc ferſk wſaltet Smør/
her aff ſkal mand gifve Barnet huer Dag
noget at æde/ oc det ſkal ſtrygis i Barnſen
Mund met en Finger / Da beſkermis oc
forvaris Barnet all den ſtund det leffver
fra forſagde Siugdomme. Mand ſkal oc
henge om Barnſens Hals oc Arme Peo-
nie Stene / oc røde Correlſtene/ her
aff glædis Barnet oc be-
ſkermis.

Det xj. Capittel.
Død Foster at uddrifve.

FOr end ieg her nogle Lægedomme sætter / huorledis det døde Foster skal uddrifvis/vil ieg her først sætte oc beskrifve tolff Tegn/ aff huilcke mand kand forfare oc vide / om noget Foster død er udi Moderens Liff.

Første / Om quindens Bryst slagne oc blifve bløde / huilcke som førre haarde vaare.

Andet/ Om Fosteret huilcket sig førre rørde / nu icke mere rører sig.

Tredie / Om det falder bort oc igien udi Moderens Liff / som en Steen / naar hun sig rører eller omvender.

Fierde/ Om quindens Bug oc Nafle/ som varme hafve veret/ blifve kaalde.

Femte / Om der flyder aff Moderen nogen vædske som ilde lucter/ oc ferdelis/ om quinden hafde førre nogen hed Siugdom.

Siette / Om quindens øyen krybe dybt ind udi Hofvedet/ oc det huide af dem blifver brunt / om de oc Næsen rinde/ oc hendis Læber farfvis som Bly.

Siuen-

Siuende / Om quinden hafver stor Pine under Naflen oc udi sin lønlige Lem/ Om hendis Ansict forvandelis oc faar en ond farfve oc lyd.

Ottende / Naar som quinden begerer æde oc dricke / atskillige ting / huilcke som icke sømmelige ere at brugis.

Niende / Om hun icke kand søfve.

Tiende/Om hund stedze hafver Kaalde Piss/ hafver attraa oc lyst til stolgang/ oc hun kand dog intet der giøre / eller giør oc føye.

Ellefte / Om quindens Aande begynder at lucte ilde. Oc det skeer paa den anden eller oc paa den tredie Dag efter at Fosteret er blifvet død.

Tolften/Verm din Haand udi varmt Vand / oc leg hende saa varm paa quindis Bug/ rører Fosteret sig icke af den varmel/a er det død.

Om Moderen skal lefve.

OM Moderen skal lefve eller ey som er met det døde Foster kand mand forfare af disse efterfølgendis Tegen.

Om hun daaner eller besuimmer / oc fver mactløs / oc hun misser sin hukommelse/

melse/ oc hendis Lemmer vorde lamme/ saa at hun kand icke røre dem. Oc om mand taler eller raaber til hende / oc hun da føye eller intet suarer / Eller om hun taler sact om mand raaber til hende. Om Krampe tager hende oc hun gider intet ædet / om hendis Aarer blifve smaa/ oc de sla fast / oc Indvaalerne i hende røstis / Om hun mister sit Skel/ Vittighed oc Forstand/ oc blifver vilt. Disse forskreffne ere Dødsens Tegen/ Oc naar mand disse Tegen seer paa Quinden / da skal mand befale hende Gud i Himmelen. Men seer mand icke disse Tegen / da skal mand giøre sin flit der til met det første / at Quinden kand blifue aff met det døde Foster. Det døde Foster uddriffvis udi tuende maade / Først met Lægedom / oc naar hand icke vil hielpe / da met Hager oc Tenger som der til bequemmer ere.

Lægedom.

Asa Fetida. Ruta. Myrrhæ.

Tag den Gummi Asa Fetida it halfft quintin/ tør Rude try quintin/ Myrrhe tu Quintin / Stød disse smaa til Pulver / oc giff Quinden her aff/ huer gang it Quintin med Vin at dricke/ Eller oc met Vand

Sabina.

huor udi Seuenboem saaden er.

Siud Figen/ Fænum græfver det døde
oc Kong / udi Vand / oc giff
iff at dricke / Heraff blifver dricke huor t
oc gifver sig disnedre ned til

Ostratium.

Giøre en Tap aff Bor valske Roer/
om din lengste Finger / vaæ Lem.
Osen af Rude som bland aff Suogel/da
Scammonea / sting den udi / oc Moderen
ge Lem.

Brionia.
Sulphur.

Tag trind Hulurt / Seuenbom Vand/
e / lige meget af huert stød dem smaa sind
Pulner / oc blande dem tilsammen met /
Kogalde / vadgør her udi en Tap / oc brug
en lige som her ofven faare sagt er.

Aqua cheyri.
Na…

Giff Quinden aff en anden Quindis Melck at dricke / da gaar Fosteret fra
hende.

Lac muli… ris.

Gif Quinden it halft Lodt Diptans
rod smaa støt til Puluer/ met Vin at dricke om hun haffver icke Hede / Hafver
hun Hede / da giff hende det met varmt
Vand.

Diptan.

Tag Myrrhe it Lodt / Canelebarck/
Galbanum / Bebergel / af huert it halft
Lodt/ Oppoponacum it Quintin/ stød disse til Pulner/ oc blande dem saa tilsammen
met Kogalde / Giør Piller her af/ huer
paa it Quintin leg / af dem paa gløer / oc

Myrrha.
Cinnamomum.
Galbanum.
Castoreum.
Oppoponacum.

melse/ oc hen fare under op paa quinden/ at hun kand uddrifver Fosteret o. det fortaler eller raa aff Moderen.

eller intet sua Tap aff den Gummi Oppo- om mand raa ng som en Finger / sting den tager hende o ns lønlige Lem.

hendis Aarer en it quintin eller oc tit min- Indvaalerne Gummi Galbanum, met try mister sit S t Gedemelck at dricke.

blifver quinden aff den Theragelse Dia- sen aron it quintin/ Huorledis den giøris oc beredis / findis udi min anden Vrte- gaards Bog

mus. Siud Thimian i Vin / oc giff quinden den at dricke.

Cetaureum. Gentiana. Agerum saaden udi Vin / eller udi Øl / oc den drucket / uddrifver det døde Foster.

En Vege eller Tap aff Enzians rod giort / oc stungen udi quindens lønlige Lem / uddrager det døde Foster oc den anden Fødsel.

Arthemisia. Macis. Rød Byncke met nogle faa Muskate blommer saadne udi Vin / oc den drucket uddrifver det døde Foster / oc all anden u reenhed som i Moderen er.

Tussilago. Hestehou / aff somme Houblad kaldet saadne udi Miød / eller udi Vand oc Ho ning

nig / oc det saa drucket / uddrifver det døde Foster.

Giff quinden Vin at dricke huor i Mesterurt saaden er. *Ostrutium.*

Giør en Vege aff de valske Roer / sting den i quindens lønlige Lem. *Brionia.*

Giør en Røg under op aff Suogel / da uddrifvis det døde Foster / oc Moderen rensis. *Sulphur.*

Giff quinden try eller fire Lodt Vand / som brent er aff de gule Fioler / Eller siud dem udi Vand / oc gif hende det at dricke / da uddriffvis det døde Foster / Dislígeste den anden Fødsel / oc all anden wreenhed som i Moderen er. *Aqua cheyri.*

Giff quinden tu eller try Lodt Vand / som brendt er aff de huide Lilier. *Aqua Lilij.*

Vand aff Camilleblommer brent oc drucket iij. eller iiij. Lodt ofner Moderens Laase / oc uddrifver det døde Foster. *Aqua Cammomillæ.*

Giff quinden Vand aff Orcken Salvie brent at dricke. *Aqua Salviæ*

Rudevand bruget / giør det samme. *Aqua Rutæ.*

Om det døde Foster aff forscrefne Lægedomme icke uddrifvis / da skal det uddragis met Hager oc Tenger oc andet Redskaff / som der til besynderlige skulle vere giorde / Gud giffve at alle Jordemo-

dre

dre vel viste huorledis de met saadan Redskaf rettelige handle kunde / da blefve der vel mangen erlig Quinde / som udi forsagde Nød kommer / ved lifvet / som ellers maa dø. Det giordis vel behof det vaare oc nytteligt / at ieg her skrefve huorledis at Jordemoderne skulle handle met det døde Foster / paa det at Quinden som Fosteret er / kunde blifve lefvendis / Men om ieg det giorde / maa vel ske / at ieg kunde saa snart fortiene wtack som tack af det wforstandige quindfolck / Thi vil ieg lade det fare / oc her sige oc lære / huorledis mand skal skære det lefvendis Foster af Moderens Lif / om hun død er.

Døer Moderen oc Fosteret lefver.

ER Moderen død / huilcket mand vel see oc forfare kand / af de Tegn / som it død Mennifke hafver met sig / oc mand haabis at Fosteret end lefver. Da skal quindens Mund / Moder oc den lønlige Lem obne holdis / paa det / at Fosteret kand faa luct oc Aande til sig / som erlige fromme Quinder vel selfve vide / huorledis de her met skulle handle / Siden skal mand met en skarp

Rage-

Ragekniff opskære den døde Quinde langs at udi den venstre Side / Thi denne Side er mere tom oc fri / end den høyre / for leffverens skyld som udi hende ligger / Oc naar som Quinden er opskaren / skal mand indtage met begge Hender / oc udtage Fosteret. Saaledis ere mange udtagne oc ere siden blefne merckelige Mend oc Quinder.

Her effter vil ieg handle om atskillig breck oc Siugdomme / huilcke som Quindfolck hender / effter at de haffve født deris Børn.

Det xij. Capittel.

Om Quindens Tid.

Om Quindens Tid icke kommer / effter hun haffver født Barn / saa som hun bør at komme. Da skal mand komme hende til hielp met de ting / som komme den at flyde / huorledis det skal ske / vide mange erlige Quinde vel selffve / vere sig met Bad / Røg / offven eller neden ind / met Plaster at legge paa hendis Bug / aff saadne Vrter eller andet / Eller oc met Smørelse / effter Quindens oc Siugdommens leylighed.

Arthemisia. Salvia. Pulegium. Cerefolium. Anisum. Feniculum. Grana juniperi. Ruta. Cinnamomum. Spicanardus.

Quinden skal oc rensis met varme ting / huilcke som giøre at pisse. Thi alt huad som giør vel at pisse / det driffver Quindens Tid / oc renser dem effter de haffve født/ Disligeste oc met de ting huilcke som komme Blodet til at flyde/ oc romme Aarerne/ oc vædsken neddriffve. Lige som disse giøre/ Byncke/ Seuenbom/ Polleye/ Kørel/ Anis/ Fenickel / Eneber / Laguerber/ Rude/ Canelebarck/ Spicanardus oc mange andre saadanne. Dog skulle de brugis met forstand/ paa det at Heden icke forøgis.

Naar som mand vil komme den siuge Quindis Tid til at flyde / da skal mand komme hende til at nyse eller pruste / met nogle aff de ting som giøre at nyse/ Hun skal holde for Munden oc Næsen/ oc holde Anden inde / oc kryste vel ned at.

Hun skal oc lade sætte Kaapper inden paa Laarene / hart hos hendis lønlige Lem.

Ungula equi.

Eller mand maa oc giøre en Røg under op/ aff en Hestehou.

Om disse forscrefne vilde icke hielpe/ oc om Quinden saa sterck er / at hun det taale kand / oc skal hun lade sla oc obne den Aare/ Sephena, som sidder indvaartis

ris under Anckelen paa Foden / saa faar hun sin Tid.

Det xiij. Capittel.

Om Quinden finge den Kaaldesinge.

OM Quinden finge den Kaaldesinge / det er / vnaturlig Hede / efter hun hafver født Barn / huilcken de almindelig gierne faa / for deris Tids forhindrelsis skyld / da skal hun lade sla oc obne den Aare neden for Anckelen / som her ofven faare sagt er. Oc mand skal gifve hende Bygvand at dricke / Eller oc det Vand huor udi de Erter Cicer oc Byg saadne ere. Mand maa oc gifve hende gaat Hønsekiøds saad at dricke. Her aff faar quinden sin Tid / oc den vnaturlige Hede køles / oc Bugen som forstopper er / bløbnis oc obnis.

Det xiiij. Capittel.

Om Bugen hoffnis.

HOffnis eller opblæsis quindens Bug / effter hun haffver født Barn.

Da skal mand gifve hende Vand

at dricke / huor udi Erter eller Cicer ere saadne / met noget støt Spisekommen.

Cicer. Ciminum.

Eller mand maa lade hende i Apoteken Diamargariton, oc giffve hende her aff it Quintin tillige met en Dricke Vin.

Diamargariton.

Det xv. Capittel.

Ont i Bugen / i Moderen / eller i den lønlige Lem.

NAar Quinden ont i Bugen / i Moderen / eller udi sin lønlige Lem / effter hun haffver født Barn. Da skal mand giøre Røg eller Bad til hende met de ting / huilcken Pinen sactet / som disse giøre / Katteost / den Katteost Althea kaldet / den Urt som wi kalde Nardus eller Stutider / Fœnum græcum, Spisekommen / Amur / Cammilleblomer.

Malva. Althea. Trifolium odoratum. Fœnum græcum. Ciminum. Melilotum. Camomilla.

Det er oc gaat / at mand smør hende met Olie / giort aff de søde Mandele.

Oleum Amigdalarum.

Hafver hun icke for stor hede / da maa mand gifve hende aff den Theragelse / huilcken som Andromachus hafver bescrefvet / it quintin tillige met Vin / huor udi Byncke eller Matrem ere saadne.

Theriaca. Andromachi.

Taq Polleye / Pilurt eller Loppeurt / oc sex Blad aff Laurbere Træ / siud disse udi Vand / røg oc bad Quinden her met / om

Arthemisia. Matricaria. Pulegium. Pulicaria. Folia Lauri.

om hun haffver Pine udi sin lønlige Lem.

Tag Rude / rød Byncke / Abrød / lige meget aff huert / støt dem vel met Olie aff Polle / oc vind dem saa i en Linklud / oc lad Quindē stinge disse udi sin lønlige Lem / da forgaar den lønlige Lems Pine som kommen er effter at Barnet vaar født.

Ruta.
Arthemisia.]
Abrothonū.
Oleum Pulegij.

Tag Cammilleblommer / Hørfrø / aff huert fire Hender fulde / støt disse vel tilsammen / oc leg dem i en Linpose / oc støt dem udi huid Vin / leg dem paa Quindens Bug / saa hed som hun hedest taale kand / Dette borttager oc den lønlige Lems Pine som kommer effter at Barnet er født.

Chamomilla.
Semi. Lini.

Gifver mand Quinden saa meget Desmer som tu Hirsedekorn veye met Vin at dricke / da stillis Pinen.

Moscus.

Tag rød Løg / steg dem vel udi hed Ildmørre / Skal dem saa rene / støt oc bland dem vel met Maymaanets Smør som usaltet er / giør her aff Plaster / legt det varmt paa Quindens Bug.

Cepe.

Giør en Røg under op aff huid Røgelse / oc aff den Gummi Storax.

Det xvj. Capittel.

Faar Quinden Rygverck effter hun hafver født Barn.

TAg Cammilleblommer to Hender fulde/ Malurt/ Abrød/ aff huert en Haand fuld/ Byncke tre Hender fulde/ Canelebarck/ Muskater/ aff huert it Lodt/ Siud disse udi Vand/ vaadgiør en Snomp her udi/ oc bad hendis Ryg her met/ det hediste hun taale kand/ Mand maa oc vel legge disse Vrter udi en Limpose/ oc binde den paa hendis Ryg/ saa hed som hun taale kand.

Oleũ Spice. OleumLilij. Nux Muscatæ.

Om Pinen icke her aff forgaar/ da skal mand tage Balsemolie/ oc Olie aff huide Lilier/ aff huert try Lodt/ Muskater smaa støt til Pulver it quintin/ disse skulle blandis tilsammen/ oc her met skal Ryggen smøris.

Oleum de Aneto. Oleum de Chamomilla.

Eller mand maa tage Olie aff Dild/ aff Cammilleblommer/ aff huert tu Lodt. Olie aff huide Lilier fire Lodt / Vaax it halfft Lodt / Her aff skal giøris en Smørelse / Oc quindens Ryg skal her met smøris.

Det xvij. Capittel.

Haffver

Haffver Quinden sin Tid formeget.

Haffver quinden sin Tid formeget effter hun haffver født Barn / saa at hun der aff siug oc skrøbelig vorder / da skal mand handle saaledis met hende.

Tag oc bint hart begge hendis Arme / saa hart som hun haardtst taale kand / Men hendis Been oc Fødder skulle icke bindis / sæt saa en stor Koppe eller it passelige Vinglaß under hendis Bryst / Men der skal icke huggis hul paa den sted som Koppen staar / Leg saa paa hendis Bug under Naflen / oc paa hendis lønlige Lem en Klud som vaadgiort er udi god stercke Edicke. Mand skal oc stinge udi hendis lønlige Lem aff de ting som Blod stille / lige som disse giøre / Bolus Armenus, Terra sigillata, Drageblod / Blodsten / Huid Røgelse / Gallas æble / røde Rosen / Aff disse skal mand tage / Huilcke mand aff dem kand faa / lige meget aff huert oc støde dem til it smaat Pulver / oc blande dem tilsammen met rød Vin / oc legge udi en Linpose saa lang som en Finger / oc saa tyck som Tommelfingeren er / Mand skal oc binde om den ene aff samme

Carabe. Bolus Armenus. Terra sigillata. Hematites. Thus album.

Absynthiũ. Plantago. Prunorum imaturorũ. Accatie imma. Pira agrestia. Rosa rubea. Cortices querci. Penthaphilum. Tormentilla. Calicum glandis. Glans. Gallæ. Bursa pastoris. Athanasia.

Linpose it lidet Snore eller Traad/ oc stinge den ind udi den lønlige Lem.

Giør Quinden dette Bad/ oc lad hende sidde her udi ofver Naflen/ det stopper saare vel. Tag Malurt/ aff begge Veybred/ unge Spirer som først om Aaret udløbe paa Blaabers urt/ wmode Slaaen/ wmode Skou Perer/ aff huert to Hender fulde/ Rode Rosen tre Hender fulde/ Egebarcke fire Hender fulde/ Fem fingers urt oc Rod/ Tormentilla/ aff huert en Haand fuld/ Agerne hatte/ it gaat Fad fuld/ Agerne oc Gallas æble/ Honse bane/ Bursa pastoris kaldet/ to Hender fulde. Støt oc skeer disse smaa/ Siud dem udi Vand/ huor udi tolff stycke gloende Smedesinder ere tre gange slucter/ Oc naar som Quinden udgaar aff dette Bad/ da giff hende it halfft Lodt Athanasia, met try eller fire Lodt Veybrede vand at dricke.

Trochisci Carabe.

J Apoteken findis smaa Kager som ere giorde aff det gule Raff/ Giff Quinden her aff it Quintin til lige met Veybrede Vand.

Trochisci Boli armeni

Eller giff Quinden aff de Kager/ som ere giorde aff Bolo Armeno it Quintin met Vand aff Veyebrede vand.

Det xviij. Capittel.

Byld / Saar / eller Røde i Moderen eller i den lønlige Lem.

NAar Quinden effter hun haffver født Barn / Byld / Saar eller Røde / udi sin Moder / eller i den lønlige Lem/ da skal mand der met saaledis handle.

Lægedom.

Tag Olen aff Natskadeber / Olen aff Veybrede Rosen Olie / blend disse vel tilsamen / Tag saa Bomuld/vaadgiør den i forscrefne Lægedom/ oc leg den paa steden der som skaden er/ da rensis Bylden/ oc pinen stillis oc lægis.

Una Vulpis. Succus plãtaginis Oleum Rosarum.

Tag det hvide aff it Æg / Quindemelck oc Portulake Oes / Blend disse vel tilsammen / oc handle her met som her ofven fore sagt er.

Albumẽ ovi. Lac mulieris.

Tag Rosen / Agerne oc deris Hatte/ Gallas æble/Egebarck/Tormentilla/Femfingers Urt oc Rod/ Siud disse udi vand/ oc lad Quinden sidde der i offver Naffen/ oc bade sig her udi / Naar hun hafver saa baadet / da smør hendis lønlige Lem oc Roder met en aff forscrefne Smørelser/

Succus Portulace. Rosa rubea. Calices glandium. Gallæ. Cortex querci. Tormentilla.

eller met nogen anden Smørelse som kø-
ker.

Det xix. Capittel.

Om Bagtarmen ud gaar.

Naar nogen quindis Bagtarm ud/ effter hun haffver født Barn: Da skal Jordemoderen verme sine Hender udi varm Vin/ oc subtilige indsætte Tarmen met sine varme Hender igien udi sin rette sted.

Er Bagtarmen hoffven / da skal Jordemoderen tage vsaltet / Smør / oc smelte det udi huid Vin / Her i skal hun vaadgiøre Bomuld / oc vinde den om Tarment oc bade hannem her met / indtil Hefftelsen forgaar / oc siden indsætte hannem igien.

Jordemoderen maa tage sød Melck oc varm giøre den / oc handle met Tarmen som sagt er.

Jordemoderen skal tage it stycke Vaax oc smelte det / oc røre det udi noget Mastix / eller oc noget huid Røgelse / som er støt til smaat Puluer / Oc naar som det er bleffvet kalt / da skal hand tage her aff / oc giøre det trint / oc opstinge det paa Tarmen

Mastix.
Thus albū.

men/ oc det forbinde / saa at det falder icke
ud igien/ oc saa offte som quinden gaar til
Stols / da skal der met handens som sagt
er / indtil saa lengen at Tarmen aldelis
inde bliffver / oc er stadfest igien som hand
førre vaar.

Vil mand icke bruge det Vaax som
offven faare sagt er / da maa mand tage
udi den sted Bomuld / oc giøre den trind/
oc vaad giøre den udi Olie aff Mastix/
eller udi Spicke Olie/ huilcken oc Balsam
Olie kaldis / oc den varm paa legge/oc saa-
ledis forbinde som sagt er.

Oleum Mastichinum.
Oleum Nardi spicati.

Mand kand oc saaledis hielpe samme
Tarm : Mand skal tho hannem udi vand/
huor udi de ting som tørre oc tilsammen
drage saadne ere/ lige som disse giøre/ Gal-
las / gult Raff / Mastix / Røgelse/ Dra-
geblod / Mand skal oc strø Hiortehorn
paa Tarmen / oc indsætte hannem som
sagt er.

Gallæ.
Carabe.
Mastix.
Olibanum.
Sanguis Draconis.
Cornu Cervi combusti.

Det xx. Capittel.

Om Moderen udgaar.

NAar quindens Moder ud effter at
Barnet er født / da skal hun badis
udi varmt vand / huor i disse Ur-
ter ere saadne.

Læge-

Lægedom.

Nuces Cipresse.
Rosa rubea.
Psidie.
Balaustium.
Calicum glandis.
Sorbe immature.
Prune immature.
Scatio immatura.

Tag alle disse / eller oc huilcke som du kant faa oc bekomme / som ere Cipresse/ Nødder / røde Rosen / Spicanardus/ Skalerne aff Granater Eble oc Blomsterne/ Agere oc deris Hatte / aff huert tu Lodt/ wmode Skoukrabber/ oc Skoupærer/ wmode Blommer oc wmode Slaan/af huert en Haand fuld/ Hnad som stødis skal / det stød / oc huad som skæris skal/ det skær/ Sind disse udi Regnvand/oc lad Quinden sidde her udi i it Kar indtil Nafsen. Men er Quinden siug oc skrøbelig / at hun icke kand taale oc fordrage Bad/ da maa mand vaadgiøre en Suamp / eller Bomuld her udi/ oc bade Moderen her met. Oc naar som Moderen er saaledis badet / skal hun tørris met en blød Linkind / oc skal strøis paa hende aff dette efterfølgendis Puluer/ huilcket som skal vere smaat støt oc sictet igiennem en Linklud.

Olibantim.
Carabe.
Gallæ.
Psidie.
Nuces Cipresse.
Alumen.
Antimoniũ.

Mand skal tage aff disse / huilcke som mand faa oc bekomme kand / som ere/ Røgelse / gult Raff/ eller Brendesten/ Gallas Eble / Granata Eble oc deris Blomster/ Cipresse Nødder/ Alun/ Spisglaß/ Bolus Armenus, Mastix/ Her aff skal mand strø

paa

paa Moderen / oc indſætte hende / oc den forbinde met varme Linklude.

Er Moderen haard oc hofven / ſaa at hun kand icke indſættis / da ſkal det fordrifvis met Vin oc vſaltet Smør / lige ſom ofven faare om Bagtarmen ſagt er / oc ſaa indſættis igien / Mand ſkal oc paa hendis Bug paa begge ſider lit ofven faare hendis lønlige Lem ſætte Kopper. Quinden ſkal oc ligge paa ſin Ryg / vel høyt met Lenderne / oc dette Puluer oc bond ſkal brugis indtil Moderen / aldelis inde blifver oc icke mere udgaar.

Bolus Armenus. Maſtix.

Mand maa oc vel tage Melck oc Liſſebons Olie / oc giøre dem varme bade Moderen her met ſom før ſagt er.

Lac. Oleum Olivarum.

Eller mand maa tage Liſſebons Olie / oc giøre den varm / oc bade Moderen her met / Men dog ſkal mand hafve god tilſiun at Olien blifver icke for varm / paa det mand ſkal icke giøre Moderen ſkade.

Oleum Olivarum.

Denne er en forſøct Lægedom / til at komme Moderen ind udi ſin ſted igien / naar ſom hun udi er. Tag Huideløg / ſtød den vel ſmaa / oc rør den ſiden vel udi Vand / oc tho den udgangne Moder vel met ſamme Vand.

Allium.

Det xxj. Capittel.

Om Naflen udgaar.

Udgaar quindens Nafle efter Barn er født / da skal mand hende saaledis hielpe.

Tag huid Røgelse stød det smaat til Puluer / rør det saa met det huide aff it Æg / saa at det bliffver tyck som Honnig / vaadgiør her udi skaffvelse aff en Lindklud / Leg det paa Naflen / oc opfylt hannem her met / Bint saa en Lintklud der offver.

Olibanum. Albumen ovi.

Det xxij. Capittel.

Om den Part imellem Fødselens Lem oc Stolgangens Lem bryster.

Det skeer oc stundom at quinden udi sin Fødsel lider stor nød oc Pine / saa at den Part som er imellem hendis fødsels Lem / oc hendis Stolgangs Lem / bryster den ene Lem udi den anden / oc Moderen udgaar / Oc det skeer fordi at Moderens udgang er forsneffver / oc Fosteret er saare stort / Thi pryster mellem parten ud. Naar som saa skeer / da skal quinden saaledis hielpis.

Er Moderen ude oc er hoffven/ da skal hun thois oc badis / lige som offvenfaare sagt er / om den udgangne Moder / oc saa indsættis. Siden skal Saaret met fire eller fem sting effter som behoff giøris/ tilsyis oc heftis met en sterck Silcketraad.

Mand kand oc hielpe hende / saa at mand syer icke Saaret eller Huden saa tilsammen/ huilcket saaledis skeer.

Mand skal tage stercke Linklude/ huer saa lang som udbrystet er / oc huer saa bred som to Fingre/ oc der skal ingen sømme være paa disse Linklude / Der skal smøris paa den god sterck Hefftesalne/ som vel klefuer oc henger ved/ oc mand skal legge it aff disse Plaster paa huer andre som it Straabret eller lit mere/ Siden skulle samme Plaster syis tilsammen / dog saa at Huden røris icke met Naalen/ huilcket huer læge bør at vide/ da kommer Saaret tilsammen/ Saa skal der leggis oppaa bløt Beg eller Tiære/ Aff denne luct bliffver Moderen inde oc gaar icke ud.

Mand maa tage Consolidam majorem, oc tørre den vel / Spisekommen oc

Cane-

Consolida major. Cinnamomum.

Canelebarck lige meget aff huert / oc giøre dem til it subtiligt oc rent Puluer / Her aff skal mand strø paa Saaret.

Det xxiij. Capittel.

Om Føddernehoffne.

TAg Vin oc Edicke lige meget aff huert / verm disse / Her udi skal quinden bade sine Fødder tit oc ofte / da forgaar Hefvelsen.

Mand maa verme Salt / oc legge det udi en Linpose / oc den legge paa Benene.

Om Quinde Bryst.

Fortalen.

DEn almectigste oc evige GVD hafver skabt Quindens Bryst der til / at det nyfødde Barn skal spisis igiennem dem / ind til det sterckere oc grofvere Mad taale oc fordrage kand / de ere oc giorde aff Aarer oc Sener / iblant huilcke er it rom eller hull / opfylt met bløt Kiød / udi huilcket Blodet omvendis til Melck / lige som Chilus i

Myrrhe / oc her udi Bomuld vaadgiort oc lagt offver Quindens lønlige Lem / driffver deris Tid / Diſligeſte oc Foſteret aff Moderens liff. Giør en Tap aff Malurt oc lit Myrrhe / met Honnig / Sting den ind i den lønlige Lem.

Myrrha.
Abſinthiū.
Myrrha.
Mel.
Salvia.

Laaen Saluie Saaden / oc den ædt/ driffver Quindens forſtoppede Tid / oc Foſteret aff Moderens liff / Thi ſkulle de Quinder ſom ſiugelige ere met Barn/ icke bruge hende / Mand maa oc ſiude Saluie/ oc bade Mod[illegible]unden op.

Van[illegible]luie try eller fire Lode drucket/ d[illegible] Quindernis Tid / oc det døde Foſte[illegible]oderens liff.

Tag Fenickel / Anis / Skerſøde / Vibergel/ lige meget aff huert/ Siud diſſe udi Vin eller Vand / oc giff Quinden her aff at dricke.

Feniculum.
Aniſum.
Liquiritia.
Caſtoreum.

Tag Canelebarck/ Cardemomer/Caſſiæ fiſtulæ Barck / Mynte / Polleye/ Saluie/ Fenickel frø/ lige meget aff huert/ſiud diſſe udi Vin eller i Vand / oc giff Quinden her aff at dricke.

Cinnamomum.
Cardamomum.
Caſſia fiſtula.
Menta.
Pulegum.
Salva.
Fenculun

Merck her oc / om forſtoppelſen her aff kommer / at Quinden er ſtor / fed oc ſterck/da er her intet bedre at raad oc Lægedom til / end dat Quinden leffver ſpar-

sommelige oc ædruelige / baade met Mad o. Drick / oc at hun meget oc vel arbeyder oc offver søye.

Aff Siugdom.

Forstoppelsen kommer oc vel her aff / at Quinder ere maffre / skrøbelige / oc er udsottet aff nogen Siugdom / som hun nogen stund udi leget haffver / da skal mand ingelunge komme hendis Tid til at flyde met Lægedom / Men mand skal giffve hende den Mad oc Drick / huor aff hun kand styrckis igien.

Aff stor Hede.

Stundem bliffver o[illegible]indfolckenis Tid borte for den sto[illegible]lige Hede skyld. Lige som det ske[illegible] store stercke oc føre Quindfolck / [illegible] saa stercke oc føre som Mend. Kunde taale oc fordrage tungt oc suart Arbeyde / oc idelige røre dem / Den naturlige Hede er saa sterck udi saadanne Quindfolck / at hand fortærer denne Quindernis tid oc flydelse. Da skal ey heller Lægedom til saadanne Quindfolck til at komme deris Tid til at flyde.

Det xxx. Capittel.

Om Quindfolcks Tyd flyder formeget.

AF den offverflødige oc wnaturlige Quindfolcks Tids flydelse / faa de oc offte atskillige farlige Siugdomme / lige som offvenfaare sagt er / om de icke haffve deris Tid.

Denne Quindfolckis Tids flydelse skal icke stillis for tillige / den stund Quinden end helbrede oc smuck er / Men bliffver hun skrøbelig / oc hendis Farffve forvandlis / da skal mand giffve act der paa / om hendis Tids flydelse kommer aff Blodsens offverflødighed / Da skal mand strax lade sla Leffver Aaren Epatica kaldet / Oc Quinden skal siden leffve sparsommelige med Myd oc Dricke / oc fly de ting huilcke Blodet forøge / lige som først Oxe kiød / Lammekiød / Høns / Æg / oc Vin giøre.

Flydelse aff Hede.

Men kommer denne flydelse aff det hede subtilige Blod / da skal mand giffve hende Rosen Syrup / eller Syrup aff Ribes / huer gang to eller tre Skeer fulde met fire Lodt Veybrede Vand / vel tilsammen blandet.

Sirupus Rosarum.
Sirupus de Ribes.

Siden skal mand purgere eller bortdriffve Choleram, aff huilcken Blodens skarphed kommer saaledis : Mand skal giffve Quinden it quintin Triphora Sara-

 cenice,

cenice, met fire Lodt Veybrede vand / vel tilsammen blandet.

Naar som Quinden er saaledis renset / skal mand giffve hende it Quintin Triasandali.

Triasandalum.

Eller mand maa giffve hende aff de smaa Kager som giorde ere af Rosen Trochisci de rosis udi Apotecken kaldede / at æde/oc giffve hende der paa fire Lodt Veybrede vand at dricke.

Trochisci de Rosis.

Kommer denne flydelse fordi/at Blodet er formeget vandafftigt / da skal mand giffve hende udi fire eller fem Dage / aarle om Morgenen Rosen Honnig / blandet met Malurte vand at dricke.

Her efter skal mand purgere oc rense hende saaledis : Tag halff andet Quintin Agarici Trochiscati, oc it halft Lodt Triphore Saracenice, Giff hende det met Mynte vand oc met Malurte vand at dricke.

Agaricus Trochiscatus. Triphora. Saracenica.

Aff disse Tegn kand forfaris/ om denne flydelse er aff Vand eller aff Blodet. Blød en linnet Klud i denne flydelse/ oc lad hannem tørris / Er hand rød/ da er flydelsen aff det offverflødige Blod. Men er Kluden lidt gulafftigt / da er Blodet formeget subtiligt. Oc er hand farffvet

Tegn.

lige

lige som Vand / huor udi ferskt Kiød er thoet / da er Blodet formeget vandafftigt.

Om denne Quindfolcks tid begynder at flyde forfast / oc paa det at Naturen skal icke faa offverhaanden / skal mand den udi tide saaledis stille. Tag aff de smaa Kager huilcke som giorde ere aff den huide Ambra / giør dem til Pulver / giff Quinden her aff Aarle om Morgenen it quintin / met fire Lodt Veybred vand.

Trochisci de Ambra.

Eller tag Drageblod / Bolus Armenus, røde Korelsten / oc den huide Ambra / stød disse til Pulver / oc giff Quinden her aff Aarle om Morgenen it quintin met fire Lodt Veybred vand.

Sanguis Draconis. Bolus Armenus. Coralli. Ambra.

Eller tag fire Lodt Conservæ Rosarum, som saare gammel er / Veybred frø tu quintin / Dragelod / Bolus Armenus, aff huert halffandet quintin / Huid Ambra / rød Korelsten / aff huert it halfft quintin / Rør oc bland disse tilsammen met den Sirup / Sirupus Mirtilli, kaldet / Her aff skal mand giffve quinden Morgen oc Afften / huer gang saa meget som en Valnød kand vere stor til.

Conserva Rosarum. Semen plantaginis. Sanguis Draconis. Bolus Armenus. Ambra. Coralli.

Det er oc gaat at mand sætter en stor Koppe under Brysterne to gange om

Dagen / baade Morgen oc Afften / Men mand skal icke hugge nogle Hul der som hun sættis.

Det er oc gaat at Quinden bær omkring sin Halß eller om sine Arme / eller oc at hun bær udi sine Hender røde Correlstene / Jaspis / Corniol / Amatist / huer aff disse dyrebare stene / oc serlestis Amatisten / De holde Blodet inde naar de bæris / Eller oc at mand støder nogen af dem / oc dricker den met Vin.

Tag Egebarck oc Egeløff / hacke Barcken smaa / siud disse udi Vand / oc lad Quinden sidde her udi / offver Naflen / Oc naar hun aff Badet kommer / sæt hende paa en Stol met it hul / Giør saa en Røg unden op aff Eggeløff oc Tormentille rod støtte til Puluer / Mand skal oc giffve Quinden huer Morgen oc Afften halff andet Quintin Agerne støtte til Puluer met Veybrede Vand / eller met Vand huor udi Veybred saadne ere.

Bursa pastoris.

Naar Quinden saaledis haffver baadet / maa mand oc vel giffve hende Hønsebane saaden udi gaat Øl at dricke / da stillis flydelsen / eller støð oc leg den paa Lenderne.

Siuder mand Risengryn eller Huedemel

demel udi Gedemelck / oc giffver Quinden den at æde / da stillis flydelsen viss snarere.

Bomuld vaadgiort udi Osen aff Hønse tarm eller Hønsegres / oc stunden udi den lønlige sted / stiller flydelsen. *Succus proserpinatæ.*

Giff Quinden it quintin aff Tormentille rod tillige med Vand aff Hønsebane eller met Vand huor udi Hønsebane saaden er. *Tormentilla. Aqua Bursæ pastoris.*

Polleye saaden udi Edicke oc Honnig / oc det drucket / stiller quindernis Tids flydelse. *Pulégium.*

Rosenvand Morgen oc Afften drucket / huer gang try eller fire lodt / stiller quindfolcks wnaturlig Tids flydelse / som aff hede kommer. *Aqua Rosarum.*

Vand aff de gule Lilier / huilcke som vaaxe i Graffver hos Vand / try eller fiyre Lodt om Morgenen oc om Afftenen drucket / stiller quindfolcks wnaturlige Tids flydelse. *Aqua Acori.*

Jsop Vand bruget som her ofven faare staar / haffver samme dyd oc krafft. *Aqua Hisopi.*

Bomuld vaadgiort udi Osen aff Rølicke udi Vand aff hende brent / oc udi den lønlige Lem stungen / stiller den wnaturlige flydelse. *Millefoliū.*

Vaadgiør en Linklud udi Osen aff Natskade / sting oc leg den paa det lønlige Lem. Mand maa oc giffve quinden Natskade vand at dricke / oc vaadgiør en Tap aff Bomuld / eller aff smaat linet Klæde giort / oc stinge den udi den lønlige Lem.

Galla.

Mand maa siude Gallas i Regnvand / oc blande der Siden nogen Veybrede Oes ibland / oc Lissebons Olie / Her udi skal mand giøre en Tap vaad / oc stinge den udi den lønlige Lem.

Sangŭis Draconis. Bursa pastoris.

Stød Sanguis Draconis til Pulver / oc bland den saa met Osen aff Hønsebans oess / giør her i en Tap vaad oc sting den udi den lønlige Lem / oc lad den bliffve der inde om Natten.

Den hvide quindfolckis Tid at stille.

Majorana.

Mayioran saaden udi Vin / eller udi Vaad / oc den drucket / stiller den hvide quindfolcks Tid / Mayioran vand drucket try eller fire Lodt / giør det samme.

Arthemisia. Nux myristica.

Quinden skal badis udi Vand / huor i Byncke saaden er / Hun skal oc siude Byncke udi Vin / Vand / eller oc Øl / oc blande saa samme Drick met støtte Muskater / oc dricke saa der aff.

Det xxxj. Capittel.

Om det stycke Kiød / huilcket som i Moderen vaaxer / aff Læ gerne kaldet Mola Matricis, oc aff quindfolck Maanets Barn.

DEt skeer tit oc offte at samme quinder mene / at de ere fingelige Barn / effter fingelige quinders Tegn oc leylighed / oc de ere dog icke / Men der er allenifte vaaxet udi Moderen it stycke Kiød / aff quindens hede Complexionis Sæd / Som hun formeget haffte oc igen bleff i Moderen ublandet met Mandsens Sæd / der de legemlig samquem tilsammen haffde. Eller som andre ville sige / at det vaaxer aff quindens offverflødige Tids vædske / huilcken Tid oc vædske tilsammen bagis aff den hede Moder / oc bliffver saa til it hart stycke Kiød.

Tegn aff huilcke mand forfare kand / at saadant it stycke Kiød er vaaxet udi Moderen / De Tegn ere lige som den quindis Tegn ere som met Barn fiuglig er / undertaget alenifte / at det rører sig icke naar den tid kommer / at det skal røre sig / Oc om mand tager paa det met Haanden /

Tegn.

da giffver det sig aff sted / Oc naar mand tager Haaden der fra / da giffver det sig tilbage igien til den sted som det først udi laa / Saaledis skeer det icke met det naturlige Foster det viger icke vort / men bliffver stedse paa sin sted. Quindens Bug er fast haardere end at hun vaare met Barn / hun føler oc sting den lige som mand stunge der met Naale / Hun vorder bleg under Ansictet / Hendis Øyen oc læber hoffne / Brysterne slagne / de bliffve icke trinde oc haarde / Hendis Arme oc Laar forvisne / oc bliffve blødere end de ere om hun vaare siugelig met naturlig Foster. Oc dette stycke Kiød som i Moderen vaaxet er / vil icke gierne lade sig fordriffve / men det bliffver almindelig gierne hos quinden udi fem / sex eller siu Aar / oc siden døer quinden der aff.

Lægedom.

Skal denne siuge quinde som met Maanet Barn er / hielpis / da skal hun aldelis vere udi Rolighed oc stille / oc intet Arbeyde giøre. Siden skal mand komme hende til at spy met Lægedom som giør at spy / hende purgere oc rense effter sagens leylighed / Oc mand skal bruge til hende Bad / Røg / Tappe / Plaaster oc Drick / huilcke

huilcke offvenfaare screffne staa/ Om død Barn oc den anden Fødsel ud at driffve. Om disse icke ville hielpe/da skal Jordemoderen smøre sin Haand met Peterolie/ oc subtilige indtage med den ind udi quindens Moder / oc til see / at hun kand faa noget der aff / oc udtage det/ kand det icke ske / da skal mand befale Gud sagen / oc lade hannem raade met hende effter sin Gudmelige vilie.

Det xxxij Capittel.

Om Moderen opstøder.

SUffocatio Matricis , er Moderens quellelse oc opstødelse mod Hiertens hinde Diaphragma kaldet. Oc denne Siupdom kommer aff Moderens wrenhed / naar som quindens Tider er forstoppet/ oc icke flyder som det sig bør. Eller oc her aff/ at quindens naturlige Sæd/ huilcken som icke tien oc duelig er at affle Foster met/ indeholdis udi Modere/oc der inde raadner / Saadant vederfaris Enecker / Jomfruer oc Nunder allermest/ Oc naar som saadan Vædske i quindens Moder raadner / da opfar den onde lucț

som

som der aff kommer til de offverste Lemmer/ som ere/ Lungen/ Hiertet oc Hiernen/ Thi Moderen er tilbunden disse Lemmer / som førre sagt er. Oc da nedfalder quinden lige som hun haffde den faldende Sot / oc kand intet røre sig. Men dog er her saadan skilmisse imellem denne Sot/ oc den faldende Sot. Der gaar ingen froe eller skum aff den nedfaldne quindis Mund/ som der giør aff dem som den faldende Sot haffver / Oc naar mand raaber til hende / da hører hun det vel / Men hun kand intet suare der til / Oc naar hun kommer til sig igien / oc opstaar / da veed hun vel huad hende hent oc vederfaret er / Hun slar icke heller Hender ned fra sig/ som de giøre som den faldende Sot haffve/ men de ligge hart hos hendis Bryst. Oc det quindfolck som denne Breck haffver oc saa nedfalden ligger/ kand saaledis ligge udi dre Dage oc Netter/lige som hun vaare aldelis død / oc kand faa til sig igien / Men det er sandelige vist / at hun kand saa ligge Nat oc Dag / som ieg forfaret haffver aff den som det met sine Øyen seet haffver. Paa det mand skal icke handle met saadanne nedfaldne quindfolck som mand her til Dags giort haffver / oc løbe til

Graffven

Graffven met dem / den stund der er end Liff udi dem / vil ieg her lære / huorledis mand kand forfare / om der er end Liff udi dem / eller oc ey.

At forfare om quinderne leffvendis eller ey. Mand skal legge faar den Siugis Mund lit skaffvelse aff smaa Linklude/ eller it Bomuld / eller nogle smaa lætte Fiere / Røris disse / da er hun end leffvendis. Eller mand maa tage it Glaß eller Begere / oc lade det fuld aff Vand / oc sætte det paa den Siugis Bryst / Røris da Glasset eller Begeret / da er der end Liff udi den Siuge. Eller mand maa tage en reen Stalspegel / oc holde den faar den Siugis Mund oc Næse / aff den Siugis Aande suedis Spegelen/ om der er end Liff udi hende.

Lægedom.

Naar som som den siuge quindis Persone nedfalden er / da skal mand tage Salt oc Edicke / oc dem vel tilsammen blende / Her met skal mand vel gnide hendis Hender udvartis oc Puls Aaren/ Disligeste hendis Fødder under neden. Siden skal mand binde begge hendis Arme oc Legge / vel hart met Baand aff linKlæde giorde / oc saa giøre en Røg faar

hendis

hendis Næse aff de ting som giffve en ond luct aff dem / lige som disse giøre : Den Gummi Dieffvels møg kaldet / brent Horn / fiere aff Ager Høns / Suine børster / Aff denne onde luct faar den leffvendis Aand til sig igien / oc Moderen giffver sig ned. Mand skal underneden for hendis lønlige Lem giøre en Røg aff de ting som giffve en god luct aff dem / lige som disse giøre : Ambra / Paradise træ / Neglicker / Meyran / Mand skal oc komme den Siuge til at nyste met de ting som giøre at nyste / oc serdelis tiene disse vel der til / Bibergel / Peber / Senep / oc hvid Nyseurt / om de stødis til Puluer oc blæsis op i Næsen.

Asa fætida. Ambram. Lignum Aloes. Gariophyli. Majorana. Castoreum. Piper. Sinapium. Helleborus.

Denne er en saare god Lægedom for forsagde Breck. At mand giffver den siuge quindis Person it quintin Mithridatum, met try Lodt Malurtevand / oc lade hende der paa faste udi fire eller fem timer. Vdi denne Sod oc Siugdom maa mand bruge de Lægedomme / som screffne staa udi min tredie Vrtegaards Bog om Poplesie / oc om Hiertens siugdom oc breck.

Mithridatũ.

Om disse forsagde Lægedomme ville icke hielpe / oc er det en Jomfru som denne breck

Breck oc Siugdom haffver/oc da skal Jorde-moderen smøre sin Haand udi Spice-Nardi Olie/ oc indtage met Haanden om Moderen / oc røste hende bort oc ud igien.

Kommer denne Siugdom oc Breck aff quindens Tids forstoppelse / da skal mand komme den til at flyde met de Læge-domme som komme aff quindens Tid til at flyde / om huilcke ofven faare sagt er.

Er det en Encke eller Jomfru / som denne Siugdom oc Breck haffver aff hen-dis Sæds offverflødighed / da er det den beste Lægedom som her til tien/at hun giff-ver sig oc tager en Mand / oc bruger han-nem udi Lægedoms sted.

Er det en Nunde/ da maa hun bruge de Lægedomme oc raad / huilcke som be-fresne staa udi det Capittel / huorledis Wkyskhed skal bortdriffvis / i min tredie Vrtegaards Bog / Hun maa oc vel lade sætte Kopper indvortis paa Laarene off-ven faare Knæerne.

Det xxxiij. Capittel.

Om Moderen løber fra en sted oc til en anden.

Jeg

DEg haffver nu handlet om Moderens quellelse oc opstødelse: Nu vil ieg her handle om samme Moders Brecк oc Siugdom/ huilcken aff Læcgerne kaldis Precipitatio Matricis, oc er den/ Naar som Moderen gifver sig aff hendis rette naturlige sted/ enten ned/ eller hun løber fra en side oc til den anden/ oc saadant skeer for atskillige sagers skyld/ Stundem kommer saadan breck oc siugdom aff slag/ stød/ fald. Stundem aff de Aarer/ met huilcke Moderen tilbunden er de andre Lemer oc ere skrøbelige. Stundem aff Vær som i Moderen er/ huilcket som drifver hende fra en sted oc til den anden/ oc da hører mand Været/ huorledis det løber oc knurrer udi Bugen. Stundem aff den onde vædske som udi Moderen er/ oc hende neddriffver.

Tegn. Huo som denne Siugdom oc Breck hafver/ hun hafver suar Pine udi Siderne/ oc hos Naflen oc ofven faare/ Hun føler oc en ting lige som det vaare en trind Bold/ som løber fra den ene Side oc til den anden/ Thi sige somme quindfolck/ at de hafve udi dem it lefvendis Diur/ Huo som denne Siugdom hafver/ hun hafver end ond Mafve/ oc ingen lyst

til Mad / Hun kan ey heller fortære den / Oc naar som hun end fastendis er / da synnis hende at hun vilde gierne spy / hun kand dog intet spy / Hun haffver Hoffvetverck / Rygverck / oc ont udi alle Lemmer / Oc stundem giffver Moderen sig ud for hendis lønlige Sted. Denne Siugdom oc Breck vederfaris offte Quindfolck / Tager hun offverhaanden oc bliffver gammel / da fordriffvis hun neppelige / oc met stor nød / Huo som denne Siugdom oc Breck haffver / skal icke bruge udi sin Mad / Peber / Løg / Huidløg / Edick / Men de Urter maa hun bruge som giffve en god luct fra dem / lige som Neglicker / Muskater / Muskatteblommer giøre / Hun skal oc idelige lucte til dem / oc til andre saadanne Urter som giffve en god luct fra dem.

Gariophyli. Nux Myristica. Macis.

Lægedom.

Er Quinden sterck oc fuld aff Blod / da skal hun lade sla en Aare paa den anden side tuert imod Leffveren / oc der effter skal hun lade sætte Kopper paa samme side.

Mand maa oc giffve den siuge Quindis Persone aff disse Electuaria, som ere: Diagalanga, Diamargariton, eller oc Acorus conditus.

Diagalanga. Diamargariton. Acorus conditus.

Mel. Oleum olivarum. Stød Spisekommen smaa / oc siud det udi Honnig oc Liss:bons Olie / vaadgiør her udi Bomuld/ oc leg den paa Bugen.

Myrrha. Bacce lauri. Cornu Cervi. Galbanum. Armoniacũ. Tag Myrrhe / Lauerber / oc brent Hiertehorn / lige meget aff huert / Siud disse udi Vin / oc giff den Suge her aff at dricke. Mand maa oc vel giøre en Røg unden op aff Galbano oc Armoniaco.

Hiertens fryd saaden udi Vin/ oc den drucket / stiller Moderens wrolighed.

Grani peoniæ. Femten Peonie stene støtte til Puluer/ oc drucket met Miød / stiller den wrolige Moder.

Grana Juniperi. Eneber saadne udi Vin oc den drucket/ stille Moderens wrolighed.

Det xxxiiij. Capittel.

Om Moderen er bullen.

DEr vaaxe oc Bulder i Moderen/ lige som paa andre Lemmer/ stundem ere de indvaartis/ stundem paa en Side / oc stundem i Moderens indgang. Disse Bulder komme stundem aff stød/ fald / stundem aff Fosterens udgang / oc serdelis om Jordemoderen icke rettelige handler met den siuglige Quinde som hende bør at handle / Her om

haffver ieg offven faare handlet. Stundeme komme de oc af den naturlige sæds indholdelse / eller oc aff Quindens Tids forstoppelse.

Moderens Bylders tegn ere lige som andre Bylders tegn. Men dog besynderlige haffver det siuge Quindfolck stor Pine oc Vee hos den lønlige Lem / Maffvens store vemmelse / en tung suar Aande / De haffve oc Lendeverck.

Lægedom oc raad.

Først skal mand lade sla Leffver Aaren/oc siden den Aare som kaldis Saphena, huilcken Aare som sidder neden for Anckelen/ inden paa Foden.

Ere disse Bylder aff Hede / da smør dem met Populeone Smørelse. Men ere de aff Kuld / da smør dem met den Smørelse Dialthea kaldet.

Oleum populeonis.
Dialthea.

Her effter følger de unge oc Spædebørns Urtegaard / oc først Taffelen til samme Urtegaard.

Taflen.

Barne hoffvet om det er forstort. i. Cap.
For Tendernis Siugdom. ij. Cap.
For en stacket oc trang Aande. iij. Cap.
For Blegner som vaaxe udi Munden eller paa Tungen. iiij. Cap.
Om Munden eller Læberne reffne. v. Cap.
For Bulde som vaaxer i Barnsens Hals. vj. Cap.
Om Ørnene flyde eller rinde. vij. Cap.
Naar som unge spæde Børn kunde icke soffve. viij. Cap.
For den faldende Sot som unge oc spæde Børn faa. ix. Cap.
For Ownenis Breck. x. Cvp.
Om noget Barn nyser eller prust er xi. cap.
For Hoste. xij. Cap.
For Blegner som vaaxe paa Barnsens Legeme xiij. Cap.
For den huide Ild. xiiij. Cap.
For smaa Kopper. xv. Cap.
For hefvelse hos den lønlige Lem. xvj. Cap.
For Hicke. xvij. Cap.

Om

Om Børn offte spy. xviij. Cap.
For suare Drømmer. xix Cap.
For en trang oc stacket Aande. xx Cap.
Om Barnet er løst i Liffvet / oc faar Bugløb / eller Blodsot. xxi. Cap.
Om Barnet kand icke haffue sit Mag oc gaa til Stols. xxij. Cap.
Om Bagtarmen vdgaar. xxiij. Cap.
Om Barnet haffuer lyst til at giøre sit Mag oc kand icke. xxiiij. Cap.
For Spolorm. xxv. Cap.
Om Barnet udslas oc vorder hudeløst. xxvj. Cap.
Om Barnet faar udslæt / oc bliffver skabbet. xxvij Cap.
Om Barnet blifver maffvert. xxviij. Cap.
Om Barnsens Lemmer visne oc vorde lamme. xxix. Cap.
Om Børns Lemmer ryste / skelffve / eller befve. xxx. Cap.
For Krampe oc Verck. xxxj. Cap.
Faar Børn ont i Bugen. xxxij. Cap.
Om Børn ere hoffne. xxxiij. Cap.
Om Naflen hoffnis. xxxiiij Cap.
For den Kaaldesiuge. xxxv. Cap.
For den Sten. xxxvj. Cap.
For den Gulesot. xxxvij. Cap.
Om Barnet kand icke lade sit Vand. xxxviij. Cap.

Hippocrates, Galle: Rasis, Avicenna, Avertoes, oc andre Læger/ lære oc scriffve om atskillige Sotter oc Siugdomme/ som unge oc spæde Børn faa oc plagis met/ huilcke her alle at opregne oc forklare forlangt vaare. Thi vil ieg aleniste her for mig tage de Sotter oc Siugdomme som saadanne Børn almindelige vederfaris/ paa det at de ocsaa skulle haffve nogen hielp oc trøst aff denne min Lægebog.

Det j. Capittel.

Børne hoffvet som stort er.

ER noget ny født Barns Hoffvet stort eller lidet aff ret Nature/ det kand icke affvendis met nogen Lægedom. Men er det haaffvet oc opblæst aff nogen vnaturlig Vædske/ som nogle Børn gierne vederfaris den siuende Dag effter at de til Verden fødde ere/ da skulle de saaledis hielpis/ som her nu efterfølger.

Moderen eller Ammen skal holde sig lige som hun haffde saadan brøst oc breck/ oc hun skal lade rense oc purgere sit Hoffvet ved de Lægedomme som der til høre/

Oc hun skal fly al den Mad huilcken som
Maffven opblæs / oc i Hoffvedet opfar.

Mand skal tage Saluie oc legge den *Salvia.*
udi en Linpose / oc den siude udi det Vand
som mand vil bade eller løbe Barnet udi /
Oc samme Pose met Saluien skal bindis
om Barnsens Hoffvet. Barnet skal vere
fastendis / naar det badis / Oc effter badet
skal mand smøre met en Fier ind udi *Oleum ami-*
Barnsens Næse / Olie aff de beste Man- *gdalarum.*
dele / blandede met Olie aff Dil / oc saa *Oleum Anetin.*
nedlegge Barnet til søffns / før end mand
giffver det noget at æde eller at di.

Tag Huidløg / steg den udi en hed
Ild mørre / skale hannem siden ren / oc *Thus Albu.*
stød den / oc bland der saa udi blant it
halfft Lodt Huidrøgelse / saa at det vorder
som en Smørelse / Leg saa her aff paa
Barnsens Hoffvet / oc bind det saa offver
en Huffve eller Hyllicke / Her aff uddragis
det onde / oc Hoffvedet kommer til sin rette
stick oc laue igien.

Hoffvedet hoffnis oc opblæsis stun-
dem aff Vær / eller Vædske / Aff huil-
cket det er / kand mand saaledis forfa-
re : Er det aff wnaturlig Vædske / da
bliffver der en hule igien / naar mand met

Origanum. Castoreum. Cuminum. Fingeren der paa føler / Men er det aff Vær / da bliffver der ingen.

Er Hoffvedet hoffvet aff Vær / da tag den vilde Meyran/som oc kaldis Kong Vibergel/oc Spisekommen/lige meget aff huert/ Stød disse til Puluer/ oc giff Barnet her aff met Vand aff Meyran brent/ saa meget som try Bygkorn kunde veye. Haffver mand icke Meyran vand / da maa

Mel Rosarũ. mand blande forscreffne Puluer met Rosen Honnig/ oc smøre saa der aff udi Barnsens Mund. Mand maa oc vel om mand vil/ giffve Barnet den ene Dag denne forscreffne Lægedom / oc den anden Dag/ lit

Theriaca. god Theragelse.

Personatia. Er noget Barns hoffvet udslaget/ oc flyder saare / saa leg Hoffblad der paa.

Det ij. Capittel.

Om Tendernis Siugdom.

SOmme Børns Tender vaaxe lætteligе uden stor Pine/oc de falde almindelige gierne snart ud igien. Men faa de dem met stor Pine/ da side de diss fastere. Oc naar som Tenderne først vaaxe/da faa Børne atskillige Siugdomme / Tandgærren oc Halsen hoffnis

paa dem / oc vorde løse udi Liffvet / oc faa andre saadanne. Oc met dem skal mand saaledis handle.

Naar mand Tanden seer eller føler / da skal mand gnide Tandgæren met Honnig oc Salt tilsammen blandede / da stillis pinen / oc Tandgæren sterckis.

Oc naar som Tenderne vaaxe / skal mand faa dem noget som bløt er / paa huilcket de kunde stedse tygge / vere sig Figen / eller oc it stycke Vaax / Men det som hart er / der paa skulle de icke tygge.

Om nogen Bulde vaaxe paa Tandgæren / eller indvaartis udi Munden / da skal samme Bulde sactelige krystis oc tørris met en Finger / oc siden skal Tandgæren eller steden smøris met denne Smørelse saaledis tilgiort.

Tag Hønse Ister / oc Hiernen aff en Harne / oc Olie aff Cammilleblommer / Honnig eller Terpentin / giør heraff en Smørelse / oc gnid Tandgæren her met / da stillis Pinen.

Bland Smør oc Honnig tilsammen / oc gnid Tandgæren her met.

Gnid Tandgæren met Hønsehierne / da vaaxe Tenderne udi all Pine.

Henger mand Tender aff it ungt Føl

Pinguedo Gallinæ
Cerebrum leporis.
Oleũ Chammomillæ.
Mel.
Terebinthina.
Butirum.
Mel.
Cerebrum Gallinæ.

Føl / som Aar gammelt er / om Barnsens Hals / da vaaxe Barnsens Tender uden all Pine.

Chammomilla. Anetum.

Mand skal oc siude Dil oc Cammilleblommer udi Vand / oc holde det to Spander høyt fra Barnsens Hoffvet / oc lade det saa sactelige rinde ned paa Barnsens Hoffvet.

Det skeer oc stundem / at Kindbenene hoffne paa unge oc spæde Børn / naar som deris Tender først vaaxe / da skulle Kindbenene smøris met denne Smørelse saaledis tilgiort.

Oleûm Rosarum. Oleum Violarum. Cera.

Tag Rosen Olie oc Fiole Olie lige meget aff huert / oc nyt Vaax / Smelt disse tilsammen paa en sacter Ild / Bint her aff paa Steden / met varme Klude / oc Steden skal varm holdis.

Furfures. Oleum Laurini.

Eller blend Klid met Lauer Olie / oc bint her aff Steden.

Det iij. Capittel.

For en stacket oc trang Aande.

Semen Lini.

NAar som Barnet faar en stacket oc trang Aande / da brug disse Lægedomme.

Giør Hørfrø til Puluer / oc bland

bland det met Honnig/ oc giff Barnet der aff.

Mand skal oc smøre Barnsens Øre/ oc bag ørnene met Lissebons Olie.

Oleum Oliuarum.

Om det Barn som en stacket oc trang Aande haffver/bleffve løst udi Liffvet/eller finge Blodsot / da stød Dadele / oc siud dem met Huedemel oc Melck / saa at det vorder som en Grød / oc giff Barnet her aff.

Dactili.

Det iiij. Capittel.

Blegner som vaaxe udi Munden eller paa Tungen.

DEr vaaxe stundem i Munden oc paa Tungen Blegner/ paa unge oc spæde Børn/ huilcke komne ere aff Moderens eller aff Ammens skarpe Melck / oc Barnsens Mund oc Tunge ere saare bløde oc subtilige/ Thi saar giøris de lættelige / Oc naar som de ere saar giorde / giør det da Barnet saare ont / Oc om samme Blegner ere sorte/ oc icke bliffve vel mode / da ere de farlige/ oc Barnet kand dø aff dem. Men ere de huide eller gule / da ere de icke saa farlige oc onde. Oc som her aff breck haffve / met dem skal mand saaledis handle.

Viola. Viola. Rosa. Xylocaracta.

Stød Fioler/ oc leg heraff i Barnsens Mund.

Tag Fioler / Rosen oc S. Hansis Brød / Xylocaracta kaldet / stød disse tilsammen / oc leg her aff paa Blegnerne.

Succus lactucæ. Solathri. Portulacæ.

Tag Osen aff Lectyge aff Natskade/ oc aff Portulake / Blend disse tilsammen/ oc smør her aff paa Blegnerne. Men ere saadane Blegner sorte oc icke mode/ da tag til førscreffne Os/ Osen aff Skersøde.

Myrrha. Galla. Olibanum. Mel.

Ere Blegnerne fulde aff Vædske/ da tag Myrrhe / Gallas Eble / oc Røgelse/ stød disse til Puluer / oc blende dem met Honnig / oc smør her aff paa Barnsens Tunge.

Agresta.

Mand maa oc kryste Osen aff de sure Vinber/ som her udi Riget vaaxe/ oc smør der paa Tungen.

Galla.

Eller mand maa tho saadanne Blegner met Vin / oc tørre dem/ oc siden strø paa dem Gallas / støt til Puluer.

Røe. Amedam.

Ere Blegnerne røde som vaaxe paa Tungen / oc udi Munden paa Barnet/ da skal Moderen eller Ammen æde den Mad som aff kaald Nature er. Oc skal tage Amedam eller Stiffuelse / oc blande den met

met Rosenvand / Her aff skal hun smøre paa Barnsens Tunge.

Eller hun maa smøre den met Osen aff Queer eller aff Skoukrabber Erter.

Ere Blegnerne gule / da maa mand tage til forscreffne Oes / Osen aff Lectyge / oc Portulake.

Ere Blegnerne huide / da skal mand tage Saffran oc Myrrhe / aff huert it quintin / oc it halfft Lodt huid sucker / blend disse tilsammen / eller blend den met Rosen Honnig / oc smør Blegnerne oc Tungen der met.

Succus Cidoniæ. Succus malorum. Macianorũ. Succus lactucæ & Portulacæ. Huide. Crocus. Myrrha. Mel Rosarũ.

Det v. Capittel.

Mund eller Læbe reffnede.

Barnsens Munde oc Læbe udslas eller reffne / huilcket kommer aff Moderens Vaarters skarphed oc haardhed / da skal mand tage Osen aff Veybred / eller vsaltet Smør / eller oc ferskt HønseJster / oc smelte disse alle tilsammen om mand vil / Saa skal mand her udi vaadgiøre nogen Bomuld / oc legge den paa steden som saar giort er.

Succus plãtuginis. Butirum. Pinguedo gallinæ.

Det vj. Capittel.

Byld som vaaxer udi Børne Hals.

FOr de bylder som vaaxe udi Halsen paa unge oc spæde Børn / skal mand oc giffve Barnet Vand at dricke / huor udi Fiole blomster saadne ere.

Flores Violarum.

Mand maa siude Figen udi Vand/ oc lade Barnet her met klucke udi Halsen.

Det vij. Capittel.

Ørnene om de flyde eller rinde.

ØRnene rinde eller flyde stundem paa unge oc spæde Børn/ huilcket som kommer aff Hoffvedens offverflødige Vædske / oc serdelis aff Hiernens / oc de som denne breck haffve/ skulle saaledis hielpis.

Vinum rubeum. Mel. Alumen. Crocus.

Tag rød Vin / Honnig/ lidt støt Alun/ eller oc Saffran / bland disse tilsammen/ oc vaadgiør Bomuld eller skaffuelse aff en Linklud her udi/ oc sting den udi ørnene/ oc naar som samme byld er dragen fuld aff ond vædske/ da tag den ud/ oc indsæt der en anden igien som vaadgiort udi forscrefne.

Mel.

Mand maa oc lade udi øret rent skummet Honnig / blandet met Vand.

Gallas Eble støtte til Pulner oc blandet met Edicke / her aff i Ørnene ladet / er oc gaat for saadan breck. Galla.

Er saadan breck aff Vær / eller aff Vædske / Da maa mand siude Myrrhe udi Lissebons Olie / Eller oc vild Meyran / oc dryppe saa aff samme Olie / førre lidet lunckot giort / udi Ørerne. Myrrha. Oleum olivarum. Origanum.

Mand maa lade tre eller fire taare aff god Miød i øerne / oc vende saa barnet ned at / saa at Miøden udrinder igien / Dette skal brugis tre eller fire gange / ind til Miøden rinder smuct klart ud igien. Siden skal mand lade udi øerne tre taare Vin oc Miød tilsammen blandede / huor i Myrrhe oc Gallas Eble støtte til Pulner blandede ere. Myrrha. Gallæ.

Det viij. Capittel.

Naar unge oc spæde Børn icke kunde soffve.

NAar som unge oc spæde Børn formeget vaage / oc icke faa søffn / der aff faa de atskillige Siugdomme / huilcke alle søffven borttager oc fortærer. At de icke hafve deris naturlige søffn / kommer almindelige aff Moderens eller Ammens groffve oc onde Melck /

Melck / hues onde damp opfar i Barnsens hoffvet / O huo som her aff breck haffver/ skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Lac amagdalarum. Lac papaveris.

Moderen eller Ammen skal dricke en god Drick Mandelmelck / blandet met Valmue melck / om Afftenen naar hun vil nedlegge sig til søffns.

Oleum lactuce. Oleum papaveris.

Blend Hoffvederne aff Valmuer met deris frø met Lectyge Olie / oc Olie aff Valmuer vel tilsamen / vaadgiør her udi Linklude/leg dem fort paa Barnsens Pande oc udi Tindingerne.

Oleum Violarum.

Blend Fiole Olie met lit Edicke/ smør her aff udi Barnsens Næsebor.

Oleum Rosarum. Succus lactuce.

Blend Rosen Olie met Lectyge Oes/ Her met smør Barnsens Hoffvet oc Maffve.

Sirupus ex papavere. Oleum Violarum. Crocus.

Giff Barnet Sirup giort aff huide Valmue frø / Oc smør saa Barnsens Pande oc Tindinger met Fiole Olie/ huor udi lidet Saffran oc Opium ere vel sønder gnedne.

Oleum populeonis. Seme papaveris. Hyosciamus.

Tag it Lodt Populeons Smørelse/ huit Valmue frø oc Bulme frø / aff huert saa meget som ti Bygkorn veye / Blend disse tilsammen / smør Barnsens Pande oc

oc Tindinger her met / oc bint saa en Klud der offver.

Tag Qvinde Melck som giffver it Pige Barn at di / oc bland den met det huide aff Eg / oc met Lectyge Oes / smør her aff paa Barnsens Pande oc udi Tindingerne / Eller vaadgiør ein Linklud her udi / oc bint paa Panden oc i Tindingerne.

Lac muliebris.

Det ix. Capittel.

For den faldende Sot.

Unge oc spæ Börn faa oc stundem den faldende Sot oc Siugdom / oc det skeer udi tuende maade. Først / Somme Børn fødis met denne Siugdom / huilcket skeer for Hiernens onde Vædske oc Kaaldheds skyld. Udi anden maade kommer denne Siugdom effter at Barnet er født / aff andre Siugdomme.

Haffver Barnet denne Siugdom oc Breck aff Naturen / da skal Moderen oc Barnet / holde dem skickelig / oc skulle de bruge den Mad oc Dricke / som vermer oc tørrer.

Naar som den faldende Sot tager noget ungt oc spæd Barn udi sin Ung-

dom /

dom / da forlader hun det icke gierne om det er it Drenge Barn / før end det er fem oc tiue Aar gammelt. Oc om det er it Pigebarn / naar som hun først faar sin Tid. Oc om denne Siugdom icke fordriffvis met det første met Lægedom / eller oc Naturen den icke selff fordriffver / da beholde de den almindelige gierne / vere sig Dreng eller Pige / all den stund de leffve her udi Verden.

Men er denne Siugdom kommen efter Fødselen / aff nogen anden Siugdom / da skal Moderen eller Ammen giøre all sin flit der til / at hendis Melck kand bliffve ret naturlig oc god. Oc om det giøris behoff / skal Moderens eller Ammens Hoffvet rensis met Lægedom som der til hør oc bequem ere. Moderen eller Ammen skal fly all den Mad som aff Nature kald oc vædskuren er / oc Barnet skal icke giffvis mere di til lige end det vel fortære oc fordøffve kand.

Lægedom.

Oleum Castorei. Oleum Euforbii. Ruta. Asa fœtida.

Barnsens Næsebor skal smøris met Olie aff Bibergel / eller met Olie aff Euforbio, Mand skal oc holde Rude / eller oc den Gummi Asam fœtidam for Barnsens Næse / oc lade det lucte der til.

Naar som Maanen afftager oc er udi Næerne / da heng om Barnsens Hals Peonie kierner oc Peonie rød.

Grana pæoniæ.

Giff Barnet at dricke Løben aff en Hare / met Fiole vand / Oc samme Dag skal det icke di nogen Melck.

Coagulum Leporis.

Siud Blomsterne aff Fioler udi ferst Vand / oc giff Barnet det at dricke.

Flores Violarum.

Det x. Capittel.

Om Synenis Breck.

BØrn faa stundem ont i Synene / oc de hoffne paa dem / huilcket som kommer aff Hoffvedens Vædske oc flydelse. Stundem er der hede udi dem / oc da ere de røde / Men om der er icke hede udi dem / da ere de huide.

Lægedom.

Er der hede udi dem / da tag Vand som brent er aff Bønners Blomster / Rosen vand / oc Bethonie vand / lige meget aff huert / Blend disse tilsammen / vaadgiør her udi en Linklud / oc leg den offver Synene.

Camphora. Sønder gnid lid Campher met Quindefolck Melck/ her aff smør om Afftenen en taar udi Barnsens Næse.

Licium. Ere Øyene hoffne / da tag den Oes Licium, blande den met Quinde Melck/ vaadgiør en Linklud her udi / oc leg den offver øynene. Der effter tho øynene met Vand / huor udi Cammilleblommer oc Basilicon saadne ere.

Chamomilla. Basilicon.

Ere øynene icke hoffne eller røde / oc Panden er ey heller hed/ da tag Aloe/ Myrrhe/ Rosen oc Saffran/ smaa stød disse/ der effter blande det met en god Vin / vaadgiør en Linklud her udi/ oc leg den offver øynene.

Aloës. Myrrha. Rosa. Crocus.

Lad udi Næsen om Aften en taar Ambram, vel sønder gnedet met Quindemelck.

Ambra.

Om Børne øyestene vaare røde der aff at det haffde meget græt/ da lad Natskade Oes udi dem / eller oc Natskade Vand.

Succus solatri. Aqua solatri.

Om Børns øyene Laag vaaxe røde/ hoffne / eller udslagne oc skabbede / der aff at det haffde græt meget/ da smør Natskade Oes paa dem.

Det

Det xj. Capittel.

Pruster eller Nyser.

NYser eller pruster noget Barn formeget / huilcket kommer aff den Bulde som er udi Hiernen / det skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal smøre eller oc legge de ting paa Barnsens Hoffvet / huilcke som køle/ vere sig Smørelse/ Olie eller Osen/ oc saadanne andre Ting.

Mand maa støde Basilicon / vere sig grøn eller tør / oc lade her aff udi Næsen.

Det xij. Capittel.

For Hoste.

HOster noget Barn saare/ oc Vædsken aff Hofvedet nedfalder i Munden/ i Næsen/ eller udi Brystet/det skal saaledis hielpis.

Lægedom.

Mand skal holde varmt Vand ved try Quarter aff en Alen offven offver

Barnsens Hoffvet / oc øse det met Haanden ned paa Barnsens Hoffvet/huer gang mand dette giør / skal det giøris en halff time / Mand skal oc smøre Honnig paa Barnsens Tunge / oc kryste saa sacteligë Tungen ned met en Finger / paa det at Barnet kand udspy den onde Vædske / oc saa saa bedre igien.

Amigdala.

Stød søde Mandele smaa / oc giff Barnet om Morgen oc Afften met Fenickel vand.

Aqua Feniculi.

Eller gif Barnet Fenickel vand/blendet met Melck.

Semen Cydonij.

Om Barnsens Tunge oc Halsen indvaartis ere saargiorde aff Hosten/ da tag Kierner aff Queer to Skeder fulde / stød dem lit sønder / leg dem saa udi sex Skeder fulde aff varmt Vand / oc lad dem saa ligge der udi / i to eller tre timer/ Kryst dem saa igiennem en Linklud / Lad saa udi det

Saccharũm Penidiarũ.

Sucker Penidiarum, met lit Mandele Olie/oc giør saa her aff it Electuarium,giff barnet offte her aff.

Semen papaveris. Dragantũ. Granorum Curcubitorum.

Haffver Barnet Hosten met Hede/ da tag huit Valmue frø / oc aff den Gummi Dragantum, aff huert it halfft Lodt/ Kierner som vaaxe udi Greskar i Lodt rene skalene / Stød alle disse smaa / Sind dem

dem saa udi Vand/ huor udi Rosiner saadne ere / giff barnet offte her aff. Passuli.

Er Hosten kommen aff Kuld/ da stød lit Myrrhe/ oc bland det met Honnig/ som vel saadet oc rent skummet er / oc met lit Mandelolie giort aff de søde Mandele/ giff barnet her aff. Myrrha. Oleum amigdalum.

Det er oc gaat at mand smør barnsens bryst met den Smørelse Dialthea kaldet/ oc met Smør.

Moderen eller Ammen skal fly de ting/ som giøre at hoste / lige som disse ere: Edicke / Nydder / salt Mad oc andre saadanne.

Det xiij. Capittel.

Om Blegner vaaxe paa Børnenis Legeme.

Der vaaxe stundem paa vnge oc spæde Børns Legeme mange atskillige slags blegner. Ere de sorte oc der er røde udi dem / da ere de farlige / oc børnene kunde faa deris Død aff dem/ io flere de ere io verre de erre. Men ere saadanne blegner huide / eller oc røde/ da ere de icke farlige / Oc de som her met plaffvis / skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Rosa. Mirtus. Tamariscus. Oleum Rosarum. Oleum Mirtinum. Oleum Tamarisci. Cerusa.

Mand skal siude Rosen / Mirtus oc Tamariscus udi Vand / her udi skulle Linklude giøris vaad / oc leggis paa Blegnerne.

Tag Rosen Olie / Oleum Mirtinum, oc Oleum Tamarisci, blend disse tilsammen / smør Blegnerne her met.

Ere saadanne Blegner huide eller røde / da lad dem moes / Oc naar de obne / da smør Blyhuit paa en Linklud / leg den paa dem.

Siud Honnig oc Vand tilsammen / smelt der udi siden nogen Salpeter / tho Blegnerne her met.

Det xiiij. Capittel.

For den huide Jld.

Unge oc spæde Børn faa oc den huide Jld / naar som Naturen uddriffver det onde hede Blod / Oc denne Breck kommer almindelige gierne under Ansictet / oc begyndis gierne paa Næsen først / oc udspreder sig siden offver det gantske Ansict.

Læge-

Lægedom.

Om Barnet end dier / da skal Moderen eller Ammen holde sig met Mad oc Drick / lige som hun haffde den Kaaldesinge / Hun skal oc lade sla Leffver Aaren paa den høyre Arm eller Haand / Oc om det ydermere behoff giøris / da skal hun rensis aff den offverflødige Vædske. Hun skal oc dricke Vand som brent er aff den store Jernurt / eller Vand aff Rahels urt.

Aqua Cichorei.

Naar som den huide Ild er vel udslagen / oc icke vil tørris / da skal den offverflødige Hede udslyckis oc Pinen fordriffvis saaledis: Man skal vaadgiøre en Linklud udi kalt Vand / eller i Vand som brend er aff Chammilleblomster / eller udi Natskade vand / oc der offver legge. Men mand skal haffve god tilsiun der til / at mand det icke fortilige udslycker / paa det at den skal icke indslas til de dyrebarige Lemmer. Mand skal oc giffve Barnet at dricke aff forscreffne Vand / paa det at de indvaartis Lemmer kunde der aff styrkis.

Aqua Chamomille.
Aqua Solatri.

Det xv. Capittel.
For de smaa Kopper.

For de smaa Kopper.

BØrnene faa den smaa Kopper aff Moderens hede forbrende blod/ huilcken wrenhed barnet til sig tager / oc endog at barnet i Moderens Liff spisis aff det reniste oc beste blod/ alligevel bliffver barnsens blod wrent/ saa at huert barn skal en gang udi met mindste rensis ved smaa Kopper før det døer. Men faa de dem mere end en gang/ da skeer det faar den skyld / at børnene holdis icke skickelige oc tilbølige som dem burdis. Merck oc at smaa børn faa almindelige gierne fra de ere tu eller try Aar gamle oc indtil de bliffve siu Aar disse Kopper. De faa dem oc vel stundem førre / Disligeste oc siermere / effter huers Naturis leylighed.

Tegn.

Ved disse Tegn kand mand mercke oc forfare at børn skulle faa smaa Kopper/ men dog regere disse Tegen mere udi somme/ end udi somme.

Naar de haffve stor hede / tørst / en stacket oc trang Aande/ Hofvetverck/ kunde icke soffve / øynene vandis/ haffve sting udi alle Lemmer / naar de staa paa benene/ da skelffve de oc rystis/ oc de spytte meget.

Øynene.

Naar mand fornemmer at Børn faa

de smaa Kopper / da skulle disse fem Lemmer vel forvaris / før end de udslas.

Aqua Rosarum.
Camphora.

Mand skal tage Rosenvand / oc røre der noget Campher udi / Her aff skal ladis en gang en Taar i øynene.

Der efter tag Rosen vand / Bethonie vand / oc Bønne blomsters vand / lige meget aff huert / blande disse tilsammen / vaadgiør Linklude her udi / oc leg dem offver barnsens øyne. Næsen skal oc offte baade indvaartis oc udvaartis smøris met Rosenvand. Munden udvaartis oc Halsen skulle beskermis / Oc det skal mand giøre met den Oes som er giort aff Skoukrabber.

Næsen.
Munden.
Succus sorbe.

Eller mand maa siude Rosiner udi vand / oc lade det udi Osen af de vmode Morbær / Her met skal mand klucke udi Halsen.

Passuli.

Lungen oc Brystet skulle beskermis met Sucker Candie / det skal holdis udi Munden indtil det smeltis / saa skal det nedsiunckis.

Tarmene skulle oc beskermis met Trochisci de spodio, Her aff skal mand giffve Barnet en gang om Morgenen saa meget som tredive Bygkorn veye / met Rosen vand.

Tarmene.
Trochisci de spodio.

Du skalt vide / at de Sorte / Blaa

oc Mørckhafftige Kopper oc Blegner ere onde / Thi de Børn som dem faa / de dø almindelige gierne. Men de som ere huide oc røde / de lægis vel / naar som foresagde Tegen mindskis / Oc om saadanne Tegen icke mindskis / Da er det it Tegen / der til at de ere icke vel udslagne. Oc om de snart udslaes effter at Barnet er bleffvet singt / som er paa den anden / fierde eller siuende Dag / da er det it Tegen der til / at de lægis vel igien. Men udslas de første paa den siuende Dag / da ere de farlige. Jo flere der udslas / Jo bedre det er / Om de icke henge udi huer anden/men huer sidder for sig selff. Men udslas de / oc indslas siden igien / oc Barnet faa en stacket Aande oc stor Heyde/de børn dø almindelige gierne / uden saa er at de driffvis ud igien met stor flittighed. Naar som de smaa Kopper først udsla / da bliffver Legemet rød / oc de siunis som det vaar smaa Hirsegryn.

Met denne Lægedom uddriffvis Kopperne. Tag sex Figen oc skeer dem smaa/ Fenickel frø it quintin / Saffran saa meget som try bygkorn veyer / eller lidet mere/ Siud disse udi fire Potter ferskt Vand/ indtil helten indsaaden er / si det saa igiennem

Caricę. Semen Feniculi. Crocus.

nem en Linklud / Oc naar som det er bleff-
vet kalt / da giff barnet her aff.

Bornene skulle holdis varme / oc
mand skal legge it røt Sengklæde paa
dem / det giør dem saare gaat/oc naar som
de modne ere/ oc de ville icke forgaa oc læg-
gis aff dem selff/ da maa mand røge dem
met tørre Rosen / Mand skal oc strø paa
deris Lagen Hirsegryn smaa støtte som
Mel / eller oc Bønnemel.

Rosa.
Milium.

Det xvj. Capittel.

For Heffvelse hos den lønli-ge Lem.

Det skeer oc stundem at Børnene
faar nogen Heffvelse hos den
lønlige Lem i liuskerne / eller oc
at der bryder noget hul udi sam-
me sted / huilcket der aff kommer at de me-
get græde oc skryge saaledis skal der hand-
lis met dem.

Lægedom.

Stød Ameos smaat til Pulver/ blen-
de det saa met det huide aff Æg/ giør Plo-
ster her aff/ oc leg det paa Heffvelsen / eller
paa Hullet.

Ameos.

Tag Lupini amari, som brende ere/
oc Myrrhe / sțud disse udi Vin / oc giør

Plaaster

Plaaster her aff oc leg det offver Heffvelsen/ eller offver Saaret.

Alumen. Gallæ.

Tag Alun try Lodt oc Gallas try Lodt/ stød dem vel smaa/ oc siud disse saa udi rød Vin indtil det bliffver tyckt/ leg saa her aff paa Saaret / vaadgiør ocsaa en Suamp udi Edicke som met vand er blandet / leg den der offver/ oc forny det offte.

Det xvij. Capittel.

For Hicke.

Unge oc spæde Børn faa oc stundem Hickelse / Huilcket stundem der aff kommer at de haffve ædt eller diet formeget / Stundem kommer den aff stor Hunger oc Maffvens tomhed.

Lægedom.

Oleum laurinum.

Kommer det aff Maffvens tomhed/ eller oc at hand er forkølet / da smør Maffven met Laurolie / eller met nogen anden Olie som vermer.

Seminis Aneti.

Stød Dillefrø til Pulver/ blende det saa met Osen aff Mynthe/ leg her aff paa Maffven.

Kommer Hicken aff en tom oc hungrig

rig Maffve / da tag Fiole Olie eller Rosen Olie / blende den met Osen aff urter som køle / oc met Quindemelck / smør Maffven her met.

Oleum Violarum. Rosarum.

Tag den Nød som kaldis Nux Indica, smaa stød den / giff barnet her aff at æde met Sucker.

Nux Indica.

Giff barnet Melck eller nogen anden god Drick at dricke / oc om det end igien udspyer / alligevel bliffver der noget inde igien / saa at Maffven bliffver vaad.

Det xviij. Capittel.

Om Børn offte spy.

At unge oc spæde Børn offte spy / skeer almindelige gierne for disse sager skyld. Først om det dier formeget / oc kand icke fordøffve eller fortære det som det saa dier. Anden / naar som Melcken tyndis / vandafftig oc formeget vædskafftig er. Tredie / naar som Melcken wren er. Oc serdelis spy de naar som de haffve en ond vædskafftig Maffve / oc de skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Giff Barnet lidet at di / giff saa att

der

der paa / om det som det udspyer lucter effter Maden / oc om det er huit da brug denne Lægedom.

Thus albũ. *Ruta.*

Tag huit Røgelse saa meget som ote Huedekorn kunde veye / Rude som tør er saa meget som tiue Huedekorn veye / stød disse til Puluer / blende dem siden met Rosen Sirup / giff Barnet heraff. Moderen eller Ammen skal tygge Spisekommen smaat / oc her aff skal hun smøre udi Barnsens Mund.

Syrupus Rosarum. *Cuminum.* *Syrupus Granatorũ.*

Giff Barnet Sirup som giort er aff Granate æble met nogen støt Mynte.

Agresta. *Succus Cydoniorum.*

Om det som Barnet spyer / hafver en sterck Luct eller lucter surt. Da giff Barnet Osen aff de sure Vinbær / eller oc Osen aff Queer.

Cyntas. *Mori agrestis.* *Pzidion.*

Tag Bygmel / oc de Spirer som først udspringe aff Blaabers urt / oc Skalerne aff Granate Eble / stød smaa / oc blend disse met Vand / leg her aff paa Barnsens Maffve som it Plaaster.

Moscus. *Succus Cydonij.*

Haffver Barnet en Vædskactige Maffve / da smør Maffven met Rosen-Vand / huor udi lidet Dæsmer sønder gnedet er. Oc giff det Osen aff Queer / oc lit støtte Neglicker blandet met Sucker.

Giff

Giff Barnet tredie delen aff it quin-
tin Galla Muſcata/met Queer Oes.

Gif Barnet ſaa mange ſtøtte Ne-
glicker/ſom fire Bygkorn veye.

Tag Maſtix/ huit Røgelſe / oc tørre
Roſenblad ſtød diſſe til Puluer/ oc blande
dem met Oſen af Mynte. Men om ſaa
er at Mafuen opſtøder meget / da tag lit
Edicke her til / oc giør Plaaſter her af/ oc
leg det paa Barnſens Mafuens mund.

Tag Rude ſom tør er / huit Røgelſe
helten ſaa meget / Blende diſſe met Roſen
Sirup/eller met Vin / huilcken ſom blen-
det er met vand / oc gif Barnet.

Galla Mũ-ſcata.
Gariophili.
Maſtix.
Thus albũ
Roſa.
Ruta.
Thus albũ
Syrupus.
Roſarum.

Det xix. Capittel.

For Drømme.

DEt ſkeer oc ſtundem at Børn
ſaa ſuare drømme den ſtund de
ſofue oc forfærdis i Søfne/ huil-
cket almindelige gierne ſker/ naar
ſom di formeget / eller oc æde formeget/ oc
kunde det icke fordøfue eller fortære / de
ſkulle ſaaledis hielpis.

Lægedom.

Naar ſom de hafue ædt eller diet/
da ſkulle de icke ſtrax nedleggis / men no-

gen stund oppeholdis / Saa skal mand giffue dem lidet Honnig at licke / paa det at hues i Maffuen er / kand fordøffuis eller fortæris / oc neddriffuis til Stolgangen.

Theriaca. Giff Barnet lidt Theragelse blendet met Melck.

Dyapliris. Diamoscum Giff Barnet huer dag siette parten aff it quintin Dyapliris, eller Diamosco.

Det xx. Capittel.

For en trang oc stacket Aande.

DEt skeer oc stundem / at Børnene faa en trang oc stacket Aande / Oc naar som de soffue / da rangler hand vdi Halsen / saa at mand kand høre den / Oc de skulle saaledis Hielpis.

Lægedom.

Semen Lini. Stød Hørfrø til Puluer / blende det saa met rent Honnig / som vel saadet oc skummet er / Her af skal mand ofte smøre vdi deris Mund.

Cuminum. Haffuer Barnet stor Hede / da gif det Spisekommen / beredt oc tilgiort / som om Hørfrøt screfuet staar.

Det xxj. Capittel.

Om Barnet er løst vdi Liffuet/ oc faar Bugløb eller Blodsot.

DEnne Siugdom faa Børn almindelige gierne / naar som de først faa Tender / Disligiste oc naar som de icke vel fortære eller fordøfue kundet det de tære / Sammeledis oc af den onde Melck / eller af Kaald / eller oc af anden ond vædske.

Lægedom.

Moderen eller Ammen skal huer dag fastendis dricke en god drick Geddemelck / i huilcken gloendis Kamperstene slucte ere / oc der paa faste vdi tre timer. Hun skal oc æde det som sterckt er / oc det som tørrer. Hun skal oc dricke af det Øll/ huor vdi gloendis Staal sluct er ni gange.

Tag Rosenfrø/Spisekommen/Anis/ eller oc Mercke frø/stød disse til puluer/ giør Plaaster her af/ oc leg det paa Barnsens bug.

Anthera. Cuminum. Anisum. Semen Petroselini. Coagulum hœdi.

Om dette forscrefne icke hielpe vil/ da gif barnet løben af en Ged saa meget som

Coagulum hœdi. som siette parten af it quintin kand veye/ Eller lidet mere met kalt Vand at dricke/ Oc samme dag som Barnet dette dricker/ skal det icke gifuis nogen Melck / paa det at Melcken skal icke løbe tilsammen vdi Barnsens Mafue / Men mand skal gifue det Blommen aff blødsaadne Æg / eller refuet Huedebrød saadet met Vand/eller Huedemel saadet met vand.

Syrupus Rosarum. Syrupus Sorbe. Er Barnsens Skarn eller Møg gul/ da skal mand gifue det Rosen Sirup/eller Sirup giort af Skoukrabber / eller af Granate Eble met lidet Mynte vandt.

Viola. Tag Surdey / søndergnid den vdi Vand / Kryst det saa igiennem en Klud/ Tag her til siette parten af it quintin Fioler/oc tredie delen af it quintin brent Fisben / Gallas halft andet quintin / oc gif Barnet her af at dricke.

Galla. Milium. Giør Gallas til Pulner / oc siud det saa vdi Vand met noget Bygmel / eller Mel giort af Hirsegryn støtte til Pulner/ giør Plaaster her af/ oc leg det paa Barnsens bug.

Succus Acatiæ. Cerusa. Om disse forscrefne Lægedomme ville icke hielpe / da skal mand tage Osen af Slaan oc Blyhuit / af huert it quintin/ oc

oc den Oes Opium, fiette delen af it quintin/Her af skal mand giøre smaa Tappe/ oc stinge en af dem ind vdi Barnsens artz.

Opiūm.

Er det saa/ at der gaar huit fra Barnet/ da skal mand gifue Barnet otenden parten af it quintin Galla Muscata / oc huit Røgelse tredie parten af it quintin/ met Osen af Queer.

Gallæ Muscatæ. Thus album Succus Cydoniorum.

Tag Safran / oc tre gange saa meget Myrrhe / stød disse oc blend dem tilsammen met rød Vin / giør Plaaster heraf/ oc leg det paa Barnsens bug.

Crocús. Myrrha.

Tag Bygmel oc blende det met Osen af Veybrede oc met lidet Edicke / giør Plaaster her af / oc leg det paa Barnsens bug.

Sind Rosen vdi Vand/oc bad Barnet der vdi.

Slyck it stycke gloendis Staal vdi sød Melck / giør saa en grød af samme Melck met Huedemel / gif Barnet her af at æde.

Tag gammelt Rosen Sucker / oc Mynte smaa støt til Puluer/it halft quintin / Blend disse met Rosen Sirup/oc smør her af i Barnsens Mund.

Saccharūm. Rosarum, Syrupus Rosarum. Ebur.

Tag to Potter sødMelck/slyck gloendis Staal der vdi / lad der saa vdi it halft

Ebur. lodt brent Filsbeen / eller Elephante been/ Gif Barnet her af at dricke.

Vitellum ovi. Nux Myristica. Tag en Egge blomme oc en halft Muskate smaa skaaren / Bag her af en Kage paa en hed Tegelsten / siud saa samme Kage vdi to potter Melck / huor vdi gloendis Staal slucter / Gif Barnet her af at dricke.

Merck oc / at mand skal icke forsnart stille saadanne Bugløb oc flydelse / vden saa vaare at det varede forlenge / oc Barnet der af blifue saare siugt.

Det xxij. Capittel.

Om Børn kunde icke haffue deris Mag oc gaa til Stols.

NAar som vnge oc diendis Børn kunde icke gaa til Stols/oc hafue deris Mag/da skal Moderen/eller Ammen / bruge de ting som Løsen giøre/om saa er at hun oc er forstifuet i Lifuet/oc kand icke gaa til Stols.

Lægedom.

Mel. Mand skal siude Honnig ind til det blifuer hart / oc giøre saa der af Tappe/ huer saa lang som en halft Finger / oc saa tyck som en Pen / de skulle vaadgiøris

vdi Olie/oc stingis bag ind vdi Barnsens artz.

Tag Roden af Bede / oc giør Tappe af den/saa store oc lange som ofuen fore sagt er/vaadgiør dem vdi Olie / oc sting dem bag ind. Radix Betæ.

Saadanne Tappe maa oc vel giøris af blaa Lilie Rødder / oc saa brugis som sagt er. Ireos.

Gif Barnet Honnig/ lidt mere end som en Ert kand vere stort til / gnid saa Barnsens bug met Bomuld/som er vaadgiord vdi Lissebons Olie. Mel. Oleum olibanum.

Vaadgiør Bomul eller oc anden ren Uld vdi Oxe eller Kogalde/oc leg den paa Barnsens Nafle. Fel tauri.

Er Barnet ofuer tolf Aar gammelt/ da maa mand gifue det vden all fare tre Muselorte, vel sønder gnedne vdi søð Melck.

Tag Bladene af Rosen/oc leg dem vdi en fierkant Linpose / Siud den saa vdi det Vand som Smederne slycke deris Tenger vdi/ met lit Edicke / naar hun saaden er/ kryst saa Vandet af hannem/oc leg den saa varm paa Barnsens Mafue. Rosa.

Tag Smør oc leg det vdi en Valnøddeskal / oc bind den paa Barnsens nafle/ oc

oc smør ocsaa Barnsens Bug vel met Smør/saa faar det Løsen.

Malua. Althea. Fænum græcum. Semen lini. Cariæ.

Tag Katost / oc Bladene af den Katost / Althea kalder/Fænum Græcum, oc Hørfrø / af huert en Hand fuld / Alterod fire lodt/thi Figen / Siud disse vel vdi Vand / stød dem siden saa at der vorder som en Grød / Tag her til fire lodt Smør/ oc Hønse Ister fire lodt / Saffran tredie delen af quintin / Her af giør it Plaaster/ oc smør her af paa en Klud / saa tyck som en Pen kand vere/oc leg det saa paa Barnsens bug luncket/Laad det saa der paa ligge dag oc nat / Oc om saa er/ at Barnet faar icke her af Løsen / da brug dette efterscrefne.

Aloe Helleborus.

Tag Aloe it quintin / Nyse vrt / huid oc sort/af huert fierde parten af it quintin/ Stød disse til Puluer / rør dette Puluer vdi tre Steder fulde af Oxegalde / vaadgiør her vdi Vld / oc leg den paa Barnsens Nafle/saa bret som en Haand.

Det xxiij. Capittel.

Om Bagtarmen vdgaar.

Stundem vdgaar oc Bagtarmen paa vnge oc spæde Børn/ stun-

skundem der aff / at de ere haarde vdi Liff-
uet/ at de saa arbeyde oc kryste / oc nøde
dem til Stolgangen / oc de skulle saaledis
hielpis.

Lægedom.

Siud Katteost vdi Vand oc bade Barnet der udi oc insæt Tarmen / vaadgiør saa en Linklud vdi Fiole olie / oc leg den offuer stæden. Det er oc saare gaat at mand binder offte varme Linklude bag paa Barnsens Artz.

Malva.
Oleum
Violarum.

Bad Barnet vdi Vand / huor vdi tørre Rosen blæd/Agerne / Slaan/ Gallas saadne ere.

Folia rosa.
Glandulæ.
Acatia.
Galla.

Det xxiiij. Capittel.

Om Barnet haffuer lyst til at giøre sit Mag oc kand dog icke.

Det skeer oc skundem at Børn faa den Siugdom som kaldis paa Latine Tenasmon, oc er den/naar som Barnet haffuer lyst til at giøre sit Mag / kryster saare met stort arbeyde / kand dog intet eller føye giøre/ oc denne breck kommer almindelige gierne aff kuld/oc de skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Seminis Nasturtij. Cuminum.

Tag Karsefrø/ oc Spisekommen lige meget aff huert/ stød disse til Puluer / oc blend det saa met gammelt Smør / giff Barnet her aff met kalt Vand at dricke.

Terebinthina.

Leg Terpentin paa Gløer / oc lad Røgen gaa vnden op paa Barnet.

Colophemia

Leg Grekes Beg paa Gløer / oc lad Røgen gaa vnden op.

Det xxv. Capittel.

For Spolorm.

DEr vaaxe stundem Orme bag i Artzen paa vnge oc spæde Børn/ saa store som Madke eller oc smære/ stundem vaaxe de induaartis i Liffuet/ Oc de skulle saaledis hielpis:

Lægedom.

Ere Ormene bag vdi Artzen/ Da giør Tappe aff Bomuld / vaadgiør dem vdi Olie off Malurt/ eller Olie aff Rude/ eller vdi Olie aff Persicke kierner giort / eller vdi Olie aff de beske Mandele / oc sting den bag ind.

Cuminum. Fel bovis.

Spisekommen smaat støt oc blendet met Oxe galde/ oc Plaaster der af giort/ oc paa Barnsens nafle lagt døder Ormene.

Gif

Giff Barn... eller ... fald eller da dø ormene alle som ere i barns...

...leum Olivarum.

Tag Malur... Oes Coloquintida smaa støt til Pulver/ Blend disse met Oxe galde oc met lidt Rumel/ oc giør saa Plaaster her af / Leg det varmt paa Barnsens Naffle.

Succus Absynthei. Colocynthida.

Siud Malurt oc Gallas vdi Vand/ oc bad Barnet her vdi / oc lad det sidde her vdi ofuer Naflen.

Absynthiū. Galla.

Tag aff de Bønner Lupini kaldede/ Lauerbær/ oc Gallas/ stød disse til Puluer/ oc blende dem met Oxe galde/ oc giør Plaaster her af / brug det som ofuen fore sagt er.

Lupini. Bacce lauri. Galla.

Giff Barnet sex Mandele at æde.

J Apotecken findis en fruct Sebesten kaldet / Siud den vdi Melck / oc gif Barnet af den at dricke.

Sebesten.

Gif Barnet tre dage om Morgenen fastendis en god drick varm Melck at dricke / oc gif det paa den fierde dag it halft quintin Orme frø / oc lad det saa faste der paa vdi tre timer.

Af alle disse tegn kand mand forfare om Børn hafue Orme vdi dem.

Naar de sofue dragis deris Bug tilsammen / oc naar de opuaagne / da kløer

rne paa dem / De haffue oc om dagen stor tørst / oc deris Tunge er tørre om dagen / end om natten / Der gaar oc stundem Orme aff dem / Aff denne breck døer mange Børn.

Det xxvj. Capittel.

Om Børn vdslas eller vorde Hudis løse.

AT Børns Hud vorder saar / paa Benene eller bag ved Artzen / det kommer aff pissens skarphed / oc skulle de saaledis hielpis.

Lægedom.

Ireos.

Giør blaa Lilie Rod til pulner / oc strø det der som det Hudeløse er.

Oleum Rosarum. Thus album Camphora

Tag Rosen Olie tu lodt / huit Røgelse it quintin / Smelt disse tilsammen / lad der oc vdi Campher / saa meget som otte Bygkorn kunde opueye / oc giør saa her aff en Smørelse / oc smør den Hudelöse sted her met.

Vnguentum album Vnguentum rubeum. Vnguentum Ceruso.

Den Smørelse Vnguentum album, disligiste oc den Smørelse Vnguentum rubium, eller oc den Smørelse som giøris aff Blihuit / ere oc saare gode til denne breck.

Naar

Naar som[illegible] eller de faa oc den fald eller [illegible]ner/skal mand de lested som Huden [illegible]ist. tørre / oc legge sk[illegible]uelse aff Linklude der paa.

Det xxvij. Capittel.

Naar Børn faa vdslæt eller bliffue skabbede.

BØrn faa almindelige vdslæd / eller bliffue skabbede / naar som de affuennis fra Patten oc icke opfødis met Barne mad / Men mand giffuer dem Fisk/Kiød/Vin / Øl eller andet saadant wskickeligt.

Naar som Børn ere saa vdslagne/ da skal det icke inddriffuis igien / Men mand skal saadan wreen vædske met stor flittighed vddriffue / oc dem offte bade vdi varmt Vand / oc dem siden vel varme holde / De skulle icke badis vdi Bastue eller i Bager Ocn / thi Suedebad er dem skadeligt.

Lægedom.

Saadanne Børn skal mand giffue at dricke / Vand huor vdi Figen saadne ere/ oc Figen at æde.

Mand maa oc giffue dem Fenickel vant/ Aqua feniculi.

[illegible] / Målurte vand [illegible] ler oc vand brent af den store Jernurt.

Absynthij. Cichoreæ. Malua. Oleum Violarum.

Naar som Skabben er vel vdslagen/ da skal Barnet huer anden dag badis vdi varmt Vand/ huor vdi Kattost saaden er/ Siden skal Barnet smøris met Fiole Olie/ eller met Fløde af sød Melck.

Diachylon simplex.

Men om der vaaxer Rødde vnder Skabben/ da skal den icke opkystis / Men mand skal tage Diachylon simplex, oc giøre der Plaaster af/ oc legge det paa den Skabbede sted / Denne Smørelse bløder oc læger.

Det xxviij. Capittel.

Om Børn bliffue mauffre.

Bliffuer noget vngt oc spædt Barn maufuert / saa at der findis icke paa det/ vden Hud oc Been.

Lægedom.

Caput & pedes. Arietis.

Mand skal siude Hofuedet oc Benene af en Væder vdi Vand / indtil Kiødet falder fra Benene/ oc vdi samme Vand skal Barnet ofte badis/ Oc efter at det badet hafuer skal det vel tørris / Oc siden skal det smøris met denne Smørelse/ saaledis tilgiort.

Tag vſalte/ eller de faa oc den fald eller Rosen olie/ af ulle ſaaledis hielpis. iſter half andet lodt / ed ox it halft ſmelt diſſe tilſammen / o giør her af en Smørelſe/oc brug den ſom ſagt er.

Butirum. Oleum. Violarum. Oleum Roſarum

Tag Vox/Suine Iſter / Faaretelle/ vſaltet eller afklaret Smør / ſmelt diſſe tilſammen / oc ſie det ſaa igiennem en Klud/her met ſmør Barnet.

Axungia Porcina. Cera. Axungia porcina. Butyrum.

Det xxix. Capittel.

Om Børns Lemmer viſne oc lamme vorde.

VOrder noget Barns Lemmer lamme oc nedhenge / ſaa at det hafuer/ icke mact til ad røre dem/Eller om det kand icke gaa vdi den tid ſom det ſkulde met rette lære at gaa. Om ſaadant Barn end diendis er/da ſkal Moderen eller Ammen bruge den Lægedom ſom vermer oc tørrer / Oc den Mad ſom lætteligen fortæris oc tørris. Oc mand ſkal bade Barnet faſtendis vdi Vand / huor vdi Chammilleblomſter ſaadne ere / Oc mand ſkal giøre en ſmørelſe af huide Liliers Olie / oc Olie af Bebergel/met lidt i Vox / Her met ſkal mand ſmøre Barnſens Rygbeen langs ned at.

Chamomilla. Oleum Lilij. Oleum de Caſtorco.

Ere

…mmer lamme/ da … / Malurte vand … le

Cera. Euphprbiũ Oleum Oliuarũm.

Tag Vox tu lodt en stor Gummi t. Forbium smaa støt til Puluer it quintin / Lissebons Olie saa meget so mand her til behøffuer / giør saa Plaaster her aff/ oc leg det langs ned paa Barnsens Ryg.

Oleum Oliuarũm. Euphorbiũ

Tag Lissebons Olie tu lodt / Euforbium it quintin/ Vox it halfft lodt / smelt disse tilsammen paa en sacter Ild / smør her aff paa it stycke Semist Leder / leg det langs at Rygbenet.

Vorder noget Barns Lemmer lamme effter at det haffuer hafft den Kaaldesiuge vdi nogen stund/oc det saare afftaget er/ oc er bleffuet manffuert / da skal mand siude Katost / oc Fioler vdi Vand / oc her vdi skal mand Barnet bade / mand skal oc giøre en Smørelse aff Fiolie Olie oc Vaax / her met skal mand smøre Barnsens Rygben / oc Hoffuet panden der som hun tilsammen kommer.

Malua. Viola. Oleum Violarũm. Cera.

Det xxx. Capittel.

Om Børns Lemmer ryste/ skelffue eller beffre.

NAar som Børns Lemmer ryste/skelffue / eller beffre / da vorde

de gierne lamme/ eller de faa oc den faldende Sot / oc de skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Tag Rosen olie/ oc den Balsam Olie/ som oc kaldis Spica Olie / blend oc varm disse tilsammen / her met smør Barnsens Rygben / oc de Lemmer som skelffve oc ryste.

Oleum Rosarum.
Oleum de Spica.

Eller tag Lauerolie / oc handle der met som sagt er.

Oleum Laurini.

Det xxxj. Capittel.

For Krampe eller Verck.

UNge oc spæde Børn / faa oc stundem Krampe eller Verck / oc saadant vederfaris allermest fede Børn / naar de først faa Tender.

Lægedom.

Barnet skal smøris met Lilie Olie.

Oleum Lilij.

Om Krampen tager Barnet haardelig/ at det udrecker sine Lemmer fra sig / da skal mand bade Barnet udi Vand / huor udi den Vrt Kongelius saaden er.

Tapsus Barbatus.

Tag Fiolie Olie / oc Olie aff de søde Mandele / blend disse tilsammen/ oc smør Barnet her met.

Oleum Violarum.
Oleum de Amigdalis dulcibus.

Oleum Olivarum. Haffver Barnet stor hede / da smør det met Lissebons Olie / eller met Fiole Olie / udi huilcket lit Vaax er smoltet/ Mand skal oc smøre Barnsens Hoffvet Oleum Violarum. vel met Fiole Olie.

Det xxxij. Capittel.

Faar Børn ont i Bugen.

Oleum Olivarum. NAar Børn ont udi sin Bug/ oc det græder saare / da smelt Lissebons Olie oc Vaax tilsammen / vaadgiør saa Bomuld/ først udi varmt/ Vand/ oc siden udi Olie/ oc leg paa Barnsens Bug.

Det xxxiij. Capittel.

Om Børn ere hoffne.

ER nogen Barns Lægomme hoffvet/ eller oc nogen besynderlig Lem/ oc om det icke hede haffver/ da tag den første grøe som paa Hyld først Ebulus. om Aaret vdsprungen er / disligeste ocsaa det som aff en Vrt Sommerhyldt / kaldit/ udsprunget er/ oc siud disse udi Vin/ oc vind Barnet her ud.

Om noget Barns Bug vore hoffvit/

oc Barnet stor Hoffvetverck haffde/da tag Myrrhe/ Aleopaticum oc Saffran/ blend disse tilsammen met Osen aff Bønner/ oc leg det paa Barnsens Hoffvet.

Myrrha. Aloe Epaticum.

Det xxxiiij. Capittel.

Om Naflen hoffnis.

DEt hender sig offte at vnge oc spæde Børns Nafle hoffnis oc serderlis naar som hand er affskaaren / oc dem skal mand saaledis hielpe.

Lægedom.

Tag Oleum Sisaminum/ Terpentin/ oc Spicanardus / siud disse tilsammen/ paadgiør her i Bomuld/ leg den paa Nafflen en Fingers tyck.

Oleum Sesaminum. Terebinthina. Spicanardus.

Er Barnsens Naflen der aff hoffven/ at det haffver græd meget/ aff Hoste/ Fald/ eller aff slag / tag rene Linklude/ brent dem ligesom mand brender Linklude til it Førting/ tag saa der til de Bønner Lupini kaldede / oc støt dem til Puluer / blendt disse saa tilsammen med rød Vin / smør her aff paa Hampe blaar/ oc leg det paa Barnsens Nafle.

Lupini.

Det xxxv. Capittel.

For den Kaaldesinge.

NAar som unge oc spæde Børn faa den Kaaldesinge / da skal Moderen eller Ammen icke bruge Kiød / Fisk / Æg / Vin / oc andre ting som hedme / Men de ting som vedskafftige re ere oc køle / hun skal dricke Bygvand / hun skal oc Aarelade sig / oc anden Dagen der effter skal hun tage til sig it Quintin god Theragelse / oc faste der paa udi sex Timer.

Theriaca.

Tag Osen aff Malurt / aff Veybrede / aff Kattost / aff Hußløg / rør Bygmel her udi / oc giør Plaster heraff / oc leg det paa Barnsens Bryst.

Succus absynthei. Plantaginis. Malva. Semper vive

Tag Rosen Olie / Fiolie Olie / oc Populeons / Rør disse tilsammen / smør Barnsens Pande / Tindinger / Armhullerne oc Hendernis Ledemod / oc Føderne under Anckelen her med / oc denne Smørelse skal vere kaald naar hun brugis.

Oleum Rosarum. Oleum Olivarum. Oleum populinum.

Tag tørre Rosen / oc stød dem til Pulver / oc Bygmel / blend disse met Rosenvand / giør Plaaster her ab / oc leg det paa Barnsens Bryst.

Rosa.

Mand skal finde de Vrter som ere af kaa-

Lactuca.

kaald nature / lige som disse ere / Lectyge / Portulake / Veybreder udi vand / oc der udi skal Barnet badis.

Porrulaca. Plantaginis

Det xxxvj. Capittel.

For Sten.

DE vnge oc spæde Børn haffve Sten / eller kunde icke vel lade deris Vand / det kand mand forfare aff disse Tegen. Barnet pisser offte met stor pine oc lidt tillige / haffver oc stor pine hos den lønlige Lem / de haffve oc stedse Haanden paa den / kløer saare / oc om det er it drenge Barn / da staar hans lønlige Lem stedse / oc de skulle saaledis hielpis.

Lægedom.

Barnet skal icke badis udi Vand / huor udi den Kattost Altea / Hørfrø / oc S. Peters Vrt saadne ere. Siden skal mand giffve Barnet nogen Lægedom som lættelig giør at pisse / oc naar som mand vil nedlegge Barnet til seffns / Da skal den lønlige Lem oc der omkring vel smøris met Lissebons Olie / mand skal oc giffue det Melck at dricke som blandet er met Vand / brendt aff Blaabers Vrt.

Althea. Seminis Lini. Oleum Olivarum. Parietarea.

Tag Bucke blod oc brende Scorpioner støtte til Pulver / blend disse met Olie aff

Sanguis hirci. Scorpionis.

Oleum libij. aff de huide Lilier / giør Plaster her aff / oc leg det offven for den lønlige Lem.

Det xxxvij. Capittel.

For den Gulesot.

BØrn faa ocsaa stundem den Gulesot / aff Moderens eller af Ammens groffve ock tycke Melck / aff huilcken Leffverens oc Galdens vey forstoppes.

Lægedom.

Moderen eller Ammen skal lade sla Leffver Aaren paa Haanden eller paa Armen / oc hun skal giøre hendis Melck god met de ting som Melcken god giøre / om huilcken førre sagt er. Mand skal oc bade Barnet i Vand huor udi Jordbere Urt met rod oc alt saaden er / Oc om Morgenen effter at det haffver badet skal mand giffv det it Quintin eller it halfft Triasandali vel sønder gnedet udi Sirup Tistler / oc la det faste der paa udi to Timer / Moderen eller Ammen skal icke æde Fisk / Ost / eller det som baget er / Barnet skal icke heller bæris udi Lucten.

Det xxxviij. Capittel.

Om Børn kand icke lade deris Vand.

OM noget vngt eller spæde Barn faar Steen eller for sand skyld / kand icke lade sit Vand / da skal mand tage en Haand fuld aff Agerne / oc siude dem udi halffanden Potte fersk Vand indtil tredie delen er indsaaden / saa skal det sies igiennem en linet Klud / oc naar som det er bleffuet kalt / da skal mand giffue Barnet her aff at dricke saa meget som det selffue dricke vil.

Gif Barnet lidet Krevittis Øyen støtte til Puluer met søt Melck at dricke.

Register eller Tafle offver denne Bog om Quindfolcks Bryst oc Siugdom.

Quinde at hun vndfanger oc bliffver siuglig met Foster huorledis det skeer. j.cap.blad 3

Huorledis mand kand forfare oc vide / om en Quindis persone er siuglig met Foster eller icke. ij.cap.6

Om nogen Quindis Persone er met Dreng / pige eller Tvillinge / huorledis det kand forfaris. iij.cap.7

Huorledis mand kand vide oc forfare om Fosteret er helbrede eller siugt / oc om Quindē skal føde flere Foster eller Børn. iiij.cap.8

Om Hußbonden eller Hustruen er vfructsommelig huorledis det forfaris. v.cap.9

Huorledis siuglige Quindfolck som met Foster ere / de holde sig effter de haffve undfanget. vj.cap.10.
Nogle Tegn / aff huilcke mand kand forfare at Fødselens tid tilstunder. vij.cap.14
Om Quinde pinis met Foster oc kand icke føde det viij.cap.14
Huorledis den anden Fødsel skal uddriffvis. ix.cap.18
Huorledis mand skal handle met det ny fødde Barn. x.cap.20.
Død Foster ud at driffve. xj.cap.21
Om Quinden haffver icke sin tid effter hun haffver fød Barn. xij.cap.25
Om Quindē finge den kaaldesiuge. xiij.cap.26
Om Quindens Bug hoffnis. xiiij.cap.26
Faar Quinden ont i Bugen/ i Moderen/ eller i den lønlige Lem. xv.cap.ibidem.
Om Rygverck. xvj.cap.27
Haffver Quindē sin tid formeget. xvij.cap.28
Er der Byld/ Saar / eller Rødde i Moderen/ eller i den lønlige Lem. xviij.cap.29
Om Bagtarmen udgaar. xix.cap.29
Om Moderen udgaar. xx.cap.30
Om Naflen udgaar. xxj.cap.31
Om den part imellem Fødsels Lem oc Stolgangens Lem brøster. xxij.cap ibidem
Om Føderne hoffne. xxiij.cap.32
Om Quinden haffver icke at di. xxiiij.cap.33
Om Quinde Bryst ere hoffne. xxv.cap.34
For Byld i Quinde Bryst. xxvj.cap.35
For Quinde Bryst lucte ilde. xxvij.cap.36
At Brystene skulle icke vaare store paa Jomfruer eller Piger. xxviij.cap.37

Om

Om Quindfolck haffver icke deris tid. xxix.cap.ibidem.
Om Quindfolckis tid flyder formeget. xxx cap.41
Om det stycke Kiød / huilcket som vaaxer i Moderen aff Læegerne kaldet Mola matricis, oc aff Quindfolcke Maanet Barn. xxxi.cap.45
Om Moderen opstøder. xxxij.cap.46
Om Moderen løber fra en sted oc til en anden. xxxiij.cap.48
Om Moderen er bulden. xxxiiij.cap.49

Ende paa denne Tafle.

Prentet i Lübeck

Paa Lorentz Allbrecht / Borgeris oc Bogeførers der samme steds Bekaastning / oc findis hos hannem til kiøbs.

En schøn nyttelig Lægebog indeholdendis mange atskillige skøne oc forfarne Lægedomme / huilcke som tiene Bartskererne / oc dem som ville læge ferske oc gamle Saar. Disligeste oc om Bad / Aareladelse oc Koppe sættelse / oc om de Lægedomme som findis i Apotecken til kiøbs.

Fordansket aff

Henrick Smid udi Malmø / Anno M. D. Lvij.

Prentet i Lübeck /

ANNO

1598.

Erlig/ Velbyrdig Mand oc strenge Ridder/ Herr Mogens Gyldenstierne til Stierneholm/ vor kie-riste naadige Herris Mand oc Raad. Ynster ieg Henrick Smid i Malmø / Naade oc Fred aff Gud vor Fader / oc aff vor HErre Jesu Christo / disligeste min ydmyge villige Tieniste aff min fattige formue / nu oc altid.

KIere Herr Mogens/ Herre oc Ven/ wi læse i Historierne at Archagatus Lisanie Søn aff Peloponese hafuer veret den første Chyrurgicus / det er den første Læge eller Bartskerer udi Romere Stadt som haffuer handlet met obne Saar / huilcke hand kunde see oc komme til met sine Hender / oc dette skeede M. M. M. D. C. C. xlvj. Aar effter at Verden vaar skabt/ der L. Aemilius Paulus/ oc M. Liuius Salnator vare Borgemestere i Rom/ oc det vaar D. xxxv. Aar effter at Rommere Stadt først bygdis. Huilcken Stadt bygdis der Achas vaar Kong i Juda/ oc Osea Kong i Israel/ som vaar M. M M. C. C. xj. Aar effter Verden vaar skabt/ oc vij. C. Lij. for Christi Fødsel.

Denne Archagatus høldz met det første udi stor ære oc værdighed/ men der hand begynte at rense Saarene / skar oc brende det onde Kiød aff dem / ville oc haffve omsier løn for sin Konst oc wmage / da bleff hand actet oc holdet saa gaat som for en Bødel.

Kiere Herr Mogens/ lige som det gick denne Læge Archagato / saa gaar det endnu dag-

lige

ligetil. Thi at naar som nogen er siug eller
saar giort/ da lader hand kalde Doctoren eller
Lægen til sig/ oc hand actis da aff den Siuge
som en Gud/ oc hand holder da Lægens bud
oc befalninger fast strengere end Guds befal-
ning/ Thi at hand venter oc haabis at hand
met hans konstis hielp/ skal komme til sin
Sundhed oc Helbrede igien/ Thi lige som
Troen giør en salig paa Sielsens vegne/ saa
kand oc saa den Tro/ Haab/ oc Trøst/ som it
siugt Menniske haffver til dem som hand be-
gierer hielp aff under stundem mere trøste oc
hielpe den Siuge end Lægedommen giør.
Thi aff Troen oc Haabet forvandlis mange
ting. Oc naar som den Siuge fornemmer lidt
bedre/ Da acter hand Doctoren eller Lægen
for en Engel. Men naar som hand bliffver
aldelis til pass oc helbrede igien/ oc Lægen
vil da haffve Penninge for sin bekaastning/
konst oc wmage/ da actis hand nøye for it
Menniske/ oc vere end en Bødel/ ja hand blif-
ver da saa gaat som en Dieffuel/ thi mand
skyer oc flyer for hannem/ saadan tack oc løn
faar hand da for sin bekaastning konst oc
wmage.

Kiere Herr Mogens/ Lige saadan tack oc
løn haffuer ieg offte anammet/ den tid ieg
brugede den dyrebare Lægekaanst/ i saa maa-
de/ at naar som ieg haffde kostet iiij. eller vj.
Marck paa Lægedom til nogen/ oc den Siu-
ge vaar vorden helbrede igien/ da fick ieg
nøffve helfften igien aff det som ieg haffde
kaastet paa den Siuge/ for hues skyld ieg den-
ne kostis rette grundvol/ som er Theorica al-
delis

delis forlod / for ret wtacknemmeligheds skyld.
Men dog vil ieg icke aldelis nedgraffve oc
skiule den Penning som Gud haffver giffvet
mig/ men uddele den iblant dem som den haf-
ve behoff Thi det er it almindelig Ordsprock/
at huo som skiuler oc begrafver sit eget Gods
effter sin vilie/ hand giør ingen wskel uden sig
selff/ men huo som skiuler oc begraffver det
som menige Mand kand komme til gode/ hand
giør huer mand wskel oc wret.

Kiere Herr Mogens / ieg seer oc daglige
forfarer / at nogle groffve oc wforstandige
Bartsker (huilcke sandelige mange ere til)
som uden all ret forstand oc konst/ handle met
ferske oc gamle Saar / i det at de forderffue
mangen er[illegible] Persone som kommer for deris
Haand met [illegible]det oc føie Saar til huilcke de
brugede Lægedommer som Saaret verre
giør/ end det vaar før end det kom til dem / oc
saaledis skilie de mangen baade ved helbrede
oc Penninge.

Kiere Herr Mogens / Jeg haffver kient
en Bartskerer / oc hørt hannem rose sig der
aff/ at hand kunde giøre oc berede en Smø-
relse til Bønder som haffde onde Saar/ oc
naar som de kiøbte aff samme Smørelse/ oc
lagde aff dem paa deris Saar / da bleff det
saa ont oc forderffvet inden faa Dage / saa at
ingen kunde læge det / før end det kom til
hans Haand igien/ saa fick hand ti eller tolff
Marck for it Saar / for huilcket hand ellers
skulde icke haffve faaet ti eller tolff Schilling.
Oc lige som hand handele/ so gick det oc han-
nem/ før hand døde.

Kiere

Fortalen.

Kiere Herr Mogens / paa det de fromme gudfryctige Læger / som handle met ferske oc gamle Saar / oc gierne vilde hielpe deris Christen Brøder som nogen breck faar / met deris konst oc Handverck / der som de den ret-telig viste / haffver ieg dem oc alle som forstaa vort Danske Tungemaal / til gode fordansket denne nærverendis Bog / huilcken som er ud-dragen aff de viseste oc forstandigste Lægers bøger / oc indeholder mange skøne forfarne stycker som til saadan Handel tien.

Kiere Herr Mogens / i det ieg i sandhed haffver forfaret aff eders strenghed at i haf-ve en besynderlige lyst til Lægedoms konst / oc haffve derfaare giort mig hielp oc bistand met rede Penninge oc andet [illegible] / til at lade prente mine Lægebøger met / [illegible]hi skencker oc tilscriffver ieg eders strenghed denne nærve-rendis lille Bog / bedendis eder strenghed yd-mygeligen / at i ville tage hende til tacke / oc mig hoss de wforstandigen som saadant Ar-beyde laste oc skende uden all skel oc brøde / ville forsuare til det beste. Her met eders Vel-byrdighed / met alt det i vel ville / den evige Gud befalendis. Scriffvit udi Malmø / den Dag Junij M.D.Lvij.

Regi-

Register paa denne Bog.

Huad den Læge handler met Saar skal ofverveye oc sig fore tage. j. cap.
Om de Saar som ere stunge met Vaaben oc Verie/vere sig met Sverd eller pil ij. cap.
Om Saar som hugne eller skaarne ere. iij. cap.
Om nogen Aare er sønderhuggen eller skaaren. iiij. cap.
Blod huorledis det skal stilles. v. cap.
Om de Saar som ere Kiødet oc i Benene. vj. cap.
Om Hoffvetsaar oc om Hoffvetpanden er sønder. vij cap.
Om allehaande HoffvetSaar som ere uden Hoffvetpandens sønderbrydelse. viij. cap.
Vorder no[illegible]iden aff en galden Hund. ix. cap.
Om Byld elle[illegible]e Apostema kaldet. x. cap.
Huorledis B[illegible]eller Bulde skal lægis. xj. cap.
Huorledis brendendis Bylder skulle lægis/ vere sig Carbunckel eller pestilentzis byld. xij. cap.
Om gamle Saar oc Bylder at læge. xiij. cap.
Om Krefft. xiiij. cap.
Om Fistel. xv. cap.
HuorledisBeen eller andre Ledemoder so ere aff lede/ skulle indsættis. xvj. cap.
Om it Been er sønder brødet. xvij. cap.
Om øynenis breck oc siugdom. xviij. cap.
Om Lægedom som tien til allehaande slags Saar oc først Repercusiva. xix. cap.
Confortativa. xx. cap.
Atractiva. xxj. cap.
Resolutiva. xxij. cap.

Molli-

Mollificativa. xxiij.cap.
Mundificativa. xxiiij.cap.
Sedativa dolorum. xxv.cap.
Incarnativa. xxvj.cap.
Citatrisatia. xxvij.cap.
Corrosiva. xxviij.cap.
Putrefactiva. xxix.cap.
Caustica eller Rūptoria. xxx.cap.
Conglutinativa. xxxj.cap.
Confortiva. xxxij.cap.
En merckelig Smørelse til gamle oc ferste Saar. xxxiij.cap.
Oleum Hypericonis. xxxiiij.cap.
En merckelig Balsen. xxxv.cap.
Huorledis Ledevand skal stillis. xxxvj.cap.
Vundendranck. xxxvij.cap.
Om Bad. xxxviij cap.
Om Aarelvdelse. xxxix.cap.
Vdi huad tid om Aaret mand skal lade sig Aarelade. xl cap.
Aareladelse/huorfaare den skal skee. xlj.cap.
Huad skade der kand komme aff Aareladelse. xlij.cap.
Om nogen Aare igiennem huggis. xliij.cap.
Huorledis mand skal dømme om det udladne Blod. xliiij.cap.
Om nogle wlyckfalige Dage. xlv.cap.
Om Kaappe sættelse. xlvj.cap.
It Register paa de Lægedomme som findis i Apotecken. xlvij.cap.

Det j. Capittel.

Huad den Læge som handler oc omgaaes met Saar/skal offuerueye oc sig faaretage.

EN Bartskærer eller Læge som handler oc omgaar met Saar/vere sig ferske eller gamle / Hand skal bruge til dem / den Lægedom som vist oc offte forsøgt er / Hand skal oc haffne stedse til stede alle de ting som der til tiene oc duelige ere / Sammeledis oc vide/ huorledis [illegible] rettelige Smørelse oc Plaaster / [illegible]ne oc duelige ere til hans Konst/giøre oc berede skal/paa det at hand diss bedre kand læge Saarene. Hand skal oc met det første offueruege / huorledis hand Hecterne rettelige bruge skal vdi hugne Saar/saa at Saaret kommer igien til sin rette nature/som det førre hafde. Huilcket som dog icke vel skeer/vden aleniste vdi de Saar / som ere aleniste vdi Kiødet. Thi de Saar som ere vdi de andre Lemmer/ vere sig vdi Been/Aarer oc Sener/Hinder som gaar til Hiernen / forenis aldrig/eller tillægis vden Aar. Thi deris begyndelse af Sædet hafue/huilcket som en gang vorder vdkastet/oc saargiort / kommer det al-

drig

drig til laue igien. Men udi samme sted vaaxer noget andet / huilcket som reffuen opfylder udi den sted som det andet førre vaar. End dog at nogle aff de lærde Læger her imod sige. Der ere oc nogle Læger som scriffue her imod / oc ville sige / at forsagde Lemmer vaaxe aldelis tilsammen udi igien / uden all fare oc skade eller Aar. Som̃e andre Læger necte det oc sige/at det er noget andet som steden opfylder / huilcket ligt er det andet. Men her om er min mening saaledis/er Saaret stort/ da er det aleniste it skin aff en befest[illegible] [illegible]ller stadfestelse/det er en tilsammen[illegible]lse. Men er Saaret lidet/ da til lægis oc forenis det rettelig ud igien. Det er oc vist/at Kiødet som dag fra dag aff Mad oc drick vaaxer oc forøgis/ tilhaabe vaaxer lige som det førre vaar/uden saa er at noget aff disse sin efterfølgendis det forhindrer oc der imod staar/ som ere/Om nogen Aare vaare igiennem/ stungen oc saaret ginge ind paa benet/ Om nogen Byld sloge der til/eller Complexien det forderffuede/Eller oc om Saaret vaare hulstunget/ eller sønderknuset / eller det vaare forgifuet met Eder af noget ont forgiftigt Diur/huer af disse ville vere serdelis lægte oc huer met en besynderlig Lægedom/

efter

efter Saarens leylighed/ som du her effter skalt faa at høre.

Det ij. Capittel.

Om Saar som met vaaben oc verie stungen ere/ vere sig met Suert eller pyl.

Aff de enfaaldige Saar vil ieg begynde/ som icke nogen aff faaresagde tilfald haffuer. Først skalt du giffue vel act der paa / om Saaret er stungen met Kniff/ Spiud / Pil / eller met andre saadanne Verie / Thi saadanne Saar de vaxe inden en stacket tid tilsammen oc lægis/ saa fremt at saadanne sting haffue icke rørt nogen Aare eller Sene/ Hinde/ Muss/ som aldernæst Benet er / Er det saa skeet/ det kand mand forfare aff Pinen.

Til saadanne Saar tør mand intet andet giøre/ end at mand legger der udi en veyle som vaadgiort er udi Rosen olie / oc Saaret saaledis obet holder en dag/ oc samme dag skal den Saargiorde vere aldelis stille/ oc icke røre den Lem som saargiort er.

Oleũm rosarum.

Men haffuer den som Saargiort er/ stor oc suar pine / da er det icke Tegen der til at nogen Sene eller Aare Hinde eller Muss er stungen / Er det saa/ da skalt du lade udi Saaret Rosen olie som førre er varmet/ oc vegen som stingis udi saaret skal

ey vere for lang eller fortyck/paa det at saa-
ret skal ey der aff lide nogen tuang eller pi-
ne. Vegen skal oc stingis vdi Rosen olie
som blandet er met det huide aff it Æg/oc
vduaartis paa Saaret skal leggis it Pla-
ster som tilbage driffuer Repercussivum,
aff Lægerne kaldet. Eller oc leg dette eff-
ter screffne der paa.

Oleum Rosarum. Acetum. Vini. Bolus Armenus.

Tag Rosen olie tu Lodt / Vin Edicke
it Lodt/Bolus Armenus / saa meget som
her til behoff giøris/blende disse tilsamen/
brug det indtil Pinen stillis / oc indtil
Saaret begynder at giffue [illegible] aff sig/da
tørt du icke frycte at nogen Apostema/det
er Byld/eller Krampe der til slaer. Naar
som Saaret saaledis renset oc beskermet
er/Siden leg der vdi en tør blød Vege/ oc
aff det som renser / lige som dette efterføl-
gendis giør.

Mel Rosarum. Farina hordei. Terebinthina.

Tag Rosen Honnig/huilcket som rent
oc klart er sex lodt/rent Bygmel tu lodt/oc
lit Terpentin / siud disse saa at det bliffuer
en blød Smørelse/her met skalt du tillægge
Saaret.

Merck at Terpentinen skal icke ladis
her vdi føre end Rosen Honnig oc Byg-
melet vel tilsammen saadne ere / oc det er
taget fra Ilden/ da skal Terpentinen først
der vdiladis.

Men

Men om saa skeede/at forsagde Læge-
dom vil icke hielpe / oc pinen ey heller for-
gaar oc stilles / da lad en Aare tuert imod
Saaret/Om den siuge saa sterck er at hand
det taale oc fordrage kand / Men er hand
icke/da sæt hannem Kopper / oc giør han-
nem huer dag Stolgang met en aff de tap-
pe huilcke som Stolgang giøre/huilcke off-
uenfaare vdi det Capittel som Stolgang
at giøre screffne staa / oc lad hannem holde
en god Ordinantze vdi Mad oc Drick/
brug dette indtil du icke lenger seer eller
formercker nogle onde Tegn/See oc vel til
at du huer dag smører Saaret met Bolo
Armeno / Rosen olie / oc Edicke. Ingen
anden ting skalt du bruge til saadant
Saar/huercken Fedme/Vater/eller varmt
Vand/Thi her aff raadner Saaret oc for-
derffuis.

Bolus arme-
nus.
Oleum ro-
sarum.
Acetum
Vini.

Det iij. Capittel.

Om Saar som hugne oc skaar-
ne ere.

Naar som Saaret er skaaret eller
huget met Kniff eller Suerd vdi
lengden / Da see vel til met det
første/om det giøris behoff at Saaret skal
tilsammen syes eller ey / giøris det icke be-

 hoff

hoff at mand det tilsammen syer eller hec-
ter/ da leg i Saaret skaffuelse aff en Linklud
vaadgiort udi det huide aff it Æg / oc for-
bint det / intet andet tørt du her til bruge.
Men er Saaret saa stort at det gøris behof
at hectes eller syes tilsammen/ da sy det til-
sammen met en fire hiørnede synaael oc
met veyit Traadt / saa at hecterne komme
lige tilhaabe eller tilsammens / oc lad huer
hecte eller sting vere en liden finger bred fra
hin anden/ men nederst udi Saaret skal it
hul bliffue obet / oc udi samme hul skalt du
legge eller stinge en vege paa det / at Saa-
ret kand rensis der igiennem. Oc naar som
Saaret saaledis tilsammen syet eller hectet
er/ strø saa aff dette efterfølgendis Puluer
der paa.

Albumen ovi.

Tag huid Røgelse it lodt/ Drageblod
tu lodt/ wslycter Kalck try lodt / stød oc
blend disse tilsammen/ somme dag allenist
den wslucter Kalck/ der effter legge offuer
Saaret en Linet klud vaadgiort udi det
huide aff it Æg/ oc forbinde det/ paa det at
det icke atskillies som tilsammen syet eller
hectet er/ oc tillæge Saaret saaledis.

Thus album. Sanguis Draconis. Calx viva.

Men om saa skede/ at noget ont sloge
til saaret/som vel skee kand af Luctens for-
andelse / saa at der kommer rødde udi eller

oc heetelsen met huilcke Saaret er tilsammen syet sønder ginge. Da tag rent Huedemel it lodt / Honnig tu lodt / oc try lodt Vand/siud disse tilsammen / her met rense Saaret / oc giør Plaaster her aff paa Saaret/Naar som dette saa skeet er/da leg det paa rene Blaaer vaade giorde udi varm Vin.

Farinæ Tritici. Mel.

Det iiij. Capittel.

Om nogen Aare er sønder huggen eller skaaret.

DEt hender sig oc stundem / at Aarerne bliffue saargiorde / eller oc sønderhuggis / lige som paa Arme/Been/Hals/Hender/etc. Da skal mand subtiligen begge ender aff samme Aarer igien tilsammen heete eller sye/ oc naar som saa skeet er / da skal mand der paa smørie Rosen olie / udi huilcken de røde Madke aff Jorden saadne ere / oc mand skal haffue god til sinn / at heeterne eller det som tilsammen syet ey icke opbryster igien / saadant skal icke skee alleniste faar Aarens skyld/men oc saa / faar Saarens/saadan heetelse eller tilsamen syelse er god oc offte aff forstandige Læger forsøgt/ Men der er dog somme som her imod sige

Lumbrici terrestres.

ge vden all Skel. Om den Saargiorde haf-
uer pine / der aff skalt du icke forfærdis/
fordi at saaden pine stillis inden en stacket
tid/om saa er/at mand smører Saaret met
Rosen olie/om du saaledis handler / tørt
du icke redis faar verck/ om end saa vaare/
at den hele Aare vaare sønder.

Oleũm rosatum.

Det v. Capittel.

Blod huorledis det skal stillis.

OM saa skede/ at Blodet løbe for-
meget vdi saadan handling / da
skal det saaledis stillis?

Olibanum, Aloe.

Tag Røgelse / oc Aloe / stød dem til
Puluer / oc blende dem met det huide aff
it Eg / saa at det bliffuer som Honnig/
rør her oc vdi Hare haar smaa skaaret/ leg
her aff paa Saaret som bløder / sæt oc en
Finger paa den Aaare som saa bløer / oc
lad den staa der paa vden en Time / Du
skalt oc icke heller tage det Plaaster som saa-
ledis paa lagt er / fortilige aff Saaret/ saa
fremt som du icke vilt giøre den Siuge
stor skade. Oc om saa skeede / at samme
Plaaster vaare haardelig baget vdi Saa-
ret/da leg it andet fet Plaaster der paa/saa
at Plaasteret her af kand opblødis/ at Aa-

ren

ren icke obnis igien / om du ſaaledis met Saaret handler/da ſiger jeg dig forniſt at dette er en ſkøn Konſt oc Lægedom hues lige nøye findis.

Det vj. Capittel.

Om de Saar ſom ere vdi Kiødet oc vdi Benene.

HVar ſom Kiødet oc Benene ere Saargiorde tillige / da ſkalt du icke tillæge Kiødens Saaar/førre end du haffuer hiulpet Benet ſom hugget er. At ſaadanne Been ſkulle aldelis lægis tilſammen igien ſom det førre vaar/er icke muliget / met det vaaxer vel tilſammen igien met it hart Kiød / lige ſom det vaare tilſammen lægt / at ſaadant lægis tilſam-men/det ſkal Naturē giøre/Thi ſkal Saa-ret icke tillægis før end du fornemmer at ſaa ſkeet er / ellers ſkulle Kiødens vædſke forhindre det / at Benet ſkulle icke lægis tilſamē/ huilcket ſaare faarlige vaare / oc kunde der aff dø / oc ſerdelis om Hoffuet panden ſønder vaare/oc Kiødet til lægtis,

Det vij. Capittel.

Om Hoffuet Saar/oc om Hoff-uet panden ſønder.

OM der kommer noget Saar udi Hoffuedet oc Hoffvet panden vaare sønder/da see vel til/om styckerne aff Hoffvet panden gaa ind eller vd / huilcket du kant mercke aff disse Tegn/ Om den Siuge haffuer vemmelse/ oc vilde gierne spy / om pinen er føie / om Øynene ere fulde af Vand/oc brende/Ansictet er tilsammen draget/oc hand er wstadig. Eller du kandt det saaledis forfare huilcket som er it vist forsøgt stycke.

At forfare om Hoffvet panden er sønder.

Tag en dubbelt Traad / oc faa den som Saargiort er/den ene ende aff same Traad udi Munden oc bed hannem holde den ene ende imellem hans Tender/holt du saa den anden ende met din Haand / oc naar som du Traaden saaledis vdract haffuer / sla saa met din Nægel paa Traaden / saa at hand snurrer / giør dette offte / kand den siuge det taale / da er icke Hoffuet panden sønder / Men kand hand det icke taale at det saa snurrer / oc det giør hannem saare ont / da er Hoffuet panden sønder.

En anden konst til at forfare met om Hoffuet panden sønder er eller ey. Tag en lidē Quist aff it Pile træ eller aff Granne træ / oc sla der met paa Hoffuet panden

den oc giff vel act der paa / om der linder klart eller domt / giffver det en klar liud aff sig / da er Hoffvet panden hel / men giffver den liud fra sig / lige som en brøden Klocke / da er Hoffvet panden sønder. Du maat forlade dig til disse Tegen / oc icke til de at hand gider vel soffvet / æd oc drucket / de Tegen / ere icke visse / men bedragelige.

Naar som du veedst foruist at Hoffvet panden sønder er / da giff act der paa om Saaret udi Kiødet er mindre end som Saaret i Hoffuet panden er / er Kiødsens Saar mindre / da giør det saa stort som det andet induaartis er / Uden saa er / at du formercker paa den som Saargiort er / nogle Dødsens tegn / formercker mand dem / da skal mand lade det sa bliffve som det er.

Naar som du haffver giort Saaret større / da see vel til / om Benene gaa ind / eller om nogle stycker aff dem røre paa Hiernens groffve hinde / dura Mater kaldet / Om saa er / da skalt du ieffve det som wicfnet er / oc udtage styckerne met det Instrumente eller Redskaff / som der til hør / oc saaledis skalt du handle. For end du sætter Hofvet pandē til laue vd igien / skalt du lade udi Hoffvet panden Rosen Olie / Oc

den skal der vdi bliffue en dag / Oc vdi Saaret skalt du legge skafuelse aff Linklude vaadgiorde vdi Rosen olie / oc vdi det huide aff it Æg / Oc paa den anden eller den tredie dag der effter / da sæt til rette huad som rettis skal/met de Instrumenter eller Retskaff/som der til høre/oc borttage huad som borttagis skal / det sactigste du kant / paa det at du icke rører Hiernens groffue hinde/eller nogen anden Aare. Oc naar som du dette saaledis giort haffuer/ tag saa Rosen Honnig en del/ oc tøsser saa megen Rosen Olie / blende tilsammen/ vaadgiør her vdi en subtilig blød Linklud/ oc nogen Lin skaffuelse / Oc leg den ind paa Hoffuet panden/som sagt er. Du skalt forbinde det yderste Saar som vdi Kiødet er / met Linklude / vaadgiorde vdi Rosen olie/ oc det huide aff it Æg. Oc er det om Sommeren / da skalt du vaadgiøre vdi kalt Vand det yderste bond / oc om Vinteren vdi varmt Vand / oc Vandet skal vel vdkrystis / for det paa bindis. Eller du maat tage Rosen olie fire lodt/Edicke it lodt/Bolus Armenus tu lodt / vaadgiør Vinden her vdi/oc brug dette all den stund at Saaret giffuer rødde aff sig. Siden strø paa Hoffuet panden Røgelse / huilcket som giort

Mel rosarum.
Oleum rosarum.

Oleum rosarum.
Acetum.
Bolus armenus.
Olibanum.

giort er til it rent subtiligt Puluer/ leg der paa it Plaaster huilcket som vaadgiort er vdi Rosen Olie oc Rosen Honnig/ oc dette Plaster skal icke vere saa saare meget vaad/ som de andre/ om huilcke forre sagt er. Men vdi Kiødsens Saar/ skalt du legge skaffuelse aff rene Linklude/ oc der paa it Plaaster som renser/ som skal vere giort aff Rosen Honnig oc Bygmel/ oc trindt omkring Saaret strø Bolum Armenum/ paa det/ at Saaret skal icke til lægis før end Hoffuet panden lægt er/ der effter maat du Saaret til læge.

Oleum rosarum.
Mel rosarũ

Mel rosarũ
Farina hordei.
Bolus armenus.

Vdi alle andre Hoffuet pandens fare eller sønderbrydelse/ tort du intet andet giøre/ end at du lader vdi Saaret Rosen olie blendet met Rosen Honnig/ oc vdi Kiødens Saar Rosen olie/ oc det huide aff it Æg/ oc vden omkring Saaret Bolum Armenum indtil Saaret vdrønder. Siden skalt du der met handle lige som offuenfaare sagt er.

Oleum rosarum.
Mel rosarũ
Bolus armenus.

Det vij. Capittel.

Om allehaande Hoffuet Saar/ huilcke som ere vden Hoffuet pandens sønder brydelse.

HVert Hoffvet saar som er uden Hoffvet pandens sønderbrydelse/ met det skalt handlis lige som met it andet Saar. Mand maa Saaret til sy eller hecte/ oc det læge lige som offuen faare sagt er met Kalck / alenist vndertaget at mand icke skal bruge Rosen Olie der til / eller Rosen Honnig / men aleniste det huide aff it Æg / indtil Saaret begynder at drage oc giffve rødde aff sig. Siden maat du vel renset met Rosen Honnig oc Bygmel/ oc omkring Saaret skalt du smøre Bolus Armenus / paa det / at det skal icke hoffnes eller nogle Blegner opløbe/ oc om saa skeer da er det farligt oc ont / Thi det er Dødsens tegen / oc en begyndelse til Narernis krampe / effter huilcken Døden følger. Alt saadant kand Bolus Armenus affvende. Den Siuge skal oc holde en god Ordinantz met Mad oc Drick saaledis.

Ordinantz

Er det om Vinteren / da skal mand tage Krummen aff Brød / oc der paa skal mand lade fem gange het Vand oc siden tre gange kalt Vand / der effter skal samme Krummer blendis met huid Rosen Sucker. Men om Sommeren skal mand lade kalt Vand der paa. Hand skal oc æde Bygnelling oc Mandelmelck / til redde

Saccharum Rosarum.

met

met Rosen Sucker / oc met Sucker Penidiarum. Men dog brugis icke Melck gierne udi Hoffvet Saar / thi hendis damp opfar i Hoffvedet. Men om den Saargiorde vaare saare siug / eller hand haffde en ont Maffue / da maa mand giffve hannem vnge Høns til redde met Agrest (der en Oes som vd persis aff de wmodne Vinbær) vngt Gedekiød / Suine fødder til redde met Granaters Ebles oes / eller met Agrest oc giff den Siuge at dricke aff denne drick saaledis til giort.

Saccharum Rosarum.

Saccharum Penidiarũ.

Tag Byg støt eller mal det smaa fire lodt / Krummen aff Huede brød tu lodt / Rosen Sucker tu lodt / siud disse udi ti Pund ferst Vand indtil helfften indsaaden er / si det igiennem en reen Linet klud / oc naar som det er bleffvet kalt / da giff den Siuge her aff at dricke.

Om den som Saar er / er it vngt Mennisk oc fult aff Blod / da lad hannem en Aare paa den anden side tuert imod Saaret / Men er hand siug oc skrøbelig / da sæt hannem Kopper / oc kom hannem at gaa til Stols met de tappe som bag indstingis udi Artzen / alle disse faarsagde mit Bolo Armeno beskerme Saaret / saa at der ingen onde tilfald tilslar / vere

vere sig Bylder eller nogen vædskis tilslud / oc siden met tiden skal den Siuge vennis til sterckere Mad oc Drick/Men er den siuge saar vdi Hoffuedet eller induaartis vdi Induollerne/da skal mand icke giffue hannem Vin at dricke / vden det skeer for Maffuens skrøbelighedes skyld/eller oc hand bleffue forskrøbelig oc macrlos / da maa mand giffue hannem lit Vin / som met Vand blandet er/ Fordi at ingen ting forderffuer Hiernen suarere end Vinen/ Thi giffuer mand dem ingen Vin som vdi Hoffuedet ere Saar giorde / førre end Saaret er vel lægt.

Vin forbudis.

Men om saa skede / at der vaaxte noget Byld eller Apostema paa Saaret / som du haffuer icke fundet affuent / huilcket stundem kommer aff Luctens foruandelse/stundem oc der aff / at Saaret icke vel oc rettelig tilbindis/stundem oc af Saarens breck oc skrøbelighed. Er nu saadan heffuelse induaartis i Induollerne / huorledis du der met handle skalt haffuer du hørt / men er den vdi Kiødet / da giør it Plaaster saaledis.

Byld paa Saaret.

Byld i Kiødet.

Tag Liffebons olie oc Bygmel en del/ oc fire sinde saa meget ferst Vand / giør her aff en Smørelse / oc leg her aff paa

Oleum. Oliuarum.

Bulden / dette skal brugis indtil heffuelsen forgaar oc pinen stillis/oc Saaret rødder. Siden leg paa Saaret it Plaaster som renser/giort aff Honnig/Mel oc vand/ indtil det er vel renset. Det skal icke heller til lægis før end det vel renset er/ oc Bylden oc pinen ere forgangne.

Tilfald aff en ond Complexie.

Men vore saadant Saar tilfald aff en ond Complexie / oc aff naturans forderffuelse/da skalt du hielpe den met de ting som ere der imod/ det er / kalt met varmt oc det som varmt er met kalt etc. Indtil Naturen kommer til rette laue igien.

Saar hult oc dybt.

Det skeer oc stundem/at Saaret hult oc dybt er/ det Saar skal icke tillægis / før end det induaartis aff grunden lægt er,/der vdi vaaxer ellers dødt Kiød oc Rødde / oc vil det Siden opskæris eller huggis igien.

Thus album

Men leg vdi Saaret Røgelse smaat støt til Puluer / eller andre ting som komme Kiødet til at vaaxe/ Oc naar som Kiødet vel vd vaaxet er / læg det saa.

Faldne Saar.

Saar som faldne ere paa Stock eller Steen/eller oc støtte/de skulle icke strax til lægis/thi der vaaxer ellers Rødde vdi dem/ oc de maa siden opskæris igien/effter at det lægt er/oc saa hafuer mand dubbelt Arbeyde der met. Men du skalt det førre mod

giøre oc rense / oc opfylde det met Kiød/ om det dybt er / oc der effter det til læge.

Lidet Saar.

Men er Saaret lidet / da maat du smøre det met Rosen olie/ oc met Pulner Mirtillorum, oc det rense met Rosen Honnig/ oc det saa til læge.

Det ix. Capittel.

Vorder nogen biden aff en galien Vnnd.

Hunde vorder oc stundem galne / oc bide de da noget Mennisle/da kommer det fra sine sind/ oc bliffuer galen/uden saa er/at mand bruger der raad til udi tide / met Lægedom som der til høre.

Vorder nogen biden aff en Hund/ oc mand veed icke om hand vaar galen eller ey/da kand mand det saaledis forfare. Tag it lidet stycke Brød / dyp det udi Blodet Som aff Saaret kommer / oc kast det for en Hønne / æder hun det oc dør icke/ da vaar Hunden icke gallen. Andre de forsøge det saaledis/de legge it stycke Brød nogen foie stund paa Saaret/oc giffue saa en anden Hund det at æde/ æder hand det/da vaar Hunden icke gallen.

Aff disse Tegn kand mand forfare/ om

om en Hund er Gallen. Hand løber alene for sig selff / oc kiender icke sin Husbonde/ hans Hoffuet oc Øren henge ned / hans Mund staar oben/ oc der henger huid skum for den/ Øynene ere røde / oc giør for sin egen Skugge / oc andre Hunde sky oc fly for hannem.

Gallen Hundis tegn.

Lægedom.

Strax mand vorder biden / skal sættis en Koppe paa steden/ oc der met vddrage Forgifft oc Eder. Siden skal Saarens Læber brendis met it gloendis Jern. Somme brende saadanne Saars Læber met it stycke Guld. Der effter skal mand giøre en Smørelse saaledis.

Tag Aske aff brende Kreffueter/ Alte rod/ Mynte / Entzian / Tring/ Hulurt/ aff huert tu lodt/ Lauerber / Bolus Armenus, aff huert it lodt / stød oc blend disse tilsammen met Olen aff Mynte / giør Plaaster her aff / met denne samme Smørelse ere mange hulpne.

Cineres Cancrorum Altea. Menta. Gentiana. Aristologia. Bacce lauri Bolus Armenus.

Somme Læger holde Saarret oben udi xl. dage / oc de giffue den Syuge huer dag aff denne Lægedom saaledis tilgiort.

Tag Aske aff brende Kreffueter fem lodt / Entzian fire lodt / Terra sigillata sex

Cineres Cancrorum Gentiana. Terra sigillata.

lodt/stød disse til Puluer / her aff giffuer mand den Siuge huer dag fire lodt/udi en hel Maanet/oc siden tillæge de Saaret.

Det x. Capittel.

Om Byld eller Bulde/Apostema kaldet.

Byld eller Bulde komme aff tuende ting/somme ere aff uduaartis/ oc somme aff induaartis / aff slag/ fald/eller aff Saarens forуandelse. Induaartis aff Blodsens offuerflødige Vædske som er aff Cholera, Phlegma oc Melancholia. Her om ydermere at tale/ giøris intet behoff / Men ieg vil her lære/ huorledis mand skal handle met saadanne Bylder.

Det xj. Capittel.

Huorledis mand skal læge Bylder eller Bulde.

ER Bylden eller Bulden kommen aff slag / stød / eller fald/ da er det den beste Lægedom/ om den Siuge vng oc sterck er / at mand lader en Aare sla tuert imod Saaret. Men er hand siug oc skrøbelig / da sæt hannem Kopper. Der effter smør Saaret met Rosen olie/oc

Oléum rosarum.

strø

strø der paa Puluer Mirtillorum, Denne
er den beste Lægedom/ om saa erlat det fald
eller slag er icke formeget stort. Men om
dette icke vilde hielpe / oc der megen rødde
vdflyder / da giort det moed / oc sla hul der
paa/oc rense det met Honnig / Bygmel/oc
Vand / som ofuen faare førre sagt oc lært
er/oc brug saa de ting / huilcke som komme
Kiødet til at vaaxe. Mand skal oc stedse
smøre omkring Saaret/ Bolus Armenus,
Rosen Olie oc Edicke/paa det/at det sunde
oc gode Blod skal icke forderffuis.

Pulvĕris Mirtillorũ.

Bolus armenus. Oleum rosarũ Acetũ.

De andre Bylder eller Bulder som
komme aff induaartis ting/for end de stad-
festis/skalt du sla en Aare lige tuert imod
Bulden/eller sætte Kopper. Oc giør den
Siuge en god Ordinantz met Mad oc
Drick / af de ting som køle / Thi alle ind-
uaartis Bylder komme af den offuerflødi-
ge vædske.

Bylder aff induaartis ting.

Ordinantz.

Naar som du Bylden renset hafuer/
saa drif Materien eller vædsken tilbage/oc
styrck Ledemoder saa at der ingen ofuerflø-
dig vædske tilslar / vden saa er / at nogle af
disse siu ting det forhinder/huilcke icke skul-
le drifuis tilbage/som ere/Om noget Barn
hafde saadan Byld eller Bulde / eller it
gammelt Menniske / eller oc uden som no-

Vædske som icke skal driffuis tilbage.

gen stund haffuer veret siug / oc det begyndis at bæris met hannem / om Materien eller Vædsken icke er formeget vdspredet / oc om den icke er paa den sted / igiennem huilcken naturen sig renser / lige som Struben oc den lønlige sted ere / paa samme steder skal den icke tilbage driffuis.

Solatrum.

Saadan Materie eller Vædske skal tilbage driffuis met Osen aff kaalde Vrter / lige som Natskade er. Denne Oes atskil / tilbag driffuer oc stiller pinen. Eller met disse : Portulace vrt / Stenrude som vaaxer paa Mure / Rosen olie / Edicke / Bolus Armenus, eller oc met andre Smørelser / som tilbage driffue.

Portulaca. Capillus Veneris. Oleum Rosarum. Acetum. Bolus Armenus.

Men om saa er / at Materien eller Vædsken vil icke lade driffue sig tilbage igien / om den for groff / for tyckt eller for megen er / naar som du den vdrenset haffuer / da lad udi forsagde ting som tilbage driffue / noget aff det som atskil / vere sig Honnig eller andet som der til brugis.

Men om saa skede / at naar som du vilt tilbage driffue / at Bylden eller Bulden da rønder / Huilcket stundem er it aff de onde tilfald / da skalt du met det snariste modgiøre hannem / oc hannem obne effter Byldens leilighed / oc Rødder vel

vdkryſte / Men om Materien eller Vædſken er formegen / da ſkal hun icke paa en tid vdladis/men met tiden / oc ſerdelis om den ſom Bylden haffuer/ er ſinig / oc naar/ ſom dette er ſkeet / da renſſ den / oc opfyld den met Kiød/oc læg hannem met de Lægedommer/huilcke ſom end her efterfølge. Du ſkalt oc huide/at du ſaadanne Bylder ſkalt icke fortilige obne / før end de ere vel modne/uden ſaa er / at hand ſider paa nogen ſerdelis Lem / der ſom hand icke vel ſider / vere ſig udi Artzen eller nogen anden ſted/Om ſaa er/da ſkal hand obnis før end hand bliffuer aldelis mod / oc der paa leggis Plaaſter/ ſom renſer oc modgiør / lige ſom offuenfaare offte ſagt er.

Du ſkalt oc vel tilſee/ at naar ſom du bruger de ting ſom atſkillie / imodgiøre oc renſe/at de icke ere forſtercke / eller af for hed nature/men at de ere ret ſkickede / ſom dem bør met rette at vere / eller forøgis pinen/oc Bylden bliffuer verre.

Du maad oc vide/at de Bylder ſom ere fulde aff Blod/ til dem tør mand icke bruge nogen tilbage driffuelſe / men det huor aff de kunde moes. De ſom er aff Cholera vedtørffue megen tilbage driffuelſe/ oc føye atſkillelſe.Oc lige ſom Blodbylder

Bylder aff Blod.

rensis met Aareladelse/saaledis purgeris oc rensis de som af Cholera komme / udi de Choleriske. Men de Bylder som aleniste komme af den forbrende Vædske/vedtørfue aleniste/at de tilbage drifuis før end de Bulne/Oc naar som de ere bulne/ da skalt du intet kalt paa dem legge / men du skalt smøre dem trint omkring met Bolo Armeno,paa det/at det sunde Kiød kand beskermis/oc at det sig icke mere ind æder.

Bolůs armenus.

Det xij. Capittel.

Huorledis brendendis Bylder skulle lægis/vere sig Carbunckel/eller Pestilentzis Byld.

AT læge Carbunckel oc andre brendendis Bylder hafuer en besynderlig skick oc maade/ som er / at naar som de ere rensede eller purgerede / da skal leggis Plaaster paa dem/ oc mand skal spise den Siuge met den Mad oc Drick som Hiertet styrcker/oc serdelis dem som hafue den forgiftige Byld Antrax.

Den Siugis mad.

Den Siugis mad oc drick skal giøris af de ting som køle. Om det hannem muligt er/da skal mand intet andet Kiød æde/uden alleniste unge Høns huilcke til redde ere met de ting som køle. At mand

bruger til saadanne Bylder Theragelse er saare gaat.

Om den Siuge daaner eller faar be-suimelse/saa at hand ved icke huor hand er/ da skal hand opueckis met Pibe oc Trumme / eller mand skal raabe høit til hannem oc neffne hans Naffn / oc offuer den Siugis hierte skal leggis dette efterfølgendis.

Daaner den Siuge

Tag Sandalum citrinum, Røde Rosen / aff huert tu lodt / Bygmel fire lodt/ Campher it halfft lodt/ blende disse tilsammen met Rosen vand / eller met Osen aff sure Eble.

Sandalum citrinum. Rosa rubea. Farina hordei. Camphora

Er Bylden saare paa Brystet hos Patterne / da leg dette Plaaster bag imellem Henderne eller Skulderne.

Byld aff Bryster.

Oc for alle ting glem icke Theragelsen/endog at den er aff hed nature/ haffuer den alligeuel saadan dyd/ at den fordrifuer oc borttager all Pestilentzis forgift oc Eder. Her om ydermere at handle/ giøris intet behoff paa denne tid.

Naar som Hiertet er stuncket / oc Materien eller vædsken vddreffuen / da mod giør Bylden / saa du her effter skalt faa at høre.

Lige saaledis lægis alle andre forgifftige brendendis Bylder / det skal saa for-

stgaes/at ledemodet oc Hiertet skulle først styrekis/oc Bylden skal siden til lægis lige som Bylder bør at lægis.

Trochisci. de thurbit.

Men kaalde Bylder de skulle rensis met Trochisci giorde aff Thurbit / som du her efter end høre skalt / oc naar som de rensede ere/da modgiør oc afskil Materien eller Vædsken.

Det xiij. Capittel.

Om gamle Saar oc Bylder.

DV skalt vide at der er skilsmisse imellem it gammelt oc it ferskt Saar. Ferskt Saar er det som nylige hugget/faldet/slaget/støt eller skudt er. Men det er it gamelt Saar det som gammelt er / udi huilcket rødde eller død Kiød er oc ilde lucter / er der gul eller rødactig rødde udi / da skal det does met kaalde ting som stoppe/lige som Alune vand eller Byg vand giøre / Men er Ledemodet kaalt / da skal det does met Honnig oc Vin.

Affodillus. Vnguentũ. Pastorali.

Men om der er vaaxen nogen Roe offver Saaret/ oc der vnder vaare død Kiød eller rødde/ da rensis det met Pulver giort aff den Vrt Affodillo, eller oc met Vnguento Pastorali, eller met en grøn smørelse.

Men

Men æder Saaret omkring sig / da stil det met Bolo Armeno, smør den omkring Saaret / oc leg saa paa Saaret it Corrosiff, det er / det som det onde Kiød bort æder. Naar som dette saa skeet er/det er / naar som Saaret renset er / da kom Kiødet til at vaaxe/ oc tillæg det/saaledis som du end her effter høre skalt.

Det xiiij. Capittel.

Om Kræfft.

Kræfft er en ond Melancholiske Byld/oc den kommer aff den onde Phlegmatis salse Vædske/eller aff Cholera adusta.

Vide maat du / at Kræfft kand icke aldelis lægis / vden saa er / at hand tagis aldelis aff sin Rod/ Thi skal mand den icke brende met Ild eller Jern/vden saa er/ at hand sider paa den sted / huor som mand hannem aldelis kand fordriffve. Om saa er/at Kræfften er icke oc brøden eller der er hul paa hañem/ oc hand sider paa den sted/ som fuld aff Sener eller Aarer er/eller udi Musen / udi Næseborerne / udi Halsen/ paa Patternis eller Brystens Vaarter/ eller udi nogen sted / som disse lig er/ da

da skal hand huercken modgiøris eller skæris / eller brendis / Men først skal mand purgere oc rense den Melancholiske vædske/oc siden skal mand giøre den Siuge en god Ordinantz udi Mad oc Drick / oc forbiude hannem at bruge all Melancholiske Mad oc Drick / lige som disse ere : Bønner/de Erter Linsen kaldede/ Gess/ Ender/ Harer/Oxe kiød/Ost/Peber/Senip/Løg/ oc huilcken disse lig ere. Omkring Saaret skal mand smøre denne efterfølgendis Smørelse.

Tutia. Cerusa. Oleum rosarum. Aqua Portulace.

Tag Tutiam som beret er vdi Apotecken oc Blihuit/lige meget aff huert/ blende disse met Rosen olie / eller met Vand brent aff Portulake vrt / eller met noget andet Vand som køler / giør her aff en Smørelse/ oc smør steden her met.

Men om Krefften er paa den sted/ huor hand met roden fordriffues kand/ da skeer hannem ud met rod oc alt oc lad hannem vel bløde / oc vdkryst vel det Melancholiske Blod/brent saa steden met it gloendis Jern/leg saa der paa it Plaaster som er giort aff Honnig / Bygmel oc Osen aff Mercke / rens den saa / oc som Kiødet til at vaaxe/ oc tillæg den.

Mel. Farina hordei. Succus Apij.

Den Kreffuet som er oben oc frem-

kryber

kryber oc æder om kring sig / kand mand icke vel hielpe / mand maa brende hannem oc forsøge om mand hannem fordriffue kand met den Lægedom som offuen staar staa/ oc smørie paa hannem den Smørelse som giort er aff Tutia.

Det xv. Capittel.

Om Fistel.

Fistula er en Siuge som vel bekient er / lægis fuldnær met den Lægedom som Kreffuit lægis met/ mand brender den met brendendis Lægedomme/paa det mand kand udtage det haarde oc døde Kiød / Siden skal hullet smøris met Smør / eller andet fet/ paa det at Roen som der paa vaaxen er/ hand affalde. Der effter renser mand Saaret / oc handler der met lige som met andre Saar som skulle tillægis.

Det xvj. Capittel.

Huorledis Been eller andre Ledemoder som aff lede ere skulle indsættis.

Naar som it Ledemod er kommet aff sin rette sted fra hin andet / da indsæt det igien / tag saa Mel aff Cicer

Farina Cicerum

Cicer

Farina Cicerum.

Cicer/ Erther/ blendet met det huide aff te Æg / vaadgiør en Lin klud her udi / oc leg den der ofuer/ tilbint det saa sactelig at det kand bliffve hoss huer andet. Somme bade Ledemodet førre udi varmt Vand / het met handlis icke rettelige/ Thi der aff vaare Bylder paa Ledemodet.

Haffver den Siuge stor pine/ da smør Rosen olie der paa.

Men er Ledemodet hoffvet / oc haffver lenge veret aff lede / da er der gaat at det badis vnden op met varmt Vand/ huor udi Chammilleblommer / Fœnum Græcum, Hørfrø / oc den Kattost Altea saaden er/ oc indsæt det.

Chammomilla. Fœnum Græcum. Seminis Lini. Althea.

Det xvij. Capittel.

Om it Been er sønder brøt.

ER noget Been sønder / da sæt det tilsammen som sig det bør / oc som det førre vaar / Siden vaadgiør en Lin klud i Rosen olie oc vint den der omkring. Giør saa it Plaaster aff Mel aff Cicer / eller aff Mølle støff som henger i Møller paa Veggen met det huide aff it Æg / leg det der paa / Siden læg der omkring Blor som ere vaade giorde udi det huide aff it Æg / oc saa der omkring

Oleum Rosarum. Farina Ciceris. Violatile Molendine.

ring skiñerne/ bint det fast til saa at hand icke kand røre Lemmen / indtil den tiende Dag/ vden saa er/ at hand haffver stor pine/ eller det saare fløde/ eller der vaaxte Bylder paa samme Ledemod/ da maat du opløse det oc smørie samme Ledemod med Rosen olie/ oc der lige tuert imod lade den Aare paa huad sted som dig best siunis. Giør hannem en skick huilcken hand met Mad oc Drick holde skal/ saa at hand icke æder formeget / indtil at vædsken fordrager sig/ Bint saa Lemmen som sig bør.

Oleum Rosarum.

Ordinantz

Men kløer Ledemoder saare / da bint det op oc toe det met varmt Vand / bint det saa til igien / indtil det dragis tilsammen oc helt vorder. Jngen skal fordriste sig til at handle met saadant oc som dette lig er/ vden hand hafver det seet oc lært aff en forstandig lærder oc velfolfaren Læge/ thi det er icke vel muligt at nogen kand handle met saadan breck rettelig som sig det bør / vden den Siugis store skade oc forderffuelse / den saa er at hand det met hans Øyen seet haffver / huorledis der met handlis skal.

Det xviij Capittel.

Om Øynernis breck oc siugdom.

DE Læger som omgaa oc handle met Saar / vdi blant alle Soter oc Siugdommer er ingen dem saa vbekient som Oynenis breck oc brøst er / Fordi de ere saa vnderlige skabte oc giorde aff Gud / som mand kand see vdi deris Anatomia / huilcket oc mange lærde Læger om dem scriffue / at deris br[eck] oc brøst kand icke vel udgrundis oc bescriffuis. Thi vil ieg icke alle deris breck oc brøst her sætte / men aleniste nogle aff dem huilcke offte for deris Hender komme som met Saar handle oc omgaa / som ere / Naar de bulne ere / klø / rinde / skabede bliffue / hinde eller plet paa dem vaaxer.

Naar Oynene bulne ere.

AT Oynene bulne / det kommer aff mange atskillige ting / stundem aff Sollskin / Hede / Støff / Røg / aff stor Veet etc. Aff disse kommer almindelig gierne hede udi Oynene / da skal den Siuge holde en god skick met Mad oc Drick / Oc da skal mand sla det huide aff it Æg vel / oc lade det saa klaris / her aff skal ladis udi Oynene. Denne Lægedom maa mand bruge til Oyernis breck huor som hede udi er.

Om Dynene ere hoffne/ oc de ere røde oc rinde / oc ere hede vdi dem / oc der flyder vædske aff dem som aff it Saar / da skal mand først lade sla Hoffnet Aaren oc Hoffuedet rense / oc den Siuge skal bruge den Mad oc Drick som aff kaald nature er. Oc siden skal hand bruge den efterfølgendis Lægedom.

Tag Quinde melck som dier it Pigebarn/oc lad her aff udi Dynene. Du maat oc vel giøre it Plaaster til dem saaledis.

Tag rød Sandel / røde oc huide Roson/aff huert tu lodt / Bygmel fire lodt/ Campher it quintin / blende disse tilsammen met Rosen vand.

Lac Mulieris.
Sandalum.
Rosa rubea & alba.
Farina hordei.
Camphora.
Aqua Rosarum.

Naar Dynene lade aff at fly eller rinde/da Røg/oc Bad dem vnden op met Rosen vand oc lit Salt. Om denne Lægedom vilde icke hielpe/ da brug den Dyen Smørelse/som giøris aff Røgelse / paa det at den Materie eller Vædske kand bliffue mod/ oc siden rens dem met Pulner Citrinum.

Pulueris Citrini.

Det skeer oc stundem/ at der vaaxer en Bleg eller Byld udi Dynene effter saadan heffuelse / da skalt du det fordriffue / oc pinen stille met den huide Dyen Smørelse. Oc om der gaar hul paa den / da tillæg

det met den Smørelse som giøris aff Bly.

Men bliffuer der noget maal paa Øyet igien / da fordriffuis det met Pinsuine møg / om mand giør der aff en Øyen smørelse.

Huid Øyen smørelse.

Cerusa. Sarcocolla. Amilum. Dragantum Opium.

DEn huide øyen Smørelse skal saaledis giøris. Tag smuct rent Blyhuit halfft tredie lodt / Sarcocolla, try quintin / Amedam eller Stiffuelse it halfft lodt / Dragantum it quintin/Opium it halfft quintin / støt disse til smaat Puluer / blent dem met Regenvand / gnid dem siden vel paa en Malere sten/giør Piller her aff/huer saa stor som en half Ert / oc naar som du vilt nogen her aff bruge/da tag en af dem/ oc gnid den sønder met Quinde melck/lad saa her af udi øyet.

Øyen Smørelse aff Røgelse.

Thus album Antimonium. Sarcocolla. Crocus. Aqua Fœni Græci.

DEn Øyen Smørelse som giøris aff Røgelse / den modgiør Øynenis Bylder / oc den skal saaledis giøris.

Tag Røgelse halfft tredie lodt / Spisglas / Sarcocolla aff huert fem quintin/ Saffrau it halfft lodt / blend disse tilsammen met Vand aff Fœno Græco, saa at det bliffuer en Smørelse.

Øyen Smørelse aff Bly.

DEen øyen Smørelse som giøris aff Bly / renser oc læger øynenis Bylder / oc den skal saaledis giøris.

Tag brent Bly / Spisglas / Tucia, Kaabersten/Gummi Arabici, Dragantum, aff huert tu lodt/Opium it halfft quintin.

Er øyet hoffuet / oc du redis at det vil gaat ud / da tag Spisglas / Blodsten aff huert it quintin/Osen aff Slaan fire quintin/Aloe it quintin / Giør disse til Puluer/ oc blende dem tilsammen met Jern vrte Vand/oc giør Piller her aff / huer saa stor som it Peber korn/ oc naar som du vilt bruge nogen aff dem/da tag en aff dem / oc sønder gnid dem i met det huide aff it Æg / lad saa her aff ud øyet.

Plumbũm ustum. Antimoniũ. Tucia. Aes ustum. Gummi Arabici. Dragantũm Opium. Antimoniũ. Hæmathites. Acatia. Aloe. Aqua verbenæ.

Om Øynene de klo.

TAg huid Vin / oc Aloe succocitrinum, smaat giort til Puluer/ blend disse tilsammen/vaadgiør en Klud her udi/oc leg den offuer øynene.

Aloe succo citrinum.

Skabede Øyen.

ERe øynene skabede / eller nogen Roe vaxen i dem/da tag Kaaberrøg/eller Vitril, leg den i huid Vin/lad eller leg her aff i øynene.

Myfy.

Om Øynene rinde.

Tucia.
Coralli.
Ossium mirabolanorum.
Aloes.

RInde øynene / da tag Tuciam ti quintin / Correlsten / Ossium mirabolanorum, Aloes succotrini, aff huert it quintin / Peber it halfft quintin / Giør disse til it reent subtil lige Puluer / lad her aff i Hiørnet i øyet.

Maal paa Øyet.

Stercus Erimacis.
Spuma maris.
Baruch.
Chelidonia.
Radix Acori.

TAg Pinsuine møg / Spuma maris, Baruch, Sacchari rubei, aff huert ti quintin / smaa giør disse til puluer / tag saa Chelidoniam, oc gule Lilie rod / aff huert ti quintin / siud disse i it halfft pund Vand / siud Chelidoniam, oc de gule Lilie rødder der i / indtil helten indsaaden er / met dette Vand skal Pulueret brendis / oc saa her aff ladis i øyet.

Hinde offuer Øyet.

Vaaxer der nogen Hinde offuer øyet / huorledis den skal fordriffuis / kand icke vel bescriffuis / ingen skal vnderstaa sig at afftage den / vden saa er / at hand det førre seet oc lært haffuer. Men der som den icke for gammel er / oc haffuer taget offuerhaanden / da kand mand den fordriffue / om Hoffuedet rensis met Piller Cochlis oc Hiera-

cra, oc der met at mand holder it gaat Regimente met Mad oc Drick / oc icke bruger den som dampactig er / oc i Hoffuedet opfar.

Øyen Smørelse giort af Jule galde / som leffue aff Roff / vere sig Glente / Høg / etc. som vel tører / x. Dragma, Euphorbium, Colloquint, Serapinum, af huert en Dragmam, tilgiør disse met Fenickel oc s.

Det xix. Capittel.

Om Lægedom som tien til alle haande slags Saar.

Repercussiva.

Det er / Lægedom som tilbage driffuer.

Naar som du vilt drifue nogen Materie eller Vædske tilbage / oc er den sterck oc veldig / da rens den først met Aareladelse / eller Koppesætelse / om den Siuge skrøbelig er. Her met rens oc purgere den Siuge.

Prunë Damascenæ. Viola.

Tag ti Blommer / tørre Fioler it quintin / siud disse udi it halft pund Vand / indtil helten insaaden er / siud saa udi det vand som igien er / Tamariscus, Manna, Cassia, fistula, Cortices Mirabolani Citrini, af huert it halft quintin / støtte til puluer / lad det

Tamariscus Manna. Cassia fistula. Corticés Mirabolani.

det staa tilsammen en nat / si det saa igiennem en Lin klud / varm oc drick det.

Eller giff hannem aff disse Piller huer gang tre / saaledis til giorde.

Mirabolani. Rosa purpurea. Aloë succocitrini.

Tag Mirabolani Citrini, røde Rosen / aff huert it quintin Aloe succocitrini tu quintin / giør Piller her aff.

Oleum rosarum. Solatrum. Cichorea. Endivia. Vmbilicus veneris. Crassula. Cucurbita. Barba Jovis. Fabaria. Crassula major. Succus lactucæ. Mandragora. Papaver. Opium. Rosa. Sandalum. Spodium.

Lægedom som tilbage driffuer uden Sued / Hulernis forstoppelse ere disse: Rosen olie / Natskade.

Disse stoppe lidet: den store Jern urt / Endivia, Umbilicus veneris, Bladløse.

Disse stoppe oc tilbage driffue: Greskar / Husløg / Fabaria, Crassula major.

Disse tilbage driffue oc døde Lemmens pine / oc de skulle brugis / uden saa er / at det storlige giøris behoff: Lectyge oes / Mandragora, Valmuer / Valmuers oes / Opium kaldet.

Lægedom som tilbage driffuer / oc den skal stødis til Puluer / Rosen / Sandel / Spodium, Bolus Armenus, Terra sigillata, Vilt du at de skulle snart indgiffue dem / da giør dem til met lidt Edicke.

Tilsammen sæt Lægedom som snarlige tilbage driffuer. : Tag Natskade oes tu quintin / Rosen olie / tu lodt / Edick it lodt.

Eller tag Rosen olie fire lodt / Bolus Arme-

Armenus, it quintin / Edicke tu lodt.

Disse Lægedomme som saaledis tilbage driffue/maat du bruge til alle Ledemod/ der som du redis at nogen hed Materie eller Vædske skal flyde ned udi Saaret. Men vaaxer der nogen Byld udi Saaret / da skalt du icke legge dette paa Saaret / men der omkring.

Ingen Materie eller Vædske som kaald er / skal driffuis tilbage men den skal udrensis/oc Ledemodet styrckis / paa det/at mand icke skal haffue saadan tilbedrifuelse behof.

Saadant Evacuatorium, det er det som renser/skal saaledis giøris. Tag Turbith albi Gummosi it quintin / Hermodactilorum alborum, it halfft quintin / Diazinziberis it quintin / her af giøre en liden Kage met Fiole Syrup.

Disse ere kaalde ting som tilbage driffue: Natskade / Veybrede / Virga Pastoris, er den Urt som Klæde kardis met Hønsebane / Rosen / Baulastie, det er / Granate blomster / Hippoquistitis, er en Oes / Mynte / Osen af de umade Slaan/ Sumach er it frø / Myrtillus, Pærer/ Quærer / Nespilus, Agerne / Galla, Bolus Armenus, Terra sigillata, Cimolia, er den

Bolus Armenus. Terra sigillata. Succus Solatri. Oleum rosarum. Bolus Armenus. Evacuatorium. Turbith. Hermodactili. Diazinziber. Solatrum. Plantago. Virga Pastoris. Bursa Pastoris. Rosa. Balaustie. Hippoquistitis. Menta. Acacia. Sumach Myrtillus. Pira. Cidonia.

Nespilus. Glans. Galla. Bolus Armenus. Terra sigillata. Cimolia.

den Sand som kommer af Slibesten / En stor part af disse skulle kiøbis udi Apotecken / Af disse kaalde ting maat du tage try eller fire til lige/ oc blende dem tilsammens/ oc dem saa bruge.

De hede som tilbage driffue ere disse.

Alun / Cipresse Nødder / Salt / Squinantum, Blatta Bysantia, Mel af de Bønner Lupini kaldede / Disse findis oc udi Apotecken.

Det xx. Capittel.

Confortativa.

Lægedom som Lemmerne eller Ledemoderne styrcke.

Oleum Rosarum. Oleum Malthichinum Oleum Myrtinum. Sandalum rubeum. Succus absinthei.

Disse efterfølgendis Olier styrcke Ledemoderne/ Rosen olie / Mastix olie / Oleum Myrtinum , Rød Sandel/ Malurte oes / Disse maa mand blende tilsammen / oc saa steden der met smørie.

Eller tag Marubium , Centaurium, Malurt/ Abrød/ Squinantum, Spica, Safran/ Mastix/ Rosen/ Stød disse til Puluer/ oc siud dem i en dubbelt Kar i Rosen olie oc Vin/ Leg her af om Ledemodet.

Det xxj. Capittel.

Attractiua.

Lægedom som til sig drager.

ATtractiua, er Lægedom som til sig drager/ Pil/ Been/ eller Jern. De enfaaaldige ere disse/ oc aff dem maa mand tage saa mange som mand selff vil.

Frøer brende til Puluer/lang Hulurt/ Polleie/ Vand karsse / Calamentum, Bertram, costus, Røgelse/ Myrrhe / Xilobalsamum.

En Smørelse huilcken som vddrager Pil/ Been / Jern/ Torn/ oc all anden Metal. Tag aff de Kierner som ere udi Palmer / Baruch, Sal, Armoniacum, lang Malurt/ Cucumeris Asini, Terpentin / aff huert ti lodt/Sort Peber/ Gummi Armoniacum, Amomi, Xilobalsami, aff huert fem lodt / Røgelse / Myrrhe / huit harper/ Colophonia, Pindsuine skind / aff huert fem lodt/Melck aff Morbertræ/halfftredie lodt/Vox try lodt oc try quintin/ Osen aff huide Lillier / saa meget som her til giøris behoff/ Giør her aff en Smørelse / Leg her aff paa Saaret / da vddriffver sig alt hues

Rana. Aristologia longa. Pulegium Nasturtium aquaticum. Calamentum. Pyrethrum Costus. Olibanum. Myrrha Xilobalsamum.

udi Saaret er. Meste parten aff alt dette forscreffne findis udi Apotecken.

Det xxij. Capittel.

Resolutiva.

RESolutiva, Rarefactiva, eller Vaporativa medicina, Er den Lægedom som atskil oc subtilig gør / oc det skeer met Bad eller met Røg/ huor aff Suedehullene obnis / oc de enfaaldige som her til brugis ere disse : Den Katost Altea/ Chammilleblommer. Af de enfaaldigste Vrter er Chammilleblomster den beste.

Den kaalde Materie eller Vædske atskil disse enfaaldige Lægedomme / Amur/ Dil/Kattost/Bede/S. Peters vrt/ Jordrøg/Kaal/Melder/ Hyld/ Bygmel/ Bønnemel / Krummen aff Brød / Spisekommen/Mynte/ Røgelse/ Mastix / vilt Meyran/ Ebulus, det er Sommer hyld.

Disse Olier atskille : Olie aff Chammilleblommer/Olie aff Dild/Olie aff huide Lillier/ Olie aff Mandele/ Nardus olie/ oc den Olie Costinum kaldet.

Altea. Chammilla. Melilotum Anetum. Malva. Beta. Parietaria. Fumus terræ. Cambre. Vrtica. Sambucus, Farina hordie.

Det xxiij. Capittel.

Mollificativa.

MOllificativa medicina, er den Lægedom som blød giør. De lættiste oc enfaaldigste ere disse: Bucke tallig / Gose Ister / Hunde Ister.

Sepūm Hircinum Axungia Anserina.

Disse ere sterckere / Suine Ister / Hiorte marg / Kalffve marg.

Galbanum Bdellium. Storax. Armoniacum.

De allsomsterckerste ere / Galbanum, Bdellium, Storax, Armoniacum, ferske Figen ere saare gode / huid Lillie rod / Kattost / Fœnum Græcum, Hørfrø / oc de som disse lige ere.

Fici. Radix lilij. Malva. Fœnum Græcum. Seminis lini.

En tilsammen sæt Lægedom som saare vel bløder.

Tag Gedemøg / Walske roer / Figen / More røder / aff huert tu lodt / Bdellium, Galbanum, Nespilus, Viscus quercinus, Bønnemel / aff de beste Mandele støtte til Mel / aff huert it lodt / Gammel Berme aff Olie / Suine Ister saa meget som mand her til haffver behoff / Aff disse forscreffne maat du tage saa meget som du selff vilt / oc giøre her aff en Smørelse.

Om noget Ledemoder bliffver hart effter at det er lægt / da skal det saaledis blødis. Først siunis mig gaat at vere / at samme Ledemod eller Lem vel badis met gode Vrter saadne udi Vand / oc siden steden vel smøries met Olie eller anden smørelse / oc

oc saa der paa legge Plaaster giort aff Muscilagine, det er aff slimactige ting / vere sig aff Gummi / ist er eller Olie / som her effterfølger. Dette skal mand først giøre met Komelck huor udi nogle aff disse efterfølgendis saadne ere / Aff dem maa mand tage tu eller try stycke effter som mand selff vil / Oc de mand kand faa oc bekomme / som er den Katteostis rod Althea kaldet / Holtzurt / Roden aff de gule Lillier / Dadelen / Figen / Fœnum Græcum, Hørfrø. Oc naar som du saaledis haffuer Ledemodet badet / da tør det hos en god Jld som giort er aff saff Spaaner. Oc om en time der effter at det saaledis tiurt er / da smør det igien met samme Smørelse.

Althea. Aristologia. Radix acori Dactili. Carice. Fœnum Gæcum. Seminis Lili. Axungia porci. Aseni. Taxi. Gallinæ. Anseris. Anatis. Cerui. Storax Calamita. Bdellium. Hysopi humidi.

En smørelse til at bløde Ledemoder met.

Tag Suine Jster sex lodt / Gaase Jster / Ande Jster / Hønse Jster / Terpentin / Vox aff huert tu lodt. Lissebons olie otte lodt Fœnum Græcum, Hørfrø støtte til Mel aff huert tu lodt. Bdellium Opoponacum, aff huert it lodt / Bløod disse Gumer i Vin / siden smelt Jsterne oc Vinen / Gummerne / Vaaxet oc olien tilsammen / oc kryst det saa igiennem en Linet klud /

Axungia. Porcina. Anserina. Anatis. Gallinacca. Terebinthina Cera. Fœnum Græcum. Sem: lini.

klud / Rør saa det støtte Puluer der udi/ saa atdét bliffver en smørelse.

Diaquilon molle, er en Smørelse som saare vel bider oc den findis udi Apotecken/ beredt / eller giør den selff saaledis.

Tag Glæde støt til it reent Puluer tolff lodt/Lissebons olie/Olie aff Dild/Olie aff Chammilleblommer/Olie aff blaa Lilie rødder / aff huert fire lodt/ Alteæ rod/ Fœnum Græcum, Hørfrø / Osen aff blaa Lilie rod/ aff rød Løg/ Mispelen / aff huert fire lodt/ Terpentin otte lodt/ nyt Vaax fire lodt / Bdellium, Armoniacum, Serapinum, Tag aff disse Gummer saa meget som du selff vilt / Giør her aff en Smørelse.

Bdellium. Opopocum. Diaquilon molle. Littargyrum Oleum oliuarum. Oleum de aneto. Oleum Chamomillæ. Oleum de Ireos. Althea. Fœnum Græcum. Sem: lini. Nespilus. Terebinthina. Cera. Bdellium. Armoniacum. Serapinum

En anden Smørelse som oc bløder

Tag rød Løg / huid Løg / Althea rod/ blaa Lilie rod / Hørfrø / Fœnum Græcum, siud disse i Vand / Men Fœnum Græcum oc Hørfrøt skulle stødis til puluer/ Tag Suine ister her til/oc giør varmt/ oc lad saa det støtte Puluer her udi / oc giør her aff en Smørelse.

Cepa. Allium. Althea. Ireo. Sem: lini. Fœnum Græcum.

En anden god Smørelse.

Tag Valske Roe rod/ Skrepper/ Beørne klø/ Kaal/ Hørfrø/ Fioler / Rosiner som Stenene er vdtagne / Smør / Honnig/

Radix Grioniæ.

nig/ferſkt Iſter/giør her aff en Smørelſe/ hun ſkal leggis varm paa ſteden.

En anden Smørelſe.

TAg Galbanum halfft tredie lodt / Armoniacum ſex lodt Opoponacum tu lodt / nyt Vaax it halfft lodt / Liſſebons Olie halfft andet lodt/Guld glæde it halfft pund/ Røgelſe fire lodt / Myrrhe it halfft lodt/Spansgrønt/ lang Hulurt/Maſtix/ aff huert tu lodt / bløđ Gummerne udi Edicke / oc rør ſaa det andet Puluer her udi/ ſa bliffver det brunt.

Det xxiiij. Capittel.

Mundificativa.

ABſterſiva oc Mundificativa Medicina, Er den ſom renſer oc tørrer / oc atſkil det gode fra det onde / lige ſom diſſe giør.

Tag Huedemel / Eggeblommer / oc lidt Honnig / blent diſſe tilſammen / oc leg her aff paa ſteden.

Eller tag Oſen aff Mercke it pund / Honnig fire oc tiue lodt / Huedemel eller Bygmel otte lodt/ſiud diſſe ind til det bliffver tyckt/lad det ſaa udi Malurte oes / Oc om der er hede udi Saaret / da lad oc her udi lidt Veybrede oes / Du maat oc vel lade her udi Fœnum græcum ſtøt til Pul-

uer

Lapatiūm. Branca vrſina. Cauſa Sem: lini. Viola. Galbanum. Armoniacūm. Opoponacum. Cera. Oleu Olivarūm. Litargyririum. Olibanum. Myrrha. Viride æris Ariſtologia longa Maſtix. Bdelliūm. Farina tritici. Vitellum Ovi. Mel. Succus Apij. Mel. Terebinthina. Myrrha. Sem: lin. Fœn: græ:

ner eller til Mel / eller oc Mel aff de Bønner Lupini kaldede.

Eller tag huid Harpex/Honnig/Terpentin/ aff huert otte lodt/ Myrrhe/Sarcocolla, Hørfrø / Fœnum Græcum, aff huert it lodt smaa støtte til Mel/ blend disse tilsammen / oc brug det som ofuenfaare sagter.

Vnguentum Apostolorum, Denne Smørelse er oc god / baade til ferske oc gamle Saar.

Tag Terpentin / huid Vaax / Harpex / af huert halffierde lodt / lang Hulurt / Røgelse / af huert halft andet lodt / Opoponacum, Florum æris, af huert it halft lodt / Armoniacum halffierde lodt / Myrrhe / Galbanum, af huert it lodt / Bdellium halft andet lodt / Sølfglæde tu lodt it quintin / Leg Gummerne en nat udi Edicke / der af leg Gummerne saa i Lissebons olie / oc lad disse siude / der efter lad det andet oc her i / oc giør en Smørelse her af.

Astrologia longa. Olibanum. Opoponacum. Flores æri. Armoniacum. Myrrha. Galbanum Litargyrium. Mel. Acetum. Aeris viridi.

Vnguentum Ægyptiacum.

Tag Honnig it pund / Edicke it halft pund / Spansgrønt tu lodt / Alun it lodt / Rør alle disse tilsammen / oc siud det saa ind til det blifver rød / saa blifver det gaat. Denne Smørelse renser allehaande Saar / oc er ofte forsøgt.

En

En anden god Smørelse som oc vel renser.

Tag Eggeblommer / oc lige saa meget Terpentin / rør disse vel tilsammen / leg der aff udi Saaret met skaffvelse aff Linet klude / denne Smørelse renser saare vel / uden saa er at Saaret er forsaare wrent.

En anden god Smørelse.

Tag Sloentorne blad vdkryst Olen aff dem / Hundetungis rod / Honnig oc Bygmel / giør her aff en Smørelse / denne Smørelse renser oc saare vel.

Det xxv. Capittel.

Sedativa dolorum.

SEdativa dolorum ; Er den Lægedom som pinen stiller. De enfaaldige ere disse : Gaase Ister / Ande Ister / Hønse Ister / Lissebons Olie / Olie aff Dil / Eggeblommer / Hørfrø / oc de som disse lige ere.

En tilsammen sat Smørelse. Tag Krummen aff Huede brød som hart er / leg den udi siudendis het Vand / oc naar som det vel bløt er / kryst saa Vandet vel der aff / tag saa it Pund aff samme Huede brøds Krumme / oc tre Eggeblommer / oc Rosen olie saa meget som her til behof giø-

ris/eller tag Olie aff Valmue frø / ſtød diſſe vel tilſammen / lad det udi it quintin ſtøt Saffran / oc giør her aff en Smørelſe / leg her aff paa ſteden varmt / ſamme Smørelſe er god oc er offte forſøgt.

En anden Smørelſe.

Tag den Kattoſt Altea kaldet / Biørne kløues urt / Fioler den urt Volubilis, S. Peters urt/Bulme urt / ſiud alle diſſe i Vand / ſiden ſtød dem i en Mortere met gammel Suine Iſter / leg det varmt paa ſteden / denne Smørelſe bløder / oc ſtiller pinen / Du maat oc vel tage her til Huedemel/Bygmel/Mel aff Hørfrø/eller aff Fœno Græco , huilcken aff diſſe ſom da ſelff vilt/det bliffuer da diſſ bedre.

Altea.
Branca Vrſina.
Viola.
Volubilis.
Parietaria.
Hyoſcyami.

En anden Smørelſe / huilcken ſom kaldis Vnguentum Maturativum , findis i Apotecken/hun bløder oc ſtiller pinen/ den maat du ſelff ſaaledis berede eller giøre om du vilt. Tag Vnguentum Agrippe , Kørrel/Oleum Moſchelinum,Oleum de Been, Oleum Nardinum , giør her aff en Smørelſe/ſmør ſteden her met. Men er der formeget Blod hos ſteden/da lad en Aare / eller ſæt Kopper / effter ſom dig ſelff beſt ſiunis.

Oc om pinen icke stillis aff denne smørelse/oc nøden dig der til trenger / da er det bedre at mand bruger det som lidt skade giør/at straffe den sted met / paa det / at det Menniske skal icke dø aff pine / oc bruge da de som sterckere ere oc pinen stille/ som disse efftersølgendis / thi de aff Naturen ere kaalde. Tag Mandragoram, Opium. Valmue frø/ den store Natskadis rod / Bulme frø / oc naar som du vilt bruge nogle aff disse/da forbedre dem met Saffran / eller met Myrrhe / eller met Storax / huilcket som er en Gummi/eller met lit Bibergel.

Mandragora. Opium. Seminis papaveris. Radix Solatri. Mortalis. Seminis Hyoscyami Crocus. Myrrha. Storax. Castoreum.

Søffn at giøre.

Disse Trochisci, det er/smaa Kager/de ere saare gode for Colica passio, det er Tarmernis veer oc vred / naar som it Menniske ligger som det vaare dødt / Her aff skal mand giffue den Siuge to eller tre / naar som pinen lit stillet er / oc de giøris saaledis.

Tag huid Bulme frø it quintin/ Opium it halfft quintin/ Lectyge frø / Citrulls frø/aff huert it lodt/Portulake frø it halfft lodt/giør her aff smaa Kager.

Seminis Jusquiami. Opium. Seminis Lactucæ. Citrulli. Portulaci.

Piller som giøre Søffn.

Tag

Tag Opium it halfft quintin/Diamargariton, eller oc Species Diagalange it quintin/aff Mandragore rod/ tredie delen aff it quintin/stød alle disse saa nær som Opium til smaat Pulver/ men den skal sindis i god Vin/ indtil Vinen fuldnær indsaaden er/ Da skal det støtte Pulver der udi ladis/ oc røris saa at det bliffuer som en Grød/ her aff skal giøris Piller huer saa stor som en Ert/ oc der aff skal mand giffue den Siuge en/ men haffuer hand stor oc suar pine/ da giff hannem to/ da soffuer hand for ro.

Opium. Diamargariton. Diagalanga

Denne Lægedom giør oc Søffn.

Tag Opium tu Grana, Phylonium tredie parten aff it quintin/ Terragelse/ Manna/ aff huert it halfft Quintin/ Fenickel Vand/ Natskade Vand/ aff huert tu lodt/ sønder gnid Opium først i Vandet/ oc siden Phylonium oc Terragelsen/ oc blend dem tilsammen saa at det vorder en Drick/ Drick den/ saa soffuer du/ oc føler ingen pine.

Opium. Phylonium. Theriaca. Manna.

En skøn Smørelse/ at smøre i Tindingerne/ naar mand stor pine haffuer. Tag Requies Medicinæ it lodt/ Opium saa tunge som fem Bygkorn veye/ Cassia-

Requies medicinæ. Opium. Cassia lignea.

Seminis papaveris. Oleum Mandrogoræ. Oleum rosarum. Vnguentum Populeonis. Anthon.

lignea: huid Valmue frø / Lectyge frø/aff huert it halffe quintin/Olie aff Mandragora, Rosen Olie / Populions smørelse / aff huert it lodt/ Rosemarin/smaa støt til Pulver/giør her aff en Smørelse / alle disse findis udi Apotecken.

Det xxvj. Capittel.

Incarnativa.

MEdicina incarnativa, er den Lægedom som kommer Kiødet til at vaaxe. Der hører til trende haande ting til Saar oc Bylder. Det første at mand kommer Kiødet til at vaaxe / Det andet at det kand vorde sterckt / Det tredie at det forseglis oc tilluckis der som det hud behøffuer oc denne Lægedom kaldis fordi Medicina aggregativa, eller oc Consolidativa, thi den tørrer/tyckgiør oc stopper.

Sanguis Draconis. Aleopaticum. Sarcocolla. Terra sigillata. Bolus Armenus. Plantago. Olibanum.

Enfaaldige Lægedomme som komme Kiødet til at vaaxe ere disse. Drage blod/ Aleopaticum, Sarcocollo, Terra sigillata, Bolus Armenus, den store Veybred / Cipresse Nødder / Bønne blomster/oc huilcke som disse ere lige.

Medicina incarnativa, er den som kommer blodet i Saarene/huilcket omuendis til Kiød oc saadant skeer i trende maade

de/først met de ting som føye stercke ere/anden met sterckere / tredie met de allsomsterckiste. De som føye stercke ere / ere Røgelse/ Mastix / Aloe / Colophonia/ Bygmel/ Fœnum Græcum, aff disse skal mand bruge til Vædskactige Lemmer. Disse ere sterckere/ Hulurt/ Blaa Lilie rod/ Gullillie rod/ Lupini/ Fugle erter. Disse ere allsomsterckiste/oc de allerbæste som tiene til dybe Saar oc Bylder. Centuarea / Snegle hus/ brent Bly/ Spissglas/ Sort oc brent Big/ Myrrhe/oc disse komme Kiødet til at vaaxe udi dybe Saar / aff dem maa mand tage til lige saa mange som mand selff vil.

Der effter følge mange skøne Smørelser som komme Kiødet til at vaaxe.

Tag Terpentin fire lodt / Honnig it halfft lodt/ Barcken aff Røgelse / Saffran/ aff huert tredie delen aff it quintin / Rosen olie / oc Vox / saa meget som her til behoff giøris/ giør her aff en Smørelse.

Disse efterfølgendis Smørelse komme oc Kiødet til at vaaxe / oc de findis udi Apotecken til kiøbs. Vnguentum fuscum, Vnguentum aureum, Vnguentum viride.

Vnguentum de lino, er oc en god Smørelse / oc den giøre saaledis. Tag Staffuelse af Liner klude it lodt / Opopona-

Mastix. Aloe. Colophonia. Farina hordei. Fœnum Græcum. Aristologia. Ireos. Acornu. Lupini Orbi. Centaurea. Blaciebea. Plumbum ustum. Antimoniũ. Pix. Myrrha. Terebinthina. Mel. Cortex Thurus. Crocus. Oleum rosarum. Vnguentũ fuscum.

cum, Honnig/Rosen olie/Vin/ aff huere sem lodt/Glæde/ Aleopaticum, Sarcocolla, af huert it lodt / giør her af en smørelse.

Vnguentum de Ireos.

Tag Oxe tallig it halft pund/Rosen olie otte lodt/Vox fire lodt/ blaa Lilie rod tu Lodt/Røgelse/Aloe / Sarcocolla, Mastix/ Huiurt/af huert it lodt/Terpentin saa meget som her til behof giøris / giør her af en Smørelse.

En anden Smørelse. Tag Terpentin vel toen i huid Vin fire lodt/Æggeblommer/lit Bygmel oc lit Honnig/ giør her aff en Smørelse.

En anden Smørelse.

Oleũm Vitellorũm. Oleum de Frumento.

Tag Olie/giort af Æggeblommer/ Oleum de Frumento, denne Olie giøris af Huede/ af huert it lodt / Honnig oc lit Vox/ oc giør her af en Smørelse.

En anden Smørelse.

Tag Margen af Oxebeen/Rosen olie/ Terpentin/Vox/lige meget af huert/smelt disse tilsammen / tag dem saa fra Ilden oc rør dem vel tilsammen / oc naar som det er bleffuet fuldnær kalt / saa lad det huide

aff

af en Æg der udi / eller oc mere om du giør mere.

Det xxvij. Capittel.

Cicatrisantia.

MEdicina Cicatrisantia, er den Lægedom som Saaret ofuen til tørrer / oc giør der paa en roe / paa det / at intet andet ont skal der tilsla / oc det beskerme indtil der vaaxer en naturlig hud der ofuer / oc det giøre disse efterfølgendis.

De enfaaldige ere disse / Vnguentum Ægyptiacum, Blihuit / brent Bly / Sølfskum / den Sand som findis vnder Slibesteen / Bolus Armenus, Alun / Kaaberrøg / men disse tuende ere oc Corrosiver. Men disse som nu efterfølge ere icke Corrosiver saa at de saa bide eller bort æde / men brendis de / da faa de en skarphed / huilcke ere: Centaurea, de store Veybrede / Hulurt / Skosaaler til Pulner brendte / Egebarck / Hammerskel / Røst af Jern.

It gaat Pulner som her til gaat er.

Tag Granaters Eblers blomster / Aléopaticum, Sanguis Draconis, Sølfskum / grent Kaaber / af huert it lodt.

En anden god Smørelse som giøris aff Kalck.

Slyck Kalck udi ferst Vand ni gange/ saa at den taber sin skarphed / tag af Kalcken oc Rosen olie lige meget af huert/blend disse tilsammen / oc brug det denne er ofte forfaren.

En anden Smørelse for det samme.

Litargyrium.

Tag Glæde smaa støt til Puluer/ Rosen olie oc Edicke / vrid disse tilsammen udi en Mordere / lad det saa staa indtil det bliuer tyckt / lad saa der udi disse efterfolgendis smaa støtte til Puluer : brent Spisglas/brent Bly/ brent Alun / Sølfskum/ Regn orme/af huert it lodt / af disse maat du tage huilcke som du kant faa / Rør disse vel tilsammen udi en Mordere/ om det bliuer for tyckt/da lad der mere Rosen olie udi/ oc giør her af en Smørelse er gaat for onde forgiftige Saar oc Bylder som icke ville lægis.

Vnguentum album.

Tag it stycke Bly / sla det bret oc saa stort som Saaret er/oc tho Saarsens bredder vel met Alune vand / oc leg Blyhuit ofuer Saaret/bint det fast til / dette vircker vnder.

ynderlig / oc er offte forsøgt oc forfaret / oc dette er serdelis gaat til gamle Saar.

En anden til gamle Saar.

Tag Glæde it pund / Lissebons olie fire lodt / brent Kaaber try lodt / Harpex try lodt / Biørne Ister fire lodt / Mastix fire lodt / Maymaaneds Smør tolff lodt / det fede aff Oxekløffve sex lodt / Vox fire lodt / Hiorte Telle / Oxe Marge / aff huert it lodt / giør her aff en Smørelse.

Lytargyrium.

Det xxviij. Capittel.

Corrosiva.

MEdicina Corrosiva, putrefactiva, oc Caustica, er den Lægedom som hul paa Kiødet oc Huden bider. De lete ere disse: Hampe Blaar / Hermodactili, brent Alun / Vnguentum Apostolorum, Men er Kiødet stort / da brug disse: Kaaberrøg / Spans grønt / Vnguentum viride, Vnguentum Ægyptiacum.

En tilsammen sæt Lægedom: Tag vslucter Kalck saa meget som du selff vilt / rør den met Honnig saat at hand bliffver som Grød / brent den siden i en Degel eller i en Leerpotte / saa at den tørris igien / men dog icke at det brendis til Puluer / giør Ka-

ger her aff/ oc naar som du vilt bruge nogen aff dem / da stød den til Puluer / oc strø der aff udi Saaret.

En anden Corrosiva, Tag Olen aff Affodillo tolff lodt / vsluct Kalck fire lodt/ Auripigmentum tu lodt / rør disse tilsammen oc giør Kager her aff / oc lad dem tørris mod Solen udi Augusti Maanet.

Skede vand met Mercurio sublimato, giør det samme.

Mercurius sublimatus giør det samme.

Realgar, Arsenicum, Auripigmentum, de giøre oc det samme / du maat blende dem tilsammen om du vilt.

Calx viua. Antimonium. Tartarum combustum

En anden Corrosivum. Tag vsluct Kalck it pund / Spißglas sex lodt / Brender Vinsten it pund / god sterck Lud halff tredie Pot aff dem som Sebemagere bruge / lad det forscreffne udi Luden oc rør det vel tilsammen / lad det saa staa udi fire dage/ men huer dag skal det tre eller fire gange røris/ oc alt dette forscreffne skal vere støt til Puluer / lad saa Luden her aff / oc siden skal det siudis saa at det bliffver som det vaare en Sten / oc det skal siden giemmis udi it Glas som offven til skal vere tet tilstoppet met Vox.

Her

Her vil ieg lære huorledis Mercurius caltionatus, beredis / det er it rød Puluer / huilcket aff samme Læger kaldis Engle Puluer / for sin store dyders oc kraffters skyld / oc mange mene at en aff Guds Engel haffuer obenbaret Mennisken det / oc iblant alle Corrosiver, findes intet som dette er lige / thi at det underlige bort æder oc fortærer aff Saarene / det onde oc forgifftelig Kiød uden all Pine / vere sig Paacker eller andre gamle Saar / oc det skal saaledis beredis oc tilgiøris.

Mercurius caltionatus.

Mand skal tage Quigsølff it Pund / oc Stede vand som Guldsmeder bruge / naar som de skille Guldet fra Sølffet / oc it Pund / Disse skulle ladis udi it lidet Glas / huilcket som kaldis Kolue aff dem som brende Vand udi Balneo Mariæ, dette Glas met Quigsølffuet oc Vandet skal sættis i en Gryde / oc trint omkring Glaset skal leggis god reen sictet Aske / saa skal Gryden sættis paa en god klar sacter Jld / der effter skal samme Jld forøgis større oc større saa lenge indtil mand seer at Vandet er aldelis fortærer oc bort røget / huilcket mand seer oc forfarer her aff / naar som mand seer at der kommer ingen røg mere aff Glasset / oc da er Quigsølff-

sølffvet bleffvet rød / siden skal det stødis til it subtiligt Pulver / oc brugis som sagt er / oc om saa skede at det bleffve nogle stycker igien udi Glasset som icke vaare bleffne røde nock / de skulle leggis udi en Kaaffver sleff om mand den haffver / eller udi en liden Glasurit potte oc sættis paa Ilden at tørris indtil det bliffver som det andet er.

Det xxix. Capittel.

Putrefactiva.

PVtrefactiva Medicina, Er den Lægedom som complexien oc Kiødet forderffver / Thi den ødelegger Kiødens onde Vædske / som brent oc slimmig er / oc ilde lucte / lige som det vaare det Herpestomenos eller S. Anthonij plage / oc serdelis det som aff offuerflødig Kuld oc Tørhed kommer / oc disse efferfølgendis ere de beste ibland alle.

Realgar. Arsenicum.

Realgar, Arsenicum, for mand den bruger / skal deris skarphed betagis dem / ellers ind æde de dem formeget.

Arsenicum, skarphed skal saaledis betagis / mand skal støde den til Pulver / oc saa den tre eller fire gange blende met Osen aff Kaal / eller met Natskade vand / oc saa giøre smaa Kager der aff. Saaledis skal

oc

handlis met Realgar oc met Mercurio
sublimato.

Jt Aqua fortis.

Tag Auripigmentum, Cytonium, Raaberøge / Spansgrønt / aff huert lige meget/giør disse til Puluer / oc lad dem udi et Alembico, oc giør den vel tet til/oc brent det met en sacter Jld / lige som mand brender Stedeuand. Met dette Vand kand mand fordriffve Kiødens onde Vædske/ Oc naar som mand her aff udi Saaret lader/da skal det induaartis smøris trint omkring met Vnguento albo, eller met Edike/eller met Osen aff kaalde vrter/lige som aff disse: Natskade/Hussløg/ Kaal / oc met de som disse lige ere. Men er pinen stor / da skal steden badis oc røgis vnden op met god sød Olie / som er met Lissebons Olie/ Olie aff Dil / Olie aff Fioler / eller met de som disse lige ere/oc Olierne skulle vere varme / siden smør Saaret met Smør eller met Jster / paa det at det forbrende kand vdfalde / oc da vircker dette Vand saare vel.

Det xxx. Capittel.

Caustica eller Ruptoria.

Rupto-

RVptoria eller Caustica Medicina, er den som Huden sønder bryder oc forderffuer / eller er den huilcken som Huden oc Kiødet met sin complexie forbrender / tørrer oc giør stor pine / Thi kaldis deris Operatio eller Virckelse seen oc langsommelig / fordi at somme aff dem ere saa skrøbelige / at de alenist sønder bryde Huden / oc giøre Blegner / lige som disse giøre.

Flammula. Lupulus. Cantarides Anacardus. Lupini

Flammula, Humle / Cantarides, Anacardus, oc er it Træis fruct / de Bønner Lupini, oc de huilcke disse lige ere / Aff disse maat du bruge huilcke du wilt / eller du maat tage tre eller fire aff disse / oc blende dem tilsammen.

It andet Causticum.

Cantarides

Leg Cantarides udi god sterck Edicke / tag dem aff Edicken oc tør dem / oc stød dem til Puluer / tag saa Surdey oc strø aff samme Puluer der paa / oc leg det paa steden / da bliffver der en Bleyen.

Tag Flammulam, stød den oc leg den der som du vilt haffue en Blære / da løber der en op.

Den Urt Per Carvi giør det samme.

Det xxxj. Capittel.

Conglutinativa.

COnglutinativa Medicina, Er den Lægedom som tilsammen drager oc saare læger / lige som disse efterfølgendis giøre.

Tag Mølle støff / Huede mel / Røgelse / Mastix / Sarcocolla, lige meget aff huert / Giør her aff en Smørelse met det huide aff it Æg / leg det paa Saaret / eller du maat tage nogle aff disse / oc giøre it Puluer aff dem til forsagde breck.

Volatile molendini. Farina tritici. Olibanum. Mastix. Sarcocolla.

It andet Conglutinativa.

Tag Aloe / Myrrhe / Bolus Armenus, Røgelse / Osen aff Slaan / Cipresse Nøder / Gummi Draganti, Mølle støff aff huert it lodt / giør disse til it smaat Puluer / blent dem saa met det huide aff it Eg / leg her aff paa Saaret.

Aloe. Myrrha. Bolus Armenus. Thuris. Acatia. Nucis Cipressi. Dragantum

Det xxxij. Capittel.

Confortativa.

MEdicina Confortativa, Er den Lægedom som styrcker Ledemoderne / effter at de ere lægte / oc den Smørelse skal saaledis giøris.

Tag

Rosa purpurea. Absinthium

Tag røde Rosen / Malurt / oc den huide Mos som vaaxer paa Egetræ / aff huert en Haand fuld / mere eller mindre/ effter som du det behøffver / siud disse udi Vin/ oc vint det offuer steden / saa het som du hedest taale kand.

Denne skyrcker oc saare vel.

Tag Rosen olie otte lodt / Harpex sex lodt/ Vaax fire lodt / Colophonia, Mastix/Røgelse / aff huert it lodt/Terpentin it lodt/ Edicke it halfft pund / Smelt Gummerne oc Edicken / oc siden Terpentinen oc Vaaxet / oc de andre ting / oc giør her aff en Smørelse.

Det xxxiij. Capittel.

En merckelig Smørelse.

En merckelig oc subtilig smørelse hues lige noye findis / oc den tien baade til ferske oc gamle Saar / hun tørrer / renser oc giør gaat Kiød/ oc læger alle saar aff grunden / mere i otte dage / end en anden giør udi en Maanet/ fordriffver det onde oc døde Kiød / oc beskermer for alle onde tilfald / er god for Bylder oc Saar/etc. Uddrager aff Saar/ Træ/ Jern / Bly / oc all Forgifft oc onde

Væd-

Vædske / vden all pine / tien oc til mange atskillige andre Siugdomme / huilcke alle her at forklare for langt vaare / oc skal den saaledis giøris.

Tag Galbanum tii lodt / Armoniacum, Bdellium, aff huert tii lodt / Vaax sexten lodt / Lissebons olie halff andet pund / Guld glœde it pund / Lauer olie it quintin / Myrrhe / huit Røgelse / Spansgrønt / trind Huluurt / Mastix / aff huert tii lodt / Lapis Galmeæ. Huad som skal stødis til puluer / stød det / oc huad som smeltis skal / smelt det / oc giør saa en Smørelse her aff. Først skulle de føre Gummer stødis til smaat Puluer / oc saa ladis udi en ny glassuret Leerpotte / oc der paa ladis god sterck Edicke / oc lade det saa staa en dag oc nat / oc siden siudis paa en sacter gøder Ild / saa smeltis Gummerne / siden lad Edicken oc Gummerne i en sterck Linpose / oc vdperssе det / det beste du kand / oc hues vrenhed som udi Gummerne vaar / det bliffuer udi Possen igien / vere sig huadsomheldst det vaar / lad saa det som vdperssеt er oc Edicken udi Leerpotten igien / udi huilcken det førre vaar / siud det saa paa en sacter Ild indtil Edicken fra Gummerne fortæret er / oc Gummerne bliffue tycke / saa er det nock saadet / lad

Galbanũm. Armonacũ. Bdellium. Cera. Oleum olivarum. Lytargyriũ. Oleum Laurini. Myrrha. Olibanum. AErugo æris. Aristologia rotunda. Mastix. Lapis Galmeæ.

saa Gummerne aff Leerpotten den stund de
end varme ere paa it Tintallercken eller udi
en glassuret Pande / saa bliffue de haarde/
oc giem dem saa rene / oc den stund Gum-
merne siudis / da skal mand stedse røre udi
dem met en Træspade/ paa det de skulle icke
tilbrendis. Siden smelt Voxit oc Olien
udi en stor glassurit Potte / lad saa Guld-
glæden der udi / men lit tillige / oc stedse
skal det røris / paa det at Glæden skal icke
giffue sig ned paa Bonden for hendis suar-
heds skyld / oc saa forbrendis / oc lad det
saa sacteligen siudis indtil det bliffuer
brunt/ siden lad de fire Gummer / aff huil-
cke Edicken er bort saaden der udi / huer
gang saa meget som en halff Bøn kand ve-
re/oc det skal stedse røris / indtil alle Gum-
mer ere der udi / oc naar som du begynder
at lade aff Gummerne udi Potten / da skalt
du haffue hoss dig staaendis en stor reen
Mullu met kalt Vand / paa det / om saa
skede at denne Materie vilde løbe offuer
(som lættelig ske kand) at du da kand sætte
Leerpotten der udi / oc om der løbe noget
aff Potten udi Vandet/lad det bliffue kalt
der udi / tag det saa aff Vandet oc lad det
tørris / oc leg det udi Leerpotten igien/ oc
lad det lit siude / saa er det lige gaat igien/
lad

Litargyrij aureæ.

lad det saa udi Lapis Galmeæ, vel smaat giort til Pulver / der effter Myrrhe / saa Mastix / oc Røgelse / oc siden den trinde Hulurt / oc der effter Spansgrønt / oc paa det allersidste Lauer olien / oc lad disse siude sactelig / oc vaffladelig skal det røris indtil det bliffuer brunt. Oc om det nock saadet er / kand du saaledis forfare / lad lit der aff met Spanden paa kalt Vand / oc tag der paa met Fingrene / henger det ved Fingrene / da haffuer det nock / Men er det fortynt / da lad det siude indtil det henger ved Fingrene / saa haffuer det nock / oc naar som det nock saadet er / da lad det saa varmt udi en Mullu eller Becken met kalt Vand / oc lad det ligge saa lenge der udi / at du kand handle det imellem dine Hender / oc icke lengre / Tag det saa aff Vandet / oc smør dine Hender vel met Olie aff Chammille-blommer / valck det saa imellem Henderne en halff time / eller oc lengre / oc naar som det bliffuer vel smidigt / da haffuer det nock / leg det siden udi Raaskind / der udi foruaris det best / oc forderffuis icke / oc saaledis kand den fornaris udi. L. Aar lige gaat. Oc naar som mand vil bruge aff samme Smørelse / da skal mand smøre aff den paa it stycke Raaskind / der paa tien det best / oc om mand

smører det paa en Klud / da henger det fort fast ved Saaret oc vil icke aff igien. Oc om mand vil bruge denne Smørelse til ferske Saar / da tør du icke lade Spansgrønt der udi/oc om du vilt haffue det der udi da tør du icke tage mere end it halfft lodt. Mand maa oc om mand vil tage her til otte lodt Terpentin / oc lade den der udi strax mand haffuer lat de fire Gummer udi Leerpotten.

Det xxxiiij. Capittel.

Oleum Hypericonis.

Huad dyder Jordhumles Olie haffuer.

FØrst er hun god til dem som røris aff Poplesie / oc til dem hues Lemmer forsuinde oc lamme vorde/hun skal vermis / oc Ledemoderne der met smøris/da faa de bedre inden en stacket tid.

Anden / Hun er oc god for Krampe om Lemmerne her met smøris.

Tredie / Hun fordriffuer oc Hendernis skelffuelse / om mand gnider dem her met.

Fierde / Hun læger alle ferske Saar inden en stacket tid / om den leggis varm paa Saaret.

Femte / Hun læger Hare skaar inden fire oc tiue Timer / naar som det er skaret oc forbundet som sig det bør.

Siette / Hun læger vnderlig allehaande sting om hun ladis varm udi Saaret.

Siuende / Hun læger alle gamle kaalde oc forbrende Saar.

Ottende / Hun stiller all pine som komme til Saar eller Sting.

Niende / Hun stiller oc Tandeuerck / om mand legger aff hende paa steden som pinen er / met en linet Klud.

Jordhumles Olie.

Jordhumles olie giøris saledis. Tag Hypericon / det er Jordhumles vrtis blomster otte lodt / leg dem udi rød Vin udi fiorten dage / siud dem siden / oc kryst det igiennem en linet Klud / tag siden end otte lodt aff samme Vrtis ferske blomster / leg dem udi det som vdkryst er / sæt det saa mod Solen udi otte dage / siud det saa end en gang / oc vdkryst det lige som førre / tag saa Terpentin try lodt / Lissebons Olie it halfft pund / Saffran it halfft quintin / Mastix til

Hypericon.

Terebinthina.

Olium olivarum.

Crocus.

Mastix.

Myrrha. Olibanum. Opoponacū Sarcocolla. Rete. Succus Millefolij. Lumbrici.

tu lodt/Myrrhe/Røgelse/ aff huert it lodt/ Opoponacum, Sarcocolla, aff huert it halfe lodt oc it quintin / Rete den Rod try quintin/Osen aff Rølicke fire lodt/Regn Orme fire lodt / hues som skal stødis / stød det smaat. Siden tag den dissebons Olie/Osen af Rølicke/oc den Vin/udi huilcken Jordhumles vrtis blomster er saaden / huilcken sindis skal indtil Vinens Vædske indsaaden er/lad saa først Regn Ormene der udi/ oc der effter Mastix / Myrrhe / Opoponacum, Sarcocolla, oc den rod Rete / vel smaa støtte til Pulver/oc allersidst Saffranen oc Terpentinen/lad disse sactelige siude / indtil Vinen oc Oserne ere indsaadne / da er den ret giort/oc hun er god for faarenefnde Soter oc Breck.

Det xxxv. Capittel.

En Balsam.

En skøn oc kaastelig Balsam til ferske Saar/Oc den skal mand saaledis giøre.

Florés Hypericonis.

Tag Blomsterne af Jordhumle en Haand fuld eller tu / støt dem lit i en sten Mortere / met en Stødere som er giort af Træ/

Træ / lad der paa god sterck Vin / lad det aa staa i it Glaß / vel tedt tilstoppet i fire dage / siud det siden paa en sacter Jld / indtil Vinen er indsaaden / kryst det saa igiennem en Klud / lad saa i det som vdkryst er / andre fersk Blomster / som oc støtte ere / lad det saa staa i fire dage / der efter tag der til Terpentin sex lodt / gammel Lissebons Olie it halft pund / Safran it halft quintin / Mastix half andet lodt / Myrrhe / Røgelse / Sarcocolla, Opoponacum, aff huert halfftredie quintin / Jordhumles Blomster fire lodt / aff den rod Rete it lodt / Osen aff Rølicke fire lodt / Regn Orme fire lodt / lad her mere Vin paa / oc lad det saa staa i nogle dage / der effter siud det / oc kryst det igiennem en lin Klud.

Terebinthina.
Oleum olivarum.
Crocus.
Mastix.
Myrrha.
Olibanum.
Sarcocolla.
Opoponacum.
Flores Hypericonis.
Rete.
Succus Millefolij.
Lumbrici.

Det xxxvj. Capittel.

Ledevand huorledis det skal stillis.

MEt det første skal mand giffue act der paa om den som Saar er / om hand er vng eller gammel. Er hand vng da skal hand ingen Vin dricke. Men er hand gammel / da skal hans Vin blandis met Vand /

thi aff Vinen kommer stor pine udi Aarerne oc udi Ledemoderne. Siden see vel til om hullet er stort eller lidet / er det lidet/saa giør det større / paa det at du kand diss bedre der til komme met Lægedommen til den sted huor som Ledeuandet sin begyndelse hafuer/ da kand Lægedomen haffue mact. Til det andet skalt du oc vel tilsee om udi samme sted Heffuelse eller stor pine ere(som almindelige gierne skeer)den skalt du met den Lægedom som der til hør/ stille.

En Smørelse til at stille Ledeuand met.

Oleum Rosarum.

Tag Rosen olie oc Terpentin som reen thoen er/smelt disse tilsammen / leg her aff varmt udi Saaret met Bomuld / da stillis det/denne Smørelse er offte vorsøgt.

Cineres querci. Alumen. Litargyriũ.

Tag god Aske som brent er aff Eg/ Alun/Glæde/lige meget aff huert/ brent disse tilsammen / oc stød dem til Puluer / oc blend dem met det huide aff it Æg / oc leg det offuer Saaret / naar som du haffuer strøet af forsagde Puluer udi Saaret.

Karabe. Sulphur. Anthera. Mercurius sublimatus.

Tag Raff eller Brendesten / Kul/ Suogel / det gule som sidder inde i Rosen/ aff huert tu lodt / giør disse til Puluer / tag her til oc saa meget Mercurium sublimatum,

tum, som forneffnde ere/ strø her aff i Saaret / Er Saaret forlidet / da giør det større som offuen saare sagt er.

Tag Skorpen aff Rubrød/ filing eller skaffuelse aff Oxehorn / Honnig oc Vin/ siud disse udi en ny Leerpotte / Smør her aff paa en Klud / oc leg her aff varmt paa Saaret.

Mølle støff / Sod aff en Skaarsten/ oc Honnig / blend disse tilsammen / oc giør Plaster her aff / oc leg det paa Saaret.

Volatile moledine. Fuligo. Mel.

Tag Saffran/ huit Røgelse/ kreffuets øyen/ Mastix/ Victril / aff huert it halfft lodt / stød disse til Puluer / oc giff den som saargiort er / her aff tre eller fire gange at dricke.

Crocus. Thus albũ. Oculi Cancri. Mastix. Victriolum.

Den sidste Lægedom er / om disse forneffnde ville icke hielpe / at mand brender Aarerne / om mand kand komme til dem/ Thi at Ledeuandsens flydelse stoppis suarlige/ om den flydelse stor er / oc aff saadan Ledeuands flydelse kommer gierne Suindesot / huilcken som Blodet oc Vædsken fortærer/ som hører til samme Lem.

Det xxxvij. Capittel.

Drick til dem som ere saargiorde.

DEnne Drick er gaat til dem som
ere saargiorde / hand læger Saa-
ret vnderligen / Oc samme Drick
kaldis aff Bartskærne Vunden-
dranck / oc den skal saaledis giøris.

Núx Mirystica.
Zinziber.
Bacce lauri.
Olibanum.
Sulphur.
Chalcitis.

Mand skal tage en stor Muskate / eller
oc tu smaa Jngefer it lodt / Disse skulle stø-
dis smaa / oc bindis i en Linklud / Mand
skal oc tage her til tine Lauerber eller oc fle-
re / try stycke huit Røgelse / huert saa stor
som en Hasel nød / Suogel saa meget som
tu Hasel nødder / oc lige saa meget huit
Kaaberrøg / Alle disse skulle stødis til Pul-
uer / oc huert af dem skal bindis for sig selff
udi en Klud / Rahels som er optagen før
end hun blomstris / en Haand fuld / rød
kaal saa meget som it Æg kand vere / Disse
skulle stødis oc bindis i en Klud / alle disse
skulle hengis i fire Potter gaat gammelt
Øl / udi en Tinkande eller udi it Kruss / som-
me stoppe samme Kande eller Kruss offuen
tet til met rød Kaal. Den som saargiort
er / skal icke dricke aff nogen anden Drick /
vden aleniste af denne / indtil hand bliff-
uer lægter oc helbrede. Oc saa offte som
mand giffuer den Siuge her af at dricke /
skal Kanden fyldis igien / paa det at sam-
me

ne Drick kand beholde sin krafft oc dyd/udi Saaret skal ingen Smørelse ladis / eller ogen Vege der ind stingis / Men mand kal alenište legge der it Kaalblad paa. Om Saaret tu Hul eller to Munde haffuer / da kal der leggis tu oppaa. Om Vinteren kulle samme Kaalblad fornyes to gange m dagen / oc om Sommeren tre gange. Oc huer fiorten dage skal denne Drick forvis oc forferskis met ferske Vrter. Somne tage oc til denne Drick huid Hunde ort / oc den binde de iblant Kaalen. Om Kiødet vaaxer for saare i Saaret / da skal der hengis mere Kaaberrøg i Dricken. Eller mand maa tage af samme Drick saa meget som den Siuge kand dricke tre gange / oc her udi skal siudis huid Kaaberrøg til den smeltis.

Album græcum.

Eller mand maa tage Muskater/ Neglicker/ Ingefær/ Myrrhe / huid Røgelse/ af huert it lodt/ Lauerber xxiiij. Queseurte rod it halft lodt/ Disse skulle huer besynderlig stødis smaa / oc huer skal bindis i en Klud. Her til skal oc tagis Rahels vrt oc rød Kaal / oc lige saa her met handle som offuenfaare screffuit staar.

Nux Myrystica. Gariophyli. Zinziber. Myrrha. Olibanum. Bacce lauri. Radix Pimpinellæ.

Eller mand maa tage Muskater / Ingefær/ huit Røgelse/ af huert it lodt/ Neglicker

licker it halfft lodt/Lauerber fire lodt/Sugel / oc Kaaberrøg / aff huert it halfft lodt/ huert skal stødis besynderlig for sig selff / oc bindis udi sin Klud / her til skal oc tagis Rahels vrt oc rød Kaal/ oc lige saa der met handle som før sagt er. Jeg haffuer kient en som lægte mangen Mand met denne drick/ hand toede oc Saaret to gange om dagen met samme drick / det knippe met kaalen forferskede hand huer tredie dag.

For leffret Blod.

Mummia. Bolus. Terra sigillata.

Falder nogen oc slaer sig saa at Blodet løber aff hans Mund oc Næse / da skal mand tage Mummia, Bolus , Terra sigillata, aff huert tu lodt / oc støde disse til pulner / Her aff skal mand giffue den som falden er it Quintin / met tu lodt Veybrede vand at dricke / da vddriffuis det leffret Blod/oc Blodens flydelse stillis.

Castorium Spermaceta

Eller mand maa tage gaat gammelt Øll oc Edicke / oc her udi siude it lodt Bibergel/oc it quintin Valrød/dislige ste oc it lodt Sucker / her aff skal mand giffue den Siuge at dricke/ Morgen oc Afften / oc steden skal smøres vduaartis til met den Smørelse Dialthea.

Dialthea.

Eller

Eller mand maa siude Nellerødder oc Singrøn i gaat gammelt Øll / oc giffve den Siuge Afften oc Morgen her aff at dricke.

Radices urticæ.

Det xxxviij. Capittel.

Om Bad.

VDi disse Tegn skal mand icke bade / som Veder / Løue / Skytte / Tiur / Jomfru oc Gedebuck.

De Mennisske som æde oc dricke meget / oc icke arbeyde / paa dem vaaxer en Vædske imellem Huden oc Kiødet / Thi skulle de bade suede Bad. Men de som meget Arbeyde / eller ride udi hede / saa at sneden ligger paa deris Hud / de skulle bade udi Karbad.

Det er gaat at bade naar som Maanen aff tager / oc naar som Maanen er udi noget aff disse Tegn / som ere / Scorpions / Fisken / Vandet / Krabbe / Veyskaal oc Tuilling.

Naar som mand er udi Bastuen / skal mand sætte sine Fødder oc Been udi vand huor udi Chammilleblommer ere saadne / her aff styrckis Hoffuedet / Hiernen / Øynene /

nene / oc om mand toer saaledis sine Føder oc Been en gang eller tysser om Vgen / da styrckis forsagde Lemmer saare vel / Hoffuedet skal thoes den stund mand er fastendis / eller oc en god stund effter Maaltidet / oc det skal skee huer femtende dag en gang / eller udi det lengste huer tiuffuende dag. Regnvand eller det vand huor udi Jern er sluct / er best til Lud / oc mand skal siude Chammilleblommer udi den.

Mand skal icke bade den stund Maden wfordøffuet er i Maffuen / men tre eller fire timer efter Maaltidet er skeet / udi Badet skal mand intet dricke / thi Leffueren faar her af stor skade. Mand skal icke heller æde eller dricke strax effter Badet / men mand skal tøffue indtil mand er bleffuen vel kolder. Mand skal ey heller Bade for het eller for kalt / thi bader mand for kalt / da obnis icke Suedehullerne rettelig som dem bør / oc Sueden bliffver da inde imellem Huden oc Kiødet. Bader mand for het oc for lenge / da vddragis den naturlige vædske for meget / madens oc drickens lyst forgaar / disligeste oc søffnen. Mand skal icke heller for snart forkølis effter Badet / thi det giør Hoffuedet / Hiernen / Benene oc margen i Ryggen saare ont / oc faar der af

krampe oc verck. At bade fastendis giør Mennisket mausfuert/ de som ere mausfure de skulle bade naar som maden half fordøffuet er. For meget at bade giør intet gaat.

De som haffue Snue / Hoffuetuerck/ Tandeuerck/ onde Øyen / oc ferske Saar/ skulle icke bade / oc ey heller de som haffue veret udi stor hede eller kuld / oc ey heller de som haffue Verck / eller den Kaaldesiuge. Oc før end mand gaar udi Badet / skal mand gaa til Stols / oc sig siden vel røre eller spatzere. Effter Badet skal mand intet æde som hedmer/ vere sig/Peber/ rød Løg/ eller huid Løg/ thi her af kommer almindelig gierne Suinde sot.

Bad om det rettelig brugis / da er det gaat oc meget nytteligt / Men om det vanbrugis / da kommer der meget ont af / thi alle Lemmers styrcke forgaa/ oc der slar megen offuerflødig Hede til Hiertet / saa at mand finnis at Hiertet vil forbrendis/ mand faar oc Hickelse / oc stundem følger døden der effter.

Om Aareladelse.

Fortalen.

OM saa er at Aareladelse brugis/ baade aff karske oc helbrede Menniske/disligeste aff de Siuge for en Lægedom / siunis mig at det er nytteligt / at ieg her noget om handler / oc først vil ieg her beskriffue huordan den Bartskere bør met rette at vere som skal slå nogens Aare. Hand skal haffue gode klare Øyen / subtilige Hender / som icke røste/ hand skal icke heller vere ingen drancкere eller Gilgeck / thi saadan en kand icke skille den ene Aare fra den anden / oc om hand saae en huid Hund / da skulde hand vel mesaae at det vaare en møllere Suend / saadanne dranckere kunde lættelige igiennem slå Aaren / huor aff meget ont kunde komme/ saa at mand bleffve vanfør / eller oc miste Liffuet.

Det xxxix. Capittel.

Naar mand haffuer Aareladelse behoff.

PHlebotomia , kaldis aff Lægerne Aareladelse / oc den skal skee naar som Blodet er offuerflødig udi Mennisken / oc tager offuerhaand / oc naar som Ansictet er rød/Aarerne ere store oc fulde/ naar som mand

mand saadanne Tegen fornemmer / da maa mand lade en aff de merckeligste Aa=rer / vere sig Hoffuedens / Hiertens / eller Leffuerens.

Mand maa oc Aarelade / naar som Phlegma eller Melancholie vædsker rege=re udi nogen/paa det at de kunde formind=skis/oc Naturen kand diss bedre regere det andet Blod. Met Aareladelse kand mand oc vddriffue de andre vædsker.

Naar som mand formercker at Blo=det er forhet / da maa mand Aarelade / oc det hede Blod saaledis køle.

Oc naar som mand formercker at Blodet drager sig heden til en besynderlig sted oc der formeget blifuer/ da maa mand oc Aarelade / paa det at Blodet kand at=skillies oc sig vddele som det sig bør.

Om nogens Næse bløder formeget/ da maa mand Aarelade nedre paa Fød=derne.

Om nogen vædske sætter sig udi Len=derne oc Pine der udi giøre/da maa mand oc Aarelade neder under Anckelen.

Det xl. Capittel.

Vdi huad tid om Aaret mand skal lade sig Aarelade.

AAret delis udi fire Tider / effter tolff Himmeltegens løb som er / Vaar / Sommer / Høst oc Vinter.

Vdi Vaar skal mand Aarelade / thi Legemet er da fult aff vædsker / er oc da tilbøyelig til Siugdomme.

Om Sommeren skal icke Aareladis / thi udi den tid ere alle vædsker meget tynde / oc da skal icke det onde Blod bort løbe / men det gode.

Om Høsten maa mand Aarelade / thi Blodet rensis da fra den tyckhed som det haffuer draget til sig om Sommeren.

Om Vinteren skal icke Aareladis / thi da henge vedskerne tilsammen / oc flyde icke / thi naturen drager da dem til sig den naturlige hedis forøgelse.

Naar som mand vil sig Aarelade / da skal mand oc giffue act paa Tegnene / Thi naar som Maanen er i it vandactige oc jorderig Tegen / da er det icke gaat at lade nogen Aare / lige som disse ere: Tiuren / Jomfruen / Gedebuck / Krabbe / Scorpion / Fisk eller middelmaadeligt / Oc naar som Maanen er udi noget tilhengendis Tegn / som er: Tiuren / Tuilling / Løuen / etc.

Men naar som Maanen er i Veyskaal/ i Skytte / oc udi Vand / da er det gaat at Aarelade / dog met saa skel / at mand icke ader udi det Ledemod som samme Tegn regerer offuer/ det er/ Naar som Maanen er udi det Tegen Veder / da er det gaat Aareladelse / men icke Hoffuet Aarens/ oc saa er det oc fremdelis met de andre Tegn. Mand skal ey heller Aarelade naar som ny Maane tendis / oc icke før end hand er kommen tolff grader fra Solen. Naar som Maanen er fuld / skal mand ey heller Aareladis tolff Grader faare / oc tolff Grader effter.

Maanen delis oc udi fire korter. Det første er varmt oc vædskafftig/oc da skulle unge Mennis ke Aareladis. Det andet korter er varmt oc tørt / da skulle de som ere tredive Aar gammel Aareladis. Det tredie korter det er kalt oc tiurt / oc udi det skulle de som ere L. Aar gamle Aareladis. Det fierde korter / det er kalt oc vædskactigt/ udi det skulle de gamle Aareladis / om de det behoff haffue.

Naar som mand vil nogen Aarelade/ da skal mand giffue act paa Veret/ om det er klart eller toge/er Veret wklart/ da giffuer det sig ind udi Aarens hul / oc giør

Blodet vklart/ oc der efter faar mand om-de kaalde siuger/ oc andre onde Siugdomme. Mand skal oc icke lade nogen Aare naar Synden Væder blæss/ Thi Blodet forderffuis aff samme Væder. Om Himmelen er klar oc skøn / oc Norden Væder blæss/ da er det alsombest at Aareladis.

De som ere yngre end tolff Aar/ de skulle icke Aareladis/ oc ey heller de som ere halffierdesinds oc firesinds tive Aar gamle.

Naar som mand vil nogen Aare lade/ da skal mand giffue act paa Menniskis styrcke / paa det mand kand vide/ huor meget Blod mand skal tillige vdlade / thi den naturlige Krafft oc styrcke bortgaar met Blodens vdladelse.

Om nogen som icke van er at Aare ladis / finge nogen Siugdom oc breck paa Alderdommen/ saa at hand hafde Aareladelse behoff/ da skal mand vel til see / at mand saadan breck anderledis fordriffue kand / uden Aareladelse.

Den som van er til Aareladelse / hand skal den icke aldelis forlade/ end dog hand er vorden gammel / men met tiden / saaledis/ om hand vaare van at Aarelade sig fire sinde om Aaret/ oc hand vil det forlade/ da skal hand udi det andet Aar tre gange Aa-

re ladis / oc udi det tredie Aar to gange / oc saa de andre Aar fremdelis / indtil hand met tiden saaledis affvennis.

Det xlj. Capittel.

Aareladelse huorfaare den skal skee.

HEr vil ieg sætte oc beskriffue de almindeligste Aarer / huorfaare de skulle obnis / enddog der ere mange flere atskillige Aarer / som mand maa oc lade sla / for atskillige Siugdomme / Men de ere farlige til at sla / oc Bartskærerne her udi vore Lande haffue ingen forstand paa dem / men bedre paa it Vortaffel oc Kardenspil / end paa Arerne / Jeg vil lade dem fare / oc vil først begynde paa de almindelige Aarer / som side faare paa panden.

Den Aare som faare udi Panden sider / lat / et god for den Hoffuetverck som er bag udi Hoffuedet / oc for Øyernis breck.

Vnder Tungen ere tuende Aarer / de ere gode ladne for Halsens Bylder.

Paa begge Arme udi Albuen ere oc

fuende/ Den øffuerste ladt/ stiller Hofuet-
verck. Den mellemste Aare paa begge arme
ladt/ er god for Lungens oc Hiertens siug-
dommer. Den nederste Aare paa begge Ar-
me ladt/ er god for Leffuerens oc Miltens
siugdomme/ oc for den gule Sot/ men sam-
me Aare er farlig at lade/. Thi vnder den
ligge en aff Liffsens Aarer / oc rager mand
den/ da kommer der aff meget ont/ Ja ofte
følger Døden der effter/ Thi skal icke huer
Bartskærer fordriste sig til at lade samme
Aare/ uden saa er/ at hand vel veed/ huor-
ledis hand med den handle skal/ der er dog
faa Bartskærer til / som vide at handle
met denne Aare.

Paa Henderne hoss Tammelfingeren
er oc en Aare/ den ladt/ er god for Hoffuet-
verck/ thi hun hafuer hendis begyndelse aff
den rette Hofuet Aare.

Der ere oc paa begge Hender hoss den
lille Finger nogle Aarer/ naar som de ere
paa den høyre Haand ladis / da styrckis
Leffueren/ de ere oc gode ladne for Vatter-
sot. Den som er paa den venstre Haand
ladne/ ere gode for Miltens forstoppelse
oc fulhed.

Paa huer Fod ere trende Aarer som
almindelig ladis. Det første er indvaartis
under

under Anckelen oc den er god at lade/naar som Quindfolck icke hafue deris tid / oc er god for de Bylder som vaaxe indvartis udi Moderen. Den anden er udvartis under Anckelen / oc den ladt fordrifver Lendeverck oc Nyernis Bylder.

Leffuerens/Hiertens oc Miltens Aarer de skulle ladis den stund mand er fastendis / Thi den stund mand er fastendis/ da ere de Aarer fulde / oc da blifuer den som sig da Aarelader icke forskrøbelig oc mactløs. Men Hofuedens oc Føddernis Aarer/ de skulle ladis tre Timer effter mand hafver ædt / om de ladis den stund mand end fastendis er / da gifue de icke Blodet fra dem. Oc før at mand lader sla nogen Aare/da skal mand gaa til Stols/ oc bistigeste lade sit vand fra / oc skeer det icke/ da kand der meget ond aff komme.

Naar som mand hafuer Aareladt/ da skal mand æde den Mad som giør god vædske/som er: Høns/ Haner oc Lammekiød/ Ost/ Melck / oc Kaal skal mand icke æde. Oc effter mand haffuer Aarelade / skal mand icke soffue formeget/ thi der aff faar mand lættelig den Kaaldesiuge/mand skal ey heller arbeyde/ey æde formeget oc dricke sig drucken/oc ey heller skal mand hafue le-

gemlig samquem met Quindfolck. Jeg hafuer kient nogle her udi Malmø som her imod handele/ oc drucke dem druckne strax efter at de vaare Aarelade/ oc finge saa den Kaaldesiuge/ huilcken inden faa dage slog deris Hierte sønder/ oc tog dem aff Dage.

Det xlij. Capittel.

Huad skade der kand komme aff Aareladelse.

PAa det at mand skal icke lætteligelobe til oc lade sig Aarelade/ som somme uforstandige giøre/ dem selff til stor skade oc forderffuelse vil ieg her giffue tilkiende/ huad skade aff Aareladelse kommer/ om den vanbrugis.

Aareladis nogen som det icke behoff haffuer/ deraff bliffuer Hiertet skrøbeligt/ Madens lyst forgaar/ oc mand faar oc stundem her aff Vattersot/ Ledemoderne de skelffue oc bliffue lamme/ mand faar oc atskillig flydelser/ en ond Sinn/ Krampe/ Poplesie/ oc saaledis forkorter sin Liffstid/ mand seer ilde oc gammel vd vnder Ansictet/ oc andet saadant følger der effter.

Det xliij. Capittel.

Om nogen Aare igiennem huggis.

OM nogen Aare vorder igiennem slagen udi Aareladelse/ oc Blodet kommer imellem Huden oc Kiødet/ oc Armen der aff hoffnis. Da skal mand siude Rude i Lissebons Olie/ oc legge dem varme paa Armen/ oc denne Lægedom skal brugis tre eller fire gange om Dagen.

Eller mand maa tage Blodet aff it Menniske som er Aarelat/ Bygmel/ Salt oc Edicke/ disse skulle vermis tilsammen/ oc heraff leggis paa steden.

Hoffnis nogens Arm effter Aareladelse/ da skal Armen smøris met Lissebons Olie/ da forgaar heffuelsen oc Armen lægis.

Eller mand maa tage Osen aff Rude oc aff Malurt/ oc aff det Blod som er vdlat/ Spisekommen/ Bønnemel oc Vin/ disse skulle røris vel tilsammen/ oc der aff leggis paa steden det hedeste mand taale kand.

Det xliiij. Capittel.

Huorledis mand skal dømme om det udladne Blod.

Naar som mand seer noget Blod som rød oc skønt / icke fortyckt eller fortynt / oc der paa noget Vand / som haffuer en skøn farfve / oc det huercken formeget eller for lit er / oc om Blodet vel lucter / det Menniske dømmis at vere helbrede.

Om mand seer nedre paa Bonden megen ond Materie / oc Blodet er tørt / oc lucter surt / da haffuer den Melancholiske Vædske taget offuerhaanden / oc samme Menniske er bedrøffuet / oc føye glad.

Seer mand nogen huid slim / da haffuer Phlegma offuerhaanden.

Om mand seer en subtilig Gulskum / naar som mand holder Blodet mod Dagen oc er megen / da haffuer Cholera offverhaanden.

Mand skal oc giffue act paa Vandet som paa Blodet staar / oc det skal ladis udi it Vandglas / oc der paa dømmis / lige som om andet Menniskens Vand.

Mand skal oc giffue act der paa huad som

som udi Blodet er / Det Blod som meget huid skum haffuer / oc er kommen aff Medianen / mercker Lungesot. Huid skum.

Er skummen gul naar som det holdis mod Dagen / da mercker det den Gulesot. Gul skum.

Findis der Sand i Blodet/da haffver det samme Menniske den Spedalske Siuge/ oc samme Sand er stundem graa/ stundem huid / stundem smaa/ oc stundem saa stor som Erter. Sand.

Naar som mand seer slim paa Blodet farffuet som Bly/ eller oc at Blodet er farffvet som Aske / da er det wrent aff den saltede Phlegma / oc aff den forbrende Cholera/ huoraff Krefft kommer. De som Paacker eller verck haffve / deris Blod er oc saaledis farffvet. Slim.

Det xlv. Capittel.

Om nogle wlyckfalige Dage.

DE vise forfarne Mend i Ægipten / de holde nogle Dage faar wlyckfalige / oc mene / at om nogen toge til sig udi de dage nogē Lægedom/ eller lode sla nogen Aare / at hand skulde

de / eller oc faa der aff ſtor ſkade. Som=me foracte aldelis denne mening / oc ſom=me holde meget heraff / det lader ieg ſaa ſkee. Men det er viſt at der haffue veret udi Egipten mange viſe oc lærde Mend udi Stiernernis Konſt / lige ſom diſſe/ Ptolomeus den Egiptiſke Kong ſom ſkreff Almagiſtum, Coſmographiam, Centiloquium, Halirodoa, Abenragel, Albubater, Albumazar, Meſahala, oc an=dre flere / thi vil ieg ſamme Dage her ind=føre / oc lade huer om dem holde ſom han=nem lyſter.

Den førſte Dag om Aaret er den ſyt=tende Dag Januarij Huo ſom da Aare=ladis / hand døer udi ſamme Aar / eller hand blifuer ſtarblind efter deris mening.

Om noget Menniſke fødis den ſidſte Dag Januarij / det raadner icke effter at det er død.

Den anden Dag er den tredie oc tiuff=uende Dag Februarij/ lader mand da no=gen Aare / da døer den/ eller Krampe ta=ger hannem.

Den tredie Dag er den ſidſte Dag Februarij.

Den fierde Dag er den tredie Dag Aprilis / huo da nogen Aare lader/ hand

døer

døer den tredie Dag der effter/ eller hand faar oc en ſuar Kaaldeſiuge.

Den femte Dag er den ſiuende Dag Maij oc den tredie oc tiuffuende Dag/ huo om nogen Aare lader udi de Dage / hand faar ſuar Hoffuetverck / bliffuer gall oc vilder.

Den ſiette Dag er den tredie Dag Junij / Huo da Aare lader / hand faar den faldende Sot / eller den Spedalſke Sot.

Den ſiuende Dag er den tredie Dag Julij/ Huo da Aare ladis/ hand døer / eller miſter ſin hukommelſe/lige ſaaledis vederfaris hannem/ oc om hand lader ſig paa den femte oc tiufuende Dag udi ſamme Maanet.

Den ottende Dag er den femtende Dag Auguſti/ huo da ſom Aareladis/ hand døer den femte Dag der efter.

Den niende Dag er den ni oc tiufuende Dag Septembris / huo ſom ſam̃e Dag Aareladis / hand døer i ſamme Aar/ eller vorder blind / eller vilter / oc kommer fra ſine Sind / lige ſaaledis ſkeer det oc om hand Aareladis den tredie Dag udi ſamme Maanet.

Den tiende Dag er den førſte oc tiufuende

nende Dag Octobris. Huo ſom da Aare-ladis / hand døer eller bliffuer vilter.

Huad ydermere om diſſe Dage ſcrefuet ſtaar / vil ieg paa denne tid lade fare / ieg haffver her alleniſte indført det ſom hører til Aareladelſe.

Det xlvj. Capittel.
Om Kaappeſættelſe.

VEntoſa, kaldis Kaappe aff Læger-ne / oc den menige Mand her udi diſſe vore Land lade dem offte ſætte Kopper / ſiunis mig gaat at vere / at ieg her oc om noget handler. Saa ſkal mand vide at mand lader ſætte Kaapper for otte haande Sager ſkyld.

Den første / at mand kand drage Blo-det fra en ſted oc til en anden.

Den anden / Om man hafuer nogen Byld ſom ſider dybt inde / at mand kand uddrage den / paa det / at den Lægedom ſom der til ſkal brugis kand diſſ bedre komme til den ſted.

Den tredie / paa det at mand kand drage nogen Byld ſom haffuer ſæt ſig paa en farlig ſted til en anden / ſom er icke ſaa farlig.

Den

Den fierde / paa det at mand kand stil-
le den Pine som aff Veder kommer / lige
som det skeer met Tarmenis veder oc vred.

Den femte / paa det at mand kand vd-
drage forgifft oc Eder / lige som det skeer
met Pestilentzis Bylder.

Den siette / paa det at mand kand
drage it Lem som er aff sin rette sted / i sin
sted igien / lige som det skeer met Quind-
folckens Moder / naar som hun opfar / ned-
far / eller hun giffuer sig til en side.

Den siuende / At mand kand drage
den naturlige hede til it Lem igien som er
forkølet.

Den ottende / At mand kand rense
Menniskens Hud / thi den rensis mere aff
Kaappesættelse / end aff Aareladelse.

At Kopper sættis det skeer udi atskil-
lige maader / thi kommer der oc aff atskilligt
gaffn oc skade. Somme de sættis saale-
dis / saat at der huggis ingen hul met Aare
iernet / oc paa somme huggis hul. Som-
me Kopper som sættis ere store / oc som-
me ere smaa.

Om mand vil sætte Kopper / da skal
det skee udi it gaat Tegn / som disse ere /
Krabbe / Veyskaal / Scorpion / Skytte /
Vand

Vand oc Fisk / det skal ey heller skee naar som Maanen er ny.

Merck her / paa huad sted mand skal sætte Kopper. Mand maa sætte Kopper paa Hofuedet / faare udi Panden under Kindbenet / bag udi Nacken / paa begge Skuldre / paa Laarerne / ofuen oc neden faare Anckelen / under Brystet.

Jeg vil her oc lære huorfaare mand skal sætte Kopper oc huer paa sin sted.

Kopper sæt paa Hofuedet / fordrifver Sindernis tilfald / oc den Suimelse som kommer faar øynene / oc faar onde øyen / oc som somme ville / at Haaret skal icke vorde graat / Men de giøre en ond hukommelse.

Kopper faare paa Panden sæt / fordrifue den Hofuetuerck som er bag udi Hofuedet / men dog giøre de / Skel Sind oc Forstand / skade.

Kopper under Kindbene eller under Hagen sætte / fordrifue de Blegner som vaxe udi Munden / de ere oc gode sætte faar Tendernis kiøds hefuelse / de fordrifue oc Ansictens smitter / oc rense aldelis Ansictet.

Kopper bag udi Nacken sætte / ere gode for Tandeverck / oc for Ansictens hefuelse oc opblæselse.

Kopper paa Skulderne sætte/de ere gode for Brystens Siugdommer/oc de giøre en liden Aande / oc fordriffve Hiertens befvelse / som kommer aff Blodet. Men paa den sted sætte giøre Maffven ond.

Kopper paa Lenderne sætte / fordrifve de Bylder som vaaxe udi Læggenis tycke Kiød / de rense de Gyldene Aaris Blod/ stille Rygverck / oc Moderens Pine.

En stor Koppe paa Naflen sæt/ stiller Tarmenis vred Colica kaldet.

Kopper sætte paa Laarene oc nedre hoss Knæene / de stille Lendeverck / oc Moderens gamle Siugdomme / oc kommer Quindernis tid til at flyde om de sættis bag oppaa. Men sættis de faare paa / da rense de Fødselens Lemmer aff den wnaturlige flydelse oc wrene vædske.

Kopper paa Fødderne sætte giffve Quindfolck deris tid / de ere oc gode faar Lendeverck / oc for Nyrernis Bylder / oc faar Hoffvetverck.

Mand skal her oc mercke / at naar som mand vil lade sætte Kopper / da skal Legemet før rensis/ oc mand skal sætte Fødderne udi varmt Vant offver Knæene / da bliffver Blodet smidigt oc giffver sig diss lettere ud.

Her efftersølger en Tafle paa atskillige Lægedom / som skal kiøbis i Apotecken / thi den ingen anden steds findis til kiøbs.

Henrick Smidt i Malmø / etc.

Taflen paa denne Lægedom / som findis udi Apotecken.

Henrick Smidt i Malmø hilser Læseren.

ANonime Læsere / i denne nærverendis Bog / oc dissligeste i de andre Lægebøger / huilcke ieg nu haffver ladet udgaa paa vort Danske Tungemaal / findis iblant met nogle besynderlige wbekiendte Lægedomme / huilcke den menige mand icke kiender / som ere: Electuaria, Confectier, Conditer, Loch, Syruper, Juleb, Rob, Robub, Trochisci, Piller, Olier, oc nogle besynderlige Gummer / fremmede udlendiske Vrter / Rødder / Træ / dyrebare Stene / huilcke in-

ingensteds til kiøbs findis/ uden alenIste i Apotecken/ Apotekeren veed oc kand best berede oc tilgiøre saadanne Lægedomme/ thi at hand er Lægernis Kock. For den skyld haffver ieg giort denne efterfølgendis Tafle/ paa de ting oc Lægedomme / som i Apotecken findis / oc mand oem der kiøbe skal. Thi det er icke vel mueligt/ at mand alle de ting/ som i Lægedommen brugis/ saa fordanske kand/ at den menige Mand dem rettelige kand forstaa / oc alle Lægedom selff berede. Men de Electuaria, Loch, Siruper oc Olier, som den menige Mand kand selff giøre oc berede / aff de Vrter/ Blomster oc Rødder/ som her i vore Lande vaaxe/ haffver ieg førre fordansket/ oc paa vort Tungemaal udsat/ huilcke som findis i min anden Vrtegaards Bog / som ved Prenten er udgaaet Anno 1546. Oc nu i menige Mands Hender er/ huilcken ieg oc acter i fremtiden met Guds hielp at forøge oc forbedre.

Paa det mand kand diss bedre forstaa denne Tafle/ vil ieg først lære oc sige/ huad Electuarium er / som oc kaldis Latverge paa Tydske / oc siden om de andre Lægedomme som i Apotecken stedse berede findis.

Electuarium, eller Latverge / oc giøris aff Vrter smaa støtte til Puluer met Sucker / eller met Honnig / eller met begge tilsammen / oc er icke for hart eller for bløt saadet / lige som mand seer at Theragelse er giort.

Confectio, eller Confect / er den Lægedom som haardere er giort / oc den giøris aleniste met Sucker / vere sig Electuarium eller andet.

Conditum, Er den Lægedom som er indsyltet med Sucker eller met Honnig / oc er icke hart saadet / lige som syltet Ingefer oc Calamus ere.

Loch, er det Electuarium, som er giort met Sucker eller met Honnig / oc er tynd saaden / oc den holdis lenge i Munden / oc ladis langsommelige ned gaa / oc saadan Lægedom brugis almindelige gierne til Lungens oc Brystens siugdommer.

Syrupus, eller Sirup / siudis met Sucker eller Honnig / oc er passelig tyck.

Juleb, siudis aleniste met Sucker / oc er tyndere end Syrup / saa at den kand drickis.

Rob, Er den Lægedom som siudis aff nogen Vrtis Oes.

Robub eller Sapa, er den Oes som tørris mod Solen/ eller hoff Ilden.

Pillulæ eller Piller/ Er smaa trind Lægedom giorde som Erter.

Trochisci, Ere smaa flade Kager.

Miva, Er den Lægedom som findis met Sucker / eller met Honnig / aff nogen Træis fruct.

A.

Agaricus, Er en læt huid løff Rod.

Agrest, Er den Oes som udkrystis aff de wmode Vinbær.

Aloes lignum, Xyloaloes, Agellochum, Aloes træ/ kaldis oc Paradise træ.

Aloe, Er en besker tør Oes aff en Urt/ oc føris til oss aff Indie Land / oc er aff trende haande slag. Den øffverste Oes som er tiurt mod Solen / kaldis Aloe succotrinum, oc den er klar imellem Parten aff samme Oes/ kaldis Aloepaticum, oc den er icke saa klar som den første/ men den Oes som ligger nedre paa Bonden / lige som Berme i en Olltynde/ den kaldis Aloe Cabellium, oc brugis alenîste til Heste.

Ambra, Er en Grøe i Haffvet/ huilcken som opslugis aff en Fisk/ huilcken siden fangis oc opskæris / oc tagis aff hannem/ oc den findis trende haande slags. Somme

Læger sige/ at det er Valrod/ oc den bruge de i Ambre sted. Ameos, eller Ammi, er it huid frø/ oc det føris aff Alexandria hid til oss. Amomum, er it frø/ det føris aff Armenia hid til oss. Anacardus, kaldis paa Tydske Elephantelus/ oc er it Træis fruct/ som vaaxer paa Biergene i Sicilia/ oc udi Apula/ oc er Forgifft.

Anacardina, Er it Electuarium, her aff bruget/ giør en god Hukommelse/ oc it subtiligt Vorstand/ thi brugis den offte aff vise oc forstandige Mend. Tien oc dem saare vel/ som haffve Hoffvetverck bag i Hoffvedet/ oc for en forkølet Maffve.

Aromaticum Rosarum Gabrielis, Er it Electuarium, giort aff Rosen/ men det giøris almindelige gierne som smaa Kager/ Oc brugis for Maffvens offuerflødige vædske/ styrcker Hiertet oc Fordøffvelsen/ oc tien serdelis til de Menniske/ som nogen stund haffve leget siuge/ oc ere opkomne aff Siugen igien.

Aromaticum Moschatum, Er it vellugtendis Electuarium, tien saare vel til dem som offte bliffue macteløse/ thi det styrcker hofvedet oc hiertet/ tien oc til dem som haffve den faldende sot/ oc til den opfarendis moder/ gifve oc i munden en god smag.

Armoniacum eller Ammoniacum, Er it Træis Gummi/ lucter vel/ oc er farffvet lige som en blomme i it faadet Æg/ oc føris hid til oss aff Cyrene Lybie.

Arsenicum, kommer aff it Bierg / oc er forgift / met huilcken Røtter forgifvis.

Assa dulcis, Er en kaastelig vellucten-dis Gummi.

Asa fœtida, Dieffvels Møg / Er en Gummi / som føris hid til oss aff Sirie Land / oc haffver en ond luct.

Asphaltum eller Betumen Judaicum, Er en Gummi / som kommer aff det røde Haff / somme sige at den skal vere it slag aff den Kul.

Auripigmentum, Er den gule farffve som Bogebinderne farffve Bøger met.

Aurea Alexandrina, Er it Electuari-um, er gaat for all Hoffvetverck som kom-mer aff kuld / fordriffver oc all den flydelse/ huilcken som aff Hofvedet nedflyder i Øy-nene / i Ørnene / oc i Tenderne / oc i alle andre Lemmer.

B.

Baulaustica, ere blomsterne aff Gra-nate Eblers træ.

Bdellium, er en Gummi/ oc flyder af it

Træ udi Hispanien/men den beste kommer aff Indie Land.

Benzoe, Ben Indicum, eller Assa dulcis, er en kaastelig vellucctendis Gummi.

Ben, Behem, eller Behennum, ere tuende haande slags rødder/huide oc røde/ haffve en god luct / oc de føris til oss aff Armenia.

Benedicta, er it Electuarium, oc kaldis det velsignede Electuarium aff alle Mennisske / det er gaat til dem som Podagel haffve/som aff kold vædske kommer/renser oc Lendernis oc Blærens wrenhed oc vædske/ oc aff den maa mand tage til sig it Lode eller tu til lige.

Blattæ bilantiæ, Conchula Indica, ungues odorati, ere it slags snegle Huss.

Bolus Armenus, er en rød Jord som føris hid til oss aff Armeniæ Land.

C.

Camphora, eller Camphura, er Campher / somme sige / at de skal vere en Gummi / Andre ville at det skal vere en Vrtis Oes / men huor aff den giøris er end visst her i vore Land.

Cantharides, Er it slag grøne fluendis Orme oc skinne som Guld.

Karabe,

Karabe, Succinum, eller Electrum, er Brendesten eller Gul oc huid Raff.

Carpobalsamum, Er Balsams træis fruct.

Casia fistula, eller Siliqua Ægyptia, Er it stort sort rør/indtil fuld aff Marg oc Kierner / den som Kiernene ere løse i oc angle / de due intet til Lægedom.

Casia lignea, Er barcken aff Casiæ træ / oc icke Casiæ fistulæ Skal eller Barck / oc lucter som Rosen.

Cibeta, Er en vellucrendis ting som kommer aff it Diur.

Colocynthis, Colocyntida, eller Coloquintida, Er it huit læt Eble.

Colophomia, Pix Græca, Pix Hispanica, Er it sort beg lige som Harpex/ oc føris hid aff Greker Land.

Conditum de Acora, Er it Electuarium, styrcker Hoffvedet / den forkølede Mafve / Lefver oc Nyrer/oc er god til dem som Vattersot hafve.

Conditum de Zinzibere, Er indsyltet Ingefer / styrcker Mafven oc fordøffelsen / oc nedtrycker den onde Damp oc Røg som aff Mafven opfar.

Confectio Hamech, Er it Electuarium, tien for alle Siugdomme / som kom-

me aff den forbrende Cholera / oc aff den salte Fleama / lige som disse ere: Kreffr / Spedalsk sot / Fistler / Skab / Pocker / oc for all anden Hudens wreenhed.

Caſsia extracta, Er den marg som uddragis aff Caſsiæ fistulæ rør / driffver ud aff Maffven alle Cholere vædske / bløder den haarde Bug / besker Tørsten / oc renser Blodet.

Costus, Er en fremmet udlendiske rød / oc den er aff trende haande slag. Den ene er hwid oc læt / oc giffver en god lu[c]t aff sig. Den anden er sort / Den tredie er farffvet lige som Bußboms træ / oc føris hid til oss aff Arabia.

Cortex Citri, Er barcken aff Citri træ.

Cortex Caſsiæ fistulæ, Er Caſsiæ fistulæ barck.

Cortex Myrabolani, Er barcken eller skalen aff Myrabolaner.

D.

Mesue. Dia Ciminum, Er it Confect, som styrcker Mafven oc fordøffvelsen / oc stiller vemmelse oc spyelse.

Mesue. Diaboraganatum oc Diabuglossatum, er Borase oc Oxetungis sucker / disse ere gode til de vilde Melancholisker Mennisker / oc til de vanmectige Mennniske / de

styr-

styrcker Hiertet som rystis skelffver oc befver.

Diamoscum dulce, Er it Confect, giort i smaa Kager / de ere gode for Hofvedens suimmelse / oc til de Melancholiske tungsindige Mennniske / for Poplesie / for en kroget Mund / for den faldende sot oc Lungens siugdomme. Mesue.

Diagalanga, Er it Confect, vermer Maffven oc den kaalde Leffver / nedtrycker Maffvens veder / oc den sure røg som aff den opfar. Mesue.

Diaciminum, Er it Confect, vermer Lemmerne / atskil Maffvens oc Tarmenis veder / styrcker fordøffvelsen / tien saare vel til dem som hafve Tarmenis vred. Mesue.

Diambra, Er it Confect, som styrcker Hofvedet / Hiertet / Mafven / oc alle Lemmer / som lide nogen breck aff kuld / tien oc saare vel til Quindfolck / som lide nogen breck aff Moderen. Mesue.

Diarhodon abbatis, Er it Electuarium eller Confect, Er god for den Gulesot / for Leffversot / for Lungens Bylder / oc til dem som haffve en hod sterck brendendis Kaalesiuge. Nicolai.

Diatragantum frigidum, Er it Electuarium, oc er god til dem som haffve Suindesot / Nicolai.

deſot / Ribbens bylder gammel Hoſte / for
Mundſot oc Strubens indvaartis Siug-
dom / om mand holder der aff i Munden.

Nicolai. Diadragantum calidum, Er it Ele-
ctuarium, er god for Hoſte ſom aff kuld
kommer / for en trang oc ſtacket Aande / oc
for anden Lungens oc Bryſtens ſiugdom-
mer / ſom aff kuld kommer / oc tien oc dem
ſom ſpy eller udſpytte rødde.

Nicolai. Diacalamentum, Er it Electuarium,
Er god til gammelt Folck ſom Hoſte haf-
ver / oc for Hofvedens oc Bryſtens ſiug-
dommer / oc for den fierde Dags kaaldeſiu-
ge / ſtyrcker Mafven / oc ſønderbryder Len-
dernis Steen / oc kommer Quindernis tid
til at flyde / oc tien til atſkillige Siugdom-
me ſom komme aff kuld.

Meſue. Diacodion, Er it Electuarium, oc er
god til dem ſom vædſken aff Hofvedet ned-
falder i Bryſtet.

Meſue. Diatrion pipereon, Er it Confect,
ſtyrcker Maffven oc fordøfvelſen / vermer
alle forkølede Lemmer / bryder Blærens
ſten / giør vel at piſſe / tien oc de Quindfolck
ſom icke hafve deris tid.

Meſue. Diacurcuma, Er it Electuarium, for-
driffver gammel Vatterſot / Leffverſot oc
Maffve breck / ſom forkølet er aff kaalder

Vædſke

ꝛædske/ er oc god for Lendeverck oc Blæ-
ns siugdom/ giør vel at pisse/ kommer oc
uindfolckers tid til at flyde / oc renser
oderen.

Dialacca, Er it Electuarium, er god
en forkølet Maffve oc Leffver/ obner
ris forstoppelse/ er oc god til dem som ere
atterfottige/ bryder Lendernis oc Blæ-
ns sten/ oc giør vel at pisse. Mesué.

Diasatirion, Er it Electuarium, oc
ør baade Mend oc Quindfolck lystig til
aturens spil oc leg/ er oc god til dem som
uindesot hafve. Mesue.

Diaris, Er it Confect, er god for Ho-
/ oc til dem som hafve mist deris Røst. Nicolai.

Diapenidion, Er it Confect, tien
em saare vel/ som hafve Lungesot/ oc me-
n Hoste/ disligeste oc dem som Bylder
afve i Brystet/ eller udi Ribbernis hen-
er/ oc til dem som hafve en suar oc trang
ande/ oc kunde icke vel udspytte. Nicolai.

Diaolibanum, Er it Electuarium,
en saare vel til dem som rindende Øyen
affve / eller anden flydelse som ned aff
offvet flyder / stiller Blodspyelse oc
Maffvens vemmelse/ disligeste oc den na-
rlige Sæds offverflødige flydelse Co-
mor-

morrhea kaldet/dislîgeste Quindfolckernis Tids ofverflødige flydelse.

Dia Sulphur, Er it Electuarium, tien saare vel for den daglige oc fierde Dags Kaaldesiuge/som kommer af kaalder vædske. Er oc god for gammel Hoste/ oc for Rødde som er i Brystet / thi den renser Brystet saare vel/bløder den haarde Milt oc er god til de Vattersottige / bryder Lendernis steen / oc giør vel at pisse.

Nicolai. Dia Papaver, Er it Electuarium, tiener for alle Lungens oc Brystens siugdommer / oc serdelis for den vædske som nedfalder i Brystet.

Nicolai. Dia Catholicon, Er it Electuarium, renser eller purgerer Choleram, Phlegma oc Melancholiam, oc obner den haarde forstoppelse / oc er god for Trangbrystighed/ oc for Tarmenis vrede / Cholica kaldet.

Nicolai. Diasene, Er it Electuarium, oc er god til dem som ere vilte/oc komme fra Sinde/ af den Melancholiske vædske.

Johannis Mesue. Diaphænicon, Er it Electuarium renser eller purgerer sactelig den Vædske Phlegma, er god til dem som lenge hafve haft den Kaaldesiuge / oc til dem som hafve Tarmenis Pine / af kaalder vfordøfve Vædske.

Diaprunum solutivum, Er it Electuarium, oc er god til dem som plagis met hede [Nicolai.]
[k]aaldesinger / thi den sætter Heden / oc [sl]ecker Tørsten.

Diachartamum, Er it Electuarium, er god til at fordrifve den Vædske Pleg-[m]am met / oc andre kaalde wfordøffvelige [V]ædsker.

Diaconidion, Er it Electuarium, oc stil-[Nicolai.]
[l]er Bugens flydelse / vere sig met Blod el-[le]r anden wnaturlig Vædske.

Diacastorium, Er it Electuarium, oc [Nicolai.]
[er go]d for Hofvedens siugdommer / som kom-[m]e aff kaalde vædske / vere sig Faldende sot / [H]offvedens Suimmelse / Poplesie / Kram-[p]e / Er oc god for Leffverens oc Miltens [S]iugdomme / om de lide breck aff kaalder Vædske.

Diaprassium, Er it Electuarium, oc [l]ager alle Brystens Siugdomme / oc tien[er sæ]rdelis for den kaalde flydelse / som ned aff [H]offvedet flyder / huor aff Hofvetverck oc [H]ofvedens suimmelse kommer / stiller oc [T]andeverck.

Diathamaron, Er it Electuarium, oc [Nicolai.]
[e]r god for Trangbrystighed / for Hoste / for [L]ungesot / er oc god til dem / som icke ere

mectige

mectige til at handle Naturens spil oc leg met Quindfolck.

Diamoron, Er it Electuarium, oc tien til allehaande Mundens intvaartis Singdommer / oc for drøbelens brecf.

DiaAnthos, Er it Confect, er gaat til de Melancholiske vilde Mennisfe / styrcker Hofvedet oc Hiertet / oc fordrifver de effventyrlige Phantasier.

Nicolai eller Avicenæ. Diamargariton, Er it Confect, huilcket som styrcker Mafven oc fordøfvelsen / er oc gaat til de som ere Tungsindige / for Lungesot oc en stacket oc trang Aande / tiener oc til de Quindfolck som plafves af Moderens breck.

Diagridium eller Diacridium, er en urtis Oes /, oc brugis til Purgatz.

Dragantum, Er en Gummi oc er aff trende haande slag / Den ene er huid oc klar / oc den er den bæste / Den anden er rød / Den tredie er som en Jord.

E.

Mesue. Elaterium, Er en tør Oes aff en urt.

Ebur er Elephante been.

Electuarium de Gemmis, Er it Electuarium, huilcket som styrcker Hofvedet / Hiernen / Maffven / Lefveren / oc Quindfolckenis Moder / er oc god for Hiertens

beff-

effvelse eller rystelse / oc gifver det gantske
egeme en god farffve.

Electuarium Indum, Den store oc maa. Dette Electuarium renser Maffvens offverflødige onde Vædske oc slim/ fordriffver Maffvens oc Tarmenis veder/ om mand faar i Cholica pasione, oc Lenderck / renser Lemmernis onde Vædske c bevarer dem for pine.

Johannis Mesue.

Electuarium dulcis, styrcker Mafven/ c fordriffver det veder som indluct er i de maa Tarme / oc sønderbryder Lendernis Steen.

Nicolai.

Electuarium de Succo Rosarum. Dette Electuarium uddriffver lættelig Cholere vædske/ er oc god til dem som hafve den redie Dags Kaaldesiuge/dissligeste oc dem om hafve den daglige Kaaldesiuge aff den vædske / Phlegma salsum kaldet.

Nicolai.

Electuarium Pliris Arcoticon, er god til de bedrøffvede Melancholiske Menniske/fordriffver den Faldendesot/ styrcker Hiernen oc Siderne / oc fordriffver suimmelse.

Nic

Electuarium Philoantropos, Dette Electuarium er oc god for Nyrernis / Lendernis oc Blærens steen / oc sønderbryder den.

Nicolai.

Nicolai. Emplastrum Apostolicum, Dette Plaster er gaat til at legge offver hefvelse/ thi det uddrager rødde / Torn / Pil/ læger oc renser alle onde fule Saar/stiller oc Nyrernis Pine / om det leggis offver dem.

Emplastrum Exicroceum, dette Plaster er gaat til brødne Been/vere sig Arm/ Skinnebeen / Rebben eller andre Been.

Emplastrum Diaphænicon, Dette Plaster lagt paa Maffven/ oc paa Leffveren/ styrcker disse Lemmer underlige.

Emplastrum Diaquilon, Det Plaster bløder oc modgiør alle Legemens Bylder/ om de leggis paa dem.

Euphorbium, er en Gummi som flyder aff it træ i Indie Land / oc er en aff de allerhediste Gummi iblant alle Gummer.

G.

Galbanum, Er en Gummi/ oc den som er ret klar er den beste / oc henger ved Fingrene / naar som mand tager paa den/ oc føris hid til oss aff Syrie Land.

Galla Muscata, er it Confect, som selden brugis allene / men met andre Confecter, styrcker Hofvedet/ Hiertet/ oc giør en god smag i Munden.

Glaucum, er en tør Oes/ som føris aff Syrie Land til oss.

Gummi Arabicum, Er den alminde-lige Gummi som der brugis til blick.

H.

Hematites, Blodsteen.

Hypoqeistidos, eller Hypocistis, er en tør Des giort aff nogle fremmede udlen-ske Vrter.

Hermodactilus, er en rod som er ind-vaartis oc udvaartis huid.

Hierapigra eller Hierapicra Galeni, er it Electuarium, oc er gaat for hoffvedens/ Maffvens / Leffverens oc Ledemodernis siugdomme / uddriffve oc Moderens wna-turlige kaalde vædske.

Hiera simplex Galeni, er it alminde-ligt Electuarium, huilcket som offte bru-gis for Hofvedens/ Maffvens / Lefverens oc Ledemodernis kaalde siugdommer.

Hiera composita Galeni, dette Ele-ctuarium renser Hofvedet/ Øynene/ Ør-nene/ Mafven/ Leffveren/ Miltē oc Quind-folckernis Moder aff den ofverflødige kaal-de vædske / er oc gaat for Lendernis oc Blærens siugdomme.

Hieralogodium, Dette Electuarium Avicennæ er gaat for Hoffvetverck oc for Hofve-dens suimmelse / vildelse / distigeste oc for den Faldende sot / Poplesie / for øyne oc

Ørneverck/ obner Maffvens oc Lefverens forstoppelse/ oc uddrifver den onde vædske. Giør en læt Aande oc kommer Quinfolckernis tid til at flyde. Er oc gaat til dem/ som hafver den fierde Dags Kaaldesiuge/ oc Ledemodernis Pine / vere sig Podagel eller anden Lemmernis breck/oc er gaat for Hudens wreenhed/vere sig Skab/Bylder/ eller den tørre Spedalske sot.

Julep Rosarum, Er en tynd Syrup/ aff den drucket / lesker den wnaturlige Hede / hede brendendis Kaaldesiuger oc Tørsten / disligeste oc Brystens oc Maffvens hedis Vædsker.

Julep Violarum, Er en tynd Drick giort aff Fioler / Er god til dem som hafve ont i Halsen aff Hoste / som kommer fra Lungen oc Lungens bylder / oc om de der til met haffve nogen Kaaldesiuge.

K.

Katarticum Imperiale, Dette Electuarium renser eller purgerer de fede Mennisker som i Liffvet forstoppede ere / er oc gaat for Maffvens oc Tarmenis veder eller vred/ renser Hoffvedet oc uddriffver af det gantske Legeme den Choleriske vædske.

L.

Lacca eller Lacha, Er en Gummi / oc flyder aff it Træ i Arabia.

Lapis, Lazuli, Er Lazursten. Laudanum, Er en sorter tør velluctendis Gummi.

Lætificans Rasis, Er it Electuarium, oc er gaat til de tungsindige Melancholiske Mennisker / Thi det styrcker Hiertet / oc kommer den Siuge til rolig Søffn.

Læticia Galeni, Er it Electuarium, eller det er oc giort i smaa Kager / styrcker underlige Hiertet / oc alle andre Lemmer / oc serdelis er det gaat til de Mennisks / som ofte daane eller besuimme.

Licium, Er en tør Oes / aff en Urt / oc føris hid til oss aff Capadotia.

Lignum Aloes, Xyloaloes, Agalochum, Aloe træ / kaldis oc Paradise træ.

Litargyrium auri, Guld glede.

Litargyrium argenti, Sølff glede.

Lithontribon, Dette Electuarium bryder Lendernis oc Blærens steen.

Loch sanum & expertum, Er it gaat Electuarium, huilcket som renser Brystens oc Lungens slim / oc er gaat for Hoste oc en trang Aande.

Loch de Pulmone vulpis, Dette er it gaat Electuarium, til dem som haffve

en stacket Aande oc Lungesot/ oc spytte blod oc Rødde.

Loch de papavere, Er it gaat Electuarium, for Hoste oc Brystens bylder/ som er met hede/ thi det mod giør dem/ oc kommer dem til at de opbryste.

M.

Manna, Himmels brød/ Er en sød dug som nedfalder aff Himmelen paa Libanie Bierg/ oc den som er ret huid/ er den beste.

Mercurius sublimatus, Er Quigsølff som er beredt oc til giort aff Alchemisterne.

Mirabolani, Er en haarder fruct/ oc der ere fem haande slags til/ oc føris hid til oss aff Arabia/ aff Judea oc aff Blaamende Land.

Myrrha, Er en Gummi oc føris hid til oss aff Indie Land aff den o Farrico, men den allsombæste kommer aff Arabia/ oc aff Trogloditarum Rige/ oc er den rette Myrrha/ men den føris sielden hid til vore Land.

Mithridatum, Er ist kaasteligt dyrebare Electuarium, for Pestilentze/ oc for allehaande Hoffvetverck/ for rindende

nyen / oc for Tandeverck / dislizeste oc for
den fierde Dags Kaaldesiuge.

Miva Cydoniorum, Er det som giø-
ris oc beredis aff Quæers Oes.

Mumia eller Pissasphalum, er tørt Men-
niske kiød / som føris til oss aff Indie Land.

Muscus, Er Desmer oc kommer aff it
Diur.

N.

Nux Cipresse, Cipresse Nødder.

Nux Indica, Er en stor Nød som fø-
ris til oss aff Indie Land.

Nux vomica, Er en liden haard ting,
flad som en liden Kage.

O.

Opium, er en tør Oes giort aff sorte
Valmuer.

Opoponacum eller Opoponax, Er en
bester Gummi giort aff en rod.

Oleum de Absynthio, Malurte O-
lie / styrcker Maffven / oc vermer alle Lem-
mer / døder de Orme som Børn i dem haf-
ve / om mand smør aff den paa Barnsens
Nafle.

Oleum de Aneto, Olie aff Dil / den-
ne Olie uddriffver Sueden / thi er den god
til dem som den Kaaldesiuge haffve met
kyld / om mand smør Rygbenet met hende /

stiller Hoffvetverck / giør oc rolig Søffn/ disligeste oc vel at pisse/ afskild oc Bylder.

Oleum de Amigdalis dulcibus, Olie aff de søde Mandele / Denne Olie stiller Lungens oc Strubens skarphed.

Oleum de Amigdalis amaris, Olie aff de beske Mandele / Denne Olie obne forstopplese / fordrifver det Veder som indvaartis i Liffvet staar / stille Breverck / oc giør vel at høre/ renser Ansictens hud/ oc giør Senerne smidige / naar som de met den smøris.

Oleum Chamæmelinum, Chammilleblommers Olie / Denne Olie afskil oc stiller all Pine som aff kuld kommer / stiller oc den onde vædske som flyder fra it Ledemod til det andet.

Oleum Costinum, Den Olie giøris aff en fremmet udlendisk Rod / Denne Olie vermer Aarerne oc Senerne/ oc obner deris forstoppelse / styrcker Maffven oc Leffveren.

Oleum de Junipero, Eneber Olie/ som brendis aff Træet/ fordrifver Hudens wreenhed/ vere sig Skab eller anden wreenhed / disligiste oc de sorte Blegner / som vaaxe paa skinebenene/ er oc god for Krefft oc andre saadanne Singdomme.

Oleum de Lilio cum ſpeciebus, Lilie Olie til redet met Vrter. Denne Olie er god til dem ſom haffve Bryſtverck / hun ſtiller oc Quindfolckernis Moders Pine/ ſom er aff ofverflødig kaalde Vædſke.

Oleum Maſtichinum, Maſtix Olie/ Denne Olie ſtyrcker Maffven oc Leffven/ oc ſtiller Ledemodernis Pine/ oc modgiør Bylder.

Oleum de Mentha, Olie aff Mynte/ Denne Olie obner Mafvens oc Lefverens forſtoppelſe / ſom aff kaalder Vædſke er kommet/ ſtyrcker fordøfvelſen/ oc døder Ormene.

Oleum Myrtinum, Denne Olie leſker Mafvens onde hedis Vædſke/ oc fordrifver den Choleriſkis vædſkis ſpyelſe/ oc andre onde Vædſker.

Oleum Nenupharium, Aakande Olie/ Denne Olie leſker all hede/ oc kommer den Siuge til rolig Søffn / Læger Bryſtens oc Lungens Hoſte.

Oleum Roſarum, Roſen Olie/ Denne Olie ſtiller oc leſker all ond Hede / ſtiller oc ſpyelſe oc andre wnaturlige Vædſkers flydelſe.

Oleum de Ruta, Rude Olie/ Denne Olie vermer Lenderne/ Nyerne / Blæ-

ren oc Moderen/oc stiller samme Lemmers Pine.

Oleum de Spica, Spicanardi Olie/ Denne Olie er god for alle Siugdommer/ huilcke som kommer af veder oc kuld/oc serdelis om saadan pine er i Maffven / i Leffveren/ i Milten/ i Nyrerne/ i Blæren/ i Quindfolckis Moder/etc. Stiller oc Hoffvetverck / oc Orernis Suselse / oc giør it skønt rent Ansict.

Oleum Scorpionum, Scorpioner Olie / Denne Olie bryder Nyrernis oc Blærens sten / oc uddriffver den.

Oleum Violarum, Fiolie Olie / Denne Olie stiller Brystens oc Lungens Pine/ oc lesker den wnaturlige hede.

Oleum Vulpinum, Reffve Olie/denne Olie er en kaastelig dyrebar Olie/oc tiener til de Lemmer som plaffvis met verck / vere sig Podagel eller Lendeverck.

Omphacomelus, Er den Sirup som giøris aff de wmodne Vinbær. Oxisaccharum, er en Sirup/aff den druck et/lesker Leffverens wnaturlige hede/disligeste hede/ disligeste oc den tredie dags oc andre wnaturlige kaalde singers hede. Oximel simplex, er en Sirup / aff den druck et/ atskil Maffvens oc Leffverens groffve oc wnaturlige vædske. Oxi-

Oximel Compositum, er en Sirup/ Aff den drucket atskil oc løser Cholere oc Phlegmatis vædsker som de ere beladne net som lenge hafve haft den Kaaldesiuge/ abner oc Mafvens / Lefverens oc Miltens orstoppelse/ oc giør vel at pisse.

Oximel Squilliticum, er en Sirup/ iff den drucket / løser oc adskil den tycke oc groffve vædske som sig i Mafven indsæt haffver.

P.

Pillulæ de Agarico, disse Piller rense Brystet / oc uddrifve den grofve vædske oc slim / oc ere gode til dem som ere trangbrystige oc hafve en stacket Aande.

Pillulæ Aggregative, Disse Piller ere gode til dem som lenge haffve hafft den Kaaldesiuge / de rense Hoffvedet/ Maffver / Leffveren / oc uddriffver Choleræ oc Phlegmatis onde rødne vædske. Mesue.

Pillulæ Aureæ, Disse Piller kaldis de gyldene Piller / fordi at lige som Guld ofvergaar all anden Metall/saa giøre oc disse Piller. De rense Hofvedet/oc giøre Synen klar / oc hørelsen god / ere oc gode for Maffvens oc Tarmenis veder / de purgere eller rense Mennisket uden all fare. Nicolaus.

Pillu-

Avicénnæ. Pillulæ Assaieret, Disse Piller rense Hofvedet.

Pillulæ Bechice, Aff disse Piller under Tungen lagt/ stiller Hosten/ oc den flydese som aff Hofvedet nedfalder i Brystet / de giøre oc vel ud at spytte/ oc en læt Aande.

Rasis. Pillulæ Cochiæ, Disse Piller rense Hoffvedet oc Mafven / aff den ont Vædske som der inde er forsamlet.

Pillulæ Alephanginæ, Disse Piller rense Mafven/ oc uddrifve Phlegmam oc anden groff vædske som udi den er forsamlet/ rense Hofvedet / Sinnen / Hørelsen/ oc styrcker Fordøfvelsen

Mesue. Pillulæ Fœtide, Disse Piller ere god til dem som verck udi Ledemoderne hafve aff nogen groff slimactig vædske / huilcken icke vil vel lade sig fordrifve/ tien saare vel til dem som hafve Hofvetverck / Podagel / den Faldendesot / oc andre saadanne Siugdomme / som komme aff nogen groff Vædske.

Avicénnæ. Pillulæ de fumo terræ, Disse Piller uddrifver den forbrende Vædske/ oc anden Vædske / huor af Hudens wreenhed kommer/ vere sig Skab / Paacker / Spedalsksot/

sot / de ere oc gode til dem som hafve den Gulesot

Pillulæ de Hermodactilis majoribus, Disse Piller ere god til dem som hafve Podagel / oc for alle Ledemodernis Pine som kommer aff hed vædske. Mesue.

Pillulæ de Hermodactilis minoribus, Disse Piller ere gode til dem som hafve Podagel / oc for alle Ledemodernis Pine som kommer af hed vædske. Mesue.

Pillulæ Inde, Disse Piller rense det onde Melancholiske Blod/af huilcket blod Krefft / Spedalsksot deris begyndelse hafve / de ere oc god til dem som haffve den fierde dags Kaaldesiuge / de obne Miltens forstoppelse/ oc fordrifve den Gulesot. Mesue.

Pillulæ Imperiales, Disse Piller rense Mafven / oc styrcke fordøfvelsen. Nicolai.

Pillulæ de Lapidei Lazuli, Disse Piller rense det Melancholiske Blod / oc den forbrende.

Pillulæ Mastichine, Disse Piller beskerme Mafven for alt ont / rense den/ oc lade ingen ond oc ful vædske blifve i hannem/oc huo som dem ideligen bruger/hans Hofvet oc Siun beskermis fra atskillig Siugdom / de rense oc Quindfolckis Moder aff den slim som i hende er. Petrus de Abana.

Pillu-

Pillulæ de Mezereo, Diſſe Piller ere gode til dem ſom hafve Vatterſot / thi de viſſelige uddrifve det gule vand.

Avicennæ. Pillulæ Peſtilentiales, Diſſe Piller beſkerme Menniſken for Peſtilentze oc anden ond lucft.

Meſué. Pillulæ de Rhebarbaro, Diſſe Piller ere gode til dem ſom lenge hafve veret plafvet aff Kaaldeſiuge/huilcken ſom kommen er aff atſkillige onde vædſker / de renſe oc Leffveren / ere ſaare gode til dem ſom begynde at faa Vatterſot.

Nicolai. Pillulæ ſine quibus eſſe nolo, Diſſe Piller renſe Hoffvedet / Øynene oc Ørnene / de drage Hinden fra Øynene/ oc giør dem klare.

Meſue. Pillulæ de Serapino, Diſſe Piller ere gode til dem ſom hafve Podagel/oc for anden Ledemodernis Pine/ de ere oc gode for Moderens pine/oc komme Quindfolckens tid til at flyde.

Philonium Majus, Er it Electuarium, Her aff drucket met Vin/ er gaat til de Lungeſotige / oc til den ſom hafver gammel Hoſte / oc til dem ſom ere trangbryſtige oc hafve en ſtacket Aande/ ſtiller oc Moderens oc Ledemodernis Pine.

Pſilium, Er it ſlags fremmet frø/ huilckes

cket skal icke brugis indvaartis i Liffvet/ thi det er Forgifft.

Psidie, Ere Granater træis blomster.

Pistacia eller Phistici, Er en fremmet udlendisk Nød.

R.

Requies Nicolai, Er it Electuarium, Nicolai. oc er gaat til dem som haffve den Kaalde-singe / det stiller Pinen oc kommer til ro-lighed.

Rete, Er en fremmet udlendisk Rod.

Rob nucum eller Diachridion, er den Des som udperssis aff de grøne Valnø-ders skaler.

Rubea Trociscata, Er it Electuarium, Nicolai. er gaat til dem som plafvis met den dagli-ge oc fierde Dags Kaaldesinge / oc her aff skal den Siuge gifvis en Time før end Siugen tager hannem.

S.

Sal Hammoniacum, Er it slags Salt.

Sal Gemme, Er it slags Salt.

Sal Alculi, Er it slags Salt.

Sal Nitrum, Salpeter.

Sandaraca, Er en Gummi.

Sandalum eller Santalus, Er it træ/ oc der ere fire haande slags til.

Scam-

Scammoneum eller Scammonea, er en tør Oes / oc føris hid til oss aff Indie Land

Sanguis Draconis, Drage blod / er en Gummi som giøris aff en vrtis Oes / somme sige at den kommer aff it Træ.

Sarcocolla, Er en besk Gummi / oc flyder aff it Træ i Persie Land.

Sebesten, Er en liden tør Fruct / lige som en liden tør Blomme.

Sene Alexandrine, Ere bladene aff Sene træ.

Serapinum, Sagapenum eller Sagapium, Er en Træis Gummi / oc haffver en sterck luct / oc føris af Media hid til oss.

Sirupus de absynthio, Denne Sirup er god til dem / som hafve en kolder Mafve oc Lefver / fortærer de onde wfordøfvelige vædsker / oc giør fordøfvelsen gaat.

Sirupus Acetosus simplex, er en Sirup af Surer / Denne Sirup er god baade til hede oc kaalde vædsker / subtilige oc grofve / thi den inddrifver andre Lægedomme til de steder / til hvilcke de icke ellers kunde komme.

Siru-

Sirupus acetosus compositus, Er en Sirup aff Surer/tilgiort met andre Vrter/ Denne Sirup atskil oc løser all groff vædske / obner Leffverens / Miltens oc Nyrenis forstoppelse.

Sirupus de acetositate Citri, Denne Sirup lesker Colere / Rubee oc onde hede vædske / er oc god til dem som ere befengde met Pestilentze.

Mesue.

Sirupus de Arthemisia, Sirup aff Byncke / denne Sirup obner Moderens forstoppelse som aff kolder vædske er forstoppet / giffue Quindfolck deris Tid igien / fordriffuer Moderens opstødelse / oc giør dem fructsommelig.

Sirupus de Cichorea, Denne Sirup er god for all ond forgifftig vædske/ thi den lesker all vnaturlig hede / vere sig Pestilentzis eller andre onde forgifftige Bylders/ er oc god til dem som haffve den Gulesot / lesker oc Leffverens hede/ oc giør vel at pisse.

Sirupus de Endivia, Denne Sirup obner Leffverens forstoppelse/lesker Kaaldesugers hede oc tørsten.

Mesue.

Sirupus de Eupatorio, Denne Sirup er god til dem som lenge haffve hafft den Kaaldesuge / obner Leffverens oc

Maffuens forstoppelse / er oc god til dem som b gynde at faa Vattersot.

Sirupus de Fumo terræ, denne Sirup styrcker Lefueren/oc obner hendis forstoppelse/ renser Hudens wrenhed/ oc serdelis som kommer aff den salte Phlegma/ oc aff den forbrende Cholera.

Sirupus de Hysopo, Denne Sirup renser Brystet oc Lungen / giør Aanden let / oc fordriffver Sidernis sting oc pine.

Sirupus de Jubebis, Denne Sirup er god til dem som ere hese oc haffve der til met Hoste, oc til dem som haffue bylder i Brystet.

Sirupus de Liquiritia, Denne Sirup bløder Hosten oc renser Brystet.

Mesue. Sirupus de Mentha, Denne Sirup styrcker oc vermer Maffuen / oc stiller Bugløb.

Mesue. Sirupus de Prasio, Denne Sirup er god til gammelt Folck / som ere aff kaald nature oc haffue Hoste oc Bryst bylder/ oc til dem som ere trangbrystede/ oc hafve en stacket Aande.

Sirupus de Succo Rosarum, Denne Sirup er god til at bruge i alle hede Kaaldesiuger / oc renser Bugen uden al fare.

Sirupus de Stæchade, Denne Sirup er god til Ledemodernis siugdom / som aff kolder Vædske kommer/ vere sig Poplesie/ Krampe / eller den Faldendesot.

Sirupus violarum, Denne Sirup er god for Hoste oc for Brystens Bylder/ lesker Kaaldesingers Hede / oc giør at soffue.

B. Mesue.

Sirupus de Epithomo, Denne Sirup er god til Brystens/ Lungens/ Maffvens oc Leffverens siugdomme/ som ere aff kaalder vædske.

A. Mesue.

Spodium, Tage Apoteckerne forbrent Elephanteben / men der i fare de vild/ det er den røg som gifuer sig ned ved Jorden/ der som Messing smeltis.

Squinantum, Er en fremmet Urt.

Stæchados, Er en fremmet Urt.

Storax Calamita, Er en vellucetendis Gummi.

Storax liquida, eller Styrax liquida, Er oc en Gummi/ oc den er blød som Terpentin

Storax Rubea, Thymiana, Er en forter vellucetendis Gummi.

Succus liquiritiæ, Er Osen aff skersøde.

T.

Tamarisci lignum, Er it Træ.

Tamarinde, Er en sur Fruct.

Tragantum eller Tragagantum, Er en Gummi.

Terra sigillata, Er en huid Jord.

Andromachi.

Tyriaca eller Theriaca magna, Er Terragelse/ er en kaastelig dyrebare Lægedom for allehaande slags Siugdomme som komme aff kaalder vædske / lige som disse ere : Den Faldendesot / Poplesie/ Krampe / Trangbrystighed / Vattersot/ Tarmenis vred/er oc god til dem som spytte eller spy Blod/ renser Quindfolckes tid/ er oc god til dem som hafue Spedalsksot/ oc uddriffver all Eder oc Forgifft.

Den samme dygd hafver oc Galeni Therragelse/men den som Kremmerne almindelig fal hafve / er icke den rette Theragelse / oc hafver ey heller saadan Krafft som disse tuende faaresagde haffue.

Trochisci, Det ere trinde smaa flade Kager.

Trochisci de Agarico, Disse Kager uddrifve Phlegmam oc den røde Choleram / oc andre vædsker / rense Hiernen/ Oynene/Ornene/Brystet/Lungen/Moderen oc Senerne.

Trochisci alhandal, Disse Kager brugis sielden saa som de ere tilgiorde/ men de blandis iblant anden Lægedom/ de rense Mafven aff den offverflødige Phlegma. Mesué.

Trochisci de Camphora, Disse Kager ere gode for den Kaaldesiugis hede Brynde/ slycke Tørsten/ oc nedtrycke den røde Choleriske vædske / de ere oc gode til dem som hafve Lefversot / Lungesot / Gulesot/ Suindesot.

Trochisci de Lacca, Disse Kager obne Lefverens oc Miltens forstoppelse / ere oc gode for den Gulesot oc Vattersot.

Trochisci de Myrrha, Disse Kager rense Moderen / oc komme Quindfolckis tid til at flyde/fordriffve oc Moderens opflødelse.

Trochisci de Spodio, Disse Kager ere gode for en hed Maffve oc Lefver. Mesúe.

Trochisci de terra sigillata, Disse Kager er gode for Pestilentze oc Eder / de stille alle Blodens flydelse.

Turbith, Er en rod.

V.

Unguentum, Smørelse.

Unguentum aureum, denne Smø- Mesue.

 relse

relse Læger allehaande Saar / fordriffuer oc de Aar som aff Saar komme.

Vnguentum album, Denne huide Smørelse er god for den Hofuetverck som er met stor hede.

Vnguentum Aregon, Denne Smørelse er god for de Singer som komme aff kuld.

Vnguentum Agrippæ, denne Smørelse vermer de forkølede Lemmer / oc om Bugen Smøris met den / da giør den Stolgang oc vel at pisse.

Nicolai. Vnguentum Apostolorum, Denne Smørelse tien til Fistler oc rindende Saar / renser Saarene oc fordriffuer det onde Kiød.

Vnguentum citrinum, denne Smørelse renser Ansictet / oc de maal som paa Legemet vaaxe / er oc god til de røde bulne Øyen.

Nicolai. Vnguentum Martiatum, Denne Smørelse er god for all pine som kommer aff kuld / hun er oc god til de Lemmer som rørde ere aff Poplesie / for Podagel / hun nedtrycker hefftuelse / hun er oc god til dem som haffue Vattersot.

Vnguentum Populeon, Denne Smørelse er god at bruge i hed Kaalde singer /

ger / thi hun kommer den Siuge til rolig Søffn/ hun lesker Leffuerens oc Nyrenis hede/ er oc god til hede Bulder oc Saar.

Vnguentum Dialthea, denne Smørelse værmer Ledemoderne/ oc stiller deris pine / bløder alle haarde Saar / oc nedtrycker heffuelse/ oc brugis offte til Saar.

Margrethe
Juliana

En liden Bog

om Menniſkens Vand/ oc anden Naturlig Affgang / Huorledis de ſkulle beſees/ oc der om dømis/ Screffven oc tilſammen dragen aff Doctore Laurentio Friſio.

Fordanſket

Aff

Henrick Smid udi Malmø/

Anno M. D. lvij.

Prentet i Lübeck.

Erlig oc velbyrdig Mand Herloff Trolle til Hyllerødzholm / Vnſker ieg Henrick Smid udi Malmø naade oc fred aff Gud vor kiere Himmelſke Fader / Met min villige tieniſte oc ydmyge Hilſen udi vor HERRE Chriſto.

KJere Herloff / wi finde ſcreffuet i Lægebøgerne / at der ere trende haande ſlags Læger til. Det ene kaldis Rationales, oc de ere de rette Læger oc Naturens tro Methielpere oc Tiænere/Diſſe ere begafuede aff Gud met en beſynderlig naade oc forſtand/ſaa at de vide met deris konſt at holde det Menniſke ſom er helbrede / ſund ved ſin ſundhed / Oc om det bliffuer ſiugt / vide de raad til at hielpe det igien / om ſaa er at Lægen oc den Siuge elſke oc frycte Gud den Himmelſke Læge oc Apoteckere / huilcken ſom vil oc hielpe ved de middel ſom hand der til ſkicket haffuer (ſom er Bøn oc Lægedom) om hannem der om bedis / eller er Lægems kaanſt oc hielp forgefuis. Thi ſiger Jheſus Syrach udi det 38. Capit. Mit Barn / naar ſom du eſt ſiug / da acte det intet/men bed HErren/ſaa ſkal hand helbrede dig/ ꝛc. Saa giorde Kong Ezechias der hand laa ſiug/oc Gud vorlengde hans Liffs dage i femten Aar / ſom vi læſe i den anden Kongers Bog udi det 20. Capit. Oc Eſai i det 28. Capittel.

Kiere Herloff vi finde oc screfvet at de rette første Læger som denne dyrebare oc hellige kaanst først lærde oc paa bane kom / vaar Apollo oc Aesculapius / huilcke som for deris store vijßdom oc konstis skyld actedis for Guder af den menige Mand. Oc efter deris død vaar denne dyrebare kaanst fuldnær undergaaet oc blefuet til inter. Da opvacte Gud self Hyppocratem Comi, som vaar en fromer lærder Mand / Huilcken der screff nogle nytteilge Bøger i Lægedoms konst / udi hans tid vaar der en stor suar Pestilentze udi Attica Land / oc serdelis i Athene Stadt / huilcken som mange aff dage tog / da paa fant Hypocrates en subtilig Lægekonst / met huilcken hand mange fride oc hialp / Thi lode de af Athene Stadt / hannem til en hukommelse oc ære opsette en Guldstytte / oc der maatte ingen gaa frem for den uden hand giorde den ære. Oc denne Hypocrates vaar til try tusinde femhundrede oc tredive Aar efter at Verden vaar skabt / oc tryhundrede oc atten Aar effter Rommere Stadt først bygdis, oc det vaar ccc. lxv. Aar for Christi fødsel.

Oc effter denne Hyppocrate kom Galenus Pergamensis / hand udlagde oc forklarede Hyppocrates scrifter oc Bøger / hand screff oc i samme Lægekaanst som Tortellius scrifver CL Bøger.

Efter Galeno kom Nicomachus Aristotelis Fader / hand vaar aff Galeni Slect / oc vaar Kong Ammynte Læge / som vaar Kong i Macedonia / Huilcken som vaar den store Kong Alexandri Fader. Der efter komme Avicenna

Rasis

Rasis Hali, Johannes, Mesue, Avertois, Rabi Moses / oc andre saadanne.

Nu udi denne vor tid / Gud ske loff / haffve vi her i vore Land / vise / lærde oc forfarne Mend i denne Konst / oc besynderlig Docter Christiern Morsianum som obenbarlige læser oc lærer de unge Studenter denne Konst som lyst til den hafve i Kiøbenhafns høye Schole. Vor kieriste naadige Herre / Kong Christian / giør oc stor flidt der til / som ieg hafuer forstaaet / at hans Kongelige Majestet ville det gierne saa skicke / at i huert Biscops Stict her udi Riget skulde vere en Lærder oc forfaren Doctor i Lægekonst / til huilcken mand kunde hafue sin tilflucht om nogen finge nogen Siugdom / oc met hans Konstis hielp beredde sit Liff / om det vaare Guds gode villie. Lige saa som hans Kongelige Majestat hafver giort udi Ottens Stadt udi Fyn / Huor som den veilærde Mand Doctor Cornelius er / oc tien alle der met sin Konst som den behoff hafue. Heraff haabis ieg oc mange andre met mig / at Lægekonst skal oc komme i værdighed her i vore Land / lige som hun er i andre Land. Om saadanne Læger scriffver Jesus Syrach i det 38. Capittel: Oc siger / Hedre Lægen met tilbørlig ære / at du kand bruge hannem i din nød.

Det ander slags Læger kaldis Empirici, oc det ere de som sætte all deris ting i forfarelsen / oc mene at de ere visse paa deris handel / oc hafue icke behof nogen ydermere konst / oc disse Læger ere mange / lige som Bartskerer / Paackelæger / oc andre saadanne / som handle

met

met Plaaster oc Smørelser / oc gifue iblant met indvaartis Lægedom / oc den første Læge aff dette slag vaar Creontes Agrigentinus aff Sicilia/som Plinius siger udi sin 29 Bog i det første Capittel. Disse vide noget / men icke den rette grund/det er de giøre oc handle alt deris ting uden forstand / de vide huercken Siugdommens aarsage eller begyndelse. De ere oc saare Næsevise / menendis at de kunde icke fare vild / De acte icke Cornelij Celsi ord / huilcke som hand scrifuer i begyndelsen aff den tredie Bog der som hand saa siger: Naar som Naturen staar imod Lægedommen/ da arbeyder Lægen forgeffuis.

Det tredie slags Læger kaldis Methodici, aff det ord Methodus, huilcket som mercker Gienuey/ eller Giensti/ huilcken som de mene at vandre/ oc de ere dog langt fra den sande Ginuey / eller Gienstt / saadanne Læger ere atstillige oc mange til/ lige som disse: Wlærde / Muncke / Prester / forderffuede Kiøbmend / Therragelse oc Oliekremmere / som opsluge Eder Kopper / paa det de diss bedre kunde bedrage den menige simpel Almue/oc der met selge deris Vare diss dyrere. Disse bedragere vide raad til alle Siugdomme som dem faare komme / Men ve den som deris Lægedom farsøger. Disse kunde oc see i Menniskens vand/ end dog det hafver veret lat to eller tre dage siden / eller det er ført femten eller tiue Mile til land / huad for en Siugdom den Siuge haffuer / huilcket icke mueligt er efter ret naturlig konst/som mand her efter skal høre/Men de bruge deris Herre

Dieffue-

Dieffuelen til hielp / huilcken som dem det obenbaret. Om saadanne Læger vil ieg sætte her en viss oc sand Historie/ huilcken ieg selff seet oc hørt haffuer. J Androp Stadt udi Brabant vaar en Bogeprentere ved naffn Johan Thebalt/ hand forlod oc offvergaff sit Embede oc Handeverck / oc gaff sig ud faar en Docter oc Læge / hand fick stor tilløb af det menige wforstandige Folck/som nogen Siugdom haffde/ de sende deris Vand til hannem at hand skulde det besee/ oc sige dem huad Siugdom de haffde/Thi det wforstandige oc daarlige Folck vide icke andet end at en Læge kand see i Menniskens Vand alle Siugers begyndelse / tilfald oc pine/ huilcket icke er mueligt / at denne Johan Thebald haffde saadan tilløb aff den menige Mand/ det fortrød nogle Læger / thi ginge tre eller fire til aff dem/ oc lade aff deris Vand udi it Glas/ oc sende det til hannem at hand skulde det besee / oc der hand fick samme Glas i sin Haand / holt hand det mod dagen / der effter gick hand heden til en sted/der som hand haffde Globum Mundi staaendis (det er en trint Bold paa huilcken Verden staar affmalet) hand saae paa den / siden gick hand atter oc saae paa Vandglaset mod dagen / det giorde hand tre gange / der effter sagde hand til den som Vandglaset frem bar : Hui komst du hid at friste mig / it vil ieg sige dig som ieg udi Vandet seet haffver/ bær du det icke igien det du stalst paa den sted / da bliffver du visselige heng / da forskrack hand som haffde Vandet frembaaret/oc sagde: Kiere Herr Docter ieg

beder

beder eder for Guds skyld / at i icke røbe mig fattige Mand / oc sagde at de sende mig til eder / oc huorledis der vaar handlet met Vandet. Da sagde samme Thebalt : Gack oc sig dem huis ieg hafuer dømt om deris vand. At hand dette kunde see udi Vandet vaar icke mueligt / Men Diefuelen obenbarede hannem det / huilcken hand oc hans lige bruge til deris konst.

Iblant disse Læger ere oc Troldkarle oc Troldkoner / som met deris læsning oc primsigneise vnderstaa dem at helbrede siuge Mennisker. Der ere oc nogle Mennisker til / at naar som Gud legger sit hellige Kaarss paa dem / som er Siugdom / dem til gode / oc til bod oc bedring / paa det de skulle leffue euindelig met hannem / da foracte de det / paakalde icke Gud / oc bruge ey heller de middel til deris helbrede som dem burde / men indfly til Troldkarle et Troldkoner / som bruge deris Konst met dem / oc det skeer vel stundem aff Guds tilladelse / at de bliffue helbrede paa Legemens vegne / men Siælen bliffuer siug / oc døer euindelig / thi saadan helbrede er icke aff Gud / men Diefuelen. Kong Ahasia / huilcken oc Assa kaldis / forlod Gud der hand vaar siug oc søgte hielp oc trøst aff Beelzebub den Gud udi Ekron / Thi maatte hand dø / som vi læse i den anden Kongers Bog i det første Capittel.

Kiere Herloff / Den store ære oc dygde som eders kiere Fader / Herr Iacob Trolle / Disligeste oc eders Velbyrdigheds kiere Syster / Fru Margrete Claus Vrnis nu salig

met

met Gud i deris Liffs tid mig beviste / dog
wforskyldet i alle maade / huilcke deris store
Velgierninger ieg aldrig kand eller vil for-
glemme / men altid staa mig for øyen som en
Spegelbog / etc. Oc efftterdi at ieg altid
haffver hørt / oc hører dagiige meget gaat
om eders Velbyrdigheds fromhed / oc om
eders kiere Hustru / Frue Brigitte / huorledis
at i oc hun elske oc fryste Gud / oc haffue
hans hellige guddommelige Ord oc Ordens
Tienere kiere aff eders gantske Hierte / fordi
oc forfremme det aff all eders formue / oc
hielpe til at Scholerne mue blifue ved vel-
mact / aff huilcke Guds Ords Tienere skulle
komme haffver oc eders Velbyrdighed / som
ieg haffver i sandhed forfaret / giort oc lagt
en ærlig oc evig rente til Helsingiørs Scho-
les Tienere / oc vaare vel at ynske at nogen
anden eders Velbyrdigheds lige vilde her
udi effterfølge eders Exempel / huilcket Gud
udi sin tid skal vel belønne / naar som hand
skal sige : Kommer hid mine udvalde / etc.

Kiere Herloff / faaresagde Velgiernin-
ger haffve giffver mig Aarsage at tilscriff-
ve oc skencke eders Velbyrdighed nærve-
rendis lille Bog / huilcken den vise oc vellær-
de Mand Doctor LAURENTIUS
FRISIUS, hafver tilsammen draget af lær-
de Mends Bøger / huilcken ieg fordansket
hafver / oc paa vort Tungemaal udsat / dog
icke ord fra ord som hand dem screfvet haff-
ver / men stundem frataget oc tilsæt / effter
som mig best siyntis at hun kunde vere vore

Lands

Lands Indbyggere nyttelig/ i huilcken mand kand rettelige see oc dømme paa Menniskens vand/ oc anden naturlig affgang. Oc denne Boeg loed ieg udgaa under eders Velbyrdigheds Naffn/ paa det hun kunde teckis andre disbedre oc komme dem til gaffns/ Bedendis eders Velbyrdighed ydmygeligen oc gierne/ at i tage dette mit føye Arbeyde til tacke/ oc mig hoss de Auensiuge/ som stedse laste oc skende en andens Arbeyde/ forsuare til det bæste. Her met eders Velbyrdighed udi all Lyckfalighed oc Velfart den euige Gud befalendis.

Regi-

Register eller Taffle paa denne Bog.

Huad Menniskens Piss eller Vand er. j. Cap:
Sex Regle som huer bør at vide som vil noget dømme om Menniskens Vand. ij. Cap:
Om Vandens farffue. iij. Cap:
Om sort Vand. iiij. Cap:
Vand farffuet som Bly v. Cap:
Om grønt Vand. vj. Cap:
Om huid Vand vij. Cap:
Om rød Vand. viij. Cap:
Om de ting som ere i vandet. ix. Cap:
Om den Circkel som er om Vandet. x. Cap:
Om Vandens skum. xj. Cap:
Blod i Vandet. xij. Cap:
Om der er Sand i Vandet xiij. Cap:
Vand i huilcket Mands eller Quindis Sæd sees. xiiij. Cap:
Om de Bobler som sees i Vandet. xv. Cap:
Om der ere smaa Korn eller Bobler vdi Vandet xvj. Cap:

Om nogen sky er i Vandet. xvij. Cap:
Om der siunis eller mand seer Haar i Vandet. xviij. Cap:
Om Fiskeskel sees i Vandet. xix. Cap:
Om mand seer Klid i vandet. xx. Cap:
Om der sees Støff i Vandet. xxj. Ca:
Om der er nogen groff ting eller materie vdi Vandet. xxij. Cap:
Om der er rødde i Vandet. xxiij. Cap:
Om den ting som er nedre paa Bonden / oc er lige en toge Ipostasis kaldet. xxiiij. Cap:
Om der er i vandet wfordøffuet vædske. xxv. Cap:

Om Stolgang.

Fire ting skulle actis i Stolgange. xxvj. Cap:
Om den lød oc farffue som vdi Stolgangen findis. xxvij. Cap:
Om Stolgangens eller Menniskens møgs luct. xxviij. Cap:
Den fierde ting som skal actis vdi stolgangen. xxix. Cap:

Ende paa denne Taffle.

Den

Det j. Capittel.

Huad Menniſkens Piſſ eller Vand er.

FØrſt ſkal mand vide / at Piſſet er intet andet vden it Vand / huilcket ſom aff klaret er fra Blodet oc de andre Vædſker/ oc haffuer ſin begyndelſe igiennem en Aar/ huilcken ſom er vdi Leffueren/ der ſom hun hulleſt er. Paa det at mand dette diſſ bedre forſtaa kand / da ſkal mand vide / at naar ſom Maden oc Dricken er fordøffuet eller fortæret / da drager Leffueren hendis føde til ſig / oc deler den vd igien vdi fire deler igiennem fire Aarer / huilcke vddelde ere/ ſom ieg nu ſige vil.

Førſt deler hun den ſubtilige lætte damp op at vdi Gallens huſſ/ huor aff den Vædſke Cholera kommer. Den ſuare oc tunge part deler hun ned at til Milten/ oc den er Blodſens bolig ſom kaldis Melancholia. Den vandaftige vædſke dragis ned til Nyrerne oc Blæren / oc det er Piſſet. Siden deler Blodet ſig alleſtede vdi Aarerne til Legemens opholdelſe / naar ſom det før renſet er aff den ofuerflødige vædſke/

ſke / dette kand mand ſubtiligen ſee vdi de prentede Bref / ſom giorde oc malede ere efter Menniſkens Legemens Lemmer oc Induaaler.

Vdi Menniſkens Piſſ ſkulle fire ting vdi det førſte actis / Det førſte er farfuen / Det andet Subſtantien / Det tredie huad der vdi findis / Det fierde vdi huor mange dele det delis.

Piſſens farfue rettelig der om at tale / ere icke vden tuende / ſom ere: Huid oc ſort / huilcke Complexien mercke / met atſkillige der om at tale / da ere der tiue haande ſlags Farfuer til / om huilcke mand her effter ſkal høre. Subſtantien mercker den vædſke ſom regerer / oc den ſker ved diſſe tuende qualiteter ſom ere: Vædſke oc tørhed / af huilcke Piſſet blifuer tyndt eller tyckt. Mand ſeer oc vdi Piſſet mange haande ting / ſom ere: Sand / ſkel / rødde / blod / etc. Huor aff ſaadant kommer / ſkal mand her efter faa at høre.

Piſſet delis oc vdi trende deler. Førſt nederſt oc kaldis Ipoſtaſis, imellem delen / vdi den øfuerſte deel Nubes eller Circulus kaldet. Den vnderſte eller nederſte deel met ſin tilhenggelſe / den dømis Legemens vnderſte part neden for Ribbenene. Mellem delen /

delen / den middelste part / øffuerste del
Hofuedet Paa det at mand kand dette diss
bedre forstaa / vil ieg her sætte sex Regle
før end ieg noget ydermere om faaresagde
ting handle vil / Huorledis mand om
Menniskens Vand dømme skal / paa det
at mand skal icke fare vilde der vdi.

Det ij. Capittel.

Sex Regle som huer bør at vide / som noget dømme vil om Menni-skens Vand.

DEn første Regel er. Før end mand beseer Pisset / skal det ladis vdi it rent oc klart Glaß / vden trint som en Blære / lige som Vandglaß vaane ere at vere / Dette siger Isaac de vrinis i det tredie.

Den anden Regel er. At naar som mand haffuer lat Pisset vdi saadant Glaß / da skal mand det icke holde / naar som mand vil det besee / vdi den sted som Solsens rygge skinner imod den som det vil besee / eller vdi den sted som mørck er / fordi at naar som Solsens skin skiñer vdi Glaset / da forhindris Sinnen/oc Siunsens Aand atskillies der aff / oc saa kand mand intet

dømme om den lilde Materie som nedre i Bonden af Pisset er. Saaledis skeer det oc i den sted som mørck er / thi mørckheden forandler farffuen. Her aff følger det oc/ at den bedragis oc som Pisset beseer / om hand holder det for nær eller for langt fra sig/ som Auicenna secunda primi siger: J nærmer du Pisset til dig holder i tyckere det vorder/ oc ey lengre du det fra dig holder/ i klarer blifuer det. Fordi fare de vild som Pisset om Afftenen mod Liusset besee.

Den tredie Regel er oc Auicennæ vdi faaresagde sted / At mand skal anamme Pisset om Morgenen naar som fordøfuelsen fuldkommen er/ skeer det icke saa/ da foruandlis farfuen oc alle de andre ting. Fordi siger Auicenna saaledis: Somme sige at mand kand intet vist dømme om Pisset naar sex timer ere forgangne efter at mand det lat hafuer/ men ieg siger (siger Auicenna) At naar en time forgangen er effter mand det anammet haffuer/ at man siden intet vist dømme kand. Aff disse ord forstaar mand vel at mand kand intet vist dømme paa det Piss huilcket som sendis offuer fem eller sex Mile til en Læge.

Den fierde Regel Naar som mand vil besee noget Vand som er nylig taget / de

ska

ſkal mand giffue act der paa / om det er
ſkiønt eller tyckt/mand ſkal lade det nogen
ſtund ſtaa vel tæt tilſtoppet / oc ſaa giffue
act der paa om det foruandlis / Thi ſomt
Vand er ſkønt naar ſom det piſſes / oc
bliffuer ſiden wklart/ ſomt er wklart naar
ſom det piſſes/oc bliffuer ſiden klart/ ſomt
bliffuer lige ſom det er piſſet / ſomt for-
uandlis/oc naar ſom mand holder det vdi
hed vand/da bliffuer det ſkønt igien/oc af
ſamme Vand kand mand intet viſt døm-
me/Thi aff ſaadan hede forgaar Subſtan-
tien oc farffuen.

Femte Regel. Før end mand noget om
Piſſet dømmer / ſkal mand vdſpørie oc
forfare huor gammelt Menniſket er ſom
Piſſet haffuer/thi Vandet foruandlis eff-
ter Alderens leylighed. It vngt Barns
vand ſkal vere farffnet ſom Melck ret na-
turlige/thi at offuerflødigheden er lig met
Føden. Børnenis vand ſkal vere blegac-
tig oc icke aldelis huid/de ſom ere aff mid-
delmaadis alder / det ſkal vere ſubtiligt oc
gulafftigt. De gamlis Vand ſkal vere
huid oc ſubtiligt / fordi at den naturlige
hede er icke ſterck nock vdi ſig ſelff / thi er
Vandet huid / oc aff kulden forſtoppis de
veye huor igiennem offuerflødigheden
ſkulle gaa/ fordi er det klart.

Paa det at mand kand dette diss bedre forstaa / saa merck dette Exempel. Om mand lader dig seet it Vand af en vng personе som er tiuffue Aar gammel / oc samme Vand er huid oc tyckt / oc du vist icke huor gammel hand er da skulle den vel saaledis der paa dømme / at samme Vand vaare aff it Barn / oc der vaare helbrede. Men veed mand Alderen / da veed man at det er icke naturligt / oc dømmer da der saaledis oppaa at den Siuge er siug / aff Maffuens kyld oc Vædske / eller aff noget andet. Det er oc meget nytteligt at mand ved den siugis Complexie / thi det ene Menniske haffuer en bedre Complexie end det andet / der effter foruandlis Vandet ocsaa.

Den siette Regel. För end mand dømmer noget om Menniskens Vand / giøris det behoff at mand veed huorledis samme Menniske haffuer holdet sig met Mad oc Drick / oc met de andre ting som icke naturlige ere. Thi Vandet foruandlis effter som disse brugis / Hafuer mand ædt Saffran / da er Vandet visselige der effter farfuet. Item / haffuer nogen ædt Salat / da er Vandet om Morgenen grønt. Haffuer mand ædt meget / eller fastet forlenge / da foruandlis oc Vandet der effter. Haffuer

ner nogen veret fortørnet / arbeydet/eller badet / der effter foruandlis Vandet.

Det giøris vel behoff / at mand vel veed forscreffne Regel/om mand rettelige vil dømme om Menniskens Vand.

Det iij. Capittel.

Om Vandens farffuer.

ENdog at Vandet rettelige icke haffuer mere end tuende farffuer/ som ere : Huid oc sort / alligeuel delis de samme vdi tiue farffuer/ som mand her skal faa at see.

Disse trende mercke at Vædsken er forbrent Sort som blick/Sort som Horn/ Graat som Bly.

Disse fire mercke at fordøffuelsen er forstor. Huid som it klaret Horn / Huid som Kiernemelck/Blegt som it Kamel er.

Disse tuende mercke middelmaadig fordøffuelse / Blegt som Vand huor vdi Fisk er saaden. Blegt som Saaddet aff Kiød / naar som Kiødet er halff saadet.

Disse tuende mercke en fuldkommelig fordøffuelse / Gult som it skønt Quæe Eble / Gult som it blegt Eble.

Disse mercke en begyndelse aff fordøffuelsen. Røt som det Guld som er blegt / røt som skønt Guld.

Disse trende mercke en ond fordøffuelse. Røt som Saffran som icke vel farfuer / Røt som Saffran / Rød som Luen aff Ild.

Disse mercke at fordøffuelsen afftager. Leffuer farffue farffuet som tyck Vin. Grønt som Osen aff grønt vrter.

Det iiij. Capittel.

Om sort Vand.

AT Vandet haffuer en sort farffue / det skeer for trende Sager skyld. Først at det er forbrent / Anden at den naturlige krafft afftager / Tredie at det er beblandet met nogen sort Materie. Paa det at mand kand diss bedre her om dømme / da skal mand mercke disse otte Regel.

Den første. Sort vand i huilcket nedre paa Bonden megen sort Materie er / oc den Siuge haffuer en stor oc suare Kaaldesiuge / det mercker Hoffuetuerck oc Sindenis forstørelse.

Den

Den anden Regel. Sort Vand som giffuer en suar Lucht fra sig/det mercker at Brystet oc Lungen ere befengde / oc er almindelig gierne dødsens Tegn.

Den tredie Regel. Det Vand som først er grønt / oc bliffuer siden sort / mercker Døden/ huilcket som kommer aff offuerflødig kuld / som den naturlige Hede vdslycker.

Den fierde/ Det Vand som Pissis i drøppetal/oc er sort/mercker Døden.

Den femte Regel. Det Vand som kommer aff en Quindis persone / som offuen til klart er / oc vnderneden sort / mercker hendis Tids vnaturlige flydelse.

Den siette Regel. Vand som sort er i begyndelsen aff nogen Kaaldesiuge/oc det bliffuer saaledis farfuet til den siuende dag / det mercker at den Siuge skal vorde helbrede igien.

Den siuende Regel. Sort Vand som kommer fra den som hafuer den fierde dags Kaaldesiuge/ det mercker at den siuge skal blifue helbred igien.

Den ottende Regel. Er Vandet sort i nogen Kaaldesiuge / oc om den Siugis Hofuet / Hals / eller Rygsuedis / det er it tegn der til at Døden er tilstede.

Det v. Capittel.

Vand farffuet som Bly.

HEr vil ieg sætte it Regle om det Vand / som farffuet er som Bly.

Den første Regel. Huert Vand som aldelis farffuet er som Bly / mercker Døden.

Den anden Regel. Det Vand som farffuet er som Bly / oc er der til lit sort / huilcket som førre haffuer veret grønt / mercker Døden.

Den tredie Regel. Det vand hues øfnerste deel farffuet er som Bly / mercker den Faldende sot / oc andre onde Hoffuedens Siugdommer.

Den fierde Regel. Det Vand som nogen stund haffuer staaet oc bliffuer saa farffuet som Bly / det mercker Vattersot.

Den femte Regel. Vand som farffuet er som Bly / oc der vdi er mange smaa Korn eller Blærer / mercker Lungesot / eller oc en Byld vdi Brystet.

Den siette Regel. Vand farfuet som Bly oc er føye / oc er fet som Olie / mercker den naturlige vædskis opløselse.

Den siuende Regel. Vand som farffuet er som Bly / oc er føye oc offte pisser/ mercker den kaalde Piss/ oc Blærens forstoppelse.

Den ottende Regel. Vand som er farfuet som Bly vdi den Siuge Phtisis, det er/ i Suinde sot/ mercker Døden.

Den niende Regel. Vand farffuet som Bly / oc mand seer det i mange smaa stycker/ mercker Ledemodernis suare pine.

Den tiende Regel. Vand som farffuet er som Bly vdi den Siuge Phrenesis, det er / i Vildelse/ mercker Døden.

Det vj. Capittel.

Om grønt Vand.

JEg vil her sætte fire Regle om det grøne Vand.

Første Regel. Grønt Vand vdi stercke kaalde Siuger,/ mercker Døden.

Den anden Regel. Grønt Vand som er aff it Barn / mercker Krampe / oc offuerflødige kaald Vædske i Senerne.

Den tredie Regel. Er Vandet grønt/ oc det Menniske som Vandet er aff / føler

ond

vnd omkring Masnen / oc om det er nedre paa Bonden af Vandet / megen Sky / det mercker at det Menniske hafuer drucket Eder oc Forgift.

Den fierde Regel / Grønt Vand met en grøn Circkel i den siugdom Phrenesis, det er / Vildelse / mercker Døden.

Det vij. Capittel.

Om huid Vand.

MErck her / sex Regle om det huide Vand.

Den førsteRegel. Huid vand som er skønt / mercker Miltens forstoppelse / Ansictens blege farffue / oc Legemens tunghed.

Den anden Regel. Huid Vand met en Circkel farfuet som Bly / mercker Hiernens forstoppelse / oc den Faldendesot.

Den tredie Regel. Huid slimactige Vand / mercker den groffue vfordøffuede vædskis offuerflødighed.

Den fierde Regel. Huid Vand som helfften farfuet er som Bly / oc der er røde vdi / mercker Nyrenis Byld / oc i den sted som Vandet hafuer sin gang igiennem.

Den femte Regel. Huid skønt Vand oc er lit farfuet som Bly/mercker Lendernis oc Blærens steen. Men om mand vil vide om sam̄e Steen er vdi Lenderne eller vdi Blæren / da skal mand giffue act der paa huad som mand finder nedre paa bonden/findis der smaa Sand/oc den er rød/ da er Steenen vdi Nyrerne/men er hand huid/da er Steenen vdi Blæren.

Den siette Regel. Huid Vand som tyckt oc fet er/mercker Suindesot Hectica kaldet.

Det viij. Capittel.

Om røt Vand.

DEt Vand som er røt / mercker almindelig gierne hede. Men dog skal mand vide at det icke stedse aff hede er/thi det skeer ofte vdi en kaalder Siugdom/at den Siugis vand er røt/ af stor rørelse oc pine/som ofte skeer vdi Tarmenis vred / som kommer aff kuld. Her vdi fare oc mange Læger vild i det at naar som de see det Vand som er røt / da dømme de Siugdommen at vere af Hede/oc giffue saa raad der til/at mand

skal

ſkal bruge til den Siuge kaald Mad oc Lægedom / huor aff den Siuge da ſtor ſkade faar. Somme ſom omgaa met den Siuge/naar ſom de ſee at hand tørſter/oc munden er tør / oc Vandet er rød / da tro de icke at Siugen er aff kuld / oc da giffue de den Siuge de ting ſom køle/huor aff hand da faar ſtor ſkade.

For hvad Sag ſkyld at Vandet er rød.

Der ere mange haande Sager til/for hues ſkyld vandet er rød vdi kaalde Siugdommer / ſom ere/aff den Hindis forſtopelſe ſom er imellem Gallen oc Tarmene aff kaald Phlegmatiſke vædſke / for hues ſkyld den røde Cholera kand icke hafue ſin gang vdi Tarmene/men den drifuis tilbage ned til Nyrerne/huor aff Vandet bliffuer da rød. Dette gifuer ieg tilkiende for den ſkyld / om mand vil lade beſee den ſiugis Vand / at mand da ſkal gifue tilkiende dem ſom der beſee ſkal/den Siugis leylighed / paa det den Siuge kand diſſ bedre hielpis oc icke forſømmis.

Jeg vil her ſætte otte Regle om det røde Vand.

Den første Regel. Rød Vand som bliffuer røt i Lendernis siugdom / mercker at i samme sted er en hed Byld.

Den anden Regel. Vand som er røt oc bliffuer saaledis/ oc sig icke nedsætter til Bonden / udi nogen stor oc suar Kaaldesiuge / mercker Døden.

Den tredie Regel. Røt Vand som er blegt / mercker en Byld paa Leffueren.

Den fierde Regel. Røt Vand som farffuet er som Olie / oc det er føye / oc lucter ilde / mercker Døden.

Den femte Regel. Det Vand som røter / oc bliffuer siden farffuet som Bly / mercker Brystens Bylder oc Lungesot.

Den siette Regel. Røt Vand som er blandet met sort / mercker Leffuerens store hede.

Den siuende Regel. Røt Vand som er saa røt som it Rosen mercker den kaalde siuge Ephemera.

Den otende Regel. Røt Vand som er tyckt / oc om det er gult i Glasset naar som det røris / som Saffran/ det mercker den Gulesot.

Her til haffuer mand nu hørt huorledis mand døme skal om de almindeligste farffuer/under huilcke alle de andre ere be-

grebne / huoraff mand lættelig om de an-
dre dømme kand (om mand ellers lyst der-
til haffuer) Thi huo som finder de tuende
yderste deler / hand finder lættelig mellem
delen som der imellem er.

Det ix. Capittel.

Om de ting som ere i Vandet.

OVenfore er lært oc sagt/at mand
skal gifue act paa trende ting som
ere i vandet/ huilcke ere Farsven/
Substantien / oc huad som mand
der inde seer oc finder. Om Farffven oc
Substantien er en part handlet iblant
Farffverne / den anden part skal her effter
høris iblant andre ting / thi Substantien
i sig selff / Huercken giffver eller tager no-
get. Paa det mand kand diss bedre forstaa
de ting som sees oc findis i Vandet/ vil
ieg de almindeligste her tilkiende giffue/ oc
siden huert besynderligt forklart met sine
Regle / Oc sexten ting ere de som i Van-
det sees Det første / er Circkelen. Det
andet / skummet. Det tredie / er Blod.
Det fierde/ er Sand. Det femte/ er Man-
dens eller Quindens naturlige Sæd.
Det siette / er smaa Blærer eller Bobler.

Det siuende/ er smaa Korn. Det ottende/ er en tyck Hinde lige som taage. Det niende/er en ting/lige som det vaare Haar. Det tiende / er som Fiskeskel. Det elleffte / nogen ting som Kled. Det tolffte/ nogen ting som støff. Det trettende / nogen ting som er groffvere en Klid lige som Hvedekorn. Det fiortende / er rødde. Det femtende / er nogen ting som sætter sig nedre paa Bonden. Det sextende/ Er nogen wfordøffuet vædske som er i Vandet.

Det x. Capittel.

Om den Circkel som er om Vandet.

CIrckelen er intet andet uden Vandsens øffverste deel / oc mercker intet andet end Hoffvedens breck oc brøst. Her om vil ieg sætte sin Regle.

Den første Regel. Vandens groffve oc tycke Circkel mercker/ At bag i Hofvedet er pine aff den vædske Phlegma vitrium kaldet.

Den anden Regel. Den Circkel som farffvet er som Fiole/oc er groff i sin Substantz/mercker at Hoffvedet lider indvaartis pine/ aff offuerflødige Blod.

Denne tredie Regel. Den Circkel som er bleg/ oc subtilig i sin Substantz/ mercker at Hoffvedet lider pine i den venstre Side aff den Melancholiske vædske.

Den fierde Regel, Den Circkel som er gul/ oc hafuer en subtilig substantz/ mercker at Hofvedet lidet pine aff den Choleriske vædske.

Den femte Regel. Den Circkel som er farffuet som Bly / oc hafuer en tyck substantz/ mercker den Faldendesot / thi hand mercker Hiernens forstoppelse / vere sig megen eller liden.

Den siette Regel. Den Circkel som er grøn / oc subtilig udi store Kaaldesinger/ gifuer tilkiende/ at mand skal faa den siugdom Phrenesis.

Den siuende Regel. Den Circkel som skelfver eller rystis/ den mercker Poplesie/ oc Hoffvedens flydelse.

Det xj. Capittel.

Om Vandens skum.

VAndens skum er intet andet/ uden en sey Vædske/ oc giøris aff den Hede som vircker i den seye Vædske/

ske / saa som mand see kand paa Bredden aff Vandet/huor som der ligger megen sey Materie / oc Solen skinner der paa / eller Vandet er deraff het / at det er rørt bort oc igien/ da bliffuer det til Skum/saaledis gaar det oc til met Menniskens vand. Oc før mand det beseer / skal mand lade det nogen stund stille staa / oc tilsee/ om det er bleffuet skumactigt / for det haffuer veret rørt oc baaret.

Fire Regle skal mand her mercke i Vandens skum.

Den første Regel. Naar som der er Skum paa Vandet/ oc er tyck/ oc ideligen der paa bliffuer/ dissligeste at Vandet er oc tyck / mercker Væder i Liffuet / at mand icke fordøffve kand.

Den anden Regel. Vandens subtilige skum som bleg er / mercker Lungens hede/ dissligeste Hiertens / Brystens oc Leffverens.

Den tredie Regel. Vand som hafuer en sorter Skum / som er atskilt / mercker den sorte Sot Ictericia nigra kaldet/ som kommer aff den Melancholiske vædske/thi der er en forstoppelse imellem Leffueren oc Milten / saa at den kand icke haffue sin

gang til Milten/ men gaar tilbage til Nyrerne/ igiennem Vandet.

Den fierde Regel. Den skum som er grøn oc afskilt/ eller oc gul som Saffran/ mercker Leffuerens store hede / oc den Gulesot / oc pine under Ribbebenene i den høyre Side.

Det xij. Capittel.

Blod i Vandet.

Stundem skeer det/at der er Blod i Vandet / oc det samme Blod er stundem klart / oc stundem blandet / Herom vil ieg sætte fem Regle.

Den første Regel Naar som Blodet i Vandet er tyckt oc er trint / oc giffuer en sterck luct fra sig/oc pinen under den lønlige sted er / det mercker at samme Blod kommer aff Blæren.

Den anden Regel. Om Blodet er tringt/oc falder ned paa Bonden/mercker Quindfolcks Tid.

Den tredie Regel.Om der er i Vandet Blod / som icke er tringt/ oc der ligger sort ting nedre paa Bonden / der mercker at samme Blod flyder fra Nyrerne.

Den

Den fierde Regel. Er Blodet klart i Vandet/ lige som det fløde aff it Saar/ oc mand haffuer pine i Ryggen/ det mercker at samme Blod flyder aff den Aare Ehilis.

Den femte Regel. Om der er klart Blod i Vandet / oc mand haffuer pine oc sting i den høyre Side / mercker at det Blod kommer fra Leffueren.

Det xiij. Capittel.

Om der er Sand i Vandet.

OM den Sand som er i Vandet vil ieg sætte fem Regle.

Den første Regel Om der er rød Sand i Vandet / oc mand haffver Rygeverck/det mercker Lendernis Sten.

Den anden Regel. Hart Sand i Vandet som er rød / oc Lendernis Pine sactis / mercker at Lendernis Sten er atskilt oc sønderbrøden.

Den tredie Regel. Huid hart Sand som sincker ned paa Bonden / oc om mand haffver Pine hoß den lønlige sted/ mercker at Stenen er i Blæren.

Den fierde Regel. Den Sand som rød er som Blod i Vandet / oc mand haffver nogen Kaaldesiuge / mercker at vædsken er forbrent.

Den femte Regel. Den Sand som er rød i Vandet / oc mand haffuer den Kaaldesiuge / oc haffuer Pine i Lenderne / mercker Leffverens oc Nyrernis hede.

Det xiiij. Capittel.

Vand i huilcket Mands eller Quindis Sæd sees.

Stundem skeer det at Mands eller Quindens naturlige Sæd er i Vandet / her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Om den naturlige Sæd er i deler atskilt i Vandet / mercker at Mand oc Quinde hafue hafft legemlig samquem tilsammen / oc lægt den læg som Adam oc Eva først begynte.

Den anden Regel. Om mand seer i Vander den Sæd som tyckt oc trint er / det mercker at det Menniske hafuer lefuet kyskelig / oc icke bedreffvet vkyskhed / huor aff stundem meget ont kommer / oc mange atskillige Siugdomme efterfølge.

Dem

Den tredie Regel. Om mand stedse seer i Vandet Menniskens Sæd / da mercker det den Siugdom Gonorrhea, effter huilcken gierne kommer Suindesot / Huilcken som den naturlige vædske fortærer.

Det xv. Capittel.

Om de Bobler som sees i Vandet.

Naar Di Vandet see stundem Bobler eller noget som ligt er Blærer / oc er dog icke nogen skum. Her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Om mand seer en stor Boble paa Vandet / eller om der ere mange udi / naar som Vandet haffuer nogen tid staaet stille / mercker at Siugdommen bliffuer langvarende.

Den anden Regel. En stor Buble eller Blære paa Vandet / oc om mand helder Vandglasset ned til den ene side / oc om Bublen falder tilsamme side / mercker at der er meget Veder i Lifuet / aff huilcket stor Pine kommer.

Den tredie Regel. En stor Buble paa

Vandet/ den mercker Maffvens Pine/oc Pine i de smaa Tarme aff groff Vædske o. Veder.

Det xvj. Capittel.

Om der ere smaa Korn eller Vobler udi Vandet.

JEg vil her sætte to Regle om det Vand udi huilcket ere smaa Korn eller Bubler.

Den første Regel. Om mand seer øffverst i Vandet smaa Korn/ mercke Høffvedens flydelse.

Den anden Regel. Om mand seer Korn mit udi Vandet/mercker at der flyder nogen vædske ned aff Hoffvedet udi brystet / oc udi Ledemoderne.

Det xvij. Capittel.

Om noget sky er udi Vandet.

HEr skal mand mercke to Regle om nogen sky er i Vandet.

Den første Regel. Naar som mand seer i Vandet en sky som er farffvet

farffvet som Bly/ oc den er nederst i Vandet mercker Suindesot Hectica kaldet.

Den anden Regel. Det Vand som hafver skyer oc skum / oc det er grønt eller gult/ det mercker Leffverens store hede/ aff den offverflødige vædske Cholera.

Det xviij. Capittel.

Om der sinnis eller mand seer Haar i Vandet.

MAnd seer stundem i Vandet Haarlocke / stundem ere de groffve / stundem subtilige / stundem mange / oc stundem faa / Herom vil ieg scriffve fire Regle.

Den første Regel. Røde Haarlocke i Vandet eller gule / mercke Nyrenis offverflødige hede.

Den anden Regel Haarlocke i det Vand som er fet / mercke at Nyrene smelte.

Den tredie Regel Haarlocke udi vandet som ere groffve / oc om de forgaa naar som Glasset røris / mercke Nyrenis forstoppelse / aff tyck oc sey vædske.

Den fierde Regel. Haarlocke udi vandet som farffvede ere som Olie / de mercke at

cke at de ganske Legeme forsuinder oc afftager / aff den Siuge Hectica.

Det xix. Capittel.

Om Fiskeskel sees i Vandet.

NAar som mand i Vandet seer nogen Ting / lige som det vaare Fiskeskel / Her om vil ieg sætte to Regle.

Den første Regel. Seer mand Skel i Vandet / oc den som Vandet lod / haffver icke nogen Kaaldesiuge / da mercker det Hudens wreenhed.

Den anden Regel. Om der sees Skel i Vandet / oc det Menniske som Vandet haffuer ladt / haffuer pine hoss den lønlige sted / mercker at Blæren er skabbet eller bullen.

Det xx. Capittel.

Om mand seer Kled i Vandet.

UDi Vandet seer mand offte nogen ting lige som Kled / Her om vil ieg sætte trende Regle.

Den

Den første Regel. Seer mand Kled i Vandet / oc Vandet er aff en Quindes Person / det mercker at hun haffver ont i Moderen aff ofverflødige vædske / oc at hun hafuer den huide flydelse.

Den anden Regel. Om det Vand lucter / udi huilcket Kled sees / mercker Blærens byld / oc at der er Steen i Blæren.

Den tredie Regel. Om mand haffver den Kaaldesiuge / oc mand da seer Kled i Vandet / det mercker Suindesot Hectica.

Det xxj. Capittel.

Om der sees i Vandet støff.

I Vandet seer mand offte nogle smaa ting / lige som støff imod Solen. Her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Naar som mand seer nedre paa Bonden af Vandet megen Grand eller Støff / da maa mand saa der paa dømme / at det Menniske haffuer pine i Ledemoderne / eller i Ledemodernis Lemmer / lige som er Podagel oc andre saadanne.

Den anden Regel. Seer mand saadan

dan Støff mit i Vandet/ da mercker det Lungens siugdom / oc en suar Aande.

Den tredie Regel. Det Vand som er klart / oc haffver en sky / udi huilcken sky mand seer Støff som op oc nedfaar/ lige som Solens støff / mercker at en Quinde er siug met Foster. Men dog skal mand icke aldelis sætte Troen her til/ thi det skeer offte at en Quinde er siugelig met Foster / oc mand dette eller noget andet i Vandet seer / fordi (kand skee) at hun haffver en ond Complexie/ eller hun holder it ond Regimente. Men det er offte vist / at mand aff forscreffne Tegn forfare kand / at en Quindis Persone er siugelig met Foster / endog det stundem feyler/ som sagt er.

Det xxij Capittel.

Om der er nogen groff ting eller Materie i Vandet.

DEt skeer oc offte/ at nogen groff Ting/ støre en Kled / er i Vandet / her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Om mand seer nedre paa Vandsens bond nogen saadan henge tilsammen / som store Korn / det mercker

mercker at en Quinde hafver icke hendis tid/ men er stopper.

Den anden Regel. Om mand saadan Ting seer nedre paa Glassens Bond/ oc om den samme er sort / det mercker at Quindens Tid haffuer taget offverhaand.

Den tredie Regel. Om mand saadan Ting seer nedre paa Bonden / som henger tilsammen oc haffver en graa Farfve/ den som det Vand lod / haffver en ond Milt.

Det xxiij. Capittel.

Om det er Rødde i Vandet.

JEg vil her sætte fire Regle om Rødde som er i Vandet.

Den første Regel. Vand udi huilcket lit Rødde er / det mercker en Byld i Nyrene.

Den anden Regel. Det Vand i huilcket meget Rødde er / oc lucter ilde / det mercker Blærens Byld. Men er saadant Vand aff en Quindis Persone/da hafver hun ey Byld i Moderen.

Den tredie Regel. Rødde udi vandet/ oc om den som Vandet lat haffver/ haffver

ver Pine under Ribbene udi den høyre Side / det mercker Leffuerens Byld.

Den fierde Regel. Om der er rødde i Vandet / oc Menniſket ſpytter Rødde/ eller haffver nogen Byld i Bryſtet / det mercker at den Siuge ſkal blifve helbred igien.

Det xiiij. Capittel.

Om den ting ſom er nedre paa Bonden / oc er lig en toge Ipoſtaſis kaldet.

DEnne toge vil ieg ſætte fem Regle.

Den førſte Regel. En graa wlige ſky ſom toge nedre paa Glaſens bond / mercker at Siugen er whørig oc gienſtridig / oc vil icke lættelige lade ſig fordrifue.

Den anden Regel. Om togen ſom er nedre paa Bonden er farfvet ſom Bly/ det mercker at den naturlige hede udſlyckis/ oc faa Døden.

Den tredie Regel. En ſort toge neden udi Glaſſet / mercker Døden.

Den fierde Regel. Er Toge udi Vandet / huilcken ſig uddeler i mange deler/ mercker Tarmenis vred.

Den femte Regel. En toge nedre paa Bonden som liger / neden til bred / oc offven til / spisactig / oc om samme Vand haffvet en passelig farfve / det mercker helbred.

Det xxv. Capittel.

Om der er i Vandet wfordøffvet Vædske.

DEt skeer offte at Læggerne oc de somMenniskens vand besee / bedragis / i det at naar som de see nedre paa Bonden / mit eller øffvest i Glasset / en huid wfordøfvet vædske / oc de mene at det er toge / om huilcken føre saget er. Her om vil ieg sætte tre Regle.

Den første Regel. Vand i huilcket udi den øffverste del en raa wfordøfvet vædske sees / mercker Brystens siugdom / oc Aandens tranghed.

Den anden Regel. Vand huor som mit udi flyder en raa wfordøfvet vædske / mercker Maffvens oc Tarmenis pine / Kuld oc Veder som er udi dem.

Den tredieRegel. En raa vædske nederst udi Vandet / mercker at der er en Byld i Nyrene oc i Lenderne.

Om Stolgangen.

Til Læseren.

HEr til haffver ieg handlet huorledis mand rettelige handle oc dømme skal om Menniskens Vand eller Piss/ her effter vil ieg scriffve oc handle / huorledis mand dømme skal om Stolgangen eller om det som fra Mennisken bag udgaar/ Thi mand kand oc her aff dømme huor aff Siugen hendis begyndelse haffver / Men Doctores eller Læger besee denne ret icke gierne/ fordi at hand icke saa vel smagendis er udi deris Asium oc Næse som Menniskens Vand er / oc vil jeg nu begynde her om at handle.

Det xxvj. Capittel.

Fire ting skulle actis i Stolgangen.

PAa fire Ting skal man giffve act/ naar som mand vil dømme om Menniskens Stolgang/ Det første om den er megen eller føye / oc om den liq er den Mad som ædt er. Thi det Menniske som hafver megen oc stor Stolgang/

gang/ oc æder føye/ det Menniske haffver uden all tuiffuel megen ond vædske i sig. Det skeer offte i en gammel Singe/ at it Menniske æder aldelis intet/ oc haffver alligevel megen Stolgang/ saa at de som den see/ de forundre dem der paa.

Haffver nogen føye Stolgang/ oc hand æder meget/ det er it Tegn der til at hand føye vædske i sig haffver/ oc at Naturens uddriffvende krafft er skrøbelig. Thi skal mand vijslige oc skickelige handle met saadanne/ Naar mand dem rense eller purgere vil/ oc icke met dem handle som nogle wforstandige giøre/ oc som dem purgere all den stund der noget af dem udkome kand/ huor af de stor skade faar/ De wforstandige oc wlærde Prester/ Muncke/ Nunder oc fordærffuede Kiøbmend som dem for Læger udgiffve/ de holde icke aff nogen Purgatz/ uden hand giør femten eller tiuffue Stolgang/ de rense oc purgere mangen fra helbred oc Liffuet.

Det xxvij. Capittel.

Om den lød oc Farffve som i Stolgangen findis.

Huid. Den første Farffve er den huide. Huid Stolgang mercker Phlegmatis vædskis offverflødighed/ Gipseum kaldet. Men er Farffven huid / da mercker den at den vædske Cholera haffver icke sin rette flød i Tarmene / huoraff mand dømme maa / at Gallen er forstoppet / mercker oc offte den Gulesot.

Gul. Den anden Farffve. Er Stolgangen lit gul / det mercker Sundhed oc en fuldkommelig fordøffvelse/dog met saa skel/at den er icke for vod / eller for tør/ eller oc blandet met nogen anden ting.

Rød. Den tredie Farffve. Er Stolgangen rød / den mercker at den røde Cholera offverflødige flyder udi Tarmene. Huor aff almindelig gierne følger Leffverens flydelse.

Røst. Den fierde Farffve. Er Stolgangen farffvet som røst/det mercker at den wnaturlige vædske Cholera eruginosa haffver offverhaand. Er hand grøn / da mercker hand den grøne Cholera. Men mand skal oc vel tilsee / at mand icke anseer Phlegmã vitreum, for Choleram viridem.

Sort. Er Stolgangen sort / den mercker stor forbrendelse/men dog icke at Singen kommer

mer stedse aff hede / Thi at Stolgangen blifver offte sort aff lang forstoppelse oc aff stor rørelse / lige som det skeer naar mand haffver Tarmenis vred / Cholica paßio kaldet.

Naar som Stolgangen er farffvet som Bly / det mercker almindelig gierne Døden. Bly.

Det xxviij. Capittel.

Om Stolgangen eller Mennis=skens møgs luct.

DEN tredie Ting som mand udi Stolgangen acte skal er Lucten/ Thi somt Stolgang lucter intet/oc det kommer aff stor Kuld/ oc mercker den offverflødige vædske Phlegma insepidum kaldet / Somt Stolgang haffve en sterck oc sur luct/lige som Edicke/eller noget an-det som saltet er / mercker oc som sagt er.

Det xxix. Capittel.

Om den fierde ting.

DEn fierde ting / som udi Stolgangen actis skal / er at mand skal hafve act der paa / huorledis det skicket er som vdkommet er / Thi somt

haffver skum paa sig/ oc mercker hede/som opererer i den offverflødige Vædske/ effter Stolgangis farffvis leylighed.

Somt Stolgang vdgaar met store Væder/ oc mercker stundem Tarmenis vædske oc kuld. Stundem aff den Mad som Væder fra sig giffver/ lige som Bønner oc Roer giøre.

Blod. Som Stolgang er fed som Smør eller andet Fed/ den mercker at den naturlige Fedme bortflyder aff øffverste Lemmer.

Fed. Stundem gaar der Blod ud met stolgangen/ saadant kommer stundem aff alle Lemmer/ Stundem aleniste aff en sted/ eller oc aff tuende steder/ lige som fra Leffveren/ eller aff de Aarer som i samme sted ere/ huor i Tarmene ere vundne. Stundem kommer den fra Milten. Stundem aff de gyldene Aarer som ere bag i Artzen. Her om er ydermere handlet i det Capittel om Blodsot. Stundem udgaar der store stycker/ lige som det vaare sort Kiød/ oc saadant kommer stundem fra Leffveren/ oc stundem fra Tarmene. Stundem kommer der ud/ huide slimactige stycker/ oc er intet andet end Tarmenis skaffvelse/ Stundem kommer der oc store stycker fra Tarmene.

Stun-

Stundem gaar der rødde ud met Stolgangen / oc det mercker at der er nogen Byld sønderbrøt er i Leffveren eller udi Tarmene. Rødde.

Der udgaar oc stundem met Stolgangen Steene / somme saa store som Haselnødder / de mercke Ledemoderuis offverflødige stor fuld oc vædske / oc den visse Død / met en langvarendis Siuge før end Døden kommer. Steen.

Ende paa denne Bog.

En liden Bog

om Pestilentzis Aarsage/forva=ring oc Lægedom der imod/tilsammen dragen aff Lærdemends Bøger / aff Henrick Smidt udi Malmø / oc først vdgaaet ved Prenten/ Año M.D.xxxv.
Nu offverseet / forøget oc for=bedret Anno 1557.

Prentet i Lübeck.

Erlig oc velbyrdig Mand Claus Vrne til Belteberg/ Proneſt udi Lund/ Kongel: Majeſtats Mand oc Raad / ynſker ieg Henrick Smid udi Malmø lycke oc Salighed / Diſligeſte min ydmyge vilie tieniſte / aff min fattige formue/ nu oc altid.

KJere Claus / ſynderlige gode Ven oc Fadder / J vide vel at der findis mange ſteder udi den hellige Scrifft/ oc ſerderlis udi den ij. Moſe Bog udi det v. oc ix Cap. Oc udi den iij. Moſi Bog/ udi det xxvj Cap. Oc udi den iiij. Moſi Bog/ xxviij. Cap. Diſligeſte oc udi den j. Kongernis Bog/ udi det viij Cap. at Peſtilentze er en beſynderlig Guds ſtraff oc Vrede/ met huilcken hand ſtraffer/ dem ſom hannem oc hans hellige Ord foracte / oc hannem udi all vgudelighed met ſtore groffve Synder høylige fortørne. Oc efftherdi at denne er en beſynderlig Guds ſtraff/ da fordriffvis hand tuende maade. Førſt at mand giffver ſig aldelis ind til Gud / oc bekiender oc angre ſin Synd / dog icke ſom Cain / Judas / oc andre haffve giort / Men mand ſkal oc forlade ſig paa Guds Naade oc Miſkundhed / ſaa at hand vil vere oſſ naadig oc barmhiertig for hans elſkelige Søns Jeſu Chriſti ſkyld / ſom er vor Frelſere oc Talſmand hoſſ Gud. Det andet er/ at mand ſkal ſætte alle ting udi Guds haand / oc bruge ſaa de middel ſom hand der til ſkafft haffver/ ſom er Lægedom. Oc naar ſom wi ſaaledis handle / da gaar det vel til/

 J huor-

J huorledis det gaar til met oſſ/naar ſom det
gaar effter den ewige Guds forſiun oc vilie.

Kiere Claus ſynderlige gode Ven/ før end
ieg noget ydermere handler udi denne min
Bog / vil ieg her beſkrifve huad Peſtilentze
ere/ſom Lægerne hende beſkrifve. Peſtilentze
er en ond Kaaldeſiuge ſom kommer aff ont
forgifftige Væder oc Luct/aff huilcket Men-
niſkens nature oc Blod forderfvis / oc naar
ſom Menniſken drager den onde forgifftige
Luct ind udi ſig ved ſin Aande/da gaar hun
indtil Hiertet/ det blifver ſaa der aff forgiff-
vet oc befenget / oc naar ſom it Menniſke er
ſaa befenget/ da forgifver ſiden det ene det
ander.

Kiere Claus ſynderlige gode Ven / Huor-
ledis det ene befengde Meñiſke forgifver det
andet/oc huorledis de ſom befengde ere/ſkul-
le ſticke oc holde ſig / ſkrifver Doctor Mor-
then Luther ſaare herlige udi denne Bog/om
mand maa fly for Døden oc Peſtilentze / huil-
cket hans Raad oc Lærdome ſaare nyttelige
ere/thi vil ieg dem her indføre/oc dem bruge
til en fortale udi denne min Lægebog om Pe-
ſtilentze oc Eder / hues Ord ſaa liude:

Doctor Morthen Luthers raad om Peſti-
lentze. Somme ſynde for ſaare paa den høyre
ſide/oc ere formeget dierfve oc driſtige/friſte
oc forſøge Gud/oc lade alting ſtaa oc fare/oc
foracte det ſom de ſkulle hielpe dem met mod
døden eller Peſtilentze oc anden Siugdom
ſom ere : vrter oc Lægedom/oc vtile icke bru-
ge dem/oc de ſky huercken ſted eller Perſoner
ſom ere befengde oc forgifve met Peſtilentze/

men de dricke doble oc collatie met dem / oc der met ville de bevise at de ere frimodige/ dristige oc wforfærede/ oc de sige saa: Det er Guds straff / vil hand bevare mig for Pestilentze / da giør hand det vel/ uden alle Vrter oc Lægedom.

Saadant er icke at lyde oc tro Gud/men at friste oc forsøge hannem. Thi Gud haffver skafft Lægedom / oc gifvet oss Fornufft til at forestaa vort Legeme/ oc der met bevare / at det kand vere karst oc helbrede / oc lefve saa lenge Gud vil. Huo som nu saadant icke bruger/ der met hand vel maatte oc kunde/ uden sin Næstis skade oc forsømelse/ hand forkaster selff sit Lif oc see sig vel til/ at hand findis icke at vere sin egen Manddrabere faar Gud.

Thi met denne vijss maatte oc nogen met samme skel forsmaa oc foracte Mad/ Øll/ Huss oc Klæder/ oc vere dristig i sin tro oc sige: Vil Gud bevare mig for Hunger/ Torst/ Kuld oc Frost det kand hand vel giøre/ uden Mad/ øll oc Klæder/ oc vilde lade det saa bliffve/ oc huercken aade eller drucke/ Ja visselige vaar saadan en sin egen Manddrabere. Oc der met saa meget mere / oc er end gruetigere / at en saadan forkaaster sit Liff / i det at hand icke styer Pestilentzen / eller hielper til saa meget som hannem mueligt er/ at stille det som mand kand fare tilde af/ men forderfver oc forkaster mange flere met sig/ som af saadan Siugdom forgiffvis / som ellers vel bleffve leffvendis/ om hand hafde røctet sit Legeme som hand er plictig / oc er saaledis skyldig i sin Næstis Død/ oc er offte Manddrabere faar Gud.

San-

Sandelige ſaadanne Menniſke ere lige ſom/ naar Ild vaareløs i it Huſſ/ eller nogen By brende / oc ingen hiulpe eller reddede/ men lode Ilden faa fremgang / ſaa at den gantſke Stadt opbrende / oc diſſ imellem ſagde. Vil Gud / ſaa frier hand vel denne Stad uden Vand eller at ſlycke.

Ney icke ſaa min kiere Ven / det er icke ſaa vel ſlyt/ men brug Lægedom/ tag til dig huad ſom dig hielpe kand / brent Eneber oc andre gode velluctendis Vrter / oc giør røg aff dem udi din Stue/ oc alle ſteder/ baade i Huſſene/ Gaard oc Stræder / ſky Perſonen oc ſteden ſom er befengt/ om din Næſte dig icke behoff hafver eller du icke forens hannem beplictig eſt / eller hand dig icke tilltuder / oc giør lige ſom den der gierne ville dempe voffue Ild. Thi huad er Peſtilenzze andet / end en Ild/ ſom icke brender Halm / Huſſ eller Straa tag / Træ eller Tømmer / men forderffver Liff oc Krop. Oc tenck ſaaledis / den onde Aand vor Wven haffver ført paa oſſ aff Guds tilladelſe / en ſuar forgifftig oc dødelig Sugdom. Thi vil ieg førſt bede Gud om ſin naade / at hand vil miſkunde ſig ofver oſſ. Dernæſt vil ieg ſee mig vel faare oc forvare mig / oc giøre Røg mod den onde forgifftige Luct / Jeg vil gifve oc tage Lægedom oc Vrter til mig/ oc fly ſteden oc Perſonen/ huor ſom mand haffver mig icke behoff/ paa det/ at ieg icke ſelff ſkal forkaſte mit Liff / oc maa vel ſkee mange andre flere met mig/ der ieg kunde vere en ſtor aarſage til deris Død / met min forſømmelſe / naar ieg dem ſaaledis forgaffve.

gaffve. Vil min HErre oc Gud / her offver hafve oc kalde mig / da finder hand mig alligevel / Da hafver ieg giort mit der til / saa meget som Gud gaff mig naade oc lycke til / oc er ieg icke skyldig udi min egen / eller udi nogen anden Mands død met min forsømmelse.

Men der som min Næste hafver mig aldelis behoff / da vil ieg ingelunde forsage eller forsømme hannem / oc da vil ieg huercken sky hans Huss eller persone i nogen maade / men ieg vil gaa frit til hannem / oc hielpe hannem / som førre sagt er.

See / dette er en retsindig gudfryctig Tro / der huercken vreuels eller fortrøden er / oc ey heller der met frister Gud.

Ydermere / den som hafver haft Pestilentze / oc er blefven noget til paß igien / dog icke aldelis / men saa at hand kand noget behielpe sig / hand skal fly oc holde sig fra Folcket / oc icke strax vil vere i omgengelse met andre / uden saa er at det giøris behoff. Thi lige som mand bør at see hannem til gode / oc hielpe hannem i sin nød / naar som hand ligger oc kand icke hielpe sig selff / som førre sagt er : Saa bør hannem oc at vere saa from dydelig oc æractig aff sig / men hand er nu hielpen af sin nød oc trang / at hand skal icke strax gifve sig til huer mand i omgengelse / oc besynderlig det som hannem drifver ingen nød eller trang til. Paa det at ingen skal met hans villie komme udi lige saadan fare / som hand haffver veret i / eller vere andre aarsage til døden eller pestilentze / fordi saa som Vißmand siger :

Huo

Huo som elsker Vofven eller Faren/ hand falder oc forderfvis gierne i hende. Om nogen i en Stad vaare saa fast i sin Tro / oc sætte sig derfaare i sit Sind / at hand vilde bliffve tilstede / om hand kunde der met vere hans Næste til gaffn oc hielp. Oc her lige imod saa forsiunlig/ at det som ingen nød er til/ at hand da hiælpe met alle andre saa meget som mueligt er/ at afverge oc stille saadan forgift huor met hand kunde/ da skulde det/ maa vel skee/ sactis i den Stad / oc icke saa mange dø der/ som det giør/ naar som ingen vil tage vare/ eller hielpe at redde.

Men naar som det gaar saa til/ at en part ere saa forfærdede oc forskreckede/ at de strax fly oc skytte intet der om/ huor det gaar deris Næste / oc lade hannem ligge for sig selff udi den store nød oc trang. En anden part ere formeget dristige oc køne / oc skytte intet om det/ men de lade aldelis tilstaa/ huercken verie eller redde dem selff eller andre / men snarere formerer oc hielper til at Helsoten oc Pestilentze kommer flux nu mere oc mere paa gangs/ der haffver Diefvelen gaat at giøre/ oc hand kand saalunde lempelig nock kaste oss paa/ baade Død oc huad wlycke hand vil. Thi her met fortørnis paa begge sider baade Gud oc Menniskenn storlige/ her met i fristelse/ det at de friste vor HErre oc Gud/ der met mistrøst/ tuiffvel oc vantro / i det at de icke tro vor HErre / oc ey bevise deris Næste den Kierlighed oc tienstactighed som dem burde saa/ teg er ingen dem som flyer/ uden Dieffvelen/ oc beholder alligevel saaledis den som bliffver/

ver / oc den som flyer / saa at ingen undgaar hannem.

Her ofver ere nogle end fast slemmere oc ärgere / saa at naar de ere betende met Pestilentze / da holde de den saa hemelige oc lønlige met dem selff / oc udgaa iblant Folckene / oc de hafve saadan meninge. At huor som de kunde der met betende oc forgifve andre / da skulle de selfve blifve fri oc helbrede igien / oc de gaa faar den skyld paa Gaaden oc udi Hussene / paa det at de maatte komme Pestilentzen fra dem oc paa andre / oc de stundem deris egne Børn / eller deris egne Tieniste Tynd / eller oc andre henge om deris Halss / oc der met ville de redde dem selff. Oc de tro icke at Diefvelen hielper der til oc drifver det Spil / at det saaledis skeer oc gaar.

Jeg haffver end vel hørt / oc det er mig sagt / at nogle ere vel saadanne fortuifflede Skalcke / at de for det ene gaa iblant Folcket / eller løbe i Hussene met deris Pestilentze / fordi at det fortryder dem oc er dem leet / at Pestilentze haffver der icke oc saa byt / oc fordi ville de føre den der ind / lige som denne sag vaare saadant it skimpt som det er / at naar som nogen vil giøre en anden i skalckhed / oc sætter Lopper i en andens Skind kiortel / eller en neffve af Fluer i en andens Stue. Jeg veed icke om ieg skal troet / at saadant skal vere sand / er det sand da ved ieg icke huorfaare ieg skal holde saadanne / enten faar Menniske eller faar Dieffle. Men sandelige mand finder stedse forgifftige onde Menniske Saa er oc Dieffvelen icke lad til it snedigt skalckhed

hed at kom̃e aff sted ved saadanne sine Companer oc Staalbrødre. Men det vaare mit raad / at huor mand funde saadant/ at Byfogeden eller Dommeren toge dem ved derts Halff/ oc antvorde Bødelen dem i Hender/ oc lode hannem handle met dem / lige som met den der met fri vilie myrder oc ihielslar sin Broder. Thi huad ere saadanne Mennisker andet / end rette lønlige glubmordere udi en Stad eller By/ som løbe oc omkring/ først her ocsaa der/ oc lønlige myrde en anden/ oc det skal dog hede at ingen hafver det giort. Lige saa gaa oc disse her omkring/ besmitte oc forgifve her it Barn / der en Quinde/ oc ingen skal hafve det giort / oc der til met gaa de oc lee oc gnise/ lige som de hafde giort fuld vel. Det vaare fast bedre at mand i saadan maade boede iblant vilde Diur oc wskellige Creatur end hoss saadanne Myrdere. Jeg veed intet at predicke for disse Manddrabere / thi de acte ingen predicken. Jeg vil befale Offrigheden dem / at de til hielpe at raade dem bod / dog met ingen anden Lægedom / end met Bødelens.

Gud hafver selff i det gamle Testamente befalet / at de som Spedalske vaare / skulde vere skilde fra andre Menniske/ oc maatte icke heller bo i Stederne hoss andet Folck/ men de skulle bo uden for Stederne / paa det / at de skulde icke besmitte andre. Huor meget mere skulle wi ocsaa giøre udi den farlige Pestilentze/ eller udi andre forgifftige Siugdommer/ de som saa snart oc end snarere fenger oc berender end nogen Spedalske siugdom giør.

Huo

ædt aff Bøstet / om siger bleff mand det
vaar/ at de som haffde ædt aff samme Bø-
ste blefne saa befengde/ saa kastede samme
Bøste for en Hund hand aad det / oc dø-
de ver aff.

Anno Christi M D. xi Der vaar en
Stad vdi Valland vaar bestoldet / kom
der en stor suar Pestilentze vdi de Tydskes
Leyre / oc der døde en Stridzknecht aff
Pestilentze/hand haffde it Sengklæde paa
sig/ oc sam̃e Sengklæde kom siden til xxv.
Stridz knechte / oc strax de finge samme
Sengklæde paa dem/ bleffne de befengde
met Pestilentze oc Døde / oc der de andre
Stridzknechte formerckte/at de som hafde
hafft samme Sengklæde vaare blefne dø-
de/brende de det. Denne Historiã scriffuer
Doctor Jodocus Villichius i den Bog
som hand haffuer screffuet om Pestilentze.
Oc i samme Bog scriffuer hand oc at der
laat it Hiune eller Pude i it Huß hvor som
Pestilentze haffde førre regeret i en vraa
vdi fem Aar vrøet oc vrëset af forsøm̃else
skyld / omsier kom der en som rørde ved
sam̃e Pude eller Hiunde/oc blef befengt oc
Pestilentzen regerede der paa nylige som
hun haffde førre giort. Antonius scrifuer
Parte.iij. Titulo.xxii. Capit.xij. At Anto

no Christi M. ccc. xlviij. vaar der i Flo-
rentze Stad en stor suar Pestilentze/ oc vdi
samme Pestilentze døde it fattigt Meñiske
som hafde ligget paa nogle gamle Klude/
oc der hand vaar død / kastedis sam̃e gam-
le Klude paa Gaden / oc der komme ij.
Suin oc rodede / som deris art oc nature
er/ iblant samme gamle Klude/ oc de bleff-
ne strax befengde met Pestilentze/ oc de lø-
be bort oc igien indtil de nedfulde oc døde.
Thi giøre de aff Flanderen / Brabant oc
Holland/ disligeste de i Schotland ret i det
at de sky saadanne forgifftelige Steder/ de
lade oc toe oc rense alle ting som i saadañe
Husse ere ved deris Strubbers/ det er/ ved
nogle besynderlige Meñiske som sig til saa-
dan handel gifuet hafue/ oc derfaare tage
deris løn / som indsæt er aff Øffrigheden
for deris umage. Her aff kunde wi see at
den forgiftige Pestilentzis onde forgiftelse
kand lenge vere i it vreent Huss oc i vreene
Klæder. Her af kunde wi oc see huor suar-
lige at somme rige Menniske synde i det/ at
naar som deris tieniste Tiunde blifue siuge
(om de end icke hafue vden den Kaaldesiu-
ge) da skude de dem vd aff deris Husz / oc
legge dem hedẽ paa de steder som andre ere
døde / oc da blifue de forgifne oc dø / huil-
cke maa

icke maa vel skee de hafde kunde leffuet vdi mange dage.

Paa det at den flyende forgifftige Pestilentze skal icke giffue sig ind vdi nogen refue eller Væg/skal mand hafue staandis i den Stue eller Herberge som de Siuge vdi ligge/nogle Spande eller Bøtter met luncket Vand / da gifuer sig den flyende Forgift ned paa Vandet/oc Vandet blifuer til at see lige som der vaare en Taage paa/ eller som Støf vaare der vdi faldet. Om mand vil giøre at forsagde Vand skal veldelige drage Ederet til sig / da skal mand kaste en Haand eller tho fulde aff Kaaberrøg i samme Vand / oc efter Karernis storhed. Mand skal oc kaste en gloendis Tegelsten/eller gloindis Jern/ eller staal i samme vand / da drager same vand Ederet diss bedre til sig / dette skal icke giøris en gang men offte.

Om mand legger wslucter Kalck vdi den Stue eller Herberge/som den Siuge ligger/ den drager oc Ederet til sig.

Det iiij. Capittel.

Om Mad oc Dricke.

DEt Brød som mand skal æde den stund Pestilentze regerer/det skal vere af god Ru eller Huede/ Brød.

 vel su-

vel suret / saltet oc baget. Oc huer tredie dag skal mand haffue (om saa skee kand) ferske nybaget Brød. Om Vinteren skal mand bage i Brødet danskt Commen / Anis eller oc Coriander / som er beredt / saa at den haffuer leget en nat i Edicke / oc siden tørret.

Kiød.

De Diuris Kiød som hente deris føde hart hoss Bierg / huilcke som icke ere forsede eller formaffre / disse ere serdelis gode at æde aff / naar som Pestilentzen regerer / oc de beste aff saadanne Diur ere / Lam / vnge Kiød / Kalffue / aff vilde Diur / vnge Raaer / Harer.

Fugle.

Aff Fugle / Høns som karske oc sunde ere / fordi at Høns befengis oc offte met Pestilentze / vnge Hane / Capuner / Agerhøns / Starer / Solsorter / oc andre saadanne Fugle / som deris omgengelse oc verelse i Stoffue haffue. Men deris Induaaler / Fødder eller Hierne de skulle icke ædis vdi den tid som Pestilentze regerer. Alle de Fugle som deris bolig oc Reder haffue paa Vandet / vere sig Gess / Ender / Suane oc andre saadanne / de forbindis aff Læegerne vdi saadan tid.

Fisk.

Den Fisk som er fangen vdi rindendi Vand / oc skæl paa sig haffuer / den maa man

mand æde vdi denne tid/lige som ere Ged-
der/ Brasem / Horck oc andre saadanne/
disse maa mand siude eller stege/effter som
mand selff vil/Men dog lofue Lægerne de
som ere stegte mere end de som ere saadne.

Melck. Huad som beredis aff Melck ronder
lættelig/oc forderfuer snart en ond Maff-
ne / thi er den icke at bruge i saadan tid.
Men Sur Melck / eller Oste Valde maa
mand oc bruge.

Ost. Mand skal ingen gammel raaden Ost
æde / men sidst efter mand haffuer ædt el-
ler fuldnær giort sit Maaltid / da maa
mand vel æde lit aff en god ferske Faare
eller Gede Ost.

Æg. Æg som ere blødsaadne / eller slagne
paa Vand maa mand æde. Men haarde
saadne eller stegte Æg/ eller oc det som ba-
get er aff Æg forbiude Lægerne / thi de
stoppe / oc naar som Pestilentze regerer/
skulle de ting brugis som løsen oc Stol-
gang giøre.

Fruct. Aff Fruct maa mand æde tørre Blom-
mer/Persinger/ Valnødekierner som no-
get skund haffue ligget i Edicke/ de loffuis
serdelis vdi denne tid. Mand maa oc vel
iblant æde Haselnødder/Ribes i Mørske
Eble/ saadne Pærer/Quæer / Om Vin-

teren maa mand bruge/Mandele/ Figen/ Rosiner/Cappers/Oliuer/ Pomerantzer.

Jngen frugt skal afftagis aff Trærerne Aarle om Morgenen/ den stund end nogen taage er paa dem.

Kaal. Kaal giort aff Persilies vrt oc Rødder / aff Boras/Spinas/Bede/Milder/ Surer / aller aff Roer maa mand æde. Men Kabusekaal er vsund vdi saadan tid / mand maa bruge Mandelemelck/ oc Erthesaad vdi denne tid.

Velling. Byg velling/Haffre velling/eller velling aff Risengryn/ met Edicke sur giort/ maa mand æde.

Senip. Oc men saa er at Leffueren hedmis aff Senip/ da er det icke gaat at mand bruger den. Men met disse Vrter maa mand rede oc forbedre sin Mad met/som ere: Jngefær/ Canelebærck / Safran. Eller mand maa bruge dette efterfølgēdis/huilcket saaledis skal beredis. Mand skal tage Canelebarck it lodt/Muscateblomer it half lod/Cardomomer it Quintin / Jngefær try Quintin / Spisekommen it lodt/røde tørre Rosen/ Anis/rød oc gul Saffran/ af huert it halft quintin/disse skulle stødis til Puluer/ Oc naar som mand her aff bruge vil / da skal mand lade Vin der paa / oc bruge det

Cinnamemum. Macis. Cardomomum. Zinziber. Cumimum. Rosa rubea. Sandalum. Crocus.

vdi den sted som mand er van at bruge Senip. Mand maa oc vel tage her Sucker til saa meget som mand selfft vil.

Om Sommeren naar som stor hede er / da skal mand icke bruge hede Vrter.

Det er god oc nytteligt / at mand bruger Edicke vdi alle Rætter som kaagis. *Edicke.*

Læggerne forbiude oc at mand skal icke bruge mange atskillige Rætter / naar som Pestilentze regerer Thi lige som Oxekiød / oc Kalffuekiød / kunde icke vel til lige siudis i en Gryde saaledis kunde icke heller mange haande slag Rætter vel fordøffuis eller fortæris i en Maffue / men raadne oc forderffuis / huor aff atskillige Siugdomme komme / oc serdelis om mand æder Kiød oc Fisk tilsammen offuer it Maaltid. *Mange retter.*

De som ere vane vid Øll / de skulle dricke gaat gammelt Øll / huilcket som icke er forsterckt / de maa oc henge i deris Øll / Holtzurt / aff somme S. Elline vrt kaldet. Eller oc støtte Lauerber. *Om drick.* *Enula campena.* *Bacce lauti.*

De som ere opuande met Vin / de maa dricke god klar huid Vin / som er blandet met saadet Vand / eller de maa blande dem met Rosen vand / eller met Endiuie vand om Sommeren / oc om Vinteren met Cardabenedicte Vand. All offuerflødig

drick skal flyes/ om Sommeren skal mand dricke den drick som køler / oc om Vinteren den som værmer.

I denne tid skal mand dricke den Vin som er tilgiort met Saluie/ Eneber/ Holtzurt/ Bethonie. Men Gammelt Folck de skulle gierne dricke den Vin som er tilgiort met Malurt.

De som er befengde skulle aldelis ingen Vin dricke / vden alleniste den / huilcken som de tage til dem met nogen besynderlig Lægedom Malmesie / Clarete / Miød/ Brendeuin / oc anden saadan heder oc sterck drick de skulle icke brugis i deñe tid/ Thi at de hedme Blodet / oc naar som det er hedt/ kand det lættelige befengis.

Vand. Vandet huor i mand skal kaage Maden / der skal vere ferskt Kildeuand / som vdspringer vnder den klare Himmel.

Søffn. Effter Middags Maaltid / skal mand icke nedlegge sig til Søffns/ thi aff saadan søfn vorde alle Lemmer tunge/ mand faar der aff Hofuetuerck/ den Kaaldesiuge/ oc Madens lyst forgaar. Men vil mand nu sofue da maa mand sidde rette offuer ende/ oc sofue en liden stund. Om Afftenen effter Aftens Maaltid skal mand icke fortilige nedlegge sig til Søfns/ før end to eller

ere Timer ere forløbne. Siu timer er en red naturlig Søffns/huad som mand der offuer soffuer det kommer Menniske til skade.

Natnrlig. Søffn.

Skeer det ocsaa / at mand sueder i Søffnen/eller om Natten / da skal mand vel stryge Sueden aff sig met it rent Linklæde.

Sued.

Strax effter Maaltidet skal mand icke Arbeyde/thi her af forhindris fordøfuelsen i Maffuen / oc føden faar icke hendis rette naturlige gang i de Aarer som den skulde / Leffueren / Milten / oc Nyrerne forstoppis / huor aff store oc suare Siugdomme komme. Men de som ere opuand aff Barndom til arbeyde/ de vnder tagis aff denne Regel.

Arbeyde.

At bade i denne tid forbiudis aff Lægerne/thi aff Suedebad giøris Hierte singe / oc mand bliffuer mactløß / oc tørster effter Badet/oc bader mand lenge/da beredis vædsken til at ronde. Men huo som van er til at bade/ hand maa bade en liden stund/oc icke i stor hede/paa det at Suedhullerne skulle icke forstoppis/huor af meget ont kand kome/naar som vædsken vdi hañem rønder/som mand vel kand see vdi en Møg hob/to tettere hand ligger tilsammen

Bad.

men kagt / io mere hand rønder. Oc en ti-
me før mand gaar ind i Badet/ skal mand
tage til sig it Quintin aff Galeni/ eller aff
Andromachi Therragelse/ eller oc Methri-
datum, eller aff Electuario Liberantis, om
Vinteren met en Skeefuld aff Vin. Oc
om Sommeren met Rosen vand aff Su-
rer / eller met Scabiose vand / eller met
Vand aff Hiertens fryd/ eller oc met Vin
Edicke. Ingen tid skal mand bade met en
fuld Maffue / men naar som Maden er
fuldnær fordøfuet eller fortæret. At bade
fastendis er alsombest. Disligeste skal
mand oc vel smørie oc gnide sig allesteder i
Badet met Olie af Chamilleblommer el-
ler oc met Vin/ da obnis Suedehullerne/
oc den onde vædske gifuer sig vd. Det er
oc saare gaat at mand gnider Fødderne
vnderneden til met Salt oc Edicke. Oc
efter at mand vdgaar aff Badet skal
mand sig nedlegge/ oc saa atter suedis.

Oleūm Chamomillæ.

Stolgang.

Huer dag skal mand vddrifue Legemens
offuerflødighed oc wreenhed ved stolgan-
gen. Mand skal oc icke heller forlenge hol-
de sit Vand. Oc om Stolgangen vil icke
komme aff sig selff/ da skal mand bruge til
dem som ere vande til Clistere sacte Cliste-
re/ som giorde ere aff Fioler/ aff den Kat-
teost/

Viola.

teost / Althea / oc aff Biørne kleffuers vrt / met Lissebons olie. Eller mand maa bruge af de Piller som kaldis Pestilentzia- les, oc de findis berede i Apotecken. Da fattige mue bruge / Tappe huilcke de skulle stinge bag ind / som ere giorde / aff Alun / aff huid Sebe / aff Flesk / aff en Bede- rod.

Altea.
Branca vasina.
Oleum oliuarum.

Mand skal oc vel vaacte sig for hastighed / vrede / fortørnelse / sorg / angest / bedrøfuelse / fryct / forfærdelse etc. Mand skal vere lærsinnig / oc glæde sig met sine Venner / oc bruge Sang / Harpeleg / Trompe / Pibe / oc andre saadanne Leg oc lystighed.

Efterdi at naturens leg oc legemlig samquem / som Mand oc Hustru bedriffue tilsamen / giøris icke alleniste alle Lemmer skrøbelige / men ved den gierning vdføris oc Liffsens aand / thi er det raadeligt / at mand bruger den maadelig.

Legemlig samquem.

Det v. Capittel.

Om Aareladelse.

Der som mand det føler / at det stinger aldermest / vere sig bag i ørnene / vnder Armene / eller vdi Rørerne

der vil

der vil forgifftelsen sig sætte oc vdbryde. Thi naar som Hiernen røris oc befengis aff forgifftelsen/drifuer Hiernen den fraa sig bag Ørnene. Hiertet vnder Armene. Leffueren i Rørerne. Thi skal mand met Aareladelse saaledis handle som her efterfølger.

Hiernen. Hiertet Leffueren.

Halss. Øren.

Er mand hoffuen i Halsen / eller bag Ørnene/oc same Menniske er ofuer xiiij. Aar gammelt/da skal mand lade sla Hoffuet aaren offuen i Albukrogen/eller imellem Tommelfingeren oc Pegefingeren/it Fingers bred neden faare paa same side/ som mand befengdt er/ oc i saadan tid skal mand icke ansee eller acte/om Maanen er i it gaat eller i it ond Tegen / om hand er ny eller gammel/om det er aarle eller silde.

Er Heffuelsen vnder Armhullerne/ da skal mand lade sla Medianen eller en gren aff hende / imellem Pegefingeren oc den lange Finger paa samme side som Hefuelsen er. Er hefuelsen nedre paa siden/ eller der hoss / da skal mand sla Leffuer Aaren/ eller Basilicam / eller en gren aff den ved den lille Finger.

Siden.

Huilcken som hofuen er vdi Røren/ eller der neden faare / hand skal lade den Aare som heder Saphena / oc den er neden ved Anckelen inden paa foden.

Røren.

Er Heffuelsen it begge røre / da skal mand lade paa den høyre Side / oc icke paa den venstre / paa den venstre / paa det at forgifftelsen kand dragis fra Hiertet.

Vdi begge Rører.

Huilcken som frycter sig at hafue Pestilentze / oc haffuer dog ingen visse Tegn / hand skal lade sla Medianen / oc er det om Vaaren eller om Sommeren / da skal hand lade sig paa den høyre Side / oc om Vinteren paa den venstre. Mand skal acte i Aareladelse / at mand drager det forgifftige Blod fra Hiertet / oc icke til / derfaare huer som hofuen er vdi fire Røre / oc lader nogen Aare sla paa Armene / hand kommer vdi stor fare.

Ingen tegen.

Haffuer nogen Aareladet sig / førend hand folde nogen Heffuelse / oc om nogen heffuelse gaffue sig tilkiende effter mand haffuer Aareladt / da skal mand strax lade sla en Aare igien / paa samme side som Heffuelsen sig tilkiende giffuer.

Siuglige Quindfolck som ere begaffnede met Foster / skulle icke Aareladis / før end fire eller fem Maanede effter at de ere bleffne siuglige / der effter maa de Aareladis / oc giffuis Lægedom lige som andre der ere befengde. Mand skal sætte dem Kopper i den sted som de skulle Aareladis / oc

Siuglige Quinder.

Spæde Børn.

hugge hul paa steden. Mand maa oc sætte Kopper paa vnge oc spæde Børn / om de ere offuer try eller fiere Aar gamle/ men de skulle ingen hul huggis. De som

Skrøbelig oc mactløs.

aldelis fiuge skrøbelige oc mactløse ere/ de skulle icke Aareladis/ der som saa skeer/ da vorde de end siugere oc aldelis mactløse.

Befengt oc Søffnet.

De som i xxiiij. timer haffue veret befengde / oc der paa søffnet / de skulle icke heller Aareladis / Thi naturen haffuer da dreffuit forgifftelsen til en sted / Oc er stadfest/ Oc om de Aareledis/ da vdløber det gode Blod oc det onde forgifftige Blod bliffuer inde igien.

Lade sætte Kopper.

For den som icke maa Aareladis. Den som icke maa Aareladis / hand skal lade sætte sig Kopper / Burde hannem at sla Hoffuet Aaren / da skal hand lade sætte Kopper bag vdi Nacken. For Median paa Skuldern. For Leffuer Aaren paa Lenderne. Paa Knæene for den Aare som sider vnder Anckelen.

Det vj. Capittel.

Legedom for Pestilentze.

JEg vil her førſt ſætte oc beſcriff-
ue nogle Lægedomme ſom her i
vore Land vaare/ Huilcke viſſelige
Menniſken beſkermer for Peſti-
lentze / oc fattige mue bruge dem icke for-
maa oc kiøbe fremmede vdlendiſke dyre-
bare Lægedomme.

Angelica.

Angelice rod i Edicke lagt oc it ſtycke
aff den vdi Munden baaret / desligeſte oc
it ſtycke lagt i en Lin klud oc der til luctet/
beſkermer Menniſken for Peſtilentze. El-
ler mand maa ſtøde den til Puluer / oc
ſtrø lit aff ſamme Puluer paa it ſtycke
Brød ſom bløt er vdi Edicke / oc det ſaa
æde.

Er nogen befengt met Peſtilentzis
Kaaldeſiuge / eller met Suedeſot / eller
Roſen ſiuge. Hand ſkal tage it halfft quin-
tin aff Angelica rod ſmaat ſtøt til Puluer/
oc it quintin ret god Therragelſe. Men
haffuer mand icke Theragelſen / da ſkal
mand tage it halfft quintin aff Angelice
rod/ oc try lodt Vand ſom brent er aff An-
gelice rod. Haffuer mand icke Angelice
Vand/ da maa mand dricke det met Vin.
Oc legge ſig ſaa ned til at ſuedis / da be-
ſkermis hand aff faareſagde ſiuger. Den-
ne Lægedom er viſſ oc offte forſøgt.

Mand

Aaron.

Mand maa tage Aarons Vrt / huilcken aff samme Munckefands vrt kaldis/ Rød eller frø/ Huilcket som mand af denne vrt bekome kand/ er hun ferſk oc grøn/ da ſkal hun vel ſtødis/ Oc Oſen vdkryſtis vel met Edicke/ saa ſkal mand tage af samme vdkryſte Oeſſ iiij lod / Theragelſe it quintin / Diſſe ſkulle blendis vel tilſammen/ oc giøris luncket/ oc ſaa drickis / oc der effter ſkal mand ſig nedlegge oc der paa ſuedis / da vddriffuis forgifftelſen. Denne Lægedom er viſſ oc offte forſøgt. Haffuer mand icke Theragelſen / da maa mand alligeuel dricke Oſen met Edicken/ da vddriffuis forgifftelſen neden vd ved Stolgangen.

Betonica.

Bethonie ſtød til Puluer met Sucker bland oc ædt / er god for Forgifftelſe/ oc for Hoffuetuerck / ſom mand almindelig gierne faar / naar ſom Peſtilentze regerer. Eller mand maa dricke om Morgenen Faſtendis it halff quintin met en drick Vin/ eller met Vand ſom brent er aff Bethonie.

Gentiana, Zinziber. Ruta.

It quintin Entzian met lit Ingefær oc tør Rude til Puluer ſtøtte / oc Aarle om Morgenen met en drick Vin drucket/ beſkermer Menniſken for all Eder oc Peſtilentze.

Entian skaaren i stycker / oc en nat lagt i Edicke / oc om Morgenen it stycke til sig taget / oc it stycke holdet for Munden / beskermer Menniskenfor Pestilentze oc for Pestilentzis onde luct.

Semen levistici.

It quintin Loestilcke frø oc it quintin Theragelse tilsammen blandede / oc det til sig taget met iij. eller iiij. Skeder fulde aff Vin oc Edicke tilsammen blandede / oc førre lit luncket giort oc sig nedlagt oc der paa suedet / vddrifuer veldelig Pestilentzē.

Bacce lauri.

Tu eller try Lauerber Aarle om Morgenen fastendis ædne de ere gode / thi de styrcke Hiertet / disligeste den kaalde Masue / oc Hiernen beskermer Menniskenfor den onde Pestilentzis luct.

Ostrutium.

It stycke eller tu aff Mester Vrt om Morgenen fastendis ædt met Salt / styrcker den kaalde slimactige Maffue / oc beskermer Menniskenfor Pestilentzis onde luct. Er nogen befengt met Pestilentze / hand skal tage it quintin eller lit mere aff Mestervrt som er stød til Puluer / oc det skal mand dricke met en drick varm Vin / eller met it af de brende Vand / om huilcke her offuenfaare sagt er. Haffuer mand Theragelse / da skal den tagis der til.

Aristologia.

Eller mand maa tage Hulurt / rød

Myrrha.
Caſtoreum

Myrrhe/Bibergel/af huert it quintin/oc ſtøde dem til Puluer/diſſe ſkulle ſiudis vdi huid Vin/oc vdi helften ſaa meget Edicke ſom Vinen er/Her ſkal mand dricke en god drick den ſtund det end varmt er/oc ſig ned-legge oc der paa ſuedis.

Scabioſa.

Er nogen befengt met Peſtilentze/ hand ſkal tage Scabioſam den ſtund hun ferſk oc grøn er met rod oc alt oc ſtøde den met Edicke / oc kryſte den igiennem en Klud/ oc tage her til it quintin Theragel-ſe / oc dricke denne Lægedom. Der efter ſkal mand dricke i nie Dage Vand ſom brent er af denne Vrt/eller oc Vand huor i denne Vrt er ſaaden. Men om mand kand icke faa denne Vrt den ſtund hun er Ferſk oc Grøn / da maa mand ſtøde den tør til Puluer/ oc Dricke ſaa it halft Lode af hende met Vin oc Edicke / ſom denne Vrt er ſaaden i / oc denne Lægedom oc Drick er ſerdelis god til den ſom Peſti-lentze hafuer taget met hede.

Rúta.
Grana Iuni-peri.
Enula cam-pana.

Eller mand maa tage tør Rude / E-neber / Holtzurt / Valnøde Kierner reen ſkalede / lige meget af huert / diſſe ſkulle ſtødis tilſammen met Roſen Edicke/mand maa oc vel tage her til noget Roſen Hon-nig/ her af ſkal mand tage om Morgenen

en Ske

en Skefuld / oc da beskermis mand den
dag for Pestilentze.

Men er nogen befengt met Pestilentze/
da skal mand tage Olien af Rude tu Lodt/
oc it quintin Theragelse / disse skulle blan-
dis tilsammen/oc luncket giørts / oc siden
dricks / der skal mand sig nedlegge oc der
paa suedis. Oc af denne Lægedom skal
mand gifue den Siuge tre gange inden fi-
re tine timer. Met forscrefne Lægedom
ere mange hiulpne oc ere fride for Pesti-
lentze. Om mand siuder Rude oc Rude
frø vdi Vin/oc Dricker den / da hafuer
hand den samme dygd som forscrefne Læ-
gedom hafuer.

Ruta. Seminis Rutæ.

Sex eller siu blad af Surer / rene
toene/den stund de fersk oc grøne ere / oc
ædt / er en god Lægedom for Pestilentze.
Men om mand kand icke faa den grøne oc
ferske / da maa mand tage de som tiurde
ere / oc dem sønder gnide eller støde / oc
tage der tillige meget Sucker som Surer-
ne ere/oc disse tilsammen blende / saa blif-
uer det it kaasteligt Pulver til at bruge for
Pestilentzis onde forgiftige luct. De som
ere komne til deris lane Alder/de skulle ta-
ge her af it quintin / oc vnge Børn noget
mindre. Denne Lægedom maa huer mand

Acetosa.

bruge/vere sig Børn/eller singlige Quindefolck.

Aqua acetosæ.

Vand aff Surer brent / oc det drucket / beskermer oc for Pestilentze.

Er nogen befengt met Pestilentze/hand skal tage frøet aff Surer it quintin støt til Puluer / oc it quintin Theragelse / disse skulle blandis tilsammen/denne Lægedom skal mand dricke met Sure Vand / eller met Scabiose Vand/oc saa sig nedlegge oc der paa suedis.

Tormentilla.

Osen aff Tormentilla drucket met Vin / vddriffuer all Eder oc Forgifft aff Mennisken/vere sig kommen af Pestilentze eller aff andet.

Er nogen befengt met Pestilentze/ eller met nogen anden forgifftelig Siuge/ oc om hand icke kand faa oc bekome Osen af Tormentilla/da skal mand tage it quintin Tormentille rod støt til Puluer/oc den dricke met en Drick luncket Vin / Mand maa oc tage her til it quintin Theragelse/ om mand kand den faa oc bekomme.

Tormentille Vrt oc Rod vdi Vin saaden oc drucket giør det samme. Oc om mand tager it quintin Theragelse her til / oc dricker den met forsagde Vin / oc legger sig ned/oc der paa suedis/da vddriffuis

uis all Eder oc Forgifft / Denne samme
Lægedom er offte forsøgt.

Grøn oc ferst Malurt om Morgenen *Absinthiũ.*
fastendis ædt / eller oc Vand aff hende
brent / oc drucket / beskermer Mennisken
for Pestilentzis onde luct.

Malurte Knopper eller Blomster/
besprengde met Salt oc nedslagede / be-
skerme oc Mennisken for Pestilentze.

Femten Eneber aarle om Morgenen *Grana Iũ-niperi.*
fastendis aadne / oc der til kiernen aff en
Valnød/ som haffuer legget i Edicke/ om
mand den haffuer/loffuis saare for Pesti-
lentzis onde luct.

Mand maa tage en Løg / oc vdhule *Cepe.*
hannem/ saa at mand kand lade i hannem
it quintin god gammel Theragelse / eller
saa meget som en Haselnød kand vere / saa
skal Hullet tilstoppis igien met noget aff
det som vdhulet er/ oc suøbis i vaade Bla-
ar/ oc sættis i hed Aske/eller Ildmørre/ oc
Hullet skal vendis op at/paa det at Thera-
gelsen skal icke løbe vd / Oc naar som Lø-
gen stegt er oc blød er/ skal hand vel stødis
i en Mortere/oc der paa ladis fire eller fem
Skede fulde aff god Vin Edicke føye var-
mit giort/ Disse skulle vel gnidis tilsamen
met Støderen / oc siden krystis igiennem

en lin Klud / da blifuer det som er vdkryst
it sort Vand/ det skal vermis igien / ocsaa
Drickis af den som er befengt / oc skal
nedleggis oc suedis / da frelsis hand næst
Guds hielp af denne Sot oc Breck. Men
kand mand hafue Vand af surer / eller af
Scabiosa/da er det bedre end Edicken.

Egelof som vaaxne ere paa Sommer
Tenen/eller Quist tiurde/ oc støtte til pul-
uer/met Sucker blandede/oc ædne/de ere
saare gode for Pestilentze/de kunde icke nock
lofuis/fordi at de drifue den onde vædske
af Legemet.

Folia Rutæ. Grana luperi. Nux.

Mand maa tørre Rudeblad oc tage it
Lodt af dem / Eneber oc Figen af huert it
halt Lodt/ Valnøde kierner rene skalede tu
Lod/god Edicke fire Lod/ Disse skulle stødis
tilsammen / oc her af skal mand tage noget
til sig om Morgenen / før end man gaar i
Lucten. Somme tage lige meget af huert/
oc handle der met som sagt er. Andre kry-
ste denne Lægedom igiennem en Klud / oc
lade det vdi it Glaß / oc sætte det vdi nogle
dage mod Solen/ oc naar som de ville tage
her af noget til dem / da tage de aarle om
Morgenen en Skee fuld.

It stycke af en Suomp vaadgiort v-
di forscrefne Lægedom / oc den holdet for
Næ-

Næsen/oc til den luctet/ beskermer Menniske for Pestilentzis onde luct.

Mand maa tage Rude / Knopperne af Malurt/Salnie / Figen / hund Semp/ oc Valnøder kierner/lige meget af huert/ Disse skulle stødis tilsammen met god Rosen Edicke/eller met anden god sterck Edicke/saa at det vorder som it Electuarium/ Heraf skal mand tage til sig aarle om Morgenen saa meget som en føye Valnød.

Ruta
Absinthium
Salvia.
Eruca.
Nuclei Iuglandis.

Eller mand maa støde tiue Rudeblad oc tu Valnøder kierner tilsammen met lit Salt/ oc æde her af.

Tag to Valnøder tu Figen til it gammelt Menniske / helften saa meget til it vngt Menniske met Salt ædne/ losuis oc saare.

Eller mand maa tage Boli Armeni, som beredt er it quintin/ Rosen Vand fire Lod/Vin Edicke tu Lod / disse skulle røris tilsammen/ oc giøris lit varmt / oc skal gifuis den som er befengt / om hand kaster det op da skal hand skølle sin Mund/oc tage det anden gang til sig lige som forscrefuet staar/dislig este tredie gang / dette skal brugis indtil den Siuge beholder det hoss sig/ beholder hand det hoss sig/da er Hiertet icke forgifuet.

Bolus Armenus.

Bolus Armenus, oc Terrasigillata, brugis offte i Lægedomen / Thi vil ieg her lære/ huorledis de skulle rettelige beredis før end de skulle brugis vdi Lægedom. Mand skal tage it aff disse/ huilcket af dem som mand vil bruge oc støde det til Puluer / oc toe det saa vdi den beste Vin som mand kand faa / haffuer mand icke Vin da maa mand tage Rosen Vand / Sure Vand/ Malurte Vand/ eller huilcket som mand aff disse kand faa / oc naar som det saa thoet er/ oc er siuncket ned til Bonden vdi igien / saa skal mand lade Vinen eller Vandet løbe der fraa/ oc lade det sidẽ tørris. Saaledis skal mand her met handle tre eller fire gange / siden skal det stødis smaat igien oc beuaris vel. Huo som vil bruge her aff allene vden nogle andre Vrter/ oc om hand er aff hed nature / da skal hand tage it quintin her aff met god Edicke/ Rosen Vand / eller Sure Vand / oc met lit Vin. Er hand aff Kaald nature/ da skal hand tage det met Vin allene. Saa tidt oc offte som mand vil bruge Bolus, eller Terram sigillatam, vdi Lægedom / da

skulle

skulle de vere tilgiorde oc beredde som sagt er.

Mand maa tage Angelice rod tu lodt/ Tormentilla / Holtzurt oc Diptam / aff huert it lodt / Bolus Armenus, try lodt/ disse skulle stødis til Puluer oc blandis met lige megen god Theragelse/ om mand kand den bekomme / her aff skal mand giffue it quintin lige som føre om andre Lægedomme sagt er.

Angelica.
Tormentilla.
Enula.
Diptamus.
Bolus Armenus.

Det vij. Capittel.

Om singlige Quindfolck oc Børn.

NAar som Pestilentze regerer / da regerer hun offuer de singlige Quindfolck som ere begaffuede aff Gud med Foster / Oc offuer vnge oc spæde Børn / Huilcke som icke kunde bruge nogen sterck Lægedom vden deris skade oc forderffuelse/ Paa det de skulle icke forladis / vil jeg her sætte nogle Lægedomme som de bruge mue vden all skade oc fare.

Er nogen Quindis persone singlig met Foster/ da maa hun æde it stycke stegt

Brød

Brød ſom hafuer ligget vdi Vin Edicke/ mand maa oc gifue Vnge Børn der af faſtendis.

Eller hun maa æde Valnøde kierner ſom hafue ligget vdi Vin edicke.

Radix Pimpinellę

Hun maa ede faſtendis Queſeurte rod/eller Pimpinelle Rod ſom er indſyltet.

Folia Scabioſę. Acetoſę. Rutæ.

Om Sommeren maa hun bruge Scabioſe blad / Surer oc Rude / met nogen Vinedicke.

Carica. Tormentilla. Cortex maliarantij.

Om Vinteren maa mand tage Figen Tormentilla / Pomerantzier ſkaler/ Valnøde kierner/ oc Rude / Diſſe ſkulle ſtødis tilſammen / oc giøris her af it Electuarium met Honnig oc Salt/her af ſkal hun tage til ſig om Morgenen ſaa meget ſom en god ſtor Haſelnød kand vere.

Succinum.

Vnge oc ſpæde diendis Børn / dem maa mand gifue tredie delen af it quintin/huid Raf eller huid Brendeſten / met vand af Surer/eller met Melck.

Cortex malis. Arantij.

Eller mand maa gifue dem tredie delen af it quintin Pomerantze ſkaler.

Eller mand maa gifue det Bolas ſom er beret ſom ofuenfaare lært er.

Cortex mali. Arantij. Cornu Cervi.

Eller mand maa tage / Skalerne af Pomerantziers Eble/brent Hiorte horn/ Huid Raf eller Brendeſten / af huert half

andet

andet quintin/Enhørnig it halft lodt/disse skulle stødis til Puluer/ her aff skal mand giffue Barnet tredie delen aff it quintin/ oc det saa nedlegge at det kand snedis.

Succinum. Monocerotis.

Mand maa oc giffue de Børn som ere yngre end siu Aar / Jordrøgis Vrtis vand/eller to eller tre Skeder fulde aff Angelice vand / oc om de haffue stor Hede/da maa mand lade vdi samme Vand saa meget Campher som it bygkorn veyer. Mand maa oc vel giffue dem Rosen Vand / Sure Vand/Jorbere vand/Men ingen Vin skal mand giffue dem. Børn som ere tolff Aar/dem maa mand giffue it halfft quintin Theragelse met Jordrøgis vrtis vand.

Aqua Fumiterre.

Det viij. Capittel.

Huor til mand skal lucte naar som mand vdgaar aff Huset.

MAnd skal icke vdgaa om Morgenen/ for end mand haffuer taget nogen aff forscreffne Lægedomme til sig / oc naar som mand vil vdgaa / da skal mand bruge en aff disse efterfølgendis Lægedomme.

Radix Leuistici.

Mand maa holde vdi Munden it stycke Loestilcke rod / disligiste oc saa lucte til den.

Radix Valerianæ.

Eller mand maa bruge it stycke aff Valeriane Rod / Lige som her faare sagt er.

Zedūaria.

Eller mand maa holde vdi Munden it stycke Sedefer/Mand skal oc om Morgenen æde aff den fastendis.

Eller mand maa tage Rude blad/ oc Knopperne aff Malurte / lige meget aff huert/lit Meyrā/Sedefer it halft quintin/ Angelice rod / it quintin. Alle disse skulle skæris smaa/oc bindis vdi en ren lin Klud/ oc den skal leggis vdi bløD / vdi god sterck Edicke/oc siden skal den leggis vdi en liden Bøsse som er suaret aff Eneber træ / den skal bæris vdi Haanden/oc der til lucris.

At mand lucter om Vinteren til Bibergel/loffnis saare.

De andre Lægedomme / til huilcke mand skal lucte/de ere offuen faare beskreffne vdi atskillige steder.

Vdi Apotecken findis til kiøbs nogle besynderlige Eble/giorde aff atskillige vellnctendis Vrter oc Gummer / de maa de Rige kiøbe/oc lucte til dem om de icke fornøgis met forscreffne.

Det ix. Capittel.

Lægedom for de Rige.

HEr vil ieg sætte oc beskriffue nogle Lægedomme for de Rige oc formuendis / som icke ville lade dem nøye met forscrefne simple oc enfaaldige Lægedomme / som her vdi vore Land vaaxe / huilcke huer mand met en ringe ting oc bekaastning kand bekomme. Disse Lægedomme maa mand bruge baade til forvaring / at mand skal icke blifue befengt / disligeste oc om nogen befengis at bortdrifue Forgift met. Disse maa de self giøre / eller oc lade dem berede vdi Apotecken saaledis som her nu efterfølger.

Om Morgenen før end mand gaar vd vdi Lucten / skal mand tage til sig to eller tre Pestilentze Piller. Thi de purgere sactelig oc langsommelig / styrcke alle Lemmer / beskerme for Forgift / oc lade icke vædsken raadne / oc disse Piller giøris saaledis.

Mand skal tage Aloes Citrini it halft lodt / Myrrhe / Safran / af huert it quintin / disse skulle stødis oc her af skal giøris Piller / met den beste Vin som mand kand faa.

Aloes citrini. Myrrha. Crocus.

faa. Some tage her til lige saa meget Bolas/som de haffue Aldes/oc noget Mastix.

Aloës. Gummi Armoniaci. Crocus.

Eller mand maa giøre samme Piller saaledis. Mand skal tage Aloes it halfft lodt/Gummi Armoniaci, oc it halfft lodt/ Saffran it quintin / disse skulle stødis til smaat Puluer / oc her aff giøris en god Dey met god Vin / oc saa her aff giøris Piller/ huer saa stor som en føye Ert / her aff skal mand tage til sig it Quintin.

Aloes. Myrrha. Crocus. Mastix.

Andre de giøre disse Piller saaledis. De tage Aloes stød til Puluer try Quintin/Myrrhe/Saffran / Mastix / aff huert it quintin. Her aff giøre de Piller met Vin som sagt er. Aff disse skal mand tage huer dag naar som Pestilentze regerer sin eller ote/oc den som er befengt / skal tage it quintin met det snariste. Disse Piller ere saare gode/Thi Aloe vddrager all vnaturlig vædske / Saffran styrcker Hiertet / oc giør gaat Blod. Myrrha renser Hoffuedet/oc bevarer det gantske Legeme / at intet skal der vdi forfuldis / Mastix renser Maffuen aff all slimhed.

Theriaca Andromachi.

Denne er oc viss oc forfaren Lægedom/ mand skal tage til sig Aarle om Morgenen it quintin Theragelse Andromachi / om Sommeren met Rosen vand / eller met

Sure

Sure Vand. Oc om Vinteren met Vin som blandet er met Scabiose vand / eller met Cardebenedicte Vand/eller met vand aff Hiertens fryd/oc her paa skal mand faste vdi sex eller siu Timer. Denne Lægedom maa oc giffuis met Angelice vand/lige som før er sagt.

Metridatum saaledis bruget som om Therragelsen sagt er/ er oc en viss oc forfaren Lægedom. Men vnge Menniske skal mand icke giffue mere end it halfft quintin/aff disse tuende forscreffne Lægedom.

Methridatum.

Eller mand maa tage Aloes tu lodt/ Myrrhe/Saffran/ aff huert it halfft lodt/ Agarici preparati, Rhabarbarum, aff huert it quintin/Sandel rød oc Gul/Røde Rosen/Corril/ aff huert it quintin / Diptan/ Entzian/Zedefær / Tormentilla/ aff huert it quintin / her aff skal gioris Piller met Syrupe/Acetositatis Citri, saa store at tre aff dem veye it Quintin. Aff disse Piller skal mand tage en om Afftenen naar mand vil gaa til Sengs / til en beuaring imod Pestilentze/oc den som er befengt/skal tage tre aff dem met det snariste.

Aloes. Myrrha. Agaricus. Rhabarbarum. Sandalum. Rosa purpurea. Corrallus. Diptanus. Gentiana. Zeduaria. Tormentilla.

Denne er oc en kaastelig dyrebare Lægedom

gedom / huilcken Keyser Maximilianus pleyde at bruge / den styrcker Hiertet / oc beskermer Mennisket for Forgiftelse. Oc er nogen befengt met Pestilentze / da vddrifuis den / om hun brugis vdi tide / for end Ederet tager ofuer haanden / som er inden tolf timer / Oc skal saaledis giøris.

Mand skal tage it nyt giort Æg / oc giøre it lidet hul der ofuen i / oc lade det huide løbe vd / siden skal Ægget fyldis fuld af wstød Safran / oc hullet skal lyckis igien met en Skal af it andet Æg / Saa skal det stegis langsommelig / indtil Skalen blifuer sortactigt / Dog skal mand vel tilsee / at det icke forbrendis / Siden skal det stødis smaat i en Mortere / met Skal oc alt / indtil Skalen intet mere kiendis / saa skal mand tage sa meget huid Senip som Ægget veyer met Safran / oc smaat støt til Puluer. Der efter skal mand tage Diptamum, Tormentillam it halft quintin af huert / Nuces vomicæ, af somme Trane Øyen kaldet / De skulle filis smaa met en Fil / thi de lade dem icke stødis smaa / it quintin / Angelice rod id halft Lodt / Queseurt / af somme Backe rod kaldet it quintin / Zedefer halft andet quintin / Campher it quintin / Alle disse skulle stødis til

Erúca.

Diptamus.
Tormentilla.
Nuces vomicæ.

Angelica.
Pimpinella
Zeduaria.
Camphora

til Puluer. Siden skal mand tage saa megen god Theragelse/ som alt dette forscreffne veyer / oc skulle blandis tilhaabe/ oc stødis vel tilsammen i en Mortere i to timer/ Saa at det bliffuer som it ret Electuarium bør at vere / oc siden skal det giemmis udi it rent Kar. Denne Lægedom kand forvaris udi xxx. Aar lige god. Her aff tager it Mennizke som tarskter / saa meget som en Haselnød er met Vin / da bliffuer hand fri den Dag for Pestilentze / Men den som befengt er / hand skal tage it Quintin der aff met Vin som blandet er met Cardabenedicte Vand / om Siugen tager nogen met Kuld. Tager hun med hede/ da skal den giffuis sure Vand/ met Rosen Vand/ som er blandet met lit Edicke/ siden skal den siuge legge sig ned / oc saa suedis der paa udi fem eller sex Timer. Unge Mennisk som ere xv. Aar / oc indtil de bliffve xx. Aar/ skulle giffuis it halfft Quintin.

Eller mand maa tage gode ferske Valnødder smuckt rent skalede xx. Gode ferske Figen xv. Rude / Malurt / aff huert en Haand fuld/ lang oc tring Hulurt/ af huert it Lodt / *Tormentilla Pimpinella* , Quesurt kaldet / *Diptam*, Lauerber rene skalede aff huert halff tredie Quintin/ Entzian / Valeria-

Nuclei Juglandis.
Ficus.
Ruta.
Absinthiũ.
Aristologia longa & rotunda diptã.

Bacce lauri. Gentiana. Valeriana. Os de corde cervi. Bolus Armenus. Terra sigillata. Macis. Cinamomũ. Garyophylli. Aloes. Zeduaria. Grana Juniperi.

leriane rod/af huert it Quintin/Det Ben som findis i Hiorte Hiertet it Quintin/ Boli Armenici, Terra sigillata, aff huert tre Quintin Muskate blommer/Canelebarck/ Neglicker aff huert it Quintin / Mastix it halfft Quintin/ Paradise træ/ Zedefer aff huert it Quintin / gode ferske Eneber try Quintin/ alle disse skulle stødis til Pulner/ saa skal mand tage her til try Lodt god Theragelse/Rosen Edicke it Lodt/Vin sex Lodt/ Salt it quintin / disse skulle blandis oc vel stødis tilsammen / saa at det vorder it Electuarium / her aff skal mand huer anden Dag tage til sig Aarle om Morgenen saa meget som en Haselnød er stor til / oc siden der paa faste fem eller sex timer.

Rũta. Salvia. Pimpinella. Gentiana. Cardamomum. Grana Juniperi. Nux Juglandis. Bacce lauri. Tormentilla. Bolus.

Eller mand maa tage Rudeblad en Haand fuld/ Salnie en halff Haand fuld/ disse skulle vel tørris saa at de kunde stødis til Puluer. Queseurte rod it Lodt / Enzian it Quintin/Cardamomer it Lodt/Eneber tu Lodt/Valnødde kierner reen skalede tu Lodt/ Lauerber it Lodt/den Rod Columbrina it halft Lodt/ Tormentille rod it halft Lodt/ Bolus it Lodt / alle disse skulle stødis til Puluer / oc mand skal tage her til Theragelse tu Lodt / Rosen Edicke it Lodt/ Disse skulle stødis oc blandis vel tilsammen.

Her

Her aff skal mand tage om Morgenen saa meget som en Haselnød er stor til / oc siden skal mand der paa faste udi tre eller fire Timer / oc denne er en god viss forfaren Lægedom.

Eller mand maa tage Brendevin som brent er aff god Vin en halff Pot / her udi skal ladis fire Lodt ret god Theragelse/ Zedeser / Angelica / aff hvert it halfft Quintin smaa støt til Puluer/ disse skulle faa staa udi nogle Dage. Her aff skal mand tage to eller tre taare/ oc dem holde nogen stund udi Munden / oc siden ned sluge dem / mand skal oc stryge her aff udi Næseborerne/ for mand gaar udi Luften.

For dem som ere vande til Brendevin.
Zeduaria.
Angelica.

Eller mand maa tage Boli Armeni, it halfft Lodt / Terræ sigillatæ, rød Correlsten aff huert it Quintin / Barcken aff Citro, Zedeser/ Saffran aff huert it halfft Quintin/ Rosen Sucker / aff røde Rosen tolff Lodt / Sirupus acetose citri xx. Lodt/ alle disse skulle stødis vel tilsammen / her aff skal mand tage it quintin til en forvaring met vin/ eller met Rosen vand/ eller for sig self / om mand kand icke faa disse/ oc den som befengt er/ skal strax tage it quintin der af/ oc it quintin god Theragelse / oc menge det vel met Scabiose Vand/ Sure vand/

Bolus.
Terra sigillata.
Corallus rubeus.
Cortex Citri.
Zeduaria.
Crocus.
Saccharum Rosarum.

eller met Rosen vand / oc strax legge sig udi Sengen at hand kand suedis.

Camphora. Zinziber. Os de corde cervi. Diptamus. Tormẽtilla. Doronicũ. Euphorbiũ. Theriaca.

Eller mand maa tage Campher it halfft Lodt / Ingefer it Lodt / det Ben som findis udi Hiorte Hierte / Diptam / Tormentilla / aff huert it Quintin / Doronici / det er / Krane Øyen / smaat filede it Lodt / Euphorbium it Quintin / god Theragelse tu Lodt / alle forscreffne skal stødis til Puluer / oc blandis vel tilsammen met Theragelsen / her af skal mand giffve den Siuge it Quintin met Vin / eller met it aff de Vand som offven faare offte om talet er.

Doronicũ. Bolus. Diptamus. Terra sigillata. Tormentilla. Melissa. Acetosa.

Eller mand maa tage Doronici / det er Krane Øyen smaa filede / Bolus Armenus / Diptam / Terræ sigillatæ / Tormentilla aff huert tu Lodt / Hiertenfryds Blad / Surer aff huer en halff Haand fuld / Saffran / Aloes Træ aff huert it Quintin / god Theragelse saa meget som alt forscreffne veyer / disse skulle tilsammen blandis / her aff skal mand giffue it Quintin met Vin / eller oc noget aff offvenfaare screffne vand.

Det x. Capittel.

Er nogen befengd / huorledis det kand forfaris.

AF disse Tegn kand mand forfare om nogen er befengd. Om mand formercker sig at vere Hoffven udi sine Rører / Hals / eller under Armhulerne / eller oc ved Ørerne / eller paa nogen anden sted. Om hannem siunis at der preger oc stinger alle vegne udi hannem. Om hand formercker stor hede indvaartis / oc der til haffver tørcke oc tørst. Dog faa oc mange Pestilentze met stor kuld. Naar mand siunis at ville suede oc kand dog icke suedis. Om mand begynder snarlige at faa en suar Aandefang. Om mand formercker Hoffvetverck / thi der sielden begyndis Pestilentze uden Hoffvetverck. Stor begiering til Søffn / men somme haffve saa stor hede oc Forgifft udi dem at de kunde intet soffve. Naar som øynene forvandlis oc skiffte farffve / wsædvanlig smag udi Munden som er beskeller sur. Om mand bliffver suar oc wbequem til at røre sig. Disse ere de almindelige Tegen / aff huilcke mand maa kiende om it Menniske er befengt. Endog der findis ocsaa mange andre Tegen.

Det xj. Capittel.

Farlige onde Tegen.

DIsse ere farlige Tegen/ om mand offte kaster op eller spyer / Om mand faar atskillige farffver udi Ansictet/besynderlig om det blifver blaat eller sort. Om mand sueder offte kaalder Sued/ Om nogens Aande/ eller andet som Naturlige fra Menniskẽ gaar lucter ilde. Om Krampe tager nogen.

Det xij. Capittel.

Hvorledis der handlis skal met dem som er befengt.

HVilcken som formercker sig at vere befengt aff forscreffne Tegen. Hand skal met det allerførste begiere hielp oc trøst aff Gud udi Himmerige (thi at Pestilentze er en besynderlig Guds straff som førre sagt er) oc naar hun det giort haffver / da skal hand strax Aarelatdis / paa de steder som offvenfaare i det femte Capittel screffne staa / om saa er at hand er sexten Aar/ siden skal hand tage en aff de Lægedommer til sig / som offvenfaare oc screfne staa / huilcke Menniskẽ for Pestilentze beskerme / skal sig saa nedlegge/

oc hylle vel paa sig/ at hand kand suedis udi fire eller fem Timer/ eller oc lengre/ om hand det taale oc fordrage kand/ oc hand skal vel vaacte sig saa/ at hand kaster icke Klæderne aff sig/ saa at Lucten rører hannem/ paa det at Sueden icke igien indslas til de Lemmer fra huilcke hand er uddreffven/ oc naar hand haffver suedet/ skal sueden afftørris met varme Linklude/ oc de Lagen paa huilcken den Siuge laa skulle borttagis/ oc rene leggis udi steden igien.

Oc om den Siuge kand icke suedis/ da skal mand suøbe hede Tegelstene i di Linklude oc legge den under Sengklæderne til den Siuge/ en aff dem skal leggis mod Brystet/ oc den anden neden under Føderne.

Icke kand suedis.

Eller mand maa lade hed Vand udi vinflascher/ oc her met handle som sagt er.

Mand skal oc vaadgiøre it stycke aff en Suomp udi Rosen Edicke/ i huilcken lit Saffran er lagt/ oc den skal holdis for den Siugis Næse/ det styrcker den Siuge meget.

Eller mand maa tage Osen aff Rude/ oc blande den met Rosen Edicke oc lit Campher/ oc bruget det som sagt er/ denne Lægedom styrcker Hiertet saare vel.

Succus Rutæ. Acetum Rosarum. Camphora.

Tørster den Siuge.

Aqua Rosarum.
Acetosæ
Borraginis.

Naar som den Siuge haffver vel sued/ oc er bleffven kaald igien/ oc hand da saare tørster / da skal mand giffve hannem denne Drick saaledis tilgiort. Mand skal tage Rosen Vand/ Sure Vand lige meget aff huert/ Boras vand helften saa meget/ udi disse vand skal sønder vredes/ it halfft Lodt Rosen Sucker/ oc Theraaelse tredie Delen aff it Quintin/ her aff skal mand gifve den Siuge noget udi tre eller fire Dage om Morgenen førre lit luncket giort / oc der paa skal hand faste udi tre timer. Aff denne Lægedom styrckis Hiertet / oc driffver det onde der fra.

Hiertet styrcke.

Dette Lægedom styrcker oc Hiertet saare vel.

Aqua Rosarum.
Acetosæ.
Borraginis.
Acetum Rosarum.
Crocus.
Camphora.

Mand skal tage Rosenvand tolff Lod/ Sure Vand/ Borrase vand / aff huert sex Lodt / Rosen Edicke / fem Lodt / Saffran saa meget som en Blaffert kand veye/ Campher saa meget som en Byg korn veye/ disse skulle vel tilsammen blendis / her udi skal vaadgiøris en fire hiørnet Linklud som er en spand lang / oc den skal leggis paa det venstre Bryst luncket / oc den skal saaledis der paa ligge udi ti Timer. Men vil den siuge æde noget før / da skal samme Linklud

aff-

afftagis / oc to Timer efter at den Siuge hafver ædt / skal den igien paa leggis.

Naar som den Siuge hafver vel sued/ da skal mand tage unge Høns/ eller oc unge Haner/ oc plocke fierene vel aff dem hoss Artzen / oc siden vride samme sted vel met Salt / saa skal mand holde samme sted aff Høns eller Haner paa Pestilentzens byld indtil Hønset eller Hanen døer. Naar som den er død / da skal mand tage en anden / oc den bruge som sagt er / to flere saaledis dø/ io bedre det er / thi de drage Ederet til dem. Dette met Hønerne eller met Hanerne maa brugis til Vnge oc spæde Børn / som ere befengde met Pestilentze/ her met ere mange hiulpne som hafve veret befengde met Pestilentze.

Ederet ud at drage.

Der efter skal mand tage gode Egler som tagne ere udi ferske Søer (udi huilcke mange Frøer ere)som ere trinde røde/eller Lefverfarfvede / oc hafve smaa Hoffvet/ kand mand faa disse/ da ere de bæst/ disse uddrage det onde Blod / thi de det aff naturen hafve / at de heller uddrage det onde Blod/ end det gode / Før end de sættis paa steden / skal steden gnidis met Salt indtil den blifver Rød / oc siden thoes met luncket Vand / Oc saa skal samme sted

 smø-

smøris met gaat Blod af Hønne / eller Due / saa henge Eglene disf bedre ved. Oc naar som mand vil at de skulle icke lengre drage / da skal mand kaste Salt eller Aske paa deris Hoffvet / da falde de fra steden. Det er oc gaat at mand sætter en Koppe paa samme sted igien / paa det at det onde Blod som igien inde er bleffvet kand uddragis. Oc om det vilde bløde formeget / oc Blodet vilde icke stillis / da skal mand brende Gallas til Pulver / oc strø der aff paa Saaret / da stillis det.

Gallæ.

Der effter skal den Singe rensis eller purgeris met Clistere bag ind / eller met andre Lægedomme som purgere oc Stolgang giøris.

Det xiij. Capittel.

Om Deffvelse eller Pestilentze Byld.

FØrste skal mand giør all sin flid der til at forgifftelsen kand uddragis som sagt er. Mand skal icke heller legge paa Bylden Repercussiva, det er kaalde ting / thi Forgifftelsen drifvis aff indtil Hiertet. Men mand skal legge

legge dette Plaaster paa Bylden / huilcket som uddrager Forgifftelsen.

Tag en Løg / oc giør it hul udi hannem / oc opfyld Hullet ud igien met Theragelse oc stød Entzian / giør saa Hullet til igien / vind samme Løg udi bloer / oc steg hannem vel udi hed Aske eller Ilmørie / skale oc stød hannem siden vel met det som udi hannem er / oc bint hannem paa Bylden / Oc naar som Byldens forgifftelse er uddragen / leg hannem met den Smørelse som giort er i Honnig / Bygmel oc aff Aggeblommer. Eller som mand selff vil / oc som huer bæst finnis.

Paa det at den onde forgifftige vædske som er udi Bylden skal icke videre udsprede sig / da skal mand tage Rosenvand to Skeder fulde / VinEdicke en Skefuld / her udi skal røris noget Bolus / her aff skal smøris omkring Bylden.

Aqũa Rosarum.

Plasterne eller andet hues som mand bruger til saadanne forgifftige Bylder / de skulle offte fornies / der skal oc vere it føye Hul met paa Plasteret / paa det at den onde forgiftige damp kand dragis der ud. Oc om mand hafver icke bruget Egler / som ieg offven faare lærde / da skal mand icke forhale met Pestilentzis Byld / oc tøffve /

saa lenge til hand blødis aff sig selff/ eller der gaar Hul paa hannem / oc hannem siden rense / oc læge som ofven faare sagt er.

Absinthiũ. Ruta. Mand maa tage Malurte / Rude / lige meget af huert / oc støde disse til Puluer/ oc blande dem met Menniskens Møg eller Skarn/ saa meget skal der af tagis lige som Vrterne ere store til / her af skal gioris Plaster/ oc leggis paa Bylden/ da gaar der snart Hul paa hannem. Siden skal mand smøre Smør paa it Linklude / oc legge det paa Hullet / dette skal ofte om Dagen fornyes/ otte eller ti sinde/ oc dette skal brugis all den stund der er Rødde udi Bylden/ oc siden tillægis som sagt er.

Eller mand maa tage Blommen af it Æg / oc røre den vel met Salt/ oc den paa Bylden legge / oc huer Time skal det fornyes.

Eller mand maa legge paa Bylden hvid Lilie rod.

Mand maa tage Figen oc Rosiner som gode ere/ af huert it Lodt/ disse skulle stødis vel tilsammen / her til skal tagis it Quintin Salpeter støt til Puluer / oc blandis der iblant / her af skal gioris Plaster met Olie/ af Cammille Blommer/ oc dette skal leggis varmt paa Bylden.

Mand

Mand maa støde Hylde Blad oc Se-
[n]ip tilsammen / oc legge det paa Bylden.
Mand maa blande Surdey met Lisse-
[b]ons Olie / oc det paa legge.
Eller mand maa giøre en Grød af
[H]uedemel oc Honnig / oc af en stegter Løg /
[o]c dette paa Bylden legge / dette Plaster er
[o]fte forsøgt.
Om nogen forferder sig der af at
[m]and hugger eller brender hul paa saadan-
[n]e Bylder / da skal mand tage Gøsemøg
[o]c blande det met Lissebons Olie / oc legge
[d]et paa Bylden / da gaar der hul paa han-
[n]em.
Om mand hafver stor Pine udi saa-
[d]anne Bylder / da skal der icke leggis paa
den Lægedom som tilsammen drager / men
den som modgiør oc pinen stiller / thi pinen
[d]rager den Materie self tilsammen. Men
[m]and skal vaadgiøre Bomuld eller en
Suomp udi Lissebons Olie / Olien førre
[h]it varmt giort / oc den paa steden legge.

Olium Olivarum.

Eller mand maa vaadgiøre en suomp
[u]di Vand / huor udi Cammilleblommer
[s]aadne ere / oc den passelig varm paa legge.

Det xiiij. Capittel.

Forgiffvis nogen met Eder.

Den

DEn Konst at forgiffve hinanden met Eder / brugis (Gud vere loff) sielden udi disse Land som førre sagt er / Men om saa skede / at nogen bleffve forgiffven (det Gud naadelig affvende) at mand da kunde vide / huorledis mand hannem hielpe skulde / vil ieg her oc noget der om røre / oc først skal mand vide at der ere mange atskillige Lægedomme til / baade eenfaaldige oc tilsammen satte / huilcke mand maa bruge om nogen bliffver forgiffven met Forgifft oc Eder / huilcke som Ederet borttage / om de brugis udi tide før end Ederet tager offverhaand / oc serdelis tiene disse effter følgendis her til : Rude / Diptam / Tormentilla / Entzian / Krusemynte Hiertens fryd / Terra sigillata, Bolus Armenus, Krane øyen Doronici kaldede / Lauerber / Kræffts-øyen / Figen / Valnødder / Hulurt / Holtz-urt (aff somme S. Eline rod kaldet) Jordhumle / Peberrod. Alle disse forneffnde fordrifve Eder oc Forgift / aff deris rette Nature / Huorledis disse skulle rettelige brugis / hafver ieg her offven faare gifvet tilkiende / der som ieg hafver handlet om Pestilentzis Eder oc Forgift.

Disse tilsammen sætte Lægedomme fordrifve Forgift oc Eder / oc de findis udi Apotecken beredde : Theragelse Andromachi, oc Galeni, Mitridatum, AureaAlexandrina, &c.

Det xv. Capittel.

Om mand reddis at mand haffver taget Forgift til sig.

Meen nogen at hand hafver taget Forgift eller Eder til sig/ da skal hand gifve god act der paa / om Forgiftelsen hafver veret af hed eller kaalder Nature. Hafver den veret af hed Nature / da er den Siugis Tunge tør oc reffnis / oc hafver stor tørst/ oc vorder macteløs / oc faar sting til Hiertet / vemmer saare/ stundem faar mand oc stor Bugløb.

Forgifft aff hed Nature

Lægedom.

Fornemmer nogen faaresagde Tegn/ da skal hand strax tage Bolus oc Terram sigillatam , oc støde disse til Pulver / oc dricke her af it Quintin met Gedemelck /

melck / oc siden skal hand bruge en Drick/ som giør at spy / da gaar Ederet fra hannem.

Forgifft aff kaald Natu-re.

Hafver Ederet veret af kaald Natu-re / da sofve alle hans Lemmer/ oc Krampe tager hannem/ oc Tungen blifver lam/ saa at hand icke kand vel tale.

Lægedom.

Mand skal strax gifve den Singeit Quintin ret god Theragelse / eller døer hand af Forgiftelsen.

Det xvj. Capittel.

Forgifftige Diur oc Orme/ huorledis de skulle fordrifvis.

DEt skeer tit oc ofte at Forgiftige Orme gifve dem ind i en Mands Huß oc Bolig / eller oc udi hans Gaard oc Hafve / oc paa den sted som mand idelige gaar oc handler / oc de forgifve mangen mand met deris Forgift oc Eder / stundem met deris Siun/ stundem bide oc stinge en / stundem udspy de deris Forgift oc Eder udi Kar oc Fad/ som mand hafver sin Mad oc Drick udi/ stun-

stundem forgiffue det en met deris Ande oc onde Lu.t.

Lægedom.

Vil mand fordriffve saadanne forgiftige Orme o. Diur aff sin bolig/Huss eller Gard/da skal mand tage Rude/den Gummi Galbanum, oc Hiorte Horn/ aff huert en Haand fuld / her aff skal mand giøre en Røg/ da fly de/ vere sick Hugorme/Ogler/ Scorpion / Ederkoppe / etc. Huor som mand planter Rude oc Benedicte urt/dide komme icke forgifftige Orme.

Ruta.
Galbanum.
Cornu cervi.

De rige o. store Herrer de skulle haffve udi deris Gaarde o. Haffver/Paafugle/ Storcke/ Kraner/ thi at alle forgifftige Diur fly for disse aff ret Natur.

Det xvij. Capittel.

Bidis nogen aff en Hugorm.

Bliffver nogen biden eller stungen aff nogen Hugorm eller Snog / da skal mand tage unge Haner eller Høns / oc holde dem paa steden/

oc der met handle lige som om Pestilentzis Byld sagt er. Oc naar som mand haffver bruget Hanerne eller Høusene / side skal der sættis en Koppe paa steden / oc lade den uddrage Ederet / Der effter skal mand giøre en Smørelse / oc her met skal Saaret smøris / mand skal oc giøre Plaaster aff samme Smørelse / oc legge det paa Saaret.

Mand skal tage disse Gummer Galbanum, Serapinum, Myrrha, Asam fœtidam, Oppoponacum, Peber / Suoel / Rude / lige meget aff huer / disse skulle stødis til Puluer / oc blendis met Vin / saa at det vorder til en Smørelse / oc brugis som sagt er.

Galbanum. Serapinum. Myrrha. Asa fœtida. Oppoponacum. Piper. Sulphur. Ruta.

Om den som stungen er dricker en god Drick Vin Edicke / da giffver Ederet sig ud.

Mand maa oc vel bruge de Lægedomme som her offvenfaare udi denne Bogs sexte Capittel screffne staa / thi de uddriffue Forgifft oc Eder.

Det xviij. Capittel.

Eder Koppes sting.

STinger en Eder koppe nogen / da skal Saaret smøris met aff Osen aff Endiuia / oc siden skal mand holde it kalt Jern paa Saaret.

Det xix. Capittel.

Om Bi oc Bremse.

BIer oc Bremser de haffve en Forgifft udi dem / oc dem de stinge nogen / da skal mand strax holde it kaalt Jern / eller en kaalder Sten paa steden. Siden skal man tage Bolus oc Campher / oc røre disse vel tilsammen met Rosenvand / oc smøre der aff paa steden som stunget er.

Roden aff den Katost Althea kaldet / siød met Edicke oc lagt paa Saaret / hielper strax.

Det xx. Capittel.

Bides nogen aff en Kat.

WOrder nogen biden aff en Kat / eller aff en Affue / da skal mand blande Hønse møg / oc Bolus tilsammen

men met Olie aff Mynthe/der aff skal leggis paa steden som er biden.

Det xxj. Capittel.

Bides aff Røtte.

Vorder mand biden aff nogen Røtte / det ere saare farligt. Da skal mand tage en Tosse / oc legge den udi en ny Leerpotte / oc brende den til Pulver / aff det Pulver skal strøes udi Saaret / Samme Pulver maa oc brugis til andre saadanne Forgifftige bid.

Det xxij. Capittel.

Om it fastendis Menniske bider nogen.

Vorder nogen biden aff it fastendis Menniske/huilcke oc saare farligt er / Thi der aff vaaxe onde forgifftige Bylder / paa saadanne bid skal leggis den Læge somme som offvenfaare om Katte bid screffuet staar.

Det xxiij. Capittel.

Om nogen forgiøris aff nogen Quinde.

HAffver nogen Quindis Persone det saa sticket oc giort met Konst / at mand skal ingen elske uden hende allene / oc om mand vil giøre hendis Konst til intet / Da skal mand saaledis handle.

Mand skal tage Perler oc Jordhumle / aff huert it Quintin / Disse skulle stødis til Puluer / oc drickis met Vand som brent er aff Hiertens fryd / oc mand skal henge it stycke aff en Segelsten om Halsen / saa at hand henger paa det bare Bryst.

Margarite. Hypericon. Magnes.

Det xxiiij. Capittel.

Haffver nogen ædt forgifftigt rodden Kiød.

HAffver nogen ædt noget roddet Kiød / eller rodden Fisk / da skal mand komme den til at spy som det ædt haffver / der effter skal mand giffve hannem at dricke Vin oc Peber blandede tilsammen.

Her i disse Riger oc Land vaaxe oc at-

skillige slags Vrter oc Rødder / huilcke som Forgifft oc Eder i dem haffve / oc om ieg screffue dem her (maa vel ske) at der tore vere de til som dem maatte vanbruge oc forgiffue nogen der met / Thi vil ieg lade dem fare paa denne tid / oc her met ende hues ieg om Pestilentze oc andet Eder scriffve vil.

Der som mand elsker oc frycter Gud / oc paakalder hannem met en ret fast oc stadig Tro / holder oc skicker sig effter denne min scriffvelse / Da bliffver mand fri fra Pestilentze / oc døer icke aff hende / uden saa er / at den evige Allmectige Gud vil serdelis haffve hannem til sit evige Rige / eller oc vil straffe hannem.

Prententet i Lübeck / aff
Asweri Krøgers Arfuinger / paa
Laurentz Albrects / Borgeris oc Boge-
geførers samme steds Bekaastning/
Oc findis hoss hannem til
Kiøbs.

ANNO M. D. XCIC.

En skøn Lystig Ny

Urtegaard

Prydet met mang atskillige Urter / som tiene til Menniskens Legems sundheds opholdelse / Dislige st huorledis *Electuaria*, *Syruper*, *Conserua*, oc Olier / skulle ret konstelige giøris / oc beredis / aff denne Urtegaards Urter / deris Røder oc Blomster / Oc andre saadanne subtilige nyttelige ting / Aldrig tilforn seet paa vort danske Tungemaal / Tilhobe samlet oc fordansket aff

Henrick Smid vdi Malmø.

Anno 1 5 4 6.

Prentet i Rostock af Stephan Møllman.

Anno 1 5 9 9.

Christiern Torckelsøn / Doctor vdi Kiøbenhaffn / ynsker Henrick Smid vdi Malmø / lycke / salighed oc velfard.

Kiere Henrick / Sender ieg eder igien den Lægebog / som i antuordede mig i Vinter / begerendes at ieg samme Bog vilde øffuersee / oc giffue eder tilkiende / om mig kunde tyckis nyttes ligt at vere / at hun bleffue prentet oc obenbaret for huer mand. Saa haffuer ieg nu effter eders vilie oc begering / samme Bog offuerseet / oc befundet / at hun er vddragen aff de beste Lægedoms Bøger / Oc ere vdi hende mange gode Lægedomme / som kunde giøris oc beredis aff de ting som findis oc vaaxe her i Riget. Dog skal ingen tencke met sig / at nogen kand fuldkommelige lære aff denne Bog / eller aff nogen anden / alt hues som behoff giøris til Lægedoms konst / Thi at kunde en Lægebog vere nocksom der til / da giordis icke behoff / at studere 20. eller 30. Aar / oc forsøge mange fremmede Land / før end mand lærer / det som behoff er / at vide

vide til samme Konst / icke vaare heller Læ-
gedoms Doctores i andre Land i saa stor
ære oc verdighed holdne / som de ere / der
som Lægedom vaare en Konst / som ringe
vaare at lære. Oc findis der mange /
serdelis vdi Italia eller i Valland / Læge-
doms Doctores, som haffue huert Aar
mere end Tusinde Ducater til rente.
Men efftterdi at her er ickon it Apotecke/
i alt Danmarckis Rige oc Norge / oc
disligest icke mange / som den rette Læge-
doms konst forstaa / eller lært haffue / da
tyckis mig meget nytteligt vere / at denne
Bog vdgaar for huer mand / oc serdelis
for dennem som langt bo fra Lægedoms
Doctores oc Apoteckere / at huilcken som
fornemmer sit Legems skrøbelighed eller
siugdom / kand søge oc finde i denne samme
Bog / nogen Lægedom / som hand kand
behielpe sig sielff met. Oc haffuer icke
Gud forgeffuis skafft saa mange deylige
oc merckelige Vrter / oc anden Lægedom/
Men til Menniskens nytte / gaffn / Sund-
hed / oc forbedring. Fordi friste de Gud/
som siuge bliffue / der som de foracte Guds
 gaffuer/

gaffuer / oc icke begere hielp oc trøst / Først aff Gud i Himmelen / oc siden aff de nyttelige Lægedomme / som baade scriffuis i denne Bog / oc i mange andre flere. Oc haffuer ieg ingen dansk Bog seet / som saa nyttelig kand vere til Lægedoms konst / som denne eders Bog oc Arbeyd er. Eder her met nu oc altid Gud befalendis til euig tid. Screffuet vdi Kiøbenhaffn / Palme Søndag / Anno Domini 1546.

Erlig oc Velbyrdig Mand / Mester Claus Vrne / Prouest i Lund / ynsker ieg Henrick Smid / vdi Malmø / Lycke oc Salighed.

Jeg holder Wtacknemmelighed for en stor Vederstyggelighed aff naturen oc troer at de ere icke værde / at kal dis Mennisker / som icke ihukomme de Velgierninger / som dennem ere skede aff an dere / Men de ere slemmere end wskellige Creature. Det er oc it gammelt Sprock oc almindelig Tale / At huo der giør en wtacknemmelig til gode / hand giør som den der saar sit Korn paa Haffsens bonde. Jeg acter dem at vere lycksalige / som Gud haffuer vnt noget gaat/ met huilcket de kunde igien forskylde / hues dem vederfaret er / oc dem mest lycksalige at vere/ som det met Aager betale kunde / Thi haffuer ieg tit oc offte randtsaged min føye Bohaffue/ at ieg noget kunde finde / som ieg eders Erlighet skenke kunde / for eders mange Velgierninger / som i mig beuist haffue. Saa fant ieg Jesus Sirachs Bog / som scriffuer i det 38. Capitel. HERREN lader Lægedommen vaxe aff Jorden / oc it forstandigt Mennniske foracter hannem icke. Der ieg dette læsde/ da stiøds mig i sinde / at her ere faa Doctores / i Lægedoms konst i disse Land oc Rige / som den menige Mand hielpe kunde / i deris Siugdomme. Saa haffuer ieg oc tilførn forfaret aff eders Erlighed / at i oc eders elskelige Hustru/ Fru Margret / haffue stor lyst til atskillige Vrter/ oc der faare haffue i giort en besynderlig Vrtegaart

gaard i Bielteblerge/begerendis vdaff mig at bide/ met huilcke Vrter samme Vrtegaard best prydis kunde / Da paa det at den kunde prydis / oc huer mand kunde hielpe sig selff i sin nød oc trang / om hand icke kunde finde nogen anden Doctor eller Læge hos sig tilstede. Da tog ieg mig faare/ at ieg met Guds hielp / vilde scriffue de almindeligste oc beste Vrters dyder / krafft oc nature / som her vaare vdi Riget / aff de ypperste oc beste Doctorers Bøger / som nu findis kunde / som ere / Otte Brunfeldt / oc Hieronimus Buck / som met stor arbeyde oc flijt / haffue sammen sancket oc screffuit mange atskilige Vrters dyder oc krafft / aff *Nicandro* , *Plinio* , *Dioscoride* , *Theophrasto*, oc andre flere gamle Lægers Bøger.

Sammeledes haffuer ieg oc tilhobe samlet/ nogle aff Apoteckernis lønlige Konster / i en hob/ som ere / huorledis Electuaria/ Syruper/ Conserua / oc Olier / skulle ret konstelige giøris oc beredis / aff disse oc andre Vrter / oc deris Røder oc Blomster. Oc effterdi at ieg haffde icke tid til at giøre det om dagen / for mange atskillige ærende skyld / som ieg haffuer veret behindret met / da giorde ieg det om natten/ eders Erlighed/ oc eders ærlige kiere Hustru / til vilie oc tienste/ oc den Menige mand her vdi Riget / til nytte oc gaffn.

Oc vil ieg nu i denne føye Bog/ bescriffue de Vrters dyder / som ieg kiender / oc neffne kand/ paa vort danske Tungemaal. Men wi haffue dog saare faa paa vort Maal / men neffnis meste parten / aff den Menige mand / met brøden Latine/ eller brøden Tyske / oc ey aff en som aff en anden. Oc paa det at wi diss bedre kunde lære at kiende/ dem ved deris rette naffn / haffuer ieg sæt vdi denne Bog / Vrternis Latinske naffn / saa som Lægedoms Doctores oc Apoteckere dem kalde/oc neffne/

oc

oc saa huad Tyske dem kalde. Sammeledis haffuer ieg oc sæt effter huer anden / de Vrter som met lad / farffue/ lugt oc blomster/ oc rødder / nogen lignelse tilsammen hafue / Vil ieg oc met Guds hielp / (foruden hues intet skeer eller retteligen fuldkommis legge vind der paa/ tid fra tid, at lære aff lærde Mend/ at kiende flere Vrter/ oc saa in fremti-den forøge dette mit Arbeyde ydermere / Effterdi at den Almectigste Gud vor kiere Himmelske Fa-der/ haffuer giffuet oss her i disse Lande oc Rige/ offuerflødige Vrter nock / som tiene til vor Com-plex oc natur/ at Læge oc hielpe vor Legemis Sing-domme met / for atskillige Soter oc Siugdomme/ som oss tilkomme kunde/ saa vel som dem af India/ Arabia oc Calcutten. Her vaaxe mange edele Vr-ter i Riget / som dog foractis oc trædis met Fød-der / (lige som de vaare icke skabte aff Gud oss til gode) Men viste wi deris kraft oc dyder / da hol-de wi dem i større ære oc værdighed/ end wi giøre. Den høylærde Mand Doct. Hieronimus Buck scriffuer / at hand vil heller hafue i sit Hus / Ange-licam/ Mesterurt/ Hulurt/ Loeslicke/ Entzian/ Holtz-urt / som kaldis Sancte Elene rod / end de So-phisters sammensætte Electuaria / oc Lægedom-me / Bezahardi oc Liberantis kaldede. Her ere dog mange aff saadan art oc nature/ at de foracte Guds gode gafuer/ oc holde mere af fremmede oc vdlen-diske forderfuede/ gamle/ tørre oc ormstungne Vr-ter / end aff vore egne / som her vaaxe / huilcke wi maatte vel faa for en føye ting/ oc bruge oss til nyt-te oc gaffn. Men somme kiøbe dog fremmede Vrter / dem mere til Døden / end til Helbrede. Oc paa det / at i oc alle andre som dette mit Arbeyde kommer til haande/ kunde diss bedre for vden stor vmage/ oplede hues de begerendis ere / da haff-uer ieg sæt her trende Register eller Taffler / til

 sam-

samme Bog. Den første indeholder Vrternis naffn paa Latine / effter som de aff de gamle oc ny Doctorer / oc Apoteckere kaldede ere / Den anden Vrternis naffn paa Danske / Den tredie Siugdommernis naffn. Bedendis eders ærlighed kierligen / at i dette mit føye Arbeyde ville tage til tacke / som i tilforne giorde den anden min Bog / om Pestilentzis Siugdom / oc mig besterme hos dennem som alting gnaffue met Hunde tanden / oc til det verste vdlegge. Det som ieg formercker / at hun eders Erlighed behager / vil ieg hende met Guds hielp som forsagt er / forøge oc forbedrer eders Erlighed her met / oc sammeledis eders ærlige oc elskelige kiere Hustru / met eders gantske Hus / den Almectigste Gud befalendis til euig tid. Screffuet vdi Malmo / Anno 1546.

Margrethe
Juliana
Dening

GVD vor Himmelske Fader haffuer alstedse giort sine vnderlige Gierninger / i de ting som mest foractelige ere faar Verden / lige saa haffuer hand oc giort / i de foractelige Neller. Huad Vrter ere lysterligere end de skøne vellucken dis Neglicker / Fioler oc andre saadanne? Neller offuergaar dem alle/met krafft oc dyd. Fordi haffuer i fordom tid / den vellærde Mand Phanias, screffuet en hel Bog / om Nellers loff / dyd oc krafft / Thi ville wi først sætte dem i denne vor Bog.

Neller.

Vrtica, Acalyphen, Eniden. Eller Neller eller brende Neller *Vrtica labeo, Laminum, Anomium, Vrtica alba, Vrtica mortua, Archangelica,* Blinde Neller / *Vrtica herculea,* høge oc stoore Neller som vaaxe i Skoffuene / Deris Frø brugis mest i Apotecken. Læss *Dios. 4. Cap. 79. oc 80.*

Nellers complex.

Alle Neller ere aff art oc natture varme oc tørre. De resoluere oc atskille de Heffuelser / haarde Knuder / Knorter / oc andet / hues som kommer eller kommet er aff *Phlegmate.* Mand

maa bruge dem induaartis i Legemet oc vduaartis.

Induaartis.

Neller saaden i Vin / oc drucket / blødgiør den haarde Bug / atskill Væderet / stiller Tarmernis vred / Colica kaldet / (om saa er at forstoppelse er icke Aarsage) giøre vel at pisse / rense Lenderne / giøre oc lystig til *Veneris* spil oc leg.

Nellefrø ere stercke i foresagede sag / met Vin saadet / eller der aff it *Electuarium* giort met Honig.

Vand aff Neller brent / er noget mildere / lystigere til at bruge / til foresagede brøster / renser oc reingiør alle Saar / induaartis oc vduaartis / drucket oc der met thoet.

Roden aff de stoore brende Neller / i Vin oc Honig saaden / er en stor hielp oc Lægedom for Kaaldesiuge / Hoste / en stacket Ande oc Trangbrystighed. Thi de rense Lungens rør / rømme Brystet / atskillie Ribbenenis Bylder / Drøbelen oc hues Siugdom sig aff sey Vædske forsamlet haffuer. Huer gang tre eller fiere Steder fulde / om Afftenen oc Morgenen / varm drucket / oc der met i Halsen klucket.

Vduaartis.

Nelleblad støtte met Salt / oc lagde paa Saaret som it Plaaster / læger galne Hundis bidt / er it Experiment.

Lige

Lige saaledis lagde paa onde fule forderff-
nelige Saar / vere sig Kræfft / Vlffuen / etc.
Renser oc læger dem.

Saadanne Plaaster atskillie oc alle Knor-
ter / Knuder / kaalde Hefuelser / vere sig Ledemo-
denis / Miltens / eller bag Ørerne.

Met Neller thoet / læger all ond Skab /

Nelle Oes i Næsen lat / kommer hende til
at bløde / Oc naar du vilt / at hun skal icke len-
ger bløde / da smør aff Osen paa Panden / saa
stillis hun.

Om nogen brender sig ilde aff Neller / hand
skal smørie steden met Rosen olie / eller Bom-
olie / saa saetis pinen / oc Bleyerne forsuinde.

Alle døde eller blinde Neller / ere fuldnær
ens i Lægedommen / som brende Neller / Men
dog atskilie de mere Knuder eller Knorter / Thi
skulle de brugis til Rygbad / til den haarde
Moder.

Marubium.

Marubium album, *Prasium album*, *Sanguis
tauri*, Huid *Marubium*, den sorte kaldis *Maru-
bium nigrum*, *Balote*, Læß *Dios. lib. 3. Cap. 100.*

T. Andron / Gottes vorget.

Lige som Neller verme oc atskilie / saa giør
oc *Marubium*. De huide loffuis mest / oc maa
brugis induaartis oc vduaartis.

Ind-

Induaartis.

Bladene aff den huide *Marubio*, i Vin eller Vand saaden / der iblant rent vel skummet Honnig / oc drucket / fordriffuer den trange stackede Aande / Hoste / Brystens gamle bylder oc sting / Obner Leffuerens / Miltens oc Moderens forstoppelse / vddriffuer den anden Fødsel / Renser Moderen / oc kommer Quindernis Tid til at flyde / serdelis om hun siudis met *Iride*, det er / met blaa Lilie rodt.

Osen aff *Marubio* / haffuer lige saadan mact / huer gang til sig taget tre eller fire Skeder fulde / effter som huer taale eller fordrage kand / oc gaat siunis.

Samme Oes er oc god til dem som Eder eller Forgifft ædt hafue / oc aff forgiftelige Orme bedne er.

Denne Oes giør klare øyen / døder Ormene i Liffuet / oc i ørene.

Vduaartis.

Alle *Marubia* tiurde / tiene vel til Bad / oc at røge vnderneden op met / paa de Quinder som plagis met den huide phlegmatiske flodt oc stedse ont i Ryggen / Benene / oc i Siden hafue.

Vand huor vdi *Marubium* saaden er / læger al ond Skab / oc anden Hudens wrenhed.

Den sorte *Marubium* saaden i Lud / oc det bulne

bulne adslagne Hoffuet der met toet/læger det. 3

Spene bylder her met tode / oc Puluer aff *Marubio* met Honnig blandet / oc paa lagt / læger dem.

Om nogen haffuer gaat eller arbeidet sig træt / hand skal tage Osen aff *Marubio*, oc blande den met Rosen olie / oc smøre sig der met.

Hiertens fryd.

Melissa, Apiastrum, Citrago, Citraria. Melissophillum. Læss *Dios: lib. 3. Cap. 109.* T. Moder kruet / Herten kruet / Fruwen kruet / Papen kruet / Immenblat.

Hiertens fryd er vel bekient iblant Quindfolck / hun vermer / tørrer / fortærer / læger oc tilsammen drager / Maa brugis induaartis oc vduaartis / Læss *Dioscoridem lib. 3. Cap. 109.*

Induaartis.

Hiertens fryd i huid Vin saaden / oc den i nogle dage drucket / rømmer Brystet / den stackede oc trange Ande / Styrcker Hiertet / Fordriffuer Melancolies wlystighed / den fallende Sot / oc tien fuldnær til alle induaartis Siugdomme.

Hiertens fryd smaa skaaren eller hacket / en nat lagt i god huid Vin / oc siden brendt igiennem en glas Hielm / er end kraffteligere / Thi den

stiller

stiller strax i samme stund/Moderens wrolighed oc vred / huer gange tre eller fire steder fulde drucket / sammeledis Mafuens beklemmelse/ Nedtrycker den onde damp oc røg / som i hofuedet opfar.

Renser oc læger Mundsens saar/der met thoet.

Bladne aff Hiertens fryd fastendis ædt/ foruermer Mafuen.

Vduaarkis.

Hiertens fryd oc Commendeblomster/ lagde i en Linpose / i Vand eller i Vin saaden / vdtryst oc saa varmt lagt paa den wrolige Moder / stiller hendis opstødelse oc rørelse / oc kommer hinde igien i sin rette sted.

Sued oc Røgbad / vnder vp giorde aff Hiertens fryd / kommer Quindernis tid till at flyde / stiller Lendernis oc Ledemodenis pine.

Vand brent aff Hiertens fryd / læger all Skab/Ringorme/Ederkoppers oc Scorpionis sting / oc galne Hundis bid / der met thoet.

Hiertens fryds Vand / i tyck oc klar Vin lar / giør hannem skøn oc klar igien.

Kiød met samme Vand offuer stencket/ blifuer lang tid ferst oc gaat/ Fluer eller Madke komme icke paa det.

Haaret met samme Vand vaadgiort / beskermer det / at det bliffuer icke graat.

Maru eller Katurt.

Nepeta Calamintha. Læß *Dioscor: lib.3. Cap.38.*

Katte hafue stor tidkørtning oc lyst i denne Vrt / som mand kand see / naar hun leggis for dem / oc maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Osen aff Maru / met Vin drucket / vddrifuer Spolorm / all Forgifftelse / giør at suedis.

Obner Lefueren oc Milten / forvermer de forkøllede Nyrer / stiller Moderens pine / oc kommer Quindernis tid til at flyde / serdelis om Vrterne siudis i Vin oc drickis.

Ydermere renser samme Drick Brystet / giør at pisse / læger hues induaartis brøstet er / atskil den gule Sot / stiller *Cholera* flydelse / styrcker Maffuen / fordriffuer oc den tredie dags Kaaldesiuge / saa fremt som Maffuen førre renset er.

Vduaartis.

Suedebad / oc Røgen der aff vnder op annammet / vddriffuer den anden Fødsel / Quindernis tid / stiller Moderens pine oc ve.

En Røg giort af samme Vrt / bortdrifuer Hugorme / oc andre forgiftelige Diur.

Osen blandet met Osen aff de gule Kreppe Røder / der met smort / renser Skabben / oc er gaat til dem som Hoffuet haar aff falder / oc Møl i Haaret er.

Mynte.

Menta sativa. Læß Dios. lib. 3. Cap. 33.

Der ere sex slags Mynte til / iblant dem alle er den Kruse mynte oc Sesenbrandt de beste / deris dyder ere fuldnær som Polleyers oc Hiertens fryds / ere varme i tredie Grad / Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Osen aff Kruse mynte eller Sisenbrand met Edicke blandet / stiller Blodspyelse / oc andre Maffuens opkastelse / døder oc de trinde Orme i Bugen.

Krusemynte ferst / grøn eller tør / er god til Maffuens bryst oc Siugdom / for andre Lægedomme.

Sammeledis det brende Vand drucket / fordøffuer eller fortærer vel / stiller Hickelse oc vemmelse aff *Cholera*. Serdelis Salsamenter der aff beredde / giør en lystig til *Veneris* spil / styrcker alle Lemmer.

Til Kruse mynte eller Sisenbrant lucktet / styrcker Hiernen oc Hukommelsen.

Vduaartis.

Linklude vaade giorde i Osen aff Mynte eller Sisenbrand / oc paa Panden lagde / stiller Hoffueuercken.

Samma-

Sammeledis lagde paa unge Quinders haarde bryst/ som ville affuenne deris Børn fra Brysterne/ fordriffuer de haarde Knuder/ som komme aff Melcken.

Stiller oc ørernis verck der i lat.

Kruse mynte støt met Salt / oc lagt paa galne Hundis bid/ læger uden all sorg oc fare.

Kruse mynte eller Sisenbrand / tiurt oc til Puluer støt / met Surdey blandet / oc smurt paa noget som it Plaaster / offuer Hiertet lagt/ som it *Epithima*, stiller opstødelsen oc brydelsen.

Summa alle Mynter tamme oc vilde / tiene til Sued oc Røgbad/de verme oc *resoluere*, Thi giøre somme Suedbad oc Clistere aff dem.

Bladne aff Kruse mynte eller Sisenbrand / lagde i sød Melck oc saadet / lader icke løbe Melcken tilsammen.

Polley.

Pulegium ; *Poleum*. Læss. *Diosc* : *lib*. 3. *Cap*. 3.

Polleye er hed oc aff skarp nature / thi fordriffuer hun Söffenen/tynd oc subtilig giør all Brystens seye vædske. Hielper fordøffuelsen. Maa brugis induaartis oc uduaartis.

Induaartis.

Polleie saaden i god huid Vin / Afften oc Morgen drucket / kommer Quinderis tid til at flyde / oc uddriffuer den anden Fødsel.

Denne drick / oc huilcken denne lig er / skal icke brugis / vden naar behoff giøris / som er/ naar Quindernis tid oc blomster foruentendis ere / oc da icke flyde vil / eller oc haffue den huide flydelse / dem er det en velsignet Lægedom.

Men met Honnig saaden / stiller Quindernis tid oc blomster/ opstødelse oc vemmelse.

Polleie met Vin / Honnig oc Aloes saaden/ oc drucket / er en nyttelig drick til at vdføre den sorte Galde met/ *Atram bilem* kaldet / forterer oc tyndgiør all Lungens seye Phlegma. Stiller Bugens/ Tarmenis/ oc Moderens pine.

Vddriffuer Hugormis Eder eller forgifft/ Atskil Bulden vdi Halsen *Aginam*, der met klucket / Læger oc hues brøst induaartis vdi Munden er / tit oc offte der met thoet.

Polleye Vand / oc Oes / tien til dumme Øyen/ fordriffuer deris klaade.

Om mand nogen sted er / huor mand nødis til at dricke Vand / oc redis der for at det skal icke vere gaat / da skal mand legge Polleie der vdi/ saa maa mand dricke det vden all fare.

Vduaartis.

En krants giort aff Polleie / oc paa Hoffuedet sæt / er god for Hoffuedens suimmelse / paa Hoffuet lagt / stiller Hoffuit verck.

Huo som krampe drager / hand skal riffue eller gnide stæden met Salt/Edicke/ oc Polleie.

Vild Polleie.

Dictamum. Læß *Dios: lib.3. Cap. 31.*

Hues om Polleie sagt er / skal oc forstaas om den vilde Polleie / huilcken stor krafft hafuer / Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Den vilde Polleye bruget / vddriffuer icke aleniste Quindernis tid / men ocsaa den anden Fødsel / der til ocsaa det døde Barn:

En røg giort aff den vilde Polleiers vrt/ giør det samme.

Ydermele vddriffuer den vilde Polleies oes eller Vin met hende saaden / alt Eder oc Forgifft / Læger de forgifftige Ormes bid / Renser oc læger dennem vnderlige.

Denne Vrtis dyd oc krafft er saa mectig/ saa at forgifftige Diur fly for hendis luct.

Samma *Dictamum* er en ret Theragelse.

Vduaartis.

Somme sige at den vilde Polleye skal vddrage Pile/ som skudne ere i Menniskene / icke alleniste paa Menniskene / Men ocsaa paa Diurene/ Thi naar de æde aff hende vdfalde Pilene.

Vild Polleie støt/ oc lagt paa Milten/ som it Plaaster / fortærer dem.

Osen aff den vilde Polleie lat i forgifftige Saar / læger dem.

Ocimum, Gariophylatum, Herba regia, Acinon, Ocimastrum. Læss *Dios. lib. 3. Cap. 45.*

T. Basilien.

Basilicon er aff varm complexie / Thi resoluerer oc atskil hun Lungens oc Moderens seye vædske / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Basilicons vrter tørrde / ere lystige at bruge i Maden / lige som Meyoran / oc Rosemarin.

Basilicon i Vin saaden / fordriffner den trange oc stackede Aande / atskil Slimen oc den gamle Hoste / om Afftenen oc Morgenen drucket. Giør vel at pisse / Kommer Quindernis tidt til at flyde / lige som Polleie giør.

Basilicons frø lagt en nat i Rosenvand / bliffuer til en huid oes eller gummi / den tien til Børns reffne Leber oc Tunger / til Quinde brystis vorter / der paa met en fier smurd.

Basilicons frø / oc Basilie Vand til sig taget / styrcker Hierte / oc staat imod Daaneise aller Besuimelse.

Induaartis.

Basilicons vrt den stund hun grøn oc fersk er / paa Panden bunden / fordriffuer Hoffuetnerck / det samme giør oc det brende vand.

Røg oc Snedbad giort vnder op met Ba- 7
silicon / haffuer lige saadan krafft oc dyd / som
Polleye oc Mynte.

Basilicons Vand / slycker Oyenens / Hoff-
uedens oc den vilde Ilds hede / hoffne brystis /
oc den lønlige steds.

Den vilde Basilicon / haffuer lige saa-
danne dyder som kruse Mynte oc Sisenbrand
haffue.

Meyran.

Mayorana Sampsuchum. Sampsuchus, Amaracus, Asinus sacerdotis. Tryphillon. Læß *Dios: lib.3. Cap.36.*

T. Meyeran:

Den vilde oc tamme Meyran er / ere aff art
varme oc tørre / tiene vel alle Menniske / maa
brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Meyrans vrt saaden vdi huid Vin oc dru-
cket / er nytteligt til dem som begynde at faa
Vattersot.

Saaledis bruget / stiller pinen i Liffuet /
Giør at pisse / oc kommer Quindernis tid til at
flyde.

Ofen / eller Meyranc vand i Næsen lat /
eller opdraget / styrcker Hiernen / giør at fnyste /
opuecker *Letargicos*, det er dem som soffue sot

haffue / oc dem som aff stor siugdom faldne ere / eller faldende sot heffue.

Meyrane vand paa Tungen smurt / igien giffuer Maalet / styrcker vnderligen Hiernen oc Hukommelsen / 3. eller 4. Skeder fulde iblant met drucket.

Denne Vrt er en kostelig vrt / til at berede allehaande Mad met / giør den vel smagendis.

Vduaartis.

Meyran støt met Byg meel / offuer øyene lagt / som it plaaster / bottager Heden / fordriffuer Heffuelsen / oc Pinen.

Til Puluer støt met lit Ingefær blandet / i Næsen opdraget / giør at snyste / atskil sinnen.

It plaaster aff Meyran giort / oc offuer lagt / stiller Maffuens pine / sætter oc de Lemmer igien i deris rette stæd / som aff laue ere / stiller oc pinen saaledis bruget.

Olie giort aff Meyran / blødgiør Haar / de forstiffuede Aarer oc Sener / der met smurd.

Tappe *Pessaria*, eller suedbad oc røgbad giorde vnder op met Meyran / kommer Quindernis tid til at flyde / oc renser Moderen.

Osen aff Meyran smurt paa leffrit Blod / atskil det / læger de blaa maal / oc nedtrycker den hoffne Milt.

Vilt Meyran / Tost.

Origanum, Heracleoticum, Cunila gallica. Læs *Dioscor: lib. 3. Cap. 28. & 30.*

Tost eller vild Meyran met Figen/ Rude oc Honnig i Vin saaden / oc drucket / er en kaaste-lig Lægedom for en stacket oc trang Aande / oc til dem som haffue Lunge sot/ som hoste idelige/ oc til dem som haffue Hoffuedens kaalde flydelse. Denne drick giør vel at spytte oc vd at kaste.

Sucker som kaldis *conserua* heraff giort/ giør det samme.

Tost eller vild Meyran bruget met ferske Figen oc Karsse/ bløodgiøre Bugen / serdelis om mand tager der til/ blaa Lilie rod *Iris* kaldet.

Tost eller vild Meyran/ saaden met Figen/ er it Kaasteligt Mundvand / til at klucke met i Halsen/ for Halsens bulde *Anigna* kaldet.

Vild Meyran i Edicke saaden / er en kaaste-lig ting til fule oc wrene Tender / der met thone oc vdi Munden hollet.

Vduaartis.

It Plaaster giort aff Tost eller vild Meyran/ met Figen oc Salpeter til hobe støtte/ oc offuer lagt/ nedtrycker Vatersotten.

Vild Meyran saaden met Vin / luncket paa lagt/ lesker Hede oc hues befengd er.

Den varme damp oc røg at lade opgaa i ør-nene atskil ørnenis suselse.

Vor Frues sengehalm.

Vild Timian/ *Serpillum, Herpillon.* Disse naffn tillegis oc andre Vrter. Læss *Dios: lib. 3. Cap. 38.*

T. Veltkôme. Marien beddestro. Quendel.

Vor Fruis Sengehalm/eller vildt Timian/ er aff en hed qualitet / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Vild Timian saaden i Vin / oc varm drucket / vddriffuer Lendernis oc Blerens slim igiennem pisset.

Saaledis bruget / stiller oc Tarmenis vred/ læger hues induaartis brudet oc saar giort er:

Vild Timian met Edicke oc Honnig drucket / er god til dem som spij Blod.

Osen aff vild Timian / til sig taget it lodt met Edicke / giør det samme.

Vild Timian i all Mad oc Drick brugt / er en Theragelse / for alle Ormis oc Hugormis forgifft oc Eder.

Met Vin oc Honnig / Skersøde oc Anis saaden/er en god Lægedom for den tørre seyactige Hoste/ resner Brystet:

Saaledis bruget / styrcker Maffuen / oc stiller kaalde Piss.

Vor Frues Sengehalm i Vin saaden / oc drucken / er god for Hugormis / Scorpioners/ oc andre forgifftelige Ormis Eder oc bidt.

Ild i hende sæt/oc en Røg aff hende giort/ giør det samme / Oc huor som samme Røg heden kommer/kand intet forgifftigt Diur bliffue.

Vdi Edicke eller Vin saaden / oc drucket / obner Leffueren oc Milten / oc giør vel at pisse.

Vand aff denne Vrt brent oc drucket / gifuer lyst til Maden / fortærer Maffuens vædske / renser Sinnen / varm giør den kaalde Leffuer / læger Tarmene som saargiorde ere effter Blodsotten / igien giffuer Hørelsen / obner Næsen / vddriffuer stemmen / oc Lendernis sand.

Vduaartis.

Til den vilde Timian luctet / styrcker Hiernen. Paa Hoffuedet lagt / fordriffuer Suemelsen.

Vand aff Blomsterne brent / met Rosen edicke blandet / oc fore paa Panden met en lin Klud lagt / stiller Hoffuedens pine *Phrenesis* kaldet.

Vild Timian haffuer alle dyder som Polleye / oc den vilde Meyran haffuer.

Timian.

Thymus, Cephalaton, Capitatum, Thyrsion. Læs *Dios. lib.3. Cap.35.*

Timian er aff varm oc tør art / lige som den vilde Timian er / Er i alle maade lystigere end den vilde er / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Timian i Vin saaden oc drucket / haffuer

lige saadan krafft oc dyd / som aff den vilde Timian saader / Er oc god for en trang oc stacket Aande/Vddriffuer Orme / leffret Blod/ Eder eller Forgifftelse / Quindernis tid / den anden Fødsel / oc det døde Barn.

Vduaartis.

Timians oes met Edicke blandet/ atskil det leffrede Blod / oc de brune oc blaa Maal / som aff slag eller fald komne ere / der paa lagt som it Plaaster.

Sar.

Satureia, Saturegia Cunila, Hortensis Thymbra. Origanum agrestu. Læss *Dios: lib. 3. Cap. 40. lib. 9. Capitulo quarto.*

T. Gaertkolle.

Sar kand icke vel skillies fra vor Frues sengehalm/ oc Timian/men hun er mildere i sin luct/ I smag oc nature hedere / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Sar paa Kiød eller Fisk saaden / giffuer lyst til Maden/styrcker Maffuen / gkør en lystig til Veneris spil oc leg/Andre hendis dyder ere som vor Frues sengehalm oc Timians ere.

Vduaartis.

Alle dyder som vor Frues sengehalm oc den tamme Timian haffue/dem haffuer oc Sar/Thi maa hun i deris stæd brugis.

Isop

Jsop.

Hysopus, Hysopum / Lauer, Casiala. Læß *Dios. lib. 3. Cap. 26.*

Induaartis.

Jsop saaden i Vin met Honnig oc Salute / oc drucket / er gaat til dem som haffue faldet / oc til dem som noget induaartis i Liffuetsønder brudet er.

Samme Drick saaledis bruget / vddriffuer den sorte Galde / *Atram bilem.* oc *flauam* kaldet.

Andre hendis dyder ere som den vilde Meyrans / eller Tostis ere.

Vduaartis.

Jsop giffuer gode velluctendis Røgbad oc Suedbad / *Epithimata*, Ere saare god til *Colicam paßionem*, (det er) til Tarmenis vred.

Vand huor vdi Jsop saaden er / læger all Skab oc Klaade / Flecter / Ringorme / der met toet.

Skarlagen.

Hormium, Ormium, Geminalis, Gallitrichum. Centrum galli, Callitricum. Læß *Dios. lib. 3. Cap. 132.*

T. Scharlake.

Vild oc tam Skarlagen / ere aff varm oc tør qualitet / deris art er at atskillie / tynd oc subtilig giøre oc vdatdriffue / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Skarlagen i Vin saaden oc drucken / er god for en kaald Maffue / oc til Quindfolck som ere wfructsommelige / ocsaa for det huide flod.

Skarlagen frø til puluer støt / i Næsen opdraget / giør at fnyste / fordriffuer Sune / oc renser Hiernen.

Vduaartis.

Skarlagen saaden i Vand / oc den varme Røg vnder op taget / driffuer Quindernis tid mectelige / ocsaa den anden Fødsel.

Saluie.

Saluia. Læss *Dios. lib. 3. Cap. 32.*

Iblant alle slags Saluier / loffuis den spisse ørcken Saluie først / siden de andre / Ere alle varme oc tørre aff art / Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Somme mene / at naar de æde om Morgenen fastendis try Saluie blad met Salt / at de samme dag ere fri for Forgifft / oc ond luct.

Saluie saaden i Vin oc drucket / styrcker det gantske Legeme induaartis / Thi hun vddriffuer Eder oc Forgifft / blødgiør Hosten / stiller Sidernis sting / varm giør Leffueren oc Moderen / giør vel at pisse / driffuer Quindernis tid / oc den anden Fødsel.

Saluie saaden oc drucket / er god for Blodsot / thi hun renser Tarmene.

Vand brent aff Saluie / renser / styrcker oc obner den forstoppede Leffuer / fordriffuer Host.

All Mad som met tør oc støt Saluie beredis / er sund oc lystig.

Vduaartis.

Saluie saaden i Vin / Hoffuedet der met toet / giør Haaret sort / fordriffuer Ormen som Haaret aff æder / renser oc læger de Saar / som bidne er aff forgifftige Diur / om de der met toes.

Saaledis bruget / læger Skab oc nedlegger den lønlige steds heffuelse.

It suedbad oc røgbad giort vnder op aff Saluie / er god for kaalde Piss / giør vel at Pisse / stiller Blodsottens / oc mange andre piner.

Lauendel.

Lauendula, Nardus celtica, Pseudonardus, Cassia, huad hun kaldis aff *Dioscor.* er end wuist hos Lægedoms Doctores.

Lauendels dyder / at verme oc atskillie / oc vddriffue.

Induaartis.

Lauendele blomster i Vin saadne / oc varm drucket / oc der paa nogen stund fastet / giør at pisse.

Saaledis vdi. 3. eller 4. dage bruget/ kommer Quindernis tid til at flyde / oc vddriffuer den anden Fødsel.

Stiller Maffuens pine / *Cardiaca* kaldet/ vdtrycker Vederet/ oc vddriffuer den gule Sot.

Lauendele Blomster / Canelebarck / Neglecker/ Muscateblomster/ Cardemomer/ Cubeber/ Rosenblad / i Vin saaden / haffue forscreffne krafft / men ere fast sterckere oc krafftigere Saa at de oc tien for Popelsie / giffuer igien det forta ffte Maal / stiller Tendernis pine / renser oc læger det onde fule Kiød i Munden.

Lauendele vand tiener oc til forsagde breck oc bryster.

Baldrian eller vild Nardus

Velandzurt.

Valeriana. Nardus agrestis. Læß *Dios. lib. 1. Cap. 10.*

Den rette oc tamme *Valeriana Phu* kaldet/ er den Vrt som kalde Romske Nardus.

T. Boldrian.

Valeriane rod haffue den dyd / at de verme oc obne / Røderne skulle optagis imellem begge vor Frues dage/ oc tørris i skygge / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Valeriane rod til puluer stød / oc met Vin drucket / giør at pisse.

Om hun siudis i Vin eller Vand / giør hun det samme / stiller Sidernis oc Ryggens pine / fremlocker Quindernis tid / Er en Theragelse for Eder oc Pestilentze / der aff drucket / oc der til lucket for den onde lucț.

Saaledis bruget / er oc god for kaalde Piss.

Somme siude Valeriane rod met Fenickel / Anis oc Skersøde for Hoste / oc for en stacket oc trang Aande.

Vduaartis.

Valeriana den stund hun fersk oc grøn er / met vrt oc rod støt / paa Hoffuedet lagt / stiller Hoffuetuercken / nedlegger Skuddene.

Valerianerod oc blomster i Vin saaden / oc aff den Vin i øyene lat / giør dem klare / læger oc spenne Byld oc andre Saar.

Haselurt.

Asarum, *Perpensa*, *Rustica nardus*, *Vulgago*, *Sanguis Martis*. Læss *Dios. lib. 1. Cap. 9. Plin. lib. 12. Cap. 13.* T. Haselwort.

Haselurt er varm oc tør aff Naturt / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Haselurtis rod til Puluer støt / met Sucker / Kanelebarck / oc met andre vrter blandet / til sig taget / giør at spy / vddriffuer *Choleram* oc *Phlegma* aff alle Lemmer ved Stolgangen.

Roden met Vin oc Honig saaden / oc der aff drucket / at skil all Lungens slim / fordriffuer Hosten / oc den trange stackede Aande / gulesot oc Vattersot.

Saaledis som fore staar bruget / er god til de Vattersottige / thi hun obner Leffueren / Lungen / Milten / renser Bleren / Nyrene oc Moderen / fremlocker Quindernis tid / oc vddriffuer den anden Fødsel / baade paa Mennisk e / Queg oc Fæ.

Vduaartis.

Haselurt saaden i Lud / oc Hoffuedet der met thoet / styrcker Hiernen / Hukommelsen / oc lesker Heden.

Vand aff Haselurt brent / haffuer samme krafft / er oc en god Lægedom for dumme øyen / blandet met lidet beredt *Tucia*, oc fordriffuer den Hinde som vaaxer offuer dennem.

Linklude vaade giorde vdi Haselurtis vand / oc lagde paa Leffueren / eller andre Lemmer / vdslycker den wnaturlige hede.

Siuglige Quinder skulle icke dricke aff dette Vand / thi det vddriffuer Fødselen / vere sig Leffuendis eller døtt.

Benedicta.

Chrisogonum, *Gariophilata*, *Cariophylate Lagopus*, *Per leporis*, *Sana munda*, Læss *Dios*: *lib. 3. Cap. 41.*

Benedictæ krafft er at varm giøre / at atſkilie oc obne. Denne Vrtis rod i Tormaanet opgraffuet / lucter ſom Neglicker / Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Benedicta i Vin ſaaden oc varm drucket / ſtiller Tarmenis oc Moderens vred.

Roſmarin.

Rosmarinus, Rosmarinum, Coronatium, Læſ Dioſ: *lib. 3. Cap. 71.*

Vdi ſamme Land er Roſmarin ſaa almindelig / at de brende den i ſtæden for Vid / Oc er ſamme Vrt aff en hed qualitet / atſkil oc ſubtilig giør / all groff Vædſke / baade induaartis oc vduaartis i Legemet.

Induaartis.

Roſmarien tien baade til Stegerſit oc Kielderen / All Mad oc Drick / ſom her beredis met / ere lyſtige oc vel ſmagende / oc ſunde / tien fuldnær / til alle Siugdomme.

Roſemarine Vin eller Vrterne met blomſterne i Vin ſaadne / om Afftenen oc Morgenen / huer gang en varm drick drucket / der paa tre eller fire timer faſtet / vddriffuer vnderlige Quindernis huide flydelſe / ſom aff Byld kommer / oc vnderlige læger Quindernis lønlige Siugdomme.

Lige maade bruget / atſkil oc vddriffuer den gule Sot / imodſtaar den ſtackede oc trange Aande / hielper vel at fordøffue eller fortære / Lader icke heller Forgifft giøre nogen ſkade.

Stiller Tarmenis vred / renſer Blodet / oc giør at ſuedis / om ſaa er at mand ſig i Sengen nedlegger / effter mand haffuer drucket / oc ſtille ligger.

Sucker eller *Conſerua* giort / aff Blomſterne / er ſaare nytteligt oc krafftigt for Daanelſe eller Beſuimelſe / oc ſamme Sucker ſkal beredis lige ſom Roſen ſucker.

Vand aff Roſemariener brent / haffuer fuldnær forſcreffne dyder. Ydermere tien det oc til dem ſom haffue miſt deris Maal / om de dricke der aff / faa de deris Maal igien.

Vduaartis.

Roſenmarin drucket / oc paa ſmurt / fordriffuer *Syncopim*, ſtaar imod Suimelſe oc Skelffuelſe / renſer Anſictet / der met thoet / giør Tenderne huide / oc en god Aande / renſer Sinnen / atſkil øynenis hinde.

Roſemarine vand / eller Roſemarin / oc den vilde Polleye tilhobe ſaadne / renſer oc læger onde fule Saar / vere ſig Krafft / Vlffuen / Fiſtel / etc.

Fomenta (det er) Røg oc Suedbad / aff Roſemariner giorde / haffue ſam̃e krafft oc dyd / ſom den tam̃e Mynte / oc de tam̃e oc vilde Polleyer.

Ruta hortensis, Læß *Dios. lib. 3. Cap. 44.*
T. Wynrude.

Rude er aff hed oc tør complexie / staar imod all Forgifft oc Eder / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Rude oc dilde frø i Vin saaden / oc varm drucket / stiller Hiernens oc Sidernis pine / obner Lungens rør / sacter Hosten / læt giør den suare Aande / fordriffuer Lendernis oc andre Ledemoders pine.

Saaledis drucket / er god for den Kaaldesiugis frost oc kuld.

Rude oc Dille frø i Vin saaden / oc drucket / stiller Tarmenis vred / *Colica* kaldet / om saa er at ingen forstoppelse der hos er.

Vand aff Rude brent / giør det samme.

Rude i Regnuand saaden / oc drucket / stiller Bugens flydelse / *Diarrhoam* kaldet.

Rude met Bomolie saaden oc den drucket / vddriffuer allehaande Orm.

Vduaartis.

Rude støt met Rosen edicke / oc føre paa Panden bunden / stiller Hoffuedens store pine.

Rude oes i øret lat / stiller pinen.

Rude met rent Bygmel ſtot/ oc offuer øyne lagt ſom it Plaaſter / ſtiller øyneuerck/ oc beſkermer dem for Dumhed.

Rude oes met Alun / Salpeter oc Honnig blandet / læger alle Ringorme / Flecter/ Sammeledis det bulne oc ſkurffuede Hoffuet.

Jordhumle eller Brundemanne porſſ.

Hypericon, Perofrata, fuga Demonum. Læſſ. *Dioſ: lib. 3. Cap. 149.*

T. Nauelkruet / Harthaw:

Hypericon haffuer fuldnær ens krafft ſom Rude / er tilbøyelig til tørhed oc varme / er lyſteligere til at bruge end Rude / Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Somme brende Vand aff hende/ oc giffue det for Popelſie / oc for den faldende ſot at drickes

Vddriffuer Eder oc Forgifft / giør at piſſe / fremlocker Quindernis tid/ Saaden i Vin oc drucket.

Saaledis bruget / er oc god for den tredie dags oc fierde dags kolde Siuge/ for Lendernis ſuare pine / ſtiller oc Blodſpielſe / læger Bulde oc Saar induaartis i Liffuet.

Jordhumlis frø (ſerdelis aff den ſom vor er i

er i Skouen) til Pulner støt/ huer gang 2. Quintin drucket / vddriffuer *Choleram*.

Cypresse.

Cipreßus, Cupreßus, Cupreßina. Læss *Dios. lib. 3. in fine*.

Cypreße oc den vilde Rude / ere vdi virckelse oc qualiteter lige / saare nyttelige / baade induaartis oc vduaartis / Haffue fuldnær en luct oc smag / Thi maa den ene brugis for den anden.

Induaartis.

Cypreßu vrt saaden vdi Vin oc i sin samfelde dage effter huer anden / om Morgenen oc om Afftenen drucket / er god for den Gule sot / obner Leffueren / renser Pissens gang / stiller Nyrernis / Blerens oc Lendernis pine / Staar imod Eder oc Forgifft / vddriffuer dem veldelige.

Vduaartis.

Huad den vilde Rude / oc tamme Rude giøre kunde / det kand oc den edele Cypresse giøre / thi er det intet behoff / at mand der om ydermere scriffuer.

Karsse.

Narsturtium hortulanum, Satiuum Vandkarsse / *Narsturtium aquaticum*, Læss *Dios. lib. 2. cap. 147.*

 T. Ker-

T. Kerſſe. Waterkerſſe.

Fire haande ſlags karſe finde wi i Læegebogerne / ere alle aff en hed complexie / lige ſom Senip er/maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Allehaande Karſe induaartis bruget / giøre at piſſe / renſe Bugen / Nyrerne oc Blæren/ obne Leffueren oc Milten/hele oc læge induaartis Saar / vddriffue Eder oc Forgifft / bruget met Bomolie.

Karſſe ſaaden met Vin oc Honnig / om Morgenen faſtendis / oc om Afftenen drucket/ at ſkil den ſege ſlim/Hoſte/oc den trange Aande.

Karſſe i Gedemelck ſaaden oc drucket / bort tager det onde for Bryſtet.

Oſen aff Karſſe i Munden holdet / vddrager de onde Tendernis flydelſe.

Met Honnig druckit / døder Ormene / oc vddriffuer dem.

Vduaartis.

Karſſe ſtøt met vrt oc oes / oc lagt offuer Skab oc forgifftige Blegner/ vere ſig Carbunckel / flecter/ꝛc. renſer oc læger dem.

Atſkil heffuelſe / vddriffuer pil oc torn/ Hoffuedet her met thoet / fordriffuer Hoffuetſkel / oc læger det ſkornede Hoffuet.

Karſſe oes / ladet i onde oc fule Saar/renſer dennem.

Alle-

Allehaande slags aff Karsse frø smaa støt/ oc Munden lagt/ opløffter den lamme Tunge.

J Næsen lat/ giør at fnyste / opuecker saaledis dem som haffue soffue Sot / *Litargicos* kaldede.

Karsse frø met Edicke saaden / lagt paa haarde Knuder / som vaaxe bag ørnene eller anden steds/ atskil dem.

Karsse frø er i alting varmere end Vrterne/ sterckere oc krafftigere / thi brugis den fielden induaartis i Legemet / vden saaer at mand vil opuecke den kaalde Nature/oc giøre den lystig.

Osen aff Karsse i Munden holdet / stiller Tanduerck.

Karsse saaden met Figen / oc der aff i Munden holdet/opløffte den nedfaldne drobel.

Karsse støt til Puluer / oc strødt paa Bagtarmen som vdgaaen er/indsætter hannem igien.

Pilurt eller Loppeurt.

Crateo genum Hypocrati, Politricon, Policarpon, Persicaria, Herba sanctæ Mariæ, Hydropiper, Piper aquaticum, Zinziber Caninum. Læss *Dios: lib. 3. Cap. 119.*

T. Persickrutet. Fløe kruct/ Water peper/ Pawen krutet/ Pawen spegel.

Pilurt eller Loppeurt / er skarp oc hed / den stund hun grøn oc fersk er/ skal mere brugis vduaartis end induaartis.

 Vduaar-

Den hede Pilurt brender mere paa Tungen end Peber / Thi er den vdkryſte oc god t ilonde oc fule Saar / baade paa Menniſke ocpaa Queg oc Fæ / der met thoet.

Met denne oc kand mand fordriffue aff Saarene / baade Orme oc Madke / oc dem der met renſe oc rene holde / oc er it experiment / Det komme huercken fluer eller anden ting til Saarerne.

Denne Vrt / om Margenen optagen den ſtund Duggen er paa hende / oc ſtrødt paa Loffte eller Kammer / der ſom Loppere ere / da fordriffuer hun dem / om ſaa er at gulffuet ſtrax lidet der efter rent feyis.

Senip.

Sinapi. Cruca, huid Senip / Læſſ *Dioſ. lib. 3. Cap. 146.*

T. Sennip.

Brun oc huid Senip / ere aff hed complexie / deris natyre er at ſkillie / oc vddrage / Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Sennip er kommen i Stegerſit for ſin ſkarpe dyd ſkyld / Thi brugis Sennip fuldnær til alle Rætter / ſaa vel aff de Fattige ſom aff de Rige / vden all tuil for den ſkyld / at hand

renſer

renser Hiernen/vermer Maffuen/styrcker Fordøffuelsen / opuecker Naturen til *Veneris* leg oc spil / fordriffuer den kaalde siugis rystelse oc kuld/ met Vin drucket.

Den huide Sennip er mildere end den brune / vdi Mad bruget / giør lyst til *Veneris* spil / giør oc vel at pisse / Er oc sandelige it gaat oc nytteligt frø / til dem som ideligen Tarmernis vred oc ont i Bugen haffue / bruget vdi Mad.

Sennipe frø i Vin saadet oc drucket / beskermer dennem som stungne ere aff Scorpioner oc andre forgifftige Orme / lader icke Ederit/ eller Forgifftelse faa offuerhaaden.

Men den vilde Sennip / serdelis den som vaaxer vd met Vand/er skarpere oc starckere til at vddriffuer pisser.

Det er end it slags aff vild Sennip / vaaxer fuldnær som Jernurt (huilcke somme kalde *verbena femella*) hendis frø met Honnig / oc Vin / som anden Sennip beredt / er en lystig Lægedom til de trangbrystige / Thi den sacter Hosten/ staar imod Hoffuedens idelige flydelse/ som nedfalder paa Lungen / er oc god til dem/ som haffue den Gule sot / imodstaar oc døder Forgifft / som nogen haffuer til sig taget / met Vin drucket. Oc efftersdi at denne Sennip vaaxer vdi met Gerdene / actis haad icke aff nogen.

It Plaaſter giort aff Sennipe frø oc Edicke/ oc laat paa røde Blegner / blødgiør dennem.

Saaledis bruget / døder den huide Skab oc ſpedalſke Sot.

Sennip ſmaa ſtøt met Honnig oc Vand ſaaden/er it gaat Vand til den haarde Strube/ oc til den bulde ſom vaaxe i Halſen / det met klucket.

It Plaaſter giort aff ſtøt Sennip / oc paa den hoffne Milt lagt/ atſkil den / ſaaledis brugt fordriffuer ocſaa Lendernis pine.

Støt Sennip met Honnig blandet/oc paa lagt / fordriffuer blaa Maal / oc kommer Haar til at vaaxe igien / paa den ſom Haaret vdfaldet oc affløbet er.

De ander dyder ſom Sennip haffuer / ere ſcreffne ibland Karſens dyder.

Roden aff den huide Sennip (*Eruca* kaldet) i Vin ſaaden / oc offuer lagt / tilhobe oc tilſammen drager ſønder ſlagne oc knuſede Been.

Oſen aff Senips vrt i Øyen ladet / giør dem klare.

Frøet aff den Senip ſom vaaxer vdi met Gerdene (*verbena ſamella* kaldet) ſtøt met Honnig oc Vand / oc til it Plaaſter giort / oc paa lagt / fordriffuer de Knuder oc Heffuelſer ſom bag ørnene vaaxe/ atſkil Quindernis Bryſter/ Vrters heffuelſe / oc de lønlige Ledemods.

Iord-

Fumus terræ, Capnos, Fumaria herba, Capninis, Coriandrum campestre. Læß *Dios. lib. 4. Cap. 95.*

T. Erdrock / dubenkrop / Katten kerffuel.

Jordrøg er varm oc aff tør nature / skarp oc beßk som Malurt / Atskil oc subtilig giør / igiennem trenger / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Vrt er en ret Skab vrt oc Pocke vrt / Thi alle som saadan breck oc Siugdomme læge / de giffne tilforne vdi nogle dage de siuge at dricke denne Vrtis vand met Theragelse / oc lade dennem der paa suedis/der aff skal det vrene Blod rensis.

Mange bruge samme Vand / lige som faare staar / naar de ville gaa i Bad.

Osen aff denne Vrt / it Quintin / met lige saa meget beredt Esula / drucket met varme Vand / vddriffuer Vattersot / oc giør at spy.

Munden thoen met denne Vrtis vand / fordriffuer det onde i Munden / oc bortager pinen.

Denne Vrt saaden met Fenickel / oc drucket / obner Leffueren / oc vddriffuer den gule Sot igiennem pisset.

Vduaartis.

Osen aff Jordrøg / eller Vand aff hende brent/

brent / oc vdi Oyene lat / giør dem klare / fordriffuer deris Rødme oc Skab.

Osen blandet met Gummi / oc smurt paa øyne som Haar vd falde / kommer dem til at vaaxe igien.

Osen aff Jordrøg / met lige saa meget Oes aff de gule Skreppe røder / met Edicke oc Honnig blandet / oc der aff en Salue giort / oc alle haande Skab der met smurt / læger dem vden all twil.

Chelidonia.

Chelidonium maius, Hyrundinariæ, Læss *Diosc: lib. 2. Cap. 173.*

T. Schelwort. Schinwort.

Den beste Chelidonie rod oc Oes / er aff hed nature / induaartis bruget obner den forstoppede Leffuer / vduaartis / renser hun fule Saar.

Induaartis.

Chelidonie i huid Vin saaden met Anis / oc drucket / obner Leffueren / oc fordriffuer den Gule sot.

Det samme giør oc det brende Vand / i nogle dage drucket.

En haand fuld aff Chelidonia saaden i en potte Rosen edicke / siden kryst igiennem en Klud / och saa der i sønder reffuet 3. lodt god Thera-

gelse /

gelse / oc aff samme Drick it Vinglas fult dru- ckt / siden sig ned lagt oc der paa suedet / er it forsøgt stycke / til dem som met Pestilentze be- fengde ere.

Induaartis.

Chelidonie Oes i Maymaanet samlet / oc saaden met Honnig vdi it Kaaberkar / er en kaastelig Lægedom til øyen / giør dem klaare / om mand der aff i dem drøper.

Vand aff Chelidonia brent / giør det sam- me / om mand lader der aff i øynene / fordriffuer deris røde Plette.

Ansictet met Chelidonie vand thoet / for- driffuer de røde Spetter / læger Pestilentze bul- der / stiller Ledevand.

Osen aff Chelidonie rod / læger Fistelet / Krefft / Vlffuen / oc andre fule Saar.

Fordriffuer Tanduerck / i Munden holdet met Edicke.

Coriander.

Coriandrum, Corianum, Corium, Coliandron.

Læß *Dios: lib. 3. Cap. 60.*

Den ferske grøne forgifftige ilde luctendis Corianders vrt / Er aff kold oc tør Complex / brugis icke induaartis i Legemet / Men det vel- luctendis modne frø / er aff varm nature / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Corianders frø lagt i bløde en nat i Vin eller Edicke / oc siden igien tiurt/ er it kaasteligt frø til Maffuen at nedtrycke den onde forgiftige Røg oc Damp met / Thi kand mand der aff giøre it kaasteligt Maffue puluer/ met Sucker eller vden Sucker blandet / effter som huer selff vil/ oc gaat siunis.

Samme frø skal icke giffuis nogen/ før end det beredt er/oc ey heller met Sucker bagis/eller offuer kastis/ paa det at de icke tage til dem Forgifft oc Eder/ forlægedom.

Coriander som er beredt / met sød Vin drucket / døder Ormene i Liffuet / fremlocker Quindernis tid.

Vduaartis.

Corianders vrt met Bønne mel eller Mel aff fule Erter / oc met Rosen olie støt / er it kaasteligt Plaster/ til at nedtrycke alle steder hede Saars heffuelser met / serdelis de lønlige Ledemoders.

Coriander met lactyge / oc det huide aff it æg / oc met Rosen olie stampet / oc paa lagt/ lesker den vilde Ild / køler oc lesker andre hede breck oc bryster.

Corianders frø støt met Edicke / oc salt Kiød der met gnedet / beskermer Kiødet for madke / oc at det icke raadner eller surner / men bliffuer velluctendis.

Wberedt Coriander / oc ſerdelis den ſtund hun grøn oc ferſk er / til ſig taget / giør Mennißet vild oc drucket.

Huo ſom vederfaris ſaadant / hand ſkal ſtrax dricke der paa ſaltet Vand / oc æggeſkaler til Puluer ſtøtte / da faar hand bedre igien.

Nigella.

Gith, Melanthium. Frøet kaldis / *Saluſandria:* Læſſ *Dioſ. lib. 3. cap. 75.* Den vilde Nigella ſom vaaxer i Korn agre / kaldis *Papauer corniculare, Papauer marinum.* Læſſ *Dioſ. lib. 4. Cap. 64.*

T. Raden. Swart Coriander.

Vild oc tam Coriander / ere aff varme complexer atſkilie oc vddriffue / maa brugis til ſkellighed induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Frøet aff diſſe Vrter ſkulle icke brugis ferſke eller grøne induaartis i Legemet / men naar de aldelis modne oc tørre ere / da maa de bagis i Brød / lige ſom Kommen bagis.

Nigelle frø nogle dage met Vin drucket / driffuer Piſſet / Quindernis tid / det wrene aff Legemet / forøger de diendis Quindernis Melck / renſer Lungen / rømmer Bryſtet / ſtiller Tarmenis vred.

Men om mand tager formeget aff ſamme frø /

frø / eller det som grønt er / til sig / da bliffuer det til en forgifftig Lægedom.

Vduaartis.

Frøet aff begge Nigelle vrter vduaartis paa Legemet bruget / haffuer samme krafft oc dyd som Coriander. Thi de atstilie Knorter / Knuder oc Heffuelse / læge flecter oc Ringorme / køle hede Saar der paa lagde.

Frøet met Edicke paa Panden lagt / fordriffuer oc stiller Hoffuetuercken *Phrenesim* kaldet.

Den vilde Nigelle frø haffuer end sterckere Luct / oc er krafftigere / end den tamme Nigelle frø er.

En røg giort aff Nigella / fordriffuer Hugorme oc andre forgifftige Diur.

Valmuer / som vaaxe iblant Korn.

Papauer erraticum, Rhoes.

Papauer rubrum. Læß *Dioscoridem libro 4. Cap. 4.*

T. KornRosen. Klapper Rosen.

De Valmuer som vaaxe i Korn / ere tilbøyelige til kuld / stille pinen / oc giøre at soffue. Vand aff dem brent / sammeledis deris frø / maa brugis induaartis oc vduaartis / dog maadelige.

Induaar

Fem eller sex aff disse Valmuer hoffuer / met deris frø / i Vin saadne paa helfften / oc drucket / giør maadelig Søffn.

Klude der vdi vaade giorde oc om Hoffuedet bunden / giøre end bedre at soffue.

Frøet met Honnig støt oc ædt / blødgiør den haarde Bug.

Vand aff samme Valmuer brent / lesker all induaartis hede / Dette Vand maa mand dricke vden all fare / vdi hede brendendis kaalde siuger / Thi dette Vand køler Leffueren / slycker heden i Halsen / fordriffuer brynne / drucket oc der met klucket.

Valmuer som vaaxe i Haffue.

Papauer hortense eller *Satiuum*. Læss *Diosc. lib.4. Cap.55.*

T. Mansaet.

Alle Valmuers krafft oc dyd er at køle / først loffues det huide Valmue frø / Der næst det røde / oc siden den sorte / Alle stille pinen / giøre at soffue / Maa brugis induaartis oc vdvaartis.

Induaartis.

Mand maa bage det huide Valmue frø vdi Brød / lige som Kommen bagis / er lystigt i all Mad / maa brugis vden all fare.

Er god til dem som suimmelse haffue / oc er it experiment.

Det giør rolighed oc at soffue / brugit effter som huer best siunis / baade paa unge oc gamle Mennisker.

Mand maa giffue unge Børn aff dette frø i Grød eller Melck / naar de ere wrolige / oc ville icke soffue.

Den oes Opium kaldet / haffuer samme dyd / er stercker oc kaasteligere / oc som mig siunis / induaartis bruget i Legemet / giør hand større skade.

Det sorte Valmue frø / eller oesen der aff giort / for sig selff / eller met Vin drucket / stiller oc forhindrer Hoffuedens flydelse / som ned paa Lungen falder / stiller den haarde skarpe Hoste / Saaledis bruget / stopper allehaande flydelse / oc andre Quindfolckernis flydelse.

Vduaartis.

Allehaande slags Valmuer / Sammeledis deris oes / Vrterne eller Vand aff dennem brent / ere alle gode oc nyttelige / til vilde oc wrolige Mennisker / som icke soffue kunde / paa Panden oc i Tindingerne lagde som it Plaster.

En tap eller vege i Valmuers oes vaadgiort / oc i Næsen stungen / giør at soffue.

Samme vege eller tap i Quindernis løn-

lige

lige stæd stunget / stiller deris tid oc blomsters flydelse / sammeledis pinen / oc kommer dem til rolighed.

Valmue hoffuedet i Vand saadne / haffuer samme krafft / saaledis bruget oc paalagt / lesker oc vdslycker den vilde Ild.

Samme oes eller Vand / blandet met Mandele olie / oc ladet vdi ørnene / stiller deris pine oc susels e.

Osen aff Valmuer giøre samme saaledis / de tage de grøne Valmuer met Vrterne / Blomsterne oc Hoffuederne / støde dem tilhobe / oc det saa vd perse / lade saa samme oes tørris mod Solen. Somme anamme aleniste Melcken der aff / lade den lige saa tørris mod Solen. Forneffnde oes kalde Apoteckerne *Opium*.

Bulme vrt.

Hyosiamus. Altercum. Appollinaris, Fabasuilla. Insquiamus. Dens caballinus. Equinus. Læss *Diosc. lib. 4. cap. 59.*

T. Bilsen saad / Schlop kruet / Søgebonen.

Bulme vrter / blomster oc frø / ere aff kaald natture / skulle sielden brugis induaartis i Legemet / giør icke alleniste Mennisken skade / men ocsaa alle wskellige Diur / dette kand mand see oc merck ved Fiskene i vandet / thi naar der til giøris Kager eller smaa trinde Bolde met samme frø / oc kastis i vand som Fiske ere vdi / oc naar de der aff æde / bliffue

bliffue de vilde / opspringe/ vende Bugen op/ oc kunde saa tagis oc fangis met Henderne / den stund de saa vilde ere.

Høns som vpfløgne ere/ oc en røg aff Bulme frø vnder dem giort/ nedfalde de oc ligge som de vaare døde/ denne konst bruge Landzknechtene oc Taterne almindelige gierne.

Induaartis.

Dioscorides scriffuer / at huid Bulme frø met Vin drucket / er gaat for den skarpe Hoffuedens flydelse / aff huilcken den suare Hoste kommer/ det samme giør oc det huide Valmue frø.

Vduaartis.

Bulme vrt / blomster oc frø / tiene til at giøre at soffue met / stiller pinen / men formeget bruget/ giør en vild oc galden.

Osen aff Vrterne vdkryst / oc Klude der vdi vaade giorde / oc lagde paa hede rindende Øyen/ lesker Heden/ stiller flydelsen oc pinen.

Osen eller Olien aff Frøet/ i ørnene lat/ stiller stingene oc pinen.

Bladene / grøne paa heffuelse lagde / ere it *repercußiuum*, Thi det borttager pinen / oc nedtrycker alle steder Heffuelsen.

Bulme vrtis blad støt met Mel / stille oc fordriffue Ledemodernis pine / oc den hede Podagel.

det

giort.

It Fodevand/ eller Røgbadt giort aff Bulmevrt / giør at ſoffue.

Olien met Edicke blandet/oc paa Panden oc vdi Tindingerne ſmurdt / giør det ſamme.

Samme Lægedom / ſtiller haarde byrſtis / oc lønlige tingiſtis heffuelſe der paa lagt.

Det brende Vand / haffuer ſamme krafft oc dyd.

Summa / ferſke Bulme blad frø / det brende Vand / ſkulle alleniſte brugis vduaartis / at ſtille pinen met / oc at giøre at ſoffue met.

Roden aff Blume vrt / met Edicke ſaaden/ oc Tenderne der met ſaa varme thone/ ſtiller deris pine.

Om nogen tædis at hand haffuer ſoit Bulme vrt eller frø i ſig / hand ſkal ſtrax dricke gede Melck / Lylievand / frøit aff Greſkar / met ſøt Vin.

Om hand icke diſſe forneffnde haffuer/maa hand tage i deris ſtæt / Nelle frø / Karſe frø/ Sennipe frø/Rædicke frø/Løge frø/eller huide Log / huilcket mand kand faa / oc det met Vin dricke / da tør hand icke redis at hand bliffuer vilder.

Ackelye.

Aquilegia, Viola autumnalis, Viola calatiana,

 Ackeleye

Ackeleye blomster. Huad denne vrt kaldis aff Dioscor. Er end wuist hos Doctores oc lærde Læger.

Den edelige Ackeleyes vrt / brugis føye aff de lærde Læger / endog mand maa bruge hende induaartis oc vduaartis i Legemet / hun haffuer mange kaastelige dyder / er aff en varm middelmaadelige complexie.

Induaartis.

Ackeleye rodt i Vin saaden oc drucket / læger alt hues induaartis sønderbrudet er / vere sig aff slag eller faldt.

Saaledis bruget / er god for en stacket oc trang Aande / oc til de Vattersottige / renser oc læger den saare Lunge / Sidernis bylder / tien oc dem som spy eller spytte Blod / læger oc renser alle Legemens saar / Men om de som singe ere / haffde den kalde singe / da skal samme rodt siudis i vand / oc met Sucker beredis / oc brugis som sagt er.

Roden tiurdt / til Puluer støt / oc der aff et Quintin drucket / stiller Tarmernis vred / baade paa Mend oc Quinder.

Ackeley frø smaa støt / oc it Quintin met fierde parten aff it Quintin støt Saffran drucket / siden nedlagt / oc vel paa sig huld / der paa suedet / er en dyrbar Lægedom for den gule Sot.

Saaledis bruget / obner Leffueren / huilcken er en begyndelse til atskillige Siugdommer.

Vand

giør det samme / Er en kaastelig *Confortatiff* for *Sincope*.

Lige maade drucket / atskil Bulderne ind-naartis i Liffuet / vdsører all Forgifft oc Eder/ stiller allehaande vred.

Ackeleye frø/ Muscatte/ oc huid Raff/ lige meget aff huert smaa støt til pulner / oc der aff huer gang it Quintin drucket / met Vin eller anden vædske / Er en stor hielp til at fordriffue Rosen siuge met.

Ackeley frø/ oc Muscateblommer / lige meget aff huert/ Oc der til taget lidet Saffran/ oc der aff huer gang it quintin drucket/ fordriffuer Hickelse/ oc sammeledis Maffuens opstødelse.

Vduaartis.

Osen aff Ackeleyes vrt oc rod / Saar der met rensede oc paalagt / læger oc tilsammen drager dem/ Dette kand mand saaledis mercke/ om Roden siudis met ferst Kiød/ saa krybe styckene sammen igien.

En Vege eller Tap vaadgiort i samme Oes/ oc stungen i den lønlige sted / vddriffuer Quindernis tid / oc saa den døde Fødsel.

Hoffuedet smordt met Osen/ eller Vand aff hende brent / stiller Hoffuetuercken oc fordriffuer Skudene. Samme Oes met Edicke blandet / oc Hoffuedet tilforn met salt Vand thoet/ oc siden der met smort/ fordriffuer Skellene paa Hoffuedet.

Denne Oes i øyene lat / er god til dumme Øyen / i ørene lat / er god for øreuerck / Døder Orme oc Lopper / som i ørnene løben er.

Samme Oes saaledis bruget / læger Fistler / oc andre Bylder som vaaxe i Næsen / Sammeledis den onde oc bulne Mund / om mand thoet hannem der met.

All Skab / gamle Saar / læger denne Oes / eller Roden i Vin saaden paa helten / oc der met thoet / sammeledis lin Klyde der i vaade giorde / oc paa lagde.

Aggerum eller Tusindyder.

Tusinde dyder. *Centaurium minus*, *Febrifuga*, *Fel terræ*, *sanguis herculis*, *Limnesium*, Læss *Dios. lib.3. Cap 7. Plin. lib.25. Cap.7.*

T. Dusent gulden.

Den beske Tusindyders vrt brugis saare meget / oc icke vden Aarsage / thi hun atskil oc vdfører den groffne Phlegmatiske oc Choleriske vædske / er aff nature varm oc tør / er oc kaastelig at bruge induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

En Haand fuld aff *Centaureæ* vrt met Blomsterne / i en potte Vin eller Vand / paa helten saaden / oc drucket / atskil oc vddriffuer Maffuens feye Galde / ved Stolgangen. Thi tien saadan Drick til dem som haffue den gule

Sot

Sot / Sammeledis oc dem som ideligen plagis met den Kaalde siugt.

Denne Drick / nogle dage / om Morgenen oc Afftenen drucket / obner Leffueren oc Milten / vddriffuer aff Legemet all Whøffuiskhed / oc døder Ormene / vddriffuer oc Quindernis tid / och saa den døde Fødsel.

Saaledis som fore staar bruget / stiller Tarmernis oc andre Bug vred / om saa er / at ingen forstoppelse der hoss er.

Vand aff Vrterne oc blomsterne brent / er lysteligere til at bruge / men vircker icke saa kraffteligen / tien til Børn oc sperlemmede Menniske / som orm i dem haffue / drucket huer gang tre eller fire Skeder fulde.

Somme bruge samme vrt støt til Puluer / oc dricke det met Vin.

Somme giøre Pillulas aff hende / til forscreffne brøster.

De som Lendeuerck / oc verck i Ledemodene / Sammeledis Podagel haffue / maa brugis forneffnde Pillulas.

Samme Vrter maa oc vel brugis til Clistere.

Vduaartis.

Ofen aff tusindyder blandet met Honnig / er en kaastelig øyensalue / til myrcke oc dumme øyen.

En veye eller tap i Osen vaadgiort / oc i Quindernis lønlig ting stungit / fremlocker deris tid / oc den anden Fødsel.

Gamle oc fule Saar der met thone / renser oc læger dennem.

De grøne oc ferske Vrter støtte / oc paa ferske Saar som it Plaaster lagde / drage dem tilsammen / oc lægis inden stacket tid.

De gamle haffue tørrit Osen aff Tusindyder imod Solsens hede / oc bruget til forsagde Breck oc Siugdommer.

Somme berede Osen saaledis / de tage Tusindyder naar hun staar i beste blomster / lade dem ligge i bløð i vand i fem Nætter / siude siden samme Vand oc Vrter tilsammen / indtil end helfften indsaaden er / kryste saa det igiennem en Klud / siude saa det som vdkrystet er igien / indtil det bliffuer tyckt som Honnig / Saaledis kand mand aff alle grøne oc ferske Vrter oc Blomster / Osen anamme / berede oc foruare / siger *Diosc.*

Cabaleyen.

D. Hieronimus Buck meen / at denne Vrt skal vere denne rette *Chrysantemon.*

Denne Vrt maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Vrt met Blomsterne saaden i Vin / oc nogle dage drucket / fordriffuer dem Gule-

Gulesot / men dog skal mand førre bruge gode tørre Karbad.

Cabaleye frø smaa støt / oc it halfft quintin til sig taget met Vin / haffuer samme krafft oc dygd.

Vduaartis.

Blomsterne oc Bladene støtte / oc met smeltet Vox blandet / oc her aff en Smørelse giort / oc lagt paa de Knorter oc Knuder / som vaaxe vdi det sunde Kiød / atskil dem vden all pine.

Vand aff Blomsterne brent / er gaat til øynenis hede Bylder / der vdi lat / eller offuer dem lagt met lin Klude / oc er it vist forsøgt stycke.

Oxe øye.

Sancte Hansis blomster. *Buphthalmus*

Læß *Diosc. lib. 3. Cap. 133.*

T. Ossenoghe.

Induaartis.

Dioscorides oc *Serapius* lære / At de som haffue den Gulsot / skulle gaa i Bad / oc naar de aff Badet komme / skulle de dricke aff disse Blomster / førre i Vin saadne / da skal hinde oc Hindenes vduaartis Gulhed forgaa.

Vduaar-

Vduaartis.

Disse Blomster støtte / oc met smeltet Vox blandede / oc paa Knuder oc Heffuelser lagde / atskil dennem.

Solsicker.

Caput Monachi, Calendula, Catananca, Chacomos, Herba blanca. Huad hendis naffn er in *Dioscoride*, er end nu wuist.

T. Ringelblomen.

Solsicker ere aff art varme oc tørre / brugis sielden induaartis / men mere vduaartis.

Vduaartis.

Vand aff Solsicker brent / er it forsøgt stycke / til hede røde øyen / om Morgenen oc om Afftenen der i drøppet / Eller Linklude i samme Vand vaade giorde / oc offuer øynene lagt.

Disse Vrter til Puluer støtte / i Bomuld lagt / oc paa den onde rand lagd / stiller pinen oc vercken.

Vrterne oc Blomsterne tiurde / Ild der vdi met it Voxlinsf sat / oc den Røg ladet vnderneden opgaa / veldeligen vddriffuer den anden Fødsel / oc er it *Experiment* vist forsøgt.

Chammilleblomster.

Comendeblomster / *Chamomilla, Chameleum, Anthemis.* Men den met den onde lucet / kaldis

kaldis *Cotula*, *cauta fœtida*, *Chamomilla fœtida*, *Cynanthemis*, Paa danske Balbersbraa.

Er der oc it slags / som aldelis ingen lucht haffue / oc kaldis *Chamomilla farua insipida*, *non oderata*, *Cortula non fœtida*. Læss *Dios. lib. 3. Cap. 131.*

T. Kamellen blomen.

Commendeblommer ere varme oc tørre aff Complexie / Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Commendeblommer vdi Vin saadne / oc den drucket / obner Leffueren / Milten / vddriffuer den Gule sot / Quindernis tid / stiller Moderens / Tarmenis / Nyrernis oc Blærens induaartis pine.

Saaledis bruget / læger Lungens bulde / er gaat for en stacket oc trang Aande / vddriffuer Lendernis steen.

Commendeblommer stoppe Bugens huide flydelse / *Licenteriam* kaldet / verme den kaalde Maffue / oc borttage mange andre induaartis pine.

Forscreffne krafft oc dyd haffuer det brende Vand / serdelis de dyder som først sagdis / dette Vand tien de Quinder som ligge i Barselseng / paa det de kunde diß bedre rensis.

De som haffue den Faldende sot / oc offte nedfaldt /

nedfalde/ til dennem skal mand siude Commendeblomster/ i Edicke oc Honnig / oc giffue dem der aff at dricke / da staar de snart op/ oc bliffue fla met samme Siuge nogen stund.

Vduaartis.

Der er ingen Vrt saa almindelig hos alle Mennisker/ som Commendeblommer / fordi de brugis fuldnær i alle Siugdommer.

Blomsterne saadne i Vand / oc saa der til taget Olie aff samme Blomster / er it kaasteligt Enema til Clistere / thi det stiller all Nyrernis/ Moderens / Tarmenis / oc Blerens pine. Thi bruge Quindfolck hende til Røg oc Suedbad/ oc fylde Linposer met hende / oc den paa Bugen varmt legge / for Bugens oc Moderens pine/ ere oc nyttelig til at blødgiøre Moderen met/ oc at fremlocke deris tid.

Lucten aff Commendeblommer / sammeledis det brende Vand/ oc Lud saaden met samme blomster / ere gode oc nyttelige / for it onde skrøbeligt Hoffuet oc Hierne / der til luctet/ smurt oc toet.

Commendeblommer saadne / giffue it kaasteligt Vand / til fule ilde luctendis Saar/ der met tone.

Olie aff Commendeblommer giort / ere nyttelig/ oc tien til mange ting / til at bløde Knuder / at nedlegge Heffti[illegible]lse met/ oc at stille pinen met.

Sum-

Summa/ingen kand nock loffue alle Commendeblommers dyder.

De Commendeblommer som haffue en ond luct / (Balders braa eller Gaase dill paa danske aff somme kaldet) oc vaaxe gierne paa Kircke gaarde oc anden sted / giffue it ædel kaasteligt fode Vand oc Røgbad / til Moderen som opstøder/oc løber fra den ene side oc til den anden. Haffuer fuldnær Bibergels krafft oc dyd / der til luctet / offuer sidet/ oc Røgen der aff vnder op at lade gaa.

Matrem.

Matricaria. Febrifuga. Crispula. Parthenium. Amaracum. Læss *Diosc: lib. 3. Cap. 132.*

T. Mater.

Matrem er aff varm oc tør complexie/ maa brugis i Legemet / som Tusindyders Vrt/ eller som Malurt oc Regnfan.

Induaartis.

Matrems Vrt eller hendis Oes til sig taget / laxer oc vddriffuer Galden/de seye Phlegmata / oc Ormene aff Liffuet.

De vise oc kloge Quindfolck loffue hende saare meget / Thi giffuer mand de wrene kaalde Quindfolck som plagis met den Kaaldesiuge/ Osen/ Vandet / eller den tørre Vrt til Puluer støt / her met at purgere dem.

Matremer kommen i saadan brug oc roes/ at hun brugis oc til Quæg oc Fæ/thi de Quinder som omgaaes met Fæ / ere vane at giffue Fæet om Afftenen tør Matrem met Salt / oc met saadan Lægedom rense de Fæet / fordriffue der met deris trange Aande oc opblæselse.

Vduaartis.

Aff Matrem giøris kaastelige Røg oc Suedbad / til den haarde forkølede Moder/ der offuer sidet / oc Røgen vnder op anammet.

Fersk oc grøn Matrem støt / oc varm paa lagt / lesker oc vdslycker den vilde Jld / atskil Heffuelsen/ saaledis bruget/stiller Bugverck oc Bug vred.

Andre Matrems dyder ere screffne hos Tusind dyders oc Malurtis.

Regnfan.

Tanacetum, *Athanasia*, *Apium rusticum*, *Arthemisia domestica*, *Matricaria media*, *Herba sanctæ Mariæ*, *Daneta*.

Huad denne Vrtis rette naffn er *in Dioscoride*, er end wuist hos Lægerne / somme mene at hun skal hede *Anthyllis* oc *Anthemis*.

T. Reynfare.

Regnfan oc Matrem ere aff en art oc Complex / varme oc tørre / haffue oc vdi Læge-

domme

induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Regnfans frø giør at suedis / vddriffuer Orme/stiller Bugens pine/ om det drickis met Honnig oc Vin.

Andre hendis dyder ere lige som Commilleblommers oc Matrems.

Faa til Liffs. Putibug.

Consolida minor Artetica, Premula vertü. Huad hendis rette naffn er *in Dioscoride*, er end wuist hos Læggerne.

T. Maseleben.

Faa til Liffs er aff kaald nature/ Maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Vand brent aff Faa til Liffs / oc det drucket/ køler Leffueren / lesker induaartis Hede / nedtrycker Choleram / læger Blegner / Mundens brynde oc Tungens/ som plagis met Hede.

Vrterne ædne med Salt/ Edicke/ oc Lissebons olie/tilred som en Salat/ opløser den haarde Bug.

Vduaartis.

De grøne Blad tiene til alle hede Saar/ der paa lagde.

Vrterne støtte / oc lagde paa den lønlige ting/ som hoffuen er / tilbage driffuer heden / oc imodstaar den/ stiller oc sacter pinen.

Somme giøre Suedbad aff samme Vrter oc Blomster / oc tage der til Agermonie/ samme Bad skal vere gaat til lamme Lemmer oc Ledemoder / oc kommer dem til laue igien.

Slet Saluie.

Balsamita Huad denne Vrtis neffner/ *in Diosc.* er end wuist hos Lægerne.

T. Frwenkruet. Balsamkruet.

Denne vrtis Complex er varm oc tør / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Slet Saluie den stund hun end grøn oc ferst er / brugis hun paa Maden / lige som saaden Saluie brugis.

Slet Saluie saaden vdi Vin oc drucket/ er god til dem som haffue taget formeget *Opium* til dem / eller oc haffue ædt eller drucket nogen anden forgifftig Lægedom.

Roden støt til Puluer / oc it halfft lodt met it lodt Mercke frø drucket met Vin / fordriffuer icke alleniste Forgifft oc Eder / men stiller ocsaa Bugløb oc vred / baade paa Mend oc Quindfolck.

Vduaar-

Røg oc Suedbad aff denne Urt giort/ fremlocker Quindernis tid/ oc stiller pinen.

Urten støt oc lagt paa haarde Knorter oc Knuder/ eller anden Heffuelse/ atstil dennem.

Holtzurt. Sancte Elne rod.

Helenium, Elnum, Inula, Enula campana, Necaria, Radix medica, Radix persica. Læß *Diosc. lib. 1. Cap. 26.*

T. Alant.

Denne Urtis rod brugis aleniste / Bladene eller Urterne sielden / Denne Rod er aff varm oc wetskafftig nature/ som *Serapius* oc *Galenus* scriffue / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Holtzurt er en kaastelig Lægedom til dem som ere trangbrystige / oc til dem som haffue en kaald Maffue.

Holtzurtis Vin hasteltge drucket / er god for en trang oc stacket Aande/ for Hoste/ for dem som spytte Blod / for Sidernis sting / vddriffuer Stenen/ Quindernis tid / oc all Forgifft oc Eder.

Samme dyder haffuer oc det brende Vand/ oc serdelis styrcker det den skrøbelige Maffue/ som icke vel fordøffue eller fortære kand.

Denne Rod den stund hun ferst oc grøn er/ kand mand hende indsylte lige som Ingefær oc Calmus.

Roden tiurt oc til puluer støt / oc giort til it *Electuarium*, met Sucker eller Honnig / er en dyrebar oc velsignet Lægedom for Trangbrystighed/ oc for den seye Hoste. Denne *Electuarium* atskil Skarnet / giør vel vd atspytte / saaledis bruget / læger Lungens / Moderens / oc andre induaartis Saar.

Vduaartis.

It Plaster giort aff ferst oc grøn Holzurt/ oc lagt paa forgifftige Hundis oc Hugormis bidt / læger dem.

Nedtrycker den lønlige steds Heffuelse/ baade paa Mend oc Quinder.

Bladene i Vin saadne / lagde paa Ledemodernis verck / sacter pinen / oc serdelis Lendeuerck.

Incian.

Gentiana, Basilica, Chironium, Herba ciminalis. Læß *Diosc: lib. 3. Cap. 3.*

T. Encian.

Encian er aff varm oc tør qualitet / tien baade Mennisfe / Queg / oc Fæ / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaar-

Tør Encians rod til puluer støtte / oc reen sicktet/der aff it quintin/met it quintin Mirrha/ oc tu quintin Aske brend aff Kræffter / som fangne oc tagne ere i ferske Sø / och saa vdi fire dage huer effter anden met Vin drucket / er en kaastelig oc dyrebar Lægedom til dem som bidne ere aff galne Hunde / Saaret skal holdis obet/ tois reent met Edicke / eller met Salt vand/ offuer Saaret skal oc sættis Kopper / til at vd-drage Forgifften met. Somme lade brende Saaret met gloendis Jern.

Tu quintin Encians puluer/met lit Peber oc tør Rude blandet / oc met Vin drucket/er en beskermelse/oc stor hielp/for allehaande bid som skede ere aff forgifftige Diur.

Leffuersottige oc Maffuesottige Mennisker/ som icke kunde holde Maden i dem / dem skal mand giffue støt Encian met Vin at dricke/det hielper.

It quintin aff fersk Encians rods Oes drucket / læger hues induaartis brødet er/ Si-dernis breck/atskil oc vdfører det leffrede Blod/ paa dem som høyt faldne ere.

En Vege eller Tap giort aff tør Encians rod / i den lønlige Sted stungen / vddrager det døde Barn / oc den anden Fødsel.

Ensians Oes / læger alle greselige dybe Saar/ der met smurde oc rensede.

Met klude offuer øynene lagt / lesker den brendendis Hede.

Osen tien oc til Hudens wrenhed/der met smurt.

Merck *Dioscorides* lærer / at mand Osen saaledis skal giøre / den grøne Rod skal mand støde/ legge hende saa i fem dage blød i fersk Vand / oc lade det saa vel tilhaabe siude / oc siden det igiennem en Klud sie / oc saa igien paa ny siude / oc indtil det bliffuer tyckt som Honnig/ ꝛc. skal foruaris i it Kar som haarpexit er.

Lang Hulurt.

Aristolochia longa. Læß *Diosc*: *lib.* 3. *Cap.* 4.

T. Lang Holwort.

Hulurt er en ret Quinde vrt / tien til Moderen som Saar giort er / er aff varm oc tør art/ oc er nyttelig til alle flydendis Saar / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Hulurt/ Mirrha / oc Peber i Vin saaden oc drucket / renser Quindfolckenis Efftebyrd/ vddriffuer all whumskhed / sandelige huer Quinde som ligger i Barselseng / skal dricke

aff

aff denne Rod / paa det hun diff bedre rensis kunde.

Hulurt saaden i Vin / renser oc læger alle induaartis Saar / oc hues induaartis brudet er / vere sig Lungens / Sidernis / Leffuerens / Moderens / etc. Vddriffuer all Phlegmatiske oc Choleriske vædske.

Vduaartis.

En Vege eller Tap giort aff Hulurt i den lønlige sted stungen / fremlocker Quindernis tid.

Vin huor i Hulurt saaden er / renser alle fule Saar / serdelis den lønlige sted / der met toet / oc aff den tørre Hulortis Puluer der vdi støt..

Samme Vin blandet met Honnig / saa varmt vdi øren lat / læger bulden i øret / oc stiller pinen.

Hulurt støt til Puluer / oc met lige saa megen blaa Lille rod / Irts kaldet / oc saa støt met Honnig tilhaabe blandet / oc der aff Plaster giort (Saaret tilforn toet met Vin / huor vdi Hulurt saaden er) paalagt / kommer Kiødet til at vaaxe.

Hulurtis rod / den stund hun ferst oc grøn er / sønderstampet oc paalagt / vddriffuer Torn / Pil / oc andet hues i Saaret er / kommer oc Saaret til drect / oc at lægis.

Summa / Hulurt er gaat til alle flydendis Saar / vere sig paa Menniskcen eller vskellige Diur. Thi kunde Heste læger icke ombær hende.

 Brun-

Scrophularia maior, *Fricaria*, *Millemorbia*, *Custrangula*. *Iohannes Ruelius* vil / at det skal vere den rette *Galliopsis Dioscoridu*. Læss. *Diosc*; *lib*, 4. *Cap* 90.

Denne Vrt brugis mere vduaartis end induaartis i Legemet.

Induaartis.

Brunrods frø met Vin drucket / er gaat oc nytteligt til dem som stungne eller bidne ere aff Hugorme / eller aff andre forgifftige Diur.

Samme frø smaa stot oc der aff it quintin drucket met Vin / vddriffuer Orm aff Liffuet / lige som andet Orme krud giør.

Samme frø met Peber / Mirrhe oc Vin drucket / tien dem saare vel / som plagis met Lendeverck.

Vduaartis.

Vand aff Brunrod brent / oc det røde Ansict der met toet / fordriffuer rødmen / oc saa paa dem som siunis at vere Spedalsk.

Samme Vand oc Roden støt til Puluer / læger oc tørrer Spenne byld / oc er it forsøgt stycke.

Frøet smaat støt oc blandet met Honnig / oc paa Panden lagt som it Plaster / stiller Øynenis flydelse.

Osen aff Brunrod blandet met Suouel oc Salpeter / oc i Ørene lat / stiller ørenerck.

Lemmicke. Ledmyge.

Sion. Anagallis aquatica, Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 16.*

T. Backbungen.

Endog Lemmicke er vaadactig aff Nature / er hun dog aff art varm / lige som Vandkarsse / er god til Mad oc Lægedom.

Induaartis.

Lemmicke den stund hun end vng oc fersk er / maa hun brugis til Salat / lige som Vandkarsse / oc saaledis bruget / sønderbryder hun Blærens steen / giør at Pisse / vddriffuer den døde Fødsel / oc andre Quindernis vhumskhed.

Somme ville at Lemmicke skal siudis i Olie / oc giffuis dem at æde som haffue Blodsot / her aff skal vred oc pinen forgaa / oc den Saar giorde tarm lægis.

Vduaartis.

Lemmicke stegt met Smør oc Edicke / oc varm paalagt / er god for allehaande heffuelse / skal iblant met forferskis eller fornyes.

Mercurialis.

Linozostis, Parthenion. Herba herculis. Herba

 Mercu-

Mercurij, *Vnguentaria*, *Arithylida*. Læß *Diosc. lib.4. cap.169.*

T. Byngelkruet.

Denne vrt maa brugis induaartis i Legemet / oc vduaartis til at vddriffue Vandet oc Galden met / her til haffue de gamle Læger bruget den.

Induaartis.

Mercurialis i Vin saaden / oc samme Vand drucket / purgerer oc renser Legemet / vddriffuer Galden oc Vandet. Men vil mand forbedre samme Drick / oc giøre hannem lysteligere / da skal mand lade samme Vand faa de opsødt met Sucker / meget eller lit / effter som huer det haffue vil / Denne vrt maa oc brugis til Clistere. Oc er io saa gaat til at bruge induaartis i Legemet / som Sene blad.

Vduaartis.

Mercurialis er gaat til alle hede Knuder oc Bulde / ferſk oc grøn paalagt / eller oc saaden met Smør eller Ister.

Sancte Peders Vrt.

Dag oc Nat / *Parietaria*, *Vrceolaris*, *Helixine*, *vitureola*, *Muralis*, *Perdicium*, *Herba Sancti Petri*. Læß *Diosc. lib.4. Cap. 74.*

T. Dach vnd Nacht.

Sancte

Sancte Peders vrt / Dag oc Nat kaldet / er aff middelmaadelig Complex / huercken for varm eller for kaald / maa brugis iblant met induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Vrt vdi Vin eller Vand saaden / met Honnig eller Sucker beredt / oc drucket / stiller den gamle tørre Hoste.

Det samme giør oc Vandet aff den brent / Thi haffue de gamle fremfarne Læger støt samme vrt til Puluer / oc giffuet det Fæ for Hoste / oc den stackede Aande.

Denne Vrt saaden / eller Vand aff hende brent / oc drucket / renser Leffueren / Milten / Nyrene / oc den vrene slimactige Moder.

Saaledis saaden / oc drucket / stiller Moderens vred / renser oc vddriffuer Pisset / Quindernis tid / oc all Vhumskhed.

It Mundvand giort aff denne Vrt oc Honnig / læger den hede saargiorde Halss oc Strube / der met klucket.

Vduaartis.

Osen vdkryst oc i ørnene lat / borttager deris sting oc suselse.

Samme Oes eller det brende Vand / lesker den vilde Ild / alle Saar oc Heffuelser som hede vdi er / oc hues som brent er / Linklude her vdi vaadgiorde oc paalagde.

Osen blandet met Blyhuit / er en kaastelig Salue / tilforsagde brøster / læger all flydende Skab / Flæcter / oc de Saar som æde om dem / Thi skulle vnge Børn som haffue saadan breck / badis met samme Vrter.

Samme Vrt met Vaterkarsse i Vin saaden / oc det saa varme offuer Blæren lagt / giør vden all tuiffuel at Pisse / Paa Bugen lagt / stiller Bug vred / saa fremt at der er icke forstoppelse hos.

Bethonie.

Bethonica, Cestron, Vetonica, Serratula, Radix diuina. Læß *Dios: lib. 4. Cap. 1.*

Bethonie er aff varm Complex / tien fuldnær til alle Singdomme / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

De som haffue en ond Maffue / Halßbrynde / Maffuens opstødelse / oc icke kunde holde Maden i dem / skulle ideligen bruge Bethonie / den met Blomsterne i Vin siude / oc den dricke / Eller brende Vand aff dem / eller oc giøre *Conserua* aff Blomsterne / oc den bruge som andre *Conseruas*.

Om mand kunde icke haffue *Conseruas* eller Vandet / da maa mand støde de tørre Blad til puluer / oc det saa til sig tage / eller det met Honnig blandet / oc det saa bruge / haffuer lige krafft.

Quind-

Quindfolck som Moderen stedse plager / oc op far paa dem / skulle for alle ander Lægedomme bruge Bethome / oc dem vdi stor værdighed holde.

Summa / Bethonie blomster / Blad / oc Rod saaden / der aff drucket / eller huorledis hun beredis / vere sig *Electuaria conseruas Syrup*, Pulner / Drick / eller vdi andre maade / er hun nyttelig oc gaat / til alle induaartis Siugdomme / vere sig Maffuens / Leffuerens / Miltens / Nyrenis / Biærens / Moderens / hun obner alle disse / oc vdfører all forderffuelig vædske.

De som redis at de haffue taget Forgifft til dem / dem skal mand giffue it Quintin støt Bethonie met Vin at dricke / da gaar den fra dem / ved Pisset oc Stolgangen.

De som haffue den Gule sot / skulle stedse bruge Bethonie / vere sig i Drick / Pulner eller Electuaria.

Mand skal siude Bethonie i Vand / oc giffue dem det at dricke som vilt ere / eller den Faldendesot haffue.

Samme drick maa mand oc giffue dem / som vercke i Ledemoderne oc i Lenderne haffue.

De som Suindesot / oc Lungesot haffue / idelige Hoste / oc trangbrystede ere / oc de som ere tilbøyelig til Vattersot / eller ideligen haffue fule Febers i Maffuen / til dem skal mand siude Bethonie blad oc blomster vdi Vand oc Honig / oc giff-

oc giffue dem der aff nogen stunde dricke / førre lit lunckel / Her aff skulde de føle oc fornemme stor Bade / hielp oc Lægedom.

Vduaartis.

Smaa Linklude i Bethonie Vand vaadgiorde / oc offuer Hoffuedet lagt / stiller vercken / Samme Vand i øren lat / giør det samme.

Ferst oc grøn Bethonie støt eller saaden / oc paa Hoffuedens Saar lagt / læger icke alleniste / men drager dem tilsammen inden en liden stund / saaledis paalagt / vddrager oc Hiernepandens smoller.

Bethonie saaden / oc Røgen der aff igiennem en Tratter i øret ladet gaaet / stiller pinen.

Bethonie blad vdi Vin oc halffdelen Edicke saadne / paa tredie delen / er it gaat Mundvand / til onde oc fule Tender / som stor pine i er.

Bethonie blad støtte eller saadne i sorter Vin / oc forgifftige Hugormes / oc galne Hundes bid der met thone / oc paglagt som it Plaster / læger dem.

Lige saa bruget oc varm paalagt / stiller Podagelens pine / vere sig i Henderne eller Føderne.

Kodrøbell. Huid Bethonie.

Haneleg.

Birtanica, Margarita, Herba paralisis, Premula vrtu.

er end wiist hos Lægedoms *Doctores*.

T. Hemmelsløtel/S. Peters sløtel/witte Bethonie.

Kodrøbel / huid Bethonie / huilcken icke er den rette huide Bethonie/ men saa kaldet/ Fordi hun er lige Bethonie/ Er varm oc noget tør/ maa brugis induaartis.

Induaartis.

Conserua eller Sucker / sammeledis det Vand som brent er aff Kodrøbel/styrcker saare vel de vanmectige Menniske / huilcke aff stor oc languarendis Siugdom forkomne er/ oc ingen mact haffue/sammeledis oc dem som rørde ere/ oc er it *Experiment* oc forfaret stycke.

Forscreffne Lægedomme maa oc vel brugis til andre induaartis breck/Thi de serderlis styrcke Hiertet.

Vduaartis.

Bladene oc Blomsterne ere gode til Lægedom / oc nedtrycke Heffuelsen/som aff forgifftige Diur kommen er / læge oc andre Saar / om mand toer dem met det brende Vand / oc Bladene der paalagde.

Vand aff Blomsterne brent/ er it forsøgt stycke for Hoffuetuerck / som kommet er aff Hede.

De Quin-

De Quinder som ville haffue it klart oc skønt Ansict / de offuerstencke Blomsterne met Vin / oc brende saa Vand der aff / met huilcket de dem stedse vnder Ansictet toe / oc mene det skal borttage all Ansictens wrenhed.

Jernurt.

Verbena, Verbenaca recta, Peristerion, Columbina, Crista gallinacia, Vertipedium, Ferraria, Herba sacra, Lacrima Iunonis, Sanguis Mercurij, Læß *Diosc: lib.4. Cap.56.*

Jernurt brugis end i dag mere til Troldom / end til Lægedom aff mange / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

De ny Læger sige / at Jernurt er god fuldnær til alle induaartis Siugdommer / oc til Leffuerens / Miltens / oc Nyrenis forstoppelse / i Vin saaden oc drucket.

Jernurte Vand er lige krafftigt til at obne Leffuerens oc Lungens forstoppede Rør met / vddriffuer den Gulesot oc Forgifft.

Vduaartis.

Jernurt støt met Edicke / lagt paa den vilde Ild / stiller oc lesker den.

Jernurt met Honnig blandet oc paalagt / drager Saarene sammen.

Jernurt

Jernurt met gammelt ſuine Iſter ſtøt / oc lagt paa Quindernis lønlige ſteds Heffuelſe/ borttager pinen oc nedtrycker Heffuelſen.

Jernurte Vand ſkal vere it beſynderligt *Experiment* for ſtor Hoffuetuerck / i Tindingerne/ oc paa Panden ſmurt.

Er oc it kaaſteligt Mundvand / tien oc til den lønlige Pine oc Saar/ for ſpenne Byld/ oc ſaadanne lige/ der met thoet oc renſet.

Taſkeurt / Pungeurt.

Burſa paſtoris , *Pera paſtoris* , *Herba cancri*, *Criſpula* , Men huad hun kaldis aff *Dioſcoride*, er end vuiſt hos Lægedommers *Doctores*.

T. Bydel oder Taſchenkruet/ Genſekerſe.

Burſa paſtoris , er aff kaald *Complex* , Thi ſtiller hun Blodet / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Burſa paſtoris tiurd oc i rød Vin ſaadet/ eller i Regnuand / ſom gloendis Staal eller ſluct vdi / oc drucket / ſtiller den huide oc røde Blodſot / Blodſpyelſe / Blodpiſſelſe / Quindernis tids offuerflødige flydelſe / læger oc alle induaartis Saar.

Det ſamme giør oc det brendte Vand/ nogle ſamfelte dage effter huer andre drucket/ huer gang fire eller fem Steder fulde.

En Vege eller Tap vaadgiort i samme Vrtis oes/ oc i Næsen stunget/ stiller Blodet.

Samme Vrtis oes / eller brendte Vand/ er gaat oc nytteligt til ferske Saar / om de der met thoes.

Somme mene / at om denne Vrt vermis hos nogen / da stilles Næsens oc andre Saars blod.

Konge Lius. Liusebrand.

Taxus barbatus, *Candelaria*, *Candela regū*, *Lanaria*, *Verbascum*. Læss *Dioscorid. lib.* 4. *Cap.* 89.

T. Köninges Karsse / Wulkruet.

Konge lius Vrt oc Blomster haffue den art oc nature / at de stille pinen induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Roden aff den store Konge lius saaden i rød Vin / eller vdi Vand / om mand haffuer den Kaaldesiuge / oc drucket / stiller ocsaa Bugens daglige flydelse *Diarrhoam*.

Det samme giør oc Vandet aff Blomsterne brent / nogle dage drucket / huer gang fire eller fem Skeder fulde.

Saaledis bruget / stiller oc Bugens vred oc pine.

Saaledis som fore staar / saaden eller det brendte vand drucket / er gaat til dem som brødne ere / eller noget induaartis i Liffuet sønderstøt eller brudet haffue.

Tien oc til dem som Lungesot eller Hoste haffue / oc til alle induaartis Saar som ere met hede.

Vduaartis.

Konge liuses Vrt eller Blomster i Vand saaden / er it *Principal* eller Hoffuetstycke for alle øynenens hede Siugdommer / oc til alle lønlige Ledemoders / til den hede Podagel / det varm paalagt oc offuer sæt.

Det brendte Vand haffuer samme dyder / serdelis Olie giort aff Blomsterne / oc den distelerit i it Glas / vel tilstoppet / oc imod Solen sæt.

Det brendte Vand i rindende øyen lat / stiller flydelsen.

Det røde Ansict der met nogle dage thoet / fordriffuer vden tuiffuel samme rødhed / er oc gaat til den hellige Ild / oc til allehaande hede.

Linkiude her vdi vaadgiorde / oc paalagde / læger all hed Skab / som om sig eder.

Dioscorides lærer / om mand vil gemme Figen ferske it helt Aar igiennem / da skal mand legge it law Figen / oc siden it law aff denne Vrtis blad.

 Veybre-

Plantago maior, Plantago lata, Septineruia, arnoglossa, stor Veybrede. *Lantiolata, Plantago minor Quinqueneruia*, Spisse Veybrede. *Barba siluana, plantago aquatica, Centumneruia aquatica* Veybrede som vaaxer i Vandet. Læß *Diosc: lib.2. Cap 115.*

T. Grote Wegebrede / Lütke Wegebrede/ water Wegebrede.

Veybrede brugis meget i Lægedommen/ induaartis oc vduaartis / er aff en passelig kaald oc tør Substantie / Thi tiene de til alle haande Saar.

Induaartis.

Ferske oc grøne Veybrede saadne oc ædne/ eller Frøet oc Vrterne støtte til Puluer / oc til sig tagne/læge alle Legemens induaartis Saar/ oc stoppe alle Bugens flydelse.

Det brendte Vand er lysteligere til at bruge/tien oc vel til dem som spy Blod/pisse Blod/ oc til dem som Suindesot haffue.

Tre Veybrede røder i Vin saadne / oc dem drucket/ fordriffuer den tredie dags Kaalde singe.

Fire Røder saaledis beredt / fordriffuer fierde dags Kaaldesinge.

Jeg holder mere aff det brendte Vand / at mand

mand dricker der aff en god Skee fuld / den 39. stund mand Siugen haffuer.

Om mand dricker i nogle dage Veybrede oes / eller Veybrede vand / stopper Quindernis tids flydelse.

Osen oc Vandet nogle dage drucket / læger alle induaartis Saar / er it *experiment*.

Vduaartis.

Linklude vaade giorde i Veybrede oes / eller i Vandet / oc paa Hoffuedet lagde / borttager Hoffuedens store verck oc pine / er it *experiment*.

Veybrede oes i Oynene lat / renser oc lesker Heden / Vdi Ørnene lat / læger hues i dem saargiort er / oc giffuer Hørelsen igien.

Munden offte om dagen met Veybreden vand thoet / oc i Halsen der met klucket / læger den bulne Mund / Halss oc Strube.

Veybrede rod met lige saa meget Bertrams rod / til Puluer støt / paa den Hule tand lagt / stiller vercken oc pinen.

Saar som bidne ere / aff Hugorme / oc galne Hunde / met Veybrede oes thone / oc Bladene der paa lagde / de lægis vden all skade.

Alle Spedalske flydendis Saar / Flecter / Ringorme / Krefft / Fistler / Carbunckel / Vlff- uen / oc andre vskickelige Saar / læge Veybre- dis vrt / Oes oc Vand / idelige her met renser oc paalagde.

Veybrede ocs eller Vand / blandet met Husløg / oc lagt paa den vilde Jld / lesker dem/ Sammeledis all Breck som er met Hede.

Somme henge Roden aff Veybrede om Halsen/menendis der met at fordriffue Krop.

Den Veybrede som vaaxe i Vandet / loffuis for andre Veybreder/ til at nedtrycke Heffuelse oc Hede met.

Hunde tunge.

Cynoglossa, Cynoglossum. Lingua Canis, Lingua Canina. Sublabium, Lingua macedonica. Læß *Diosc. lib.4. Cap.124.*

T. Hundestunge.

Hundetungis Vrt/er aff tør oc kaald qualitet / brugis en forgeffuis til Spene bylder oc hede Saar / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Hunde tungis rod i Vin saaden / Afften oc Morgen drucket/bløder oc laxerer den haarde Bug.

Hundetungis rod offuerdragen met Deyg/ siden sacteligt baget / oc stegt i en hed Jld mørre / naar hun vel stegt er / skal Deyen aff plockes / oc den stegte Rod bag ind i Liffuet stingis/ borttager hun induaartis Spene byldens hede/ oc kommer hende snart til at lægis / Dette er it løn-

Spene bylder / som i Bugtarmen vaaxe.

Vduaartis.

Det brendte Vand / Osen / oc Pulueret som støt er aff Roden / tiene saare vel til Spene bylder / der met thone / oc offuerlagt / oc Pulueret der paa strødt.

Samme Vand læger oc andre Saar / Einklude der vdi vaade giorde / oc paalagde / serdelis den lønlige steds.

Hundetunge støt / i en Pande met Suine Ister lit stegt / tien vel til galne Hundis bidt.

Saaledis bruget oc paalagt / vddrager Heden oc læger.

Det skaldede Hoffuet met forscreffne Lægedom smort / oc offuerlagt / kommer Haaret til at vaaxe paa ny igien.

Mand maa oc giøre en kaastelig Salue eller Smørelse aff Hundetungis rods Oes / huilcken nyttelig oc god er til gamle Saar / oc andre haarde knudaconde Bylder / Fistler / der met smorde oc paalagde / tien tige Bylder / oc til Paacker.

Samme Salue giøris saaledis.

Mand skal tage Hundetungis Oes / oc lige saa meget Rosenhonnig / oc dem sactelige siude indtil Osen noget fortæret er / oc siden røre Terpentin der ibland / oc lade det saa bliffue

kaalt / oc det bruge som forsagt er / Denne Salue er god / oc læger saare vel.

Oxetunge.

Echion. Buglossa. Buglossum. Alcibiacum. Lingua bubula. Kaldis aff *Diosc: lib. 4. Cap. 114. Crision* / eller *Crisium.*

T. Ossentunge.

Oxetungis Urt oc Blomster / ere aff varm oc vaadactig Complex / ere komme i den ros / at de tagis til alle Lægedommer / som Hiertet skulle styrcke / thi brender mand Vand aff Urterne / aff Blomsterne giøris met Sucker kaastelige *Conseruas*, til at styrcke Hiertet met. Mand maa oc giffue de som met forgifftig Pestilentze befengde ere / forscreffne Vand oc Sucker.

Induaartis.

Urterne / Røderne / oc Frøet / huert for sig / eller alle tilsammen i Vin saadne / oc drucket / tilsteder icke at Forgifften gaar til Hiertet.

Men aldelis tilleggis det / det brendte Vand oc Suckeret met Blomsterne beredt / at de styrcke Hiertet / oc affuende melancholiske Mennisckis sorg oc bedrøffuelse / giør dem glade / oc renser Blodet.

Summa / mand maa bruge vden all fare Oxetun-

Oxetungis Sucker oc Vand / til alle brendendis Kaaldesiugers skrøbelighed.

Frøet støt / oc met Vin drucket / igiengiffuer Quinderne deris fortabte Melck.

Vduaartis.

Om nogen stungen vaare aff en Hugorm/ eller aff noget andet forgifftigt Diur biden/ hand skal dricke Oxetungis vand / oc tho Saaret eller Stinget der met / oc aff Bladene paa Saaret legge / det bedris met hannem vden all fare.

Linklude vaadgiorde i Vand / brent aff Oxetungis Blomster / oc lagde offuer de røde øyen/ stiller pinen oc lesker Heden.

Vrten/ Roden/ Frøet / alle tilsammens/ eller huilcke aff dem mand kand faa / støtte oc i Vin saadne/ oc varmt paalagt stiller Lendernis pine.

Borras.

Borrago, Porrago. Denne Vrt er de gamle Læggers rette *Buglossa.* Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 112.*

T. Borraze.

Borras Vrt oc Blomster / haffue samme krafft oc dyd som Oxetunge / oc maa den ene for den anden tagis / er aff varm oc vaadactig complex / som *Serapius* beuiser *Cap. 38.* Maa brugis induaartis oc vduaartis.

En Kaal giort aff Borras / oc Spinas / er en kaastelig sund Mad / til singe oc suage skrøbelige Mennische / skulle de oc bruge Borrase blomster i deris drick / paa det at de kunde faa leskelse paa deris Sorg oc pine.

Det brendte Vand / sammeledis Blomsterne / ere gode for den Kaaldesingis suaghed oc skrøbelighed.

Vduaartis.

Borrase vrt til aske brent oc blandet met Honninge vand / er it kaasteligt Munduand / for Brynne / Halsens / Tungens / Tendernis / Kiøds brøster / idelige der met thoet.

Andre hendis dyder ere lige som offuenfaare sagt er / om Oxetunge.

Consolida maior.

Simphitum maius. Soldago. Solidago. Vnctuosa, Inula rustica. Læß *Diosc. lib.4. Cap. 11.* oc *Apunle Cap.59.*

T. Valwort / Lotwort.

Den store Consolide rod / brugis mere i Lægedommen end Vrterne / er aff varm oc vaadactig nature / er en god sund oc kaastelig rod til alle Saar / oc til hues som brudet er / induaartis oc vduaartis.

Denne Rod reen renset / oc i Vin saaden oc drucket / læger den saare Lunge / rømmer Brystet / vdfører spyttet eller skarnet / er god til dem som spy Blod / læger oc alt hues induaartis brudet er.

Denne Vrtis rod / skal vduelis for alle andre Vrter / til alt hues induaartis brudet er.

Somme brende Vand aff hende / oc bruge det til forscreffne brøster.

Vduaartis.

Efftherdi at denne Rod læger saa saare vel / da giør mand Plaaster aff hende / til ferske Saar / hun drager dem tilsammen igien.

Somme mene / oc sige / at om hun siudis met fersk Kiød / at styckerne skulle vaaxe sammen igien i Gryden.

Alle som læge Saar / oc bruge Baadskerre Embede / skulle plante hende i deris Haffue / oc holde hende i stor ære / thi hun tien oc nyttelig er til allehaande Saar / oc brudne Been / som mand daglige dags seer oc forfare kand.

Scabiosa.

Buglossa magna. Spina mollis. Crision. Men somme ville at denne Vrt haffuer veret kaldet aff de gamle Læger *Psora.* Læs *Diosc: lib. 4. Cap. 114.*

T. Apostemen kruet. Pestemen kruet.

Scabiosa er aff varm oc tør Complex/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Scabiosa i Vin saaden oc drucket/er god for Sidernis sting.

Quinderne brende Vand aff hende vdi Maymaanet / for Brystens bylder / Sidernis sting / for Hoste / oc for alle induaartis breck/ oc giffue det at dricke / huer gang fire eller fem Skedersulde.

Somme bruge oc berede den saaledis / de tage en Haand fuld aff tør Scabiosa / tu lodt Skersøde smaa støt/ tolff Figen / tu lodt Fenicke frø / tu lodt Anis/ Iris / det er / blaa Lillie rod it lodt / Alle disse sætte de i blød i en Nat met tre Potter fersk Vand/ anden dagen siude de det / indtil tredie delen indsaaden er / giør det saa søt met rosen Honnig/eller met Sucker/ her aff giffue de en passelig drick / om Afftenen oc om Morgenen / luncket giort / denne drick bløder induaartis Bylder / sønderbryder dem/ oc vddriffuer dem ved Hosten. Forscreffne drick maa oc giøris til it *Electuarium*.

Vduaartis.

Scabiosæ oes er god oc nyttelig for alleha ande skab.

Bad

Bad met hende beredt / er oc god for det samme.

Hoffuedet smurt met Skabiosæ oes / døder Ormen som Haare aff æder.

Dieffuels bidt.

Morsus diaboli, *Incea nigra*, Huad hun kaldis aff *Dioscoride* / er end wuist hos Lægedommens *Doctores*.

T. Düuelßbete.

Induaartis.

Dieffuels bidt met de blaa Blomster oc Röden i Vin saaden / eller Vand aff hende brent / tien i alle maade til de breck oc Siugdommer / som Scabiosa giør / Oc serdelis tien denne Drick til dem som haffue leffret Blod i dem / oc dem som ere befengde met Pestilentze.

Vduaartis.

Denne Vrtis Oes / oc det brende Vand blandet met *Victril* / tører oc læger all flydende Skab oc Ringorme / Legemet der met smort.

Luse Vrt.

Staphisagria, *Herba pedicularum*, *Pedicularia*, *Purgatorum Capitu*, *Pituitaria*. Laß *Diosc*: lib. 4. Cap. 137.

T. Lusekruet. Bismynte.

Denne Vrtis frø findis hos Vrtekremmere.

Induaartis.

15. eller 20. Korn aff *Staphisagria* frø/ til Puluer støtte/ met Honninge vand/ eller Oximel drucket / giøre Maffuens slim subtilig oc tynd / driffue den offuen vd met spyelse / Naar mand haffuer taget til sig forscreffne Lægedom/ skal mand gaa oc spadsere bort oc igien/ oc stedse skylle Munden (for Hedens skyld) met Honninge vand / oc i Halsen der met klucke.

Staphisagria frø i Munden tuggit / oc der nogen stund indholdet / vddrager *Pituitam*, det er / all Hoffuedens hiernens kaalde flydelse.

Roden i Edicke saaden / oc varm i Munden holdet / stiller Tendernis verck oc pine.

Roden i Honnig vand eller Vin saaden/ oc i Munden holdet / læger alle Mundens induaartis breck.

Vduaartis.

Staphisagrie Vrt / Frø / eller Rod / grøn eller tør / til Puluer støt / met Olie blandet/ oc en Smørelse der aff giort / der met smurt/ døder Luss oc gnidder.

Roden i Vand eller Lud saadet / der met thoet / haffuer samme krafft.

Lactuca satiua, Lactuca ceßilis. den som knytter sig til sammen / kaldis *Lactuca ex caulis,* Læs *Diosc: lib.2. Cap.129.*

T. Lactuke.

Alle Lactuker vilde oc tamme/ere aff kaald oc vaadactig Substantie / maa brugis i Lægedommen oc i Maden / baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Den bløde oc krusede Lactuke i Mad bruget / er god til den hede Maffue / siger *Serapius. Capite. 239.*

Kaal aff Lactuke giort / er en god føde til det skrøbelige Legeme som vdsotet er / giør oc at soffue / blødgiør Bugen / forøger Melcken/ stiller pinen. Men Lactuke ideligen brugit i Mad / giør Synene dumme / suare Drømme/ oc fordriffue vkyskhed. Thi skulle alle som kyskhed haffue loffue/intet andet æde oc bruge/ end Lactuke oc Rude.

Alt hues som her offuenfaare sagt er om Lactuca/skal oc forstaaes om det brendte Vand/ oc om Frøet.

Vduaartis.

Alle Hoffuedens / Leffuerens oc Maffuens

ûens hede Siugdommer kunde nedtryckis oc tilbage driffuis met Lactuke/ oc met det brendte Vand / sammeledis met Ose / Linklude der vdi vaadgiorde oc paalagde.

Løue tand. Prestekrune.

Hieratium minus ; Lactuca erratica minor. Dens leonis. Læß *Diosc: lib. 3. Cap. 51.*

T. Papenrørlin / Mønickekop. Eyerblomen/Papenplatte. Löwentene.

Stor oc smaa Prestekruner/ere aff naturë kaalde / i hede Kaaldesiuget maa mand brugë dem induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Jeg veed neffue noget kaasteligere eller dyrebarer Vand / end det som brendis aff denne Vrt / til at bruge vdi hede Siugdommer oc brendendis Kaaldesiuger / der aff iblant met tre eller fire Skeder fulde druckit/samme Vand sacter stingene/ giør rolig / stiller Hosten/ lesker Heden.

Osen aff de store Prestekruner drucket / er god for den hede Maffue. Men vand aff dem brent / er i alle maade lysteligere.

Vduaartis.

Vand brent aff denne Vrt oc Rød / er it kaasteligt øyenuand / til øynenis flecter.

Osen aff

Oſen aff dem er ſterckere/oc er god til dumme oc mørcke øyen.

Den ferſke oc grøne Vrt / vduaartis paalagt / eller oc Klude i Vandet vaade giorde/ vdſlycker den ſorte brendendis hede.

Samme Vand / met Klude paalagde/ er god til de Lemmer ſom plagis met Hede.

Quindfolckene er vanne / at tho deris Anſicte met ſamme Vand / forhaabendis at de der aff ſkulde faa it klart Andlede / oc fordriffue de røde Spinckler eller Pleter.

Endiuia.

Lactuca ſilueſtris. Læſſ *Dioſc : lib. 2 Cap. 130.*

T. Wilde Lactuke.

Endiuia køler oc ſtopper / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Endiuia æden met Edicke / ſtopper Bugen/ ſtiller Maffuens ſtore hedis pine.

Vand aff Endiuia brent / oc drucket / leſker den wnaturlige Peſtilentzis tørſt / giør Maffuen oc Leffueren ſaare gaat.

Vdi alle hede Siugdommer / maa mand vden all fare bruge Endiuiæ vand. Naar Suedeſot regerer / maa mand det oc bruge / til at leſke Lungens hede met.

Endiuie Vrt / støt met Bygmel oc Bly-huit / er en god Salue / til alle hede Hoffuelser/ oc ferdelis til den vilde Ild.

Roden met hendis Des støt / oc paalagt/ læger Ederkoppers oc Scorpioners sting.

Endiuie vand lagt offuer øyen som hede vdi er/ met Linklude / vddrager heden / oc stiller pinen.

Ren Hør eller Hamp vaadgiort i samme Vand/oc paa den hede Leffuer lagt/lesker hende veldeligen/ Samme Hør skal offte vaadgiøris oc paaleggis.

Scariola.

Seris. Intibus satinus. Latifolium satiuum, Cichorea hortensis. Ambubeia. Læss *Diosc: lib. 2. Cap. 125.*

T. Gensdistel. Sawdistel.

Huor mand kand icke faa *Endiuiam*, maa mand bruge i hendis sted *Scariolam*, thi hun aff samme art er som *Endiuia*, men for hendis kaldheds skyld/skal hun mere brugis vduaartis end induaartis.

Vduaartis.

Scariola støt/eller Vand aff hende brent/ er god for en hed Maffue / oc til de Lemmer som plagis met den hede Podagel / tien oc til saa-

danne

danne andre hede Siugdommer paa dennem lagt.

Blaa bynke. Stor Jernurt.

Intibus, erraticus. Cichoreum. Lichorea, Solatū. Solsequium. Helitropium. Sponsa solis. Læß *Dioscorid. lib. 4. Cap. 185.*

Denne Urt met sin hele *substantia*, er aff tør oc kaald complex. / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

En Haand fuld aff *Cichorea* (siger *Dioscorides*) i Vand saaden oc drucket / vddriffuer Galden / oc den huide slim ved Stolgangen.

Frøet støt / oc met Vin drucket / før end den Kaaldesiuge tager nogen / om mand det nogen stund bruger / da forgaar hun.

Urterne met Røderne i Vin eller Vand saadne / oc det varmt drucket / obner Leffueren oc Milten / skal brugis naar nogen fornemmer at hand faar Vattersot.

Det brendte Vand giør det samme / er oc saare gaat til en hed Maffue / oc til alle brendendis Kaaldesinger / oc til Hiertens suaghed / drucket.

Den gule *Cichorea* (*Condrille* kaldet) saaden i Vin / oc drucket / er god for Hugorms Eder oc Forgifft.

Osen aff *Cichorea* vdkryst / saaden met Vin / eller Osen i sig selff til sig taget / stiller Bugens flydelse.

Begge *Cichorea* ere gode til Salat / den stund de vnge ere / Thi de obne Leffuerens oc Miltens forstoppelse / oc hielpe vel at fordøffue Maden.

Vduaartis.

Bladene oc Blomsterne aff den *Cichorea* met de blaa Blomster / lagde paa Bulder / Heffuelser / stille pinen / oc lesker heden / ere oc gode til den hede Podagel / oc til de Blegner som opløbe paa vnge oc spæde Børns hoffuit.

Det brendte Vand / er bedre til forsagde Brøster / Linklude der vdi vaadgiorde / oc paalagde.

Vandet aff Blomsterne brent / er en lystelig Lægedom til hede oc dumme øyen.

Den *Cichorea* met de gule Blomster / Vrt / oc Rod / tilsammen støt / oc vnderenede lagt / eller oc en vege oc tap der i vaadgiort / oc i den lønlige sted stunget / kommer Quindernis tid til at flyde.

Osen aff den gule *Cichorea* met Honning oc Salpeter blandet / er en god Smørelse for Skab oc Hudens vrenhed.

Osen tiene oc vel til Øyne brynerne / som Haaret aff falder stæden der met gneden.

Kaarss-

Erigeron. Senecio. Herbulum. Læſſ *Dioſc: lib. 4. Cap. 82.*

T. Krützkruet.

Denne Vrt er aff kaald nature / brugis ſielden induaartis i Legemet.

Induaartis.

Dioſcorides ſcriffuer / om denne Vrt ſiudis ydi Vand / oc mand dricker ſaadet met Moſt/ ſkal Maffuens hede der aff nedtryckis oc forgaa.

Vduaartis.

It Plaaſter giort aff Kaarſſurt / den ſtund hun end ferſk oc grøn er / oc paalagt/ ſtiller all hed pine / oc atſkil Heffuelſe / vere ſig Bryſternis/ Ledemodernis / den lønlige ſteds/ oc andre ſtæders / huor ſom heffuelſe er met Hede.

Til obne Saar ſom hede vdi er / ſkal denne Vrt ſtødis oc blandis met Røgelſe/ oc ſaa paaleggis.

Somme ſtøde denne Vrt met Edicke / til foreſagde hede Breck.

Det brendte Vand haffuer ſamme krafft til forneffnde Breck oc Brøſter.

Muſørn.

Muris auricola Læſſ *Dioſcoridem libro* 2. *Cap.* 176.

T. Muſſorn.

Der ere tuende ſlags Muſſorn til / den ſtore Muſſørne er aff vaadactig nature / oc maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Vand aff denne Vrt brent / er gaat for Hiertens / Maffuens / Leffuerens hede / drucket oc vduaartis paalagt / maa brugis induaartis i Legemet / lige ſom den ſtore Jernurtis vand / *Cichorea* kaldet.

Vduaartis.

Bardſkærene ſiude denne Vrt i Vin / oc giffue den at dricke for en vunden dranck / læge oc renſe ferſke Saar der met / legge oc aff hende vduaartis paa Saaret.

Oſen aff ſamme Vrt vdkryſt / oc i øret lat / ſtiller pinen oc ſuſelſe.

Vand aff hende brent / haffuer lige ſaadan dyd / ſom det der brent er aff den ſtore Jernurt / eller blaa Byncke.

Lille Muſørne.

Piloſella. Myoſota. Læſſ *Dioſcoridem lib.* 2. *Cap.* 176.

T. Klene Muſoren.

Den

Den lille Musørne / met hendis milacti-ge Oes / er aff varm nature / Thi brugis hun induaartis i Legemet / til atskillie oc vd atføre den forbrendte Gulesot met.

Induaartis.

Forscreffne Musørne for sig selff / eller met *Cichorea* oc Tusindyder i Vin eller Vand saa-den / oc met Sucker tilgiort / er god til dem som haffue Leffuerens forstoppelse / oc tilbøyelige ere til Vattersot.

Tien oc vel til dem som haffue den Gulesot / saaledis tilredt som fore staar / om Morgenen oc om Afftenen drucket / oc der paa tu eller tre Timer fastet.

Springkorn:

Lathyris. Cataputia. Læß *Diosc: lib. 4. Cap. 148.*

T. Sprinckwort Sprinckörner / Drib-körner / Sprinckruet.

Springkorn er aff vaadactig oc varm com-plex / skulle sielden brugis induaartis i Lege-met / men der som det storligen behoff giøris / maa Frøet oc Bladene brugis.

Induaartis.

12. eller 14. Korn / aff den almindelige Springkorns frø / støtte til Puluer / met Vin druckne / røre det hele Legeme offuen oc neden / vdføre *Phlegmam, Choleram* oc *Melancholiam*

 Offen

Osen aff Bladene skal icke brugis ind-
naartis i Legemet / thi vaacte sig huer derfaare.

Bladene maa siudis / met Saadet aff ferst
Kiød / oc siden drickis / da driffuer det baade
offuen oc neden vd.

Vduaartis.

Osen oc Milcken / aff alle haande slags / aff
Springkorn / er hedere oc skarpere end Vrter-
ne eller Frøet / thi vocte huer sig at hand icke
bruger saadanne induaartis i Legemet.

Om nogen vilde fordriffue det Haar som
vaaxer offuer Øynene / eller faare paa Stier-
nen / hand skal blande den Melck som vd krystis
aff samme Vrt met Olie / oc steden der met mod
Solen smørie / saa falde Harene vd.

Huer vaacte sig vel / at saadan Oes kom-
mer icke i øynene / eller fore paa Ansictet / thi
Ansictet opblæsis der aff / oc bliffuer aldelis
røt / lige som det Spedalsk vaare.

Denne Melck / ladt i en hul oc vdæden
Tand / borttager pinen / men Tendernis kiød
skal før beskermis met røt Vaax.

Samme Oses Melck / brender / fortærer /
oc bort æder / Thi skal den brugis til onde Vor-
ter / oc til offuerflødigt Kiød.

Esula.

*Tithymallus. Herba lactaria. Lactuca ma-
rina.*

Diosc: lib.4. Cap.159.
T. Wolffs melck.

Alle Esulers melck brender oc indæder sig/ thi brugis den sielden induaartis i Legemet v-den skade/ men den beste er den/ met de smalle lange Blad/ dog saa at Roden alleniste giffuis i Liffuet oc icke Milcken.

Induaartis.

Den yderste skal aff denne Rod / lagt en dag oc en nat i Melck eller Edicke/oc siden igien tiurt/støt til Puluer/ en quintin drucket met Vin eller Honnig vand/ yddriffuer all ond Cho-lere vædske/tien vel den Vattersottige Meñiske.

Alle Esule frø haffue samme krafft / men ere skarppere oc hedere i alle maade / yddriffue oc purgere baade bag oc faare

Mand maa giøre til de Vattersottige disse efftersølgendis Pillulas / oc giffue huer gang it skrøbeligt Menniske yden all fare it halfft quin-tin/oc det Menniske som sterckere er/it quintin/ oc skulle de saaledis giørts.

Tag Roden beredt / som fore staar it lodt/ Aloes tu lodt / Mastix it quintin / huert besyn-derligt smaa støt til Puluer / støde dem saa til-sammen paa det ny igien / met Fennickel vand/ eller Vand brent aff Sisenbrand / saa at det bliffuer som en Dey / lade saaledis samme Dey

staa en nat / oc giøre saa her aff smaa eller store Pillulas / giffue den Siuge her aff som faare staar / disse vircke oc driffue baade offuen oc neden met føye pine/ Men siden giørede / de Vattersottige / oc de som trangbrystige ere saare gaat.

Vduaartis.

Alle Esule / vduaartis brugelse / ere fuldnær ens met Sprinckornis / til at fordriffue Skab / Haar oc Vaarter met. Aff Osen oc Roden / kand giøris en merckelig Smøreise for skabbede Hoffuet.

Natskade.

Strychnos carpeos. Solanum hortense. Solatrum. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 61.*

T. Nachtschade.

Natskade er aff kaald qualitet / skal sielden brugis induaartis i Liffuet.

Induaartis.

Vand brent aff Natskade / oc naar det er 2. eller 3. Aar gammelt / maa mand giffue der aff passelige / vdi hede brendendis Kaaldesiuger vden all fare / lige som Aakande vand / det ene maa brugis for det andet.

Vduaartis.

Iblant mange andre Vrter / er nøffue en som mere tilbage driffuer / stiller pine oc lesker hede/

hede / end Natskade giør. Thi vduelis hun met
god skel / til alle Hoffuedens / ønenis / ører-
nis / den røde Blodsottis / Maffuens / Leffue-
rens / Nyrernis / Brystens / Blærens / oc den
ønlige Steds / befengde hede oc pine / den vd-
kryste Oes / det brendte Vand paalagt / eller oc
Smørelse aff dem beredt / lige som Populeonis
smørelse.

Boberellen. Stor Stenbreck.

Jøde Kersebær. *Strychnos haliacacabum, Vescicaria, Alquakengi, Alkakengi, Solatrum rubeum, Saxifraga rubea, Solanum, Vesicula, Halicacapum,* Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 70.*

T. Schlutten / Boberellen / Jøden Kersen / Düuels Kersen / grote Stenbreck.

Denne Vrt er oc it slag aff Natskade / haffuer røde Bær / oc offuer samme Bær vaaper en Hud som en Blere / oc haffuer vdi sig en vddriffuende krafft / oc maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Boberelle æden / eller Vand aff hende brent / oc drucket / huer gang tre eller fire Skeder fulde / oc det nogle dage effter huer anden bruget / vddriffuer veldelige Pisset oc Stenen / renser Nyrerne oc Bleren / alle induaartis Saar / om dagen tre gang drucket / som fore staar.

Vduaar-

Bladene støtte / oc paa Hoffuedet lagde/ vdi store Hoffuedens singdommer/stiller pinen/ oc nedtrycke den store Hede.

Det brendte Vand saaledis bruget / haff-uer samme dyd / Vrterne støtte / oc lagde paa øynenis oc ørernis hede Bulder / giør det samme.

Saaledis brugede oc paalagde / køle den hede Maffue/den hede Leffuer/oc alle hede bren-dendis Saar/den vilde Ild/stiller oc Quinder-nis tid / Osen paalagt met Vld / oc Tappe der aff giorde / oc stoppede i den lønlige sted.

Osen blandet met det huide aff it æg / oc paa hede rindendis øyne lagt / stiller flydelsen/ oc sacter pinen.

Til hede rindendis obne Saar / maa den Oes blandis met Blyhuit / oc Sølffglæde / oc der aff gioris en kaastelig Smørelse.

Muncke Rhabarbara.

Rumex hortensis, Hipolapatum. Læss *Diosc. lib.2. Cap.107.*

Denne dyrebare Vrt oc Rod / Muncke Rhabarbara kaldet (thi at Graa Muncke haffue mange Aar hafft hende vdi deris Closter lønlige / oc holdet den for en dyrebar Lægedom oc Liggende Fæ) vaxe oc nu her i vore Land/ oc den

oc den gule Skreppe er hendis Syster met Rod / Stilcke / Blad / Blomster / Frø / Farffue / Skaffning / oc Smag / och saa lig / saa at der som de vaaxe begge tilsammen vdi en Haffue / kunde nøye skillis fra hin anden / naar de først opuaaxe / den meste skilsmisse imellem dem er / det er / at Muncke Rhabarbara / naar hun først opuaaxer / er meget røddere / met Blad oc Stilker / Bladene oc Stilckerne bliffue oc fast større / end gule Skreppers. Oc naar som denne Muncke Rhabarbara oc hendis Syster / de gule Skrepper staa stille i fire eller fem Aar / vaaxer deris Rod en Alen lang / lige som Entzian / oc ere induaartis gule som Saffran / men Muncke Rhabarbara er noget rødere / oc lit beskere / vdi Junii Maanet bær hun Blomster / oc faa bleg gule Blomster / oc naar som Blomsteret brundt bliffuer / saa findis i en tynd huit tre kante / Frø / aff samme Frø saaet / opuaaxer anden Muncke Rhabarbara / hendis Syster den gule Skreppe / tør mand icke saae / den vaaxer vel aff sig selff.

Denne Vrtis krafft oc brug.

Den fremmede oc vdlendiske Rhabarbara / huilcken hid i Riget føris oc selgis (lige som andre fremmede oc vdlendiske ting) for mange Penninge / er ligere it Træes Suamp end en Rod / oc brugis fuldnær til alle hede

Siugdom-

Siugdommer/som kommer aff *Cholera* oc *Phlegmate*, huilcke vædsker vddriffues met den / om mand tager til sig aff hende it Quintin fastendis met Vin eller anden vædske.

Denne vrt Muncke Rhabarbaras rod/ som her hos oss nu vaaxer / tiurt oc til Puluer støt oc aff den til sig taget/om Morgenen Aarle it Quintin/ met it Quintin støt Ingefær/met Vin eller met anden vædske/ purgerer vden all fare oc skade *Choleram* oc *Phlegmam*.

Samme rods Puluer/ eller Bladene saadne i Vin / oc drucket / renser Leffueren oc Gallden / tien saare vel til de hede Choleriske Mennniske/ oc til dem som haffue den Gulesot.

Frøet stopper allehaande Bugens flydelse.

Vduaartis.

Denne Vrt oc hendis Oes / oc Vandet tiener til all Skab oc Saar / som aff hede kommer er.

Gule Skrepper.

Lapatium, *Rumex*, *Hippolapathum*. Læss *Diosc. lib.2. Cap.107.*

Brugis Vduaartis.

Somme giøre Smørelse aff denne Vrt saaledis / de støde Roden til Puluer / oc blande samme Puluer met Edicke/ oc smøre Skabben der met.

Somme

Somme bruge den vdkryste Oes/eller siude Vrterne oc Roderne i Edicke/oc det skal vere en kaastelig Smørelse for skab oc Klaade.

Samme Rod i Vin saaden / oc den saa varm vdi Munden holdet / fordriffuer Tandeuerck / i ørnene lat / stiller ørneuerck oc pinen.

Somme tage samme Rod / naar hun er grøn oc ferst / oc støde hende met Salt / oc blande det saa met lidet Piss / oc smøre Skab oc Klaade der met / naar mand vil gaa aff Bad / oc sammeledis gnide sig der met / naar mand vil gaa til Seng / det hielper vist / oc er it forsøgt stycke / men det skal vere bundet vdi en linet Klud / oc saa gnide sig hart met samme Klud/aff vædsken oc Osen der igienem gaar:

Samme Rod støt met Salt oc Huideløg / oc smurt paa Ringorm / fordriffuer hannem.

Surer.

Oxalis. Anaxida. Acetosa. Læss *Diosc. lib. 2. Capit. 107.*

T. Sure Ampher.

Surer maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Det brendte Vand er god for Pestilentzis kaaldesiuge / for den befengde Leffuer/ oc til den hede Maffue / ideligen drucket / oc vduaartis met Linklude paalagde.

Frøet

Frøet aff Surer i Vin saadet oc drucket/ er god for den røde Blodsot / oc for andre Bugens flydelser.

Sure i Salat ædne / nedtrycke *Choleram*, stoppe de Gyldene aarers flydelse.

Vdi Vin saadne oc drucket / rense Leffueren oc Galden/ oc fordriffue den Gulesot.

Spinas.

Spinachia, *Atriplex hispaniense*. Huad denne Vrt kaldis aff *Dioscoride* er end nu vuist hos *Doctores* oc lærde Læger.

Der findis nøye nogen Vrt / som saa almindelige i Herre Stegerss brugis til Kaal/ som Spinas / oc er aff kaald oc vaadactig nature / brugis ideligen til Kaal oc til Lægedom/ baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Kaal aff Spinas redt / er gaat til den hede oc tørre Bug/ Denne Kaal maa giffuis vdi alle Legemens Siugdommer/iblant aff Kaal/er denne den sundste oc beste.

Osen aff Spinas/ eller Vand der aff brent/ oc drucket lesker Heden / læger Legemens Saar/ igiengiffuer den fortaffte Melck.

Vduaartis.

It Plaster giort aff Spinas / paa den hede

hede Maffue oc Leffuer lagt / borttager Heden / oc stiller pinen.

Saaledis bruget / er gaat for Ederkoppers oc Scorpioners ting.

Øyne trøst.

Euphragia, Eufrasia, Ocularia Herba, Ophtalmica. Huad hun kaldis aff *Dioscoride*, er endnu vuist hos *Doctores* oc lærde Læger.

T. Ogentrost.

Øynetrøst støt / oc lagt paa øyen som Hede vdi er / eller dumme ere / vddrager Heden / oc giør dem klare.

Vand aff denne Vrt brent / er alsombest til Øynenis brøst.

Rahell.

Symphytum petreum, Aliis, Pronella. Læss *Dios. lib.4. cap.80.*

T. Brunellen.

Alle Bruneller eller Rahels vrter / baade blaa / brune oc huide / brugis til ferske Saar / thi de læge sactelige / Serdelis ere Blomsterne gode til at brugis induaartis oc vduaatis.

Induaartis.

Brunelle Vand / er gaat oc tien til alle Legemens induaartis Saar oc breck / der aff iblant met en drick drucket / læger hues induaartis saar

tis saar giort er / uddriffuer leffret Blod/ stiller oc nedtrycker den hede pine.

Vduaartis.

Alle Saar ferske oc gamle kunde rensis oc lægis met Brunelle vand/ oc serdelis om de ere met hede.

Brunelle vand er oc gaat for Brynne / er oc sandeligen it nytteligt vand til Mundens brøst oc breck/der met thoet oc kluckel/ oc iblant met noget Rosen honning der til taget.

Mand maa oc siude samme Blomster oc Vrter i Vin eller Honnig vand / effter Siugdomens leylighed/oc det saa bruge/til forscreffne Halsens oc Mundsens brøst oc breck.

Malurt.

Absinthion. Absintium rusticum. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 23.*

T. Wermode / Alsen.

Malurt maa brugis induaartis oc vduaartis/ tien oc fuldnær til alle Legemens siugdommer / oc er aff nature varm oc tør.

Induaartis.

Malurt eller Blomster i Mad oc Drick brugede/giøre Maffuen gaat oc vel at fordøffue. eller fortære/varm giøre Legemet/stiller pinen/ vddriffue Galden / allehaande ont oc Forgifft som sig nogen stund i Legemet forsamlet haffuer.

Blomster-

Blomsterne i Vin saadne/oc drucket/haffue foresagde dyder / giffue oc lyst til Maden.

Malurt oc Spisekommen i Vin saadne/ oc varm drucket/fordriffue Bugens oc Tarmenis vred / voddriffue Ormene/ atskil oc vdfører den Gulesot / oc Quindernis tid.

Om nogen haffuer ædt eller taget nogen Forgifft eller Eder til sig / vere sig Bulme frø/ Hundeker / *Opium*, oc andre saadanne Forgiffelser / all saadan Forgifftelsers krafft borttager forscreffne drick.

Malurt saaden i Edicke oc drucket / er en kaastelig Lægedom til dem/som ædet haffue forgifftige Paaddehatte.

Malurt Vand haffuer forscreffne dyder/ men vircker icke saa kraffteligen oc veldeligen/ oc saadane Vand skal giffuis skrøbelige Menniske oc Børn / som icke kunde fordrage sterck Lægedom/huer gang fire eller fem Skeder fulde.

Malurt haffuer en vnderlig nature / Thi hun obner den lucte oc forstoppede Bug/oc stiller den Bug som forsaare flyder.

Hyrderne giffue deris Fæ / oc faar tør Malurt støt til Puluer / met Salt at licke / aff daglige forfarelse vide de / at Malurt er god til at læge all induaartis breck oc brøst met / hun stiller oc icke allenniste pinen / men voddriffuer all vhomskhed / met huilcken Fæet saa vel plagis som Menniskerne. Huo er dem som kand forklare all Malurtens dyder.

Malurt Vand met Linklude i Tindingerne lagt / stiller oc fordriffuer Hoffuetuercken / som aff kuld kommer / klargiør mørcke oc dumme øyen / om Afftenen der i drøppet / borttager oc ørneuerck.

Malurt støt met Honnig oc Salpeter/offuer Halsens bulde bundet/giør den mod oc blød.

Malurt saaden / den Røg oc Damp anammet i Munden / fordriffuer Tandeuerck / saaledis i ørerne ladt / stiller pinen.

Malurt i Vin saaden / paa Maffuen lagt/ fordriffuer Maffuens pine oc opstødelse.

Malurte Olie / tien oc vel til forsagde brøster/ steden der met smoert.

Tør Malurt iblant Klæder lagt / beskermer dem for Møll.

Malurt i Vand saaden/oc Sengefielene der met thone/ beskermer Sengen for Vegge luss.

Huo som ydermere vil vide Malurtis dyd oc krafft / hand læse *Plin.: lib. 27. Cap. 7. & 8. Apul: Cap. 101 Oribasi: lib. 2. de poten. simp. Platinum lib. 3.*

Strande Malurt.

Absinthium marinum, Seriphium. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 24. Plin: lib. 27. Cap. 8.* oc *lib. 23. Cap. 5.*

T. Wormkruet. Velsamen.

Denne

Denne Vrt er Malurt lig / vaaxer gierne ved Stranden / vden for Kiøbenhaffns Slot / i den Graff som gaar ned til Vermøllerne / vaaxer nock aff samme Vrt / oc er samme Vrt aff varm oc tør complex / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Vrtis Frø i Mad oc Drick bruge / stopper Blodsotten / oc andre Bugens flydelser / er offte forsøgt.

Samme Vrt i Vin saaden oc drucket / vddriffuer Ormene aff Liffuet.

Vand aff hende brent giør det samme.

Vduaartis.

Osen aff samme Vrt vdkryst / oc i fule Saar lat / vddriffuer alle Orme / baade paa Menniske oc Quæg / vden paa Saaret bundet / giør oc det samme.

Samme Vrt støt / oc paa brødne Been lagt / læger dem tilsammen igien / lige som *Consolida* giør.

Abrodt.

Abrothanum. Abrothonum. Absinthium ponticum. Læss *Diosc: lib. 3. Cap. 25.*

T. Euerrude. Stabwurtz.

Abrod er aff varm qualitet / lige som Malurt / oc maa den ene brugis for den anden / som

Galenus in libello de Succidaneis siger / baade indvaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Abrodt saaden i Vin eller Vand / sødgiort met Honig eller Sucker / der aff om dagen tre eller fire gange drucket / er en kaastelig Lægedom / for en stacket oc trang Aande / Thi denne rømmer Brystet / fordriffuer Hosten / oc Hiertens beklemmelse / afskil Lungens / Nyrernis / oc Moderens seye vædske / stiller oc nedlegger all induaartis pine / sammeledis kaalde Piss.

Vand aff hende brent / haffuer samme dyd oc krafft.

Andre hendis dyder ere lige som Malurtens.

Vduaartis.

En Røg aff Abrodt giort / fordriffuer alle forgifftige Diur.

Det brendte Vand / renser oc læger alle Scorpioners oc Edekoppers sting / oc Quindernis lønlige Lemmers / der met thone / oc Klude der vdi vaadgiorde der paa lagde.

Vrterne til Aske brent / met Honnig blandet / oc der aff en Salue giort / steden der met nogle dagen gneden oc smort / kommer Haaret til at vaaxe.

Bincke. Graabønne.

Arthemisia, Partenis, Herba regia, Olus regium,

Cap. 108.

T. Bynot/Bucken/S. Johannis kruet/ S. Johannis gordel.

Rød oc huid Byncke / ere god oc nyttelige Vrter til Qvindfolck / Thi skulle de optagis aff dem / oc holdis i ære/ de atskillie oc varm giøre/ maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Rød Byncke oc Muskate blomster / føye eller mange / efter som huer selff vil oc god synis / i Vin saaden / om dagen 2. eller 3. gange der aff drucket/ foruermer Qvindernis induaartis Fødsels ledemoder / atskil deris indholdne tid/ vdfører den/ Sammeledis den anden Fødsel / den døde Fruct / oc all induaartis Vhumskhed.

Det brendte Vand haffuer samme krafft oc dyd.

Byncke saaden / met Honnig eller Sucker søtgiort / om dagen tu aller tre gange der aff drucket/ der paa fastet nogen stund / sætter Hosten/ atskil Slimmen eller Spyttet/ sønderbryder Stenen / renser Lungen/ Nyrerne oc Blæren/ baade paa Mend oc Qvinder.

Byncke er saar gaat til at fylde Gæß met/ som mand stege vil.

Byncke oc Polleye haffue fuldnær ens dydt men i all maade er Byncke lysteligere end Polleye.

Vduaartis.

Lige som Byncke induaartis bruget/ afskil oc vddriffuer alle Quindfolckers vædsker / lige saa giør hun oc vduaartis / om mand giør Tappe / Suedebad / eller Røgbad aff hende.

Byncke / Chammilleblomster / oc Agermonie i Vin saadne/ oc de forkølede Lemmer oc Aarer her met røgede oc baede/ kommer dem til laue oc til rette igien.

Haffuer nogen gaaet sig træt / da lade giøre sig it Fodevand aff Byncke.

Er Bagtarmen vdgaaen / da skal hand røgis først met Røgelse oc Græckis beg / *Colophonia* kaldet / oc siden skal mand side paa varm Byncke/som saaden er i rødt Vind/saa bliffuer hand inde.

Storckeneb.

Geranium , *Gruina herba* , *Herba Roberti*, *Herba gruina* , *Robertiana* , *Gratia Dei* , *Rostrum Ciconiæ*, Læß *Diosc* ; *lib.* 3. *Cap.* 111. oc *Plin. lib.* 26. *Cap.* 11.

T. Storcken snabel.

Induaartis.

Storcke nebs Vrt støt til Puluer / oc der aff it

ff it quintin met Vin drucket / obnet Mode-
rens hede heffuelse.

Hamp.

Camnabus. Camnabu. Læss Diosc. lib. 4. Cap. 241.

T. Hennip

Hampis Urt er aff kaald qualitet/skal mere brugis induaartis end vduaartis.

Induaartis.

Somme bruge offte Melck aff Hampefrø giort / saadan Mad ideligen bruget / giør visselige en kaald Maffue / vdslycker den naturlige krafft oc verme.

Hampefrø i Melck saaden / oc aldelis varm drucket/stiller oc fordriffuer den tørre hede Hoste.

Vduaartis.

Grøn Hamp / eller oc Vand aff dem brent / er gaat til Hoffuedens / oc andre Lemmers hede/ steden der met smurt / eller met Linklude offuerlagt / oc er serdelis god for den hede Podagel / der paalagt.

Vrtens oes i Øret lat / døder Ormen/ eller hues andet i øret krøbet er.

Høør.

Linum. Læss Diosc. lib. 2. Cap. 95.

 T. Flass.

X. Flaff.

Hør frø er varmt oc vaadactigt aff natu-
re / thi brugis det induaartis saa vel som vd-
uaartis.

Induaartis.

Hør frø støt til Puluer / oc giort til it *Ele-
ctuarium* met Honnig oc lit Peber / der aff dag-
lige dags ædt / saa store som to Muskater / sac-
ter Hosten / oc giøre en lystig til Veneris spil.

Om nogen vaare induaartis befengt / da
skal mand siude Hør frø i Vand / oc Honnig
der vdi lade / oc giffue den Siuge her aff at dri-
cke / oc aff samme Hørfrø vduaartis paa legge /
denne Lægedom giør den Siuge gaat / tien oc
til at stille alle haande pine met.

Vduaartis.

Den forstoppede Moder / tillucte Tar-
mer / aff seeg vædske i Tarmernis vred *Colica
paßione* kaldet / kunde blødis met Linolie / vd-
uaartis paa Bugen smurt / eller det varme frø
paalagt / oc it sact Clister met saadet oc Olien
giort.

Hør frø oc Linolie / er gaat til dem som
haffue brent dem / stæden der met smurt oc
paalagt.

Samme Frø oc Olie / sacte oc blødgiør
allehaande haarde Bulder / alle vegne paa Le-
gemet / oc de som bag ørnene vaaxe.

Frøet

Frøet i Vin saadet/ Ansictet oc Huden der met thoet/ renser dem.

Hør frø oc Karse tilhaabe støt / siden met Honnig saadet / oc paa Karteneger lagt / læger oc fordriffuer dennem.

Vild hør.

Osyris, Pseudo-linum, Esula Adulterina, linaria. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 126.*

T. Linkruet/ Flaskruet/ Harnkruet/ Schietekruet/ Nabelkruet / wilde Wolffsmilck.

Denne almindelige vilde Hør er en skide Vrt / er aff art vaadactig nature / oc kaald complex / brugis mere til Lægedom vduaartis end induaartis.

Induaartis.

Det brendte Vand aff den almindelige vilde Hør / it lidet Glas fult drucket / met it quintin *Atticbu* Barck til Puluer støt/ giør saare at Pisse / skal alleniste giffuis de Vattersottige.

Samme vand drucket / giør Stolgang.

Vduaartis.

Det brendte Vand eller Osen aff den vilde Hør / i øynene lat / fordriffuer visselige øynernis rødme oc hede.

Samme vrtis Vand oc Oes/ lesker alle hede Saar/ lige som Kreffs oc Fistel ere/ der met thone oc paalagt.

Malua Romana. Malua hortensis. Malua transmarina. Malua satiua maior, Læss *Diosc. lib.2 Cap. 111.*

T. Ehren Rosen/ Herbest Rosen/ Winter Rosen.

Denne Vrt wi her i vore Land Rosen kalde / er it slag aff Katost / oc er aff vaadactig art / lige som alle andre Katoster ere / tien til allehaande Siugdommer / maa brugis indnaartis oc vduaartis / de maa oc brugis til Kaal oc Salat.

Induaartis.

Katoste rosens Vrt / Rod eller Frø / vdi Melck eller Vin saaden / oc nogle dage drucket / fordriffuer den hese Hoste / læger den saare Lunge / er oc en serdelis Lægedom for Suindesot.

De som plagis met saadanne Siugdommer / de skulle idelige bruge i all deris Mad oc Drick / samme Katoske Rosens Blad / Røder oc Frø / vdi hues maade de dem bæst til dem anamme kunde.

Aff disse Rosen eller Vrter / maa beredis *Syrupas Conseruas*, eller Sucker / lige som aff andre Blomster.

Hues her om disse Rosen scriffuis / skal oc forstaaes om allehaande slags Katoste.

Denne

Denne Rosen eller Katost oc Røder / met Fenickel oc Anis / vdi Vin saaden / oc drucket / giffuer de diendis Quinder megen Melck.

Saaledis bruget / stiller Blærens oc den saargiorde Tarms pine / oc lætgiør den haarde Stolgang.

It Vand aff foresagde Rosens vrt / eller aff andre Katoster brent / oc ideligen der aff drucket / er it kaasteligt Vand til alle induaartis hede Siugdommer / køler oc læger alle Lungens oc Sidernis bulder / *Peripleunamom* oc *Pleuresim*.

Samme Vand saaledis drucket / læger oc stiller den røde Blodsot / Moderens hede Bulde / Nyrernis oc Blærens.

Frøet i Hønse kiød saadet oc drucket / giør det samme.

Vduaartis.

Samme Rosen oc alle andre Katoste Blomster i Vin eller Vand saadne / Honning oc Alun / effter Siugdomsens leylighed der til taget / læger Bulder oc Saar i Munden oc i Halsen / i Munden nogen stund holdet / sammeledis oc der met klucket.

Samme Rosen i Vand saadene / eller Vand aff dem brent / er it forsøgt stycke for Brynne / for all induaartis oc vduaartis hede / for Sancti Anthonij ild / for Halsens bulder / oc all

oc all anden heffuelse / der met klucket / oc vd-
uaartis met smaa Linklude paalagt.

Alle Katoste vand eller oes / læge Biers oc Bremse sting / der met smurt oc paalagt.

Olie aff Blomsterne giort / oc der met smurt / beskermer Menniske for Bierne / saa at de icke stinge hannem.

Katoste Vrt oc Rod i piss saadet / det bulne skurffuede Hoffuet der met thoet / læger det oc fordriffuer Skellene.

Vand aff Katost brent / renser alle hede Saar / oc kommer dem til at lægis.

Alle Legemens vdwaartis Saar kand mand atskille oc blødgiøre / met denne Katostes Vrt / Frø / oc Rod / somme tage Suine Ister der til:

For den hoffne Leffuer / Milt / oc Moder / skal mand siude Katost / Rod oc Frø / i Vand met Bygmel / oc siden blande det iblant Bomolie / eller Rosenolie / der aff Plaster giort oc paalegge / dette resoluerer / atskil oc blødgiør alle hede Bulder.

Forscreffne Plaaster lesker den huide Ilds / den kaalde Brands oc onde hede / vddraget Torn oc Quist.

Disse Blomster / Røder / oc Frø / skulle vduelis til alle Clistere / thi de saare vel læge.

De som breck aff Steen haffue / skulle siude en god haab aff Katost met Røderne vdi Vand /

Vand / oc der i baade / da obnis Blærens
ieffre gang.

Fødderne i saadant Bad sæt / neddrager
ff Hoffuedet den opfarendis vædske oc fly-
else.

Summa / disse Rosen / oc andre Katoste/
naa brugis til det gantske Legemens hede
Siugdommer.

Katost.

*Malua agrestis. Malua minor. Lien carpæ.
Auris vrina.* Læß *Diosc: lib.2. Cap.111.*

T. Pappelen / Hasenpappel /Ganse-
pappel.

De almindelige Katoster / ere kaalde oc
vaadactige / haffue lige krafft oc dyd / som for-
treffne Katoste rosen / maa brugis induaartis
oc vduaartis.

Induaartis.

Plinius scriffuer / Huo som dricker huer
dag en drick aff Katoste oes / hand er den dag
frij for all tilkommendis Siugdom.

Katoste Oes drucket / er god for den Fal-
lende sot.

Bladene aff Katoste æden met Salt lige
som en Salat / læge den Bulde som vaaxer
udi øynenis hiørne / mand skal oc binde paa
steden / Katost støt met Honnig.

Vduaar-

Disse Katoste skulle alle maade brugis vduaartis / lige som her före staar screffuet om Rosen Katost.

Aff den Katost Althea.

Ibiscus, Euiscus, Maluauiscus, Bismalua, Olus Iudaicum. Læß *Diosc. lib.3. Cap.139.*

T. Deerwort / Steckwort / Ibischwort / Heylwort / Hilffwort / Iødenkruet.

Denne Katost holdis mest aff iblant alle Katoste / for hendis kaastelige dyders skyld / er oc kaastelig til at bruge / baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Katostis rod i Vin eller Honninge vand saaden / oc drucket / læger Brystens / Lungens / oc alle induaartis Saar / In summa / hun er god til den gantske Bug.

Saaledis bruget / læger saare vel Tarmmerne / som aff Blodsot saar giorde ere / eller aff anden skarp Choleriske vædske.

Det brendte Vand haffuer oc samme krafft oc dyd.

Vand aff Althee rod brent / oc met Vin drucket / er gaat til dem som ere trangbrystede.

Andre hendis dyder / ere sagde tilforn iblant Katostis Rosens dyder.

Althee Rod skaaren i stycker / i Melck eller Vand saaden / saa at hun bliffuer som en Grødt / paalagt som it Plaaster / modgiør oc bløder alle Bulder / som hoffne oc opløbe aff sig selff / vere paa Henderne eller anden sted paa Legemet.

Altheeblad / eller Olien her aff giort / læger alle Biers oc Bremsers sting / der met smurde oc paalagt.

Althee rod i Vand saaden / siden blandet met Terpentiin / oc Suine ister / eller Gaase ister / der aff Vege eller Tap giort / i den lønlige sted stingen / lesker Moderens store hede / sammeledis Spenebyldis.

Det brendte Vand haffuer samme dyd.

Roden eller Frøet i Edicke saadet / saa varm i Munden holdet / stiller Tandeuerck.

Husløg.

Aizoon, Semperuiuum, Sedum maius, Barba Iouis Oculus Iouis. Læs *Diosc: lib. 4. Cap. 77.*

T. Huesßlock.

Huslogs eyendom oc qualitet / er aldelis vaadactig oc kaald / brugis til alle hede oc brendendis Siugdommer / men skal mere brugis induaartis end vduaartis.

Induaartis.

Vdi store haarde Kaaldesiuger / maa mand bruge Husløge vand induaartis / sammeledis vdi Bugens stydelser / iblant met to eller tre Steder fulde giffuit / ellers skal det icke induaartis brugis.

Dioscorides siger / at Husløge Oes met Vin drucket / vddriffuer Spolorm.

Vduaartis.

Osen aff Husløg / sammeledis det brendte Vand / leske det gantske Legemens hede / Linklude der vdi vaadgiorde / oc paalagde / serdelis i *Phrenesi*, det er i den vilde Hoffuedens hede Siugdom.

Om nogens Øyen aff saar eller hede om Natten tilsammen bagedis / da skal mand dem om Morgenen opbløde met Husløge Oes eller Vand / det lesker icke alleniste heden / men stiller pinen / oc fordriffuer den hede stydelse / i Ørnene lat / giør det samme.

Saaledis bruget / nedtrycker Leffuerens oc Nyrernis hede / facter Podagel oc Ledemodernis pine / lesker all hede som aff sig selff kommen er / eller brent aff naturlig Ild / der offuerlagt.

Husløge Oes oc Natskade Oes / saadne met Suine ister / oc saa rent igiennem en lin Klud kryst / oc der aff en Smørelse giort / er bedre end nogen Populeons salue.

Bladeløff. Helleknup.

Aizon minus, Sedum minus, Vermicularis, Cussala minor, den som vaaxer paa Mure / kaldis *Tiagum*. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 178.*

T. Bladeloss. Murpeper.

Bladeløss er aldelis aff den art oc qualitet / som Huseløg / kaald oc vaadactig / skal mere brugis induaartis end vduaartis.

Induaartis.

Osen eller Vand her aff brent / skulle icke brugis induaartis i Legemet / vden saa er at Heden er saa stor / at ingen anden Lægedom den leske vil / lige som oc sagt er om Husløg.

Vduaartis.

All den krafft oc dyd som Husløg haffuer / den haffuer oc denne Vrt.

Portulake.

Andrachne, Portulaca, Herba stulta, Patpitella, Pes pulpi. Læss *Diosc: lib. 2. Cap. 117.*

T. Borgel. Grensel.

Portulaca oc Surer ere aff en art / aff nature kaald oc vaadactig / er en god Vrt til at bruge induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Osen aff Portulaca / Frøet / det brendte

Vand/ oc alt hues mand aff samme Vrt giøre oc berede kand / er gaat oc nytteligt til all Maffuens / Leffuerens oc Nyrernis hede / æde eller drucket.

Samme Vrt oc Vand bruget / stiller den røde Blodsot / oc alle Bugens flydelse / styrcker oc køler de hede Nyrer / fordriffue Pissens hede Brynne / *Ardorem vrme* kaldet.

Saaledis bruget / stiller Moderens oc Spennebyldis Blods flydelse / Blodspyelse/ den tørre Hoste / oc den stackede oc trange Aande.

Vrten / Frøet oc Vandet ideligen bruget/ stiller Gomorheams flydelse/ køler det hede Blod/driffuer tilbage den offuerflødige vkyskhed.

Vduaartis.

Portulake Vrt eller Frø smaa støt / blandet met Bygmel / oc lagt paa Panden oc i Tindingerne / som it Plaaster / borttager den hede Hoffuetuerck *Phrenesim.*

Saaledis paa Øynene lagt / er gaat for øynenis hede / vdslycker oc den vilde Jld.

Osen eller det brendte Vand / met Rosen olie / eller Fiole olie / paa Panden oc i Tindingerne smurt oc lagt / giør rolig Søffn.

Er oc en dyrebar Lægedom til vnge Børn/ som icke kunde soffue for stor hede / offuer Hoffuedet

edet lagt met reen Hamp / skal mand oc iblant
iet giffue dem aff samme Vand at dricke.

Vandet er oc god for Brynne / Kierner aff
Qveer eller Basilicons frø der i blød / oc der
ff paa Tungen smurt.

Om nogen haffde ædet noget surt / oc
Tenderne der aff ømme bleffue / saa at hand icke
ygge kunde / da skal hand samme vand i Mun-
en holde / oc den der met skillie / eller skal tyg-
e Vrterne imellem Tenderne / da faar hand
edre / denne Konst er vist.

Arffue.

Anagallis, Morsus gallinæ, Hippia media, Læss
Diosc. lib. 2. Cap. 171.

T. Myre / Hunerdarm / Vogelkruet /
Hunnerbere / Gansekruet.

Arffue er aff kaald oc vaadactig nature /
ige som Portulaca / oc brugis induaartis oc vd-
vaartis.

Induaartis.

Vand aff Arffue brent / haffuer lige dyd
som Portulaca / Ydermere tien dette til dem /
som aff Siugdom forsmeetede ere / de skulle ide-
ige bruge dette Vand / oc deris drick der met
blande / er en forsøgt oc fast Lægedom.

Dette Vand maa giffuis vnge Børn /
som siuge ere / oc stor hede haffue / det slycket icke

 alleniste

alleniste heden/ men imodstaar den tilkommendis Siugdom/Spasmus eller Verck kaldet.

Vduaartis.

Til alle hede Saar maa mand bruge Arffne/ Arffnes oes/ oc det brendte Vand/ lige som Portulace oc Bladløse / mand maa dem der met thoe / smørie oc paalegge.

Mand kand gøre skøn køle Salne aff Arffnes oes / til den hede Leffuer / oc andre hede Siugdommer/lig Populeons/som aff Husløg/ Bladeløs/ oc Natskade lært er.

Hønse grees. Hundrede.

Knuder, *Paligonum, Corrigula minor, Seminalis, Cenrumnodia, Sanguinalis, Herba proserpinata.* Læs *Diosc. lib. 4. Cap. 4.*

T. Weghetrede / Wehgegras.

Den almindelige dyrebare hundrede Knuders vrt/eller Hønse gres/ haffue de gamle storligen priset oc loffuet / for hendis skinbarlige dyds skyld / er aff nature tør oc kaald / stopper Blod oc Bugens flydelse/ oc driffuer Stenen skinbarligen / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Hundrede Knuder i rød Vin saaden/ eller det brendte Vand/ met hendis frø smaa støt oc drucket / stiller alle Bugens flydelser / Vem-

melse/

...nelse/Blodspyelse/Quindernis tids offuerflø-
...ige flydelse.

Saaledis bruget / vddriffuer allehaande Eder oc Forgifft / Lendernis Sand oc sten vel-...elige/lesker Maffuens oc andre Lemmers ind-...aartis hede aff Cholera / alt hues induaartis ...rudet er / læger hun / er en nyttelig oc vnderlig ...rt / oc er god til at bruge induaartis i Legemet.

Vduaartis.

Hønse græsis Oes / eller det brendte vand / ...er it reent / skønt oc ædle hoffuetstycke / før andre Oser oc Vand / til at leske allehaande slags he-de met / vere sig induaartis eller vduaartis dru-cket oc paalagt.

Ibulne Øren lat / stiller pinen / læger rin-dernis onde oc fule Kiød / der met thoet. Alle fer-ske oc gamle Saars onde tilfald oc hede / tilbage driffuer hun / serdelis de lønlige Ledemoders / baade paa Mend oc Quinder.

Singrøn.

Clematis. Peruinca. Vinca. Mustellago ter-restis Laurago. Laureola. Læss *Diosc; lib. 4, Cap. 6.* oc *Plin. lib. 21. Cap. 89.*

T. Syngrøn.

Deñe enige grøne Vrt met hendis blaa Fio-ler / er aff tør oc noget varmactig qualitet / er god til at vddriffue den vaadactige vædske met / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

DenneVrt i Vin saaden oc drucket/stiller induaartis vred / vddriffuer Leffuerens oc Blærens slimactige vædske / renser Nyrerne/ oc den kaalde nature.

Vand aff hende brent haffuer samme dyd.

Vrterne støtte til Pulner/ der aff it quintin met Vin drucket / vddriffuer Vattersotten igiennem Pisset / nogle dage effter huer andre bruget.

Vduaartis.

Den vdkryste Oes i Ørnene lat / borttager ørnenis pine.

En Vege eller Tap i Osen vaadgiort / i Quindernis lønlige sted stungen / kommer deris tid til at flyde.

Om nogen haffde lang oc vklar Vin/ hand skal tage denne Vrt / meget eller lit/ effter som Vinen meget eller føye er / oc samme vrt i Vinfadet legge/det saa tæt til giøre/ oc lade det saa i 14. dage ligge / saa bliffuer samme Vin stacket oc klar igien. Men det er bedre at Vinen aff dragis i it andet Fadt / da er denne Konst viss oc fast.

Drøbelurt.

Daphne Alexandrinæ, *Laurus Alexandrina*, *Hippoglossum vuularia. Idea laurus.* Læs *Diosc: lib. 4. Cap. 116.*

Denne

Denne Vrt vaaxer icke her i vore Land/ Men vdi Vngeren / oc føris til kiøbs i alle Lande / aff dem som omkring fare / met Therragelse oc Ormekruct / er aff varm oc tør qualitet / oc brugis for den vaadactig drøbel oc Halsens bulder / i øll eller i Vin lagt / oc der aff drucket.

Induaartis.

Dioscorides siger / at denne Vrtis Rod tiurt / oc til Puluer støt / met sød Vin eller Malmesie / fire eller fem quintin drucket / lætter den suare Fødsel / fordriffuer Tarmenis vred / oc kommer Quindernis tid til at flyde.

Vduaartis.

Denne Vrt oc hendis Rod til Puluer støt / i flydendis oc rindendis Saar lat / rører den / lige som Hulurt oc giør.

Vrten bruget til den nedfaldne drøbel / i øll eller Vin lagt / oc der aff ideligen drucket.

Huid rodt.

Poligonatum, Sigillum Beatæ Mariæ, Sigillum Salomonis. Alba Radix. Læss *Diosc: lib. 4. Cap. 5.*

T. Witßwort.

Denne Vrt er aff varm qualitet / atskil oc vddriffuer leffret Blod / slim / giør at spy / brugis mere vduaartis end induaartis.

Induaartis.

Vand aff denne Rod brent / nogle dage drucket / huer gang tre eller fire Steder fulde/ vddriffuer leffret Blod/Lendernis sten/igiẽnem Pisset/ Quindernis tid / atskil alle Bulder indvaartis i Legemet.

12. eller 16. aff denne Vrtis sorte Bær ædet / purgerer offuen oc neden vd.

Bladene grøne oc ferske i Vin saadne/ eller tiurde / oc til Pulner støtte / huer gang it quintin til sig taget / vddriffuer *Pituitam*, den huide slim.

Vduaartis.

Denne Vrtis grøne blad i Munden tygget / neddrager Hoffuedens flydelse vdi Munden/ oc giør at fnyste.

Roden støt paa blaa Maal / som aff slag/ stød/ oc leffret Blod er komme/ atskil den inden faa dage vden all tuil.

Det brendte Vand giør oc det samme / lin Klude der vdi vaadgiorde oc paalagde.

Sort Nyseurt.

Helleborus niger. Melampodion. Veratrum nigrum. Læs *Diosc. lib. 4. Cap. 114.*

T. Christwort. Swart Scaffonie.

Sort oc huid Nyseurt / ere baade aff hed oc tør

are Sorg oc Angest / oc er den Vrt som wi
holde her vdi vore Land for den ene slag Py-
on / som skal vere Hunen / er it slag aff den
sorte Nyseurt / oc haffuer samme Krafft oc
Dyd / som her bescriffuis om den sorte Ny-
seurt.

Induaartis.

De gamle Læger haffue purgeret met sort
Nyseurt / de vilde Melancolske Menniske/
Sammeledis dem som haffde den Faldende
sot / Podagel / Vattersot / Spedalskjot / den
fierde dags Kaaldesiuge / Krampe / Tarmenis
vred / Men efftterdi at saadan Purgatz mere
skade end gaffn giør / vil eg lade hende fare / oc
met it Ord saa sige : Om nogen vil bruge den
sorte Nyseurt / hand skal icke mere tage end it
Quintin / paa det at hun skal icke giøre hannem
skade.

Om nogen tager formeget Nyseurt til sig/
hand skal strax dricke varm Gedemelck / eller
anden Melck der paa/her met nedtryckis denne
Rods forgiffte.

Vduaartis.

Sort Nyseurt stungen i Quindernis løn-
lige sted/ kommer deris tid veldelige til at flyde/
brugis oc met stor farlighed.

Sort

Sort Nyse vrt til Puluer støt / i gamle Saar eller Fistler lat / renser dem vnderlige.

Sort Nyseurt met Edicke støt / lagt som it Plaaster/paa Skab eller Skurff/Ringorme/ Flecter / Spedalskfot / døder oc læger / Saaledis bruget / bortæder det onde Kiød aff Saarene.

Huid Nyseurt.

Veratrum album. Helleborus album. Læs Diosc. lib.4.Cap.132.

T. Witte Scaffonie.

Huid Nyseurt hel i Vin eller Oximel lagt vdi fiorten Timer/ oc siden igien tiurdt/ aff den maa mand giffue de vilte melancoliske Mennisker it quintin met Vin at dricke.

Om mand nogen drick aff hende vil brende / da skal mand samme Rod legge i Vin i to dage/eller siude hende i fersk Kiød saad/oc giffue det saa at dricke / Denne drick gaar offuen oc neden vd.

Vduaartis.

Nyseurt met Meyraneurt i Næsen anammet / giør at fnyste / oc renser Hiernen.

Nyseurt i Edicke saaden / oc i Munden holdet / fordriffuer Tendernis pine oc verck.

Denne Rod brugis/ oc til Bulder/ Skab/ gamle Saar / met hende renses de.

Nyseurt

Nyseurt i Lud saaden / der met thoet døder Luss oc Gnider. En Smørelse eller Salue der aff giort / giør det samme.

Nyseurt met Mel oc Honnig baget / for Muss oc Røtter lagt / døder dem / mand siger at den sorte Nyseurt skal vere best her til.

Nyseurt saaden i Melck / oc sat for Fluer / saa mange som aff hende smage / de dø oc reffne.

Koobieler. øxne øren.

Anemone. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 178.*

T. Kooschellen.

Denne Urt haffuer Blad fuldnær som Coriander / oc i Tordmaanet bær hun Blomster / oc er skabt som Bieller eller Klocker.

Denne Urt er hed oc tør / oc skal mere brugis vduaartis end induaartis i Legemet.

Induaartis.

Roden eller Frøet i Vin saaden oc drucket / vddriffuer Stenen. Samme Drick kommer oc de kaalde Quindernis tid til at flyde.

Vduaartis.

Denne Urt brender saare paa Tungen / thi maa hun brugis til at rense onde oc fule Saar met / oc til at væde det døde Kiød aff Saarene.

Det brendte Vand bruget / er noget mildere oc bequemmere til at rense onde Saar met.

Heste hou.

Bechium, *Tußilago*. *Farfara*, *Populago*. Læss *Diosc. lib.* 3. *Cap.* 107. Men *Tußilago* hos *Apulegi.* mercker Saluie.

T. Roszhub / Brantlatich / Eselshub.

Denne Vrt er kaald oc vaadactig / oc maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Vand aff denne Vrt brent / lesker visselige all Leffuerens induaartis hede / ibland met fire Steder fulde drucket / oc vduaartis met Linklude paalagt.

Saaledis bruget læger all Maffuens brøst / lesker den brendis hede Kaaldesiugis forgifftelse.

Vil mand giøre samme Vand sterckere / oc lysteligere / for induaartis oc vduaartis hede / da skal mand tage der til Tordenne skrepper / Hyldeblomster oc Natskade / lige meget aff huert / oc hacke dem tilsammen / oc der saa Vand aff brende / dette Vands dyd kand icke bescriffuis / oc loffuis nock.

Dioscorides siger / at naar denne Vrtis blad tørris oc tendis / oc Røgen der aff i Halsen anammis / skal den tørre Hoste oc trangbrystighed der aff forgaa.

Disse Vrter vdi Honnig vand saadne / oc
der aff drucket/driffuer det døde Barn aff Moderens liff.

Vduaartis.

Bladene / Osen / det brendte Vand / oc serdelis det som met Hyldeblomster oc Natskade brendis / lesker all Pestilentzis byldis hede / den vilde Ild / Spenebylds / alle hede Saars / oc hues som aff Ild brent er / der paalagt oc offte fornyet.

For den brendendis Kaaldesiuge / oc Hoffuedens store hede / skulle Bladene paaleggis / Det brendte Vand gior oc det samme.

Dette Vand er it *Experiment* for alle hede Bulder oc Blegner paa det gantske Legeme / fra Top oc til Taa.

Serdelis tien dette Vand til Quindfolck / som nogen breck i den lønlige sted met hede faa / de skulle thoe steden der met / oc lin Klude her vdi vaadgiorde / oc paa steden lagde / da forgaar samme hede inden en kacket tid / tien oc vel til hede Spenebylder.

Angelica.

Smyrnion, *Smyrnium*. Læss *Diosc*: *lib*. 2. *cap*. 63.

T. Angelice / Helligistwortel / Wortwortel.

Den

Den ſtore dyd ſom Angelica haffuer / giør hende i alle Land bekient/ſaa at huer mand veed aff hende at ſige / oc huer vil haffue hende i ſin Haffue / hendis dyd er at verme aldelis / maa brugis induaartis oc vduaartis:

Induaartis.

Angelice dyd er at vddriffue Forgifft / at verme oc atſkilie Blodet i Legemet.

Vand aff Roden alleniſte brent / oc icke aff Bladene/ haffuer ſamme dyd.

Om nogen befengis met Peſtilenzie/ Peſtilenzies Kaaldeſiuge eller Suindeſot/hand ſkal tage Puluer aff Angelica ſtøt /. it quintin/ oc blande det met it quintin god Theragelſe/ oc ſaa tre eller fire Skeder fulde aff Angelice vand/ oc dricke det ſaa tilſammen / ſig nedlegge/ oc vel paa ſig holle / oc faſte ſaa der paa tre Timer i det mindſte / da vdriffuis Forgifften ved Sueden / oc frelſis ſaa vden all fare met Guds hielp / fra diſſe Siugdommer.

Om mand icke haffde Theragelſe / da ſkal mand tage it quintin aff ſamme Puluer met forſcreffne Vand/ da frelſis hand oc.

Angelice Rod i Edicke lagt / der til luctet/ oc der aff iblant met faſtendis drucket / beſkermer Menniſket naar Peſtilenz regerer.

Vand aff Angelica / eller Roden til Puluer ſtøt/oc met Vin drucket/ ſtiller Tarmernis vred/

vred / som kommer aff kuld / saa fremt at Bugen icke forstoppet er.

Med it ord sagt / Angelice Vand / Puluer aff Roden / bruget som fore staar / er god til alle induaartis Siugdommer / for Sidernis bylder / *Pleuresis* kaldet / saadanne Bylders tilsammen dragelse / atskil Angelica.

Ydermere tien hun til alle Lungens induaartis Saar / huor aff ond Hoste kommer / stiller Bug vred / er god for kaalde Piss kommer Quindernis tid til at flyde / oc vddriffuer den / atskil alle induaartis heffuelse oc opblæselse.

Mand maa oc siude Roden aff Angelica / i Vin eller Honnig vand / effter Siugdomsens leylighed / oc det dricke / for forscreffne breck oc brøst.

Vduaartis.

Osen aff Angelica i den hule Tand ladt / fordriffuer de skud der i falder.

Vandet i ørnene ladt / giør det samme.

Vand oc Osen i Øynene ladt / giør dem klare / oc fortærer den Hinde / som vaaxer offuer dennem.

Angelica met Beeg blandet / er en god Salue til dem som bidne ere aff galen Hunde.

Vandet / Osen / oc det støtte Puluer / er en kaastelig Lægedom til gamle dybe Saar / der i ladt / kommer Kiødet til at vaaxe.

Vandet lagt paa siuge lamme Lender / oc andre podalske Ledemod / borttager pinen / oc atskil den forsamlede seye vædske.

Frøet oc Roden haffue ens dyder / oc ere lige krafftige.

Den vilde Angelice Rod oc Frø / vircker icke saa krafftelige / brugis allermest til gamle oc ferske Saar / i Vin saaden / oc vduaartis paalagt.

Louestecke.

Ligusticum, Libisticum, Leuisticam. Læss Diosc. lib. 3. Cap. 49.

T. Lübbestock.

Louestecke er aff hedt qualitet / maa brugis i alle forgifftige Siugdommer / lige som Angelica / induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Louestecke rod tiurt oc støt til Puluer / er en kaastelig Rod til at berede Maden met / lige som Peberen er / Tien vel til den kaalde Maffue / hielper at fordøffue eller fortære / Fortærer oc den offuerflødige vædske / stiller all induaartis pine / huer gang it quintin met Vin druckef / giør oc at pisse / vddriffuer Forgifft / Quindernis tid / Tien oc til alle Siugdommer / lige som om Angelica screffne staa.

Frøet er i alle maade krafftigere oc varmere.

Roden maa indsyltis met Salt oc Edicke / lige som Holzurt oc saadanne lige.

Lo-

Louestecks blad i vin saadne/oc drucket/giffuer de diendis Quinder igien deris fortabte Melck.

Roden oc Frøet i Vin saadet / vddriffuer den Gulesot / oc den sorte *Melancholiam*.

Vduaartis.

Røg oc Karbad giort aff Louestecke / offuer sidet oc der met thoet/ giør at pisse/ vddriffuer Stenen / Quindernis tid / foruermer alle induaartis Lemmer.

Roden eller Frøet støt / oc lagt paa forgifftige Hugormers/Ederkoppers/Øglers/Scorpioners/ oc galne Hundis bid/borttager pinen/ vddrager Forgifftelsen oc Ederet.

De Quinder som ligge i Barselseng / skulle bruge i deris Mad oc Drick denne Vrt/oc hendis Frø / oc giøre Suedbad aff hende / paa det de kunde vel rensis / effter de født haffue.

Louestecke Vand / tien til det hoffne Hoffuet / det met Linklude paalagt / tien oc til den onde oc saare Hals / eller Strube / der met klucket oc thoet.

Idelige drucket igiennem Louesteckes rør/ leger det onde i Halsen.

Andre hendis dyder ere lige som Angelicæ.

Ansictet nogle dage thoet met Louestecke vand/ giørt det klart/huit oc skønt/ fordriffuer de røde oc blaa Maal / alle vegne paa Legemet/ som aff Stab eller Bylder ere komne.

Lonesteckes Vand / læger alle Mundens saar / Artzens oc alle lønlige steders / der met thone / oc lin Klude vdi samme Vand vaadgiorde / oc paalagde.

Mesterurt.

Spondilyum. Spondilyon. Astrantia, Magistrantia. Astrans. Ostrutium. Læs *Diosc. lib. 3. Cap. 72.*

T. Mesterwort.

Denne Vrt oc Rod er skarp oc hed aff nature oc art / offuer alle andre Vrter oc Peber / Roden oc Frøet er allsomskarpist / maa dog passelige brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Roden / Vrten / Frøet / Ôsen / det brendte Vand / ere gode oc nyttelige til alle kaalde Siugdommer / oc fule Kaalde siuger / til den kaalde Maffue / for Forgifft / maadelige drucket / effter Siugdommens oc Personens leylighed / oc vduaartis paalagt.

J Vin saaden / tien vel til den kaalde Lunge / til Trangbrystighed / til den vaadactige Hoste / om Morgenen oc om Afftenen drucket.

Saaledis bruget / vddriffuer icke alleniste Pisset oc Lendernis steen / men ocsaa Quindernis tid / den døde / oc den anden Fødsel / stiller Lendernis kaalde pine *Ischias*, giør at suedis / driffuer

riffuer Vattersoten / oc hielper visselige den
aalde døde Mand op i Sadelen igien. Det
rendte Vand haffuer samme krafft oc dyd/
r oc lysteligere at bruge / end Roden eller
Frøet.

Vduaartis.

Mesterurt offuergaar Angelicam oc Lo-
estecke i heden / men vdi vddriffuendis krafft
re de lige / Osen eller det brendte Vand / læge
orgifftige Saar/om de der met rensis oc thoes/
duaartis paa dem lagt.

Alle heffuelser / Knorter oc Knuder / kun-
e met denne Vrtis Rod eller Oes atskillies/
edtryckis oc lægis / der paalagt.

Biørneklø.

*Acanthus. Pederota. Branca vrsina. Vrsina
planta. Pes vrsinus.* Læss *Diosc: lib. 3. Cap.22.*
T. Barenklawe.

Denne Vrt oc hendis Rod / ere aff varm
Complex / maa brugis til Mad oc Lægedom.

Induaartis.

Om Vaaren naar denne Vrt først op-
taaxer / maa de vnge Blad oc Røder beredis
il Mad.

Dioscorides meen (huilcket ieg oc troer) at
enne Rod maa leggis i Salt / lige som Cap-

 pers leg-

pers leggis / oc saaledis brugede / giøre de at Pisse / oc i Maden brugede / ere de gode for kaalde Piss.

Frøet i Vin saadet / oc drucket / driffuer Quindernis forstoppede tid.

Vduaartis.

Somme Læger bruge denne Vrtis Rod til at bløde heffuelse met / lige som Althee Rod / saaden oc offuerlagt / oc serdelis til Moderens / Leffuerens / oc Miltens heffuelser.

Pastinacker. More Røder.

Pastinaca domestica. Huad denne Vrt kaldis aff *Dioscoride*, er end wuist hos lærde Læger. Somme ville at hun kaldis *Elaphoboscum*, *Cerui oculus*, *Cerui ocellum*, *Herba ceruina*. Læs *Diosc. lib. 3. Cap. 72.*

T. Thame Morwørtele.

Kockene i Stegersene kiende More røder / eller Pastinacker / bedre end Apoteckerne / er varme oc tørre aff nature / en god Mad til dem som suart Arbeyde giøre / Frøet brugis til Lægedom.

Induaartis.

Dioscorides scriffuer / at naar nogen Hynd stingis eller bliffuer bit aff Hugorme / eller andre forgifftige Orme / da fordriffuer hun Forgifftelsen met denne Vrt / Thi er More eller Pasti-

ting oc bid/ i Vin saaden oc drucket.

Barkanie røder. Ere gule.

Røde oc Huide / *Pastinaca gallica, Staphylinus*. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 1.*

T. Gele / rode / vnd witte Barcanie wortel.

De gule oc røde Barkanie roder (saa som nig sumus) ere lysteligere at bruge i Maden/ end More røder/deris Complex er varm oc tør maa brugis i Lægedommen for alt Eder oc Forgifft / baade induaartis oc vduaartis. Men de Vilde som vaaxe vd met Gerderne oc anden sted/ loffuis vdi Lægedommen mest / de vaaxe gierne paa Old iord / oc Agre som ligge vsaade.

Induaartis.

Frøet aff de gule eller røde Barkanier/oc serdelis aff den vilde i Vin saadet oc drucket / vddriffuer Quindernis tid/ Pisset / Vattersotten i hendis begyndelse.

Til puluer støt oc met Vin drucket / er god for Sidernis sting.

Saaledis bruget / staar imod forgifftige Hugormers sting oc bidt.

Somme mene / at naar som de haffue tag

 foresa-

foresagde Lægedom til dem / kand ingen forgiff-tig Orm giøre dem skade.

Barkame røder saadne paa Mad oc æder / giør Barnet i Moderens liff gaat / Sammeledis dem som plagis met Kaalde piss / oc giør en lystig til *Veneris* spil.

De maa indsyltis met Honnig oc Edicke lige som andre *Condita*.

Vduaartis.

Vrterne / Frøet oc Røderne i Vin saadne / vduaartis paalagde / vdlocke det døde Barn / den anden Fødsel / oc Quindernis tid.

Vrterne met Honnig støt / oc lagt paa de omædendis oc omkrybendis Byldér / *Phagedene* kaldede / døder oc læger dem.

De vilde Barkanter ere i alle maade kraff-tigere oc sterckere / end de tamme til Lægedom.

Fennickel.

Marathrum, *Feniculum*. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 75.*

T. Fennickol.

Fennickel er en nyttelig Vrt / met alt det hun paa sig haffuer / men Frøet brugis mest / oc nyttéligst / er aff nature varm oc tør / brugis mange ting induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Fennickel frø i Vin saadet oc drucket / er 73.
[g]aat til dem som stungne eller bidne ere aff
[H]ugorme.

Saaledis bruget / vddriffuer Forgifft /
[f]remlocker Quindernis tid / vddriffuer Pisset
[o]c den sege slim / forøger diendis Quinders
[m]elck.

Frøet eller de øffuerste vdsprungne Spi-
[r]er / i Vand saadne oc druckne / fordriffuer
Maffuens wnaturlige hede / stiller vemmelse
oc spielse / Er oc gaat til all Tørhed Hoste.

Fennickelfrø / eller Confect Sucker der aff
giort / ædt / er god til all Phlegmatiske seye
vædske / vddriffuis oc atskillies aff Fennickels
[t]idelige brugelse.

Fennickel frø er god for dumme øyne.

Det brendte Vand / skal oc haffue forsag-
de dyder.

Nu i vor tid / er der intet Frø til som saa
[t]idelige i Lægedommen brugis / som Fenni-
ckels.

Vduaartis.

Fennickel Vand er god til wrene øyen/
om Afftenen oc om Morgenen der vdi lat / do-
der Ormene i øret der i lat / den vdkryste Oes/
oc Fennickels gummi haffue samme krafft.

Fennickel Rod met Honnig stot / paalagt
som it Plaaster / er god for forgifftige Eder-

 koppers

koppers oc Scorpioners sting / læger oc galen Hundis bid / Saaret første thoet met Piss eller Edicke.

Fennickel Oes maa saaledis samlis / Mand skal tage Fennickels Vrt / Røder eller Frø / før end det moes / oc er da best / dem tilhaabe støtte oc vdkryste / imod Solen tørre / det saa gemme / er en kaastelig Lægedom til dumme oc mørcke Øyen / met Fennickel eller andet Vand sønder guedet / oc i Øynene lat.

Asparagus.

Læff Diosc. lib. 2. Cap. 118.

T. Düuels druben.

Denne Vrt haffuer Blad fuldnær som Fennickel / oc offuen paa samme Vrt vaxe smaa røde Bær / som Korelsten / Jmellem Malmø oc Falsterbo haffuer ieg fundet hele Agre fulde aff samme Vrt / oc maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Vrtis vnge Spirer / saaden i Vin oc met Edicke oc Smør beredt / oc æden / bløddgiør Bugen / rømmer Brystet / giør at pisse / er en kaastelig Mad til kræsne Menniske / men idelige bruget / formindsker Fødselens nature.

Røderne saadne i Vin oc drucket / obner Leffueren / vddriffuer den Gulesot / renser Nyrer-

Nyrerne / Blæren / oc giør dennem saare gaat som Lendeuerck haffue.

Vrterne oc Frøet saadne i Vin / eller Vand aff dem brent / haffuer samme krafft.

For den Gulesot skal mand siude denne Vrtis Røder met Figen / oc de Erter som kaldis Ziser / oc det saa dricke / dette skal vddriffue den Gulesot.

Røderne tiurde / oc i Vin saadne / oc drucket / stiller den røde Blodsot oc Tarmenis vred.

Vduaartis.

Røderne sønder skaarne / støtte oc vdi Vin saadne / varm paalagde / stille Ledemodernis pine som aff laue ere.

Vrterne saaledis beredde / oc paalagde / fordriffuer Nyrernis pine.

Osen aff Vrterne i Munden holdet / bortager Tendernis pine.

Diil.

Anethum , *Genitura* , *Cynocephali* , *Mercurij genitura*. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 56.*

T. Dylle.

Dille frø er hedere end Vrten / maa brugis til Maden oc til Lægedom / baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Frøet

Frøet oc det yderste aff Vrterne met Blomsterne i Vin eller Vand saadne / oc drucket / giffuer de diendis Quinder deris fortabte Melck igien / stiller Tarmenis vred / atskil Væderet i Bugen / fordriffuer hickelse oc spyelse / giør vel at pisse / idelige bruget / vdslycker *Veneris* spil / oc den naturlige Leeg.

Vduaartis.

Røg oc Bad vnder op giorde aff Dil / ere saare gode til den onde Moder.

Anijs.

Anisum. Anicetum. Ciminum dulce. Absinthium dulce. Anesum. Fœniculus Romanus. Læss *Diosc: lib. 3. Cap. 54.*

Anijs er varm oc tør aff Complexie / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Anise frø / eller Sucker Confect der aff giort / er icke allenist lysteligt / men oc saare nytteligt / til alle dem som haffue en ond Aande / oc icke vel soffue kunde / skulle den bruge idelige.

Anijs er god til de Vattersottige / Thi hun obner Leffueren / giør at pisse / slycker Tørsten / nedtrycker Bugens opblæselse / i Vin eller Vand saaden / oc drucket / oc met varme Poser vduaartis paalagde.

Anijs er god til alle Maffuens / Leffuerens/Lungens/oc Moderens induaartis Saar/ Thi det styrcker / varmgiør / oc læger alle induaartis Lemmer / fortærer eller fordøffuer vel/ giffuer en god luct op i Hoffuedet / stiller vred/ pine / opstødelse / oc hickelse/ Oc met it ord sagt/Anijs fordriffuer all Maffuens opstødelse oc heffuelse/Lungens breck/oc den stackede trange Aande / stiller den huide flydelse. Pythagoras haffuer icke vden skel saa høyelige loffuet oc prijset Anijs / Huo som ydermere her om begerer at vide / hand læse *Plinium libro 20. Capite 17.*

Vduaartis.

Om noget vaare faldet i nogens øye / da skal mand støde Anises grøne Vrt / det tørre eller grøne Frø / oc legge det offuer øyet som it Plaaster/ vddragis det.

Saaledis lagt paa forgifftige Diurs bid/ vddrager Forgifftelsen / oc læger Saaret.

En røg aff Anijß / oc strax *Calamite* giort/ oc i Næsen anammet / fordriffuer Hoffuetuerck.

Anise frø til Puluer støt / oc met varm Rosen olie blandet / er en dyrebare Lægedom til de øren som induaartis bolne ere/ der i dryppet/ det samme giør oc Vrtens Oes.

Alle forscreffne dyder haffuer Vandet

som

som brent er aff samme Anise blomster / baade induaartis oc vduaartis bruget.

Danst kommen.

Caros, Careum, Carium, Carai. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 55*

T. Gaertköme.

Commen er varm oc tør / lige som Anijs / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Roden aff Danst kommen i Stegerset tilredt som Barkanie røder / er en kaastelig sund Mad / til den kaalde Maffue / giør oc vel at Pisse.

Danst kommen er god til at bage i Brød / Somme legge den i Ost / er sandelige god oc lysteligt til allehaande Mad bruget.

Vduaartis.

Commen i en Linpose lagt / varmgiort oc paa Bugen lagt / atstil Vederet i *Colica paßione.* effter Purgazien.

Bertram.

Pyretrum, Piritrum Salinaris herba. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 79.*

T. Bertram. Speckelkruet.

Bertram er en saare hed Rod / hendis krafft kand mand føle / thi hun met mact drager oc brender / Thi skal hun brugis baade ind-

aartis er vduaartis / for alle Kaalde siugdomner.

Induaartis.

Bertrams Rod eller Frø i Vin saaden / edrucket / tilhobe drager all kaald Slim / oc dfører den ved Stolgangen/huilcket offte forøgt er / oc visſt fundet

Vduaartis.

Bertram er end Tande Rod / thi om nogen haffde en ond Tand / hand skal siude støt Bertram i Edicke / oc skylle Munden dernet / det drager tilhobe all kold forsamlet Vædske / oc stiller pinern. Bertram brugis nu mest til saadan breck.

Bertrams Rod i Munden tugget / giør et samme / purgerer saaledis sattelige Hoffuens vædske.

Bertrams Rod smaa støt / oc met Olie landet / oc der met smort / fremlocker Sueen/foruermer Senerne/oc alle kaalde Ledemoers lemmer.

Saaledis bruget/fremlocker oc igiengiffuer et gantske Legeme sin fortabte Verme/serdelis em som den Kaaldesiuge en lang tid met kuld afft haffue / eller ere forfrøsne.

En Smørelse eller Salue aff Bertram/oc Olie aff Comendeblomster giort / oc Rygbenet

der met

der met smort / sig nedlagt / oc varm paa sig hollet / tilsteder icke at den Kaaldesiugis kyld igien kommer / Imodstaar oc den Faldende sot / serdelis vnge Børns / saaledis bruget.

Summa / huad aff Kuld fortølet er / kand igien foruermis met denne Rod.

Persilie.

Oresilium, Petresilium Agrium, Apium montanum, Apium hortulanum, Selinum satiuum, Sanguu ori, Petrosilinum siluestre. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 62.*

T. Petersilie.

Persilies Vrt oc Rod / brugis icke alleniste i Stegersit / men ocsaa vdi Apotecken / oc Frøet serdelis / Huilcken krafftelige Pisset vddriffuer / Roden maa brugis til Mad oc Lægedom / baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Persilies Vrt oc Røder / høre vdi Stegersit til Kockene / oc ere baade gode oc nyttelige til allehaande Mad / thi de nedtrycke oc opblæselse / oc om nogen haffuer drucket Solskums forgifft / vddriffuer den / giør vel at pisse / fremlocker Quindernis tid / obner Leffueren oc Milten / tien oc vel Vattersottige / oc dem som den Gulesot haffue.

Persilie met Rod oc Frø / maa brugis i al

i alle Lægedommer / imod Forgifft / Hoste / oc Vattersot.

Somme siude en Drick aff hende for Vattersot / Gulesot / oc for Lendernis sten / saaledis: De tage Persilie frø / Anijs / Fennickelfrø / Commen / aff huer tu lodt / Persilie røder / Quesurt røder / (som oc kaldis Bede vrt) eller Bebernelle røder / Commen rod / aff huert tu eller tre lodt / Frøet oc Røderne legge de i blød en nat / vdi tre Potter huid Vin / anden dagen / siude de det ind paa tredie delen / oc giffue saa her aff at dricke / om dagen to gange / om Afftenen oc om Morgenen / oc faste saa huer gang tre Timer der paa / Denne drick obner den forstoppede hoffne Leffuer oc Milt / vddriffuer Vattersotten / oc den Gulesot / igiennem Pisset.

Det brendte Vand aff Persilie / skal haffue samme krafft oc dyd.

Vduaartis.

Persilie met ferskt nybaget Brød støt / offuer Øyne lagt / som hede i er / afskil heffuelsen / oc fordriffuer heden.

Saaledis bruget / er god for den vilde Ild / Paa den hede Maffue lagt / sacter pinen / oc lesker heden.

De Quinder som ville affuenne deris Børn fra Brystene / skulle støde Persilies vrt / oc den

paa Brysterne legge / hun atskil den tilsammen løbne Melck / nedtrycker heden oc heffuelsen inden stacket tid.

Det brendte Vand haffuer samme krafft.

Mercke.

Cæpeon, Selinon, Apium, Eleoselinum, Hydroselinon. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 62.*

Alle Mercke ere hedre i deris qualitet / end Persilie / thi anammis de icke aff Kockene / vdi Stegersene for deris wlystige smag skyld / Men bliffuer alleniste hos Apotheckeren / hand kand dem best berede / oc saadan Smag giffue som huer begerendis ere oc haffue vil.

Dioscorides lærer / at alle Mercker skulle brugis i alle maade induaartis oc vduaartis / lige som Persilie / thi tør mand intet ydermere scriffue om dem her.

Queseurt. Backerod. Bedeurt.

Bibernella. Petroselium, Macedonicum. Pimpinella. den lille Queseurt kaldis *Poligula.* Læss *Dioscoridem libro 3. Caput 70.* oc *lib. 4. Cap. 125.*

Quesurt eller Bibernella / er en ret Stenbreck / thi hun sønderbryder Steenen / oc vddriffuer den / er aff art hedere end allehaande slags Mercker / den tørre Rod til Pulner støt / maa brugis paa Maden i Peberens sted / er sandeli-

andelige vdi alle maade en kaastelig Rod ec.
det gantske Legeme / maa brugis induaartis
oc vduaartis.

Induaartis.

Quesurt eller Bedeurt Rod oc Frø / haff-
ve samme dyd som Persilie / met er i vddriffuel-
en stercke re / behendigere oc føligere/ til at stille
pine met.

Mand maa giøre *Confect* taffler aff den
ørre Rod til den kaalde slimactige Phlegma-
tiske Massue / til Moderens oc Tarmernis
breds pine.

Huorledis Bibenelle Rod eller Frø bru-
gis oc til sig tagis / vere sig i Drick eller *Electua-
rium*, da er det it forsøgt stycke/ for Forgifft oc
Eder / om den nogen til sig taget haffuer/ stiller
Tarmernis pine / vddriffuer Nyrernis oc Len-
dernis steen / igiennem Pisset / oc Quindernis
tid.

Det brendte Vand haffuer samme krafft/
nogle dage effter hver anden drucket/ hver gang
tre eller fire Steder fulde.

Bebergel saaden i Quesurte vand oc dru-
cket / stiller vercken *Spasmus* kaldet.

Vduaartis.

Somme holde Quesurt / for i kaastelige
Vundenkruet / til det saargiorde Hoffuet/

 Vrten

Vrten støt oc Osen i Saaret lat / skal strax tillægis / somme haffue forsøgt saadant met en Hane/haffue stunge i Hiernepanden igiennem/ dog saa at Hiernen icke giordis Saar / haffue saa drøbet Queseurt Oes der vdi/ oc den støtte Vrt vduaartis der paa bunden / oc er inden en stacket stund tillægt.

Ansictet nogle dage met Queseurte vand thoet/fordriffuer Flecterne/ giør Ansictet klart oc rent.

Køruel.

Gingidium, *Lepidium*, *Cherephillum*, *Cerifolium*. Læß *Diosc: lib. 2. Cap. 81.*

T. Keruel.

Den tamme Kørrel tien Kocken/oc Apoteckeren/ er en forsøgt Vrt/ for det induaartis leffrede Blod.

Induaartis.

Denne Vrtis Oes / eller det brendte Vand drucket/atskil leffret Blod i Liffuet/som aff fald / slag / eller stødelse tilsammen løbet er.

Maa oc brugis i Mad oc Drick / til at vddriffue Lendernis steen / oc Quindernis tid met.

Om mand vil giøre denne Lægedom sterckere / til at vddriffue det leffrede Blod met/ da

skal

kal mand tage Kræffts Øyen / oc støtte lin
Kul / oc giffue det at dricke/met Osen aff Kør-
el/ eller met det brendte Vand / dette fordriff-
er oc Sidernis sting.

Vng Kørvel / met anden Kaal saaden/
ædt/giør Maffuen oc Hoffuedet gaat/for sin
ode luct skyld.

Den vilde Kørvel / er sterckere oc meeti-
re / til at vddriffue Quindernis tid met / vdi
Vin saaden / oc drucket.

Saaledis bruget / er oc god for Pesti-
ntzie.

Vduaartis.

Kørvel støt / oc paalagt som it Plaaster/
skil all heffuelse / oc det leffrede Blod / som aff
alt eller slag sig sat haffuer / imellem Hud oc
Kiød.

Hundekex.

Conion, *Cicuta*. Læss *Diosc*: *lib*. 4. *Cap*. 67.
T. Schirling / Wodendunck.

Denne onde Vrt Hundekex / skal icke
ffuis eller tagis induaartis i Liffuet / for hen-
s store Kaaldheds skyld / vduaartis maa hun
ugis til atskillige Siugdommer/ Denne Vrt
Munckernis oc Nundernis Vrt / naar hun
f dem brugis / kunde de leffue kyskelige.

Vduaartis.

 Mand

Mand maa bruge Hundekex Oes / eller det brendte Vand til alle hede Hoffuelser oc Siugdommer / huilcke icke ville stillis aff andre Lægedommer / luncket paalagt / det tilbage driffuer Heden / stiller Hoffuedens oc alle Lemmers pine.

Linklude i Osen eller vdi Vandet vaadegiorde oc paalagde / lader icke Brysterne eller andre Lemmer bliffue store eller haarde / fordriffuer Quindernis melck / Men disse Lægedommer tiene bæst / det reen Liffuede oc kyske Closterfolck.

Denne Vrtis Oes oc det brendte Vand skulle vduellis for alle andre Lægedommer / til den brendendis vilde Ild.

Summa / Huad som aff Hede kommer / kand denne Vrtis Oes oc Vand / tilbage driffue / pinen stille / oc hielpe til Søffun.

Røllicke.

Supersilium Veneris, Millefolium, Herba militaris. Achillea. Læss *Diosc. lib. 4. Cap.* 88 oc 100.

Denne gamle oc offte forsøgte Vnden kruet Rølicke / er aff tør qualitet / tilsammen drager / tørrer oc læger / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Vrt allene / eller met andre Vrt[...]

i V[...]

Vin saaden oc drucket / læger allehaande Saar oc Brøck / vddriffuer det leffrede Blod/ Spolorme/oc hues forgifft i Liffuet er/saaledis bruget / stiller Bugens pine.

Vduaartis.

Bardskærerne vide vel huorledis denne Urt skal brugis til Plaaster oc Salue / thi hun læger / tørrer oc renser alle Saar.

Ferst eller grøn Røllicke støt / oc paa ferske Saar lagt / drager dem tilsammen / lige som de vaare tilsammen siude.

Lige saa bruget oc paalagt / stiller Quinernis tids offuerflødige flydelse / dette er it lønligt oc forsøgt stycke.

Genserick. Stor Røllicke.

Potentilla, Protentilla, Herba anserina, Mille folium magnum, Tanacetum agreste, Agrimonia ...*arya*, Huad denne Urtis naffn er in *Dioscori*...de / er end vuist hos lærde Læger / Somme ville at hun skal vere *Superfilium Veneris*. Læss *Diosc.* lib. 4. Cap. 101.

Genserick eller stor Røllicke (som mig ...iunis) er icke vaadactig / men aff tør art / lige som Røllicke / maa brugis induaartis oc vduaartis / vden all fare.

 Induaar-

Induaartis.

Genſerick eller ſtor Røllicke / met Vand oc Salt / ſaadne oc drucket / er god til dem ſom aff høyt faldne ere / atſkil oc vddriffuer det leffrede Blod.

Genſerick i Vin ſaaden oc drucket / ſtiller Bugens oc Ryggens pine / tien oc til de Quinder ſom plagis met den huide flud.

Vduaartis.

Denne Vrtis almindelige Lægedom er / (ſom den menige Mand mener) at hun ſkal ſtille Bugens flydelſe / om mand thoer Artzen met hende / oc legger hende i Skoene.

Andre ſige / om denne Vrt ſiudis i Vin / oc leggis paa Maffuen / at hun da giør Stolgang / Huad huer fornemmer her om det viſſeſt er / maa hand anamme oc bruge.

Det brendte Vand / ſkal oc vere god til røde Øyne / Klude der vdi vaadgiorde / oc paalagde / ſkal oc bortdriffuer alle Flecter / oc ſtille pinen / alt dette haffuer ieg icke end forſøgt oc forfaret.

Hedenſk Vundenkruet.

Herba fortis, *Carthophylago*, *Ceratopylax*, *Conſolida Saracenica*. Huad denne Vrtis naffn er in *Dioſcoride*, er end vuiſt hos lærde Læger.

Denne

Denne Vrt vaaxer i Skouent/ paa de steder/ huor som Solen icke skin/ haffuer gule Blomster/ ere som smaa Stierner/ ieg haffuer hørt aff de bonde Quinder som hende fal haffue/ at de kalde hende Hedenske Vundenkruet / oc denne Vrt maa brugis induaartis oc vduaartis / lige som Sannickel.

Induaartis.

Vand aff denne Vrt brent / oc serdelis/ om hun førre haffuer ligget vdi Vin i bløt/ oc siden brendis/ læger alle Maffuens induaartis Saar / Leffuerens / Moderens/ oc det gantske Legemis/ stiller alle induaartis vred oc pine/ maa brugis i alle maade / som Sannickel.

Vduaartis.

Denne Vrtis dyd oc krafft er lige som *Consolida maior*, Røllickes oc Musørens. Men dog haffuer hun ydermere / disse efftersereffne dyder.

Først / Vand brent aff denne Vrt / er god oc nytteligt bruget / til alle ferske oc gamle Saar / der met thone oc rensede / oc paalagt met Linklude / oc serdelis til Mendernis oc Quindfolckens lønlige steds Skab oc Saar.

Samme Vand læger alle Mundens saar/ der met thone oc klucket.

Mysicke. Bockare. Skoumercke.

 Galation,

Galation, Mater silvia, Cordialis. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 91.*

T. Waltmester.

Denne Vrt maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Mysicke i Vin lagt i Maymaanet / oc den drucket / vederqueger Hiertet / oc den forderffuede Leffuer.

Vduaartis.

Quindfolckene siude denne Vrt i Vand / oc baade deris smaa Børn der vdi / for vdslæt.

It Fodebad giort aff samme Vrt / Føderne der i satte / vddrager deris træthed.

Rubia.

Erytrodanum, Rubia tinctorum, Rubia Erythronium, Rubia satiua, vena tinctorum. Læß *Diosc. lib. 3. Cap. 137.*

T. Kleuekruet.

Denne Vrt er aff nature varm oc tør / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Roden aff denne vrt i Vin saaden oc drucket / er god til dem som stungne ere aff Hugorme / eller andre forgifftige Orme. Osen aff Vrten oc aff Roden vdkryst / oc met Vin drucket /

ket / er god for det samme / Saaret skal oc 82. hoes her met.

Forsagde Lægedom / eller oc Roden til Pulner støt / oc huer gang it quintin til sig taget/driffuer veldelige Pisset/sammeledis Quindernis tid/ obner den forstoppede Leffuer/Milt/ Nyrer / oc Moderen / er oc it kaasteligt forsøgt stycke for den Gulesot.

Frøet støt/ oc met Oximel/ eller met Honnig oc Edicke drucket/ fordriffuer Milten/ renser *Melancholiam*.

Vduaartis.

Røgbad eller Tappe giort aff samme Rod/ ere saare god til de skrøbelige oc suage Quindfolck / vddrage den anden Fødsel / oc det døde Barn.

Vrten oc Roden støt met Edicke / oc paalagt / renser oc døder allehaande Skab / som æder om sig / Ringorm / eller anden Hudens wrenhed.

Jordbereurt.

Herba frage, Fragaria. Jordberet kaldis aff *Vergilio fraga*, Huad denne Vrtis naffn er *in Dioscoride*, er end wuist hos Lægedommens *Doctores*.

T. Erdtberen.

Jordbære vrt / Rod oc Bær / ere varm oc tørre/siudis vdi Vin for Sidernis sting/oc Lendernis steen/ Men her imod ere Bærene kaalde oc aff vaadactig Complex / maa brugis ind-

induaartis i Legemet til Mad oc Lægedom/ sammeledis vduaartis.

Induaartis.

Kockene kiende Jordbær vel/ de kaage gode Rætter aff dem / huilcke bedre tiene de Siuge end Helbrede Mennisker / thi de saare vel køle.

Jordbær oc Vand aff dem brent / er it kaasteligt køle Vand/ til Lungens oc Leffuerens/ oc all induaartis Hede/ kunde leskis met Jordbære Vand.

Spedalske Mennisker / som haffuer it rødt Ansicte / oc hedt Blod/ kunde opholdis en lang tid met Jordbære Vand / om dagen to eller tre gange der aff drucket/ huer gange tre Skeder fulde.

Samme Vand saaledis drucket / styrcker det suare oc skrøbelige Hierte / rømmer Brystet / atskil den hede Gulesot / oc giør ferst Blod.

Vduaartis.

Jordbære Vrt støt / oc Osen der aff vdkryst / er god til alle hede onde Saar / tilsammen tuinger dem / saa at de lægis.

Jordbære Vand/ et gaat naar som Munden induaartis bulne er/ oc for Halsens bylder/ der met klucket.

Det røde Ansict der met thoet / fordriffuer Heden/ oc alle haande Wrenhed.

Om-

Onde Skennebeens saar/ skulle rensis met Jordebære Vand/ Linklude der vdi vaadgiøris oc paaleggis.

Somme giøre Øyneuand aff Jordebær/ tage der til Salt / oc distelere det saa / eller lade det saa i it Kaaber kar / i en Kellere / saa bliffuer her aff it grønt øyneuand / huilcket oc vel tien til Flecter.

Tormentilla.

Pentophyllon siluestre, Pentapedes, Bistorta, Digitus Mercurij. Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 40.*

T. Tormentil.

Tormentilla er en kaastelig oc dyrbar Rod/ huilcken til mange atskillige siugdome tien/ maa brugis induaartis oc vduaartis / er aff kaald oc tør Complex / er kaastelig til alle flydelse.

Induaartis.

Osen aff fersk oc grøn Tormentille Rod oc Vrt / drucket / staar imod all Forgifft / vere sig ædet eller drucket/ Sammeledis Pestilentze/ Alle disse vddriffuer hun igiennem Sueden

Der som mand icke kand faa Roden fersk oc grøn/ maa mand støtte den tørre til Puluer/ oc den til sig tage/ huer gang it quintin.

Eller mand maa siude en Haand fuld aff Vrterne / oc Røderne i Vin / oc den samme Vin varm dricket / er lige krafftigere.

Vrter-

Vrterne oc Roderne lagde i blød i Vin/ oc siden brent *in Balneo Mariæ*, er it kaasteligt forsøgt Vand til foresagde Brøster.

Foresagde Vrter / Rod / oc Oes / Puluer eller Vand/ tien vel til alle Lemmer / obner den forstoppede Leffuer/ læger Lungen/ atskil oc vddriffuer inden en stacket tid den Gulesot / serdelis om mand dricker Osen der aff.

Om nogen bleffue Siug / oc saare frøse/ oc ey viste huad Siugdom det skulle vere / hand skal tage it quintin aff samme Rods puluer / oc it quintin Theragelse / oc dem tilsammen blandet met en drick Tormentil vand / det saa dricke / sig nedlegge/ oc der paa suedis / da frelsis samme Menniske met Guds hielp fra all forgifftelig Siugdom/ vere sig Suedsot/Pestilenze / Kaaldesiuge / denne Legedom er viss oc offt forsøgt.

En almindelig Regel. Huad som helst Lægedom mand vil berede imod Forgifft oc Pestilenze/ skal Tormentilla ingelunde forgættis.

Ydermere / der findis nøye nogen Rod til/ som bedre er imod allehaande flydelse / vere sig rød eller huid/ end Tormentilla er. Mand maa giøre aff hende *Confecte*, Taffler / Puluer / *Electuaria*, Drick / Poser / effter som huer gaat siunis.

Faare Hyrderne vide hendis dyd / oc kunde hielpe deris siuge Faar met hende.

Den-

Denne røde Rod til puluer støt / oc met
od Vin drucket/ stiller all Blodsot. Merck oc/
m nogen haffde den Kaaldesiuge oc Blodsot-
en / da skal mand giffue it quintin aff samme
ptte Rod met Vand / huor i gloendis Staal
luckt er / eller met Tormentille vand / to gange
m dagen.

Somme giøre Kager aff Tormentille rod/
er til tage de en æggeblomme / lade der vdi it
alfft Muscate smaa støt / oc saa meget Haffre-
mel / her aff giøre de en Dey / oc bage det siden
en hed Jldsked offuer Gløyer sactelige/ Kagen
ffte omuent / skal vere en kaastelig Lægedom/
or allehaande flydelse / huer gang en Kage
eden.

En anden Kagen / om nogen spyer aff Co-
lera, tag Tormentille puluer / oc rør det met det
uide aff it Eg til en Dey / bage det paa en hed
Tegelsten / oc giem den/ oc om nogen plagis der
met at hand spyer / giff hannem da her aff it
uintin at dricke / met Vand brent aff Sysen-
vand / oc der vdi vel sønder gnedet.

Huer maa selff tilsammen sætte saadanne
ere Lægedommer / oc bruge dem til foresagde
Siugdommer.

Vduaartis.

Tormentilla er it Vundenkrut til alle saar/
ien til Plaster oc Saluer / thi hun renser oc
læge

læger alle fule Saar oc Bylder / i Vin eller Vand saaden / der met thoet / oc Puluer vdi Saaret strød / Bardskererne skulle berede deris Plaster oc Salue met Tormentille Oes oc Vand.

Tormentille Vand blandet met beredt *Tutia* eller huid Raff / tien saare vel til rindendis Oyen / der i dryppet.

Vrten oc Roden tilsammen støtte/oc paalagde / atskil oc fordriffue allehaande Knorter/ Knuder / oc Heffuelser / bag Ørerne oc Krop/ stille Lendernis pine / læger alle Skab/ som omkring sig æder/ Spenebyld / oc andre saadanne Breck / om hun siudis i Edicke / oc paalegis.

Denne Rod / Oes / Vand / er en lønlig Lægedom / til at stille allehaande Quindernis Blodsot met.

Femfingers Vrt.

Quinq; folium, *Pentaphillon*, *Penta dactilus*, *Manus Martis*, *Quinq; peta*. Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 34.*

T. Viffingerkruet.

Femfingers Vrt er aff tør art / maa brugis induaartis oc vduaartis / for alle Bugens flydelse / lige som sagt er om Tormentilla.

Induaartis.

Denn

Denne Vrtis Oes oc Vand skulle brugis lige som Tormentille / thi giøris det intet behoff ydermere her aff at skriffue.

Vduaartis.

Femfingris Vrt saaden met Vand oc Honnig / læger Mundsens oc Tendernis Kiøds saar / oc den saare Halff / der met thoet oc lucket.

Det brendte Vand / haffuer samme dyd oc krafft.

Roden met Edicke saaden / oc offuerlagt som it Plaster / døder alle Saar / som om sig æde / vere sig Fistel / Kræfft / oc saadanne lige.

Det brendte Vand aff denne store Femfingris Vrt / skal vere god til de Hender som skelffue eller røste / offte der met thone / oc aff dem selff igien tiurdt.

Andre hendis dyder ere bescreffne iblant Tormentilles.

Sanickel.

Sanicula, Sennicula, Diapensia, Ferraria minor, Huad hendis naffn er *in Dioscoride*, er end vuist.

Sanickel er aff tør Complexie / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Sanickel haffuer samme dyd som Tormentillia /

mentilla / Thi Roden oc Bladene i Honnig vand saadne / oc drucket / læger den saare Lunge / renser hendis rør / oc hues ydermere induaartis i Legemet brudet er / kand lægis met Sanickel.

I Vin eller i Vand saaden / oc drucket / stiller Blodspyelse / Bug vred / oc Lendeuerck / stopper allehaande Blodsot / paa Mend oc Quinder / Denne Vrt skal brugis til all induaartis breck / lige som Tormentilla.

Vduaartis.

Sanickel læger saare vel / oc tilsammen drager ferske Saar / thi skal hun brugis til Vundendranck.

Til alt hues brudet er / maa Sanickel met andre ting paaleggis som it Plaaster / lige som om *Consolida*, (det er Valurtz) screffuet staar / oc ydermere om hende findis der.

Sanickel saaden i en Grød met ferst Kiød / tilsammen drager styckeren igien / saa saar læger hun.

Løuefod. Synau.

Leontapetolan, *Leontopodion*, *Leucopedion*, *Pes leonis*, *Planta leonis*, *Alchimilla*, *Artincilla*, Læss *Diosc. libro 3. Cap. 126.*

T. Synnow / Vnser Frowen Mantel.

Denne Vrt er en kaastelig Vrt / oc al hens induaartis oc vduaartis brudet er / kand

hun

hun læge / hendis Complex er tilbøyelig til Kaaldhed.

Induaartis.

Synau maa brugis induaartis i Legenet / i Vin saaden oc drucket / Eller brende Vand aff hende / oc dricke det / for alle induaartis breck oc Saar / lige som om Tormentilla oc Sanickel sagt er.

Vduaartis.

Bladene aff Synau paa all hed Heffuelse lagde / vere sig ofuer eller helt / stille pinen oc leske all heden / Det brendte Vand giør det samme.

Vrten oc Roden brugis til Vunden dranck / til Plaster oc Saluer / lige som Sanickel.

Agermønie.

Eupatorium , *Agrimonie* , *Hepatitis*. Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 83.*

T. Ackermönie / Agrimonien.

Induaartis.

Agermønie saaden met Vin / oc drucket / obner Leffuerens forstoppelse / saaledis bruget / er god for Tarmenis vred.

Det brendte Vand drucket / facter Hosten / atskil Spyttet eller Skarnet / vddriffuer

den Gulesot / er god til dem som haffue den Kaaldesiuge / døder Ormene vdi Liffuet.

Vduaartis.

Agermonie blad støt met Jstre / oc varme paalagt / tilhobe drager de wskickelige ere / ferdelis de som aff hug ere komne / oc icke rettelige i det første ere i tilsyde oc lægte.

Denne Vrt brugis oc til Ledemoder / som afflede ere / oc da skal mand tage Agermonie fersk grøn eller tør / oc Huedekled / oc dem i Vin tilsammen siude / saa lenge indtil det bliffuer som en Grød / oc saa varmt paalegge. Somme stege hende lit i Edicke oc Smør / til forscreffne breck / oc er dette it skønt *Experiment.*

Det brendte Vand er oc god til Munden som induaartis bullen er / oc til andre Saar / dem der met thone / lægis de.

Lungeurt.

Pulmonaria, Muscus. Lichena petrosa, Lichena aquatica. Lichena arborea, Lichena silvestris, Lichen-Bryion. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 14.*

T. Lungenkruet.

Denne kaalde Lungeurt som vaaxer Brynd oc paa vaade Steene / sammeledis Lungeurt som vaaxer paa æg / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaar-

Denne grøne krybendis Vrt i Vin saa-
)en / eller oc i andre maade drucket / læger den
aargiorde Lunge oc Leffuer/imodstaar alle Hoff-
edens hede flydelse / som stedse ned i Halsen
alder / er meget kaasteligere oc bedre end den
ctis aff mange / til atskillige Legemens siug-
ommer / som komne ere aff Hede.

Vrten tiurt oc til puluer støt / oc blandet
net Sucker / eller oc beredt met andre Vrter/
r saare god til Lungens breck oc brøst.

Denne Lungeurt som vaaxer paa Eger/
rugis almindelige til Lungesot / for Trang-
rystigde / for en stacket Aande / oc for Hoste/
iørt til Puluer / eller oc Vand aff dem brent/
c drucket. Denne Vrtis puluer skal saaledis
eredis. Tag Lungeurt / om er tiurt / Anijs/
Lungen aff en Ræff / som tørret er imod Lucten
ller Værret / Fennickel frø / Skersøde / Hol-
urt / lige meget aff huert / smaa støt huert ser-
elis / oc sicte det igiennem it Vrtesodt / tag
ige saa meget god Sucker / som alle disse for-
creffne veye / blande dem tilsammen / her aff
m Afftenen oc Morgenen til sig taget met
Vin / eller anden Vædske / fordriffuer den sta-
kede Aande / obner Lungen oc Leffueren / oc er
aat for den tørre Hoste.

Hyrder / de som Handle oc omgaaes met
Queg oc Fæ / giør denne Lungeurt til puluer/

blande den met Salt / oc giffue Fæet / den som trangbrystigt er / oc Hoste haffuer / oc er en fast oc forsøgt Lægedom.

Den vaade Lungeurt / eller Leffuerurt / som vaaxer i Brynde eller paa Stene / lesker all vnaturlig hede / oc staar imod Saarens hede flydelse / der paalagt.

Jler. Pisseurt. Jomfru haar.

Empetron, *Calcifraga*. Læss *Diosc. lib.* 4. *Cap.* 142.

T. Junckfrow haar. Haerkruet.

Denne Vrt findis almindelige gierne paa Sandiord / hos de smaa Tuer / oc hart hos Becke / hendis krafft er / at hun sønderbryder Stenen / vddriffuer den / oc giør at pisse / brugis induaartis i Legemet.

Induaartis.

Denne Vrt saaden i Honnig vand / oc drucket / vddriffuer icke alleniste Stenen / men oc saa *Phlegmam* oc *Choleram*, det er / all Maffuens galde / seye slim / oc andre onde vædster / tien saare vel til dem som ere Vattersottige.

Samme Vrt saaden i Vin oc drucket / stiller Quindernis tid veldelige / som ieg haffuer i sandhed forfaret aff en ærlig Quinde / som er min Fadder oc gode Ven / thi hun haffuer det selff forsøgt.

Steen

Adiathon, *Adianthum*, *Capillus Veneris*, *Lincinalis herba*. Læß *Diosc*. *lib*.4. *Cap*.120.

T. Muer rude / Rod Stenbreck.

Denne Urt vaaxer paa Mure alleniste / oc ingen anden sted / maa brugis induaartis oc vduaartis / er aff kaald oc tør nature.

Induaartis.

Steen rude saaden i Vin eller Honnig vand / oc nogle dage effter huer andre drucket / obner den forstoppede Leffuer / vddriffuer den Gulesot / renser Lungens oc Brystens Saar / fordriffuer den stackede Aande / bløder den haarde Milt / vddriffuer Melancholiam igien nem Pisset oc Stenen / sammeledis Forgifft / som nogen den drucket haffuer / vddriffuer oc Quindernis tid.

Her imod stopper forsagde saadane Drick / Puluer / Syrup / Vand eller andet hues som aff denne Urt beredis / all Bugløb oc flydelser.

Vduaartis.

Steen rude i Lud saaden / oc Hoffuedet der met thoet / tilsteder icke at Haaret aff falder / læger Hugorms oc andre forgifftige Ormes bidt.

Huid Steenbreck.

Lithospermon, Milium solis, Grana solis, Saxifraga alba, Herba Herculis, Semen lapidium, Semen lapidosum, Columba. Læss. *Diosc. lib. 3. Cap. 149.*

T. Wit stenbreck / Stensaet / Merhirsen.

Den Steenbreck som de smaa trinde Korn vaaxe paa / haffue den dyd oc krafft siger *Dioscorides*, at hund sønderbryder Blærens steen / oc vddriffuer den igiennem Pisset / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Steenbreckefrø til Puluer støt / oc met Vin drucket / vddriffuer Stenen veldelige.

Vduaartis.

Paa det Stenens pine kand diss bedre stilles / maa mand siude Vrterne vdi Vand / oc bade sig der met. Denne Vrt driffuer Stenen veldelige / thi skal den visselige brugis / for hendis vddriffuendis kraffts skyld.

Engelsøde. Egebredne.

Polipodium, Filicula, Filicularis, Multiradix. Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 166.*

B. Eckuarn / Dropwort.

Engelsøde purgerer baade Mennisſke oc Suin/ vdfører allehaande galle oc ſlim/ hendis qualitet er tør oc lit varm / brugis mere indvaartis end vduaartis.

Induaartis.

Engelsødis Rød / ſerdelis den ſom vaaxer paa Egetræ / ſaaden met Høns / der til Aniſe frø / oc Jngefær taget / oc det Saad faſtendis drucket / vddriffuer den ſorte oc gule Galle oc Slimmen.

Somme tag Katoſt / Spiſekommen / Fenicke frø / Aniſe frø / Engelsøde / oc Jngefær/ ſmaa ſkaret / lige meget aff huert/diſſe forſcreffne ſiude det met en gamel Hane / oc giffue ſamme Saad dennem ſom Tarmenis vred haffue/ oc er ſandelige en god Lægedom for Bug vred

Engelsøde ſtøt til puluer / oc der aff til ſig taget / i det mindſte it quintin / met Honnig vand / oc der paa tre eller fire timer faſtet / haffuer ſamme krafft oc dyd.

Vand aff Engelsøde brent / er god for den fierde dags Kaaldeſiuge/ i nogle dage effter huer andre/ om Morgenen oc om Afftenen drucket. Er oc god for Hoſte / for en ſtacket oc trang Aande / for Lungeſot / for *Melancholia*, for ſuare Drømme.

Naar Suine døder / da ſkal mand giffue

Quinene denne Rod i deris Mad / hun purgerer oc beskermer dem.

Bregne som vaaxer paa Agre.

Ptris, Ptron, Filix, Surculus Mercurij, Sanguis Asini. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 161.*

T. Faren.

Induaartis.

Roden til Puluer støt / oc it lode til sig taget / met Honnig vand / vddriffuer Spolorme / men om mand tager der til Scamoneam oc sort Nyseurt / da bliffuer denne Lægedom sterckere oc krafftigere. De som ville bruge førscreffne Lægedom / skulle tilforn æde Huideløg.

Roden i Vin saaden / oc den i nogle dage drucket / skal hielpe Milten igien i sin rette sted.

Vduaartis.

It skønt stycke til dem som aff Ild / het Vand / Olie / eller andre saadanne lige brende ere. Tag Roden aff Bregne / stød hende / kryst Osen der aff / men er hun for tør / da tag Rosen vand / eller Lindeblomsters vand / eller Kilde vand / huilcket aff dem du kant haffue / met disse Vand kryst Osen igiennem / der aff kommer en sey Oes / met den Oes smør den brende sted / da læges det vnderlige / Denne Lægedom oc

Konst

Konster viſſ/ kand icke nock loffuis aff dem ſom 90.
hende bruge.

Bregne ſom vaaxer i Skoue.

Thilypteris, *Filix fœmina*, *Filix fœmella*. Læſ
Dioſc. lib.2. Cap.167. oc *Plin. lib.4. Cap.11.*

T. Wolt Faren.

Denne Bregne er hin andens Huſtru/ haffue fuldnær ens dyder/maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Denne Bregnis Rod ſtøt til puluer / oc der aff tre quintin met Honnig vand drucket/ vddriffue de brede Orme.

Lige ſaaledis met Vin drucket / vddriffuer de lange trinde Orme.

Quindfolck ſkulle icke bruge denne Rod/ thi hun giør dem vfructſammelige / haffuer oc andre vdyder met ſig/ huilcke icke ſømmelige ere at beſcriffue.

Bladene aff vnge Bregne / ſaadne oc ædne / bløddgiøre den haarde Bug.

Vduaartis.

Roden tørret oc til Puluer ſtøt / oc vdi gamle Saar lat / ſom icke lægis vilde / læger denne Rod baade paa Menniſke / Queg oc Fæ.

Hiorte-

Hiortetunge.

Phyllitis, Solopendria, Asplenum, Hemionium, Lingua ceruina, Splenatica. Læss *Diosc. lib. 4, Cap. 128.*

T. Hertestunge.

Denne Vrt er tør oc noget varm aff natur.

Induaartis.

Hiorte tunge i Vin saaden oc drucket/ er god til dem som aff Hugorme bidne ere / dette maa oc giffuis Fæet som stungne ere aff dennem.

Saaledis varm drucket / er god for Bug vred / stiller Bugens flydelse / *Diarhiam.*

Bladene i Edicke saadne / oc nogle dage drucket / fordriffuer Milten / oc hun forsuinder der aff.

J Vin saaden oc drucket / obner Leffueren/ Milten / vddriffuer den Gulesot / borttager den fierde dags Kaaldesiuge / atskil den sorte Melancholiam / vddriffuer Blærens oc Lendernis steen / Sammeledis leffret Blod fra Hiertet / som aff slag eller krystelse kommet er/ imodstaar Kaalde piss / Disse bescreffne dyder tilscriffuis Hiortetungis vrt / men alle ere icke end beuiste.

Vand aff Hiortetunge brent / styrcker Hiertet / stiller Hickelsen / *Singultum* kaldet.

Vduaar-

Hiorte tungis Vand er god til Drøbelen/ som nedfalden er / der met klucket.

Met reen Hamp offuer Leffueren eller Naffuen lagt / vddriffuer deris wnaturlige he-e / renser alle obne Saar / der met thone.

Tordmaaneds Fioler.

Jon. *Viola purpurea.* Læss *Diosc : lib. 4. cap. 107.*

Fioler ere aff kaald oc vaadactig complex/ kulle brugis i alle kaalde Siugdommer / ind-aartis oc vduaartis.

Induaartis.

Aff Fioler giøris Edicke / Olie / Sucker *Conserua, Iuleb* oc Syruper / Huo som icke for-naar at kiøbe Sucker / hand maa siude Fioler Vand / oc det bruge til alle hede Singdom-ner / serdelis til vnge Børns/som den Falden-esot eller hede Kaaldesiuge haffue.

Saaledis beredis de almindelige / oc er n nyttelig Lægedom for fattigt Folck.

Tag Fioler som vaaxer vdi Tordmaanet/ den stund de staa i deris beste Blomster / oc end ellucendis ere / leg dem i en Tinkande / lad het Vand paa dem / lad dem saa staa i 6. eller 8. Timer / kryst saa Blomsterne der fra / giør saa samme Vand varmt igien / lad saa samme

Vand lige som førre / paa ferske Fioler / bring dette tre eller fire gange / met andre ferske Fioler / siden tage samme aff klarede Vand / lad Sucker der i / lad det saa sactelige siude / ind til det bliffuer tyckt / som klart Honnig / da er det nock saaden / Naar det bliffuer kalt / skal det ladis i it Glas / som offuentil sneffuert oc vnder vist er / oc fornaret indtil behoff giøris.

Saaledis maa Rosen Syrup siudis / sammeledis oc aff allehaande grønt Vrter oc blomster.

Fioler Syrup to eller tre Skeder fuld til sig tagne / leske den brendendis Kaaldesiugis hede / holde Bugen oben / styrcke Hiertet / stille Sidernis sting / oc er god til alle hede Siugdommer.

Somme blande Fiole Syrup met ferst Kilde vand / giffue det saa for Tørst / er en lystig tilhobeblandelse for siuge Mennisker.

Vduaartis.

Fiole Olie / Fiole Vand / eller Fiole Edicke / alle disse stille den store Hoffuetuerck / der met smort / Linklude der vdi vaade giorde oc paalagde / Tiene oc vel til de hede Leffuer vduaartis paalagt.

Gule / brune / leffuerfarffuede / huide Fioler.

Viola Matronalis. Læß *Diosc. lib. 3. Cap. 129.*

T. Violen.

Iblant allehaande disse slag oc farffuer/ ctis de gule for de beste / oc brugis i Lægedommen induaartis.

Induaartis.

Gule Fioler i Vin saadne / Sammeledis et brendte Vand / tien vel til dem som haffue ulne Leffuer oc Nyrer / to gange om dagen drucket / huer gang fire eller fem Skeder uide.

Men her imod haffue Osen oc Frøet den rt oc nature / om de sindis i Vin / oc drickis/ riffue de icke alleniste Quindernis tid / men oc aa den anden Fødsel / oc den døde Fruct / skal cke brugis vden stor nød forhaanden er / oc elers icke.

Blomsterne i Vand saadne / oc drucket/ øle den hede Moder.

Gule Fiole vand vdi nogle dage drucket/ kal styrcke all induaartis Lemmer.

Vduaartis.

Osen aff alle Fioler / i Øynene lat / renser em / atskil all dumhed oc Flecter.

Vandet blandet met Honnig / læger Vundens induaartis Saar.

Fiols

Fiols blomster. Trefaaldigheds vrt.

Herba Trinitatis, Iacea, Iouis flamma. Flammea, Tusculana marina, Herba cancelata. Hvad hun kaldis aff *Dioscoride*, er end vuist.

T. Frysamtruet / Drefalligheyt.

Disse Fioler ere aff kaald qualitet / brugis bedre induaartis end vduaartis.

Induaartis.

Vand aff disse Vrter brent / skal vere god til vnge Børn / naar de Hede haffue / oc singei Bugen bliffue / dem skal mand iblant met giffue at dricke aff samme Vand.

Skal oc vere god til den bulne Lunge / oc renser Brystet / idelige drucket / oc Dricken der met blandet.

Denne Vrt er oc god til Suin / som haffue i Halsen den hede bulne / *Angina* kaldet.

Kornblomster.

Genicularis, Pes Grui.

Induaartis.

Disse Blomster oc deris Frø i Vin saadne oc drucket / ere gode for Ederkoppers / Scorpioners eder oc forgifft / kand oc vel ske / at de oc imodstaa anden Forgifftelse.

Frøet

Frøet støt til Puluer / oc huer gang it halfft quintin drucket / vddriffuer Maffuens galde.

Vduaartis.

Vandet aff Blomsterne brent / skal vere gaat til røde Øyen / i dem lat / oc vduaartis met Linklude paalagt. Saaledis bruget / leker oc andre Saars hede.

Viola persica / Viola partica / Viola peregrina.

Ere de Fioler som wi her i vore Land til Vrtekoste bruge / ingen krafft eller dyd er end fundet i gamle Læge Bøger om dem.

Riddere sporer.

Hedysaron, *Pelicinum*, *Securridaca*, *Consolida regalis*, *Cuminum siluestre*. Læss *Diosc. lib.* 3. *Cap.* 138. oc *Plin lib.* 27. *Cap.* 13.

T. Ridderblumen / Ridderſporen.

Blomsterne oc Vandet aff denne Vrt brent / brugis almindelige til onde oc dumme Øyen / skal oc leske all induaartis oc vduaartis hede / drucket oc paalagt.

Maymaaneds blomster.

Ephemeron, *Ephemerum*, *Iris siluestris*, *Cacalia Leontica*, *Lilium conuallium*. Læss *Diosc*: *lib.* 4. *Cap.* 108.

T. Mey-

T. Meyblumen.

Disse Maymaaneds blomster / ere allene gode til at bruge/naar de haffue deris fuldkomne luct/Vand aff dem brent/ brugis til atskillige induaartis oc vduaartis Siugdommer.

Induaartis.

Maymaaneds blomster/lagde i blød i god sterck Vin/oc nogle gange brent/ er god til dem som forsuinde/oc ere bleffne mactløse/igien giffuer oc det fortabte Maal / huer gang en Skede fuld drucket.

Saaledis bruget / er oc god for Eder / for Tarmenis vred / styrcker Hiernen oc Hiertet/ oc om nogen fra sinde vaare / giffuer Sindene igien.

Neglicker.

Lychnis stephanomatice, Lychnis coronaria. Flores Chariophillorum , Flores Musarum , Flores Nympharum. Læss. *Diosc. libro 3. Cap. 109.*

Neglicker elske de Rige icke alleniste for deris skønhdes skyld / men ocsaa for deris gode søde luct/ere oc nyttelige til mange ting.

Induaartis.

Somme giøre Sucker *Conserva* aff disse kaastelige Blomster / lige som aff Rosen / Fioler/eller Oxetunge / er it kaasteligt Sucker / oc

krafftigt/

kraffteigt / til at styrcke det suage oc skrøbelige Hierte met/oc serdelis i hede Kaaldesiuge.

Somme tilgiøre Edicke met de røde Neglicker / oc bruge dem induaartis oc vduaartis/ er god for Hoffuetuerck / der til lucter / oc Tenderne der met smurt.

It kaasteligt Vand for Steen / brendis aff de vilde Neglicker/som vaaxe paa Marcken/ der aff skal mand dricke tu eller tre Steder fulde/naar mand plagis aff Steen / oc er it ret *Experiment.*

Pionye.

Glycysule.Glycisidie, Pæonia, Pionia, Herba casta, Herba regia, Penterobon, Rosa benedicta. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 134.*

T. Peonien. Benedicten rosen.

Induaartis.

Roden aff den røde Peonie tiurt oc til Puluer støt/ oc der aff saa stort som it Mandele met Vin drucket/renser Quinderne effter Fødselen / vddriffuer deris tid/ Lendernis oc Blærens steen/den Gulesot/stiller Bugens pine.

Men her imod Roden i Vin saaden / oc den nogle dage drucket / stopper Bugens flydelse.

12. Pionie kierner til Puluer støtte / oc drucket / stiller Quindernis Blods flydelse/ imod-

imodstaa Moderens opstødelse / vemmelse oc spyelse / oc lader icke Steen vaaxe i vnge Børn / om mand giffuer den der aff at dricke.

15. Pionie kierner støtte til Puluer / met Vin drucket / opuecke de Quinder igien / huilcke aff Moderens breck nedfaldne ere / lige som de vaare døde.

Vander aff disse Rosen oc Røder brent/ styrcker Hiertet/tien oc saare vel til vnge Børn/ som met snar Siugdom befengde ere / dem ibland met giffuet tu eller tre Skeder fulde.

Den huide Pionie / huilcken som Læger selge oc holde for *Dipram*, haffuer lige krafft oc dyd som den røde / hun maa oc brugis for allehaande Eder oc Forgifftelse.

Vduaartis.

Roden oc Frøet hengde om Halsen / ere gode for Spøgelse / oc for den Faldendesot/ siger *Galonia*, Huilcket oc forsøgt er aff mange lærde Mend / oc vist fundet.

Kleffuer eller Sue som vaaxe paa Enge.

Tryfolium pratense, *Trifolium Cuculi*, *Alleluya*.

Kleffuer eller Swe som vaaxe paa Enge/ maa brugis induaartis oc vduaartis / Men Blomsterne oc det mode frø / ere allsombest.

Induaar-

Blomsterne oc Frøet i Honnig vand eller Vin saaden / oc drucket / eller her aff Clistere giort / oc bag indsat / bløder Tarmenis haarde oc seye slim / heler oc læger Tarmenis saar / oc stiller deris pine.

Vduaartis.

Blomsterne oc Frøet saadne i Vand oc Olie / oc lagt paa haarde Knorter oc Bulder / giør dem tidige oc mode / haffuer fuldnær samme dyd som *Fœnu Græci* frø haffuer.

Nardus. Velluctendis kleffuer.

Siutider. *Lotus hemeros. Lotus vrbana. Lotus satiua, Trifolium acutum, Trifolium odoratum.*

Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 96.*

T. Sibengezeit / Wolrichender klee.

Siutider er en mectig Vrt oc Lægedom for all Forgifft.

Induaartis.

Om mand redis for Forgifft / da maa mand Siutiders frø / Blomster oc Blad i Edicke oc Honnig siude / oc det dricke.

Thi skal mand tage dette Frø til Theragelse / oc til andre Electuaria / som brugis for Forgifft.

Blomsterne / Frøet / Bladene / tilhobe eller huer for sig selff / i Vin eller Honnig vand

saadne oc drucket / atskil Sidernis sting / giør at pisse / stiller Kaalde piss / tien oc vel til dem som haffue den Faldendesot / oc nedfaldne ligge / oc serdelis til de Quinder som nedfalde aff Moderens breck / oc ligge lige som de vaare døde.

Forneffnde Drick i begyndelsen aff Vattersotten / nogle dage drucket / imodstaar hende.

Forscreffne Drick fordriffuer oc den tredie dags oc fierde dags Kaaldesiuge.

Tre eller fire quintin aff Bladene til Pulver støtte oc druckne / driffue Quindernis tid.

Vduaartis.

Saar aff forgifftige Hugorme oc andre Diur bidne eller stungne / skulle lægis met den Urt / Frø oc Blomster / Saaret skal idelige thoes oc rensis / met samme Vand.

Det brendte Vand tien oc til saadan breck.

Amur.

Lotos agrios, Lotus silvestris, Melilotum. Læss. *Diosc. lib. 4. Cap. 207.*

T. Steinklee.

Amur er oc it slag aff Kleffuer / er mere varm end kaald aff nature / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Amur i Vin saaden / oc sød giort met Honnig / oc drucket / bløder oc atskil alle induaartis

naartis Saar oc Bylder i Liffuet / oc stiller
pinen / tien saare vel til den haarde oc hoff-
ne Moder/i Malmesie vin saaden oc drucket.

Vduaartis.

Amur brugis vduaartis meget til at stille
pine met / lige som Commilleblomster / støt oc
lagt offuer Øyen som hede i er / vddrager dem
Det samme giør oc det brendte Vand / met lin
Klude offuer lagt.

Osen aff Blomsterne vdkryst / tien saare
vel til dumme Øyen / at skille hinden / vdi Ør-
nene lat/ stiller pinen.

Amur/Valmuer / Hørfrø/ eller *Fœnum Græcum*, i huid Vin saadne/er it kaasteligt Røg-
bad/til den hoffne Moder / hoffne Bagtram/ til
den lønlige ting/tien oc til all heffuelse/som kom-
mer hos den lønlige sted / Somme tage her til
æggeblommer/ oc Lissebons olie.

Fenum Græcum.

Telis, Silicula, Silcia, Cornu caprinum, Stipula.
Læss *Diosc. libro 2. Cap. 94.*

T. Grekischhouw.

Fœnu Græci frø/er it kaasteligt / lysteligt oc
nytteligt Frø til at bløde oc modgiøre. Bylder
met/oc stille pine met / induaartis oc vduaartis/
oc er offte forsøgt.

 Induaar-

Fænu Græci frø i Honnig vand saaden / oc drucket / bløder hues induaartis forsamlet er / læger det som saargiort er / stiller pinen i alle Lemmer.

Vduaartis.

Fænum Græcum brugis mere induaartis end vduaartis.

Fænu Græci frø i Vand saadet / oc siden igiennem en Klud kryst / oc Hoffuedet der met thoet / læger det skorffuede Hoffuet / fordriffuer Skellene / oc kommer Haaret til at vaaxe.

En Vege eller Tap i forscreffne Saad vaadgiort / oc met Gaase ister smurt / i Quindernis lønlige sted stunget / obner den tilluctte oc hoffne Moder.

De Quinder som haffue saadan breck / skulle sidde offuer *Fænu Græci* frø Saad / oc giøre Røgbad aff hende vnder op.

Saadan krafft haffue oc Vrterne / den stund de ferst oc grøn ere / oc brugede som forestaar.

Forscreffne Røgbad vnder op / er oc god til dem som ideligc begere at gaa til Stols / oc kunde der intet giøre.

Dette Frø skal tagis til Clistere i Tarmenis vred / oc til de saargiorde Tarme.

Til den haarde Milt skal mand tage *Fænum Græ-*

um *Græcum*, oc blande det met Salpeter oc E-
icke / oc der aff Plaaster giort / oc paalegge/
kal nedtrycke Milten oc giøre den liden.

Summa / dette Frøer er god oc forsøgt til
ll Heffuelse.

Erter.

Pisus, Pisa, Pisum. Cicer Arietinum. Læss
Diosc. lib. 2. Cap. 95.

T. Erwetten.

Erter brugis idelige til Mad / baade aff
Rige oc Fattige/ *Galenus* siger/ at de mette / spise
oc føde vel / brugis til Lægedom induaartis oc
vduaartis.

Induaartis.

Erter oc Persillie røder tilsammen saad-
ne / er en god Mad til de Quinder som lige v-
di Barselseng/ Saadet vdfører deris offuerflø-
dige wrenhed ved Pisset / serdelis om det sindis
met Rosemariner oc Muscate blomster.

Saaledis saadne / giffue de diendis Quin-
der megen Melck / huor aff merckis / at de vel
født.

Ertesaad i nogle dage drucket / i Vatter-
sottis begyndelse / fordriffuer hende.

Summa / vden all fare maa mand giffue
Ertesaad fuldnær vdi alle Siugdommer / ey
anseet huad andre der imod sige.

Er ter saadne vdi Vand oc Lud / det bulne skurffuede Hoffuet der met thoet / læger det / er it vist *Experiment*,

Samme Ertesaad fordriffuer Ansictens ryncker / giør Huden klar der met thoet.

Om mand tager Honnig oc Bygmel der til / saa bliffuer det en kaastelig Lægedom / til alle fule flydendis Saar / som icke ville lægis met andre Lægedomme / lægis her met.

Erter oc fugle Erter tilhobe vdi Vand saadne / der aff Plaaster giort oc offuerlagt / fordriffuer den lønlige steds heffuelse / oc stiller pinen.

Bønner saaledis brugede / haffue samme krafft.

Somme haffue saadann mening / oc mene / at om de røre Varter met Erter / vdi den samme stund som den ny Maane tendis / at de skulde forsuinde / oc bære dem saaledis at / de tage saa mange Erter som Varterne ere / oc met huer Ert røre de en Varte / siden binde dem i en Klud / oc kaste dem baglendis fra dem.

Aff de Erter Cicer kaldede.

Erebinthos, Cicer album & rubeum. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 96.*

Induaartis.

Cicer Erter opsaadne / oc det første Vand er aff ladet / oc met andet Vand paa ny saadne / oc samme Vand fastendis drucket / giør vel at pisse / oc vddriffuer Stenen.

Nogle dage drucket / er god til dem / som begynde at bliffue Vattersottige.

De som idelige en ond flydelse haffue fra Nyrerne met pine / oc Blæren paa dem er saargiort / de skulle icke bruge disse Erter formeget / for deris driffuende kraffts skyld.

Vduaartis.

Cicer Erter dyd oc krafft / ere iblant Erternis bescreffne / ere i alle maade sterckere oc krafftigere end rette Erter ere.

Bønner.

Cyamos, Faba. Læss *Dioscoridem libro* 2.

Cap. 97.

Bønner den stund de ere ferske oc grøne / ere de ingen ond eller skadelig Mad / thi ville wi æde dem den stund de grøne oc ferske ere / menn naar de tørre ere / ville wi vnde Bønder dem oc andre som grofft oc sterckt Arbeyde giøre.

Somme giøre Peberkage aff Bønnemel.

Somme fedgiøre deris Suin met dem / oc Suinene bliffue fede inden en stacket tid.

Vduaartis.

Huad som heldst heffuelse sig opheffuer hos den lønlige sted / nedlegge oc læge Lægerne met Bonnemel i Edicke saadet / eller i tyck Vin met Olie blandet.

Summa / Bønnemel er god oc tien til Brysternis/den lønlige Steds/ oc Ledemodernis heffuelse oc Knuder / i Vin saadet/ oc varm paalagt.

Aff de Bønner Lupini.

Termon , Lupinus. Læss *Dioscorides lib. 2. Cap. 13.*

T. Wickbonen.

Lupini bønner ere aff varm oc tør qualitet.

Induaartis.

Lupini bønner i Vand bløtte / indtil Beskheden er vddragen / siden igien tiurde / til puluer støtte/ met Edicke druckne/fordriffue Maffuens wlystighed / oc giffue lyst til Maden.

De beske Lupini bønner til puluer støtte/ met Edicke eller met Honnig til sig tagne / vddriffuer allehaande Orm / lige som Ormekrud.

Vandet huor i samme Bønner saadne ere / eller det som de i bløød legget haffue / drucket / giør det samme.

Om mand vil giøre samme Lægedom for-

Orme

Orme sterckere / da skal mand siude Peber oc
Rude met samme Bønner/oc giffue den Siuge
[d]er aff at dricke / meget eller føye effter Perso-
nens leilighed.

Vduaartis.

Lupini bønner i Vand saadne / oc alle-
[h]aande Skab / død Kiød / Ansictens maal/
[f]orffnet Hoffuet / der met nogle dage thone/
[l]æger vnderlige / oc giør Huden saare klar.

Lupini bønners mel / met Edicke saadet/
[o]c offuerlagt/læger oc fordriffuer Krop/Knor-
[r]er/ Knuder / Lendeuerck / oc alle Ledemoders
[b]efengelse.

J Regn vand saadne / oc Ansictet der met
[t]hoet / fordriffuer all Ansictens wrenhed.

Fugle Erter.

Orbes, Eruum. Læß *Diosc. lib.2. Cap. 112.*

Endog Fugle Erter saes aff mange / til at
giffue Qveg oc Fæ aleniste / de haffue alligeuel
stor krafft oc dyd i Lægedommen / til atskillig
breck oc brøst / baade induaartis oc vduaartis/
oc serdelis deris Mel / huilcket mand saa berede
skal. Mand skal legge de beste oc største Erter
i Vand / indtil Skalen eller Huden gaar fra
dennem / siden dem igien tørre/oc til Mel maa-
le / oc renlige sicte igiennem it Vrtesaald.

Induaartis.

Fulge

Fugle Erters Mel bered som fore staar/ brugt/gior at pisse/ oc gior Bugen gaat/ Men om de idelige brugis/gior det Blæren oc Tarmene skade/ for deris vddrifuendis krafftis skyld.

De som Suindesot haffue/ skulle blande dette Mel met Honnig/oc der aff nogle dage fastendis æde/saa stort som en Valnød/ er en god nyttelig Lægedom.

Vduaartis.

Fugle Erters Mel blandet met Vin/ lagt eller paa smurt/læger alle Hugorms/ Hundes/ oc Menniskens bid/førre Saaret rent renser.

Fugle Erters Mel i Vin oc Honnig blandet/oc paa Quinde brystes haarde Knuder lagt/ fordriffuer oc atskil dem / læger alle flydende Saar/ renser alle Maal oc Flecter alle vegne/ lige som sagt er aff Lupini Bønner / maa de ene tagis for de andre.

It Røgbad vnder op giort met Fugle Erter oc Edicke/ fordriffuer Kaalde piss/ oc *Tenasmon*, det er/ naar en haffuer lyst til Stolgang/ oc kand dog intet giøre.

Aff de Erter Linsen.

Phacos, Lens, Lenticula. Læss *Diosc. lib.* 2. *Cap.* 99.

Linsen er it slag aff Erter/ ere flade oc icke trinde

inde / oc er en almindelig kaast mange steder Tydskeland / oc lige som Bønner oc Fugle Erter giøre grofft Blod/suare drømme / Maffuens opbæfelse/saaledis giøre oc disse Erter / der til saa idelige bruget / giøre Øynene dumme/ fortæris eller fordøffuis suarlige. Men der om behoff giøris / maa de dog vel brugis i Lægedom induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Linsen i det første Saad saadne oc ædne/ løde Bugen/men om det første Saad afladis/ andet igien paa ladis oc saa siudis oc ædis/ stoppe de den flydende Bug / thi tilladis de at ædis i saadanne breck oc brøster / Somme lade Edicke paa dem / mand maa oc siude Portulacam met dem/da stoppe de diss vedre.

Vduaartis.

Linsen/Fugle Erter oc Bønner / tiene alle til Skab/flydendis Saar / nedlegge Heffuelse/ atskil Halsens knuder / Ørnenis/ Quinde bryster/oc stiller pinen / i Strand vand eller Salt vand saadne oc paalagde.

Linsen met Bygmel i Vand saadne/ oc paalagt/stille Podagels pine.

Andre deris dyder / ere lige som Fugle Erter/oc Lupini Bønner.

Galte knappe. Made kierne.

Cyclamen, *Panis percinus*, *Cyclaminus*. *Panis terræ*, *Nux terræ*, *Ficus terræ*, *Raphanus agria*. Læss *Diosc. lib 2. Cap. 156.*

T. Säwbrot/Grundbæren/Erdaffel.

Disse Knappe eller Røder/ ere Suinens Lægedom/lige som Agerne/ aff nature varme oc tørre / purgerer sactelige baade offuen oc neden.

Induaartis.

Dioscorides scriffuer / at mand skal støde disse Røder / oc dem saa i it becken met Vand legge/ oc vel samme røre/ Naar som det igien suncket er/ skal mand forsamle Osen som offuen paaflyder/ met en Fieder/ oc lade den tørris/ aff denne Lægedom tredie delen aff it quintin til sig taget/ purgerer offuen oc neden vd / vden all fare.

De Drenge som vaacte Fæ paa Marcken/ æde aff disse Knappe iblant met / der aff spy de/ huilcket ieg oc selff forsøgt haffuer / oc som mig siuntis / ingen skade der aff fornommet.

Huede.

Triticum. Læss *Diosc. libro 2. Cap. 77.*

T. Weitze.

Iblant alle Korn loffuis først Huedet/ icke alleniste for sin store krafftige føde skyld/ men oc for den skyld/ at det nytteligt er / oc tien

duaartis/er middelmaadelig tempereret/varm
oc tør.

Induaartis.

Der beste Brød i vore Land bagis aff Hue-
e/den beste Børne mad giøris aff Huedebrød
c Huedemel/siudis met Melck oc vden Melck/
fter hues villie oc leylighed. Huad brugis i
Stegersit mere end Huedemel / eller huo kand
et alt scriffue/det Kockene kunde berede der aff/
Spisis/styrckis/ oc opholdis io alle Siuge/baa-
e vnge oc gamle / met det som beredis aff Hue-
emel eller Amedam/Apoteckerne kunde smycke
eris Sucker Confect met Amedam / oc giøre
er aff skøne Billeder/Oc summa/ Ingen kand
escriffue alle denne Fructis dyder / men nogle
ff dennem ville wi her sige.

Huedemel i Melck eller Vand met smør
el saadet / oc ædt / læger Halsen som induaar-
is Saar er / stiller Hosten / oc er en kaastelig
ægedom til dem som spy Blod / oc ont i Bry-
tet haffue.

Huedemel i Honnig vand saadet / oc ædt/
orttager oc stiller alt hues induaartis befengdt
r.

De som almindelige Bugens flydelse haff-
ue/skulle stedse bruge gammelt Huedebrød.

Huede kled brugis mere vduaartis end induaartis til mange ting.

Huede kled i Honnig vand saadet/i Halsen der met klucket/ læger vnderlige den induaartis bulne Halss/oc blodgiør de haarde Knuder/ *Tonsillas* kaldede.

Huede kled i Edicke saadet / er it kaastelige Røgbad til førstiffuede Aarer/oc til de Ledemoder som ere aff lede.

Dette samme Saad/læger Flecter/ Ringorme / fordriffuer all heffuelse / serdelis hoffne Quinde Brystes oc lønlige Tings / om mand tager Ruder der til / da bliffuer det diss kraffteligere.

Met forscreffne Lægedom alle / forgifftige Hugormes bid thone / skal læge dem.

Guede mels Surdey / er aff en varm vddragendis krafft / thi modgiør oc obner hand allehaande slags Bulder / serdelis Ligtorne paa Fødderne/met Salt blandet / oc paalagt som it Plaaster.

Byg.

Hordeum, Cereale. Læss *Diosc: lib. 2. Cap. 78.*
T. Gerste.

Induaartis.

Byg saadet met Fenickel/ forøger de diendis Quinders melck.

Bygmel i Smør stegt / oc der aff giort en Brød/oc ædt/stopper Bugens flydelse.

Vduaartis.

Byggens krafft oc dyd ere fuldnær alle begrebne vnder Huedens / thi maa det ene brugis i den andens sted.

Bygmel oc Bygkled / brugis almindelige til de Ledemoder som aff lede ere/ førre vel saadne met Edicke oc Smør/ saa paalagt.

Saaledis bruget er oc god til Quinde brystes oc lønlige steds heffuelse/til Krop / den hede Podagel/oc til alle haande Heffuelse.

Somme tage det til Figen/Duemøg/Honnig/Terpentin eller Bomolie/disse blande de tilsammen oc siude det saa.

Til Sidernis suare sting / verck oc pine/ skal mand tage Bygmel / Valmuer met Hoffuedernie / Rude / *Fœnum Græcum*, lige meget aff huert/oc siude dem i Vand/oc giøre der aff varme Plaster/ oc offte paa steden legge.

Rug.

Siligo. Læß *Diosc. lib. 2. Cap. 83.*

T. Rogge.

Ruen rosis ey mindre end Hueden / der ere mange til / huilcke fast heller æde Rubrød end Huedebrød/naar som Melet vel rent sictet oc baget er / er det saare gaat / Thi Rubrød

 spiser

spiser oc mætter bedre end Hueden / Lucten tør-rer det icke heller saa snart / oc mister sin Qes som Hueden.

Somme brende Vand aff Rugræss / for hede oc Lendernis Steen.

Vand brent aff nybaget Rugbrød / oc i Ørnene lat / fordriffuer all døffuelse oc Ørne-nis pine / oc er it vist *Experiment*.

Haffre.

Bromos, Auena. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 86.*

T. Haber.

Induaartis.

Haffre velling vel saaden / er en kaastelig Læ-gedom for den daglige Stolgang / stopper Bu-gen / oc giffuer hosom gode føde / for sin naturlige verms skyld.

Haffre mel brent / oc drucket / met Honnig vand / er god til dem som idelige hoste.

Vduaartis.

Haffre mel brugis til hoffne Ledemoder som ere aff lede / lige som Bygmel / oc maa det ene brugis for det andet.

Boghuede.

Ocimum, Læss. *Diosc. lib. 2. Cap. 185. M. Varro de re rustic. lib. 1. Cap. 31.*

Boghuede haffuer i Lægedommen en gien-stridig

tridig nature/thi hun opblæser Bugen/oc dum-
iør Øynene / Her imod fordriffuer hun Bu-
ens væder / oc giør Øynene klare / naar hun
rugis / som hende bør at brugis der til / oc tien
enne Fruct / baade til Menniskens oc Quæ-
ens føde.

Induaartis.

Boghuede idelige bruget til Mad / eller
Brød aff dem baget / oc ædt / giør Øynene
umme/bløder den haarde Bug / giør meget
Væder i Liffuet/oc at pisse/igiengiffuer den for-
abte Melck / oc fordøffuis eller fortæris snar-
ige / thi hører saadann Mad til dem / som
uart arbeyde giøre / oc vide intet aff Brekeløs-
ed.

Boghuede sønder støt eller malet / oc met
Vin drucket/nedtrycker Bugens opblæste Væ-
er/ vddriffuer *Atram bilem*, den sorte Gulesot/
iller Tarmenis vred.

Vduaartis.

Osen aff Boghuede den stund hun grøn
oc ferst er/vdkryst / er en kaastilig Lægedom til
umme Øyen / i dem nogle dage effter huer an-
ore lat / renser oc tørrer de Øyen som idelige
rinde.

Osen i Næsen opdraget/ oc Øynene hart
tillucte/renser Hiernen / oc giør at fnyste eller
nyse.

Boghuede mel blandet met Rosen edicke/ oc varmt paalagt / slycker Lungens befengdehede.

Samme Plaaster lagt paa onde Øyen/ paa Scorpionis / Hundfiskis / oc Fiærsingis sting oc saar / skal imodstaa all forgifftelse / oc stiller pinen.

Turckesks Huede.

Frumentum Asiaticum. Triticum magnum. Typha magna.

End haffuer ieg icke kundet forfaret huor til denne Fruct besinderlige tien i Lægedomen/ vden alleniste at mand bager god oc skønt Brød aff samme Fruct.

Somme giøre god Melgrød aff den met Melck tilredt.

Ofen aff de grøne Blad / er en god Lestelse for allehaande hede / oc serdelis for den røde Bugens flydelse.

Hirsse gryn.

Cenchros, Milium. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 89.*

T. Hirse.

Hirse brugis induaartis oc vduaartis/ baade til Mad oc Lægedom / ere aff nature kaalde oc tørre.

Induaartis.

Diosco-

Melck / oc ædne / ſtoppe Bugen / oc giøre at
iſſe.

Vduaartis.

Hirſe varmgiorde oc i en Linpoſe lagde / oc
paa Bugen iagde / borttage Tarmenis vred / ſtille
den ſtore pine / ſaa fremt ſom icke nogen forſtop-
pelſe der hos er.

Mægen oc deris Greff.

Spargamum, Gladiolus, Bolon, Xiphion. Læſ
Dioſcorides lib. 4. Cap. 23.

T. Schwertel.

Induaartis.

Frøet oc Røderne aff Mægen brugis til
Lægedommen / i Vin ſaadne oc drucket / oc der
met thoet læger alle forgifftige Diurs bid.

De ſmaa Mægen (Gramen kaldede) met
deris Røder i Vin ſaadne / oc drucket / ſtiller
icke alleniſte Bugens pine / men ſønderbryder
Blærens ſteen / oc driffuer den veldelige vd.

De ferſke Røder ſtøtte oc paa Saar lagde /
drage tilſammen.

Røør.

Calamus, Hirundo: Læſ *Dioſcoridem lib. 1.*
Cap. 99.

 Vduaar-

De vnge Spirer aff Røers røder støtte/ oc paalagde som it Plaaster / vddrager Torn oc Pil/oc alle andre smaa stycker aff Saar. Samme Lægedom blandet met Edicke / oc paalagt/ stiller Lendernis pine/Sammeledis Ledemodernis/som aff laue ere.

De grøne oc skarpe Blad aff Rør / støtte oc paalagde/leske den vilde Ild / oc anden Legemens hede.

Dønnehat. Dønnemars køle / er den køle som vaaxer iblant Rør.

Typha aquatica,Panicula. Læss *Diosc. libro 3. Cap. 113.*

T. Moskolben/ Narrenkolben / Seekolben.

Dønnehat blandet met gammelt Suine istre / oc offuerlagt / skal vere en god Lægedom til dem som dem brent haffuer /siger *Diosc. lib. 3. Cap. 123.*

Huide Fioler som vaate i Becke.

Phycon thalassion,Phycus marinus : Alga marina,Alga maris. Læss *Diosc. libro 4. Cap. 95.*

T. Mergrass.

Vdi Junij Maanet ere alle Becke prydede

edemet disse huide Fioler / oc ere aff kaald na-
ture lige som Andemaden er / brugis icke ind-
vaartis / men alleniste vduaartis til den hede
Podagels Lemmer.

Vduaartis.

Disse Fioler oc deris Vrter/steget i Olie
oc Edicke / oc passelig varme paalagde/ borttage
Podagels hede pine.

Andemadt.

Muscus palustris, Lens palustris, Lenticula palustris, Lens aquatica, Lenticula aquæ, Lens viperalis, Lens lacustris. Læß *Dios. lib. 4. Cap. 76.*

T. Meer Linsen.

Andemadt er it ret *Repercussium*, køler alle
hede Ledemoder/ skal brugis forstandelige.

Induaartis.

Om noget Menniske induaartis befengd
vaare / lige som skeer naar Pestilentze regerer/
dem skal mand giffue Vand brent aff Ande-
madt / to eller tre gange om dagen / huer gang
it passeligt Glas fult / er en god nyttelig Læge-
dom.

Vduaartis.

Andemads er god til den hede Leffuer/
Linklude der i vaadgiorde/oc lunckede paalagde/
paa den høyre Side.

 Skaff-

Skaffgres.

Hippuris, Equisetum. Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 38.*

T. Katzen wadel / Pferdis schwantz.

Skaffgress tiener vel til Lægedom / for hendis merckelig dyder oc kraffris skyld / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Skaffgress er en kaastelig Vrt til at stille Blod met / Vrten støt oc Osen der aff vdkryst oc drucket / stiller Blodens flydelse / baade paa Mend oc Quinder / oc serdelis dem som spy eller pisse Blod.

Det brendte Vand haffuer samme krafft / om dagen to eller tre gange drucket / huer gang ved tre Skeder fulde.

Osen met Vin drucket / eller Vrterne i Vin saadne / oc varm drucket / stiller Bugens vrid / oc sacter den suare Hoste / den trange stackede Aande / oc læger hues induaartis aff Tarmerne oc Blæren brødet er.

Vrterne met Røderne skulle siudis vdi Vin eller Vand / effter Siugdommens leylighed / til foresagde brøst oc breck.

Vduaartis.

Denne Vrtis vdkryste Oes i Næsen anammet / oc bag i Nacken lagt som it Plaaster / stiller Næseblod.

Det

Vrterne støtte / oc met Osen lagde paa Saar som meget bløde / stiller Blodet / læger oc tilsammen drager Saarene inden faa dage.

Lillie Skaffgress. Heste rompe.

Hipuris altera, Cauda felina, Cauda equina. Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 45.*

Heste rompe vdi Vin eller Vand saaden / eller det brendte Vand aff Vrterne brent / om dagen tre eller fire gange drucket / huer gang fire eller fem lodt / stiller all Bugens flydelse / læger Tarmerne som Saare ere / er oc god for Kaalde piss / til bulne Nyrer / oc for Steen.

Vduaartis.

Linklude i det brendte Vand bløtte / oc lunckede paalagde / er god for Ringorme / for røde Blegner / fordriffuer den hede Brønde bag i Artzen / stiller Bugens flydelse / oc den lønlige steds heffuelse.

Aakande.

Nymphea, Nenuphar, Claua Herculis, Clauus Veneris, Digitus Veneris, Cacabus Veneris, Papauer palustre, Alga palustris. Læss *Dioscoridem libro 3. Cap. 127.*

T. Seeblumen kraut.

Aakande blomster ere aff kaald qualitet/ maa brugis til alle hede Siugdommer vden all fare/baade induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Det Vand aff de huide Aakande blomster/fire eller sex lodt drucket/ er en kaastelig Lægedom til alle hede brendendis Kaaldesiuger/ i Pestilentzis tid / serdelis tien det som forsuinde eller *Hecticam* føle / *in Pleuresi*, det er til Sidernis hede Bulde/til den tørre Hoste / for Tørst/ til den befengde Leffuer oc Milt / Dette vand maa giffuis effter Siugdommens leylighed vden all fare / skal oc leggis vduaartis luncket met Linklude paa Leffueren / oc det hede Hierte.

Samme Vand nogle dage effter huer anden drucket/stiller Bugens lange flydelse.

Somme giøre aff disse skøne Blomster *Conserua* Sucker/oc Olie til forscreffne brøster.

De som sunde oc karske ere/ skulle icke bruge dette Vand eller Olie/ vden saa er at de haffue loffuet at de vilde leffue kyskelige / oc indgiffue dem i Klaasterne/thi det døder den indplantede Fødsels nature.

Roden eller Frøet aff Aakander / i sort Vin saadet oc drucket / stiller Quindernis tid / naar ingen anden Lægedom det stille vil.

Vduaartis.

Huad

Huad som heldst aff de induaartis hede Siugdommer sagt er / skal oc forstaaes aff alle Hoffuedens hede Siugdommer/aff Leffuerens/ Hiertens/Miltens / alle hede Bulder oc Blegners.

Linklude i Vandet vaadgiorde / linckede paa Panden lagde / stille den store Hoffuetuerck Phreneßis kaldet / det samme giør oc Aakande Olie.

Samme Vand met Linklude lagt paa den befengde Leffuer / lesker samme Hede veldelige/ døder oc den hede *Morpheam*, oc alle Flecter hede vnder Ansicten.

Olien er oc god til Antrax/ Pestilentze bulder/oc til alle hede Blegner / som paa Legemet oploebe / samme Blegner kunde leskis oc stillis met samme Olie.

Gule oc blaa Lilier som vaaxe i Vandet.

Xyris, Gladiolus, Herba Venerea, Cactos. Læß *Dioſc. lib. 4. Cap. 24.*

T. Gelbe Lilien.

De gule Lilier brugis sielden induaartis i Liffuet / somme ere vane at brende Vand aff Blomsterne/til Nyernis hede pine/ Andre giøre aff Røderne *Electuarium* for Steen/Men de blaa loffuis oc brugis nu mest i denne tid/induaartis oc vduaartis/at stille pine met / ere aff varm oc vddriffuendis nature.

Vand aff de blaa Lilier brent / oc drucket / er gaat for allehaande hede Kaalde siuger i Pestilentzis tid / oc for Forgifft / for den befengde Leffuer / for sidernis hede Byld / *Pleuresis* kalder.

Roden aff samme blaa Lilier vdi Vin saaden oc drucket / vddriffuer Vatter sotten / Quindernis tid / Lendernis Steen / staar mod Kaalde piss.

Vand aff Røderne brent / to eller tre gange om dagen drucket / huer gang tre Steder fulde / er lysteligere til ad dricke / til forscreffne Singdommer / men vddriffuer icke saa veldelige oc sterckelige.

Samme Vand idelige drucket / obner Leffueren / bløder oc renser Brystet / Lungen / stiller Moderens oc Miltens pine / sammeledis Bugens / oc opløser den.

Men Roden aff de gule Lilier i Vin saaden / oc drucket / stopper Bugens daglige flydelse / stiller Blærens oc Lendernis pine.

Samme gule Liliers frø støt / oc it halfft Quintin met Vin drucket / oc sig nedlagt / driffuer veldelige Steenen.

Samme frø i Vin saadet / oc drucket / renser Milten / oc borttager pinen.

Vduaartis.

Vand aff Lilierne oc Roden brent / er gaat til allehaande Øynenis Flecter / om Afftenen ocom Morgenen der i lat.

ll heffuelse/ oc leske heden.

Er it kaasteligt Vand til Quindernis he-
e Bryst/ oc til den lønlige sted / for Kræfft/
or den Siugdom/ *Noli me tangere*, oc for alle on-
e forgifftige Diurs bid / der met thone/ Klude
er i vaadgiorde oc paalagde.

Samme Vand tien oc vel til allehaande
Flecter / Ansictens wrenhed / der met thoet/ oc
ff sig selff tiurt.

Samme blaa Lilie rod støt / oc met Vin oc
Røgelse blandet / oc som it Plaaster paalagt/
vddrager Torn/ oc Been aff Saarene.

Samme Plaaster saaledis paalagt / kom-
mer Quindernis tid til at flyde.

Blaa Lilier.

Iris, *Vrania cœlestis.* Læss Diosc. lib. 1
Cap. 1.

Denne Lilie maa brugis induaartis oc vd-
uaartis / hendis art oc qualitet er at varmgiør
oc resoluere.

Induaartis.

Hues her tilforn screffuet staar om den
blaa Lilie/ hos eller i Vand vaaxer / skal oc vn-
derstaaes om denne fuldkommelige.

Blaa Lilie rod til Puluer støt/ oc met Hon-
nig til sig taget / eller i stycker skaaren oc i Vin
saaden/

saaden / oc drucket / renser Brystet / affskil oc tyndgiør den seye vædske / slim oc spyt / giør vel vd ad spytte / fordriffuer Hosten / renser Lungen.

Blaa Lilie rod til Pulver støt / oc siu quintin met Honnig vand drucket / purgerer oc renser Maffuen / vddriffuer den seye Galde / huor aff den Kaaldesiuge oc den Gulesot kommer.

Blaa Lilie rod i Vin saaden / oc varm drucket / stiller Bugens vred.

Saaledis drucket / er oc god til dem som icke kunde beholde deris naturlige Sæd / imodstaar den Kaldesiugis rystelse oc skeffuelse / i samme stund drucket / naar mand Kylden fornemendis er.

Samme Vin saaledis drucket / giør rolig Søffn / obner Milten / kommer Quindernis tid til at flyde.

Roden saaden i Edicke oc drucket / er god for alle Hugormes forgifftige bid / denne Drick fordriffuer Forgifft fra Hiertet.

Vduaartis.

Det er icke vel mueligt / at denne Rods dyder kunde alle bescriffuis / dog met faa ord sagt / saa er det en kaastelig Rod til allehaande Saar / til Puluer støt oc der i lat / renser Saaret / oc kommer Kiødet til at vaaxe / serdelis om hun blandis met Honnig / tien til Kræfft / Fistler / Vuluen / oc den lønlige steds Saar.

Denne

Denne Rod bløð saaden / oc som it Plaster paalagt / atskil alle Knorter oc Knuder.

Denne Rod støt met Honnig / oc lit Nyseurt / oc smurt paa Ansictens wrenhed / fordriffuer den.

Denne Rod maa brugis til Bad / til den haarde forstoppede Moder / til Clistere / Salver / Veger eller Tappe / effter som huer best sinnis.

Roden i Vin hengt / giffuer Vinen en god luct oc smag / vdi Øll hengt / holder Øllet ved sin krafft.

Bede som vaaxer paa Enge.

Limonium, Beta pratensis, Beta lacustris. Læss *Diosc. libro 4. Cap. 18.*

Induaartis.

Vrterne eller Frøet i Vin saaden / oc drucket / stiller den røde Blodsot / oc Quindernis tids flydelse.

Vduaartis.

Disse Vrter maa leggis paa alle hede Bulder / oc anden sted som pine er / lige som Natskade.

Aff den anden vilde Bede som om Vinteren grøn er / oc kaldis aff somme Vinter grøn.

Beta

Beta silvestris, Huad hendis naffn er *in Dioscoride*, er end vuist.

Der er en neppelige nogen Vrt til sommere rosis oc loffuis til ferske Saar / end den vilde Bede / Vintergrøn kaldet / brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Bartskærerne giøre aff denne Vrt kaastelig Vunden dranck / i Vin saaden / Somme tage der til Synnau / Sanickel / Agermonie.

Det brende Vand er lysteligere til at bruge.

Vduaartis.

Vrterne støtte oc paalagde / læger allehaande Saar.

Somme giøre en Salue aff denne Vrt siude hende i Bomolie / lade saa Spansgrøn der iblande.

Andre tørre denne Vrt / oc støde den til Puluer / oc samme Puluer strø de i Saarene.

Bede som vaaxer i Gaarde oc Haffuer / oc ere tuende slag / Huid oc Rød.

Beta hortensis. Læß *Diosc. lib. 2. Cap. 116.*
T. Bethe.

Induaartis.

Kaal giort aff Bede / er en læt fordøuelig Mad

Rad / tien vel dem som haffue en önd skrøbelig Maffue.

Unge Bede met hendis Roder lit opsaaen / Edicke paalagt oc ædt / borttager Tørsten / iffuer lyst til Maden / stiller Maffuens røde *holera*, hun skal brugis om Sommeren.

Vduaartis.

Bladene lagde paa gamle Saar / som here vdi er / stiller pinen / nedtrycker Heffuelsen / der icke heden anamme offuerhaanden.

Roden aff den røde Bede støt / oc Osen dkryst igiennem en Klud / der aff tre eller fire aare i Næsen opdragne / purgerer oc renser Hoffuedet vnderlige / aff den kaalde seye opfahendis vædske.

Milder.

Atraphaxis, *Atriplex*, *Atriplexum*, *Olus aureum*. Læs *Diosc. lib. 2. Cap. 112.*

T. Melde.

Tamme Milder ere aff trende haande slag / Huidgrøne / Røde / oc Sorte / tiene saa vel i Stegersit / som i Apotecken / maa brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Milder saadne som Kaal / oc ædt / bløder en haarde Bug / siger *Dioscorides*.

Frøet aff Milder smaa støt / oc drucket / met

met Honnig vand / atskil oc vddriffuer den Gulesot.

De røde Milder brugis aff somme Quindfolck / for den røde Blodsot.

Vduaartis.

Milder grøne støt eller oc saadne / oc paalagde / fordriffuer Knorter oc Knuder / som vaaxe bag Ørnene.

Cabutse kaal.

Braßica lacturu , Braßica seßilis , Braßica capitula, Caulis imperialis , Sambusium , Carnabium; Læs *Diosc. lib.2. Cap. 113.*

Huer er vel vitterligt huor til Cabutse kaal tien / sandelige til en hungrig Maffue / er hand god / om hand ellers vel tilred er / oc Suinene deris bolig i hannem haffue / maa oc brugis til Lægedom induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Den sure syltede Cabutse kaal / tien dem best / som haffue en hed Maffue / thi skulle de æde den som idelige suart arbeyde giøre / de som haffue en ond Milt / tien hand oc vel / slycker Tørsten / oc giffuer lyst til Maden.

Vduaartis.

Cabutse kaal køler / oc lesker alle hede Bylder oc heffuelser / paa det gantske Legeme / lige som Bede.

Rød

Rød oc blaa Kaal.

Cambre, Braßica satiua, Læss Diosc. lib.2.
cap.113.
T. Koel.

All rød Kaal oc Brun / tien icke allenisté
de Rige til Mad oc Lægedom / men er oc god
oc nyttelig til de Fattige siuge hungrige Men-
nisker / oc maa brugis induaartis oc vduaar-
tis.

Induaartis.

Vdi blant all Kaal er den røde oc krusede
den beste / om Kocken kand hannem ellers vel
berede.

Kaalen giør den onde skrøbelige Maffue
gaat / hielper fordøffuelsen / lader icke Bugen
bliffue haard / giør pisse / oc vddriffuer sacte-
lige Galden / oc den opfarendis seye vædske/
huor aff Øynene mørckis oc dumme giøris.

Om nogen vaare stungen aff en Hngorm/
hand skal siude Kaal i Vin/oc den varm dricke/
hand bliffuer frijt for Forgifften. Samme
krafft haffuer oc Frøet / i Vin saadet.

Om nogen haffde Maffuens gulhed/ hand
skal tage Spirerne aff Kaalen/ naar hand først
vdsprungen er / oc lade dem lit opsiude i het
Vand / siden støde hannem oc kryste Ofen
igiennem en Klud/skal saa om Morgenen tage
it passeligt Glas fult aff samme Oes varmt til
sig/ oc

sig / oc lade der i saa meget Salt som en ært er stor til / oc saa meget Spisekommen / oc saa faste der paa tre eller fire Timer / denne Drick purgerer vnderlige / siger *Cato.*

Dioscorides scriffuer oc / at raa Kaals vdkryste oes blandet met Salpeter oc blaa Lillerod til Puluer støt / at haffue forscreffne dyd.

Kaal saaden met en gām̄mel Hane / oc Saaddet drucket / stiller *Choli cam passionem*, oc andre Bug vred / er oc en god Mad for Lendernis steen / sammeledis tien oc vel til dem som haffue en ond Leffuer oc Milt.

Om nogen icke gider drucket forscreffne drick / hand skal æde fastendis tre eller fire Kaalblad met Salt oc Edicke / sammeledis oc effter Maaltid / om hand dette saaledis bruger / skal hand icke den dag bliffue drucken / endog at hand dricker megen Vin.

De som plagis aff Podagel / oc verck i Lemmerne haffue / skulle giøre Stalbrøderskaff met Kaalen / den icke alleniste æde / men den oc der met purgere / som offuen sagt er / om der tagis Rude oc Coriander til / bliffuer samme Lægedom diss stercke re.

Vduaartis.

Kaalblad lagde paa stæder som hede i er / lesker Heden / sacter Pinen / læge oc allehaande Skab som eder om sig / serdelis om Osen blandis met Honnig / siger *Dioscorides.*

Kaal

Kaalblad paa Hoffuedet lagt / lader icke
Haaret vdfalde.

Kaal støt oc blandet met Mel aff *Fænu Græco*, oc Edicke / offuerlagt / stiller Podagels pine.

Det Mennistes piss som nogle dage haffuer ædt Kaal / er oc god til forneffnde breck / læger Fistler / Kreffuet / Vlffuen / Flecter / Ringorme / oc Hudens wreenhed.

Cato siger / at spæde Børn skulle thoes met samme Piss / da frelsis de aff mange Siugdommer.

Knecke moer røder. Kladre.

Sisarum, Siser. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 117.*

T. Klingen mohren.

Disse søde Røder / oc deris Vrt / ere best til Mad at bruge / først om Aaret / oc ferdelis om de tilforn lidet siudis.

Induaartis.

Knecke more Røder beredde met Salt oc Edecke / tiene saare vel den skrøbelige Maffue / oc giffue lyst til Maden / giøre at piss / tiene skrøbelige oc leckre Mennisker saare vel.

Roffue.

Rapa, Rapum, rotunda. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 103.*

Napus,

Napus, ere de lange Roer. Læß *Diosc. lib. 2. Cap. 104.*

T. Rüben.

Roer opblæse Bugen / giøre Veder / giffuer føye føde aff dem selffue / somme siude dem met Melck / oc mene at de saaledis skulle vere bedre / somme indsylte dem lige som Cabutse kaal.

Roer idelige i Maden bruget / giør en lystig til *Veneris* spil.

Roefrø haffuer stor krafft i Lægedommen / til Pulver støt oc drucket / imodstaar all Forgifft / thi brugis det i Theragelse.

Vduaartis.

Roer saadne / oc paa hede Podagel lagde / stiller pinen.

Vand aff fule Roer brent / er gaat til Føderne som Frost er i / Klude der vdi vaadgiorde / oc offte varme paalagde.

Roe Redicke.

Raphanus, Radix. Læß *Dioscoridem lib. 2. Cap. 105.*

T. Rübe Redick.

Roe Redicke er varm oc aff en driffuendis nature / brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Roe Redicke giør opblæselse oc væder / somme

iden.

Summa Redicke for Maaltiden oc efter edt / giør opkastelse / bedrøffuer Hiernen/ Øy-nene oc Sindene. De som stedse arbeyde/ giør hun mindest skade. Hun giør vel at pisse / løder Bugen / men fordøffuis suarlig / skal giffuis de Vattersottige oc Miltsottige / oc de Quinder som icke haffue deris tid.

Roe Redicke i Vand saaden / oc Honnig der til taget / i nogle dage drucket / er god for gammel Hoste/ atskil Brystens seye Phlegma/ giør vel vd at spytte.

Roe Redickes skaler støtte met Edicke oc Honnig / oc brugede / giøre at spy.

Vduaartis.

Redicke støtte met Honnig / oc paalagt/ atskil oc fordriffuer alle Maal / Flecter / Ring-orme / Ansictens wrenhed / oc giør Haar at vaaxe igien som vdfaldet er.

Saaledis bruget / læger Ederkoppers/ Scorpioners oc Hugormers sting.

Peber rod. Mirredicke.

Raphanus maior, *Raphanus agrestis*, *Trutia radix*, *Amoratia*. Læß *Theo. lib.7. Cap.4. Plin. lib.9. Cap.5.*

T. Merrettich.

 Peber

Peber rod er i alle ting hedere / krafftigere / oc i virckelsen / sterckere / end roe Redicke/ brugis i Stegersit oc i Apotecken.

Induaartis.

Peber rod smaa skaaren oc sønderstøt / oc met Salt oc Edicke tilredt / er en god beredelse til ferst Fisk oc Kiød.

Somme giøre it *Electuarium* aff støt Peber rod / tage der til Honnig oc Edicke / siude dem tilsammen / indtil det bliffuer aldelis brunt oc tyckt / Her aff giffue de de Quinder som icke haffue deris tids flydelse/ for Steen oc dem som icke vel kunde pisse.

Peber roeds Os nogle dage til sig taget/ læger den saargiorde Lunge/oc er en besynderlig god Lægedom til dem som haffue Suindesot.

Rød Løg.

Cepa, Cepe. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 144.*
T. Zwybelen / Sypollen.

Induaartis.

Rød løg i Mad bruget / bløder den haarde Bug / giør at pisse.

Somme gamle Quinder skære den raa Løg i smaa stycker/oc legge dem saa i blød en nat i ferst Vand / anden dagen giffue de Børnene samme Vand at dricke / det døder oc saare veldeldelige vddriffuer Spolorme.

Vduaar-

Osen aff rød Løg vdkryst / oc met Honnig blandet / er en god Lægedom til dumme tycke Øyen / der i lat.

Samme Oes i Ørnen lat / borttager susełsen / oc stiller pinen.

Vdi Næsen anammet / renser Hiernen / paa Hoffuedet smurt / kommer det vdfaldne Haar til at vaaxe.

Osen met Edicke blandet / varm paa smurt / fordriffuer Ansictens maal.

Osen aff Løg blandet met Rude / Honnig / oc Edicke / er en kaastelig Lægedom til galne Hundisbid / Plaaster der aff giort oc paalagt.

Løg oc Figen tilsammen støt / oc offuerlagt / bløder oc modgiør Bylder / oc giør hul paa dem.

Vege eller Tap aff raa Løg giort / bag ind stunget / renser de gyldene Aarer *Hemorhoidis* kaldede. Saaledis som faare staar bruget / oc vdi den lønlige sted stunget / kommer Quindernis tid til at flyde.

En stor Løg vdhullet / oc opsylt met Theragelse / oc hullet igien tilstoppet / met det som affskaaret er / och saa vdi hed Aske sæt / oc bløt stegt / oc siden den yderste Skal affskalet / ocsaa tilhobe støt / er it kaasteligt Plaaster til at blødgiør Pestilentzis Bylder met / oc andre forgifftige Bylder oc Knorter / samme Plaaster blødgiør oc obner den.

Kaal Løg.

Cepulla, Leuchel.

Denne Løg haffuer samme dyd oc krafft som den røde Løg/men giør icke Hoffuedet eller Oynen saa ont som den røde / thi maa den ene brugis for den anden.

Purløg.

Perrum Capitatum. Læss *Dioscorid. libro 2. Cap. 43.*

T. Lock / Lauch.

Induaartis.

Purløg met sine Piber tilred / met Edicke oc Salt / er en god Salsament til Fisk oc Kiød. Men formeget bruget / giør hand Hoffuetwerck / onde Oyen/wrolig Søffn/men til Maffuen / Blæren / oc Nyrenen er hand gaat.

Her imod blødgiør hand Bugen / læger den saare Lunge / met Honnig beredt / renser Brystet / giør en lystig til *Veneris* spil.

Vduaartis.

Purløg maa brugis til allehaande onde Bylder / lige som sagt er om den røde Løg.

Huideløg.

Allium. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 145.*

T. Knob-

Huideløg er aff nature oc Complex hed oc tør / tien til mange ting / baade induaartis oc vduaartis. Det verste Huideløgen i sig haffuer / er den stercke luct / hun giør den skrøbelige oc suage Hierne ont / Øynene wklare / oc giør Søffn oc Tørst / oc giør en vred / huilket mand skinbarlige see kand / paa den Hane som ædt haffuer Huindeløg.

Induaartis.

Om nogen haffuer ædt Huideløg / oc hand icke fordrage den stercke Lucr / hand skal æde grøn eller ferskRude der paa / da nedtryckis meste delen aff samme Luct.

Huideløg ædt / er god imod all Forgifft / thi skulle de som gaa oc slaa eller meye / oc iblant met Vand dricke / æde Huideløg / da giøre det forgifftige Vand dem ingen skade.

Huideløg vddriffuer de onde brede Orme aff Legemet / oc hues andet forgifft der i kommet er.

Om nogen aff en gall Hund / Hugorm / eller Øgle / beden eller stungen vaare / hand skal æde Huideløg / oc Vin der paa dricke / oc saa aff Løgen Plaster giort / oc paa Saaret legge / saa faar hand bedre.

Huideløg ædt / giør klar røst / oc fordriffuer gammel Hoste / tien de Vattersottige / driffuer Pisset / laxerer eller giør Løssen / stiller Bug vred /

vred / døder Lusene oc Gniderne / naar Osen blandis met Jsop / oc drickis.

Somme specke vngt Lammekiød eller Kalffuekiød met dem / oc stege det saa.

Vduaartis.

Huideløg støt / oc Osen der aff vdkryst/ er god til den haarde skabede Hud/huilcken vdseer lige som hun Spedalsk vaare / der met smurt.

Samme Oes fordriffuer Hoffuerskeel / oc allehaande Ansictens flecter oc wrenhed / der met gnedet.

Huideløg til Aske brent / oc blandet met Hon̄ig/er sterckere til forneffnde Flecter/Maal/ oc Ringorme / oc komme det vdfaldne Haar til at vaaxe igien / steden der met smurt.

En Damp oc Røg giort vnder op aff Huideløg oc hendis straa/ kommer Quindernis tid til at flyde.

Huideløg er oc en besynderlig Lægedom til Quæget / mand skal giffue dennem den iblant deris Foder at æde/ siger *Columella, lib. 6. Cap. 4.*

Saffran.

Crocus, Crocum, Cinomorphus, Castor, Sanguis Herculis. Læß *Diosc. lib. 1. Cap. 25.*

Saffran styrcker Hiertet / thi tien Saffran til Hiertens suaghed / renser Blodet / driffuer Forgifften fra Hiertet / thi brugis den oc vel for Pestilentze.

Som-

er til Theragelse / Senip / oc andre *Species*,
gøre der aff it *Electuarium* / oc den er god for
induaartis Pestilentze / denne vddriffuer den
ed Sueden.

Saffran i Mad eller Drick bruget met
Malmesie eller anden sød Vin/ driffuer Pisset/
en Gulesot / oc Quindernis tid.

Plinius scriffuer / at Saffran i Maden
ruget/er god til den onde skrøbelige Maffue/til
Bryste/Leffueren/Lungen/Nyrenen oc Blæré.

Dioscorides siger/at tu eller tre Quintin paa
a tid drucket/er farligt/ oc dreber Mennisken.

Andre lære oc sige / om Saffran drickis
et sød Vin/ skal fordriffue Druckenskaff.

Vduaartis.

Den tamme Saffrans art oc nature ere/
t blødgiøre de haarde Sener oc Aarer / thi
iøris aff Saffran it kaasteligt Plaaster / *Oxe-*
oceum kaldet / brugis til alle haarde Ledemo-
er / Sener/ oc Aarer.

Aff Saffran giøris kaastelige gode *Colyria*
l rindende Øyen / met Quindemelck blandet/
c der paa smurt.

Trind Hullurt.

Aristologia rotunda. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 4.*

T. Rund Holwürtz.

Trind Hulurt brugis for atskillige Sing-
ommer / baade induaartis oc vduaartis.

Ind-

Hulurt støt oc met Vin drucket / er god for Forgifft / for Pestilentze / vddriffuer Sueden veldelige / om mand sig nedlegger / oc vel paa sig hyller.

Saaledis met Vin drucket / giør vel at pisse / oc er god for den Gulesot.

Frøet støt oc drucket / er god for Bugens idelige flydelse.

Vduaartis.

Denne Rod er en kaastelig Rod / oc Bartskærerne bruge hende fuldnær til alle flydendis Saar / hun læger oc tørrer.

Aaron.

Arum, Iarus, Sacerdotis virile, Pes vituli, Serpentaria minor, Barba Aron. Læss *Diosc. lib. 2. Cap. 59.*

T. Aaron kraut. Teutscher Jngber.

Aaron er aff hed nature / thi resoluerer oc atskil hun all groff vædske / oc er god til at bruge induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Aarons rod / grøn eller tør / (serdelis den met de brogede Blade) til Puluer støt / it quintin i det mindste til sig taget / er en ret vist Lægedom for Forgifft / oc Pestilentze / somme tage der til oc it quintin Theragelse.

Jer mere drucket / haffuer samme krafft / om Mand tager nogen Edicke der til / saa brender Osen eller Roden icke mere paa Tungen.

It quintin aff Aarons puluer iblant met il sig taget / met it halfft lodt Sucker / er saare od til dem som haffue en trang oc stacket lande / thi hun atskil den seye Phlegma / giør d at spytte / renser Lungen oc Brystet / er en aastelig forsøgt Lægedom for den seye Hoste.

Forscreffne Lægedom / er oc god til den orslimmede Maffue / purgerer sactelige Phlegma oc Melancholicam.

Aarons rod grøn eller tør støt oc drucket / driffuer Quindernis wrenhed veldelige effter Fødselen / Mand maa oc giffue Queg oc Fæ saadan sag samme Rod.

Samme krafft haffuer oc den vdkryste Oes / oc det brendte Vand.

Det brendte Vand skal oc læge dem som re brødne / huer gang tre eller fire lodt drucket.

Vduaartis.

Jeg veed nøye nogen bedre Vrt for Pestilentze oc Pestilentzis bylder / end Aarons vrtis grøne Blad / der paalagde / Denne Vrtis tørre oc grøne Blad ere vissselige gode til gamle nde fule Stennebeens saar.

Det brendte Vand eller Osen / renser alle

alle gamle wreene Saar / oc kommer dem til af lægis.

Aarons Vrt oc Rod i Vin oc Olie saaden / oc saa varmt der paa sidet/læger Spene byld / oc inddriffuer Bagtarmen igien/som vdgaaen er.

Somme Quinder legge Aarons blad i blant Oste/saa kommer ingen Orm til dem.

Gøys vrt. Gøys bidt.

Orchis, Cinorchis, Satyrium, Testiculus vulpis, Priapismus, Aphrodisia. Læs *Diosc. lib. 3. Cap.121.* oc *122.*

T. Standhard. Geilwurtz. Knaben-kraut.

Alle Satirions røder ere aff nature varm oc vaadactige / skulle brugis induaartis om behoff giøris / oc vduaartis paaleggis.

Induaartis.

De suage Mend som icke kunde beuare dem met deris Hustruer/maa bruge i deris Mad alle trinde søde fuldkommene Satirionis røder/ Eller giøre aff dem *Electuaria.*

Forscreffne Lægedom (om hand retteligt brugis) er nyttelig til Ecteskaffs opholdelse.

Her imod ere samme Vrtis visne Røder/ gode til dem som i Closterne indgiffne ere / oc kysthed haffue loffuet / thi de tilbage driffue oc nedlegge Ecteskabens læg / men saa er de som den beaere.

For-

Forscreffne Røder maa brugis met Gedei 17. nelck / eller giøre it *Electuarium* aff dem / met Honnig oc lang Peber.

Vduaartis.

Roden i Vin saaden / der til Honnig ka-zet / er it kaasteligt Munduand / thi der læger den saare Mund induaartis.

Roden sønder støt oc paalagt / atskil all Hed Heffuelse / renser oc læger alle flydendis Saar / lige som Aaron.

Huide tydeløse. Huide Februarij Lilier. S. Dorothee Lilier.

Narciscus. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 146.*

T. Zeitlosen.

Disse Lilier vaxe op i Februarij Maanet / om S. Dorotheis / oc om S. Valentini dags tid / oc forgaa igien baade Vrterne oc Blomsterne / oc Frøet i Maymaanet / oc maa samme Lillier brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Disse Lilier støtte / oc aff Røderne tappe giorde / oc smurde met Honnig / oc bag indstungne / vddriffue det forsamlede Vand / sammeledis oc aff Liffuet det leffrede Blod.

Vduaartis.

 Røder.

Røderne/ sammeledis Vrterne støtte / oc paalagde / ere gode til Quinderuis hoffne Bryst / som ligge vdi Barselseng.

Saaledis brugede / tiene til alt hues som brent er.

Blaa tydeløse.

Bulbus vomitorius.

Sidst i Februarij Maanet opuaaxe disse Blaa Tydeløse / oc i Maymaanet forgaa de igien.

Induaartis.

Blaa Tydeløse Røder ædt / giør at spy.

Gule Tydeløse. Gule Februarij Lilier.

Huad disse Liliers naffn er paa Latine/ eller huad krafft oc dyd de haffue/er icke end fundet i lærde Mends Bøger.

Huide Lilier.

Crinon, Lilium, Iunonia Rosa, Rosa Iunonis. Læss *Diosc. lib.3. Cap. 97.*

T. Witte Lilien.

Huide Lilier oc deris Røder ere tilbøyelige til varm oc vaadactig qualitet / brugis til atskillige Siugdommer.

Induaartis.

Blomsterne oc Røderne brugis sielden induaar-

induaartis i Liffuet / vnderlaget det brendte Vand / huilcket loffuis saare aff somme / oc giffue det de Mennisker som mist haffuer deris Maal / eller oc ellers ere bleffne maktløse / huer gang tu eller tre Skeder fulde. Andre lære oc sige at Vandet aff huide Lilier brent / skal vere gaat / drucket for Leffuerens befengelse / obner Vattersotten / vddriffuer Barnet aff Moderens liff vden all skade / sacter pinen / Thi holdis samme Vand i stor ære / aff Quindfolckene.

Vduaartis.

Olien giort aff huide Lilie Blomster / læger oc slycker eller lesker allehaande hed pine / oc det som aff Ild brent er / Pestilentzis bylder / der met smurt / oc de huide Blade der paalagde.

Foresagde Olie / bløder haarde Sener / oc Aarer / den haarde hoffne Moder / er en kaastelig dyrebar Smørelse / huilcken alle Jordemødere skulle haffue / oc den bruge der som behoff giøris.

Roden loffuis effter Blomsteret / oc siden de grøne Blad.

Roden i Aske stegt / oc støt / oc met Rosenolie blandet / Plaaster der aff giort / oc offuerlagt / lesker veldelige hues aff Ild brent er.

Roden met Honnig støt / oc paalagt / læger affskarne Aarer / oc Ledemoder som ere aff lede.

Alle

Alle Hoffuedens flydendis Saar / oc andre onde Saar / Hudens flecter / serdelis Ansictens / fordriffuis oc lægis met forscreffne Rods oc Honnigs beblandelse / som̃e tage Edicke der til / naar de ville læge gamle Saar.

Om nogen faar nogen hed oc hoffuen Bulde / vere sig paa Henderne / eller paa den lønlige Ting / hand skal støde Lilie rod met Bulme vrt oc Bygmell / oc der aff Plaster giøre oc paa steden legge / dette borttager den store Hede / stiller Pinen / mod oc blødgiør den haarde Heffuelse.

Somme siude Lilie rod i Gedemelck / oc bruge den til forsagde Ledemoder / oc serdelis til de haarde Quinde Bryst / oc til Klaphorn.

Bladene den stund de grøne oc ferske ere oc paalagde S. Anthonij Ild / lesker den / maa oc leggis paa de sorte Blegner / læger oc Hugormers oc Scorpioners sting.

Attich. Sommerhyld.

Cameaten paruum. Ebulus, Ebulum, Sambucus estiualis.

T. Adich.

Atich er aff varm oc tør Complex / thi er hun god til dem som begynde at bliffue Vattersottige / oc til dem som haffue en kaald Hoste.

Induaartis.

De før

De første vnge Spirer saadne / oc i Maden brugede / laxerer oc blødgiøre den haarde Bug vden all skade.

Samme Spirer eller Blad i Vin saadne oc Honnig der til taget / der aff nogle dage drucket / fordriffuer den kaalde Hoste / rymer Bryster / oc at skil all induaartis seye vædske.

Hendis Rod er stercker / skal siudis i Vin oc giffuis de Vattersottige / Afften oc Morgen / er en forsøgt Lægedom.

Somme tilscriffue det brendte Vand samme krafft / mand maa dricke diss mer aff det.

Vduaartis.

Atichs vand er it god Mundeuand til Halsens bylder / om mand icke haffuer Vandet / da maa mand siude Bladene i Vand / haffuer samme krafft.

It Røgbad vnder op giort aff Atichs rod oc vrt / er god til Moderen som hoffuen er.

Atichs Blad offuerlagde / stille den hede Podagels pine.

Vidbende som kryber paa Jorden / eller Hourt.

Camecißus, Hedera terrestis, Corona terræ.

Læss *Diosc. lib. 4. Cap. 32.*

T. Gundelrene.

Dioscorides tillegger denne Vrt tuende dyder /

dyder / Første / at denne Urt i 40. dage effter huer andre met Vand drucket / skal fordriffue Lendeuerck. Andre / i 6. dage effter huer andre drucket / skal fordriffue den Gulesot. Men skulde ieg bruge dem / da vil ieg fiude hende i Vin / oc dem saa dricke / De ny Læger bruge hende induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Somme sige at denne Urt i Vand saaden / oc det drucket / skal stoppe den røde Blodsot.

Samme Urter i Vin saadne oc drucket / giøre vel at pisse / komme Quindernis tid til at flyde / vddriffuer Forgifft. Den Gulesot / obne den forstoppede Leffuer oc Milt.

Vand aff hende brent / skal haffue samme krafft.

Vduaartis.

Denne Vidbende i Vin eller Vand saaden / i Munden holdet / oc der met klucket / læger Mundens induaartis Bylder / oc den saare Hals.

Samme Urter saaledis saadne / læge oc anden Skab oc Wrenhed / serdelis den lønlige steds.

Osen aff Vidbende er oc god til wrene Fisteler / oc andre wrene Saar / renser oc læger den.

Vidbende som opkrybe paa Mure oc Træ.

Cissus, Hedera. Læß *Dioscoridem libro 2. Cap. 172.*

T. Jwen.

Bladene oc denne Vidbendis frø / skulle sielden brugis induaartis i Liffuet / vden saa er / at behoff giøris.

Quindfolckene skulle icke bruge denne Vrt / vden det skeer met stor forsiunlighed.

Induaartis.

Denne Vidbendis Blomster tiurde oc til puluer støtte / oc it quintin met Vin drucket / skal stille Blodsot.

Bladene i Vin saadne oc drucket / Sammeledis Frøet til puluer støt / och saa bruget / igiengiffuer Quindernis tid.

Samme Frø til puluer støt / it quintin met Vin drucket / vddriffuer Stenen / er offte forsøgt.

Vduaartis.

Vidbende blad i Edicke saadne / oc paalagde / stiller pinen.

Bladene i Vin saadne / læge alle haande onde Bylder / der met thone oc paalagde.

Jt Røgbad vnder op giort aff samme saadne Vrter / driffuer Quindernis tid.

Osen aff Bladene i Næsen ladt / renser *Polipum*, det er / Næsens onde bulde oc luct.

Bladene støtte met Edicke / oc der til taget lit Rosenuand / er en kaastelig Lægedom for stor Hoffuetuerck.

Haaret met Vidbende oes smurt / gior det sort.

Volubilis. Vilde Rosen.

Cisampelos, Funis arborum. Læss *Diosc. lib.* 4. *Cap.* 31.

T. Winde. Ranckorn.

Denne Vrt løber op at Gerderne eller omkring Træene / haffuer huide Blomster / ere skabte lige som Klocker.

Induaartis.

Den store Volubilis met hendis Røder saadne i Vin / oc der til taget den Vrt Sesamum kaldet / er en passelig Purgatz til Maffuens galde / vdfører den seye slim.

12. eller 16. Korn aff hendis Frø til puluer støtte / met Vin druckne / ere gode for Steen oc Kaalde piss.

Vand aff de huide Blomstere alenist brent / er en kaastelig Lægedom for all induaartis Hede / drucket oc vduaartis met Klude paalagt.

Vduaartis.

Vand

Vand aff disse huide Klocker brent / er en

[k]aastelig Lægedom til hede røde Øyen / der i
[b]ad / oc vduaartis met Lin klude paalagt.

Vrterne brugis til Røgbad / vnder op for
Sten oc Kaalde piss.

Humle.

Lupulus, *Lupelus repticius*, *Tolophia*, *Volubilis magna*, *Volubilis media*, *Mergina*, *Humelus*.
Huad denne Vrtis naffn er in *Dioscoride*, er end vuist.

Induaartis.

Vng Humle i Mad ædt / renser Blodet / obner den forstoppede Bug / den hoffne Leffuer oc Milt.

Vng Humle i Maden bruget / eller Humle i Vin saaden oc drucket / er en god Lægedom for Forgifft / oc for alt ont som Mennisket i sig haffuer.

Vduaartis.

Jt Røgbad vnder op giort met saaden Humle / giør den haarde forstoppede Moder saare gaat / er oc god for Blærens steen / oc til dem som met stor nød pisse.

Valskeroe.

Brionia, *Vitis alba*. Læss *Dioscoridem libro*.4. *Cap*. 163.

Roden er aff en vddriffuendis Nature / brugis induaartis til Purgatz / oc vduaartis til at rense Huden met / oc til at obne Bylder met.

Induaartis.

Somme bedregere giøre oc skære *Monstr*aff denne Rod / graffue hende siden ned i nogdage vdi tør Sand / oc selge hende siden for *Alrun*. Andre purgere met hende / saa at allIndvoller gaa bag vd.

Det best paa denne Urt / ere de vnge Spirer som først vdspringe / dem tilrede oc ædne / lakere vden alle skade.

Osen aff Roden om Varen vdkryst / ocdrucket met Miød / vddriffuer den seye Phlegma.

De som ere befengde met den Faldendesot / oc andre Hoffuedens suare Siugdommer / maa en gang om Aaret tage til dem met drickit quintin aff samme Rod.

Om nogen vaare stungen aff Hugorme / maa i lige maade bruge forsagde Lægedom.

Dioscorides scriffuer / om mand giør it tyntElectuarium aff samme Rod met Honnig / ergod for en trang oc stacket Aande / oc til demsom ville miste Maalet aff Hoste / tien oc demsom faldne eller slagne ere / oc noget induaartisi dem brødet er.

I 30. dage effter huer andre it quintin til

..od ſtødis met Figen / oc vduaartis paaleggis
..m it Plaaſter.

Vduaartis.

De røde modne Bær ſtøtte oc offuer alle
..aande Skab / dødt Kiød / wrene Saar / ſom
.. Plaaſter lagde / fortærer det onde Kiød / oc
..enſer det onde Saar. Rodon haffuer oc ſam-
..e krafft / thi hun bryder ſønder alle haande
..Sylder / ſerdelis paa Fingrene oc paa Negler-
..e / fordriffuer oc fortærer Flecter / Ringorme /
..net Olie blandet oc paalagt.

En Vege eller Tap giort aff denne Rod /
..c i den lønlige Ting ſtunget / vddriffuer vnder-
..ige det døde Barn / oc den anden Fødſel.

Denne Rod lagd paa Saar / vddrager
..Torn oc Been.

Somme giøre en Smørelſe eller Salue
..ff ſamme Rod / til viſne eller lamme Ledemo-
..er / oc tage der til Bomolie oc Suine iſter.

Andre brende Vand aff hende til foreſag-
..e Breck oc Singdommer.

Beſk ſøde.

*Smilax non acculeata. Hedrea Cilicia, Glycy-
..picron, Amara dulcis.* Læſ *Dioſc. lib. 3. Cap. 140.*
..c *Theophraſt. lib. 3. Cap. vltimo.*

T. Je lenger je lieber.

Denne

Denne Vrt vaaxer der som vaadactig er/ oc løber op at Gierderne/ lige som Humle giør/ Barcken eller Skalen er mørckgraa / oc bær røde Beer.

Induaartis.

It Skalpund aff denne Vrtis træ smaa skaaren / oc saaden i en ny Leer potte met tre Potter god huid Vin / oc Potten offuen til vel tædt tilgiort / met it Stølpe / oc tædt omkring klind met god Dey (mit vdi Stølpet skal vere it lidet hul) och saa sactelige indsaadet paa en god Kul ild / indtil tredie delen indsaaden er / oc siden aff samme Vin it passelig Vinglas fult om Morgenen oc om Afftenen/ førre lit varmt giort drucket/ oc siden i Sengen sig nedlagt i en Time / oc vel paa sig hyllet / saa at mand kand vel sitedis / Denne Vin saaledis bruget / purgerer oc renser sactelige den Gule sot/som snarlige forgaa vil igiennem Stolgang oc Pisset.

Denne Drick giffuis oc aff somme for Maffuens wrene Kaaldesiuge / huor aff den Gule sot kommer.

Blaa beer / Brømmebeer / Biørnbeer.

Racos , Rubus. Morus Bassus. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 29.*

T. Bromberen.

Denne

[In]duaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Blaabeers Urt eller oc Blomsterne saa[de]n i Vin / oc den drucket / stiller Bugløb / oc [Q]uindernis tids offuerflødige flydelse.

Beererne ædne føre end de bliffue aldelis [m]odne / giøre det samme.

Osen aff Beererne i Munden holdet / læ[g]er Mundens saar / det samme giøre oc de mod[n]e Beer / om de tyggis oc holdis nogen stund i [M]unden / desligest oc saa i Bladene / om de bru[g]is som sagt er.

Vduaartis.

Bladene støtte oc lagde paa Saar / som [o]m dem æde / læger dem / Sameledis det bulne [H]offnet / der paalagt.

Saaledis paa Maffuen lagt stiller pinen / [l]æger oc Spenebyld / *Ficus* kaldet.

Gede Blad. Skou lilier.

Periclymenos, *Volucrum maius*, *Matri silua*, [M]*enaria*. Læß *Diosc. lib. 4. Cap. 12.*

T. Waldgilgen / Speicklilien.

Denne Urt løber oc op paa Træene / lige som Vidbende / men heldst paa Hassel / bær hui[ske] Blomster / ere fuldnær som de blaa Blom[s]ter paa *Consolida regalis*, det er / som Ridderspo[r]is Urt.

Vand brent aff disse velluctendis Skoc-
lilier / er gaat oc nytteligt for en trang oc stacket
Aande / for Hoste / for Maffuens induaartis-
hede / om Morgenen to eller tre gange drucket
huer gang tre eller fire Skeder fulde.

Huo som idelige plagis aff Milten / hand
skal bruge i 40. dage effter huer andre / huer
Morgen it quintin aff denne Vrtis røde Korn
eller Frø / til puluer støtte / met Vin / hand
bliffuer helbrede igien / siger *Dioscorides.*

Disse Korn eller Frø ere aff en vddriffuen-
dis nature / thi ere de gode til dem som pisse tyckt
Blod. De vddriffue oc Fødselen.

Det brendte Vand er alsomlysteligst.

Store Skrepper. Tordonne Skrepper.

Prosopion, Prosoriu, Prosonatia, Bardona, Lappa. Læss *Diosc: lib. 4. Cap. 92.*

T. Grosse Kletten.

De Vrter som wi intet acte / oc for Skarn
holde / ere offte i Lægedommen de beste / som
mand i disse Skrepper maa see / de ere gode ind-
uaartis oc vduaartis til at bruge.

Induaartis.

Frøet aff Screpperne til puluer støt / giff-
ue somme for Steen.

Vduaar-

De grøne Blad om Sommeren ere gode til gamle Saar / der paalagde / de leske heden/ oc sacte pinen.

Samme Blad ere oc gode til Ledemoder som ere aff lede / ere gode til brødne Been.

Vild Saffran.

Cnicus Syluestris, Cartamus, Crocus hortensis. Aff *Diosc. lib. 4. Cap. 182.*

T. Wild Saffran/ Drey distel.

Induaartis.

De Fattige forsamle Blomsterne aff denne Saffran/ torre oc støde dem/ oc der met giøre de deris Mad gul/ oc er icke ilde giort/ Thi denne Saffran blødgiør den haarde Bug.

Frøet støt/ oc Osen der aff vdkryst/ oc met Hønsekiød saadet/ bløder icke Bugen alleniste/ men driffuer oc vdfører den seye *Phlegma*, siger *Dioscorides.*

J Apotecken findis it *Confect Diacartamum* kaldet / tien vel til foresagde Brøster / om den ellers er rettelige bered.

Auerrois scriffuer / *Cap. 41.* at den vilde Saffrans frø / skal vere en god Lægedom til at vddriffue *Phlegma* met/ vden all fare.

Vduaartis.

Met denne Saffran kand mand farffu gult met.

Den Tidzel som Klæde kardis met.

Virga pastorũ, *Lutrum*, *Carduus Venerũ*, *Labrum Veneris*, *Carduus fullonum*, *Dipsacum*, *Dipsacus*. Læss *Diosc. lib. 3. Cap. 11.*

T. Weberkarten / Kartendistel.

Denne Tidzel er aff kaald oc tør quailtet/ thi maa hun altstedse haffue vædske / brugis aleniste vduaartis.

Vduaartis.

Dioscorides scriffuer / at de Orme som iblant met i deñe Tidzels marg findis/skulle vere gode for den fierde dags Kaaldesiuge/lagt i noget/ oc om Halsen bundne/ Jeg haffuer det icke forsøgt / men Ormene haffuer ieg fundet.

Bladene paa Hoffuedet lagde / skulle stille Hiertens siugdom.

Osen i Ørnene lat/ døder Ormene.

Vand aff disse Blad brent / er gaat for Mundens induaartis breck / der met thoet.

Roden i Vin saaden / siden støt / oc offuer de reffne Finger lagt/ læger dem/ Sammeledis de reffuer bag hos den lønlige sted / Saadan Lægedom kand giemmis i Kaaber kar / it Aar til forscreffne Breck.

De gam-

De Gamle haffue met saadan Lægedom fordreffuet Vaarter.

Vandet som findis i denne Tidzels blad/ er gaat til de røde rindendis øyen/ der met thone.

Samme Vand fordriffuer oc alle gule oc brune Ansictens oc Hudens flecter oc wrenhed.

Sempertiners korns Tidzel / Mariæ Tidzel.

Spina alba, Carduus Mariæ. Læß *Diosc. lib.3. Cap. 12.*

T. Marien Distel / Weiß wegdistel/ Stechkraut.

Induaartis.

Vand aff Bladene brent / oc en lempelig Drick der aff drucket / er gaat for Sidernis sting / men bedre er det / at mand tager til sig it halfft quintin aff Frøet smaa støt / met forscreffne Vand.

Saadan Lægedom er oc god for Forgifft/ for Pestilentze/ for Sidernis sting/ for hede Feberes / oc hues Forgifft i Legemet er / maa vige.

Roden støt / oc Osen vdkryst / samme Oes met it Glaß Vin drucket / vddriffuer Ormene aff Liffuet / oc Vattersotten / oc giør vel at pisse.

Vduaartis.

Det brendte Vand er gaat for den befengde Leffuer/ Klude der i vaadgiorde/ oc paalagde.

Cardobenedictus, Attractylis, Acanthium. Læß *Diosc. lib.3. Cap. 89.*

Denne Tidzel loffuis nu offuer alle Tidzel/ brugis til mange Siugdommer/ induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Nogle *Empirica* oc forsøgte stycker / som ieg aff andre forfaret haffuer / vil ieg her sætte oc bescriffue.

Denne Vrt skal vere først sendt Keyser Frederick aff Indiæ land/ for it ærligt Skenck/ der met hannem oc saa giffuet tilkiende / om nogen iblant met brugede denne Vrt i sin Mad oc Drick / hand skulde beskermis for den store Hoffueuerck/ som öffuen Øynene regerer/ *Monopagia* oc *Hermycrania* kaldet.

Cardobenedicta Vrt til puluer støt / oc met Vin drucket/ fortærer oc vdfører *Phlegmam* aff Maffuen. Om mand giorde Pillulas der aff / vaare bedre til at anamme.

Samme Vrt bruget / rømmer Brystet/ renser Blodet / er oc god til dem som forsuinde.

Vrterne i Vin saadne / och saa varm drucket / stiller Tarmernis vred / giør at suedis/ bryder Stenen/ oc kommer Quindernis tid til at flyde.

En Nødskal fuld aff samme Vrtis puluer/

uer / met Vin drucket / kand ingen Pestilentze
skade / om mand det dricker naar mand befengd
er / inden 24. timer.

Vin met Cardobenedicta saaden / giør det
samme.

Denne Vin oc Puluer / skal giffuis de som
ere besuarede met Maffuens wrene Kaaldesiu-
ge. Item / oc fierde dags Kaaldesiuge.

Somme sige / at denne Vrtis puluer eller
Drick aff hende giort / eller Osen til sig taget /
skal vddriffue all Forgifft / oc det beuise de saa-
ledis / at huorledis vdi Paule Stad / skal haff-
ue veret en vng Pige / haffuer ædet Eder i sig /
met it Eble / huor aff hun suarlige bleff hoffuen /
oc ingen haffuer kundet hiulpet hende / huercken
met Theragelse eller anden Lægedom / Men om
siger hafuer mand giffuit hende Cardobenedictæ
vand / oc er saaledis frelst.

Andre sige ydermere / at en Hugorm
skal vere krøben ind i en Dreng / der hand laa
oc soff paa Marcken vnder it Træ / oc strax
mand haffde giffuit hannem Cardobenedictæ
vand at dricke / er Ormen krøben aff hannem /
oc Drengen er frelst.

Sunma / Cardobenedictæ Oes / Vrt /
Frø / det brendte Vand / skulle vere gode for
all Forgifft / baade induaartis oc vduaartis
bruget.

Cardobenedictæ vand eller Oes i Øyne-ne ladt / fordriffuer deris klaade oc rødne.

Samme Vrt støt oc paalagt / lesker oc læger det som aff Ild brent er / sammeledis Pestilentzis bylder.

Samme dygder haffuer oc det brente vand.

Vrterne støtte oc paalagde / læge alle Hugormes oc Scorpioners sting.

Der er nøye en bedre Vrt til Lægedom / for Kræfft / oc andre onde Saar / end Cardobenedictæ vrt / Oes / oc det brendte Vand / oc mange store breck skulle vere her met hulpne oc lægte / serdelis en Quindis persone / som Kræfften haffde fortærit Brysterne paa indtil Benene / hun er rensit met Cardobenedictæ vand / oc legt met Vrtens puluer.

Mand maa oc giøre Røgbad vnder op aff denne Vrt / til at fremlocke Stenen / oc Quindernis tid met.

Den almindelige Tidzel / Hundrede hoffuet kaldet.

Centum capita, Eryngium. Læß *Diosc. lib. 3. Cap. 16.*

T. Manns trew / Brachen distel / Radendistel.

Denne Tidzel er aff varm complex.

Induaartis.

Roden

Roden i Vin saaden / oc drucket / er god
...r Leffuer sot / for Miltens oc Lendernis siug-
...om / stiller Bug vred / drifuer Pisset / oc Quin-
...ernis tid.

It quintin aff samme Rod til puluer støt /
...drucket met Pastinacker frø / imodstaar den
...ndtagne Forgifft.

Roden saaden i Honnig vand / oc drucket /
...god for en trang oc stacket Aande / for Verck
...for den Faldendesot.

Vduaartis.

Roden vduaartis paahengt / skal fordriff-
...e oc atskillie Krop / oc Ørnenis bylder.

Roden støt oc offuerlagt / lader icke Kiødet
...alde fra Benene / som falde vil.

Skersøde.

Glycyrrhiza, *Dulcis radix*, *Liquiritia*. Læss
Diosc. lib.3. Cap. 5.

T. Lacritie. Süßholtz.

Nøye brugis nogen Rod i Lægedommen
...nere end denne / oc hendis sorte Oes aff Roden
...ndtaget / thi hun tien oc er nyttelig til mange
atskillige Siugdommer.

Induaartis.

Osen aff Skersøde / tien fuldnær til alle
Siugdom̃er / Thi om mand tager i Munden aff
samme Oes / saa stort som en Bøn / oc lader den
smeltis

smeltis oc nedgaa / det lener den bulne Strube eller Hals / giør den hede Maffue gaar / lener oc renser det hede Bryst oc Lungen / blødgiør Bylderne/stiller den onde Hoste/oc giør de suage Nyrer oc Blæren gaat / oc veldelige slycker Tørsten.

De som suarlige oc met stor nød pisse / de skulle offte dricke samme Vand eller Vin/ huor i Skersøde saaden er.

Skersøde i Gedemelck saaden / er alsombest til dem som icke pisse kunde.

Men saa er at Skersøde tien Maffuen/ Brystet / Leffueren / Lungen / Blæren / oc Nyrerne / maa den brugis iblant i andre Lægedommer / oc serdelis til Maffue pulver.

Vduaartis.

Tør Skersøde smaat oc rent / støt samme Mel / i saare oc flydendis Øyne strøt / skal stille flydelsen oc læge Saarene.

Langfiende rod / Krage torn / Gede torn / Heste gilding.

Ononis, Anonis, Onosma, Resta bouis, Remora aratri, Acutella, Vrinalis, Vrinaria, Lilium inter spinas. Læss *Diosc. libro 3. Cap. 18.* oc *Plin. lib. 21. Cap. 16.*

T. Pflug-

Denne Urt kiende Bønderne best / thi hun dem stor hinder giør / naar de pløye deris Jord / oc maa hun brugis induaartis oc vduaartis.

Induaartis.

Diascorides oc *Plinius* sige / At om Skallen / eller Barcken aff denne Urtis rod / siudis i Vin / oc drickis / vddriffuer Stenen veldelige.

Samme Drick nogle dage drucket / vddriffuer de lønlige oc forborgede Spennebylder / oc læger dennem.

Vduaartis.

Samme Rod i Vin saaden / oc i Munden holdet / stiller Tandeuerck oc pine.

Græsskar.

Cucurbita. Læß *Dioscoridem libro secundo Cap. 127.*

T. Kurbiß.

Allehaande slag aff Græsskar / trinde oc lange / ere alle aff kaald oc vaadactig nature / maa brugis induaartis oc vduaartis i hede Kaaldesiuger.

Induaartis.

Denne Fruct tien icke Maffuen vel / for hendis Kulheds skyld / alligeuel brugis hun aff somme saaledis : Den yderste grøne Skale kaste de bort / det huide oc de wmode Kierner hacke de smaact / oc lade det siude / oc siden berede de det som en Kaal met Smør / Salt oc Løg.

Samme skære dem i skiffuer / oc bage dem i Smør / lige som mand van er at bage Eble.

Somme purgere dem met Græskar / saaledis / de vdhulle det inderste / lade saa Vin i Skalen / den lade de saa staa en nat / om Morgenen dricke de samme Vin fastendis.

Vand aff Græskar brent / maa mand giffue vdi hede Kaaldesiuger / om Heden icke vil stillis aff andre Lægedommer.

Mand maa oc giøre Linklude vaade vdi samme Vand / oc legge dem vduaartis paa Hiertet oc paa Leffueren.

Vduaartis.

Vand brent aff de wmode Græskar / er visselige gaat for Hoffuedens store hede / oc serdelis til vnge Børns / Linklude skulle her i vaadgiøris oc paaleggis.

Om mand icke haffuer det brendte Vand / maa mand tage Osen / oc den bruge som fore staar.

Sam-

Øren/som hede ier/i dem ladet/ oc vduaar-
s paalagt.

Denne Lægedom er oc god til de Lemmer/
som plagis met hed Podagel / læger oc sacter
et gantske Legemis hede heffuelser.

Cucumer. Meloner.

Cucumis, Cucumer sativus, Melopepo, Pepo.
Græss *Diosc. lib. 2. Cap. 135.*

Denne Fruct er aff kaald nature / bekom-
ner icke huer Menniske vel / Men hede Men-
nisker / oc de som aff Barndom tiluande ere til
denne Fruct / de maa æde den / Men den som
haffuer en kaald Maffue / skal icke æde den/
thi hand kunde snart faa den Kaaldesiuge aff
den.

Induaartis.

Allehaande slag aff Cucumer / Me-
loner / maa brugis i hede Siugdommer.
Men deris Kierner / sammeledis Græss kare-
nis / tiene til Lægedom som brugis for Ny-
renis oc Blærens siugdommer.

Vduaartis.

Frøet aff Meloner saadne i deris egen
Oes / oc met Mel blandet / Kager der aff
giorde/

giorde / mod Solen tiurde / oc siden en Smø-relse der aff giort met Vin / Ansictet der met smurt / fordriffuer allehaande Ansictens wren-hed.

-(O)-

Her endis denne Vrtegaard met sine Vrter / Blomster / oc Fruct / Huorledis de skulle brugis til Menniskens nytte oc sundhed.

Her efter følger

Huorledis Electuaria / Syruper / Conserua / oc Olier / skulle ret konstelige giøris / oc beredis aff forscreffne Vrtegaards Vrter / Blomster / oc Rødder / Sammeledis huer deris dyd oc krafft / Meget nyttig til denne forscreffne Vrtegaard / oc kand ey vel heller vere mistendis fra hannem.

Fordansket oc forsamlet aff HENRICK SMID vdi Malmø. Guds Aar Tusende femhundrede firetiue oc paa det siette.

Herren er mit Haab.

Huorledis Sucker / som brugis til Lægedom / skal klaris oc rensis.

TIl huert Pund Sucker / skal tagis it Pund fersk Kildeuand / eller mindre / effter som Suckeret er gaat / klart / rent / eller wrent til / oc det huide aff

tu æg / Samme Vand oc det huide skulle ladis i en reen Mullige eller Becken / oc vel slaes lige som Lage / met en liden reen oc huid skalet tilsammen bunden Bircke kost / indtil samme Vand oc det huide aff æggene / bliffue til en smuck reen huid Skum / Jo mere det røris oc slais / io mere det skummis / oc samme Eggens skum drager all Suckerens wrenhed til sig / Lad saa Suckeret i samme Vand / sæt det paa en god Kulild / som ey ryger / lad det saa siude ind paa helten / skumme oc rør det altstedse / sy det saa igiennem en Spesser Linseck / giort som en Klarete Seck eller Posen / siden tag samme aff klarede Sucker / sæt det paa Jlden igien / oc lad det saa lenge siude / indtil det bliffuer tyckt som en Syrup bør at vere / huilcket du kant saaledis forsøge / lad en Taar eller to paa it Ten Tallercken / Kniffs blad eller Huedsten som Bartskærere bruge til deris Ragekniffue / eller paa Bonden aff en Meßings morter / flyde samme Taare icke / men bliffue tilsammen / da er det nock saadet / men flyder det / da skal det sactelige siudis / indtil det icke mere flyder / Men kand det oc imellem Fingrene forsøge / om det segt oc tilsammen henger imellem Fingrene / saa er det oc nock saadet.

Huorledis Honnig som brugis til Lægedom / skal klaris beredis oc rensis.

Tag en

Tag en del Honnig / oc en del ferſk Kilde
vand / lad dem ſammen ſiude / indtil det bliffuer
klart oc tyckt ſom det førre vaar / før end Van-
det der i kom / ſkal oc altſtedſe røris oc ſkum-
mis / Mand ſkal oc lade der i det huide aff it æg /
lige ſom her aff offuen faare om Sucker ſtaar /
ſaa klaris det rent / oc bliffuer diſſ bedre.

Huorledis mand ſkal giøre Electuarium aff Quæder.

Mand ſkal tage de ſkøniſte velluctendis /
reemode oc guleſte Quæder / den Skale oc
Kiernerne met andre induaartis Stene vdtage
(Kiernerne ſkulle oc ſerdelis giemmis) oc la-
dis i en glaſſuret Leerpotte / oc ſterck Edicke
paa ladis / oc ſiudis ſaa lenge til det bliffuer
ſom en Mos eller Pap / naar ſom de vel bløde
ſaadne ere / kryſt dem ſaa vel igiennem it reent
Linklude eller Sold / ſaa varme ſom mand he-
deſt taalle kand / ſaa at Margen kand alene kom-
me rent igiennem / fra Kiernerne / Huden oc
Stenene / Somme kryſte det igiennem en Har-
dug. Vilt du nu giøre denne *Electuarium* met
Honnig / da ſkalt du veye ſamme Quæers oes /
oc tage der til ſaa meget reent vel ſkummet oc
bered Honnig ſom Oſen er / du maat oc vel tage
mere eller mindre / effter ſom du vilt / at ſamme
Electuarium ſkal vere krafftigt / ſød oc god til.
Men vilt du den berede met Sucker / da bliffuer
den diſſ

den diſſ lyſtigere/bequemmere oc velſmagendis/ maat du tage der til ſaa meget reent affklaret Sucker / oc ſætte Margen met Suckeret / eller met Honniget / paa en god ſtadig Kulild / ſom er vden Røg/ oc lade det ſiude ſactelige (oc idelige flitelige røre / paa det / det icke tilbrendis) indtil det bliffuer tyckt nock/ Oc det kant du der ved mercke / om det gaar vel fra Bonden / eller du maat prøffue det paa it Ten Tallericken / eller Kniff / eller oc i andre maade / ſom foreſagt er i Suckerens klarelſe oc renſelſe / Naar det er tyckt nock / ſaa haffuer du it gaat *Electuarium*, den maat du lade løbe paa it Ten Tallericken/ huilcket førre ſmurt er met Olie aff de ſøde Mandele / oc lade det ſaa kølis / oc ſiden i ſtycker ſkære effter ſom du ſelffue vilt.

Men vilt du at hun ſkal vere ſterckere oc krafftigere / da bered den lige ſom hun i Apotecken beredis oc brugis / Saaledis : Tag Ingefær ſom icke omſtungen/ſort eller haard er / fire lot / god Kanelebarck / tu lodt / gode ferſke vdlæſne Neglicker / gode Muſcatte nøder / aff huert it lodt. *Galliga* 2. lodt / *Cubeber* , *Cardemommer*, Lang peber/ aff huert it quintin/ ſtøde diſſe Vrter til ſmaat Puluer / tag her aff til huert Pund aff forſcreffne Queer / 1. eller 2. lodt / effter ſom du ſamme *Electuarium*, vilt haffue ſtercke oc krydet til. Vilt du at ſamme *Electuarium* ſkal ſaare driffue / purgere / oc bliffue it

e it *Laxatiuum*, da skalt du paa det sidste / naar
en tagis aff Ilden/ der i lade til huert Pund 1.
odt beredt Scamonea/ i Apotecken kaldet *Dia-*
ridion, oc lade saa paa it tyn Tallericken at kø-
is / lige som offuen faare sagt er / oc det siden i
stycker skære / oc naar som du vilt Stolgang
giøre / oc der met purgere / da skalt du nogle
aff forscreffne stycker i Vin legge / oc dem der i
synder gnide / oc den saa dricke.

Dette *Electuarium* giøris aff somme saa-
edis : De riffue Queerne paa it rent Riffue
Jern / i it reent Kaar / vdkryste eller persse O-
en der fra igiennem en reen Haardug / siude
siden den vdkryste Oes met Sucker / oc handle
met den i alle maade / lige som offuenfaare sagt
er / oc prøffue den saa paa en Steen / Jern eller
Tallericken / om den er tyck nock saaden eller
y / Der effter lade de løbe paa it reent Becken
eller Mullige / naar det er bleffuet kaald /
giemmis det best paa den sted som icke formeget
vaadactig / hed eller forkaald er / men middel-
naadelig luct / en lang tig.

Dette *Electuarium* haffuer mange dyder/
er oc bequeme lystelige at bruge / til den onde
Maffue / som Maden icke vel fordøffue eller
fortære kand / giør Menniskeet subtiligt / skønt
oc skickeligt / thi det holder Menniskeet i sin rette
naturlige farffue / giør en lystig til Maden /
vermer den kaalde Maffue / stiller vemmelse

eller spyelse / och saa Bugløb oc Blodsot / om mand tager her aff til sig fastendis / Men effter Maaltid til sig taget / bløder Bugen oc fortærer vel. De Rige som haffue en skrøbelig complexie / maa bruge her aff om Morgenen oc Afftenen / for Maaltid oc effter Maaltid / for en vellyst / oc styrcke deris Maffue der met / thi Maffuen bliffuer her aff lystig til Maden. Mand maa oc tage her aff oc blande met Malmesir eller anden god Vin / oc bruge de til Mad for Salsament. Denne *Electuarium* blandis oc stundem met lit Desmer / der met giørendis en god oc velluctendis Aande / oc naar som mand den i saa maade bruge vil / maa mand den met Vin eller vden Vin til sig tage.

Huorledis mand skal giøre *Electuarium* aff de gule Liliers røder / som vaaxe i Vandet.

Electuarium Diacori.

Tag Røderne aff de gule Lilier / som vaaxe i Vandet / huilcke som ere ferske oc gode / reengiør dem vel met en skarp Kniff / skær dem smaa / oc hacke dem siden vel smaa / paa en reen Fiel met en Kniff / som der til tien / oc skal vere lige som den Skærkniff Skomagerne bruge oc skære Leder til met. Somme støde dem i en Mortere / men det gaar icke saa reenlige oc lystelige til som at hacke dem. Naar som de ere saa smaa hackede / skulle de leggis i it Glas / oc skal

skal mand saa der paa lade god sterck rød
Vin / oc skal det saa staa i blød i tre dage eller
nger / oc huer dag skal samme Vin en gang
ff ladis / oc fersker Vin igien paaladis / oc si-
en skal det vel siudis / oc til huert Pund aff
mme Røder skal tagis tu eller tre Pund
ent skummet Honnig / sammeledis til huert
und aff Røderne / en fierding god Ingefær /
ent skrabet oc smaa skaaret / eller som fore
aar / smaa hacket / oc lade det tilsammen siude
aa en god sacter Kulild / indtil det bliffuer
yckt / oc det saa prøffue paa it kaalt Jern /
Steen / Mortere bond / eller Tallercken / som
ore sagt er / om det tyckt nock er eller ey / oc naar
om mand vil tage det aff Ilden / oc lade det kø-
is / skal mand lade disse Vrter der i. Tag god
Canelebarck it lodt / lang Peber it lodt / Galliga
Muscater / Muscateblommer / Cubeber / Carde-
lommer / aff huert tu quintin / Paradisekorn /
rindPeber / aff huert it quintin / mere eller min-
re / effter som du vilt at samme *Electuarium* skal
ere sterck oc krafftig til somme lad oc der i støde
Mandele. Denne *Electuarium* er alminde-
ge i samme Land / oc brugis idelige / om Mor-
enen / fastendis til sig taget / styrcker oc vermer
lle induaartis Lemmer / Maffuen / oc fortæ-
er vel / er oc god til Hiernens oc Legemens
aalde Siugdommer / oc besynderlige for Po-
elsie , oc til Lungens oc andre Lemmers lem-

 melse /

melſe/ ſom komne er aff Hiernens oc Senern
vædſke.

Huorledis Electuarium aff Peberrod ſkal giøris.

Tag Peberrod / toe oc ſkaffue den vel re ent / ſkær den ſaa i ſmaa ſtycker / leg dem i en reen glaſſuret Leerpotte / lad Vin eller Edick der paa / ladt det nogen ſtund ſtaa / ſie ſiden det der fra / oc ſtød Peberroden / tag ſaa til huert Pund Peberrod / halffandet eller tu Pund rent ſkummet Honnig. Somme tage halffdelen Honnig / halffdelen Sucker / dette ſkal ſiudis paa en ſact Kulild / oc aldſtedſe røris/ indtil det bliffuer tygt oc brunt / ſom it *Electuarium* bør at vere / oc naar ſom det tagis fra Ilden/ lad ſaa diſſe Vrter her vdi/ Canelebarck it lodt/ lang Peber it halfft lodt / Galliga / Muſcate/ Muſcateblommer / Cubeber / Cardemommer/ aff huert halffandet quintin / Paradiſekorn/ trind Peber / aff huert it quintin / lad aff diſſe Vrter it lodt eller halffandet der i / oc ey mere/ da beholder Peberroden ſin krafft / ſaa haffuer du it gaat *Electuarium.*

Denne *Electuarium* bryder Stenen / oc giør at piſſe/ oc driffuer Quindernis forſtoppede tid/ brugis oc til alle andre kaalde vædſkers brøſt oc breck / i alle maade lige ſom her offuen faare ſagt er i det Capittel / om de gule Liliers røders *Electuario.*

Huor-

uorledis Electuarium aff Gøgs-
vrtis Røder skal giøris.

Tag i Julij Maanet den største Gøgs
is Røder / giør dem vel rene / siud dem saa
are melck indtil de bliffue aldelis bløde/
n stød dem saa at de bliffue som de vaare en
elling / til it Pund aff samme Røder / tag
eller tre Pund Honnig / skummet oc bered/
n det bør at beredis / sæt det paa en god sac-
Kulild / lad det saa siude som det bør at siu-
s / Siden lad disse effter screffne Vrter der i /
aa støtte til Pulver / Tag huid Sennippe
ø / Roefrø / Løge frø / Kørvelle frø / *Pastina-*
frø / Nelle frø / aff huert it halfft lodt / sort
eber / huid Ingefær / aff huert halffandet lodt /
anelebarck / Muscate nøder / Galliga / aff
ert it halfft lodt / rør diss vel der vdi / lad det
a kølis / Mand ma oc lade der i om mand
l / støtte Mandle kierne. Somme lade
r i Margen aff de støtte Nøder som komme
f Indiæ land.

Denne *Electuarium Diasatirion*, findis til-
ort eller beredt i alle Apoteckere / er en god oc
yttelig Lægedom (om den rettelige brugis) til
t opholde Menniskens slect met / tien suage
Mend / Her aff opueckis de oc bliffue mectige til
ldams spil oc læg. Tien oc i saadan maade / de
aalde vfructsommelige Quindfolck. Sam-

 meledis

meledis oc til andre Siugdommer som ere / til dem som forsuinde / bortuisne oc Lungens siug dom haffue / thi denne *Electuarium* fedgiør / oc styrcker Naturen / oc skal mand her aff til sig tage it lodt / mere eller mindre effter Sagens oc Tidsens leylighed / om Afftenen for Afftens maaltid / met en drick Vin. Men vil mand Legemet oc Naturen styrcke / da skal mand aff dem om Morgenen met saadet aff en gammel Kapune til sig tage.

Huorledis Electuarium aff Kirssebeer skal gioris.

Tag ferske Kirssebeer / som nylige ere tagne aff Træet / plocke Stielckene aff dem / stød dem lit i en Mortere / kryst Osen aff dem i it reent glassuret Kar / sæt samme Oes paa en goden Kulild / lad det saa sactelige siude / indtil det bliffuer tyckt / som it *Electuarium* bør at være / oc skal det altstedse røris den stund det siudis. Somme lade Honnig der vdi oc Sucker / som føre vel saadet oc skummet er / der met borttagis Kirssebeerens surhed / naar som det tyckt nock er / maa mand om mand vil / røre der vdi nogen støt Kanelebarck / oc ingen andre Vrter. Denne *Electuarium* slycker Tørsten / er gaat til en hed Maffue / oc til alle hede Kaaldesiuger oc hede Siugdommer / driffuer Stenen oc Pisset / oc giffuer de Siuge stor lyst til Maden.

Man

[..]and maa oc om Sommeren søndergnede her
[..] met god Vin / oc bruge det hos stegte
[H]øns / Fugle / Kiød oc Vildbraad / for it
[H]alsament.

Huorledis Electuarium aff Blommer skal giøris.

Tag gode ferske Blommer/som icke Orm-
edne ere / siud dem i Vand til en Mos / kryst
[d]em saa igiennem en Haardug eller Haarsold/
[l]ige som sagt er om Quæer / Tag saa til huert
Pund af samme Oes halfandet pund Sucker
eller Honnig / efter som du self vilt / lad saa
siude paa en god Kulild / indtil det blifuer tyckt
nock / lige som ofuenfaare ofte sagt er.

Denne *Electuarium* saaledis beredt / er god
til de hede Choleriske Mennisker / om de icke
ellers hafue siuge oc forskrøbelige Mafuer / oc
til hede Kaaldesiuger/ stiller Heden/thi Blom-
mer ere af kaald oc vaadactig nature / gifuer
oc siuge Mennisker lyst til Maden / met Vin
søndergneden/ oc met Refuen Peber kage / Ka-
nelebarck/Neglicker/ Muskateblommer/oc saa-
danne Urter blandet. Denne *Electuarium* giø-
ris oc i Apotecken til en drifuende Lægedom/
eller til it Laxatif som Løsen oc Stolgang giør/
da tager mand til huert pund it lodt eller half-
andet beredt *Scamonea*, *Diagridium* i Apotecken
kaldet/

kaldet / smaa støt til Puluer / oc røre det der vdi naar som mand tager det fra Jlden / oc *Diaprunum Laxatiuum* eller *Solatiuum*. Denne *Electuarium* saaledis met *Scamonea* beredt / er god vdi hede brendendis Kaaldesiuger / om saa er at Maffuen icke for siuag eller forstrøbelig er.

Huorledis Electuarium aff Ribes skal giøris.

Osen aff Ribes skal vdkrystis / oc siudis paa en sact Kulild / indtil det bliffuer tyckt / som *Electuarium* bør at vere / Somme lade lit Sucker her i / paa det at det bliffuer diss lysteligere til at bruge.

Denne *Electuarium* slycker oc lesker Tørsten veldelige / vederquæger oc væder den tørre Tunge / er en dyrebar oc kaastelig Lægedom / til alle brendendis hede siugdommer oc kaaldesiuger / oc maa brugis vden all fare / hun køler den hede Maffue oc Leffuer / oc giffuer lyst til Maden / Mand maa oc om Sommeren blande aff den met Vin / oc giøre aff it Salsament / til Fisk oc Kiød / lige som her tu forne sagt er om andre *Electuarÿs*.

Huorledis Electuarium aff Morbær skal giøris.

Electuarium aff Morbeer giøris lige som Ribes.

Dette

Dette *Electuarium* er en vnderlig kaastelig Lægedom til allehaande Halsens / Strubens/ Tandgierdernes / Tungens / oc alle Mundens Siugdommer/tørrer oc opheffuer Drøbelen som nedfalden er. Aff dette *Electuario* offte bruget/ er god for Halsens hede Bylder *Angina* oc *Squinantia* kaldede / maa oc brugis til alle hede Siugdommer / lige som om Ribes sagt er / er en kaastelig Lægedom til at labe oc vederquege siuge Mennisķe met / oc er Maffuen saare bequemmelig.

Huorledis Electuarium aff Hyllebeer skal giøris.

Tag Hyllebeer naar som de ere vel mode/ oc ere bleffne brune / stød dem i en Stenmortere / kryst saa Osen igiennem en reen Linklud/ sæt hannem paa en sacter Kulild / lad hannem sactelige siude / indtil hand bliffuer tyckt nock som it *Electuarium* bør at vere / oc rør den idelige / paa det at det icke tilbrendis / naar som den vel saaden er / saa probere dem paa it Ten Tallericken / eller Kniff / lige som offte sagt er / oc her til skal huercken tagis Honnig eller Sucker.

Denne *Electuarium* er god for allehaande Eder oc Forgifft / vddriffuer oc Legemens indnaartis heffuelse / oc all ond forgifftelig skadelig vædske igiennem Sueden / maa brugis indnaartis

naartis oc vdnaartis / i den sted som Thera- gelse brugis / met Vand af Jordrøgis vrt til sig taget / vddrifuer Sueden veldelige / thi tien den saare vel til de hofne Vattersottige Men- niske / oc skulle de der af tage til dem for end de gaa i Suedebadt.

Huorledis den Theragelse Tiriaca / *Diateßaron* kaldet / skal giøris.

Tag trind Hulurt / som vel renset oc tørret er / Insian / ferske Lauerbeer / rene skalede fra Skalerne / af den beste oc ædelste Mirra / af huert tu lodt / smaa støt alle disse til Puluer / tag saa her til tu Pund rent velskummet Hon- nig / verm det / oc rør saa forscrefne Vrters puluer der i / saa hafuer du en dyrbar oc kaa- stelig Theragelse.

Huo som tager om Morgenen af denne Theragelse til sig / saa stort som en Hasle nød / eller Quintin / beskermer Menniskten for Pesti- lentze / oc for Pestilentzis onde luct / er oc god for de Siugdommer / som kommer fra Hiernens kaaldhed / lige som ere / Lemmernis rørelse / eller borttagelse / Podagel Verck / oc Krampe / Fal- dendesot / styrcker Mafuen oc Fordøfuelsen / sammeledis oc Lefueren / fordrifuer all ind- naartis breck / atskit Væderet / oc obner for- stoppelsen / tien oc saare vel til Quæg oc Fæ / som

som noget Eder i sig ædet eller drucket haffuer/ oc der aff hoffne eller siuge ere.

It andet Electuarium eller Theragelse / huilcken oc saare loffuis aff gamle Lægedoms Doctoribus, beskermer oc Menniskit for Pestilentze oc Pestilentzis onde luct / oc skal saaledis giøris oc beredis.

Tag 20. ferske Valnøde kierner / skale dem rene/gode ferske Figen 15. Rude en Haand fuld / Salt saa meget som mand kand tage imellem Fingre / stød disse vel tilsammen / ædt her aff om Morgenen fastendis.

Huorledis Electuarium aff Reffue Lunge skal giøris.

Tag Lungen aff en Reff / saa varm som hun aff Reffuen tagis / toe dem vel ren i god sterck Vin / heng den saa bag en Kackelonen til at tørris / dog saa at hun icke røgts / tag saa aff samme Lunge it lodt / aff den huide Marubio / oc Isop tu quintin / Anijs / Fennickel / af huert tre quintin / blaa Lilie rod / Iris kaldet/ Holtzurt eller S. Elene rod / af huert it halft lodt / god reent vel skummet Honnig / lit haardere saadet end mand pleyer at siude Honnig/ oc naar som du Honniget af Ilden tager / rør

Rør saa forscreffne Vrter smaa støtte til Pulner der vdi.

Denne *Electuarium* tiener saare vel for Hoste / for allehaande Lungens Siugdommer / for en trang oc stacket Aande / Loffuis saare aff ældste forfarne Læger / du maat oc vel frilige forlade dig paa denne Lægedom.

Huorledis Osen aff Skersøde skal giøris.

Osen aff Skersøde er oc god for forscreffne Siugdommer oc Breck / maa oc ladis i forscreffne *Electuario*, oc skal saaledis beredis: Tag den ferskeste Skersøde du kant faa / skaff den reen / skær de i stiffuer / stød den siden vel / lad saa ferst Kilde vand der paa / lad det saa staa indtil sødmen i Vandet vel inddragen er / persse saa Skersøden rent der fra / sæt saa Osen paa en god sacter Kulild / ladt det sactelige siude / oc rør det altstedse / du maat oc vel lade Honnig eller Sucker her iblant / lad det saa siude indtil det bliffuer tyckt nock.

It Electuarium for Lungesot oc Hoste.

Tag grøn oc ferst Kaal / plocke Bladene fra Stilckerne / stød den i Stenmortere / vdkryst saa Osen / siud den til it *Electuarium*, met god rent

rent klaret Honnig / Men vil mand haffue den sterckere oc krafftigere/maa mand tage lit Saffran der til.

Huorledis det huide Pulner beredis / som giøris. 1. Apotecken.

I Apoteckerne giøris oc beredis it Pulner / som kaldis det huide Pulner / oc er god til Børn / som Hoste oc Lungesot haffue / oc ere trangbrystige / Oc giøris det saaledis : Tag en Fierding god rent Sucker / smaa stød det/ Sucker Penidiax en halff Fierding / Sucker Candi tu lodt / blaa Lilie rod it lodt / almindelig Gummi / Sterføde/aff huert tre lodt/ smaa stød disse forscreffne til Pulner/ blande dem tilsammen / Men om Børnene verck haffue/maa mand tage her til tre Quintin Pions rod / ocsaa smaa støt / Somme tage oc Saffran her til.

Huorledis Ingfær skal indsyltis.

Tag den beste huide Ingfær du kant faa/ kant du icke faa den som huid er/ da tag den røde oc toe det røde vel aff / giør god sterck Lud oc lat der paa / oc lad hannem vel blødis / indtil den øffuerste hud affskales / affskale den rent/ oc rense Ingefæren vel/ lad saa ferst Lud der paa

igien / oc lad hannem staa indtil hand er vel
blød / er Luden god oc skarp / da blødis hand
diss snare / men see vel til / at hand icke blødis for
meget / oc mister all sin dyd oc krafft / oc saa al-
delis forderffuis / thi maa hand vactis vel
fliteligen / tag stedse der aff oc skær sønder eller
kløff fra huer anden / oc see til om hand er igien-
nem blødt / oc naar som hand rettelige oc igien-
nem bløt er / skalt du met en liden tynd scriffue
Kniff den mindste du kand faa / igiennem stinge
oc affskære de induaartis haarde Aarer / saa
bliffuer Ingefæren smuck mør / Naar som hand
saaledis blød oc igiennem stungen er / lad saa
Luden der aff / tør Ingefæren vel i rent Vand /
saa at Luden vel vddragis oc afftois / du maat
oc vel lade dem lige i fersk Vand i blød en
Nat / oc siden om Morgenen den igien reen toe /
men sactelige / saa at de bløtte oc igiennem stun-
gne Kløffuer icke sønder brydis / Dette maa
brugis i tu eller tre dage / oc indtil saa lenge at
Luden aldelis affskult oc vddragen er / oc ingen
skarphed mere i Vandet følis / leg saa Ingefæ-
ren paa it lin Klude / lad hañem saa ligge tre el-
ler fire Timer / indtil vandet vel vddraget er / leg
hannem saa i en Ten potte eller Stenkrus / lad
klar Vin paa hannem / lad hannem saa ligge
en nat oc en dag / siden ladt Vinen løbe der fra /
leg saa Ingefæren paa it rent Linklæde / saa at
vædsken vel vddragis / naar som Linkludene ere
vaade

aade bleffne / tag saa andre / gior dette saa len-
e indtil Kludene icke mere bliffue vaade / men
ørre / mand maa oc vel tørre den paa it Haar
old / oc naar som hand saaledis vel tiurt er/
iør en Syrup aff Honnig eller Sucker / eller
alffdelen Honnig/ oc halffdelen Sucker/effter
om du selff vilt / lad dem paa Ingefæren/bliff-
ver Syrupen tynd oc drager nogen vædske til
ig aff Ingefæren / saa lad den igien der fra/ oc
iud dem igien indtil den bliffuer tyck nock / som
den bør at vere.

Saadan indsyltet Ingefær / er saare god
oc nyttelig til alle Legemens Breck oc Siug-
dommer som aff kaald nature kommer / oc ser-
delis er den god for den forkølede Maffue / som
icke vel Maden fortære eller fordøffue kand/
oc for Maffuens opstødelse / er oc god til alle
kaalde vaadactige Mennisker / i hede Siug-
dommer skal den icke brugis/ thi den saare hed-
mer / skal allenniste brugis som offuenfaare sagt
er / til kaalde Siugdommer oc flydelse / oc til
hues som forkølet er / de gamle kaalde Men-
niske huilcke deris Mandoms krafft mist haff-
ue / maa nyttelige bruge den / her met foruer-
mis de igien oc komme til deris Mandoms
styrcke igien / Saadan Ingefær kand lenge
foruaris oc giemmis i Tenkar eller glassurede
kar / men i Trækar børtuisner hand snart oc
forderffuis.

Huor-

Huorledis Kalmus ſkal beredis.

Tag den ferſkiſte oc beſte Kalmus di kand faa / ſom icke er Ormeden / lad paa hannem ferſk vand/ſiud hannem vel paa en god klar Kulild / indtil beſkheden oc den ſtercke ſmag forgaar / ſiden ſkaff oc renſe hannem met en god ſkarper Kniff / ſkær ſaa Kalmuſſen i lange eller ſtackede ſtycker/ effter din egen vilie/ lad hannem ſaa end faa it opſød met ferſk Vand/ rør hannem ſaa paa it Linklude eller paa it Haarſaald / lige ſom om Ingfæren her offuenfaare ſagt er / lad ſaa Syrup aff Honnig eller aff Sucker/ oc Honnig der paa/ lige maade ſom oc om Ingefær ſagt er / giffuer hand ſaa nogen vædſke fra ſig / maat du vel ſiude Kalmuſſen met Syruppen tilſammen.

Kalmus ſaaledis indſyltet / brugis til atſkillige Siugdommer / oc ſerdelis til en ond Maffue / i begyndelſen aff onde fule Kaaldeſiuger. Er oc god om Morgenen ædet for ond forgifftelig Peſtilentzis luct / giør en god oc velluctendis Aande / driffuer Piſſet/ læger allehaande Blærens oc Nyrernis breck / bryder Stenen / driffuer Quindernis tid/ Er oc varm oc tør aff nature / thi maa hand oc vel brugis til alle Siugdommer/ſom deris begyndelſe haffue aff kaald vædſke.

Huor-

Huorledis Muscatte nøder skulle indsyltis.

Tag aff de beste ferskiste oc tungeste Muscatte nøder du kand faa / (thi de onde tørre tilsamme skrumpede / tiene her intet til) leg dem i bløb vdi god skarp Lud / indtil de ere vel igiennem bløtte / du skalt oc vel tilsee / at de ey formeget blødis oc fornandis / saa at de ey tabe deris gode luct oc smag / lige som om Ingefæren sagt er / naar som de vel bløtte ere / efftersom du dem haffue vilt / tag dem saa aff Luden / skab den yderste Hud aff dem / tho dem vel i ferst Vand / oc lad dem ligge i Vandet / saa lenge indtil Luden vel vddragen er / tør dem saa vel paa it Linklæde / eller paa i Horsold / giør en sterck oc tyck Syrup aff Sucker / lad den paa Muscaterne / drager Syrupen nogen vædske til sig / saa lad Syrupen der aff igien / oc lad hannem siude bedre / indtil hand ingen mere vædske aff sig giffuer / oc tyck nock bliffuer / lad hannem saa paa Muscatterne igien.

Aff disse Muscater / om Morgenen oc om Afftenen ædet / tørre den offuerflødige onde vædske / verme Maffuen / oc de induaartis Lemmer / styrcke oc obne Leffueren / giør gaat reent Blod / fordriffue den onde ilde luctendis Aande / nedtrycke oc stille Miltens heffuelse / oc ere serdelis gode til dem som lenge haffue hafft Leffuer-

Leffner fot. Somme ville oc at de skulle driffue Pisset/oc rense Nyrerne/men giøre Lungen ont.

Huorledis Queseurt / Backe-rod / Bede vrt / eller Bibernelle Røder skulle indsyltis.

Tag de beste / sletteste / oc fedeste Queseurte / eller Bibernelle røder/giør dem reene/oc skær dem i store eller lange stycker/effter som du selff vilt / oc fleck dem fra huer andre / leg dem saa i blød i fersk Vand/eller du maat oc vel siude dem lit/indtil de bliffue bløde oc møre / i alle maade lige som sagt er om Kalmus / Naar de bløde nock ere/tør dem saa paa en Linklud igien/ som offte fore sagt er / lad saa der paa Syrup giort aff Honnig eller Sucker / du maat oc vel lade Røderne lit siude i Syrupen.

Disse Queseurte Røder brugede / bryde Steenen/rense Blæren oc Nyrerne/ere oc gode for Tarmenis vred oc pine / *Colica paßio* kaldet/ til en ond slimactig Maffue / som icke vel fordøffue kand/til Moderens breck/oc til alt hues mand vddriffue vil igiennem Pisset/ere oc gode for allehaande Eder oc Forgifft / wsund / ful/ oc ond Pestilentzis luct.

Huorledis denne Tidzels rodt / *Eryngium* kaldet / skal indsyltis/ Det er den almindelige Tidzel.

Den-

Denne Tidzels røder ſkulle opgraffuis/
vel renſis oc ſkaffuis/oc ſkæris i ſtycker ſaa lang
ſom en Tommel finger er / ſmerre eller ſtørre/
effter ſom du ſelff vilt / vdtag Margen ſom ind-
uaartis ſider / ſiud dem i ferſk Vand / indtil de
bliffue bløde oc møre / lige ſom ofuenfaare ſagt
er om Queſeurte røder / tør dem ſiden paa en
Klud eller Haarſaald / lad ſaa der paa Syrup
aff Honnig eller Sucker giort/ſiud hannem ind-
til hand tyck nock bliffuer. De gamle Læger
haffue ſtunget i ſteden igien ſom Margen vd-
tagis ſylter Ingefær / oc hele Neglicker / oc er
icke ilde giort.

Diſſe Røder ſaaledis indſyltede / er ſaare
gode til de Lefuerſottige Menniſker/til Miltens
oc Lendernis ſiugdommer / ſtiller Bug vred/
drifuer Quindernis tid oc Piſſet / imodſtaar
Forgifft / om nogen haffuer dem til ſig taget/
ere oc gode for en trang Aande / for Verck oc
den Faldendeſot / De gamle Læger ſige oc at
diſſe Røder foruerme Nyrerne oc den lønlige
Ting / forøge oc Mandſens ſæd/ere oc gode for
en ond Maffue.

Huorledis Holtzurt eller S. Elene rod ſkal indſyltis.

Optag Holtzurts eller Sancte Elene rod
i Octobri Maanet / i den tid hafuer hun hen-
dis rette dyd oc krafft / ſkal renſis oc ſkaff-
uis reen met en ſkarp Kniff / ſkær dem

 ſaa

saa i Skiffuer/ siud dem saa i ferst Vand / thi hun saare bitter oc sterck er / oc wiystig til Maffuen / før end hun saaledis formildis oc blødis / lad saa paa hende Syrup aff Honnig eller Sucker / lige som førre offte sagt er.

Denne Rod saaledis indsyltet er en kostelig Lægedom til dem som en trang oc stacket Aand haffue / er oc god for en kald Maffue/ for Hoste / for Blodspyelse/for Sidernis sting/ vddriffuer Steenen oc allehaande Eder oc Forgifft / Quindernis tid / Er en besynderlig Lægedom til den onde Maffue som icke vel fortære eller fordøffue kand/ atskil spyttet/ oc giør vel vd atspytte / læger Lungens / Moderens/ oc andre Lemmers vduaartis Saar.

Huorledis Gøgis vrtis Røder / Satyrion kaldede / skulle indsyltis.

Vilt du indsylte disse huide Røder/ da tho oc rense dem vel fra Jorden oc Sanden / giør en Sirup aff honnig eller Sucker/ effter som du selff vilt / Leg Røderne her i / leg saa noget tungt paa dem / saa at de ey flyde. Somme blande oc i Syrupen de Vrter som bescreffne staar i Gøgis vrtis Røders Electuario, Somme legge disse Røder i den Syrup / huor vdi syltet Jngefær legget haffuer / Du maa selff her

[...]er met handle / oc giøre effter som dig best [...]iunis.

Disse Røder saaledis indsyltede / haffue [...]ll dyd oc krafft / som Søgis vrters Røders [...]lectuarium tilleggis / brugis nyttelige til Men[...]ni[...]skens slectis opholdelse oc forøgelse / aff de [...]nage Mend som til denne Strid wduelige oc [...]forkølede ere.

Huorledis Valnøder skulle indsyltis.

Afftag Nøderne om S. Hansis dags tid/ [...]før end de bliffue induaartis haarde / oc saa [...] Skaler / sting hul igiennem dem / met it skarpt [...]trint Træ/kaarssuijs(Somme skale den yderste Skale aff dem) Leg dem saa i ferst Vand vdi [...]ni eller ti dage / oc huer dag skal Vandet en [...]gang eller tøsser aff ladis / oc ferst igien paala[...]dis / oc dette skal brugis indtil deris beskhed [...]forgaar / siden leg dem vdi en Kedel / oc lade dem siude paa en sacter Ild / indtil de bliffue møre oc bløde / Mand skal oc vel tilsee / at de siude icke forlenge/at de bliffue icke aldelis til en Mos / siden tør dem paa en Linklud / eller [...]Haarsold / lige som offte førre lært oc sagt er/ [...]sting saa i dem Kanel / Neglicker / oc aff indsyl[...]tede Pomeransie skaler / giør saa en Syrup her til / aff Honnig eller Sucker/ladt oc den bliffue vel tyck lige som en Syrup bør at vere / Naar Syru-

Syrupen tagis aff Ilden/leg Nøderne der vdi/ oc lad det kolis / leg noget tungt paa dem / saa at de icke opflyde. Om Syrupen drager nogen vædske til sig / saa lad hannem siude igien indtil hand blifuer som en Syrup bør at vere. Somme stinge ingen Vrter i Nøderne / men lade alenniste disse Vrter der vdi/ smaa støtte til puluer / som ere/ Jngefær/ Neglicker/ Muscater / Galliga / Cardemommer / Cucuber / oc lege Nøderne i Syrupen den stund hand end varm er / oc er ingen ond mening.

Disse Nøder saaledis indsyltede / skulle styrcke oc verme Mafuen/ kand vel saa vere/for Vrternis skyld.

Huorledis Kirssebeer skulle indsyltis.

Tag fersk e mode Kirssebeer / som nylige tagne ere af Træet/oc icke Ormædne ere/ skær stielcken fra dem / lit mere end halff delen / tag saa god haard huid Sucker / er hand icke huid nock / skal hand klaris met det huide aff it æg/ som førre sagt er / oc siudis til en tyck Syrup/ oc paa det sidste naar hand fuldnær tyck nock er / tag hannem saa fra Ilden / oc leg Kirssebererne der vdi / oc lad dem sactelige oc lit siude/ Disse Kirssebeer skulle giemmis i it Glas / oc er en god vnderlig Lægedom til at vederquege oc væde den tørre Mund / Tunge / Hals / oc

Strv-

Strube met / i hede siugdommer / slycke Tør-
en / oc giøre den siugis Maffue lystig til Ma-
en / som ingen lyst der til haffuer.

En anden maade til at
indsylte Kirssebeer met.

Tag ferske Kirssebeer / skær Stielcken
[...]t mere end helfften fra dem / leg dem i en
[...]od glassuret Potte / lad paa dem god klart
[...]eent beredt Honnig / leg saa en Fiel oc Steen
[...]aa dem / saa at de icke flyde. Disse maa
[...]c brugis i alle maade til alle foresagde Breck /
[...]om her offuenfaare tilforn screffne staa / men
[...]ere icke saa kaastelige.

Mand maa oc tørre Kirssebeeren mod
Solen / eller i en Bageroen / oc naar mand
[...]il bruge nogle aff dem / skal mand bløde
[...]em i Vin eller Vand / oc bruge dem til alle
[...]oresagde Breck.

Huorledis Pærer skulle
indsyltis.

Tag gode vel smagendis oc vel mode
Pærer / aff Træet met Haanden / naar
Solen skinner klar / oc Maanen vaaxer oc til
tager / oc de som icke Ormædne ere / skær skalen
tynd aff dem met en skarp Kniff / giør en

 Syrup

Syrup af god huid Sucker / oc klare dem som hannem bør at klaris oc beredis / leg Pærerne der vdi / oc ladt det siden lit siude / strø saa lit støt Kanelebarck der paa.

Pærer saaledis indsyltede giøre Masuen gaat / men raa Pærer fastendis ædt stopper Bugen oc giøre Masuen ont.

En anden maade.

Taq Pærerne af Træet naar de vel mode ere / som offenfaare sagt er / ladt dem saa ligge i en Maaner / leg dem siden i en Stenkrucke / ladt paa dem gaat klar Vin / leg saa en Fiel met en Sten paa dem / saa at de icke flyde saaledis / foruaris de oc Aar oc dag.

En anden maade.

Aff menige Mand her i vore Land indsyltis de saaledis: De tage gode Pærer / oc siude dem i Vand / dog icke formeget bløde / siden lade de dem blifue kaalde / legge dem saa i it Stenkruff eller Lerpotte / tage saa Honnig som førre skummet oc bered er / Edicke / oc malen Senip / siude disse tilsammen / oc skumme det rent / oc lade det saa paa Pærerne / naar som det er bleffuet noget kaalt.

Huorledis de smode Vinbeer skulle indsyltis.

Tag

Tag aff den største oc beste wmode Vin-beer / tho oc rense dem vel / skær dem fra Stiel-kerne / oc icke plocke dem der aff / giør saa en Syrup aff afklaret Sucker / Naar hand fuld-nær er haard saaden / leg saa Beerene der i / lad dem lit siude / men icke for lenge / paa det at Vinbeerne icke sønder siudis eller spricke.

Disse Beer ere gode til den hede Leffuer / slycker tørsten / vederqueger den tørre Tunge / giør en lystig til Maden / stille Bugløb.

Huorledis Rosen Conserua / eller Rosen Sucker skal giøris.

Sacharum Rosaceum.

Tag om Morgenen røde Rosen / naar som Solen hafuer tiurt Duggen aff dem / skær met en Sax det huide af / som sider neden paa Bladene / hacke dem saa smaa paa it reent Hacke bredt / saa at de blifue aldelis som en Mos / siden tage til huert pund af samme Rosen tu pund reent Sucker smaa støt / bland det tilsammen / oc lad det i it Glass / heng det mod Solen.

Dette *Conserua* eller Rosen Sucker / brugis almindelige meget af den menige Mand / oc er saare god til dem som en ond wfordøfuet Mafue hafue / oc plagis af ofuerflødig Galle / stiller

stiller oc nedtrycker Skarpheden / stiller Bugløb / oc den røde Blodsot / styrcker Hiertet/ Hiernen / oc alle induaartis Lemmer / maa oc giffuis dem som plagis met hed brendendis Kaaldesiuge / met Rosen vand/ om Bugen icke paa dem forstoppet er / thi det lesker heden merckelige / sætter oc vaadgiør Tungen / Struben/ oc Halsen i alle hede Siugdommer. Det giøris aff somme met Honnig / det er icke saa got/ men det kaldis Rosen honnig.

Huorledis Fiole Sucker eller *Conserua* skal giøris.

Conserua eller Fiole Sucker beredis lige som sagt er om Rosen Sucker / saaledis at mand affplocker Blomsterne i Tordmaanet/ naar de staa i deris beste Blomster / hacke dem smaa som førre sagt er / tag til huert pund Fioler tu pund Sucker / lad dem i it glass/ heng det mod Solen.

Dette *Conserua* eller Fiole Sucker/ brugis til de hede Kaaldesiuger / oc til alle hede breck/ oc serdelis til vnge Børns som iblant met besuaris met hede Kaaldesiuger/ oc met den Faldendesot / thi den suarlige lesker den Kaaldesiugis hede / obenholder Bugen/ styrcker Hiertet/ stiller Sidernis sting / oc er en god nyttelig Lægedom til alle hede Siugdommer.

Huorl-

Huorledis Rosenmarins Sucker skal beredis.

Rosenmarine Sucker giøris lige som sagt er om Rosen oc Fiole Sucker / Blomsterne skulle hackis smaa / oc vel blandis oc stødis met Suckeret i en Mortere / thi de ere vel tørre aff dem selffue / oc siden ladis i it Glaß / oc hengis mod Solen.

Denne Sucker er af hed qualitet eller natture / atskil oc subtilig giør all Legemens induaartis groffue vædske / styrcker Hiernen oc Hiertet / vddriffuer den Gulesot / fordriffuer Hickelse / obner Lungens rør / giør vel vdatspytte / hielper fordøfuelsen / lader ingen Forgiffttage ofuerhaanden / stiller Tarmenis oc Bugens vred / renser Blodet / giør at suedis / styrcker de Vanmectige / oc gifuer dem stor krafft oc styrcke.

Huorledis Lauendele Sucker eller *Conserua* skal beredis.

Plocke Blomsterne fra Stielckerne den stund de end grøne oc ferske ere / hacke oc støt dem / lige som førre sagt er om Rosemariner / lad dem i it Glaß / oc heng det mod Solen.

Denne Sucker bruget / stiller Maffuens pine / *Cardiaca* kaldet / oc er øffuerst i Hiertens hule /

hule/nedtrycker væder oc opblæselse/vddriffuer den Gulesot / oc er serdelis god for *Popelsie*, igiengiffuer det fortabte maal/renser Mundens wreenhed / stiller Hoffuedens flydelse / som i Tenderne ned skiuder/ tien dem oc vel som Hoffuetuerck haffue.

Huorledis Betonie Sucker eller *Conserua* skal giøris.

Tag Betoniæ Blomster i Junij Maanet / naar de staa i deris beste Blomster / hack oc stød dem lige som om Rosemariner oc Lauendele sagt er / oc heng dem mod Solen.

De som haffue en ond oc skrøbelige Maffue / oc icke kunde beholde Maden i dem oc met Hals brynde plagis / skulle idelige bruge aff dette Sucker oc de Quindfolck som stedse plagis met Moderens opstødelse / tien oc til Maffuens induaartis siugdom/til Leffuerens/ Miltens / Nyrernis / Blærens / obner Moderen / vdfører oc all ond skadelige vædske / om nogen haffuer taget nogen Forgiffte eller Eder til sig / dette Betonie Sucker vddriffuer den/ igiennem Pisset oc stolgangen / De som haffue den Gulesot skulle idelige bruge Betonie / vere sig bered / i *Conserua Electuario*, eller i andre maade / i huorledis hun beredis kand. De som vilte ere oc den Faldensot haffue / skal mand offte her aff gifue / Sammeledis dem som ont i Lede-

Ledemoderne haffue oc dem som plagis met Lendeuerck / de som forsuinde/ oc Lungesot haffue / de som stedse hoste/ De som tilbøylige ere til Vattersotten / eller idelige onde Kaaldesiuger i Maffuen haffuede skulle om Afftenen oc Morgenen bruge *Electuarium* eller Sucker aff Betonie / huer gang it lodt eller mere / Aff denne Lægedom skulle de fornemme stor hielp oc baade.

Huorledis Sucker skal giøris aff Kodrøbels vrtis Blomster.

Aff Kodrøbels vrtis Blomster / giøris oc it Sucker eller *Conserua*, lige maade som de andre som her faare screffne staa.

Dette Sucker er gaat til de mactløse oc siuge Menniske / som forkomne ere aff languarig Siugdom / Sammeledis til dem som rørde ere aff Popelsie / maa oc vel brugis til andre induaartis Siugdommer/ thi samme Blomster styrcker Hiernen besynderlige.

Huorledis Oxetungis vrtis Blomster skal beredis.

Conserua eller Oxetungis vrtis Blomsters Sucker / giøris lige som sagt er om Rosens oc Fiole Sucker/ Blomsterne smaa hackede den

de den stund de ferske ere / oc blande dem met
Sucker.

Denne Sucker eller *Conserua* maa giffuis
i alle Pestilentzis hede Siugdommer / lader icke
Forgifften drage til Hiertet / borttager Van-
mectighed oc Skrøbelighed / glæder de sorgfulde
bedrøffuede Mennisker / renser Blodet. Sum-
ma / mand maa bruge vden all farlighed / til al-
le hede Kaaldesinger / Oxetungis vrtis Blom-
sters Sucker / sammeledis det brendte Vand.

Huorledis Borase Blom-sters Sucker skal gioris.

Aff Borase vrtis Blomster / gioris de it
Sucker i alle maade lige som sagt er her offuen-
faare om de andre Blomsters Sucker.

Denne Sucker styrcker Hiertet / haffuer
same dyder oc krafft lige som Oxetungis blom-
sters Sucker.

Huorledis Sucker aff Prunella eller Rahels blomster skal beredis.

Aff Rahels vrtis Blomster / giøris it
Sucker i alle maade lige som sagt er her offuen-
faare om andre Blomsters Sucker.

Dette Sucker vddrifuer den skadelige oc

onde Damp/ som opfar i Hoffuedet/ tien oc til alle Mundens / Halsens / oc Strubens siugdommer oc breck.

Huorledis Persicke Træes Blomsters Sucker skal beredis.

Persicke Blomsters Sucker/ giøris oc lige som aff de andre Blomster sagt er.

Dette Sucker er it kaasteligt Sucker oc Lægedom til Børn / som plagis aff Orm/ Mand skal offte giffue dem her aff fastendis/ fordrifuer icke aleniste Ormene/ men lader dem ey heller vaaxe.

Huorledis Sucker aff Saluiæ Blomster beredis.

Aff Saluiæ Blomster giøris oc it Sucker i alle maade lige som aff de andre Vrters Blomster lært oc sagt er.

Dette Sucker styrcker Moderen oc Fødselens Lemmer / oc er gaat for *Popelsie*, oc andre Hoffuedens kaalde Siugdommer.

Huorledis Sucker skal giøris aff Pions Blomster.

Tag Pions Blomsters ferske Blad/ handle met dem lige som sagt er her offuenfore om Ro-

om Rosen Sucker / til huert pund aff diss Rosens blad / tag it pund Sucker.

Dette Sucker bruget / er god til dem som Maren rider om Natte tide / driffuer Quindernis tid / oc renser dem effter Fødselen / sønderknuser Lendernis oc Blærens sten / oc vddriffuer hannem / sammeledis den Gulesot / stiller Bugens pine / stopper Quindernis Blods flydelse / staar imod Moderens opstødelse / nedtrycker kløgelse oc spyelse / lader ey Steenen vaaxe i vnge Børn / De Quindfolck som nedfaldne ere aff Moderens breck / oc ligge som de vaare Døde / opueckis igien aff denne Lægedom.

Dette Sucker styrcker Hiertet / er en saare god Lægedom til vnge Børn som plagis met suar Singdom / dem skal mand giffue iblant met aff dette Sucker. Vand som brent er aff Roden oc Blomsterne / maa brugis til alle foresagde Breck oc Singdommer / dissligiste Roden tiurt / oc til Puluer støt.

Huorledis Sucker eller *Conserua* skal gioris aff Jordrøgs Blomster.

Aff *Fumo terræ* vrtis Blomster / eller aff Vrten oc Blomsterne / gioris oc it *Conserua* Sucker / lige maade som om de andre her offuenfaare sagt er.

Dette Sucker eller *Conserua*, er gaat til dem som

dem som vdslagne oc skabbede ere / eller oc Paaeker haffue / thi det renser det onde Blod / Er oc god til dem som sig frycte for Pestilentze/ eller for den onde forgifftige Suedesot / maa brugis til at vddriffue den onde Vædske oc Sueden met / lige maade som det brendte Vand brugis aff mange / naar de ville bade / er oc gaat i begyndelsen aff Vattersotten offte bruget / obner Leffueren / vddriffuer den Gulesot igiennem Pisset. Dette *Conserua*, *Electuarium*, oc det brendte Vand brugis mest aff dem som Paaeker læge / thi det renser Blodet saare/ oc obner de induaartis Lemmer.

Huorledis Sucker eller *Conserua* skal giøris af den store Jernurters eller Blaabynckis Blomster.

Aff den store Jernurtis Blomster / giøris oc it Sucker / lige maade som offuenfaare sagt er.

Denne Sucker eller *Conserua* obner oc renser Leffueren veldelige / vdfører Gallen / oc den huide slim/ ved Stolgangen/fordriffuer Kaaldesiuge / om mand her aff offte til sig tager / før end Siugen tager hannem / obner Milten oc Leffueren / som sagt er / Thi skulle de Vattersotige bruge det i begyndelsen aff Vattersotten/ er oc

er oc gaat til den hede Maffue / til alle onde brendendis Kaaldesiuger / vederqueger oc styrcker Hiertet.

Huorledis Sucker aff Jsop skal giøris.

Tag Blomsterne aff Jsop / naar hun staar i Blomster / hacke oc blande dem met Sucker / oc handle i alle maade der met lige som met Lauendels oc Rosemariners Blomster sagt er.

Denne Sucker eller *Conserua*, er gaat til dem som faldne ere / oc noget i dennem sønder slaget haffue / oc brugis besynderlige for host / oc for alle haande Lungens siugdommer / som komme aff kaald flydelse / styrcker Maffuen oc Hoffuedet / foruermer Brystet / oc alle induaartis Lemmer / er oc gaat for Forgifft.

Om mand icke haffuer denne Sucker / maa mand siude Jsop i Vin oc dricke den for forscreffne Brøck. Oc dette maa mand oc giøre met alle andre Vrter oc Blomster / om mand icke saadanne Sucker beredt haffuer / oc den saa i Vin siude oc den dricke.

Huorledis Sucker aff Aakande blomster skal beredis.

Aff Aakanders huide Blomster giøris oc it Sucker eller *Conserua*, i alle maade lige som sagt

sagt er om Rosen oc Fiole Sucker / Maa bru-
gis induaartis i Legemet / vden all fare / til alle
hede Siugdommer / det er en kaaſtelig hielp oc
Lægedom / til hede brendendis Kaaldeſiuger/
naar Peſtilentze regeret / oc er ſerdelis gaat til
dem ſom Suindeſot (*Hectica* kaldet) haffue / oc
til Leffuerens / oc til *Pleureſim*, det er Sidernis
byld/er oc gaat til den tørre Hoſte / løſker Tør-
ſten / oc til Leffuerens oc Miltens befengelſe/
ſom forſcreffne Breck haffue / maa mand gifue
aff denne Sucker / eller Vand aff Blomſterne
brent effter Sagen/oc Siugdomſens leilighed/
vden all fare. Mand ſkal oc vaadgiøre Lin-
klude i ſamme Vand / oc vduaartis paa
Hiertet oc Leffueren legge. Aff denne Sucker
eller Vand offte bruget / ſtiller Bugløb.
Men de ſom karſke oc ſunde ere / ſkulle icke offte
bruge forneffnde *Conſerua* eller Vand / vnder-
tagne de ſom met Munden haffue loffuet / at de
ville leffue kyſkelige / oc ville ende deris liff i
Cloſter. Thi denne Sucker *Conſerua*, oc det
brendte Vand / døder oc forkøler Fødſelens
krafft / oc naturens indplantede Begierlighed/
os giør Menniſket krafftløs oc wduelig til
ſaadan gierning/ huilcket dog ſaare faa begere.

Saaledis kand mand aff allehaande Vrters
blomſter ſom fore ſcrefuet ſtaar / giøre allehaan-
de Sucker *Conſerua*, om mand hacker dem ſmaa/
oc tager end en gang ſaa meget Sucker der

 til ſom

til som Blomsterne veye / Men ere de saare tørre / skulle de stødis i en Mortere met Sucker et / oc hengis mod Solen / oc siden giemmis oc foruaris.

Huorledis Rosen Syrup skal giøris.

Tag Bladene aff de røde Rosen / saa mange du haffue vilt / leg dem i en Tenkande eller Steenkruss / lad paa dem het siudendis Vand / lad det saa staa sex eller sii timer / naarsom Rosen ere bleffne blege / skulle de vel vdkrystis / oc samme Vand skal igien vermis / oc igien ladis paa andre Rosen / lige som første gang / dette skal tre eller fire gange giøris / altstedse met ferske Rosen / oc saa lenge til Vandet faar en smuck rød farffue / oc haffuer taget til sig Rosernis luct oc krafft / Sij det saa klart aff / lad saa der i Honnig eller Sucker / lit eller meget / effter som Vandet meget eller søie er / tag til huert pund Vand / tu pund Sucker / lad samme Vand som Roserne ere saadne vdi / sactelige siude paa en god Kulild / indtil det blifuer tyckt som it klart Honnig / eller lad en taar eller to paa it Tallericken / Kniff / Mørtere bond / eller Sten / bliffue de stille staaendis oc icke flyde / da er det nock saadet / Men flyde de / saa skal det bedre siudis. Merck at denne Regel skal holdis til alle Syruper som giøris skulle / oc her

effter

efterfølger. Om Suckeret huor aff du Syrup giøre vilt/vaare icke klart oc skønt / saa klare det som ieg dig førre lært hafuer.

Denne Syrup brugis almindelige oc aldermest i alle Apotecker / til atskillige Legemens Siugdommer / andre Lægedommer styrckis oc krafftig giøris her met / brugis oc allene for sig selff / til all brøst oc breck / lige som om Rosen Sucker sagt er / til Maffuens / Leffuerens / Hiertens brendendis hede Siugdommer / vaadgiør oc køler den hede tørre Tunge / Halss / Strube / oc alle induaartis Lemmer / vdi Apotecken gioris oc en drick aff Rosenuand oc Sucker / til alle foresagde breck oc brøst / oc kaldis Julep.

Huorledis Fiole Syrup skal giøris.

Fiole Syrup giøris i alle maade som om Rosen Syrup sagt er / Saaledis : Tag Fiole blomster / den stund de end vellucte / leg dem i en Tenkande / eller Stenkruss / ladt siudendis het Vand paa dem / lad dem saa staa 6. eller 8. timer / vdkryst saa Blomsterne vel / bortkast dem / verm Vandet igien / ladt det paa andre ferske Fioler / lige som du førre giorde / brug dette altstedse met ferske Fioler / indtil Vandet bliffuer smuckt blaat / oc haffuer aldelis draget til sig Fiolernis luct oc smag. Samme Fiolenand

denand skal siudis paa en sacter Kulild / / met lige saa meget Sucker / indtil det tyckt nock bliffuer / om det tyckt nock er / kand du forfare paa en Kniff / Tallercken / Mortere bond / eller paa it stycke Papir / lige som offuenfaare om Rosen Syrup sagt er.

Denne Syrup skal ladis i it Glaß / oc der i foruaris indtil mand aff hannem bruge vil / Saaledis foruaris hand best / oc er god til alle hede Siugdommer / oc serdelis til vnge Børn / som iblant met plagis aff den Faldendesot oc hede Kaaldesiuger / thi hand veldelige oc suarlige slycker Kaaldesiugens brendendis hede / holder Bugen oben / bløder Pestilentzis bylder / styrcker Hiertet / stiller Sidernis sting. Oc Summa summarum / hand er god til allehaande slag aff Siugdommer / i alle maade lige som sagt er om Fiole Sucker eller *Conserua.*

Men huo som icke formaa at betale dette Sucker / hand maa siude Fiole i Vand / at bruge det til alle forscrefne hede Siugdommer. Somme blande denne Syrup met ferskt Kildenand / oc gifue det at slycke Tørsten met / er en lystig Drick til siuge Mennißke.

Somme Apoteckere giøre aff Fiole Vand oc Sucker en Drick til alle foresagde Siugdommer / oc kaldis *Iulep.*

Huorledis Syrup aff Surer skal giøris.

Tag

Tag Bladene aff Suret / stød dem til Mos / vdi en Sten mortere / vdkryst Osen i en glassuret Potte / saa meget som du vilt hafue / sæt den saa strax paa en god Kulild / oc lad den faa en opsød eller tho / saa atskiller sig Osen / oc blifuer klar som Vand / sij den saa igiennem en Klud / oc vey saa samme Oes / lad saa lige meget Sucker der i som Osen er / lad det saa sactelige siude / til det blifuer tycks / som det skal vere / oc i alle maade lige som du ofuenfaare om de andre Syruper hørt hafuer.

Her haffuer du en kaastelig Syrup / huilcken tien til dem som befengde ere met Pestilencken tis hede Kaaldesinger / til den befengde hede Lefuer / oc hede Mafue / styrcker oc vederqueger Hiertet / oc alle induaartis Lemmer / slycker Tørsten veldelige. Det brendte Vand om det er rettelige brent / som det bør at brendis / haf ner samme krafft oc dyd / til alle foresagde breck oc brøst.

Huorledis Syrup skal giøris aff de wmode Vinbeer.

Osen aff de wmode Vinbeer skal vdpressis / klaris oc rensis paa en god sacter Ild / met en opsød eller tho / oc sies igiennem en Linklud / siden siudis til en Syrup met Sucker / i alle maade lige som førre sagt er.

 Denne

Denne Syrup køler oc styrcker alle indvaartis befengde Lemmer / oc stiller vemmelse/ brydelse / oc spyelse/ stiller Bugløb / som er aff Cholerisre vædske / styrcker Maffuen saare i saadanne Cholerisre Kaaldesiuger / giffuer siugelige Quinder lyst til Maden / er god for Forgifft. For Bugløb oc Blodsot skal mand aff den fastendis bruge met Vand / huor i gloendis Staal slucter.

Huorledis Syrup skal giøris aff Jordrøgs vrt.

Tag Jordrøgs vrt (*Fumus terræ* paa Latine kaldet) den stund hun fedt / ferst / oc vædskactig er / skær Rødernе oc de nederste Stiecker der fra / stød saa offuerdelen vel i en Sten mortere til Mos / vdkryst Osen / sæt den paa en Kulild / ladt den siude til hand atskillis / sij dem sactelige der fra igiennem en Klud / Tag saa den affklarede reene Oes tu pund / oc Honnig tu pund / siud disse paa en sacter Jld til en tyck Syrup.

Denne Syrup renser Blodet / er gaat for Skab oc Klaade / som kommen er aff den salte Phlegma / oc aff den forbrende oc fortørrede Cholera / lige som Paacker ere / obner Leffueren / fordriffuer den Gulesot / giøren god skøn Farffue. Somme lade her vdi Osen aff vng Hum-

Humles vrter / tilforn vel renset oc klaret / lige 1½ som offuenfaare sagt er.

Huorledis Syrup skal giø-ris aff Edicke.

Tag god huid Sucker / eller reent velskummet Honnig / fem fierdinger / fersk Kildeuand it pund / siud dem vel tilsammen / paa en sacter Kulild / oc skumme det vel reent / Naar som Vandet halffdelen indsaadet er / lad saa der vdi it halfft pund god sterck Vinedicke / giort aff huid Vin / lad det saa siude indtil det bliffuer tyck / som en Syrup bør at vere.

Denne Syrup slycker Tørsten / køler oc nedtrycker den wnaturlige Hede i hede Choleriske Kaaldesiuger / obner all forstoppelse / driffuer Pisset / imodstaar oc forhindrer all ond forgifftig oc vaadactig førfulning oc raadnelse / thi brugis den rettelige i Pestilentzis onde Lucт oc Kaaldesiuger / met Vand brent aff Hiertens fryd / aff Boras eller aff Oxetunge / Denne Syrup haffuer oc en vddriffuendis krafft / thi blandis oc andre Syruper met den.

Denne Syrup aff Edicke / giøris oc met nogle andre Vrter.

Tag god fersk Kildeuand / leg der vdi

Fenicke røder/ Mercke røder oc Endinie røder/ tag til huert pund Vand aff huer af disse Vr-ters rødet/ tre lodt Fennicke frø/ Mercke frø/ oc Endinie frø/ af huert it lodt/ gaat reent klaret Sucker/ halfandet pund/ lad Røderne oc Frø-et vel siude i Vandet/ indtil det hafuer aldelis draget til sig Rødernis oc Frøsens krafft/ sij saa det igiennem en Klud/ lad Suckeret der vdi/ indtil det blifuer tyckt saa som en Syrup bør at vere/ som offte sagt er/ Vilt du oc at den skal vere sur/ saa maat du lade Edicke der vdi/ effter vecten/ som ofuenfaare i den anden Sy-rup sagt er. Denne Syrup findis i Apotecken bered vden Edicke.

Denne Syrup tien til alle induaartis Lemmers forstoppelse/ obner dem/ er oc serdelis god til all slimactig phlegmatisk Materie/ løser den/ saa at den lættelige vddriffuis/ obner Lef-uerens/ Miltens/ Nyrernis/ oc Blærens for-stoppelse.

Huorledis Malurte Syrup skal giøris.

Tag Malurte it halfft pund/ Rosen fire lodt/ god sterck Vin/ Osen aff Quæer/ aff huert halfftredie pund/ lad disse vdi en glassu-ret Potte/ lad dem saa staa en nat/ siud det om Morgenen paa en god Kulild/ indtil halfdelen indsaadet er/ kryst det saa igiennem en Klud/

lad

lad der saa to pund Sucker vdi / siud det til en Syrup / saa som offte lært er.

Denne Syrup styrcker Mafuen / fordøffuer eller fortærer vel / vermer Legemet / stiller pinen / vddriffuer Gallen / oc allehaande Forgifft / huilcken sig i Legemet lang tid forsamlet hafuer / borttager Bug vred oc Bugens pine / vddrifuer Orme / atskil oc vddrifuer den Gulesot / Quindernis tid / oc sammeledis Forgift / om nogen den til sig taget hafuer.

Det brendte Vand hafuer samme krafft oc dyd / Men vircker icke saa kraftelige / tien til vnge Mennisker oc Børn.

Huorledis Rosenhonnig skal giøris.

Rosenhonnig giøris af atskillige i atskillige maader. Somme legge Roserne i en Tenkande / eller Stenkrus / lad der paa siudendis hedt Vand / oc handle der met i alle maade / lige som sagt er om Rosen Sucker / siden siude de samme Vand met reent skummet Honnig / indtil det blifuer tyckt igien / lige som det førre vaar / smaa hacke ferske Rosen / oc legge dem der vdi noget i bløød / siden vdkryste de dem igien.

Andre tage til it pund Rosen / fem pund Honnig / oc lade det vel tilsammen siude / indtil Honniget faar draget Rosernis krafft oc lucr til sig.

Som-

Somme hacke aleniste Roserne / blande dem met Honnig / oc sætte det saa mod Solen.

Somme hacke aleniste Roserne oc blande dem met Honnig / indtil det bliffuer ret tyckt / saa som det bør at vere. Du maa vel selff vduelge aff disse / huilcken dig best siunis at vere.

Rosen Honnig brugis nu meget aff Lægerne / oc serdelis om Vaaren oc om Sommeren/ de rense Maffuen der met aff den onde slim/ Thi Honniget renser / oc Roserne verme oc styrcke Maffuen / renser oc Tarmerne aff all slimactig vædske. Om nogen haffuer taget nogen farlig Purgatz til sig / da skal mand tage til sig aff dette Honnig / met det som Persilie røder / eller Fenicke røder ere saadne vdi. Om mand nogen Purgatz til sig tage vil / skal mand nogle dage tilforne tage til sig aff dette Honnig/ saa løsis vædsken oc slimen / oc vddriffuis diss lætteligere. Det Honnig renser oc Mundens / Tendernis kiøds / Halsens oc Strubens saare oc wreenhed/ thi brugis det aff Bartskærerne i Munduand / met Veybrede eller Brunelle vand / for Brøne/ oc andre Mundens wreenhed / oc er it stycke aff deris største lønlige Konst. Summa / Dette Rosen Honnig maa brugis til alle Breck oc Sigdommer / lige som Rosen Syrup brugis.

Huorledis Osen aff Valnøders skaler beredis.

Tag de yderste grøne Valnøde skaler i Hunde dagene/ naar de ere mode / stød dem i en Stenmortere til en Mos / kryst Osen der aff/ tag saa fire pund aff samme Oes / ladt den lit siude paa en sacter Ild / lad der saa vdi tu pund rent skummet Honnig / oc ladt det siude indtil det blifuer tyckt/lige som Honniget førre vaar.

Denne Oes stiller Hoffuedens flydelse/ som nedfalder paa Brystet / huor aff meget ont kommer / er oc god til Mundens / Halsens / oc Strubens hede Bylder/ tilbage drifuer oc tørrer saadan hed materies flydelse / Mundvand skal her met blandis.

Huorledis Syrup aff Quæers oes skal beredis.

Tag de beste mode Quæer / riff dem sma paa it riffue Jern / kryst Osen igiennem en Klud / saa meget du haffue vilt / sæt det paa en god Kulild / lad det siude ind paa helfften/ lad siden der vdi saa meget god Vin som Osen vaar / lad det saa siude indtil det blifuer tyckt. Somme lade her vdi rent skummet Honnig/ somme afklaret Sucker / somme giør denne Oes sur / de lade her vdi tredie delen

Edicke / Somme lade her vdi Canel / Negli-
cker / Ingefær / Cardemommer / Saffran/ oc
saadanne andre Vrter/ smaa støtte til Puluer/
oc binde dem vdi en Klud / oc henge der vdi.

Denne Oes styrcker Maffuen/giffuer lyst
til Maden/fordøfuer eller fortærer vel/vermer
Leffueren oc alle induaartis Lemmer / stiller
vemmelse / opstødelse / oc spyelse / som aff Maff-
nens skrøbelighed kommer / stopper Bugløb
som aff kaald vædskafftig vædske formeget fly-
der / oc serdelis om samme Oes blandis met
Vand huor vdi gloendis Staal sluct er. Naar
denne Oes alleniste beredis met Vin oc Su-
cker / kaldis hand aff Apoteckerne *Miua simplex*,
Men naar hand beredis met Vrterne / kaldis
hand *Miua aromatica*, eller *Miua composita*.

Huorledis Osen aff de wmode Vinbeer skal beredis.

Aff de wmode Vinbeer vdpressis oc en
Oes / oc den saltis oc forvaris i smaa Træfad/
røris offte omkring / tien bedre i Stegersit end
til Lægedom / thi hand giffuer lyst til Maden/
styrcker Maffuen / køler Leffueren / oc alle ind-
uaartis Lemmer.

Huorledis Ipocras skal giøris.

Denne

Denne Drick Ipocras kaldis/effter Ipocrat/m læge / som først den paafant / oc idelige brugede / oc findis almindelige i alle Apotecker beredt / oc den skal saaledis beredis.

Tag den beste Canel du kant faa / halffandet lodt / god huid Jngefær it lodt / Galliga it halfft lodt / stød disse smaa til Puluer / leg det saa i it Glas / lad der paa halfftredie potte god rød Vin/ oc Sucker saa meget / effter som du vilt haffue den sød til / lad det saa staa en nat tilsammen.

Somme giøre denne Drick saaledis / De tage fire lodt god Canel / tu lodt Jngefær / it lodt Paradisekorn / it halfft lodt Galliga / Neglicker / Muscate nøder/Cubeber/Cardemommer / aff huert halffandet quintin/dem støde de smaa til Puluer / aff disse Vrter saaledis støtte tage de it lodt til huer halffanden Potte Vin/ oc it halfft Pund Sucker / mere eller mindre/ effter som du vilt at samme Ipocras skal vere god sterck oc sød til / de blande oc Vinen Vrterne oc Sucker tilsammen kaalde / oc lade det saa løbe igiennem en Vlden klarete Seck / der til besynderlige giort.

Denne Drick er en lystig oc kaastelig Drick til gamle Mennisker/oc serdelis om Vinteren/ om Morgenen fastendis drucket/styrcker oc vermer den kaalde Maffue/ er oc god for Hiertens oc alle Seners kaalde Siugdommer / Denne

Drick

Drick skulle vnge Mennisker icke bruge / for sin store hede skyld.

Huorledis Clarete beredis.

En føie skilsmisse er imellem Ipocras oc Clarete / Ipocras beredis met Sucker / oc skal vere rød / Men Clarete giøris met reent vel skummet Honnig / oc er klar / oc skal saaledis giøris oc beredis.

Tag den beste Canel du kant faa / sex lodt / Ingefær tu lodt / Paradisekorn tre lodt / Muscate nøder / Muscate blommer / Neglicker / Cardemommer / Cubeber / aff huert it halffe lodt / stød alle disse Vrter smaa til Puluer / tag saa til huert sex potter Vin / tre eller halffierde lodt aff forscreffne støtte Vrter / eller mere / effter som du vilt at samme Clarete skal vere god oc sterck / lad lit Vin paa Vrterne / oc halffanden potte vel reent skummet Honnig / sæt det saa i en varmer sted en Nat / om Morgenen sæt det paa en god Ild / lad det faa en opsød eller to / lad saa den andre Vin der til / siden tag tredie delen aff it quintin god Saffran / gnid den sønder met lit Vin / lad der oc til Honniget oc til den anden Vin oc Vrter / som saaledis vermdede ere / sæt det saa fra Ilden / oc lad det saa lit staa / siden lad det løbe igiennem en Vlden seck / lige som offuenfaare sagt er om Ipocras / det

Denne Olie [illegible]
get ſom fore ſagt er / er god for Podagel / thi hun ſtiller Cholera / *Mel.ncoliæ* oc *Phlegmatis* vædſker / om hun brugis / før end Lemmerne eller Ledemoderne ere ſønderbrødne.

It quintin aff denne Olie drucket / met Vand brent aff Mercke eller Perſilie / renſer Nyrerne oc Blæren / ſønderbryder Steenen / oc vddrifuer hannem veldeligen / igiennem Piſſet.

Fire eller fem taare met varm Vin drucket / ſammeledis ſteden vdnaartis ſmurd / fordriffuer Sidernis ſuare ſting.

Fire eller fem taare drucket met varm Vin / oc Nafflen ſmurt met ſamme Olie / ſaa heet ſom mand hedeſt tolle kand / fordriffuer Tarmernis vred oc pine.

Bomuld bløt i ſamme Olie / oc paa den onde Tand lagt / ſtiller pinen.

Er nogen døff oc icke vel hører / da ſkal hand bløde en Linklud i Olien / oc ſtinge den i Øret / ſammeledis ſkal mand oc ſmøre Tendingerne oc bag omkring Ørnenen met ſamme Olie.

Haffuer nogen onde oc røde Øyen / da ſkal hand ſmøre dem met ſamme Olie / er det oc vaaxen nogen Hinde offuer dennem / da fortæris hun.

Allehaande forgifftige Diurs bid / renſer oc læger denne Olie / borttager forgifftens krafft oc mact.

borttaget oc forgiffrige Ar.

Denne Olie læger oc dybe Reffner / paa Leber oc Hender / som aff Vaarvind / eller aff andre ting reffne ere.

Fire eller fem taare aff samme Olie om Morgenen fastendis drucket/met en drick varm Vin / døder allehaande Orme induaartis vdi Liffuet / oc tilsteder icke at de ydermere vaare.

Her endis denne Bog.

Vrter.

Aaron
Aafande
Abrod
Ackeleye
Agermoni
Aggerum
Amur
Andemad
Angelica
Anijs
Arffue
Asparagu
Attich

Backer
Baldrian
Basilico
Barck an
Benedic
Bethon
Bede
Bede s
En
Bedev

A

Aaron	115.
Aakande	105.
Abrod	55.
Ackeleye	23.
Agermonie	86.
Aggerum	24.
Amur	95.
Andemad	104.
Angelica	68.
Anijs	74
Arffue	63.
Asparagus	118.
Attich	73.

B

Backerod	77.
Baldrian	11.
Basilicon	6.
Barckanie rod	72.
Benedicta	12.
Bethonie	34
Bede	108.
Bede som vaaxer paa Enge.	108.
Bedevrt	77.
Beske søde	122.
Bertram	75.
Byncke	55.
Byg	100.
Biørnekløe	71.
Biørnebeer	123.
Blaa beer	122.
Blaa tideløse	117.
Blaa Lilie	107.
Blaa Lilie som vaaxer vdi Vandet	160.
Blaa byncke	46.
Bladeløs	61.
Boberellen	50.
Bønner	98.
Borras	41.
Boghuede	101.
Bockare	81.
Bregne som vaaxer paa Aare	89.
Bregne som vaaxer vdi Stoffue	90.
Brunrod	32.
Bulmevrt	22.

C

Cabutsekaal 109.
Cabeleyen 25
Cardobenedicta 125.
Camilleblomster 26.
Chelidonia 18.
Consolida maior 41.
Coriander 19.
Cipresse 15.
Cicer 97.
Cucumer 129

D

Danske kommen 75.
Dieffuels bid 45.
Dil 74.
Dønnehat 103.
Drøbelurt 64.

E

Egebregne 88.
Engelsøde 88.
Endivia 45.
Enzian 30.
Erther 97.
Esula 48.

F

Faa til Liffs 29.
Fem fingers vrt 84.
Fœnum Græcum 96.
Fenickel 72.
Fioler 91.
Fiols blomster 92.
Fule Erter 99.

G

Galte knappe 100.
Genserick 80.
Gede blad 123.
Gøgsvrt 116.
Gøgs bidt 116.
Graa bønne 56.
Greskar 128.
Gule oc blaa Lilier 106.
Gule tideløse 117.
Gule Febr. Lilier 106.
Gule Skrepper 51.
Gule/brune/røde/leffenerfarffuede / oc huide Fioler 91.

H

Haselurt 12.
Hamp 57.
Høffre 101.
Hesthøe 67.
Hesterumpe 105.
Hedensk vundenkrud 80.
Helle knup 61.
Hiertens fryd 3.

Hiorte